BAHADIR SELİM DİLEK

AKP'NİN KÜRT AÇMAZI

Cumhuriyet Kitapları | İnceleme

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Turhan GÜNAY (Başkan Yardımcısı),
Ataol BEHRAMOĞLU, Celal ÜSTER, Deniz KAVUKÇUOĞLU,
Deniz SOM, Egemen BERKÖZ, Erdal ATABEK, Fazilet KUZA

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
Haydar BEY

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR, Müge KAYGUSUZ

DÜZELTİ
Hatice KUDİŞ ABBASOĞLU

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI/CİLT
YAZIN BASIN YAYIN MATBAACILIK TRZ.TİC.LTD.ŞTİ.
Çiftehavuzlar Caddesi Maltepe Mahallesi Prestij İş Merkezi
No:27/806 Kat:9 Zeytinburnu / İstanbul
0212 565 01 22 – 0212 565 02 55 Sertifika No:12028

DAĞITIM

1. Baskı: Ekim 2009

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No:2 34381 Şişli - İstanbul
Tel : (0212) 343 72 74
Faks: (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

BAHADIR SELİM DİLEK – 28 Haziran 1968'de Ankara'da doğdu. Özel İnal Ertekin İlkokulu'nu, Bursa Anadolu Lisesi'ni, SBF Basın Yayın Yüksekokulu'nu bitirdi. Gazeteciliğe 1991'de *Cumhuriyet*'te başladı. Daha sonraları *Türk Haberler Ajansı, BRT TV, Akşam* ve *Tercüman* gazetelerinde dış politika muhabiri ve yazar olarak çalıştı.

ABD işgali öncesinde ve sonrasında Irak'ta bulundu. Kürt devletinin kurulma sürecini izledi. 2004 yılında Annan Planı'nın halkoylamasına sunulmasından önceki süreçte Kıbrıs'ta görev yaptı. İsrail'in 2006'daki Yaz Yağmurları operasyonunun sonlarına doğru Lübnan'a gitti; gelişmeleri haber ve söyleşilerle Türkiye'ye duyurdu. "*Çekiç Güç'ün Gölgesinde Kürt Devleti*", "*Kardak Krizinin Perde Arkası*", "*Ortadoğu'nun Kanayan Yarası Lübnan*", "*Radikal İslam'ın Kıskacı'ndaki Ülke: Pakistan*" ve daha birçok yazı dizisini yayınlandı.

TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda, "*Değişen Dünya ve Türkiye*", "*Diplomasi Gündemi*" programlarının yapımcılığını üstlendi. Halen *Cumhuriyet*'te dış politika muhabiri olarak çalışmakta olan Bahadır Selim Dilek'in, Irak, İran, Tunus, Cezayir, Fas, Pakistan ve Malezya'nın rejimlerinin ABD tarafından siyasal İslama doğru evrilmesini inceleyen *Küresel Tuzak Ilımlı İslam* kitabı Şubat 2008'de; Rodos ve İstanköy'deki Türk azınlığın ortadan kaldırılması çabalarını ve bu adalardaki Osmanlı vakıflarının yağmalanmasını konu alan ikinci kitabı *Ege'nin Unutulan Türkleri (Cumhuriyet Kitapları)* aynı yılın haziran ayında ilk baskılarını yaptı.

Bahadır Selim Dilek, Irak Türklerine ilişkin yazıları nedeniyle 2000 yılında *Irak Türkmen Cephesi*'nin verdiği *Onur Ödülü*'ne, *Küresel Tuzak Ilımlı İslam* çalışmasıyla da *Çağdaş Gazeteciler Demeği*'nin *(ÇGD) 2008 Yılı Başarılı Gazeteciler-Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Ödülü*'ne layık görüldü.

Sevgili Dido'ya...

İçindekiler

Sözün Başı...

AKP'nin Kürt açılımı, 2009 yılı yaz aylarında Türkiye gündemine damgasını vurdu. Hükümetin, *"demokratik açılım"* olarak kamuoyuna sunduğu ancak Türkiye'nin ulusal bütünlüğünü, siyasal birliğini tehdit altına sokan, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini sarsacak, belki de ülkeyi bölünme sürecine sokacak bu yaklaşım, küresel güçlerin bir yüzyıldan fazla süreden bu yana Ortadoğu'da sahnelemekte olduğu Kürt oyununun sadece bir perdesini oluşturmaktadır.

Bu kanlı tiyatro 20'nci yüzyılın başından itibaren farklı isimler altında ve farklı yönetmenlerce Türkiye'de, İran'da, Suriye'de ve Irak'ta arka arkaya sahnelenmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda ve Cumhuriyetin ilk yıllarında İngilizlerin sahneye koyduğu Kürt ayaklanmalarını, İkinci Dünya Savaşı sonrasında SSCB'nin yazıp yönettiği İran'daki Mahabat Kürt Cumhuriyeti izlemiş, daha sonra da Irak'ta Molla Mustafa Barzani sahne almıştır. Bu kirli oyun, son 25 yıldan bu yana Türkiye'de *"terör"* adı altında oynanmaktadır.

Kürt oyunu, aslında Ortadoğu'daki ulus devletler için etnik bir tuzak niteliği taşımaktadır. 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın ardından ABD'nin BOP[(1)] denizine açılmada bir liman olarak gördüğü

(1) Büyük Ortadoğu Projesi, resmi adıyla Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi; ABD'nin batıda Fas, Moritanya, doğuda Orta Asya ve Moğolistan, kuzeyde Kafkasya ve Türkiye, güneyde Arap Dünyası'ndan Somali'ye kadar uzanan bir coğrafyada yer alan ülkelere yönelik siyasi, hukuki, bilgi/eğitim, ekonomi, sosyal ve güvenlik boyutlarını içeren kapsamlı bir "İslam coğrafyası" dönüşüm stratejisi olup bu alanlarda uzun vadeli bir değişimi hedeflemektedir. ABD'nin Donald Rumsfeld, Dick Cheney, Paul Wolfowitz, Richard Perle ve William Kristol öncülüğünde, 1997'de oluşturduğu "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi"nin (PNAC) bir alt unsurudur.

Irak'ın kuzeyinde oluşturduğu sıçrama tahtası, yani yarı bağımsız Kürt devleti, bu tuzağın temel dayanak noktasını meydana getirmiştir. Resmi belgelerde Irak'ın federal bir bölgesi olarak kabul edilse de başında Mesud Barzani'nin bulunduğu *"Irak Kürdistanı Bölgesel Kürt Yönetimi"* adındaki bu yarı bağımsız devlet, Irak için olduğu kadar, İran, Suriye ve Türkiye açısından da yaşamsal bir tehdit oluşturmakta ve İsrail'in Ortadoğu'da yalnızlıktan kurtulması için tarihi bir fırsat yaratmaktadır. Kürt devleti ABD'nin Ortadoğu'daki varlığının önemli bir güvencesi olarak algılanmaktadır. Washington'daki birçok yetkili için *"Büyük Kürdistan"* ABD açısından stratejik bir zorunluluktur!

Washington Yakındoğu Politikaları Enstitüsü (WINNEP) stratejistlerinden Alain Makovsky imzasını taşıyan 1994 tarihli *"Türkiye'de Kürt Politikaları"* başlıklı raporda şöyle denilmektedir:

"Kuzey Irak'ta kurulacak olan bağımsız bir Kürt Devleti ile, Türkiye'de oluşturulacak Kürt Federasyonu'nun birleşmesi yoluyla, Büyük Kürdistan Devleti'ni yaratmak için bütün çalışmalar yapılmalı. Diğer ülkelerdeki Kürtlerin entegrasyonunu zamana yayarak gerçekleştirmek temel hedefimiz olmalı."

ABD'nin yaklaşımı ilerleyen yıllarda da değişmemiştir. Mesud Barzani'nin bağımsızlık ilan etmek için uygun konjonktür beklediği açık gerçektir. Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasal birliği Kürtleri hiç ilgilendirmemektir.

Açık hedefleri bağımsızlıktır.

Bu nedenle özellikle, 2003 yılındaki işgalden sonra ABD'nin sağladığı siyasal, askeri ve ekonomik avantajlar ile kendini adeta dev aynasında görmeye başlayan Barzani ailesinin başında bulunduğu bu yarı bağımsız devlet Türkiye için ciddi bir *"stratejik bir sorun"* durumuna gelmiştir. Türkiye'nin son 25 yılda politik, ekonomik ve toplumsal enerjisini adeta bir sünger gibi emmekte olan terörün kaynağı olan PKK ise gerek Mesud Barzani'nin gerek ABD'nin gerekse Avrupa ülkelerinin –uygun koşullar ve uygun zamanlama çerçeve-

sinde– Türkiye'ye karşı kullanmakta olduğu sadece taktik bir unsurdur. Terörün uluslararası arenada diplomatik bir enstrüman olarak kullanılmakta olduğunun en güzel örneğini oluşturan bu taktik unsur, Türkiye'de 25 yıldan bu yana on binlerce cana mal olmuştur. Terörün parasal maliyeti ise yaklaşık 300 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır.

Mesud Barzani'nin terör örgütü PKK'yi kullanmasına ilişkin Türkiye ve Kürt sorunu uzmanlarından İranlı yazar Muhammed Hadi'nin *"Kuzey Iraklı Kürt liderlerin Kürt sorununu komşu ülkelere karşı bir koz olarak kullandığını"* vurguladığı şu değerlendirmesi dikkat çekicidir:

"Kuzey Irak'ta hâkim olan Kürt gruplarının 1991'den 2003 yılına kadar, komşu ülkelere muhalif terörist Kürt gruplara yönelik tutumunu ve Türkiye, İran ve Suriye'ye yönelik tavırlarını çelişkili, ikiyüzlü ve iki taraflı bir işbirliği olarak nitelendirmek mümkün. Kürt gruplar, o yıllarda komşu ülkelerin siyasi, ekonomik, toplumsal ve propaganda desteğine muhtaç olmalarından dolayı Tahran ve Ankara'yla askeri ve istihbarat alanlarında işbirliği yapıyorlardı. Elbette bu işbirliği, diğer ülkelerin tabiiyetindeki Kürt gruplarının Iraklı Kürt gruplara direndiği zamanlarda söz konusu oluyordu. Iraklı Kürt gruplar, bunları korumakla ve desteklemekle kalmadılar, bu grupları kendi parti politikaları doğrultusunda etkilemeye de çalıştılar. Iraklı her iki büyük Kürt gruba bağlı milliyetçi akımların İranlı, Türkiyeli, hatta Suriyeli terörist gruplardaki varlığının sebebi de bu olsa gerek. Iraklı olmayan Kürt gruplara, Irak Kürdistanı'nda şiddetli bir baskı uygulanmamasının, Kürt milliyetçiliği düşüncesinden ve Iraklı Kürtlerin, Iraklı olmayan Kürtlerle ilgili geleceğe yönelik politikalarından kaynaklandığı söylenebilir."

Bu çerçeveden bakıldığında Ortadoğu'da Kürtler, bugünün siyasal koşulları içinde küresel güçlerin; enerji kaynaklarının ve enerji yollarının denetim altına alınması, neo-klasik sömürgeciliğin pekiştirilmesi, bölgedeki ulusal devletlerin eritilerek Ortadoğu'nun si-

yasal denkleminden dışlanmaları ya da Washington, Brüksel gibi merkezlerin çıkarlarını koruyup kollayacak taşeron ülkeler haline dönüştürülmeleri açısından BOP'un elindeki en önemli etnik silahtır.

Bu silah hem Büyük Kürdistan'ın kurulması hem de Büyük Kürdistan'a giden süreçte, hedefteki ülkelerin ekonomisine, iç ve dış politikasına, güvenliğine ve toplumsal dinamiklerine kilit vurularak zayıflatılması, bu çerçevede söz konusu ülkelerin küresel güçlerin Ortadoğu'daki çıkarlarını koruma görevi üstlenecek birer taşeron durumuna getirilmeleri için kullanılmaktadır.

Büyük Kürdistan'a giden sürecin en önemli aşaması Kürtlerin yaşadıkları ülkelerde –anayasa ve yasalar karşısında eşit birer vatandaş olsalar bile– kolektif azınlık haklarının tanınmasıdır. Uluslararası hukukta yer almıyor olmasına karşın kolektif azınlık haklarının, kendi kaderini belirleme hakkını doğuracağı, bunun da Kürtlerin Türkiye, Irak, Suriye ve İran'dan koparak Büyük Kürdistan'ın kurulmasına meşru zemin hazırlayacağı hesapları yapılmaktadır.

Washington'da projelendirilip uygulaması için AKP'nin önüne konulan Kürt açılımı da Türkiye'de Kürtlerin kolektif azınlık haklarının tanınmasının başlangıç noktasını oluşturacaktır. Avrupa'nın isteği de bu yöndedir. Sevr Antlaşması'nı içine sindirememiş olan Batı, Türkiye'deki Kürtleri azınlık durumuna getirecek her türlü formüle sıcak yaklaşmaktadır. Irak'ta, 1960'lardan sonra yaşanan sürecin benzeri bugün Türkiye'de yaşanmaktadır.

Molla Mustafa Barzani'nin 1950'lerin sonundan itibaren önce SSCB'yi, sonra ABD ve İran'ı arkasına alarak başlattığı ayaklanmalarla elde ettiği kolektif azınlık hakları, 1991 yılındaki Körfez Savaşı ve 2003'teki ABD işgalinde oğlu Mesud Barzani'nin Washington yönetimi ile yaptığı işbirliği bugün Irak'ın ABD'nin koruması altında olan kuzeyinde yarı bağımsız bir devletin oluşmasını sağlamıştır.

İşgalden bugüne, küresel güçler Iraklı Kürtleri kullanarak siyasal, ekonomik ve stratejik gelişmeleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmişlerdir. Kürt kartının terör boyutuyla Türkiye etki al-

tına alınmış, siyasal boyutuyla Irak boyunduruk altına girmiş, stratejik boyutuyla da İran ve Suriye hedef tahtasına oturtulmuştur.

Bu çalışma, yakın tarihin perspektifi içinde, Türkiye'nin bugün bütün sıcaklığı ile yaşamakta olduğu bu sorunun 1999'dan bugüne kadar Türkiye, Irak ve ABD ekseninde yaşanmış ve gözden kaçmış ayrıntılarına dikkat çekmeyi, Talabani ve Barzani ile yapılan pazarlıkların perde arkasına ışık tutmayı, küresel güçlerin kendi çıkarları için etnik ve dinsel azınlıkları nasıl kullanmakta olduğunu göstermeyi, ezcümle Ortadoğu'da oynanmakta olan bu oyunu biraz olsun açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çalışma, gelişmeleri kronolojik bir çerçeve içinde ve Batılı medyanın yorumları ile birlikte değerlendirmiş, Türkiye'nin yaşamakta olduğu süreç bağlamında Irak örneğine dikkat çekmeyi hedeflemiştir.

Bin yıldır bu topraklarda birlikte yaşayan, kader birliği yapmış iki halkın yapay ayrımlarla bölünüp parçalanması için sahnelenmekte olan oyunu gözler önüne sermenin önemine olan inançla, bu çalışmanın gerçekleşmesine önemli katkı sağlayan Bilgay Duman ve Muzaffer Arslan'a ayrıca teşekkürü borç bilirim.

Bahadır Selim Dilek, 2009

I

ÖNCEKİ GÜN

Tarihin Tozlu Sayfaları

Yakın tarihin tozlu sayfaları karıştırıldığında ortaya çıkan gerçek şudur ki, küresel güçlerin Ortadoğu'ya ilişkin stratejik yaklaşımlarında Kürtler sürekli ön planda tutulmuşlardır ve sürekli olarak dış güçlerin bir silahı olarak kullanılmışlardır.

Tarih kitaplarının sayfaları, küresel güçlerin Ortadoğu'ya her gelişinde onlarla işbirliği yapan, onlara hizmet vermek için adeta yarışan şeyhlerin, şıhların, aşiret liderlerinin Kürt halkının sırtından yaptıkları cesaret gösterileriyle ve Kürt halkına yaşattıkları büyük acılarla doludur.

Bunun yanı sıra Kürt aşiretlerinin uzun yıllara yaydığı düşük yoğunluklu çatışma tekniği, işbirliği içinde oldukları küresel güçlerin Ortadoğu'daki çıkarlarını korumaları açısından bölgesel güçler üzerindeki en önemli baskı aracı olmuştur; bugün de olmaya devam etmektedir.

Kürtlerin tarih boyunca büyük devletler tarafından çok amaçlı olarak kullanılmalarına karşı hemen hiçbir direnç göstermemeleri ise dikkat çekicidir. Bu tehlikeli oyun içinde binlerce masum insanın yaşamını yitirmesine, çok büyük acılar yaşanmasına karşın Kürt halkının sözde liderleri, güçlü devletlerin kendilerine biçtiği rolü inanılmaz bir istekle yerine getirmişlerdir.

Dikkat çeken bir başka nokta da büyük devletlerin Kürtlere onca ihanetine karşın, Kürt halkının kendi liderlerine bunun hesabını hiçbir zaman sormamış olmasıdır. Soğuk savaşın sıcak günlerinden bu yana bir Moskova'ya, bir Washington'a, bir Tahran'a, bir İsrail'e sırtını yaslamış olan Kürtler, yakın tarihlerinden hiç ders almamış olacaklar ki, bugün de Ortadoğu'nun kaygan ve güvensiz zemininde, ABD'nin kendilerini bölge ülkelerine karşı etnik bir silah olarak kullanmasını kayıtsız koşulsuz kabullenmiş durumdadırlar.

İşte bu nedenle Türkiye, Atlantik ötesi ile olan ilişkilerinin belki de en sıkıntılı dönemini, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD Başkanı George Bush'un *"teröre karşı önleyici müdahale"* yaklaşımını benimsemesi ile birlikte yaşamaya başlamıştır. ABD'nin önce Afganistan'ı sonra Irak'ı işgali ile başlayan süreç, küresel ve bölgesel dengeleri altüst etmiştir. Altüst olan bu dengelerin ortaya çıkardığı koşullar, Ortadoğu'da Kürtleri –bugüne kadar hiç olmadığı derecede– ön plana çıkarmış, bu da Türkiye'ye yönelik PKK terörünün giderek artmasına neden olmuştur.

ABD'nin Irak'a saldırıp 2003 yılında bu ülkeyi işgal etmesinden sonra Irak'ta ve Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmelerin en önemlisi, Irak'ın bölge ve hatta tüm dünya açısından bir terör üssü haline gelmesidir.

Teröristlerin Irak'taki varlığı sadece işgalin yarattığı koşullardan kaynaklanmamaktadır. Irak'ta Baas rejimi döneminde desteklenen teröristler de bulunmaktaydı ve Saddam Hüseyin rejimi, bu teröristleri komşu ülkelere karşı örgütlemekte ve yönlendirmekteydi. Bunlar, 2003'ten sonra Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesine karşın, Irak'ta işgalci ABD güçlerinin gözetiminde siyasal ve askeri faaliyetlerini, propaganda ve istihbarat çalışmalarını serbestçe, hatta genişleterek sürdürmüşlerdir. İşgalin ardından ABD güçlerinin Irak'ın kuzeyine adım atmasının ardından terörist gruplar, aşamalı olarak ya da doğrudan veya Iraklı Kürt grupların aracılığıyla ABD ile ilişki kurmuşlardır. ABD de başta PKK olmak üzere bu terörist

unsurları –kendi çıkarına zarar vermemesi koşuluyla– koruma altına almakta sakınca görmemiştir. İşte bu açıdan bakıldığında Bush döneminde Ankara-Washington ilişkilerinin dibe vurmasının, arka arkaya krizler yaşamasının temel nedeni, ABD'nin hem Barzani'yi hem de Barzani üzerinden terör örgütü PKK'yi koruyup kollamasıdır. Washington yönetimi, Barzani ve PKK'yi koruyup kollamakla kalmamış, Türkiye'nin teröre karşı mücadele etmesinin de önüne geçmiştir. Oysa, Irak topraklarından gelen teröre karşı Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru savunma hakkı bulunmaktaydı. ABD, hem uluslararası hukuku hem de NATO içinde müttefik olmanın verdiği yükümlülükleri görmezden gelmiştir. Bu durum, Türk halkında en hafif söylemiyle ABD'ye karşı *"nefret"* uyandırmıştır. Yapılan anketler Bush döneminde Türk kamuoyunun sadece yüzde 8'inin ABD'ye dost gözüyle baktığını, yüzde 90'ının ABD'ye güvenmediğini ve bu ülkeyle işbirliğini desteklemediğini ortaya koymuştur.

Türkiye için acı olan, AKP hükümetinin Washington yönetiminin bu tutumuna hiç ses çıkarmamayı tercih etmiş olmasıdır.

1999 yılında Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması sonrasında terör örgütü adeta felç olmuştu. Ancak, 2003 yılında, 1 Mart tezkeresi ile patlak veren krizin ardından ABD, Türkiye'yi cezalandırma yoluna gitmiş, terör örgütünün Irak'ın kuzeyinde serpilip büyümesine zemin hazırlamıştır. Bununla da kalmamış Kürt liderlerin, Barzani ve daha sonra Irak'ın Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtacağı Talabani'nin, PKK'yi Türkiye, İran ve Suriye'ye karşı bir taktik unsur olarak kullanmasını sağlamıştır. Barzani, *"Büyük Kürdistan"* hayali kendisine adeta altın bir tepside sunulan bu fırsatı kaçırmamış, Türkiye'ye karşı yapacağı eylemler için Irak'ın kuzeyini terör örgütü PKK için bir üsse dönüştürmüştür. ABD, bölgede Kürt gruplar ile Türkmenler arasında çıkan tüm anlaşmazlıklarda açıkça Kürt tarafını tutmuş, sonuna kadar haklı olsalar bile Türkmenleri yok saymıştır. Aynı zamanda Kerkük'ün nüfus yapısının Kürt-

ler lehine değiştirilmesine ses çıkarmamayı tercih etmiştir. ABD, etnik gruplar arasında eşit paylaşılan Kerkük meclisine baskı yaparak kendi kontenjanından 6 Kürt üyenin alınmasını sağlamış ve meclisin çoğunluğunu Kürtlerden oluşturmuştur.

ABD'nin bu tutumu, 2007 yılına kadar sürmüştür. 2003-2007 arası özellikle Barzani, Türkiye karşıtı söylemlerinin dozunu artırmış, bu dönemde 1999 yılında yok olma noktasına gelmiş olan terör örgütü yeniden canlanmış, Türkmenler dışlanmış, Kerkük Kürtlerin eline geçmiş; sözün özü Türkiye'nin Irak'a ilişkin ne kadar kırmızı çizgisi varsa ortadan kaldırılmıştır.

İşte, AKP'nin bu noktadan sonra attığı adımlar, Türkiye'nin adım adım bir tuzağa doğru sürüklendiğini göstermiştir. 5 Kasım 2007'de Beyaz Saray'da dönemin ABD Başkanı George Bush ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan arasında varılan mutabakatla, Ankara Kürt sorununda Washington yönetiminin dümen suyuna girmiş, Türkiye için belki en tehlikeli süreç bu noktadan sonra başlamıştır.

Yakın Gözlüğü

Yakın tarihe yine yakın gözlüğü ile bakmak, hem bugüne uzanan süreçte gözden kaçan ayrıntıları yeniden gündeme taşımak ve AKP'nin Kürt açılımı adı altında yapmak istediklerinin olası sonuçlarını daha sağlıklı değerlendirmek açısından önemli olacaktır. Bu noktada Türkiye'nin önündeki en önemli örnek Irak'tır. Irak'ta yarım yüzyıldan bu yana yaşanmakta olan gelişmeler dikkate alındığında, Türkiye'nin de bu ülke ile benzer süreç içinden geçmekte olduğu ve hızla bir tuzağa doğru sürüklendiği dikkatlerden kaçmamalıdır.

İşte bu süreç içinde Türkiye için en önemli kilometre taşı 1999 yılı olmuştur. 1999 yılı ile birlikte Kürt sorununda kritik bir döneme girilmiştir. PKK lideri Abdullah Öcalan, Türkiye'nin ciddi bir baskısı ile 1979 yılında sığındığı Suriye'den çıkarılmış, daha sonra geçtiği İtalya, Rusya ve Yunanistan'dan kovulmuş ve ardından da Kenya'da yakalanmıştır.

Abdullah Öcalan'ın Kenya'da Yunan Büyükelçiliği'nde saklanırken yakalanıp 16 Şubat 1999'da Türkiye'ye teslim edilmesi, küresel güçlerin Ortadoğu'da Kürtleri kullanarak yürüttüğü büyük oyunda strateji değiştirmekte olduğunu göstermiştir.

Küresel güçlerin Kürt kartı konusundaki bu strateji değişikliğini en dikkat çekici biçimde gündeme getiren ise dönemin Başbakanı Bülent Ecevit olmuştur. Bülent Ecevit, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra verdiği bir demeçte *"Bize niye Apo'yu verdiler onu hâlâ ben de bilemiyorum... Ama sonunda hayırlısı oldu. Apo konusunda hiçbir şart getirmediler bize"*[2] demiştir. O dönemde, Öcalan'ın Suriye'den çıkarılışında ve Türkiye'ye teslim edilmesinde ABD'nin rolü başkent kulislerinin en önemli tartışma başlıklarından birisidir. Eski MİT Kontrterör Daire Başkanı olan Mehmet Eymür'ün, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden bir buçuk ay sonra 23 Mart 1999'da, ABD'den yayın yapan internet sitesindeki *"Öcalan'ın Suriye'den Çıkışı – Yeni Bir Stratejinin Başlangıcı mı?"* başlıklı şu yazısındaki bilgiler ve değerlendirmeler dikkat çekicidir:

"... 4 Şubat 1999 akşamı, olağan gibi gözüken her şey, az sonra gerçekleşecek randevuyla, bambaşka bir boyuta taşınacaktı. CIA'nın Ankara temsilcisi, Yenimahalle'de bulunan MİT'in resmi konutundaki randevusuna tam saatinde geldi. İki gizli servis mensubu karşılıklı nezaket sözcüklerinin sonrasında iş konuşmaya başladılar. Amerikalı casus, MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun'a çok önemli bir teklifte bulunuyordu. CIA yetkilisi, MİT Müsteşarı'na, Abdullah Öcalan'ın ortak gerçekleştirilecek bir operasyonla yakalanmasını ve Türkiye'ye getirilmesini öneriyordu. Saat 21.15 sularıydı. Şenkal Atasagun olayla ilgili biraz daha bilgi istedi. CIA yetkilisi ne istendiğini anlamıştı. Amerika, Türkiye'ye Abdullah Öcalan'ı teklif ediyordu. Ama şartı neydi? Amerika Öcalan'ı niye Türkiye'ye verecekti? Amerika'nın şartı açıktı: Operasyonu Amerikan ve Türk ekipleri gerçekleştirecek, ancak

---

(2) Balçiçek Pamir, *Sabah*, 13 Nisan 2005.

ne olursa olsun Abdullah Öcalan Türkiye'ye sağ olarak getirilecek, mahkemede adil olarak yargılanacak ve öldürülmeyecekti... Şenkal Atasagun, Amerikalı temsilcinin sözlerini dikkatle dinledi. Bu konudaki kararı tek başına vermesinin mümkün olmadığını aktardı. Atasagun, Başbakan Bülent Ecevit'e ulaştı.

...Ecevit, CIA yetkilisinin aktardıklarını duyunca, Cumhurbaşkanı'na bilgi vermek gerektiğini söyleyip Süleyman Demirel'i aradı.

... saat 23.10'da olağanüstü zirveye kapılarını açmıştı Köşk. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Bülent Ecevit ve MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun konuyu tartışmaya başladıklarında Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu da toplantıdaki yerini aldı.

... Atasagun kendisine iletilen teklifi aktardı. Amerika'nın şartı kabul edilebilir bulunuyordu. Öcalan, sağ olarak ele geçirilirse, Türk gizli servisinin elemanları kendisini sağ ve sağlıklı olarak Türkiye'ye getirecekler ve adalete teslim edeceklerdi."

Sonuçta, Abdullah Öcalan yargılanmış ve İmralı'da hapse atılmıştır. Türkiye bu sayede kısa bir süreliğine de olsa rahat bir nefes almıştır. Abdullah Öcalan, yakalandığı günlerde ölüm cezasından dolayı tedirginlik yaşamış olsa da AB sürecinde idamın kaldırılmasıyla bu tedirginliği üzerinden atmışır. Öcalan şimdi İmralı'dan yolladığı emirler doğrultusunda PKK'yi yönetmeye devam etmektedir. PKK ve PKK'nin siyasal uzantıları Abdullah Öcalan'ın talimatları doğrultusunda hareket etmeyi sürdürmektedir.

11 Eylül ve Sonrası...

Takvimlerin 11 Eylül'ü gösterdiği gün, New York'taki ikiz kulelere yapılan saldırı, 21. yüzyılın hemen başında dünyada yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. Bu saldırılar Türkiye için Kürt sorununda Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonraki en önemli kilometre taşıdır.

Yeni dönem, ABD'nin terörle mücadele gerekçesiyle dünyanın hemen her yanına müdahale etme hakkını kendinde gördüğü bir dö-

nem olacaktır. Perde arkasında kalan asıl gerekçe ise ABD öncülüğündeki küresel sermayenin, enerji kaynakları ve enerji güzergâhları üzerinde küresel egemenliğinin tam olarak sağlanmasıdır. Bunun için kullanılacak olan araç da yine dinsel ve etnik azınlıklar olacaktır. ABD, 11 Eylül saldırılarının ardından önce Afganistan'ı hedef almıştır. Sırada Irak'ın bulunduğunu ise tahmin etmeyen kalmamıştır. Körfez Savaşı'ndan sonra ABD'nin Saddam Hüseyin'i etkisizleştirmek, Irak'ın uluslararası reflekslerini köreltmek, ülkenin savunma altyapısını zayıflatmak için gerekçe olarak kullanmakta olduğu Kürtleri, ikiz kulelere yapılan saldırıdan sonra daha fazla öne çıkarma yaklaşımını benimsemiştir. Dünya, 11 Eylül saldırılarının şokunu yaşarken ABD yönetiminin Ortadoğu'da ve özellikle de Irak'ta Kürt kartını daha güçlü kullanma kararı alması çok fazla dikkat çekmese de Iraklı Kürt liderler Mesud Barzani ve Celal Talabani, bağımsız bir Kürt devleti için önlerinin artık bir daha kapanmayacak şekilde açılmakta olduğunu görmüşlerdir. Bu kez gerekçe 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirdiği ileri sürülen El Kaide'ye Saddam Hüseyin'in destek sağladığı ve Irak'ın elinde kitle imha silahları bulunduğu iddiaları olacaktır.

11 Eylül saldırılarının ilk şoku atlatılır atlatılmaz, bu konu Ankara'nın öncelikli gündem maddesi olmuştur. Gelişmeler Türk basınında da ayrıntılarıyla ele alınmaya başlanmış, Irak'ın kuzeyinden gelen haberlerle birlikte, ABD'nin, Saddam Hüseyin'i hedef tahtasına koyduğu, Irak'a müdahale edeceği ve bağımsız bir Kürt devleti kurduracağı değerlendirmeleri manşetlere taşınmıştır. Bu değerlendirmelerin büyük bölümü gerçeği yansıtmaktaydı. Çünkü, ABD, 11 Eylül saldırılarını gerekçe gösterip, Ortadoğu'daki varlığını pekiştirmek için Irak'ı hedef almaya çoktan karar vermişti. ABD'nin planlamaları içinde Iraklı Kürtler en kritik noktada yer almaktaydı.

Bu da doğal olarak Dışişleri Bakanlığı'nda sıkıntı yaratmıştır. Ancak Iraklı Kürtler Türkiye'nin tepkisini daha fazla çekmemek için

ilk elden böyle bir projelerinin olmadığı konusunda Türk yetkilileri ikna etmeye çalışmıştır. Mesud Barzani'nin yeğeni Neçirvan Barzani, 2 Ekim'de, Avrupa ülkelerine giderken uğradığı Ankara'da, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Uğur Ziyal ile görüşmüş, *"Kürt devleti kurma planımız yok,"* demiştir. Bu görüşünü, *"Özellikle medyada, bizim bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçladığımıza yönelik bir kampanya yürütülüyor. Bizim durumumuz ve pozisyonumuzda bir değişiklik yok. Biz, Kürt sorununun Irak'ın bütünlüğü içinde ve demokratik olarak çözümünü istiyoruz,"* açıklamasıyla gazetecilerin karşısında da yinelemiştir.

Diğer yandan Türkiye ile aynı kaygıyı, gelişmeleri yakından izleyen Irak lideri Saddam Hüseyin de taşımaktaydı. Yaz aylarında, ülkesine yönelik BM ambargosunun[3] kıskacından kurtulmak için Kürtlere diyalog çağrısında bulunmuş olan Saddam Hüseyin, Afganistan'dan sonra sıranın kendisinde olduğunu bilmekte ve Kürtlerle Bağdat arasında kurulacak diyaloğun, ABD'yi tamamen durdurmasa bile elindeki gerekçelerden birini ortadan kaldıracağı, bunun da savaşı önlemede kendisine yarar sağlayacağı hesabını yapmaktaydı. 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın ardından başlayan Kürt isyanı sonrası, Bağdat ile Kürtler arasında iplerin tamamen kopmuş olması, Washington yönetiminin işini kolaylaştırmaktaydı. Saddam Hüseyin, Kürtlerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklarından da yararlanarak Talabani ve Barzani'yi yeniden Bağdat'ın yörüngesine almak istiyordu.

İşte bu hesapla IKDP[4] heyeti Bağdat'a davet edilmiştir. 13 Kasım 2001'de Saddam Hüseyin, IKDP Genel Sekreteri ile Parti Mer-

---

(3) 2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinden sonra, BM Güvenlik Konseyi, 6 Ağustos 1990'da 661 sayılı kararı almak yoluna gitmiştir. Bu karar ile Irak'a karşı ambargo uygulaması başlamıştır. Ambargo kararına karşı Irak da 8 Ağustos 1990 tarihinde aldığı bir karar ile Kuveyt'i tamamen ilhak ettiğini duyurmuş daha sonra da 28 Ağustos 1990'da on dokuzuncu ili olduğunu ilan etmiştir.

(4) Irak Kürdistan Demokrat Partisi.

kez Yönetim Kurulu üyelerini kabul etmiş, *"sorunların diyalog, çalışma ve karşılıklı ikna yoluyla çözümlenebileceğini"* açıklamıştır. Saddam Hüseyin, diplomatik cümleler kullanmamış, beklentisini açık açık şu cümlelerle ortaya koymuştur:

"Siz bizimle diyalog kurmak yerine, Amerika ve Siyonistlerle diyalog kuruyorsunuz. Bizim amacımız, Kürt halkıyla diyalog kurmaktır. Kuzey bölgesindeki Kürt halkının yabancı ajanlara olan inanç ve bağlılıklarının sarsılmasını bekliyoruz."

IKDP yöneticileri Saddam Hüseyin'e, Irak'ın birlik ve bütünlüğünü simgeleyen(!) bir kılıç ile kalkan hediye etmiştir. Oysa, Irak'ın birlik ve bütünlüğüne en büyük tehdidin, bizzat Kürt partilerinin kendisi olduğu gerçeği ortadayken yapılan bu sözde jest, Ortadoğu'ya özgü bir tiyatro oyunundan öte anlam taşımamaktaydı. Saddam Hüseyin aynı ayın sonunda Kürt gruplara diyalog çağrısını yinelemiştir. Irak lideri, Bağdat yönetimine yakın Kürt ileri gelenlerden Fuad Arif ile görüşmesi sırasında, *"Önemli olan diyalog. Kürt halkı bizim halkımız ve Iraklılar arasında nifak tohumu ekmeye çalışanlar eleştirilmelidir,"* demiştir. Bu çağrının hemen sonrasında, 29 Kasım'da Mesud Barzani, Saddam Hüseyin'in yaptığı diyalog çağrısına olumlu yanıt vermiştir. Kürt lider TV'de yaptığı konuşmada, *"Kürt sorununu çözmek için Bağdat ile diyaloğu kabul ediyoruz. Biz barıştan yanayız. Savaş istemiyoruz. Biz sorunların barış ve diyalogla çözülmesini istiyoruz. Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurmaktan yana değiliz. Hedefimiz demokratik Irak içerisinde bir federasyon kurulmasıdır, bu hem bizim için hem bölge için en iyisidir,"* açıklaması yapmıştır. Mesud Barzani'nin o dönemde yaptığı bu açıklama ile bugün Kürt açılımına ilişkin verilen demeçler arasındaki bu şaşırtıcı benzerlik, iki ülkede de aynı oyunun oynanmakta olduğunu göstermektedir.

İlk Temas

11 Eylül saldırıları sonrasında Washington yönetiminin Kürt kartını daha etkili kullanma yaklaşımını benimsemesinin ardından, Kürt gruplarla ilk temas aralık ayının başında gerçekleştirilmiştir.

ABD'nin acele etmesinde Saddam Hüseyin'in Kürtlerle yakınlaşma çabası ve Mesud Barzani'nin bu çabaya karşılık vermesi etkili olmuştur. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın üst düzey diplomatlarından Ryan Crocker[(5)] başkanlığındaki heyet, Türkiye üzerinden Irak'ın kuzeyine gitmiş, üç gün süren temasları sırasında Celal Talabani, Mesud Barzani, Asur Demokratik Partisi ve Irak Türkmen Cephesi yetkilileriyle bir araya gelmiştir.

Dışişleri Bakanlığı sözcü yardımcısı Philip Reeker, heyetin amacını *"ABD'nin Irak muhalefetine verdiği desteği göstermek"* olarak açıklayıp, *"Heyetin bu ziyareti, Amerikalı yetkililer ve Iraklı Kürt liderler arasında uzun zamandır sürdürülen danışmaların bir parçası. Son olarak Washington'da Amerikalı yetkililer ile Iraklı Kürt liderler bir araya geldi. Kuzey Irak'a son ziyaret ise şubat ayındaydı. Tekrar ziyaretin zamanının geldiğini düşündük,"* demiş olsa da gelişmeleri izlemekte olan hemen herkes, bu temasların odak noktasında Saddam Hüseyin'i devirme planlarının olduğunu bilmekteydi.

Ziyaret, kısa bir süre önce Kürtlerle diyalog kurmuş, hatta IKDP heyeti ile Bağdat'ta bir görüşme bile yapmış olan Saddam Hüseyin'in tedirginliğini en üst noktaya taşımıştır. Iraklı Kürtler, Saddam Hüseyin'e Irak'ın birliğini ve bütünlüğünü simgeleyen kılıç ile kalkanı hediye ettikten tam bir ay sonra Irak liderine nefretini gizlemeyen ve kendisini devirmek için bölgeye gelen ABD'li yetkilileri ağırlamakta, onlarla Baas rejimini ortadan kaldırma planları yapmakta sakınca görmemişlerdir. Üstelik Mesud Barzani de Saddam Hüseyin'in diyalog çağrısını kabul ettikten bir ay sonra, Baas rejiminin Araplaştırma politikasının önlenmesi için komisyon kurulması talimatı vermiş ve Bağdat'ı suçlayıcı bir tutum içine girmiştir. Çağdaş diplomaside yeri olmasa da Mesud Barzani, bu yaklaşımıyla Ortadoğu'ya özgü bir kıvraklık ortaya koymuştur.

---

(5) Ryan Crocker, işgalin ardından ABD'nin Bağdat büyükelçiliği görevine getirilmiştir.

Öte yandan ziyaretten kaygı duyan sadece Irak olmamıştır. Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkilinin ABD heyeti ile birlikte Irak'ın kuzeyine gitmiş olmasına karşın Ankara yine de tedirgin olmuştur. ABD, Afganistan operasyonu sonrasında Irak'ı hedefe alacağı için Ankara'yı küstürmek istememiş, bu nedenle heyet, dönüş yolunda Türkiye'ye uğramış ve Dışişleri Bakanlığı'na temaslarına ilişkin bilgi vermiştir!

Aslında bu ziyaret ile birlikte ABD'nin Irak'a müdahalesi için geri sayım başlamıştı.

Dönemin koalisyon hükümeti de bunun farkındaydı. Durumu değerlendiren Başbakan Bülent Ecevit son bir diplomasi manevrası yapmak için ABD'ye gitme kararı almıştır. Ecevit'in Washington ile masaya oturma kararı almasından sonra İngiliz yayın kuruluşu BBC, *"Ankara, Irak'a yönelik askeri saldırıların Kuzey Irak'ta bir Kürt devletine yönelik hareketleri cesaretlendirmesinden, bunun da Türkiye'de Kürtlerin ayrılıkçı taleplerini teşvik etmesinden korkuyor"* değerlendirmesini yapmış, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun da Washington'ın Saddam Hüseyin'e karşı harekete geçmesi halinde bağımsız bir Kürt devletinin kesin olarak gündeme geleceğini söylediğine dikkat çekmiştir.

Tartışmaların alevlendiği noktada, İsrail gizli servisi MOSSAD tarafından doğrudan yönlendirildiği bilinen Debkafile adlı internet sitesi, şubat ayı başında 75 bin ABD'li askerin Irak sınırına dayanmış olacağını öne sürmüştür. Sitede yer alan ve ABD'li istihbarat kaynaklarına dayanılarak hazırlanan habere göre, Irak'a son derece büyük ve aralıksız sürdürülecek bir operasyonun hazırlığı içinde olan ABD'nin ilk hedefi Kuzey Irak olacaktır.

Türkiye ise ABD'ye destek verip vermeme konusunda ikilemde kalmıştır. Hükümet, ABD'nin müdahale etmesi durumunda bölgedeki hassas dengelerin bir daha düzelmeyecek şekilde bozulacağını biliyor, ama diğer yandan da –aynı zamanda NATO içinde çok önemli müttefik olan– bir süper güce karşı pozisyon belirlemek is-

temiyordu. İşte bu ikilemin aşılması için Başbakan Bülent Ecevit'in ABD ziyareti beklenmekteydi.

Ziyaret öncesinde, 2002 yılının hemen ilk günlerinde *Newsweek* dergisinde yayımlanan bir değerlendirmede, *"ABD, Irak'a karşı ikinci savaşta stratejik bir müttefik arıyor. Ankara 'hayır' diyebilir mi? Büyük bir ihtimalle hayır. Ancak 'evet' demek de kolay değil. Diyecekler mi, demeyecekler mi? Bu, Washington'ın, Irak'a karşı bir askeri operasyona Türkiye'nin katılımıyla ilgili olarak sorduğu soru. Ankara son olarak, Körfez Savaşı'nda böyle bir maceraya atıldığında, çok ağır bir bedel ödedi,"* denilmiştir. Türkiye'nin korkularına işaret eden *Newsweek*, bu korkuların en büyüğünün bağımsız bir Kürdistan devletinin kurulması olduğunu dile getirmiş, Saddam devrilse de yaşamaya devam etse de ayrılıkçı Kürtlerin cesaretleneceğine işaret etmiştir. Değerlendirmede, *"Ankara, terörist lider Abdullah Öcalan'ı tutukladıktan sonra avantaj kazandı. Okul ve hastane inşa etmek gibi kalbe ve akla hitap eden projeler ile dikkatli bir diplomasiyi birlikte kullanarak, Kuzey Irak'ı kontrol eden Kürt gruplarıyla iyi ilişkiler kurmaya çalıştı ve bu, sürpriz bir şekilde iyi sonuç verdi,"* görüşüne yer verilmiştir.

Başbakan Bülent Ecevit'in ABD ziyareti, 11 Eylül sonrasının ilk dönemi için Türkiye-ABD ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Bülent Ecevit, Washington'da sıkı bir pazarlık yapmaya hazırlanmaktaydı. Ancak yapmayı planladığı bu sıkı pazarlık, bir süre sonra koltuğunu kaybetmesine neden olacaktır. Başbakan, ziyaret öncesi temaslarının gündemini Associated Press'e açıklamıştır. Ecevit, *"Irak'taki durum bizim için çok önemli. Irak'taki durum göz önüne alındığında Türkiye için yeni bir sorunun ortaya çıkmamasını umuyoruz,"* demiş, operasyon sonrası Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin oluşumunun Türkiye'nin bütünlüğüne bir tehdit olabileceğini vurgulamış ve *"Bunu kesinlikle kabul edemeyiz. Buna asla izin vermeyiz,"* demiştir.

14-19 Ocak tarihleri arasında yapılan ziyaretin odak noktasını beklendiği gibi Irak konusu oluşturmuştur. Başbakan Ecevit ve beraberindeki heyet görüşmelerde Saddam'ın iktidarda kalıp kalmamasının değil, Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulmamasının önem taşıdığını vurgulamış, Irak'ta bir karışıklık ortaya çıkması durumunda 36. paralelin güneyinin İran'ın etkisi altına geçeceği uyarısında bulunmuştur. Açık bir dille de Irak'ın kuzeyinde bir Kürt devleti oluşumunun, Türkiye için bir tehdit oluşturacağına da dikkat çekmiştir.

Türkiye'nin bütün bu kaygılarına ve yaptığı uyarılara karşın Iraklı Kürtler, adeta bağımsız bir devlet gibi hareket etmekteydi. 5 Nisan 2002'de Kürdistan TV yayın süresini 24 saate çıkarırken Mesud Barzani'nin yoğun girişimleri sonucu 14 Nisan'da Düsseldorf ile İran'ın Urumiye kenti arasında direkt uçak seferleri başlatılmıştır. Uçak seferlerinin amacı, Urumiye'den Irak'ın kuzeyine sağlanacak bir karayolu bağlantısıyla Iraklı Kürtlerin Avrupa'ya doğrudan uçmasını sağlamaktır.

Kürtlerin, bu girişimlerinin yanı sıra 21 Mayıs'ta biri *"Federal Irak Yönetimi"*, diğeri *"Federe Irak Kürdistan Bölgesi"* için iki anayasa taslağı hazırlamış oldukları ortaya çıkmıştır. Taslaklarda sadece Arap ve Kürtleri esas alan bir devlet biçimi öngörülmüştür. Türkmenlerden azınlık olarak söz edilmiş, *"Kürdistan Bölgesi Milli Meclisi ve Bakanlar Kurulu"*nda azınlıkların adil bir şekilde temsil edileceği belirtilmiştir. IKDP bu iki taslağı, görüşlerini almak üzere IKYB'ye[6] de göndermiştir. 31 Mayıs'ta IKDP, yurtdışındaki Kürtlere yönelik TV yayını yapılmasına karar vermiştir. 8 Haziran'da ise ABD'de *"Irak'ta İstikrarın Kilidi Kürtler"* konulu bir konferans düzenlenmiştir. Washington'daki Amerikan Üniversitesi bünyesinde bulunan *"Mustafa Barzani, Scholar of Kurdish Studies"*[7] tarafından düzenlenen konferans IKDP tarafından finanse edilmiştir.

---

(6) Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği.
(7) Mustafa Barzani, Kürt Araştırmaları Merkezi.

Yaklaşık 300 kişinin katıldığı konferansta Neçirvan Barzani, Irak'ın federal, demokratik ve parlamenter bir ülke olmasını istemiş, Kerkük, Mahmur, Hanekin, Şeyhan, Sincar ve Mendeli'nin Kürt yönetimine bağlanması üzerinde durmuştur. Kürtlerin bu tutumu "gereksiz yere Türkiye'nin tepkisine neden oldukları" gerekçesiyle ABD tarafından soğuk karşılanmıştır. Washington yönetimi bu tepkisini IKDP'nin Irak için hazırladığı anayasa taslağını onaylamayarak göstermiştir.

Bu süreçte ABD için ilk hedef Baas rejiminin devrilmesi olmuştur. Washington yönetimi Kürtlerin aşırı taleplerinin Türkiye'yi harekete geçirmesinden, bu durumun da planlanmakta olan Irak operasyonunu olumsuz etkilemesinden çekinmekteydi.

ABD'nin bu hesabı doğruydu. Çünkü Neçirvan Barzani'nin Washington'da yaptığı konuşma Ankara'da ciddi anlamda yankı bulmuş; Türkiye'nin sert uyarısı sonucunda IKDP'nin Türkiye'deki İdari görevlisi(!) Sefin Dizayi, 26 Haziran'da yazılı bir açıklama yaparak, *"Amerikan Hükümeti ve Kuzey Iraklı Kürtlerin Kerkük ve Musul'u ele geçirme planları üzerinde işbirliği yaptığı"* yolundaki yayınların *"asılsız ve uydurma"* olduğunu bildirmek zorunda kalmıştır. Ancak Sefin Dizayi, anayasa taslağını doğrulamış, taslağın henüz tamamlanmadığını, ancak diğer Kürt gruplarla tartışıldıktan sonra taslağın nihai halini alacağını ve Irak'ta Kürtler adına sunulacağı açıklamıştır. Operasyon için zaman daralırken Iraklı Kürtler bu kez ABD'den kendileri için daha sağlam güvenceler almak için çaba içine girmişlerdir.

ABD, birçok dengeyi bir arada gözetmek zorunda kalmasından dolayı Saddam Hüseyin sonrası dönemde Mesud Barzani ve Celal Talabani'ye Iraklı Kürtlerin statüsü ve güvenliğiyle ilgili kesin garantiler vermekten çekinmekteydi. 8 Temmuz'da gazeteci John Burns, *New York Times*'ta Irak'ın kuzeyine ilişkin izlenimlerini aktarırken, *"Bölgede kendini güvenli hisseden Kürtler, bir ABD taarruzuna soğuk"* değerlendirmesini yapmıştır. Gazete, Kürtlerin Irak'ta geniş

bir Kürt otonomisi öngören federal bir devletin kurulacağı yolunda garanti istediklerini yazmış, Kürt liderlerinin, ABD'nin kendilerini bir katliam riskine sokan askeri bir operasyonuna katılmaya isteksiz olacağını belirttiklerine dikkat çekmiştir.

Iraklı Kürtler yürüttükleri pazarlıklarda istedikleri garantileri tam olarak alamayınca bu kez, kendi beklentilerini içeren planlarını hazırlayıp Washington yönetimine sunma yoluna gitmişlerdir. ABD yönetimi sunulan bu planı zaman yitirmeden incelemeye almıştır. Mesud Barzani tarafından önerilen plana, Iraklı rejim karşıtları arasındaki diğer dört büyük grup da destek vermekteydi. Planda, Irak'ın iki federal bölgeye ayrılması, bunlardan birinde Araplar, diğerinde ise Iraklı Kürtlerin bulunması, her iki bölgenin federal meclisi ve bölgesel başkanı olması, Bağdat'ın ise iç güvenlik ve federal ordunun kontrolünü elinde tutması öngörülmekteydi.

Taslak plan, federal Kürt bölgesinin yapısına ilişkin pek çok ayrıntıyı ve Bağdat'taki merkezi hükümetle bu yapı arasındaki ilişkilerin nasıl olacağını ayrıntılarıyla ortaya koyuyordu, ancak Arap bölgesinin yapısına ilişkin fazla bilgiye yer vermiyordu. IKDP, Arapların planın bu bölümünü yine kendilerinin doldurmasını istemekteydi. Planda, Bağdat'ta federal bir meclisin bulunması ve devlet başkanının da en fazla iki dönem üst üste görev yapabilecek şekilde, 5 yıllığına seçilmesi; Bağdat yönetiminin savaş açmak, barış yapmak, dış politikayı belirlemek, uluslararası anlaşmalar imzalamak, genel ekonomik stratejiyi belirlemek, petrol, nükleer güç gibi alanlarda karar almak ve federal yasaları yapmak gibi yetkilerinin bulunması öngörülüyordu.

Planda bölgesel yönetimlerin, özellikle petrol zengini Kerkük bölgesini de içinde barındıran federal Kürt yönetiminin ise vergilendirme ve uluslararası ilişkilerde söz sahibi olma gibi yetkilerinin bulunması istenmiştir. Bu planın ortaya çıkmasından sonra, Iraklı eski asker ve bürokratlardan oluşan rejim karşıtları, Londra'da bir araya gelmiştir. Londra'nın Kensington Belediye Sarayı'nda yapı-

lan toplantıya, Irak'ın çeşitli bölgelerinden Kürt, Arap, Türkmen, Süryani rejim karşıtı grupların temsilcilerinin yanı sıra eski Ürdün Kralı Hüseyin'in kardeşi Veliaht Prens Hasan ve çeşitli ülkelerin temsilcileri katılmıştır. Rejim karşıtları olası ABD operasyonunun ardından, Irak ordusu ve ordunun yeni rejim içerisindeki rolünü ele almışlar, Saddam Hüseyin sonrası rejimde, askerin siyasetin dışında tutulması konusunda ortak görüş oluşturmuşlardır. Toplantıda Mesud Barzani, bir Kürt ve bir de Arap federasyonu olmak üzere iki federasyonlu Irak formülüne değinmemeyi tercih etmiştir.

Rejim karşıtları bu konuları tartışırken IKDP Irak'ın kuzeyinde Latin harfleri ile Kürtçe eğitim için adım atmıştır. Böylece, daha anlaşılır ve kolay öğrenilir bir Kürtçe ile eğitim amaçlanmıştır.

Kritik Ziyaret

Bu süreçte Ankara-Washington arasındaki Irak pazarlığının kırılma noktası, ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'in 16 Temmuz 2002'de yaptığı Ankara ziyareti olmuştur.

Paul Wolfowitz, Irak yönetiminin ABD için büyük tehlike olduğu görüşünü savunarak Türkiye'den Irak operasyonuna destek istemiş, *"Saddam Hüseyin bölge için büyük tehlikedir. O nedenle Saddam Hüseyin'i devirmeye kararlıyız,"* demiştir. Ancak, Başbakan Bülent Ecevit operasyonun gerçekleşmesi durumunda Türk ekonomisinin olası kaybına işaret etmiş, 4 milyar doları aşkın savunma kredilerinin silinmesini ancak bunun Türkiye'nin olası bir Irak operasyonuna desteği ile ilişkilendirilmemesini istemiştir. Bülent Ecevit, ilişkilendirilmemesini istese de konuyla ilgili hemen herkes, bunun Türkiye'nin desteği için ön koşullardan biri olduğunu bilmekteydi.

Görüşmede Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu da Türkiye'nin toprak bütünlüğüne dikkati çekmiş ve bir Kürt devleti kurulması tehlikesini gündeme taşımıştır. Görüşmeler her iki taraf arasında tam bir diplomatik savaşı andırmıştır.

Wolfowitz açık bir dille Türkiye katılsın veya katılmasın Irak'a

operasyonun yapılacağını söylemiştir. Bu aslında, *"Türkiye ya bizimle birlikte operasyona katılır ya da dışarıda kalıp en yakın müttefikini yüzüstü bırakmanın faturasını öder,"* anlamı taşımaktadır. Bülent Ecevit, yılların vermiş olduğu diplomasi deneyimi ile mesajı anlamış ve *"Sizin ne yapmak istediğinizi önceden bilmek istiyoruz?"* diye sormuştur. Bu soru pazarlık kapılarının ardına kadar açılması için yeterli bir yanıt niteliği taşımıştır.

Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu da, *"Kürt devleti kurulmasının önüne nasıl geçilebilir,"* sorusunu yöneltmiş, ABD'li yetkiliden, *"Washington, Irak'ın toprak bütünlüğünü koruyacaktır ve dolayısıyla Kürt devleti kurulmasını istememektedir"* yanıtını almıştır. Ancak bu yanıtın ön koşulu Türkiye'nin operasyon sırasında ABD'ye kayıtsız koşulsuz destek vermesi olacaktır.

Paul Wolfowitz resmi görüşmelerin sonrasında da Kuzey Irak'ta ayrı bir Kürt devletinin kurulmasının Türkiye'nin hoşuna gitmeyeceğini belirtmiş ve *"Bu, ABD için de kabul edilemez. Birçok ABD yetkilisinin daha önce söylediği gibi ben de Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasına karşı olduğumuzu çok net bir biçimde ifade ettim. Türkiye'nin çok büyük ve meşru çıkarları var ve bizler Türkiye'nin geleceği ve başarılarıyla çok ilgiliyiz,"* demiştir. Ankara, Wolfowitz'in yanı sıra ABD Dışişleri Bakanlığı'nın üç numarası konumundaki Dışişleri Bakan Yardımcısı Marc Grossman ve NATO Kuvvetleri ve ABD Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Joseph Ralston da Ankara'da temaslarda bulunmuş ve nabız tutmuşlardır.[8]

Bu ziyaretle aynı gün ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un Savunma Politikası Kurulu Başkanı Richard Perle'in ABD'nin kamu

---

(8) Paul Wolfowitz'in Ankara ziyareti, Bülent Ecevit hükümeti için sonun başlangıcı olmuştur. ABD yönetimi, Türkiye'den destek alamayacağını, alsa bile bunun ciddi bir fatura getireceğini anlayınca, hükümeti gözden çıkarmış ve ülke kısa süre içinde erken seçimle karşı karşıya kalmıştır. (y.n.)

televizyonu PBS'de, katıldığı bir programda söylediği sözler, Washington yönetiminin Kürt politikası açısından adeta bir itiraf niteliği taşımaktaydı.

Sunucunun yönelttiği, *"Bu harekâtta Iraklı Kürtlere ihtiyaç var. Kürtleri daha önce hayal kırıklığına uğratmadık mı?"* sorusu üzerine Perle, ABD'nin daha önce çatışma ortamlarında defalarca Iraklı Kürtleri yalnız bırakarak ihanet ettiğini söylemiş, *"Bu defa Saddam'ı devirmekte kararlı olduğumuzu anlatarak desteklerini sağlamalıyız,"* demiştir. Paul Wolfowitz'in Ankara ziyaretinden iki gün sonra Celal Talabani de ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmeye kararlı olduğunu söylemiş ve Ankara'ya mesaj vermiştir.

Bülent Ecevit de ABD'nin kararlı olduğunu bilmekteydi.

21 Temmuz 2002'de TRT'de yayınlanan Pazar Panorama programına katılan Başbakan, Irak'ta fiilen bir Kürt devleti kurulduğunu, bunun Türkiye'yi ve Türkmenleri rahatsız ettiğini belirtmiştir. Bir gün sonra da *New York Times* gazetesi, *"Türkiye, Irak'a Yönelik Bir Harekâtın Zorlukları Konusunda ABD'yi Uyarıyor"* başlıklı haber yorum yayımlamış, Irak'ı hedef alan bir saldırı için NATO üyesi olan Türkiye'nin desteğinin *"hayati"* olacağını belirtmiş, *"Ancak diplomatlar, Türkiye'nin özel konuşmalarda giderek artan bir biçimde kaçınılmaz olarak görülen saldırı halinde ekonomik destek sağlanması için ABD'ye baskı yaptığını söylüyorlar,"* diye yazmıştır. Gazete, Türkiye'nin uzun süreli bir sorunun Kuzey Irak'taki Kürtlerin bağımsız bir devlet talep etmesini ve Türkiye'de 1999 öncesi 30 bin kişinin ölümüne neden olan ayrılıkçı bir Kürt gerilla mücadelesini yeniden başlatmayı teşvik edebileceğinden korktuğunu da aktarmıştır.

Washington Post gazetesi de Paul Wolfowitz'in ziyaretine ilişkin Ankara'nın, Bağdat'a müdahale konusunda ABD yönetiminin baskısıyla kendi kaygı ve çıkarları arasında kaldığını yazmıştır. Gazete, Paul Wolfowitz'in Türk yetkililerine, *"Tren kalkıyor, trene binerseniz siz de idaresine katılırsınız,"* mesajını verdiğini duyurmuş,

ABD'nin, operasyon sonrası Irak'ın bölünmeyeceği ve bağımsız bir Kürt devleti kurulmayacağına ilişkin güvencelerinin Türkiye'yi pek ikna edemediğini belirtmiş, bu konuda bir Türk diplomatının, *"Irak'ın parçalanması, imkânsız bir senaryo değil"* sözüne yer vermiştir.

'Amerika Güvence Versin'

Ankara-Washington hattında diplomatik operasyon tüm hızıyla sürerken 29 Temmuz'da ABD'nin eski diplomatlarından Peter Galbraith, Mesud Barzani ile Irak'ın kuzeyinde bir araya gelmiştir.

Bu temaslar Ankara için sürekli bir kaygı konusu olmaktaydı. Çünkü, Dışişleri Bakanlığı, görüşmelerin içeriğine ilişkin sadece Kürtler ya da ABD'li diplomatlar tarafından verilen bilgilerle yetinmekteydi. Bu nedenle tutumunu, Kürt liderlerin –güvenilirliği her zaman tartışma konusu olan– açıklamalarına göre şekillendirme zorunluluğu içinde olmuştur. Peter Galbraith'in Erbil'deki temaslarının basına yansıdığı gün, üst düzey bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisi, Celal Talabani'nin *"Önce Iraklıyım, sonra Kürt'üm. Demokratik bir Irak içinde Bağdat'ta yaşamayı tercih ederim,"* şeklinde bir açıklama yaptığını belirtmiş ve *"Bu konuda samimi olup olmadığını bilmiyorum ama sonuçta şu ana kadar bizim tezimize en yakın açıklama bu. Demokratik bir Irak içinde bizim de kendilerine ağabeylik yapmamızı istiyorlar,"* demiştir. Görünen o ki, Dışişleri Bakanlığı içinde bulunduğu bu açmazdan Kürtlere güvenerek çıkmak istiyor ama özellikle de Talabani'nin siyasal geçmişini göz önüne aldığında, temkinli tutum içinde olmayı tercih ediyordu.

Iraklı Kürt liderler, bir yandan Türkiye, İran ve Suriye gibi bölge ülkelerinin bu kaygılarını *"Bağımsız bir Kürt devleti istemiyoruz"* şeklindeki açıklamalarıyla yatıştırmaya çalışırken, diğer yandan da olası bir müdahale sırasında tekrar yüzüstü bırakılmayacakları ve ikinci bir Halepçe katliamına müsaade edilmeyeceği güvencesi almaya çalışmaktaydılar.

Zaten Paul Wolfowitz Ankara'da Saddam Hüseyin'e yönelik

olası bir operasyonun en önemli kozunu oluşturan Iraklı Kürtlerin kaygılarına yanıt olarak, *"Iraklı Kürtler tarihte çok satıldılar. Iraklı Kürtlerin bir kez daha yüzüstü bırakılmasına izin vermeyeceğiz"* mesajını vermişti. Ancak bu mesajlar, Iraklı Kürt liderler açısından çok fazla bir anlam taşımamaktaydı. Özellikle Mesud Barzani, somut güvenceler istemekteydi. Mesud Barzani'nin somut güvenceden kastı ise bağımsız Kürt devletine doğru giden ilk aşamanın yani otonomilerinin garanti edilmesiydi. Kürt lider için formül açıktı:

"Bağımsızlığıma zemin hazırla, Saddam Hüseyin'e karşı istediğin desteği sağlayayım..."

ABD'de Saddam Hüseyin karşıtı diğer Iraklı liderlerle birlikte, olası operasyonun değerlendirileceği görüşmelere gitmeden önce 1 Ağustos'ta Reuters ajansına demeç veren Mesud Barzani, özerklikleri ve güvenlikleri konusunda garanti verilmemesi durumunda, ABD'nin, Irak'ı hedef alan olası saldırısına ortak olmayacaklarını açıklamıştır. Yani Kürt lider ABD'ye bir anlamda rest çekmekteydi. Mesud Barzani, *"Herhangi bir hak tanınmadan ve bazı garantiler verilmeden bu tip bir operasyona dahil olamayız, En önemli şey, Kürt konusunun çözümünü içeren federasyon ilkesidir,"* demiştir. Bu demecin basına yansıdığı gün, Kürt liderler, geçici parlamento kurmak için anlaşmaya varmıştır. 7 Ağustos'ta Ankara'ya gelen Celal Talabani de ABD'nin Irak'a yönelik olası harekâtına körü körüne katılmayacaklarını açıklamıştır. Celal Talabani, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Uğur Ziyal ile görüşmesinin ardından ABD'nin Irak'a yönelik olası harekâtının ne amaçla yapılacağını ve böyle bir harekâtta rollerinin olup olmayacağını henüz bilmediklerini belirtmiş, *"Bizim için önemli olan ABD'nin demokratik, parlamenter ve laik bir Irak rejimini oluşturmak istemesi. Aksi halde bir diktatörün yenisiyle değiştirilmesini istemiyoruz. Hiçbir operasyona körü körüne katılacak değiliz. Bağımsız bir Kürt devleti için değil, Kürtlerin taleplerine yanıt veren demokratik, parlamenter ve laik bir Irak için mücadele ediyoruz,"* demiştir.

Diplomasi trafiği tüm hızıyla sürerken Saddam Hüseyin yeniden devreye girmiş ve Kürtleri, ABD saldırısı olması durumunda tarafsız davranmaları için ikna etmeye çalışmaya başlamıştır. Saddam Hüseyin son haftalarda Kuzey Irak'taki Kürt gruplarıyla temasa geçebilmek için arabulucuları devreye sokmuş, Kürtlere özerklik konusunda güvence vermiş, bundan sonra çocuklarına kendi dillerini öğretebilecekleri, vergi toplayabilecekleri ve petrol gelirlerinden pay alabilecekleri yolunda haber göndermiştir. Türkiye de Bağdat ile Iraklı Kürtlerin diyalog içinde olmasından yana bir yaklaşım içine girmiştir. İsmail Cem'in hükümetten ayrılıp, Yeni Türkiye Partsi'nin başına geçmesinden sonra diplomasinin direksiyonuna geçmiş olan Şükrü Sina Gürel, AKP Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın Irak'ın kuzeyinde gayri resmi olsa da bir Kürt devletinin kurulup kurulmadığına ilişkin soru önergesine verdiği yanıtta, Ankara'nın Kürtler ile Bağdat arasındaki diyaloğa bakışını şöyle ortaya koymuştur:

"Irak makamlarının bıraktığı bu boşluğu bölgedeki iki partinin (Irak Kürdistan Demokratik Partisi –IKDP ve Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği-IKYB) doldurmaya yöneldiği bir vakıadır. Ancak, Irak'ın kuzeyinde bu yönde yapılan düzenlemeler geçici bir nitelik arz etmektedir. IKDP ve IKYB ile Bağdat hükümeti arasında çeşitli konularda temaslar da mevcuttur. Irak'taki olağandışı durumun sona ermesi için Irak hükümetinin ülkenin bütününde tekrar otoritesini kurması bizim sürekli olarak gözettiğimiz hedeftir. Irak'ın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının gereğini yerine getirmesi de buna hizmet edecektir."

Diplomatik hareketliliğin hızla sürdüğü bir dönemde 9 Ağustos'ta, Iraklı muhalifler ise durum değerlendirme yapmak üzere Washington'da toplanmıştır. Celal Talabani'nin kendisi ABD'ye gelirken Mesud Barzani yeğeni Neçirvan Barzani ile dayısı Hoşyar Zebari'yi yollamayı tercih etmiştir.

Mesud Barzani'nin neden Washington'a gelmediği tartışma ko-

nusu olmuş; *New York Times* gazetesi, Kürt liderin George Bush'un davetini reddetmesi nedeniyle ABD'ye gelmediğini yazmıştır. Gazetenin haberine göre, George Bush, Mesud Barzani'yi ABD'ye getirtmek üzere, Türkiye'nin güneydoğusuna özel bir uçak göndermeyi bile önermiştir. Yönetime yakın kaynaklar, gazeteye yaptıkları açıklamada, *"Barzani, en büyük rakibi Celal Talabani ile birlikte aynı uçakta Amerika'ya gelmeyi kabul etseydi, her iki liderin Beyaz Saray'da Başkan Bush tarafından karşılanmaları dahi planlanmıştı,"* demiştir. Mesud Barzani'nin Washington'a gelmeyi reddetmesinin arkasında ABD'nin daha önce vermiş olduğu sözleri tutmaması yatmaktaydı. Kürt lider, ABD Saddam Hüseyin'i devirmek için zamanın daraldığını biliyor ve istediği garantileri almak için Washington yönetimini sıkıştırma yolunu deniyordu.

Celal Talabani ise daha ılımlı bir yaklaşım benimsemiş, Washington'da ikili görüşmeler yapmıştır. Ancak, Kürtlerin böylesine pazarlık yapmasına kızmış olan ABD'li yetkililer Talabani'ye tonu yüksek bazı uyarılarda bulunmuşlardır. Paul Wolfowitz'in Ankara ziyareti sırasında Türkiye'nin muğlak mesajlar vermiş olması, ABD'nin pusulasının Irak'ın kuzeyine, yani Iraklı Kürtlere dönmesine neden olmuştu. Washington yönetiminin öncelikle, Irak'ın kuzeyindeki iki Kürt partisinin aralarındaki anlaşmazlıkları çözüp güç birliği yapmasını, ardından operasyon sırasında ABD'nin arkasında durmasını istemekteydi. Bu nedenle, Washington yönetimi Kürt liderlerin kaprislerine anlayış göstermek ve daha fazla zaman yitirmek de istemiyordu.

Ancak Celal Talabani yine de bu görüşmelerde ABD'den, operasyon sonrasında Kürtlerin *"güçlü özerklik ve federalizm"* beklentilerine yönelik bazı güvenceler almayı başarabilmiştir. Washington yönetimi, Ankara ile temaslar tam olarak sonuçlandırılmadığı için, operasyon sırasında Türk askerinin Irak'a girmeyeceği yönünde bir taahhütte bulunmamış, sadece *"Biz Kürtlerin zarar görmesine izin vermeyeceğiz,"* mesajıyla yetinmiştir.

Öte yandan Saddam Hüseyin'i devirme senaryoları ile birlikte Saddam Hüseyin sonrası yapılanma konularının ele alındığı rejim karşıtları toplantısının ardından INC[9] lideri Ahmed Çelebi, Anadolu Ajansı aracılığı ile Türkiye'ye, *"Türkiye'ye mesajımız şu: Kuzey Irak'ta Kürt devleti kurulmasına karşıyız. Iraklı Kürtler de bağımsızlık istemiyor. Türkiye ile maalesef diyaloğumuz yok. Bu diyaloğun kurulmasını istiyoruz"* mesajı göndermiştir. Anlaşılan o ki, Ahmed Çelebi sadece Kürt devletine karşı olmayı, Türkiye ile üst düzeyde diyalog kurmak için yeterli görmekteydi. Ankara operasyon başlayana kadar Irak muhalefetine yönelik çekincelerini korumuştur. Hatta bu çekinceler, 2003 yılındaki işgal sonrasında bile çok fazla ortadan kalkmamıştır.

Bu toplantının hemen sonrasında ABD'nin eski dışişleri bakanlarından Henry Kissinger, Başkan George Bush yönetimine, olası Irak harekâtına ilişkin uyarılarda bulunmuş ve Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devleti kurulmasının, Türkiye'nin desteğinin yitirilmesine yol açacağını söylemiştir.

Söz konusu toplantı sonrasında, Irak muhalefetinin desteğini sağlamlaştıran Washington yönetimi, Irak'a operasyon için geri sayımı resmen başlatmıştır. Bunun üzerine, Saddam Hüseyin 17 Ağustos'ta *El Irak* gazetesi aracılığıyla Kürtlere ABD'nin olası saldırısına katılmamaları çağrısında bulunmuştur. Çağrıda Celal Talabani'nin, *"ABD'nin hava koruması sağladığı Kürt halkının, Bağdat'ın olası kimyasal saldırısı ve yabancı müdahaleye karşı kendilerini korumak amacıyla Amerikan kuvvetlerinin mevcudiyetinden memnuniyet duyacağını ifade ettim,"* yönündeki sözlerine atıfta *"Irak Kürt halkının evlatlarını, sorumsuz lafların utanç verici bir duruma dönüşmesinden ve ölümcül bir hataya yol açmasından önce, yabancı güçler ve onların yardımcılarıyla köprüleri bir an önce atmaya davet ediyoruz"* denilmiştir.

(9) Irak Ulusal Kongresi: Irak muhalefet grupları tarafından 16-19 Haziran 1992'de Viyana'da yaptıkları kongrede kurulmuştur.

Bu aşamada, ABD'nin Irak'a müdahalesine zemin hazırlayacak haberler de dünya basınında sıkça yer almaya başlamıştır. Bu haberlerin başında ise Irak'ın kuzeyinde El Kaide militanlarının bulunduğu iddiaları gelmekteydi. Ancak, oynanmakta olan oyunun farkına varan Bağdat yönetimi, bu haberleri ilk elden yalanlama yaklaşımını benimsemiştir. 23 Ağustos'ta İttihat dergisine demeç veren Irak Devlet Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, Irak'ın kuzeyinde El Kaide militanlarının bulunduğu yolundaki haberleri ABD'nin uydurduğunu söylemiş, *"El Kaide'yi izleme bahanesiyle Kuzey Irak'ta varlıklarını meşru kılmanın yolunu arıyorlar. El Kaide korkusu Kuzey Irak, Afganistan ya da başka bir bölge ülkesiyle de sınırlı değil. Bu psikoz, Beyaz Saray'da bile ortaya çıkabilir. Bütün işbirlikçiler gibi Talabani de, Amerikalıların kollarına atılarak, ABD'ye Irak'ı vurma kolaylığı sağlayarak Kürt halkının başına geçebileceğini sanıyor,"* demiştir.

ABD'ye destek olmak için otonomi ve federal yapı güvencesi isteyen Iraklı Kürtler, Türkiye'nin bağımsız Kürt devletini müdahale nedeni olarak göstermesinden büyük rahatsızlık duymuştur. Ankara'nın bu yöndeki tutumunu ortaya koymasından sonra Mesud Barzani, Türkiye'ye yönelik kışkırtıcı söylemini artırmış ABD yönetimini Türkiye'ye karşı baskı yapmaya zorlamaya başlamıştır.

Iraklı Kürtler olası bir operasyon sırasında Türk askerlerinin ABD askerleri ile birlikte Irak'a girmesini de istememekteydiler. Çünkü, Iraklı Kürt liderlere göre Türk askerinin bölgeye girmesi durumunda ilk hedef kendileri olacaktır. 2002 yılının yaz aylarının sonuna doğru Kürt liderler ile Washington arasındaki görüşmelerin temel konusu da bu olmuştur. Hatta diplomasi kulislerinde Celal Talabani'nin *"Irak'a ABD operasyonu durumunda Türk ordusunun Irak'a girmeyeceği yönünde Washington'ın Iraklı Kürtlere güvence verdiği"* sözü yankılanmış, ancak, ağustos ayının sonuna doğru ABD'ye giden Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Uğur Ziyal Washington yönetiminin böyle bir garanti vermediğini öğrenmiştir.

30 Ağustos tarihinde Mesud Barzani, Türkiye'yi tahrik edici bir adım daha atmış ve PKK ile mücadele kapsamında bölgede konuşlu sınırlı sayıdaki Türk askeri varlığının Irak'ın kuzeyinden çekilmesini istemiştir. Aynı gün açıklama yapan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök de Türkiye'nin bölgede belli amaca yönelik bazı askeri unsurlarının bulunduğunu belirtmiş ve Mesud Barzani'nin açıklamalarını *"diplomasi oyunu"* şeklinde nitelendirmekle yetinmiştir. Bu dozu düşük açıklama, Mesud Barzani'yi daha da cesaretlendirmiştir. Kürt lider bir Alman gazetesine, *"Bir Kürt intifadası sokaklarımızı Türk ordusu için mezar haline getirir. Türkiye, bunun yerine ülkedeki 15 milyon Kürt'ün haklarını korusun,"* açıklaması yapmaktan çekinmemiştir.

Mesud Barzani Türkiye ile ipleri gererken Celal Talabani Washington dönüşü 2 Eylül tarihinde Ankara'ya gelmiş ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Uğur Ziyal ile görüşmüştür. Talabani bu görüşmede ABD ziyaretiyle ilgili olarak bilgi vermiştir.

Celal Talabani, *"Kimse bağımsız bir Kürt devleti istemiyor. Biz yeniden birleşmiş bir Irak istiyoruz. Halen Irak'ta Bağdat, Erbil ve Süleymaniye olmak üzere 3 tane hükümet var. Çabalarımız tek demokratik, birleşik Irak için,"* diyerek Türkiye'ye güvence vermeye çalışmıştır.

Celal Talabani bu ziyaretinde, henüz başbakan olmamasına karşın AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile de görüşmüş, ABD'deki temasları hakkında Erdoğan'ı bilgilendirmiş ve Irak konusundaki önerilerini dinlemiştir. Celal Talabani'nin o dönemde hiçbir resmi sıfatı bulunmayan Erdoğan'a göstermiş olduğu bu ilgi dikkat çekmiştir. Kulislerde, *"Birileri, ABD'de Celal Talabani'ye, 'Türkiye'de Erdoğan ile mutlaka görüş. Gelecek dönem onunla çalışacağız' mı dedi"* sorusu yankılanmıştır. Bu görüşme sırasında Erdoğan Irak'ın kuzeyinden *"Kürdistan"* diye söz etmiş, Dışişleri Bakanlığı'nın büyük hassasiyet göstermekte olduğu Irak terminolojisinde yasaklı sözcüklerden biri olmasına karşın, Erdoğan'ın kullandığı bu sözcük çok fazla gündeme taşınmamıştır.

Kürt liderin Ankara'da vermeye çalıştığı güvencenin üzerinden bir hafta bile geçmeden IKYB üst düzey yöneticisi Berham Salih, The Washington Institute'ta yaptığı konuşmada, *"Koşullar uygun olsa bağımsız bir devlet arzu ederdik, ancak bu gerçekçi olmadığı için Irak içinde yer almak istiyoruz,"* itirafında bulunmuştur.

Bu süreçte 7 Eylül'de Irak'ın kuzeyinde önemli bir görüşme gerçekleşmiştir. Celal Talabani 2 yıl aradan sonra ilk kez bir araya geldiği Mesud Barzani'ye, Washington yönetiminin mesajlarını anlatmış, ABD'nin Iraklı Kürtlerden operasyona tam destek yönündeki beklentilerini aktarmıştır. Washington yönetiminin, bu sert çıkışı, Iraklı Kürt liderlere diplomatik manevra alanı bırakmamış, Mesud Barzani, Celal Talabani'nin aldığı güvenceleri yeterli görmese de razı olmak durumunda kalmıştır.

Atlantik'in öbür kıyısından gelen mesaj etkisini hemen göstermiş, iki Kürt lider 8 Eylül'de aralarındaki sorunları çözme yönünde anlaşmaya varmıştır. İki Kürt lider, ortak bir federalizm projesinin hazırlanması için bir komitenin kurulması, Kürdistan Parlamentosu'nun 4 Ekim'de toplanması, bölgesel ve uluslararası konularda ortak bir siyasi tutum geliştirilmesi kararını vermişlerdir. Görüşmeye ilişkin yapılan resmi açıklamanın son bölümünde, *"Toplantıda komşu devletler ile ilişkilerin, dostluk, kardeşlik ve iç sorunlarına karışmama ilkeleri temelinde geliştirilmesi de kararlaştırıldı,"* denilerek Türkiye'ye mesaj verilmiştir. Bu cümleden de anlaşılacağı gibi, Kürtler ABD'nin Irak'ı işgal etmesini beklemeden bağımsız bir devletin yöneticileri gibi davranma yaklaşımı içine girmişlerdir.

Mesud Barzani'nin Türkiye aleyhine yaptığı sert açıklamaların ardından Celal Talabani ile anlaşmaya varması Ankara'da hoşnutsuzluk yaratmış, Dışişleri Bakanlığı'nda anlaşma ile ortak bir parlamentonun oluşturulmasına karar verilmesinin, Türkiye için öteden beri endişe kaynağı oluşturan olası bir Kürt devletinin tohumlarını attığı görüşü öne çıkmıştır. Ankara'nın tutumunu sertleştireceği izlenimi alan Mesud Barzani, 10 Eylül'de yaptığı bir açıklamada, Tür-

kiye ile ikili ilişkilerindeki zorlukların tehdit veya baskıyla değil, diyalog yoluyla çözümlenebileceğine inandığını söylemiştir.

Yani, hem yumuşama mesajı vermiş hem de aba altından sopa göstermiştir.

Mesud Barzani ve Celal Talabani arasında varılan anlaşma, yurtdışında da büyük yankı yapmıştır. *Financial Times* gazetesi, anlaşmanın Türkiye'yi rahatsız etmesinin beklendiğini belirtirken *Washington Post,* anlaşmayı Irak saldırısına hazırlık olarak birleşik bir cephe kurma çabası olarak yorumlamış, *The Guardian*, *"Kürt rakipleri, ABD'nin baskısından sonra bir paktta anlaştı,"* değerlendirmesini yapmıştır.

Washington Post da ABD'nin Irak'a yönelik bir operasyonda iki olası müttefiki olan iki Kürt lideri arasındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakmak ve Saddam sonrası bir Irak'a hazırlık olarak ortak bir cepheyi kurmak için bazı adımları açıkladıklarını bildirmiş, Iraklı Kürtlerin bir askeri harekâtta *"kilit"* katılımcılar olabileceğini dile getirmiştir. *New York Times* ise *"Türkiye'nin ABD'nin Irak'ı hedef alan bir harekât için henüz destek ifade etmedi ancak Bush Yönetiminin başarılı bir girişimi durumunda Irak pastasının bir parçası istiyor,"* yorumunu yapmıştır.

Başbakan Bülent Ecevit de gelişmelere tepki göstermekte gecikmemiştir. 12 Eylül'de NTV'de katıldığı bir canlı yayında, *" Irak'taki koşullardan tedirginiz. Başta Barzani olmak üzere Kuzey Irak'taki Kürt liderleri ABD nasıl olsa bizi yalnız bırakmaz havası içerisinde. Çok yakışıksız, bizim ilişkilerimizi zedeleyici, oradaki Türkmenlere zarar verici bir davranış içinde. Bunu içimize sindirmemiz mümkün değil. Gerçek o ki, ekonomik ve güvenlik açısından Kürt grupları Türkiye sayesinde ayakta durabiliyorlardı ve ekonomilerini geliştirebiliyorlardı. Bu konuda Türkiye'ye karşı oyun oynamalarına müsaade etmeyeceğimizi kendilerine münasip lisan ile belirtiyoruz,"* demiştir.

Arap-Kürt Federasyonuna Doğru...

Ankara'da tepkinin giderek sertleşmesi üzerine Celal Talabani, Washington dönüşü Berham Salih'ten Ankara'ya uğraması ve *"Türkiye'nin gönlünü almasını"* istemiştir. Berham Salih, bu talimatın ardından Ankara'da Dışişleri Müsteşarı Uğur Ziyal ile görüşmüş ve *"Yanlış anlamalar ve gerilimin kaybolmasını sağlamak için Türk dostlarımızla yakın bir çalışma içinde olacağız,"* demiştir.

Ankara ile Mesud Barzani arasındaki bu gerilim, Washington'dan da izlenmekte; ABD yönetimi bir taraftan Mesud Barzani'yi uyarırken diğer taraftan da Türkiye'yi, *"ipleri germeyin. Uzlaşmanın yollarını bulun"* mesajı vermekteydi.

ABD savunma çevrelerine yakınlığıyla bilinen *Defense News* dergisine konuşan ABD yönetimine yakın bir kaynak, *"ABD için en kötü senaryo, Irak'a olası müdahale sırasında Türk ordusu ile IKDP'nin birbirine girmesi. Bu, ABD'nin tüm müdahalesini tehlikeye atabilir. Başkan George Bush, kesin kararını henüz vermedi, ancak müdahale kararını verirse, ABD, Türkiye-IKDP sorununu mutlaka çözmesi gerektiğinin farkında,"* diyerek konunun Washington'da yol açtığı sıkıntıyı dile getirmiştir.

Gerginlik henüz yumuşama sinyalleri vermezken 18-23 Eylül'de Kürt partileri arasında yapılan toplantılarda IKDP'nin hazırladığı anayasa taslağı üzerinde değişiklik önerileri görüşülmüş;

IKDP ve IKYB ortak komitesi tarafından değiştirilerek kabul edilen yeni taslakta, Irak'ın Kürt ve Arap-Kürt bölgesinden oluşan federal bir devlet olması kararlaştırılmıştır.

Yeni taslağa göre, Irak'ta etnik gruplar ve azınlıkların hakları anayasal güvence altına alınmaktaydı. Taslakta, federal Kürt bölgesine Duhok, Erbil, Süleymaniye ve Kerkük illerinin yanı sıra Sincar, Şehan, Zumar, Mandili, Kanakin, Gelavla ile Mikdadiye bölgelerinin de dahil edilmesi öngörülmekteydi. Taslağa göre, federal Kürt bölgesindeki siyasi sistemdeki mevcut yapı aynen korunurken Bağdat'taki merkezi hükümetle güç paylaşımı ülkedeki Kürt nüfusunun yüzdesine göre yapılandırılacaktı.

Bu gelişmeyle birlikte Ankara'da tedirginlik en üst noktaya çıkmıştır. Başkentten gelen açıklamalar, ABD'nin bir Kürt devleti kurulmayacağına yönelik güvencesinin inandırıcı bulunmadığını göstermekteydi. Başbakan Bülent Ecevit, 25 Eylül'de STV'ye yaptığı açıklamada, *"Kürt devleti kurulmasına karşıyız deseler de fiilen böyle bir devlet kurma yoluna girildi. Bunu resmileştirmek yoluna gidilecek olursa çok daha ciddi sorunlar ortaya çıkar. Elbette biz, bu konuda çok olumsuz gelişmeler ortaya çıkmaya başlarsa, tedbirlerimizi alacağız. Fakat buna gerek olmamasını temenni ediyorum,"* diyerek Washington-Erbil hattındaki gelişmelere tepki göstermiştir.

İki Kürt lider federasyon konusunda önemli bir kazanım elde etmiş, sıra Türkiye'nin müdahale etmesinin engellenmesine gelmiştir!

Mesud Barzani ve Celal Talabani bu amaçla ortak bir mektup kaleme almış ve 30 Eylül'de ABD Başkanı Bush'a göndermişlerdir. Acıklı bir dille yazılan mektupta, *"Uzur süredir acı çeken Kürt halkı, kalplerini ABD'ye, bölgelerini ABD kuvvetlerine açtı. ABD, Türkiye'nin demokratik ve sivil bir toplumu imha etmesine izin vermemeli. Kuzey Irak'ın Türkiye'nin eline geçmesine ve dolayısıyla Kürtlerin bir katliama uğramasına karşı garanti elde etmek ABD yönetimi ve kongresinin gücündedir"* denilmekteydi.

2002 yılının Eylül ayının sonunda Türkiye'deki Irak diplomasisi giderek hız kazanmış, 27 Eylül'de Türkmenler, Nevşehir'e bağlı Avanos'ta buluşmuş; Saddam Hüseyin karşıtı Kürt, Arap ve Asurilerin katıldığı toplantıda batılı diplomatlar da yer almıştır. Toplantıda IKYB temsilcisi bulunurken Türkiye ile sıkıntılı bir dönem içinde olan IKDP temsilci göndermemiştir.

Bu toplantıdan bir hafta sonra da Irak Başbakan Yardımcısı Tarık Aziz ile ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Elizabeth Jones arka arkaya Ankara'ya gelmiştir. Tarık Aziz, Türkiye'ye güvence vermiş; ABD'nin Irak'a olası bir operasyonu durumunda ABD dışında hiçbir ülkeye karşı bir saldırıya girişmeyeceklerini söylemiştir. Tarık Aziz düzenlediği basın toplantısında da şunları söylemiştir: *"İki komşu ülkenin birbirine zarar vermemesi gerekiyor. Üçüncü bir ülkenin bin-*

lerce kilometre uzaktan buraya gelip de ilişkilerimize müdahale etmesine ve ilişkilerimizi bozmasına izin vermememiz gerekiyor. Bunun Türk insanının ve hükümetinin sorumluluğu olduğunu düşünüyorum. Uzun menzilli füzeler 1990'lı yıllarda ortadan kaldırılmıştır. Türkiye'ye füze gönderilmesi söz konusu değildir, yani Türkiye'ye saldırılması için herhangi bir görüş söz konusu değildir. Ayrıca bunlar son derece ucuz suçlamalardır.

... Eğer gerçekten kitle imha silahlarının peşinde olsalardı, bu anlaşmadan memnun olurlardı. Ancak kitle imha silahları sorunu ABD ve İngiltere tarafından bahane olarak gündeme getirilmektedir. Bu, ABD'yi haklı göstermek için öne sürülen bir bahanedir."

Tarık Aziz, Türkiye'de bu mesajları verirken Saddam Hüseyin Kürtleri kendi yanına çekebilmek için son bir diplomatik manevra yapmıştır. Bağdat yönetimi, 2 Ekim'de ülkenin kuzeyinde yaşayan Kürtlerin de 15 Ekim 2002 tarihinde Saddam Hüseyin'in devlet başkanlığı konusunda yapılacak referandumda oy kullanmasına olanak sağlayan bir kararname çıkarmıştır.

Kürtler 1995 yılındaki referanduma katılmamışlardır. Ancak bu açılım, 4 Ekim'de Kürt parlamentosunun yeniden toplanmasını engellememiştir. Kürt parlamentosu toplanmadan bir gün önce Başbakan Bülent Ecevit, bunun bir devlet parlamentosu olarak tanıtılmaması uyarısında bulunmuş ve *"Ancak artık klanlar arasında uzlaşmaya varıldığı için parlamentonun canlanması doğal sayılabilir. Ancak bunun bir devlet parlamentosu olarak tanıtılmayacağını umuyorum. Eğer ölçü kaçırılacak olursa Türkiye buna karşı gerekli tedbirleri alacaktır,"* demiştir.

Tarihler 4 Ekim 2002'yi gösterirken IKDP'den 51, IKYB'den 49 ve Asurilerden 5 üyenin katılımıyla Kürt parlamentosu Erbil'de çalışmalarına başlamıştır. Parlamentonun açılışına Bayan Mitterand katılmış, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell da Irak'ın toprak bütünlüğüne vurgu yapan bir kutlama telgrafı göndermiştir. IKDP'den Roj Nuri Saveş ile IKYB'den Kemal Fuat'ın başkanlık ettiği ilk oturumda, Kürt partileri arasındaki Washington anlaşması onaylan-

mıştır. Aynı gün, American Enterprice Institute adlı düşünce kuruluşunda düzenlenen Irak konferansında konuşan ABD Savunma Bakanlığı Başdanışmanı Richard Perle, Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulması ihtimali bulunmadığını, dolayısıyla Türkiye'nin kaygılanmasına gerek olmadığını söyleyerek Ankara'nın olası tepkisini önlemek istemiştir. Yine aynı gün, Çankaya Köşkü'nde Irak Zirvesi yapılmış ve Türkiye'nin, Kürt devletini müdahale nedeni sayan tutumunu koruması kararı alınmıştır. Irak Zirvesi'nin hemen ardından Dışişleri Müsteşarı Uğur Ziyal, ABD Ankara Büyükelçisi Robert Pearson'ı hem zirve hem de Tarık Aziz'in Türkiye ziyaretine ilişkin bilgilendirmiştir.

Ankara'da bu trafik yaşanırken, 8 Ekim'de BM Güvenlik Konseyi, Irak'ın silahsızlandırılmasını öngören 1441 sayılı kararı almıştır. Bu karara göre, Irak'ın kabul etmesi durumunda BM denetçileri ülkeye giderek denetimlere başlayacaklardır. Kararın çıkmasından beş gün sonra, Irak parlamentosunun aksi yöndeki kararına karşın, Saddam Hüseyin başkanlığındaki Devrim Komuta Konseyi, söz konusu kararı koşulsuz kabul etmiştir. Kürt parlamentosunun toplanmasına Türkiye'nin resmi tepkisi ise 9 Ekim'de gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Yusuf Buluç, Kürt parlamentosunu, Irak'ta doğal iktidar boşluğu nedeniyle bölge halkının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerek duyulan sosyal örgütlenmenin bir parçası olarak gördüklerini açıklamış, *"Meclis geçicidir"* mesajını vermiştir.

Dışişleri Bakanlığı yine kendi kendini kandırmaktaydı. Yusuf Buluç'un temenni kokan açıklamasının aksine Kürt parlamentosu geçici değil kalıcı olmuştur. Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bu tonu düşük açıklamadan üç gün sonra Başbakan Bülent Ecevit, işlerin artık çığırından çıktığını söylemiştir. Bülent Ecevit'in açıklamasına yanıt gecikmemiş, 14 Ekim'de Anadolu Ajansı'na konuşan bir ABD yetkilisi, *"Kuzey Irak'ta yeni bir şey yok,"* derken bölgedeki gelişmeleri bir Kürt devletinin kurulmasına yol açacak olaylar olarak görmediklerini söylemiştir. Sözün özü, Türkiye'nin kaygıları ABD tarafından

ya ciddiye alınmamakta ya da tam tersine Washington yönetiminin asıl niyeti gözlerden kaçırılmaya çalışılmaktaydı.

O dönemde gelişmelere bir tepki de TBMM Başkanvekili Murat Sökmenoğlu'ndan gelmiştir. Sökmenoğlu'nun, *"Barzani, durup dururken Türkiye ile ağız dalaşına girmektedir. Bunun arkasında Türkiye'yi tahrik etmek, Irak'la sıcak temasa zorlamaktır. Çünkü Türkiye'nin Irak'ın bütünlüğünde ısrar etmesi ve Kürt devletinin kurulmasına mani olucu önlemler alması, Barzani'nin çirkin yüzünü göstermeye yetmektedir. Türkiye akılcı yolu seçmelidir. Kuzey Irak'a Kerkük başkent olamaz. Çünkü Kerkük Bağdat'ın yönetimi altındadır. Türkmenleri unutan, onları kaale almayıp anayasalarına yazmayan Kürt liderler yeni bir macerayla karşı karşıya olduklarının hâlâ farkında değillerse TSK'nin en tepelerinden gelen seslerine kulak versinler,"* yönündeki sözleri dikkat çekicidir.

Murat Sökmenoğlu böylesine sert bir tepkiyle ortaya çıkarken eski MİT Müsteşarı ve emekli Bağdat Büyükelçisi Sönmez Köksal, 15 Ekim'de CNN Türk televizyonunda katıldığı bir programda Kuzey Irak'ta kurulacak bağımsız bir Kürt devletinin Türkiye'yi korkutmaması gerektiğini söylemiştir. Sönmez Köksal, *"Kuzey Irak bağımsız bir devlet olabilir mi?"* yönündeki bir soruya, *"Olsa ne olur? Ne kadar önemi olur? Bu ülkeyi kim tanır, ömrü ne kadar sürer,"* yanıtını vermiş, *"Biz devlet olarak Barzani'yi hiçbir zaman muhatap almadık. Türkiye onu muhatap aldıkça sesini yükseltiyor. Sesini kısmasının Türkiye için daha iyi olacağının özel kanallarla kendisine aktarılması gerekiyor,"* diyerek Irak'ın kuzeyine de dikkat çekici bir mesaj göndermiştir.

Yine 15 Ekim'de Saddam Hüseyin, dünya kamuoyuna ve Irak içindeki rejim karşıtlarına karşı kendisini destekleyen halkın durumunu ortaya koymak amacıyla devlet başkanlığı için halkoylaması düzenlemiştir. Sonuçta tartışmalı da olsa yüzde 97'lik bir destek almıştır. Bu sonuç üzerine Saddam Hüseyin, genel af ilan etmiş, tutuklu ve hükümlülerin serbest bırakılmalarını sağlamıştır. Af kapsamında Irak'ın kuzeyine ya da İran'a kaçanlar da bulunmaktaydı.

Türk kamuoyunda Mesud Barzani'nin Türkiye'ye ilişkin yaklaşımlarına tepki giderek artarken Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Yusuf Buluç, Kuzey Irak'taki gelişmelerin Türkiye'nin kontrolünden çıktığı değerlendirmesine katılmadığını açıklayıp, adeta Ankara'nın kafasını kuma gömmüş olduğunu itiraf etmekteydi. Ankara ile özellikle IKDP arasında gerginliğin giderek tırmanması sonucu Washington yönetimi bu kez doğrudan devreye girmiş ve Ankara'ya temsilci gönderip sorunların aşılması için görüşmelerin başlamasını istemiştir. Türkiye de böyle bir temasa yeşil ışık yakınca IKDP'nin uluslararası ilişkiler sorumlusu ve Londra temsilcisi Hoşyar Zebari ile Neçirvan Barzani'nin Ankara'ya gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu dönemde bağımsız Kürt devleti tartışmaları da giderek alevlenmiştir. 17 Ekim'de Selahaddin kasabasında AFP muhabirine demeç veren IKDP yetkilisi Cevher Namık Salim, *"Bağımsız devlet isteme hakkımız var. Halkımız; sosyal, siyasal ve kültürel kurumlara ve ortak özelliklere sahip olduğuna göre, bağımsız devlet isteme hakkına da sahiptir,"* açıklaması yapmıştır.

Bir gün sonra da ITC Ankara Temsilcisi Mustafa Ziya, Irak'ın kuzeyinde oluşumun her türlü altyapısının hazır olduğunu, bir ilanının kaldığını söylemiş, aynı gün Kürtlerin attığı adımları savunma gereksinimi hisseden IKYB'nin Ankara temsilcisi Behruz Galali, *"Bizim dileğimiz, bölünmüş Irak devletinin tek bir devlet olması, tek bir birleşmiş Irak olmasıdır. Bizim Kürt devleti kurmak gibi bir amacımız yoktur ve bu konudaki tüm propagandalara karşıyız. Biz tek bir yönetim, demokratik federal bir Irak hükümeti istiyoruz ve içinde Arap, Kürt, Türkmen, Asuri, Şii, Sünni, Müslüman, Masihi olsun istiyoruz,"* açıklaması yapmak zorunda kalmıştır.

Ancak Iraklı Kürtlerin retoriği ile pratiği bugün olduğu gibi o gün de birbirinden çok farklıdır. Kürt gruplar ilk elden bağımsız bir Kürt devleti istemedikleri açıklaması yapıyor olsalar da bu yönde somut adım atmaktan çekinmemekteydiler.

Kürdistan Haritası!

IKDP'nin o dönemde Kuzey Irak Bölgesel Hükümeti'nin faaliyetlerini ve Kuzey Irak tarihini tanıtmak için hazırladığı bültenlerde, Mesud Barzani'nin babası, *"İran Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin"* kurucusu Molla Mustafa Barzani, İngiliz devrimcisi Oliver Cromwell'e benzetilmiştir. Molla Mustafa Barzani'den *"halkı arasında ulusal şöhrete ulaşan, Kürt mücadelesinin 50 yılını birbirine bağlayan, 20'nci yüzyıldaki tek Kürt lider"* şeklinde söz edilmiştir.

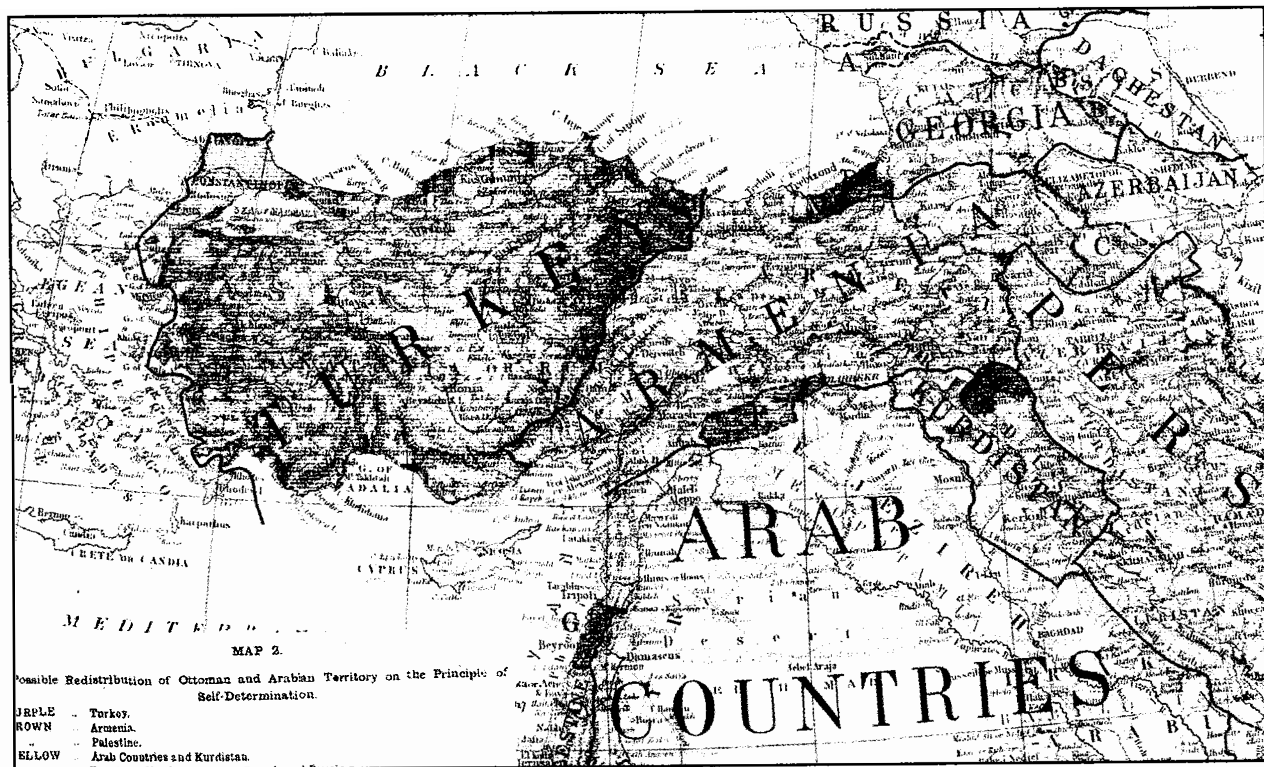
Kürt gruplarının bütün bu söylemlerine ve Türkiye'ye verdikleri güvencelere karşın Kürt parlamentosu 7 Kasım'da Kürt anayasası taslağını onaylamıştır. Oturumda sadece Asuriler, Kürt anayasasına ret oyu vermiştir. Bunun yanı sıra da IKDP, Kürdistan Bölgesel Hükümeti'nin internet sitesine Türkiye'yi de kapsayan Kürdistan haritaları koymaktan çekinmemiştir. www.krg.org adresinin *"Haritalar ve Fotoğraflar"* bölümünde Türkiye'nin Karadeniz kıyılarına kadar uzanan, çeşitli kaynaklardan derlenmiş 14 Kürdistan haritası yer almıştır.[10]

Bu gelişmeden bir gün sonra ABD'nin Irak'a yönelik hazırladığı 1443 sayılı karar tasarısı BM Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmıştır. Kararda, *"Irak'ın BM silah denetçilerinin taleplerini tam olarak yerine getirme ve işbirliği yapma niyetini, kararın benimsendiği günden sonraki 7 gün içinde onaylamalı, Irak kitle imha silahlarını 30 gün içinde bildirmeli, denetçiler kararın benimsendiği en az 45 güne kadar görevlerine yeniden başlamalı,"* denilmiştir. Bu karara göre silah denetçileri saraylar dahil olmak üzere istedikleri her yere koşulsuz ve sınırlama olmadan girebilecektir.

ABD, BM silah denetçileri aracılığı ile baskısını yoğunlaştırırken 13 Kasım'da Ankara'ya gelen Celal Talabani, yine diplomatik bir kıvraklık sergilemiş, Irak'ın kuzeyinde atılan adımları gözlerden kaçırmak için uzlaşıcı bir tavır sergileyerek Kürt gruplarınca hazırlanan anayasa taslağının değişebileceği mesajını vermiştir. Celal Talabani ayrıca Türkmenlere parlamentoda yüzde 10'luk pay verilmesi önerisi bile getirmiştir.

---

(10) Bkz: Ek

MAP 2.

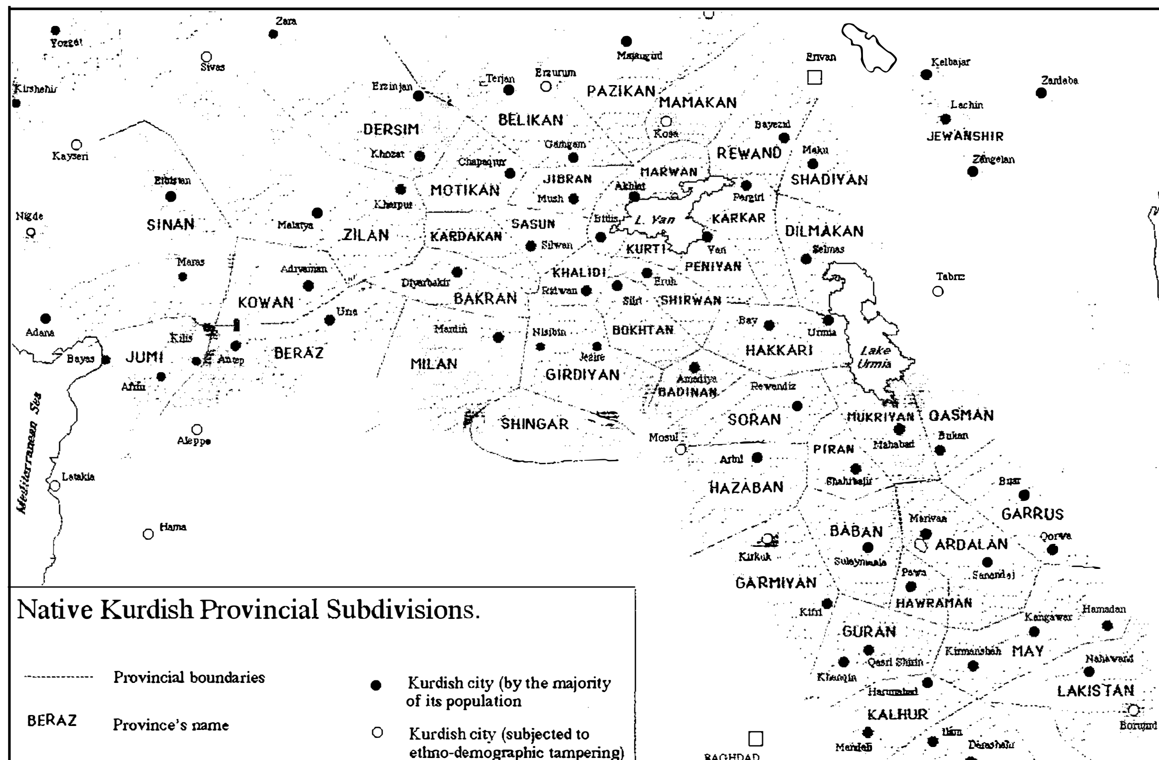
Possible Redistribution of Ottoman and Arabian Territory on the Principle of Self-Determination.

PURPLE .. Turkey.
BROWN .. Armenia.
" .. Palestine.
YELLOW .. Arab Countries and Kurdistan.

KURDISTAN

Navceyen tevihev — Ethnically mixed areas
Bevölkerung verschiedenen ethnischen Ursprungs
Neft — Oil — Öl

GURCISTAN
ERMENISTAN
AZERBAYCAN
REWAN
(ERIVAN)
DEREKOSE
MAKO
(MAKU)
WAN
(VAN)
TEWRÊZ
CULEMÊRG
(HAKKARI)
WIRMIYE
(REZAIYE)
MUKRIYAN
DIHOK
MUSIL
HEWLÊR
(ERBIL)
KERKÛK
(KIRKUK)
SILEMANI
(SULEYMANIYA)
SINE
(SANANDAJ)
KÊRMAŞAN
(KERMANŞAH)
ILAM
(ILAM)
HEMEDAN
SAMIRA
BEXDA
DERYA
XEZER
ZINCIRA
HEMRIN
DICLE
ÇEMÊ EREZÊ

Native Kurdish Provincial Subdivisions.

II

DÜN

AKP Projesi Uygulamada

Bu süreçte, Türkiye'nin geleceğine ilişkin kritik bir gelişme yaşanmıştır. 3 Kasım'da Türkiye'de erken seçim yapılmış ABD'nin Irak politikasına karşı durmakta olan Bülent Ecevit hükümeti gitmiş, neocon'ların ılımlı İslam projesi bağlamında desteklediği AKP, sandıktan birinci parti olarak çıkmıştır.

18 Kasım'da, Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasal yasaklı olmasından dolayı, partinin ikinci adamı Abdullah Gül'ün başkanlığında 58. Hükümet kurulmuştur. AKP'nin iktidara gelmesiyle, Washington yönetimi, Irak'a ilişkin politikalarını Türkiye üzerinden çok daha kolay yürütebileceği hesabını yapmıştır. Ancak bu hesabı yaparken Türkiye'nin hükümet dışındaki ulusal reflekslerini katmayı unutmuştur. 58. Hükümet'in göreve başlamasından sonra kasım ayının sonuna doğru ABD, Irak operasyonu öncesinde diplomatik ve askeri hazırlıklarını tamamlamak için harekete geçmiş, bu çerçevede Türkiye ve İsrail'in yanı sıra İran'la da gizli görüşmeler başlatmıştır. Temasların odak noktasını Irak'tan gelebilecek herhangi bir saldırı halinde Türkiye ve İsrail gibi müttefik ülkelerin rollerininin belirlenmesi, bu ülkelerin kendi başlarına hareket etmesinin önüne geçilmesi gibi konu başlıkları oluşturmuştur. ABD yönetimi, aralarında Kuveyt ve Katar gibi Basra Körfezi ve bazı Orta Asya ülkelerinin de bulunduğu ülkelerle üs ve uçuş hakkı

gibi konularda gayri resmi temaslar kurmuştur. Türkiye de konumu itibarıyla ABD kara birlikleri ve hava kuvvetleri açısından en ciddi biçimde değerlendirilmeye alınmıştır. Bu konular, Marc Grossman ve CIA başkan yardımcısı John E. McLaughlin'in Türkiye'yi ziyaretleri ile Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün Amerika ziyareti sırasında ele alınmıştır.

Türkiye ise bu temaslarda Washington'dan Kuzey Irak'taki Kürt grupların ayrı bir devlet kurma girişimine karşılık güvence istemiş, Kürtlerin sınır oluşturmaya yönelik herhangi bir çabaya girişmesi durumunda Türkiye'nin buna karşılık vereceği uyarısında bulunmuştur. Iraklı Kürtler ABD'den istedikleri güvenceleri aldıktan sonra ay sonuna doğru Avrupa ülkelerini kendi yanlarına çekebilmek için diplomatik girişim başlatmışlardır. Bu çerçevede Paris'te Iraklı Kürtlerin geleceği konulu bir konferans düzenlenmiş, Celal Talabani de bu konferansın kapanış konuşmasını yapmıştır. Celal Talabani'nin konuşmasındaki şu sözler dikkat çekicidir:

"Biz, şu anda bağımsızız ve haklarımızın bir kısmını onlara vermeye hazırlanıyoruz. Kürtler, kaderlerini tayin haklarını ayrılmaya kullanmadılar, ancak Irak'ın içinde kalma hakkımızı kullanarak burada tam anlamıyla temsil edilmek istiyoruz. Geçmişte, göstermelik bakanlıklar bizlere verildi. Biz, federal bir Irak'ın merkezi hükümetinin gerçek bir ortağı olmak istiyoruz. Ülkenin politikasının inşasında, savunmada, her alanda gerçek bir ortak olmalıyız. Merkezi hükümet Kürtleri, Türkmenleri, Arapları, Asurileri ve Şiileri tam anlamıyla kapsamalıdır."

Celal Talabani bu cümlelerle, Kürtlerin istediği zaman bağımsızlık ilan edebileceği mesajını vermiştir. Celal Talabani'nin Paris'te verdiği mesajlar bununla sınırlı kalmamıştır. Kürt lider, Paris'te Türkiye'nin, Irak'a olası bir müdahalede, Kuzey Irak'a girmeyeceği konusunda emin olduklarını ve Türk yetkililerle yaptıkları görüşmelerde de kendilerine garanti verildiğini açıklamıştır. Anlaşılan o ki; Celal Talabani, Bülent Ecevit hükümeti sonrasında iktidara gelen

AKP hükümetinden bu konuda istediği garantileri –ya da ABD'nin istediği garantileri– almış bulunmaktaydı. Celal Talabani'nin yanı sıra Mesud Barzani de Türkiye'deki yeni hükümetten umutlu(!) olduğunu açıklamaktan çekinmemiştir. Türkiye'de iş başına gelen hükümeti kutladıklarını ve en kısa zamanda yakın işbirliğini geliştirmek istediklerini; yakın bir gelecekte Türkiye'de, yeni hükümet temsilcilerini ziyaret etmek arzusunda olduklarını, daha önceki hükümetlere oranla, Türkiye'de son seçimlerle iktidara gelen yönetimle daha iyi ilişkiler içine girmek istediklerini söylemiştir. Sonuçta Paris'teki Kürt konferansı ile gerek Celal Talabani, gerekse Mesud Barzani, ABD operasyonu öncesi Avrupa kamuoyunda zemin kazanmayı başarmışlardır.

Kürtler, AKP ile işbirliği zemini ararken aralık ayı başında Irak operasyonuna ilişkin ABD'nin talepleri büyük ölçüde netleşmiştir. ABD, Irak'ın güneyindeki ülkelerle askeri anlaşmalarını tamamlamış, sıra Türkiye'nin desteğinin alınmasına gelmiştir. Böylece Irak'ın kuzeyden de kuşatılması kesinleşecektir. ABD'ye göre Türkiye ne kadar destek verirse, savaş o kadar kısa sürecektir. George Bush yönetimi ilk aşamada, Irak operasyonunda Türk ordusundan, sığınmacıların ve savaş esirlerinin denetimi gibi destek görevlerinde yararlanmayı düşünmüştür. Ancak, Washington yönetiminin daha kapsamlı beklentileri de bulunmaktaydı. Washington'da yapılan değerlendirmelerde operasyon sırasında ABD'nin Türk üs ve topraklarından yararlanması ve Türkiye'nin asker desteği sağlaması görüşleri de öne çıkmıştır. Buna karşılık olarak da ABD'nin, Türkiye'ye AB süreci konusunda giderek yoğunlaşan bir destek vermesi, ekonomik ve askeri yardım paketi hazırlaması ve Irak'ın kuzeyinde bağımsız Kürt devleti kurulmayacağı konusunda kesin güvence vermesi öngörülmüştür.

Bu planlamaları içeren bir belge de ABD'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Türkiye, ABD'ye ne kadar ve nasıl destek sağlanacağı konusunu bu belge üzerinden

kesinleştirmeye çalışmıştır. Söz konusu belgede bu planlamalarını yansıra ABD'nin saldırı ve destek uçakları için Türk hava sahasının açılması ve 10 kadar Türk havaalanı ve limanının kullanılması talepleri de yer almıştır. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz başkanlığındaki heyet işte bu paketlerle birlikte aralık ayının ilk haftası Ankara'ya gelmiştir.

Ancak Paul Wolfowitz Ankara'dan beklediği desteği tam olarak alamamış, Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nden Irak'a müdahale için ikinci bir karar çıkmasını istemiştir. AKP'nin iktidara gelmesi ile Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturan emekli Büyükelçi Yaşar Yakış, "*Eğer biz Türkiye'deki geniş bir ABD kuvvetler varlığından söz ediyorsak bunu Türk kamuoyuna anlatmakta zorluk çekeriz,*" diyerek, Türkiye'nin ülke içinde büyük miktarda ABD askeri varlığına soğuk baktığı mesajını vermiştir. Ancak, sınırlı sayıda ABD özel kuvvetlerinin Türkiye'de konuşlanmasına yeşil şık yakılmıştır. Paul Wolfowitz ise Türkiye'yi rahatlatmak için Kuzey Irak'ta bağımsız Kürt devleti kurulmasına karşı olduklarını yinelemiş; Kerkük ve Musul'un kontrolünün Iraklı Kürtlere verilmeyeceği ve Irak petrol tesislerinin denetiminin merkezi hükümette kalacağı güvencesini vermiş, Irak'ın kuzeyden işgaline yönelik planları anlatmıştır.

Böylece ABD, Türkiye'nin yanıtını beklemeye başlamıştır. Washington yönetimi, Türkiye'yi ikna edebilmek için büyük bir çaba içine girmiştir. Hatta ABD Başkanı George Bush, yasaklı olduğu için parlamentoya giremeyen AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı, Irak'a yönelik bir askeri operasyon konusunda destek istemek amacıyla Washington'a davet etmiştir. Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'ın, çok sayıda Amerikan askerinin Türk topraklarında konuşlandırılmasının kamuoyuna izah edilemeyeceği ve Irak'a karşı güç kullanabilmek için BM Güvenlik Konseyi'nden ikinci bir karar daha çıkartılması gerektiği konusundaki açıklamaları, ABD'nin askeri planlamalarını ciddi biçimde zora sokmuştur. Ankara'da, ABD yönetiminin Irak konusundaki beklentilerini karşılayabilecek yapıda

bir hükümet bulunmaktaydı ancak Washington yönetimi AKP'nin dayandığı siyasal görüşün temelinde ABD karşıtlığının bulunduğunu çok fazla hesaba katmayarak hata yapmıştır. Bu noktada yapılan teknik bir manevra ile sorunun çözümünde doğru isim olduğunu düşündükleri Recep Tayyip Erdoğan ile temasa geçmişlerdir.

Aynı günlerde ABD Senatosu'nun etkili Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Senatör Joseph Biden'in[11] başkanlığındaki bir senato heyeti, bölge turuna çıkmış ve bu çerçevede Irak'ın kuzeyine gitmiştir. Joseph Biden, Kürt Parlamentosu'nda bir konuşma yapmış ve *"Dağlar, tek dostlarınız değil,"* diyerek ABD'nin Kürtlerin yanında olduğu mesajı vermiştir. Joseph Biden Türkiye'nin kaygılarına da anlayış gösterilmesini istemiştir. ABD'li senatörler görüşmeler sırasında Kürtlerin birleşik bir Irak'a katılmaları, iki Kürt partisinin birbiriyle savaşmamasını istemişlerdir. ABD heyeti 9 Aralık'ta ise Ankara'ya gelmiş ve başkentte nabız tutmuştur. Gündemdeki hareketlilik, Genelkurmay Başkanlığı'nın, Başbakan Abdullah Gül'e aynı gün iç ve dış güvenlik eksenli brifing vermesiyle daha da artmıştır. Genelkurmay, yeni hükümetin olası bir bağımsız Kürt devleti kurulması konusunda fazla hassas olmadığını düşünmüş olmalı ki, bilgilendirme toplantısında Kürt devleti oluşumunun yaratacağı sorunlara ayrıca ve altı çizilerek dikkat çekilmiştir.

Yılın son günlerine doğru, Türkiye'ye verilen güvenceler hemen her düzeyde yinelenirken bu kez Kerkük'ün geleceği tartışmaları ön plana çıkmaya başlamıştır. Ankara'ya göre petrol zengini Kerkük, olası bir Kürt devletinin ekonomik güvencesini oluşturacaktır. Bu nedenle de Kerkük'ün stratejik önemi bulunmaktaydı. İkinci önemli bir unsur ise kentteki Türkmen varlığı olmuştur. Tarihi bir Türk kenti olan Kerkük'ün olası bir Kürt devletine bağlanması, Ortadoğu'daki Türk varlığına da önemli bir darbe anlamına gelecekti. Kürtler de ABD'nin girişimiyle Bağdat'ta rejim değişikliği

---

(11) 4 Kasım 2008 seçimlerinde ABD'nin başkan yardımcısı olmuştur.

yapıldığı sırada siyasal süreç dışında bırakılmaktan kaygı duymaktaydı. Iraklı Kürtlerin toplam 70 bin peşmergeye sahip olmasına karşın ABD, Türkiye'nin çekinceleri nedeniyle, bunları savaş, hatta barış planlarına dahil etme konusunda temkinli davranıyordu.

Celal Talabani'nin sağ kolu Berham Salih bu konuyla ilgili olarak *Newsweek* muhabiri Owen Matthews'le konuşurken şunları söylemiştir:

Soru: ABD geçmişte Saddam'a başkaldıran Kürtleri desteklemedi. Şimdi ABD'ye güveniyor musunuz?

Yanıt: Güvenmememiz gayet normal. Geçmişte çok acı deneyler yaşadık. Ancak çok kısıtlı kaynaklarla yaptıklarımıza bir bakın. Elde ettiğimiz başarıyı tehlikeye atmak istemeyiz.

Soru: Türkiye sizin Kerkük'ü ele geçirerek başkent ilan etmeniz konusunda tedirgin. Böyle bir şey yapar mısınız?

Yanıt: Kerkük bir semboldür. Irak'ın barış içinde yaşayabilmesi için Kerkük'e yapılan haksızlığın onarılması lazım. Kürt, Türkmen, Süryani tüm Kerküklülerin dönüşüne izin verilmelidir. Burada yaşayan halk değişik kökenli olabilir, ancak Kerkük, Kürdistan kenti olmalıdır.

Kürtlerin Kerkük konusundaki bu yaklaşımı halen Ankara'yı ikna edememiş olan ABD'nin elini zayıflatmaktaydı. Bu nedenle, Washington yönetimi gerek Celal Talabani'yi gerekse Mesud Barzani'yi *"şimdilik sessiz kalmaları"* için uyarmıştır. Bütün yaşanan bu gelişmeler, verilen demeçler, Atlantik'in öbür kıyısından Irak'ın kuzeyine yapılan üst düzey ziyaretler, Suriyeli Kürtler arasında da önemli yankı bulmuştur. Suriyeli Kürtler 10 Aralık'ta, Yekiti Kürt partisi öncülüğünde, ülkenin diğer vatandaşlarıyla eşit haklar ve vatandaşlık için gösteri yapmıştır. *"Kürtçe ve Kürt kültürüyle ilgili yasakların kaldırılmasını istiyoruz", "Bırakın Suriye Arap, Kürt ve diğer azınlıkların anavatanı olsun"* yazılı pankartlar taşıyan yaklaşık 100 Kürt, Şam'daki parlamento binasının önünde toplanmış ve slogan atmıştır.

Suriye'de de Kürt kazanı kaynamaya başlamıştı!

2002 yılının sonuna doğru yaklaşılırken rejim karşıtları Saddam Hüseyin sonrası için henüz net bir strateji belirleyememiştir. ABD'nin hazırlıklarını büyük ölçüde tamamlamasıyla, operasyonun başlaması için geri sayım hızlanmış, ancak rejim karşıtları arasındaki uzlaşmanın sağlanamamış olması Washington yönetimi açısından sıkıntı yaratmıştır. Bu nedenle ABD yönetimi, INC'nin yeniden bir toplantı yapmasını ve aralarındaki sorunları çözmesini istemiş, rejim karşıtları da yaklaşık 300 temsilcisinin katılımıyla 13 Aralık'ta Londra'da yeniden toplanmıştır.

İlk aşamada *"Demokratik İlkeler Çalışma Grubu"* raporu açıklanmış, temel amaç olarak *"demokratik, birleşik ve özgür Irak"* gösterilmiş ve ABD'nin, Irak'a düzenlenecek muhtemel bir askeri operasyonun lideri konumunda olacağı belirtilirken, *"Amaç sadece Irak rejiminin değiştirilmesi değil, demokratik sistemin kurulması ve sivil toplumun oluşturulması olacaktır,"* denilmiştir. Konferans bunun gibi parlak cümlelerin yer aldığı raporun açıklanmasıyla başlasa da ilerleyen günlerde, *"demokrasi, federalizm, Kürtlerin Kerkük üzerindeki talep ve iddiaları, petrol zengini Kuzey Irak'ın durumu"* gibi konu başlıklarındaki görüş ayrılıkları ortadan kaldırılamamıştır. Hatta bir teknokratlar hükümeti kurulması, Saddam rejimine son verilmesi durumunda bu hükümetin durumunun ne olması gerektiği konusunda bile tartışmalar yapılmıştır. Bir başka tartışma konusu da Kürt bölgesinin sınırlarının saptanmasına ilişkin olmuştur. Tartışmalar bütün hızıyla sürerken Irak İslami Devrim Konseyi Yüksek Komitesi, IKDP, IKYB ve Baas partisinin bazı eski üyeleri ile Irak Ulusal Kongresi ile monarşi hareketi cepheleşme içine girmişlerdir.

Bu cepheleşme üzerine Washington yönetimi devreye girmiş ve George Bush'un *"Özgür Iraklılar için özel temsilcisi"* Zalmay Halilzad, *"Artık uzlaşın. Dağınık bir görüntü vermeyin,"* uyarısında bulunmuştur. Bunun üzerine taraflar sonuç bildirisi hazırlayabilmişlerdir.

Ancak konferans süresince 150'ye yakın Iraklı solcu, Kürt ve

İslamcının, toplantı salonunun dışında protestolarını sürdürmesi ve *"Kendi kendilerine görev atfeden bu kişilere güvenilemez,"* diyerek toplantı katılımcılarını tanımadıklarını açıklaması ise dikkat çekici olmuştur.

Yılın son günlerinde Washington yönetimi bir taraftan siyasal açıdan rejim karşıtı grupların uzlaşmasını sağlamış diğer yandan da Iraklı Kürtleri geniş kapsamlı bir operasyona hazırlamaya başlamıştır. İlk aşamada CIA ekipleri bölgeye yerleşip ve peşmergeleri kapsamlı bir eğitime alırken INC de operasyon sırasında rehberlik, çevirmenlik ve buna benzer hizmetleri verecek kişilerle anlaşma yapılması için girişimlerini hızlandırmıştır.

Bu girişimlere Irak'ın kuzeyinde tepki de ortaya çıkmıştır. Bölgenin tarihten gelen Sünni İslamcı yapısı, ABD'nin bölgeye yönelik ilgisini olumlu karşılamamaktaydı. Kuzey Iraklı Kürt dini liderler 23 Aralık'ta yayımladıkları bir fetva ile *"Amerikalı küffara karşı cihad"* çağrısında bulunmuşlardır. Yılın son haftasına girerken Celal Talabani, Londra'daki rejim karşıtlarının toplantısından dönüşünde Ankara'ya uğramış konferansın sonuçları ve burada alınan kararlar hakkında Dışişleri Bakanlığı'nı bilgilendirmiştir. Celal Talabani bu ziyareti sırasında da *"Biz Irak'ta bağımsız bir devlet istemiyoruz. Biz, demokratik ve federal bir Irak istiyoruz. Irak'ı bölmek değil, aksine yeniden birleştirmeyi istiyoruz. Türkiye'nin Irak konusundaki kırmızı hatlarını tüm Kürt partiler tarafından kabul edilebilir buluyorum"* mesajını verip Ankara'nın olası tepkilerini yumuşatmak istemiştir. Hatta, Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmesi konusunda, *"Türk ordusu uluslararası bir koalisyonla birlikte Kuzey Irak'a girerse memnuniyetle karşılarız,"* demiştir. Celal Talabani bu görüşleri yinelerken bir gün sonrasında IKDP'nin Ankara'daki idari görevlisi Sefin Dizayi tam tersi bir yaklaşımla, *"Biz şu an zaten bağımsızız. Ama elimizdeki yetkilerin ve olanakların birçoğunu merkezi hükümete devrediyoruz,"* açıklaması yapmıştır. Dizayi, Anadolu Ajansı'nı ziyareti sırasında yaptığı bu açıklamada, Türkiye'nin terör örgütüne yö-

nelik sıcak takip hakkını tanımadıklarını söylemiş, aba altından sopa gösterip, *"Orası Irak'ın toprağı. Muhalif gruplar toplantısında da federasyon konusunda anlaşma çıktı. Dolayısıyla bu Irak'ın iç meselesidir. Irak'taki Kürt partileri, bağımsızlıktan yana olmadıklarını ilan ettiler. İran ile Suriye'nin de benzer kaygıları olabilir, ama bu ülkelerin hiçbirinde konu Türkiye'deki kadar abartılmadı"* demiştir. Sefin Dizayi, Kerkük konusunda da Türkiye'yi tahrik edici konuşmuş, Berham Salih gibi Kerkük'ün tarihi karakteristik olarak bir Kürt kenti olduğunu öne sürmüştür.

Bu açıklamalardan iki gün sonra İsrail basınına, Genelkurmay Başkanı Korgeneral Moshe Yaalon'un Ankara'da yaptığı görüşmelerin perde arkası sızmıştır. İstihbarat ve güvenlik kaynakları tarafından doğrudan yönlendirildiği bilinen Debkfile isimli internet sitesi, Ankara'da görüşmeler sırasında ABD, Türkiye ve İsrail'in Irak savaşı sırasında tam bir koordinasyon içerisinde hareket etmesine yönelik düzenlemelerin tamamlandığını öne sürmüştür. Ayrıca Türk kuvvetlerinin Kerkük ve Musul'u ele geçireceği, bu amaçla bir Türk-Kürt anlaşmasının yapılacağı da ileri sürülmüştür. Debka File'a göre anlaşma şu maddeleri kapsayacaktır:

1. Kürt özerk hükümeti, Kerkürk ve Musul'a ilerleyebilmesi için ikinci ve üçüncü kolordudan 70 bin kadar Türk askerine geçiş sağlayacak.
2. Bu geçiş sırasında Türk askerleri Kürt özerkliğine saygı gösterecek, böylece Ankara tarafından fiilen tanınmış olacak.
3. Türk kuvvetleri, Türkmenlerin yardımıyla Kerkük ve Musul'u ele geçirecek. Kürtler o aşamada petrol alanlarına hak iddia etmeyecek.
4. Türkiye, Kuzey'den Bağdat'ın yakınlarına kadar uzanan özerk bir Türkmen oluşumunu kuracak.
5. ABD ve Türkiye, Kürt ile Türkmen özerk bölgeleri arasındaki siyasi, savunma ve ekonomik işbirliğini güçlendirecek ve güvenliklerini garanti edecekler.

Bu maddede Kuzey Irak'ın petrol gelirlerinin bir bölümünün, Kürt bölgesine aktarılacağı belirtilmiştir.

2003 yılının ilk günleri ile birlikte, Türkiye'nin Irak'a yönelik askeri operasyonda destek verip vermeyeceği konusu yeniden gündemin ilk sıralarına taşınmıştır. ABD'ye çok daha ılımlı yaklaşan bir hükümetin başa geçmiş olmasına karşın, Türkiye'nin geleneksel cumhuriyetçi devlet sistemi ve bürokrasisi ABD'nin Türkiye üzerinden Irak'a müdahalesine karşı çıkmaktaydı. Bu da Washington yönetiminin bütün planlamalarını yeniden gözden geçirmesini zorunlu kılmıştır. 8 Ocak'ta *Washington Post*, *"Türkiye'nin Üsleri Kullandırma İsteksizliği ABD'yi Kaygılandırıyor"* başlıklı yazısında, Türkiye'nin olası bir Irak savaşı için topraklarına Amerikan kara kuvvetlerinin konuşlandırılması konusunda takındığı tutumun Washington'ı kaygılandırdığını belirtmiştir. *Washington Post*, askeri planlama açısından Türkiye'nin *"evet veya hayır"* demesi konusunda kritik bir noktaya gelindiğini, Türkiye'den bir kara saldırısının tam hazırlanmasının 45 gün alacağını yazmıştır. Yönetime yakınlığı ile bilinen gazetede çıkan bu yazı, Washington'daki rahatsızlığın giderek artmakta olduğunu göstermiştir.

Türkiye'nin desteği tartışılırken 9 Ocak tarihinde AKP hükümetinin, Washington yönetiminin telkinleri(!) sonucu davet ettiği Mesud Barzani Ankara'ya gelmiş ve kritik görüşmeler yapmıştır. Türk ordusunun Irak'ın kuzeyine girmesine karşı çıkan sert açıklamalarıyla şimşekleri üzerine çekmekte Mesud Barzani'nin asıl amacı, Türkiye'deki yeni hükümetin Kürt politikasına ilişkin nabzını tutmak olmuştur. AKP hükümeti, Mesud Barzani'nin Türkiye aleyhtarı tutumunu görmezden gelinmesi yaklaşımını benimsemiş, Washington yönetiminin beklentileri doğrultusunda ilişkilerin düzeltilmesi kararını almıştır. Dışişleri Bakanlığı da hükümetin talimatı doğrultusunda Mesud Barzani ile ilişkilerin yumuşatılması için geri adım adım atmak zorunda kalmıştır. Kürt lider bu yaklaşımdan çok memnun kalmış olacak ki, Dışişleri Bakanlığı'nda yaptığı görüşmelerden son-

ra yaptığı, *"Çok ortak noktalarımız var. İki taraf, ilişkilerimizi eski düzeye getirmeye ihtiyaç duyuyor. Yani dostane bir temelde ve işbirliği içerisinde,"* açıklaması dikkat çekicidir.

Mesud Barzani'nin, Türkiye ziyaretini tamamlayıp Irak'ın kuzeyine dönmesinden tam bir hafta sonra Debkafile yine ilginç bir haberi servise koymuştur. Haberde, Irak savaşının ardından ülkede oluşturulması planlanan yeni yönetimin liderliği için, ABD'nin Celal Talabani'yi desteklediği bilgisi yer almıştır. Washington'daki yetkililerin, Saddam sonrası için halen uygun bir Iraklı aday bulamadıklarını söyledikleri bildirilen yazıda, yetkililerin, Afganistan'daki Hamid Karzai örneğindeki gibi, ulusal yapıyı birleştirici bir figür arayışında oldukları belirtilmiş, Irak'ta savaş sonrası demokratikleşmeye geçiş öncesi öngörülen ara sürecin ardından, özel temsilci Zalmay Halilzad'ın Celal Talabani'nin devlet başkanlığı ya da başbakanlığı konularında nabız yoklaması yapmak üzere mesajlar gönderdiği dile getirilmiştir.

Yazıda Ankara'nın ise bir Kürt lideri Bağdat'taki en üst yönetim kademesine getirmenin Kürt milliyetçilerin iştahını kabartabileceğini, dolayısıyla tehlikeli olduğunu savunduğu değerlendirmesine yer verilmiştir. Celal Talabani'nin bugün Cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturduğu dikkate alındığında anlaşılan odur ki, ABD'nin Irak'ın kuzeyinde kurduğu Kürt kapanı, son derece kapsamlı, ayrıntılı bir planlama sonucunda kurgulanmış ve yaşama geçirilmiştir.

Ocak ayının sonuna doğru, Irak operasyonu sırasında ve sonrasında kullanmak için ABD'nin Macaristan'da üç bin Iraklı eğitmekte olduğu bilgisi Ankara'ya ulaşmıştır. Dışişleri Bakanlığı önce bu kişilerin özel operasyonlarda görevlendirilecek peşmergeler olduğu kaygısını yaşasa da yapılan bir dizi diplomatik temas sonucunda kursiyerlerin(!) rehber ve çevirmen olarak eğitildiği öğrenilmiştir.

Aynı günlerde ABD'nin Kürt politikasından giderek rahatsızlığı artmakta olan Tahran yönetimi İran'ın batısındaki Kürdistan eya-

letinde rejim karşıtı gizli faaliyet yürüten solcu Kürt örgütü Komala[12] ile işbirliği yapmaktan suçlu bulunan üç kişiden birine idam, ikisine hapis cezası vermiştir. Bu cezalar, hem İran'da yaşayan Kürtlere hem de Washington yönetimine mesaj niteliği taşımaktaydı.

Artık, Ortadoğu tarihinde önemli bir dönüm noktası olan savaş iyiden iyiye yaklaşmaktaydı. Körfez savaşı sırasında CIA uzmanı olarak çalışmış olan Stephen Pelletiere adlı eski asker ve CIA yetkilisinin ocak ayının sonunda *New York Times*'a verdiği bir demeç, çok fazla dikkat çekmese de Bush yönetiminin asıl niyetini göstermesi açısından tarihe önemli bir not düşülmesini sağlamıştır. Stephen Pelletiere, George Bush'un, Halepçe'deki saldırıyı, Irak'a askeri operasyon düzenlemek için neden olarak gösteremeyeceğini söyledikten sonra Halepçe'deki Kürtlerin İran-Irak savaşı sırasında ölen kurbanlar olduğunu belirtmiş, *"Irak, İran sınırı yakınlarındaki kenti ele geçiren İranlıları öldürmek için kimyasal silah kullandı. Sivil Kürtlerin orada bulunmaları talihsizlikti, ancak temel hedef değildiler. Ayrıca Kürtleri öldürenin kesin olarak Irak silahları olduğunu söyleyemeyiz,"* demiştir.

Ayrıca ABD tarafından hazırlanan bir raporda, Halepçe'deki Kürtleri Irak'ın değil, İran'ın kullandığı gazın öldürdüğünün ifade edildiğini de anlatmış, bu saldırıda siyanür gazı kullanıldığını ve bu gazın Irak'ın değil İran'ın elinde bulunduğunu söylemiştir. Ancak bu demeç, kimse tarafından dikkate alınmamış ya da bilerek gündem oluşturmasının önüne geçilmiştir.

Aynı günlerde Türkiye ile ABD arasındaki görüşmeler de yoğunlaşmıştır. Hatta Dışişleri Bakanlığı'nın Irak'la ilgili dairelerinde, yaklaşan Kurban Bayramı tatilleri bile iptal edilmiştir. Ankara-Washington arasında yapılan görüşmelerin başlıklarından bir tanesi de olası bir Kürt göçü durumunda alınacak önlemler başlıklı dosya olmuştur. Dışişleri Bakanlığı ile ABD'nin Ankara Büyükelçiliği

(12) Kürt Devrimci Emekçileri Örgütü.

yetkilileri arasında uzun ve gergin geçen görüşme süreci sonrasında bölgede 17 mülteci kampı kurma konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye'nin kontrolünde olacak bu kamplardan 10 tanesi Irak topraklarında, 7'si ise Türk topraklarında yer alacaktır. Türkiye, 1991'de olduğu gibi yarım milyon Kürt mülteci ile karşı karşıya kalmak istememekteydi. Sözün özü, ABD Türkiye'den kuzeyde ikinci bir cephe açmasına olanak tanınmasını ve Türkiye topraklarında kendisine kara ve hava üsleriyle çeşitli hava yolu, liman ve ulaşım kolaylıkları sağlanmasını istemiştir. Türkiye ise karşılığında şu taleplerde bulunmuştur:

- Türk ordusu sınır güvenliğini sağlayabilmek amacıyla Irak'ın kuzeyinde doğrudan ve bağımsız olarak operasyon yapabilmelidir.
- Barzani ve Talabani'ye bağlı peşmergelere verilmesi öngörülen silahların dağıtımı Türkiye'nin denetiminde yapılmalı ve operasyon bittikten sonra bu silahlar yine Türkiye'nin denetiminde toplanmalıdır.
- Irak'ın kuzeyindeki Amerikan askerlerinin görevi bölgedeki Türk birlikleriyle 36. paralelin güneyindeki ABD birlikleri arasında bağlantıyı sağlamakla sınırlı olmalıdır.
- Katar'daki komuta merkezinde Amerikalı komutanla birlikte bir Türk komutan da görev yapmalıdır.
- Türkiye'de Katar'dakine eş ikinci bir harekât merkezi kurulmalı ve bunun da başına birer Amerikalı ve Türk komutan atanmalıdır.

Görüşmelerin ayrıntıları Türkiye'nin bu beş talebi üzerinden yürütülmüştür.

Ancak önemli başlık muharip ABD askerlerinin Türkiye'de konuşlanması olmuştur. Görüşmelerin sonunda 80 bin civarında ABD askerinin Irak'ın kuzeyine geçmesi, 10 bin civarında ABD askerinin ise lojistik destek için Türk topraklarında kalması büyük ölçüde netleşmiştir.

Buna bağlı olarak da bir başka dosya da üs ve limanların modernizasyonu konusunda masaya getirilmiştir. ABD askerlerinin Türkiye'de konuşlanması için, Washington yönetiminin kullanılmasını istediği liman ve üslerin tadil edilmesi ve ABD'nin ağır tonajlı gemilerinin yanaşmasına uygun duruma getirilmesi zorunlu görülmekte, bunun için de keşifte bulunacak ABD uzman personeli ve modernizasyonu yapacak ekibe ilişkin olarak anayasanın 92. maddesine göre TBMM'den onay alınması gerekmekteydi. Aynı süreç, Türk askerinin Irak'ın kuzeyine gönderilmesi ve ABD muharip güçlerinin Türkiye'de konuşlanması için de söz konusuydu. Başbakan Abdullah Gül, ABD'nin üs ve limanları inceleyebilmesi için gerekli kararı ocak ayının ikinci haftası içinde imzalamıştır. Gül'ün kararı doğrultusunda 150 kişilik Amerikan askeri heyeti 13 Ocak'ta Türkiye'ye gelerek Diyarbakır, Muş ve Batman üsleri ile Mersin ve İskenderun limanlarında incelemeler yapmıştır. TBMM onayına gereksinim duyulmadan alınan kararın ardından ABD Büyükelçisi Robert Pearson'dan, *"Türkiye ile bunalım yok,"* açıklaması gelmiştir. Ancak ABD, inceleme izni aldığı üslerin aktif kullanımı ve kara birliklerinin Türk topraklarına konuşlanması konusunda Ankara'dan gelecek yanıtı sabırsızlıkla beklemekteydi. ABD, aynı günlerde Türkiye'nin ABD Büyükelçisi Faruk Loğoğlu aracılığıyla istemlerine bir an önce yanıt beklediğini iletmiş, Washington, ekonomik paketin içeriğinin de 14 milyar dolara kadar çıkacağı mesajını vermiştir.

Son gelişmeler 17 Ocak'ta Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başkanlığında Çankaya Köşkü'nde gerçekleştirilen Irak zirvesinde değerlendirilmiş, ABD'nin taleplerinin tümüyle karşılanmasının mümkün olamayacağı sonucuna varılmıştır. Aynı gün Başbakan Abdullah Gül de ABD'nin son talebinin, 15 bin askerinin Türkiye'de konuşlanması olduğunu açıklamıştır. Türkiye ile ABD savaş pazarlığının kritik görüşmelerinden bir tanesi 20 Ocak'ta yapılmıştır. ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Richard Myers Ankara'ya gelmiş, Türkiye'nin mesajlarını ilk elden öğrenmiştir. Tür-

kiye, kuzey cephesi açmak için büyük miktarda askeri varlığını Türk topraklarında konuşlandırmak isteyen ABD'ye, *"Askeri taleplerinizin tümünü karşılayamayız, azaltın,"* mesajını vermiş, Richard Myers ise Türkiye ile işbirliğinde sabırsız olmadıklarını belirtmiştir. Richard Myers, Türk mevkidaşına, Irak'a olası bir operasyonun İslam dünyasını rencide etmemesi için Kurban Bayramı'nın ardından, şubat sonuna doğru yapılacağı bilgisini de aktarmış. Kuzey cephesinin ayrıntılarını belirlemek için askeri yetkililerin ortak bir plan hazırlamaları konusunda uzlaşmaya varılmıştır. ABD Genelkurmay Başkanı kuzey cephesi kapsamında, 15 bin Amerikan askerinden oluşan 3 tugay ABD birliğinin Türk topraklarında konuşlanabilmesi konusunda Türk yetkilileri ikna edebilmiştir. Oldukça sıkıntılı geçen bir pazarlığın ardından ABD askeri ile Türk askerinin de Kuzey Irak'a girmesine yeşil ışık yakılmıştır. Bu uzlaşmayla birlikte, askeri konulardaki teknik çalışmalar da hızlandırılmıştır. Çünkü ABD ve Türk askerlerinin birlikte çalışmasına ilişkin ayrıntıların bir an önce belirlenmesi gerekmekteydi. ABD Genelkurmay Başkanı, sabırsız olmadıklarını söylese de George Bush, Başbakan Abdullah Gül'e bir mektup yazarak Türkiye'nin Irak için desteğini artırmasını istemiştir.

Gelişmeleri yakından izlemekte olan Iraklı Kürt gruplar, ABD'nin Irak'ın kuzeyine Türk askerinin girmesine yeşil ışık yakmasıyla harekete geçmiş ve *"Türk askerinin bölgeye girişine izin vermemelisiniz,"* diyerek tepki göstermişlerdir. Iraklı Kürtlerin bu tepkisi üzerine Zalmay Halilzad; Mesud Barzani ve Celal Talabani'ye, *"Türk askerinin sayısı ve görevi sınırlı olacaktır. Sizin kaygılanmanıza neden yoktur,"* diyerek güvence vermiştir.

27 Ocak'ta ise savaşın kritik dönemeçlerinden birine gelinmiştir. BM silah denetçileri komisyonu Başkanı Hans Blix ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed El Baradey, Irak'taki silah denetimleriyle ilgili raporu Güvenlik Konseyi'ne sunmuştur. 16 sayfalık raporda yer alan başlıklar özetle şöyle sıralanmaktaydı:

1- Irak'ın silah raporu eksik: Iraklılar, kayıp kitle imha silahlarının ne olduğunu ikna edici biçimde kanıtlayamadılar.
2- Iraklı bilim adamları ve uzmanlar denetçilerle mülakat konusunda işbirliği yapmıyorlar.
3- Irak, kitle imha silahlarının ortaya çıkarılması konusunda yararlı olabilecek U-2 casus uçaklarının uçuşunu engelliyor.
4- Denetçiler, Bush yönetiminin öne sürdüğü gibi Irak'ın yeniden silahlandığı yolundaki iddiaları doğrulayacak kanıtlara da ulaşamadılar.

BM'de raporunu yaklaşık 45 dakika süren konuşmayla açıklayan Hans Blix, Irak'ın yeterince işbirliği yapmadığını ve BM'ye yaptığı silah bildiriminin eksik olduğunu söyleyip Washington yönetiminin istediği mesajları vermiştir.

Genel tablonun giderek kötüleşmekte olduğunu gören Başbakan Abdullah Gül, yeniden devreye girmiştir. Irak Büyükelçisi Salih El Duleymi 30 Ocak'ta Gül'ü ziyaret etmiş, kendisine Bağdat ile *"doğrudan temas istiyoruz"* mesajı verilmiştir.

Bu mesaj üzerine Bağdat ile temas kurulmuş, yapılan görüşmeler sonucu Saddam Hüseyin'in sağ kolu Taha Yasin Ramazan, yanına Dışişleri Bakanı Naci Sabri'yi alarak MİT'in gönderdiği bir uçak ile Şam üzerinden gizlice Ankara'ya gelmiştir.

Doğrudan MİT'in Atatürk Orman Çiftliği'ndeki Marmara Köşkü'ne götürülen Taha Yasin Ramazan ve Naci Sabri, burada Başbakan Abdullah Gül ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Uğur Ziyal'le bir araya gelmiş, kendilerine son uyarılar yapılmış, hatta *"İsterseniz, Irak'ı terk edip Türkiye'ye sığınabilirsiniz,"* mesajı bile verilmiştir.

Ancak, iki Iraklı yetkili Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda herhangi bir adım atmadan Ankara'dan ayrılmışlardır.

Türkiye'de ocak ayının son günü toplanan Milli Güvenlik Kurulu, 6.5 saat süren toplantıda belki de yakın tarihin en önemli tav-

siye kararlarını almıştır. Toplantı öncesi Başbakan Abdullah Gül, ABD Büyükelçisi Robert Pearson ile görüşmüş, Büyükelçi, Gül'e zamanın daraldığını işaret ederken Türkiye'ye *"Bir an önce karar verin"* mesajını yinelemiştir. Bu görüşmenin ardından Gül, MGK'ye katılacak bakanlarla bir araya gelmiş, durum değerlendirmesi yapmıştır. MGK de ABD'nin işte bu baskısının başkentte buram buram hissedildiği bir ortamda toplanmış, Irak operasyonu için uluslararası yasallık koşuluyla yabancı ülke askerlerinin Türkiye'de, TSK'nin de yabancı ülke topraklarında bulunmasını düzenleyen anayasanın 92. maddesi uyarınca TBMM'den izin istenmesi konusunda hükümete tavsiyede bulunmuştur. Yani, hükümete, *"TBMM'den izin al"* demiştir. Doğal olarak bu karar Washington yönetimini memnun etmemiştir. MGK'nin yurtdışına asker gönderme ve yabancı asker kabul etmek için gerekli olan anayasanın 92. maddesine atıfta bulunması önemli Atlantik'in öbür kıyısında olumsuz bir mesaj olarak değerlendirilmiştir.

AKP'nin karar almakta zorlanması ve MGK'nin TBMM kararını öne çıkarması ABD açısından kuzey cephesi planlarını riske atmıştır. Çünkü yaptığı askeri planlamalarda şubat ayı başında Türkiye'deki üslerde hazırlıklara başlamayı tasarlamaktaydı. 2 Şubat'ta, yürütülmekte olan askeri teknik çalışmalarda, Irak'ın kuzeyinde Türk askerinin çatışmaya girme kuralları[13] belirlenmiştir. Buna göre Türk askeri, *"Meşru müdafaa durumunda, yani kendisine ateş açılırsa, PKK militanlarıyla karşılaşırsa, Kürtler Musul ve Kerkük'ü sahiplenmeye kalkar ve Türkmenlere yönelik katliama başlarsa"* çatışmaya girecekti. Türkiye ile Irak arasında varılan bu mutabakat 3 Şubat'ta ABD Başkanı Bush'un Ortadoğu özel temsilcisi Zalmay Halilzad aracılığıyla Kürt liderlere iletilmiştir. Zalmay Halilzad, 4 Şubat'ta Iraklı Kürt liderin yanıtını Ankara'ya getirmiş ve doğrudan Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'a iletmiştir.

---

(13) Rules of engagement.

Mesud Barzani ve Celal Talabani, varılan mutabakata sudan gerekçelerle karşı çıkmaktaydı. Asıl amaçları, Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmemesi, girmesi durumunda da ABD'nin vereceği güvencelerle ellerinin kollarının bağlanması yönünde olmuştur. Kürt liderler Ankara'dan, *"Türk askeri ancak PKK ateş açarsa çatışmaya girmeli"* talebinde bulunmuştur. Kürtlerin bu konudaki ısrarı AKP ile Bush yönetimi arasında yürütülen temaslardan sonuç alınmasını daha fazla zora sokmaktaydı. Bakanlar Kurulu'nun, iki ayrı tezkere getirme kararı almasından sonra ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Başbakan Abdullah Gül'ü aramış ve *"İkinci tezkere 18 Şubat'a yetişebilir mi?"* diye sormuş, Gül de, *"Anlaşma sağlanırsa 18'inde tezkere gelebilir,"* yanıtını vermiştir. 6 Şubat'ta ise TBMM'de ABD'nin askeri üsleri ve limanları kullanması amacıyla hükümete verilen yetki tezkeresi 193 oya karşı 308 oyla kabul edilmiştir.

Şubat ayı içinde bütün dikkatler, tezkerelerin TBMM'ye gönderilmesine ve buradan çıkacak karara çevrilmişken Washington yönetimi, 17 bin askerden oluşan bir piyade tümenine Körfez'e hareket emri vermiştir. Bölgede 65 bin asker bulunduran ABD, 50 bin askerini daha Körfez'e gönderme kararı almıştır.

6 Şubat'ta Ankara'da, Kürt gruplar ve diğer rejim karşıtları ile kritik bir toplantı yapılmıştır. Devlet Konukevi'nde yaklaşık üç saat süren toplantıya Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Ali Tuygan, Ortadoğu Dairesi Genel Müdürü Tahsin Burcuoğlu, ABD Başkanı Bush'un Irak Özel Temsilcisi Zalmay Halilzad, IKYB lideri Celal Talabani, ITC Başkanı Sanan Ahmet Ağa ve IKDP Dış İlişkiler Sorumlusu Neçirvan Barzani katılmıştır. Toplantı sonrasında basına sadece, Saddam Hüseyin sonrası Irak'ta kurulacak yönetimin görüşüldüğü ve katılımcıların ülkenin siyasal birliği ve toprak bütünlüğü konusunda güvence verdiği açıklanmış olsa da kapalı kapılar ardında Iraklı Kürtler, Ankara'ya operasyon sırasında Kerkük ve Musul'a girmeyecekleri yönünde güvence vermişlerdir. Zalmay Halilzad, bu görüşmenin ardından Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile kap-

samlı görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerin gündeminde ise Irak'a gönderilmesi öngörülen Türk askerinin kimin komutası altında olacağına ilişkin dosya da bulunmaktaydı.

Zalmay Halilzad, Irak'a girecek Türk askerlerinin uluslararası koalisyonun komutasında olmasını istemiştir. Özel temsilci, *"uluslararası koalisyon"* diyerek aslında ABD komutasını kastetmekteydi. Türkiye'nin Türk askerinin bölgede ulusal komuta altında bulunması gerektiği ısrarına karşın, özel temsilcinin temaslarının bir gün sonrasında *New York Times* gazetesi, Türk askerinin Kuzey Irak'ta sınırlı bir bölgede görev yapacağını, insani sorunlara odaklanacağını ve ABD komutası altında olacağını yazmıştır. Oysa, Türkiye, Irak'ın kuzeyinde ulusal komuta altında ABD askerinden daha fazla sayıda Türk askeri bulundurmak istemekteydi. Washington yönetimi, Türkiye'nin tek yanlı bir güvenlik harekâtına karşı çıkarak uluslararası koalisyonun komutasını isterken, Türkiye koordineli komuta önerisini getirmiştir.

Kürt grupları da komuta merkezinde yer almak istemiş ancak Türk tarafı buna karşı çıkmıştır. Türk tarafı öncelikle, Irak'ın kuzeyine girecek Türk ve ABD'li askerlerin eşgüdümünün üst düzeyde irtibat subaylarıyla sağlanmasını önermiş, ABD'nin ve Kürt grupların bu öneriye karşı olumsuz tutumları üzerine eş komutanlık formülü öne çıkmıştır. Ancak bu formül, diplomasi kulislerine *"Türkiye ile ABD, Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmesi konusunda anlaştı"* biçiminde yansımıştır. Oysa, tam olarak bir uzlaşma sağlanamadığı gibi yanlış sızan bu bilgi, Kürt grupların da Türkiye aleyhtarı tutumlarını güçlendirmelerine neden olmuştur.

Ankara-Washington arasındaki temasları Bağdat yönetimi de yakından izlemekteydi. Üslere ve limanlara ilişkin gelişmeler Irak'ı kaygılandırmaktaydı. 6 Şubat'ta basın toplantısı düzenleyen Irak Büyükelçisi El Duleymi, ABD askerlerine üs sağlamanın savaşa katılmak anlamına geleceğini ileri sürmüş ve Türkiye'yi uyarmıştır. *"Biz kimseyi tehdit etmiyoruz, sadece nasihat veriyoruz, çağrı yapıyoruz,"*

diyen Büyükelçi, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşma sırasında sunduğu kanıtların gerçeğini yansıtmadığını söylemiştir.

7 Şubat'ta Türkiye, ABD'ye diplomatik açıdan son pozisyonunu iletmiştir. Buna göre ABD tarafı Türkiye'nin Irak'ta dinsel ya da etnik temelde federasyon çözüm olamaz görüşünü benimsemeye yaklaşırken Irak'ın toprak bütünlüğü konusunda da güvence vermiştir. Bu konuların yazılı bir mutabakata dönüştürülerek imzalanması karara bağlanmıştır. Mutabakata göre Irak halkı etnik ya da dinsel bir ayrım gözetilmeden ülke geleceğinde eşit söz sahibi olacaktır.

Bir gün sonra ise ilk somut adım atılmış, Türkiye ile ABD, Irak operasyonu için üslerin modernizasyonu ve yaklaşık 4 bin ABD'li askerin gelişi için mutabakat muhtırası imzalamıştır. Muhtıraya göre Türkiye, ulusal çıkarları ve güvenliğini korumak amacıyla gerekli gördüğü tüm önlemleri alma hakkına sahip olacaktır.

Gelişmeler Iraklı Kürtleri ciddi anlamda rahatsız etmiştir. İngiltere'nin etkili gazetelerinden *The Guardian*'da Michael Howard ve Luke Harding imzasıyla yer alan haberde, Kuzey Irak'taki Kürtlerin, *"Türk birliklerinin Kürtlerin yönetimindeki bölgenin bir kısmına girmelerine izin veren Ankara-Washington anlaşmasını"* tehlikeli buldukları belirtilmiştir!

Yazıda, Kürtlerin, Ankara'nın niyetine güvenmediği ve Türklerin Irak'a müdahil olmasının, Ankara'nın büyük bölgesel rakibi olan İran'ı da harekete geçireceğini ileri sürmüşlerdir. Oysa, gazetenin ileri sürdüğü gibi bir anlaşma imzalanmamıştır. 10 Şubat'ta da *Financial Times* gazetesi, Kürtlerin Türkiye'nin bölgedeki askeri varlığını artırmasına direndiklerini belirtmiş, IKDP Sözcüsü Hoşyar Zebari'nin, *"Bahanesi ne olursa olsun tek taraflı bir Türk müdahalesine karşıyız. Irak bizim ülkemizdir, onların değildir,"* sözlerine yer vermiştir.

IKDP'nin bir başka yetkilisi Sami Abdurrahman, Hoşyar Zebari'nin bu açıklamadan birkaç gün sonra Türk ordusunun Amerikan güçleriyle birlikte sınırı geçmesini kabul etmeyeceklerini söy-

lemiş, Türkiye'ye atıfla, *"Kendi sınırlarını kendi ülkelerinden korusunlar,"* demiştir.

Bu açıklamalara Paris'te faaliyet gösteren Kürt Enstitüsü de destek vermiştir.

Enstitü Başkanı Kendal Nezan, Fransız *Liberation* gazetesinde 13 Şubat'ta yayımlanan yazısında, *"Şubat başında Türk ve Amerikan askeri yetkilileri arasında tartışılan planlara göre Türk ordusu, 36'ncı paralelin kuzeyindeki tüm Irak toprakları, yani özerk Kürdistan'ı işgal etmek üzere yüzlerce tank, uçak ve helikopterlerin desteğindeki 80 bin personelden oluşan bir gücü harekete geçirecek,"* iddiasında bulunmuştur.

Bütün bu açıklamalar, kısa bir süre önce ABD'nin girişimiyle Türkiye ile IKDP arasındaki görüş ayrılıklarını gidermek üzere Ankara'da düzenlenen toplantının amacına ulaşmadığını da göstermiştir.

Iraklı Kürtlerin tepkisi sadece Türkiye'ye yönelik olmamıştır. Celal Talabani, 15 Şubat'ta Dukan'da düzenlediği basın toplantısında, ABD'nin Irak operasyonuna karşı çıkan Fransa ve Almanya'yı sert bir dille eleştirmiş, *"Fransa, Irak halkının isteklerini ve Irak halkının haklarını hesaba katmıyor. Almanya, Saddam'ın yıkılmasından sonra kimyasal silah programına nasıl yardımcı olduklarını gösterecek belgelerin ortaya çıkmasından ve Kürt halkının tazminat istemesinden korkuyor,"* demiştir. INC lideri Ahmed Çelebi'nin danışmanı Kanan Makiya da yine 15 Şubat tarihinde yayınlanan *"Umutlarımıza ihanet edildi"* başlıklı yazısında, *"ABD tarafından son 10 yıldır Iraklı Kürtlere sağlanan koruma, Türk kuvvetlerinin Kuzey Irak'a girmesiyle kaldırılmak üzere,"* değerlendirmesini yapmıştır.

Kürtlerin gösterdiği tepki sonuç vermiş ve 16 Şubat'ta ABD Kongresi'nde Cumhuriyetçi ve Demokrat kanada mensup 32 üye, George Bush'a bir mektup göndererek Irak'ın kuzeyindeki Kürtlere destek olmasını istemiştir. Mektupta şu ifadeler yer almıştır:

"Irak'taki Kürt halkı 50 yıl boyunca müttefikimiz olmuştur. Efsanevi liderleri Mustafa Barzani yaşamının son dakikasına kadar ger-

çek bir ABD dostuydu. Size Irak'taki Kürtlerin demokratik kazanımlarının güvenceye alınması yönündeki taahhütlerimizi yeniden dikkatlerinize sunmak için yazıyoruz. Bölgesel istikrarı koruma ve çevredeki ülkelerin egemenliklerini güvence altına almanın önemini dikkatinize sunuyoruz. Irak Kürdistanı'ndaki dostlarımız eşsiz ve zengin kültürlerini federe bir Irak içinde ve Irak'ta ortaya çıkabilecek yeni yönetimin merkezi hükümetiyle uyum ve işbirliği halinde ifade etmeyi diliyorlar. Kürt Merkezi Hükümeti zaman içinde ve şimdi, demokrasi, çoğulculuk, basın özgürlüğü ve din özgürlüğüne ilişkin taahhütlerini kanıtlamış durumdadır. Tüm etnik ve dini azınlıkların Kürt Merkezi Hükümeti parlamentosunda ve diğer resmi kuruluşlarda koltuk sahibi olmaları garanti altına alınmıştır. Irak Kürdistanı'nın dostları olarak Irak'a ve halkına istikrarı getirmek, Kuzey Irak'taki Kürtler dahil tüm Iraklıların haklarını korumak için desteğinizi arıyoruz."

Kürtlerin tepkileri ve Washington yönetimini etkileme çabaları sürerken, Amerikan Newsweek dergisi, Ankara'nın Washington ile daha önce yaptığı Irak'ın kuzeyinde sınırdan 25 kilometre kadar uzakta bir tampon bölge oluşturma pazarlığında çıtayı yükselterek 60 bin ila 80 bin Türk askerinin 200-250 kilometre kadar içeri girmelerini talep ettiğini ileri sürmüştür. *Newsweek* IKDP'nin Washington temsilcisi Ferhad Barzani'nin, *"Çok kez anlattık, Amerikan askerleri kurtarıcı, Türk askerleriyse işgalci olarak görülecek"* yönündeki açıklamasına da yer vermiştir.

Türkiye ile ABD, üslerin kullanımı, Türkiye'de yabancı asker konuşlandırma ve Türkiye'nin zararlarının karşılanması konularını görüşmek için bir kez daha masaya oturmuştur. Görüşmelerde ABD ile ekonomik mutabakat konusunda da iki seçenek gündeme gelmiş, bunlardan biri ABD Hazinesi'nin Türkiye'ye kefil olarak uzun dönemli büyük bir kredi ödemesinin yapılması olarak ortaya konmuş; ikinci seçenek ise ABD'nin Türkiye'ye doğrudan nakit hibe ödemesi olarak belirlenmiştir. Ancak pürüzler aşılamayınca görüşmeler üst düzeye taşınmış ve Dışişleri Bakanı Yakış ile Devlet Bakanı Babacan

ABD'ye gitmiştir. Beyaz Saray iki Türk bakana randevu vermiş, ABD Başkanı George Bush, görüşmede asker tezkeresinin 18 Şubat'ta çıkması için bastırmıştır. Türk tarafı *"önce yardım güvencesi"* isteyince, ABD Başkanı yardım paketinin Kongre'den geçmesi için güvence vermiş ancak Yaşar Yakış yazılı taahhüt konusunda ısrar etmiştir.

Görüşme sonrasında kulislere, mali yardım pazarlığı yapmak isteyen Yaşar Yakış'a George Bush'un, *"Burada işiniz yok, dönün, tezkereyi çıkarın,"* dediği yönünde bilgiler de sızmıştır. AKP'nin bu iki önemli bakanı, sonuç alamadan Türkiye'ye dönmüştür. Hükümet daha sonra ABD'ye 100 sayfalık bir talepler listesi göndermiştir. İlerleyen günlerde asker bulundurma ve asker gönderme tezkerelerinin bekletilmesine neden olan ABD ile anlaşmazlığın, ekonomik ve askeri konulardan değil, planın siyasi boyutundan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. ABD ve Türkiye arasında Irak'a yönelik operasyonun ekonomik portresi ve askeri boyutları konusunda büyük ölçüde anlaşmaya varılmış ancak operasyonun siyasal boyutu üzerinde bir mutabakata varılamayışı, tezkerelerin 18 Şubat'ta TBMM'ye getirilmemesine ve beklemeye alınmasına neden olmuştur. Türkiye'nin, siyasi başlık altında dile getirilmiş olan savaş sonrası Irak'ın yeniden yapılanmasının bugünden belirlenmesi talebi, ABD tarafınca kabul görmemiştir. Türkiye, ABD'ye açıkça, *"Irak operasyonunu birlikte yapacaksak, savaşın ardından Saddam Hüseyin sonrası Irak'ta meydana gelecek yeni yapılanmayı da bugünden birlikte şekillendirelim,"* önerisini iletmiş ancak ABD tarafı, *"Irak'taki yeni yapılanmayı savaştan sonra görüşelim,"* karşılığını vermiştir. Türkiye'nin bu öneriyle amacı, savaş sonrası Irak'ın parçalanmasının ve Kürtlerin bağımsızlık ilan etmesinin önüne geçmek olmuştur. Ancak, Washington yönetimi savaş sonrasının pazarlığını yapmak istememiştir.

20 Şubat'ta *New York Times* gazetesi, Türkiye ile ABD arasında sürdürülen görüşmelerde en zorlu konulardan birinin Kürt sorunu olduğunu yazmıştır. Gazete, Türkiye'nin öncellikli hedefinin ABD'ye Saddam'ı devirmeye yardımcı olmaktan çok Kürtlerin kendi devle-

tini kurmasını önlemek olacağını vurgulamış, *"En az resmi açıklamalarda Amerikalılar ve Kürtler sanki kabul ediyorlar gibi ancak özel konuşmalardan anlaşılıyor ki Türkiye'nin planları, bu saldırgan amaçlarının bölgede derin kökleri olan etnik çatışmaları yeniden alevlendirmeyi tehdit etmesinden, Amerika'nın kendi savaş planlarını karmalaştırmasından ve Türkiye'nin Saddam sonrası Irak'ta Kürt bölgesini hüküm etmesinden korkan hem Amerikalılar, hem de Kürtler arasında derin bir rahatsızlık yaratmış gibi,"* yorumunu yapmıştır.

Iraklı Kürtlerin rahatsızlık duyduğu bir başka konu da Irak operasyonu çerçevesinde Türkiye ile ABD'nin askeri konularda üzerinde çalıştığı mutabakat zaptı görüşmelerinde ele alınmakta olan, *"Savaş sonrası Kürt grupların silahsızlandırılması"* başlığı olmuştur. Türkiye görüşmelerde, savaş öncesi Kürtlere verilecek silahların dağıtımını üstlenmek istemiş, silahların kayda geçirilmesi ve savaş sonrasında toplanması için ısrar etmiştir. Ancak ABD tarafı Kürtlerle ilişkilerini bozmak istemediği ve silah dağıtımı konusunda Kürtlerle önceden anlaşmaya varmış olduğu gerekçelerini gösterip Türkiye'ye *"hayır"* yanıtı vermiştir. Görüşmeler de bu noktada düğümlenmiş, sonuçta ABD, Türkiye'ye silahların savaş sonrasında toplanacağına ilişkin sözlü güvence vermekle yetinmiştir.

Deniz Bölükbaşı ile Marisa Lino'nun başkanlık ettiği görüşmeler sürerken, 22 Şubat'ta CNN Türk'te yayımlanan Kafe Siyaset Programı'na katılan Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış, ABD ile Kürt gruplarının silahlandırılması konusunda bir uzlaşmaya varılmadığını söylemiş, silahların Türkiye tarafından dağıtılmasında ısrarcı olduklarını vurgulamıştır. AKP hükümeti, ABD'nin 18 Şubat tarihinde ısrarcı olmasına karşın, tezkereyi 25 Şubat'ta TBMM'ye göndermiştir ve süreç işlemeye başlamıştır. Hükümetin tezkereyi TBMM'ye göndermesi üzerine Erbil'deki Kürt parlamentosu olağanüstü bir toplantı yapmış ve yabancı güçleri Kuzey Irak'a sokmayacağını ilan etmiştir.

Ankara ve Erbil'deki gelişmelerde ipler giderek gerilmekteydi...

Türkiye ile ABD arasında görüşmeler devam ederken IKDP söz-

cüsü Hoşyar Zebari düzenlediği basın toplantısında, Türk askerlerinin zorla Irak'ın kuzeyine girmeleri durumunda Kürtlerle aralarında kontrolsüz çatışmalar olabileceğini açıklayarak Türkiye'yi tehdit etmiştir. IKDP'nin Türkiye aleyhtarı tutumu, Hoşyar Zebari'nin açıklamaları ile sınırlı kalmamış, 24 Şubat'ta Irak'ın kuzeyindeki bölge hükümetinin internet sitesinde, *"Türkiye, Irak Kürdistanı'nı işgal edecek,"* iddiasında bulunulmuş, *"Halk, zalim Türk askeri yönetiminin altında yaşama düşüncesine tahammül edemiyor. Asıl burada halk Irak kuvvetlerinden çok Türk kuvvetlerinden kaygı duyuyor. Eğer ABD, Türkiye'ye Irak Kürdistanı'na asker göndermeye izin verirse bölgemizi işgal edecekleri açıktır. Kadın ve çocuklar dahil, birçok kişi Türk askerlerinin bölgemize girdiğini görürse sokaklarda barışçıl gösteriler yapmayı planlıyor"* yazılmıştır. IKDP'nin bu cümlelerle Türkiye'yi suçladığı gün, ABD yönetimine yakınlığı ile bilinen *Washington Post* gazetesi, *"NATO tarafından silahlandırılan Türkler ile Kürt milisleri arasındaki bir çatışma ABD'nin Irak harekâtını kargaşaya dönüştürebilir,"* yorumunu yapmıştır. IKDP Politbüro üyesi Sami Abdurrahman da yine aynı gün, AFP'ye verdiği bir demeçte, Türkiye'ye kıyasla Irak'tan daha küçük bir tehdit algıladıklarını söylemiş, *"Saddam birçok insanımızı öldürdü ve hâlâ da öldürebilir. Ancak, umarım olmaz, ama eğer olursa, Türk işgali, insanlarımızın umutlarını ve isteklerini boğmayı amaçlıyor,"* demiştir.

Bu açıklamalarla yetinmeyen Kürt gruplar, bir mektupla Türkiye'ye karşı ABD Başkanı George Bush yönetiminden, acil koruma istemişlerdir. Mektupta, Türkiye'nin asıl gündeminin, Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinde kurulan *"demokratik hükümeti"* yok etmeyi amaçladığı iddia edilmiş, *"Eğer Türk ordusu Kürtlerle bir araya gelirse, gerçek bir çatışma riski var,"* denilmiştir. Aslında Mesud Barzani ile IKYB lideri Celal Talabani'nin, bu mektupla amacı Beyaz Saray'dan, Irak'ın hiçbir komşusu tarafından müdahalede bulunulmayacağına dair garanti olarak resmi bir *"mutabakat metni"* imzalanması olmuştur.

Kürtler, bu belgeye karşılık Irak'ın toprak bütünlüğünü desteklemek ve kendi başına askeri eylemlere girişmeme güvencesi vereceklerdir. Tezkerenin TBMM'deki oylamasına kısa bir süre kala, Türkiye ile ABD arasındaki pazarlığın ayrıntıları da büyük ölçüde netleşmiştir. ABD'nin Irak operasyonu nedeniyle Türkiye'ye hibe ve kredi olarak toplam 26-30 milyar dolar vermesi öngörülmüş, buna karşılık da 62 bin ABD askerinin Türkiye üzerinden Irak'a girmesine ve bunun 10-15 bin kadarının da Türkiye'de konuşlanmasına izin verilmesi söz konusu olmuştur. Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış, 26 Şubat'ta TBMM'de yaptığı konuşmada, milletvekillerini ikna edebilmek için, *"Kuzey Irak'ta adım adım bir Kürt devletine doğru gidiliyor. Bu nedenle Kuzey Irak'ta söz sahibi olmak için tezkerenin kabul edilmesi gerekiyor,"* açıklaması yapmıştır. Hükümet, tezkerenin geçmesi için yoğun çaba gösterirken TBMM'deki oylamanın bir gün öncesinde Irak'ın Ankara Büyükelçisi El Duleymi, *"Tezkere kabul edilirse Türkiye'nin savaşa katılacağı anlamına gelir,"* açıklaması yapmıştır. Aynı gün Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin kışkırtmasıyla binlerce Iraklı Kürt Süleymaniye'de gösteri yapmış ve *"Türklere hayır"* sloganları atmıştır.

Şubat ayının son günlerine doğru Washington yönetiminin Ankara'ya yönelik baskısı en üst noktaya çıkmıştır. Ancak sorumluluğu tek başına üstlenmek istemeyen hükümet, tezkerenin TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmesini MGK toplantısından sonraya, 1 Mart tarihine ertelemiştir. 28 Şubat'ta toplanan MGK ise tavsiye kararı almamış, tezkere konusundaki kararı TBMM'ye bırakmıştır. Aynı gün Irak'ın kuzeyindeki Selahaddin kentinde de önemli bir toplantı yapılmıştır. Toplantı öncesi Zalmay Halilzad, Kürtlere, Türk askerlerinin Irak'ın kuzeyinde kalıcı olmayacağı konusunda güvence vermiş, *"Koalisyon operasyonlarının tam koordinasyon içerisinde gerçekleşeceğine, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta bu çerçevenin dışında hareket etme niyetinin olmadığına, iş bittiğinde tüm koalisyon üyelerinin kuvvetlerinin tam çekileceğine güveniyoruz,"* demiştir. Toplantıya Türk-

menlerin de içinde bulunduğu rejim karşıtlarının tamamına yakını katılmaktaydı. Toplantının en önemli konularından biri Saddam Hüseyin sonrası Irak'ın yönetiminde karar sahibi olacak Başkanlık Konseyi'nin belirlenmesi olarak saptanmıştı. Bu konseye seçilmenin önemi sadece Irak'ın yönetiminde söz sahibi olmak ya da veto hakkını elde etmekten ibaret olmayacaktı. Zira bu konsey üyelerinin mensup oldukları toplumların meşru temsilcileri sayılması kararlaştırılmıştır. ITC başkanının da bu konseye alınması gündeme gelmiş, bu da Mesud Barzani ile Celal Talabani'yi rahatsız etmiştir.

Bir Türkmen'in bu konseye girmesi, Kürt liderlerin Kerkük planlarının suya düşmesi anlamına gelecekti. Bu nedenle, Ankara'daki tezkere oylamasının, konsey üyelerinin seçiminde de belirleyici olacağı bilinmekteydi. TBMM'nin tezkereye onay vermesi durumunda, Türkmenlerin Başkanlık Konseyi'ne alınmasına kesin gözüyle bakılıyordu.

TBMM Genel Kurulu'nun saat 15.20'de başlayan kapalı oturumunda tezkere ele alınmış, yaklaşık 3.5 saat süren görüşmelerden sonra oylamaya geçilmiştir. Yapılan oylamaya 533 milletvekili katılmış, 250 ret, 264 kabul, 19 çekimser oyu kullanılmıştır. Ancak, anayasanın 96. maddesinde öngörülen salt çoğunluğa ulaşılamamış, tezkere onay alamamıştır.

Yani TBMM, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve *"uluslararası meşruiyet kuralları"* çerçevesinde en fazla 62 bin ABD askerinin 6 ay süreyle Türkiye'de bulundurulmasına ilişkin hükümet tezkeresini kabul etmemiştir. Böylece Pentagon'un, kuzeyden ağır silahlarla ikinci cephe açarak Bağdat'a ve kilit şehir Tikrit'e saldırması planı da boşa çıkmıştır. TBMM'nin kararı, aylardır Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmemesi için yoğun çaba göstermiş olan Iraklı Kürtleri sevince boğmuştur. Mesud Barzani, 1 Mart'ı bayram ilan ederken, *"Türkiye Kuzey Irak'a girmeyince kazandık,"* açıklaması yapmıştır.

Erbil ve Süleymaniye'deki sevinç gösterileri sırasında Kürtler

Türk bayrağını yakabilme cesaretini bile göstermişlerdir. Zalmay Halilzad da Türkiye'ye kızarak Türkmenleri Başkanlık Konseyi'nin dışında bırakmıştır. Hükümet tezkeresinin TBMM'de kabul edilmemesi Washington'da adeta şok etkisi yaratmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Başbakan Abdullah Gül'ü telefonla arayarak Meclis'teki oylama sonucunun ne anlama geldiğini sormuş, ABD Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden Tara Riegler basına yaptığı ilk açıklamada, *"TBMM'deki oylamanın tam olarak ne anlama geldiğini açıklığa kavuşturmaya çalışıyoruz,"* demiştir.

Hükümet zaman yitirmeden ikinci tezkere hazırlıklarına başlamıştır.

1 Mart 2003, Türkiye ve ABD için olduğu kadar Iraklı Kürtler için de önemli bir tarih olarak kitaplara geçmiştir. Tezkerenin reddedilmesi ile Ankara-Washington ilişkileri bozulmuş, ABD yönetimi Saddam Hüseyin'in devrilmesi için Kürtlere deyim yerindeyse dört elle sarılmış, PKK güç kazanmış, Türkmenler yok sayılmış, sonuçta Türkiye Irak denkleminden tamamen dışlanmıştır. Ancak Türk askerinin kanı da Irak çöllerinde dökülmemiştir. Tezkerenin reddedilmesinin sonuçları bugün bile önemli bir tartışma konusudur. *"Türkiye savaşa girmemekle ne kazandı, ne kaybetti?"* sorusunun en sağlıklı yanıtını belki bir yüz yıl sonra yazılacak tarih kitapları verecektir.

Ancak, 1 Mart'ta tezkerenin reddedilmesinden sonra, ABD yönetiminin, başta *"PKK ile mücadele ve Türkmenlerin haklarının korunması"* olmak üzere Irak'taki kırmızı çizgileri konusunda Türkiye'yi cezalandırmak istemesi, Iraklı Kürtlere çok büyük siyasal avantajlar sağlamıştır. Ankara-Washington arasında iplerin gerildiğini gören Mesud Barzani, Ankara'da ikinci tezkere tartışmaları sürerken 7 Mart tarihinde *Washington Post* gazetesine verdiği yarım sayfalık ilanda Türkiye'yi sert bir dille suçlamıştır. İlanda şu iddialar yer almıştır:

"Kürtler ve diğer bölge güçleri, insani yardım bahanesi adı altında Türk askerlerinin gelişini Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma-

sı ve modern Irak'ın kurulmasından bu yana Türkiye'nin sürdürdüğü toprak taleplerinin yerine gelmesine yönelik önemli bir adım olarak görecektir. Bu durumda halen kendi yönetimleri altında Irak Kürdistanı'nda yaşayan 3.7 milyon Kürt'ün, Türk askerleriyle çatışmalara ve Türklerle başka bölgesel mücadeleci güçlerin arasındaki ateşe maruz kalacağından kaygı duyuyoruz."

Bir gün sonra yine *Washington Post* gazetesi, peşmergelerin, Türkiye'nin bölgeye olası müdahalesi durumunda çarpışmak amacıyla sınıra yakın köy ve kasabalara yerleştirildiğini yazmış, *"Türkiye içindeki Kürt milliyetçiliğini baskı altında tutan Türkler, onların tarihi düşmanları,"* değerlendirmesini yapmıştır. Türkiye aleyhtarı gösteriler Avrupa'da da kendisini göstermiştir. 8 Mart'ta Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden Brüksel'e gelen bin kadar Kürt, Avrupa Parlamentosu yakınlarında, Saddam rejimine ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'ın kuzeyine girmesine karşı bir gösteri düzenlemiştir. ABD basını ise tezkerenin reddedilmesi sonrasında ilk şoku atlattıktan sonra, bunun için Türkiye'nin bir bedel ödeyip ödemeyeceğini tartışmaya başlamıştır.

TBMM'nin asker bulundurma ve gönderme tezkeresini reddetmesinin yankıları Amerikan basınında yer bulmaya devam etmekteydi. 9 Mart'ta, *New York Times* gazetesinde yer alan bir yazıda, *"Türkiye red için bedel ödeyecek mi?"* sorusu gündeme getirilmiş ve *"Amerikalı yetkililer, kamuoyu önünde Türk parlamentosunun red kararını fazla büyütmüyorlar, ancak özel konuşmalarda hayal kırıklıklarını dile getiriyorlar,"* denilmiştir.

Gazeteye açıklama yapan Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Faruk Loğoğlu da, *"Netice itibarıyla demokrasi görevini yapıyor. ABD bir yandan demokrasiyi teşvik ederken, diğer yandan istediği sonuç gerçekleşmedi diye Türkiye'yi cezalandıramaz,"* diyerek tepkilerin önüne geçmeye çalışmıştır. Gazete, üst düzeydeki bir Amerikalı yetkilinin, *"Bunun sonuçları olacaktır, çünkü bizim için önemliydi,"* görüşüne yer vermiş, Savunma Bakanı yardımcılarından Douglas Fe-

ith'in, *"Türkiye'nin kararından derin hayal kırıklığı duyuluyor,"* değerlendirmesini sayfalarına taşımıştır. Türkmenlerin dışlanmasının ardından INC Başkanlık Konseyi, ilk resmi toplantısını 10 Mart'ta Irak'ın kuzeyindeki Dukan'da yapmıştır. Toplantıya Mesud Barzani ve Celal Talabani'nin yanı sıra Şii Abdülaziz el Hekim ve Ahmed Çelebi katılmıştır. Görüşmelerde, çeşitli komisyonların oluşturulması ve faaliyete geçirilmesi, bu komisyonlarda çalışacak üye sayısının artırılması kararları alınırken, Kürt liderlerin beklentileri doğrultusunda Ahmed Çelebi kendilerinin rejim muhalifi grupların Londra ve Selahaddin toplantılarında alınan kararlara bağlı bulunduklarını, Irak'a her türlü müdahaleye de karşı olduklarını açıklamıştır.

Tezkereye onay verilmemiş olması, ABD'yi kuzeyde cephe açma planından vazgeçirmemiştir. İkinci bir tezkereyle, ABD askerlerine Türkiye toprakları üzerinden Irak'ın kuzeyine geçiş onayı ya da Türk hava sahasının yabancı uçaklara açılmasına izin verilmesi olasılığı gündemdeki yerini korurken 11 Mart'ta onar kişilik üç grup, ABD askerlerinin bölgeye gelişi için hazırlık yapmak üzere Dohuk, Erbil ve Süleymaniye'ye gelmiş, ABD'nin şubat ayı ortasında kullanımını talep ettiği üç iniş pisti yakınlarında mevzilenmişlerdir. IKDP askeri operasyonlar şefi Azad Miran, 12 Mart'ta AFP'ye verdiği demeçte, bölgede ABD özel komandolarının bulunduğunu ve bu askerlerin kullanılabilecek durumda olan pistlerin tamiratına yardımcı olduklarını açıklamıştır.

Bu durum sıcak savaşın çok yakında başlayacağını göstermekteydi.

Mart ayının ortasına doğru Iraklı Kürtlerin de ABD'nin yanında yer alacağı kesinleşmiştir. Celal Talabani'nin sağ kolu Berham Salih, 15 Mart'ta ABD'deki Dış İlişkiler Konseyi[14] adlı düşünce kuruluşunda yaptığı konuşmada, 70 bin Iraklı Kürt'ün, ABD askerleriyle birlikte Saddam Hüseyin'e karşı savaşmaya hazır olduğunu

(14) Council on Foreign Relations.

belirtmiş, Türklerin Irak'ın kuzeyine müdahalesi durumunda Pandora'nın kutusunun açılacağını ileri sürmüştür. Savaş hazırlıkları ve tartışmalar sürerken Ankara Iraklı Kürtler ile ortaya çıkan gerginliğin ortadan kaldırılması için harekete geçmiştir. Türkiye, Celal Talabani, Neçirvan Barzani ve Hoşyar Zebari'yi Ankara'ya çağırmış, Kürt yetkililer de 17 Mart'ta Dışişleri Bakanlığı'nda Müsteşar Ziyal ile masaya oturmuşlardır. Türk yetkililer, Kürt grupların kuşkularını gidermeye çalışmış, Türk askerinin bölgeye girmesi için uzlaşı noktası aranmıştır. Çünkü Türkiye ile ABD arasında görüşmeler ikinci tezkerenin çıkmaması olasılığı üzerinden yürütülmekteydi. Aynı gün 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'den hükümete ciddi bir uyarı gelmiştir. Demirel, başkentte katıldığı bir resepsiyonda olası Irak operasyonunu değerlendirirken, *"Türkiye için doğru olan, eğer ABD Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurduracaksa elini çabuk tutmasıdır, buna mani olmasıdır,"* demiştir.

18 Mart'ta, Ankara'ya, 10 bin peşmergenin Türkiye-Irak sınırına yerleştiği bilgisi ulaşmıştır. IKYB televizyonu PUK TV, Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin yaptığı görüşmede aldıkları ortak bir kararla Türk askerlerinin Kuzey Irak'a girmesi olasılığına karşılık peşmergelerin önlem olarak Kürdistan'ı savunmak için Türkiye-Irak sınırına yerleştirildiği bilgisini vermiştir. İpler giderek gerilirken savaşın başlaması an meselesi olarak görülmekteydi. Aynı günlerde Irak'ın kuzeyindeki büyük yerleşim merkezlerinden göç başlamış, Kürtler Irak ordusunun olası bir saldırısına karşı, dağların yolunu tutmuştur. Iraklı Kürtlerin akıllarında Halepçe katliamı, yüreklerinde Saddam Hüseyin'in kimyasal silah kullanması korkusu bulunmaktaydı.

Mart ayının sonuna yaklaşılırken Erbil'den kuzeye giden yol, kamyon ve traktörlerle dolu olduğu için, Selahaddin kentine yolculuk neredeyse olanaksız duruma gelmiştir.

Irak ordusunun denetimindeki Kerkük'ten gelen haberler de Irak askerlerinin moralsiz ve teslim olmaya hazır olduğu göster-

mekteydi. Irak'ın kuzeyinde Kürtler, Kerkük'te, belediyeden, *"savaş başladığında, ister bir gün sürsün ister bir ay, evinden dışarı çıkan herkesin vurulacağı ve evinin yıkılacağı"* anonsunun yapıldığını ileri sürüp ABD'nin beklentileri doğrultusunda psikolojik operasyon yürütmekteydiler.

Irak'ın kuzeyinde bunlar yaşanırken Ankara'daki muhalefet toplantısına katılan Celal Talabani, vatandaşların sert tepkisi ile karşı karşıya kalmıştır. Irak'ın kuzeyinde Türk bayrağı yakılması olayı nedeniyle, toplantının yapıldığı Ankara Palas'a gelişlerinde Celal Talabani ve Neçirvan Barzani'ye tepki gösteren bir grup slogan atmış hatta bir gösterici, *"Yazıklar olsun,"* diyerek Kürt liderin ensesine tükürmüştür. Aslında bu toplantı, gerek Türkiye'nin Musul ve Kerkük konusundaki kaygılarının giderilmesi gerekse Türkmenlerin haklarının korunmasının garanti altına alınması açısından büyük önem taşımaktaydı. Türk yetkililer, ana hatları ile Musul ve Kerkük'e peşmergelerin girmemesini, Türkmenlerin INC Başkanlık Konseyi'nde yer almasının sağlanmasını istemiştir. Uzun süren görüşmelerin ardından ABD'li diplomat, peşmergelerin Kerkük ve Musul'a girmeyeceği, ABD güçlerinin olası bir Kürt göçünü engelleyeceği güvencesini vermiştir.

Zalmay Halilzad, toplantı sonrası yaptığı açıklamada da, *"ABD, muhtemel bir düzensizliği engellemek için, anlaşmazlıklar durumunda Kerkük ve Musul kentlerine olabilecek nüfus hareketlerini kontrol etme sorumluluğunu kabul etmiştir. Bu taahhüdümüzü çok ciddiye alıyoruz. Kuzey Iraklı güçler ve koalisyon güçleri terörle mücadele ve mülteciler konusunda Türkiye ile işbirliği yapma kararı aldılar. Bölgesel güçlerin ya da Türk ordusunun bu konularla ilgilenmesinin ilk ya da en iyi yol olduğunu zannetmiyorum. Ancak taraflar görüşme içinde olmaya devam edecektir, belli mekanizmaların kurulmasına çalışılıyor,"* demiştir.

Zalmay Halilzad'ın bu cümleleri sarf ettiği saatlerde Irak'ın kuzeyindeki peşmerge komutanlarından Feridun Janrowey'den, *"Ba-*

ğımsız Türk birliklerine izin veremeyiz. Gerekirse onlara meydan okuyacağız. Topraklarımızda herhangi bir komşu orduya karşıyız," açıklaması gelmiştir. Anlaşılan oydu ki, birileri iplerin gergin tutulmasını istemekteydi.

Iraklı Kürtler, ABD'yi arkalarına alıp Türkiye karşıtı tutumunu yumuşatma sinyali vermezken, rejim karşıtlarının Ankara'da bulunduğu günlerde *Wall Street Journal*'da çıkan bir yazı, Mesud Barzani'nin gerçek yüzünü ortaya koymuştur.

Melik Kaylan imzasıyla yazılan makalede, Mesud Barzani'den *"mini Saddam"* diye söz edilmiş, *"Türkler, başlaması beklenen savaşta bir rol üstlenmek için çaba harcarken, Kürtler onlar olmadan işleri bağlamak niyetindeler,"* denilmiştir. Peşmergelerin bir bölümünün petrol bölgelerinde Kürt ayaklanması başlatmak isterken Saddam Hüseyin güçlerince yakalandığı ifade edilen makalede, bu bölgelerde konuşlanan Irak 5. ordusunun moralsiz ve açlık içinde olduğu, dolayısıyla Kürtlere karşı fazla direnmesinin beklenmemesi gerektiği dile getirilmiştir. Kürtlerin başarılı olmaları durumunda bölgelerindeki Türkmen ve Asurileri de kendi kontrolleri altına alacakları belirtilen makalede, *"Ancak bunların sayısı Kürtlerin sayısıyla eşitlenirse o zaman iç savaş başlayabilir"* görüşüne yer verilmiştir. Mesud Barzani'nin perde arkasında Saddam'la da işbirliği yaptığı belirtilen makalede, 1996 yılında Barzani'nin, Kürt bölgesindeki Türkmen ve Asuri liderleri toplayıp Saddam'ın casuslarına teslim ettiği, bunlardan hiçbirinin geri dönmediği vurgulanmıştır. 18 Mart tarihinde ABD Başkanı George Bush, televizyonlardan canlı olarak yayımlanan açıklamasında, Saddam Hüseyin'in 48 saat içinde ülkesini terk etmemesi durumunda ABD güçlerinin Irak'a yönelik operasyon başlatacağını söylemiştir. George Bush'un bu sözleri ile Irak savaşı için son geri sayım da başlamıştır.

ABD'den gelen bu açıklama sonrası hükümet de harekete geçmiştir. Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin aksi yöndeki bütün çabalarına karşın, Türk askerinin yurtdışına gönderilmesine ve Türk

hava sahasının yabancı uçaklara açılmasına izin veren ikinci tezkere, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan imzasıyla 19 Mart gecesi saat 23.00 sularında TBMM'ye gönderilmiştir.

Türkiye bu kez sadece ABD uçaklarına hava sahasını açmakla yetinmiştir.

Tezkereyle, TBMM'den, *"gereği, kapsamı, sınırı ve zamanı Anayasanın 117'nci maddesine göre milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetler'in yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan hükümet tarafından belirlenecek şekilde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a gönderilmesine; etkili bir caydırıcılığın sürdürülmesi amacıyla Kuzey Irak'ta bulunacak bu kuvvetlerin gerektiğinde belirlenecek esaslar dairesinde kullanılmasına ve muhtemel bir askeri harekât çerçevesinde yabancı silahlı kuvvetlere mensup hava unsurlarının Türk hava sahasını Türk makamları tarafından belirlenecek esaslara ve kurallara göre kullanmaları için gerekli düzenlemelerin hükümet tarafından yapılmasına anayasanın 92'nci maddesi uyarınca 6 ay süreyle izin verilmesi"* istenmiştir.

Tezkere ertesi gün genel kurulda görüşülerek kabul edilmiş ve 763 sayılı TBMM kararı olarak 21 Mart'ta *Resmi Gazete*'de yayımlanmıştır. Tezkerede, Türk Silahlı Kuvvetleri unsurlarının mecbur kalmadıkça Irak Silahlı Kuvvetleri ile bir çatışmaya girmeyeceği belirtilmiştir. İkinci tezkerenin onay almasından bir gün önce Washington Post, ABD ve Iraklı Kürt grupların, savaş başladıktan sonra Kuzey Irak'a girmemesi konusunda Türkiye'yi ikna edemediğini, ancak Türklerin, birlikler arasında çatışma riskini minimuma indirmek için oluşturulacak bir komiteye katılacağını yazmıştır. ABD uçaklarının Irak üzerine bomba yağdırmasına saatler kala, ABD basını, Türkiye'nin savaşa destek vermemiş olmasının faturasını Ankara'nın önüne koyma çabası içine girmiştir.

New York Times, Türkiye'nin ABD'ye hava sahası açma planının ABD'nin ilk başta aradığı askeri işbirliğinin çok daha sınırlı hali olduğunu belirterek, *"Gelişmeler ABD'nin askeri planlama için*

bir darbe oluşturuyor ve uzun bir süreden beri NATO'da müttefik olan Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde ciddi bir gerilimi yansıtıyor," yorumunu yapmıştır. *Washington Post* ise, *"Erdoğan'ın ABD'nin hava üslerini kullanma talebini reddetme kararı, zaten Türkiye'nin kara birliklerine izin vermemesi nedeniyle değiştirilen ABD'nin savaş planlarını daha da karmaşık hale getirdi"* değerlendirmesinde bulunmuştur.

ABD Başkanı George Bush'un, Saddam Hüseyin'e tanıdığı 48 saatlik sürenin dolmasından sonra saat 04.33'te ABD, Irak'a yönelik askeri operasyonuna başlamıştır. ABD füzeleri sabaha karşı Bağdat'a düşmeye başlamış, Saddam Hüseyin'i taşıyan bir konvoyu hedef aldığı belirtilen bu saldırı ABD öncülüğünde Saddam Hüseyin'i devirmeye yönelik operasyonun ilk adımı olmuştur. Bunu takip eden günlerde Amerikalı ve İngiliz kara kuvvetleri ülkeye güneyden girmiştir.

Bu aşamada dikkatler Kerkük'e çevrilmiştir. Çünkü, operasyonun başlaması ile birlikte Mesud Barzani ve Celal Talabani zaman yitirmeden peşmergelerini ABD'nin hizmetine sunmuşlar, aynı zamanda Kerkük'ü ele geçirmek için hazırlık yapmaya başlamışlardır. IKDP'ye bağlı güçler Erbil tarafından, IKYB'ye bağlı güçler de Çemçemal ve doğu yönünden ilerleyip Kerkük sınırına yakın bir noktada konuşlanmışlardır.

Irak'taki sıcak savaş devam ederken Washington yönetimi uluslararası destek için kolları sıvamış ve müttefik ülkelere, ülkede askeri, güvenlik, yeniden imar ve insani yardım gibi alanlarda ne gibi katkılarda bulunabilecekleri konusunda genel bir sualname göndermiştir.

ABD ise aslında işgal sonrası, Hindistan, Pakistan ve Türkiye gibi müttefik(!) ülkelerden bir *"koalisyon tugayı"* oluşturmayı ve kendi askerini direniş karşısında ateşe atmamanın hesabını yapmaktaydı. Söz konusu sualname, 26 Mart'ta Türk Dışişleri Bakanlığı'nın eline ulaşmıştır. Ankara bu sualnameyi hemen incelemeye almış, as-

ker gönderilmesi dahil olmak üzere Türkiye'nin yapabileceği bütün katkılar değerlendirilmeye başlanmıştır.

Özellikle Kürt grupların pervasızca hareketlerinin önüne geçilmesi için Türk askerinin Irak'ın kuzeyine ya da buraya mücavir bir bölgeye gönderilmesi seçeneği gündemin ön sıralarına taşınmıştır. Ankara zaten Kerkük'teki gelişmeleri dikkatle izlemekteydi.

Gerek Dışişleri Bakanlığı gerekse Genelkurmay Başkanlığı, ABD'nin vermiş olduğu *"Kürtler Kerkük'e girmeyecek"* garantisine güvenmekteydiler.

Aslında, olası gelişmelere karşı, Türkmenler daha önceden el altından gizlice silahlandırılmıştır. Irak ordusunun çekilmesi ve peşmergelerin kente yönelmesi durumunda, Türkmenlerin Kerkük'ün kritik noktalarını ve stratejik bölgelerini denetim altına alması öngörülmüştür. Böylece, Türkmenlerin otorite boşluğunu fırsat bilerek Kürtlerin bir oldu bitti yapmasının önüne geçebileceği hesapları yapılmaktaydı. Bu hesaplar içinde Kerkük'ün, Türkmenler ve Araplar arasında ikiye bölünmesi, kentin doğusunun Kürtlerde, batısının da Türkmenler ve Araplarda kalması yönünde bir plan da yer almış, hatta savaş öncesi yapılan görüşmelerde gündeme gelmiş olan bu plana Celal Talabani'nin desteği de sağlanmıştır.

9 Nisan'da ABD güçleri Bağdat'ın merkezine doğru ilerlemeye başlamış, Saddam Hüseyin'in kent üzerindeki denetimi çözülmüş, ABD askerleri başkenti ele geçirmiştir. Bir gün sonra da 10 Nisan tarihinde Amerikan ordusuna bağlı özel birlikler tarafından desteklenen Iraklı Kürtler Kerkük'ün kapısına dayanmıştır.

Bir gece öncesinde ise Ankara'da yoğun bir trafik yaşanmaktaydı.

Kentin düşmesinden kısa bir süre önce bölgeden, ITC Ankara Temsilcisi Mustafa Ziya'ya Kürtlerin Kerkük'e gireceği bilgisi ulaştırılmıştır. Mustafa Ziya da telefona sarılarak Genelkurmay ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerine, *"Kürtlerin Kerkük'e yöneldiği bilgileri geliyor. Ne yapalım? Türkmen mahallelerini kontrol altına almak için harekete*

geçelim mi?" diye sormuştur. Ancak, *"Biz Amerikalılardan gerekli güvenceleri aldık. Kürtler Kerkük'e girmeyecek,"* yanıtı üzerine, kentteki silahlı Türkmenlere *"evlerinizde kalın"* talimatı vermiştir.

Kerkük'ün Düşüşü...

Ancak, birkaç saat sonra ABD'nin Türkiye'ye verdiği güvencenin hiçbir anlamının olmadığı ortaya çıkmıştır. Tarihler 10 Nisan 2003'ü gösterirken IKDP'ye bağlı peşmergeler, Musul'a 10 kilometre kadar yaklaşmış, Süleymaniye yönünden gelen IKYB peşmergeleri ise öğle saatlerinde Kerkük'e girmiştir. IKYB birlikleri, ABD uçaklarının ağır bombardımana tuttuğu kente adım atarken hiçbir direnişle karşılaşmamıştır. Kerkük'teki Irak birliklerinin güneyde Tıkrit'e doğru geri çekilmesinden sonra, Türkmenler Baas rejiminin çökmesini kutlamaya hazırlanırken peşmergelerle karşı karşıya kalmışlardır. Harir bölgesine konuşlanan ABD özel kuvvetlerine bağlı askerler de öğleden sonra uzun konvoylarla yoğun tezahüratlar arasında Kerkük'e adım atmıştır. Daha sonra bu birliklere ABD'nin 173. Hava İndirme Tugayı'ndan askerler de katılmıştır. Kerkük'e giren Kürt milislerin ilk hedefi, kentin tapu ve nüfus daireleri olmuştur. Peşmergeler resmi daireleri yağmaya girişmiş, kısa bir süre içinde yerleşim ve kimlik bilgilerinin yer aldığı arşivleri yağmalamış, belgeleri yırtmış, mahkeme dosyalarını yok etmiştir. Yağma hareketi akşam saatlerine kadar sürmüş, kentin hafızası ortadan kaldırılmıştır.

Kerkük'ün düştüğü haberi üzerine, Süleymaniye ve Erbil başta olmak üzere birçok yerleşim merkezinden kamyon, otobüs, traktör ve motosikletlerle gelen Kürtler, peşmergelerle birlikte sokaklarda kutlama yapmış, Kerkük'te oturan Kürtlerin de katılımıyla başlayan coşku, kısa sürede yağmaya dönüşmüştür. Bu yağmaya ABD güçlerinin ses çıkarmamış olması da dikkat çekicidir. Anlaşılan o ki, Kürtler planlı bir şekilde bu tarihi Türk kentinin hafızasını yok etmeyi düşünmekte ve böylece kenti Kürtleştirmeye zemin hazırlamayı amaçlamaktaydılar.

Ankara'da ise büyük bir hayal kırıklığı yaşanmaktaydı. ABD 1 Mart tezkeresinin acısını çıkarmaya başlamış, Kerkük'ün kapılarını Kürtlere açmıştır. Oysa, Türkiye kısa bir süre önce Kerkük'ün kırmızı çizgi olduğunu ilan etmiş, Kürtlerin Kerkük'e girmesini müdahale nedeni sayacağını açıklamıştır. Şimdi, Türkiye'nin kırmızı çizgileri Kürtlerin ayakları altında çiğnenmekte ve AKP hükümeti üç beş cümle tepkinin dışında hiçbir adım atamamaktaydı.

İlk şokun atlatılmasından sonra Dışişleri Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'nda yapılan değerlendirmelerde, peşmergelerin Kerkük'te kalıcı olmaması için gerekli girişimlerin acilen başlatılması kararlaştırılmış, bu çerçevede IKYB Ankara Temsilcisi Behruz Galali Dışişleri Bakanlığı'na çağırılmış ve Ankara'da varılmış olan mutabakat anımsatılarak peşmergelerin Kerkük'ten derhal çekilmeleri istenmiştir. Behruz Galali de Celal Talabani'nin talimatı üzerine, *"Adamlarımızı Kerkük'ten yarın çekeceğiz,"* güvencesini vermiştir.

Ardından Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, ABD'li mevkidaşı Colin Powel'ı aramış ve Türkiye'nin çıkarlarının korunacağı konusunda verilen sözü hatırlatarak peşmergelerin kenti boşaltması için güvence istemiştir. Ancak, istediği güvenceyi tam olarak alamamış, ABD Dışişleri Bakanı, peşmergelerin kentte kalmayacağı yönünde birkaç genel geçer sözle, Türkiye'nin kaygılarından çok operasyonun hızla bitirilmesinin önemi üzerinde durmuştur.

10 Nisan akşam saatlerinde bir grup peşmerge Kerkük dışına çıkarak stratejik açıdan önemli bir noktada konuşlanmış, diğerleri de ABD birlikleri ile Kerkük içinde kontrol noktaları oluşturmaya başlamıştır. Aynı gün Kürt liderlerin, kendi çıkarları söz konusu olduğunda hiç düşünmeden saf değiştirebileceklerine ilişkin önemli örnek yaşanmıştır. Celal Talabani'ye bağlı peşmergelerin Kerkük'e girmiş olmasına sert tepki gösteren Mesud Barzani, bu durumun kabul edilemeyeceğini ve gerekirse Türkiye ile birlikte hareket ederek IKYB peşmergelerinin kentten çıkarılmasının sağla-

nacağını açıklamıştır. Pentagon sözcülerinden Tümgeneral Stanley McCrystal da peşmergelerle ABD Özel Operasyon Güçleri'nin de Kerkük'e girdiklerini doğrulamış ve *"Türk kuvvetleriyle sürekli konuşuyoruz. Türkler bizim koalisyon ortağımız,"* açıklamasıyla tansiyonu düşürmeye çalışmıştır.

Benzer gelişmeler bir gün sonra Musul'da da yaşanmıştır. Kente yönelik operasyon sonrasında ABD Merkez Komutanlığı Musul'da Irak 5. Kolordusu'nun tüm birliklerinin teslim olduğunu açıklamıştır. IKDP sözcüsü Hoşyar Zebari, 5. Kolordu komutanları, vali ve önemli aşiretlerin bulunduğu Iraklıların kendilerine bir heyet göndererek IKDP lideri Mesud Barzani'den çatışma olmadan teslim için aracı olmasını istediğini anlatmış, *"Halka, mallarını koruyacağımıza ve güvenliklerini sağlayacağımıza dair güvenceler verdik,"* demiştir. Ardından ABD askerleri ile peşmergeler, 12 Abrams tankı, beş zırhlı araç ve 10 kamyonla Musul'a girmiştir.

ABD güçleri ve peşmergelerin girişinin ardından Musul'da da yağma başlamış, yağmaya başta Erbil olmak üzere yakın kent ve kasabalardan gelen Kürtler de katılmış, peşmergeler kente girişte kontrol noktaları kurmuştur. Civar yerleşimlerden gelen Kürt siviller kontrol noktalarından kolayca geçerken, yağmaya tanık olması istenmeyen gazeteciler saatlerce bekletilmiştir. Elektrik idaresi, üniversite, okullar ve pazar yeri yağmalanmış, Kürtler, vantilatörden mobilyaya ne buldularsa alıp götürmüştür. ABD ise ancak öğleden sonra harekete geçmiş, yağmanın engellenmesi için çok sayıda ABD özel birlik askeri Musul'a gönderilmiştir. Musul'da bunlar yaşanırken, Kerkük'ten çıkan peşmergelerin yerine, yağma olayları gerekçe gösterilip yüzlerce Kürt polis gönderilmiştir. Eşzamanlı olarak Celal Talabani'nin talimatıyla Rizgar Ali, Kerkük'e geçici vali olarak atanmıştır. Basına ilk demecinde de durumun kontrol dışı olduğunu açıklamış olmasına karşın valilik bürosu yağmalardan zarar gören yüzlerce şikâyetçinin baskınına uğramıştır.

Bunu izleyen günlerde Bağdat'ta ve diğer büyük kentlerde yaygın biçimde yağma olayları yaşanmıştır. Yağma olayları, dünya basınının da öncelikli gündem maddeleri arasına yerleşirken Mesud Barzani, Selahaddin kentinde gazetecilerin karşısına çıkarak Celal Talabani'yi, Kerkük'e girerek Kuzey Irak kentlerinde yağma ve kaosa neden olmakla suçlamıştır. Mesud Barzani, IKYB peşmergelerinin Irak savunmalarının çökmesinden faydalanarak ülkenin iki numaralı petrol bölgesi olan Kerkük'ün merkezine girdiklerini söylemiş, ABD özel birliklerinin dahil olmadığı bu saldırının, Kerkük'te yağma olaylarına ve kentteki etnik gruplar arasında süregelen gerginliğin artmasına yol açan güvenlik boşluğu yarattığını ileri sürmüştür. Türkiye ise bu gelişmeler karşısında deyim yerindeyse donup kalmıştır. Türk askerinin müdahale etmesi tartışılırken Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 12 Nisan'da Tes-İş Sendikası Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, *"Ümit ediyoruz hiçbir şeye gerek kalmaz. Şu anda bir ihtiyaç yok Türk ordusunun girmesi için,"* diyerek bu konuda adım atılmayacağı mesajını vermiştir. Aynı gün, Celal Talabani, Kerkük'te Kürt, Arap, Türkmen ve Asuri temsilcileriyle toplantı yapmış, toplantı sonrasında Kerkük'ün yönetimi için geçici bir komite kurulduğunu açıklamıştır.

Türkmenlere, nüfus oranına göre en az altı kişi ile temsil edilmeleri gereken 24 kişilik komitede sadece bir üyelik verilmiştir. 16 Nisan'da bölgeden Ankara'ya, Kürtlerin Kerkük'te, bazı kamu dairelerini kontrol altına aldığı ve buralara kendi personelini yerleştirdiği, bazı dairelerde kitapların ve broşürlerin Kürtçe yazılıp yayımlanmaya başlandığı; hastane, kışla, polis karakolları ve şehir merkezinde duvarlara Kürt bayrağı asıldığı, *"Kerkük Kürdistan'ın kalbidir"* sloganın yazıldığı, *"Kerkük Kudüs Lisesi"* adının *"Kürdistan Lisesi"* olarak değiştirildiği bildirilmiştir.

İşgalin ilk günlerinden sonra ABD Irak'ı denetim altına almak için çaba gösterirken Iraklı Kürtler de kendi gündemlerine bağlı bir yaklaşım benimsemişlerdir. Kürtlerin kendi gündeminin ön sırasında

Kerkük bulunmaktaydı. Celal Talabani bir taraftan Türkiye'nin de çok fazla tepkisini çekmemek için sessizce Kerkük'teki IKYB varlığını pekiştirmek isterken diğer yandan da Mesud Barzani'yi bölgeden uzak tutma çabası içine girmiştir.

AKP hükümeti ise tepkisini resmi açıklamalarla dile getirmenin ötesinde çok fazla bir adım atamamıştır. Ankara'da *"Talabani oportünizm yapıyor. Bu oportünizm ona pahalıya mal olacak"* değerlendirmeleri yapılırken Kürt liderin Kerkük'e vali ataması ve *"Kerkük Türkmen şehri derseniz, bizde Diyarbakır konusunu açarız,"* gibi tehditler savurması Dışişleri Bakanlığı'nı adeta çileden çıkarmıştır.

Türkiye ile Kürt grupların arasındaki gerginlik ABD tarafından da yakından izlenmekteydi. İşgalin ilk aylarında ABD basınında hemen her gün Türkiye ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişkileri değerlendiren ayrıntılı yazılar yer almıştır. ABD basınının genel yaklaşımı, Türkiye'nin 1 Mart tezkeresini reddederek önemli bir fırsat kaçırdığı yönünde olmuştur.

19 Nisan'da *New York Times*'ta Alan Cowell imzasıyla yer alan bir makalede, *"Türkiye'nin ordusu, tek bir kurşun atmadan, çok pahalı bir savaş geçirdi,"* cümlesiyle başlayan yazıda, *"Türk ordusunun komutanları sadece, ABD ile yaklaşık yarım yüzyıldır ayakta duran özel ilişkiyi kaybetmekle kalmadı, Kürt Kuzey Irak'ındaki stratejik köprübaşını güvence altına alma şansını da bedel olarak kaybetti,"* denilmiştir. Bunun yanında, Türkiye'nin, Kuzey Irak'tan ikinci bir cephe açılması konusunda ABD'yi bloke ederek, 5 milyarlık ABD ekonomik yardımı önerisini kaçırdığı ve kendisini, *"bölgenin karar alma sürecinin dışına"* çıkardığı yorumu yapılmıştır.

Türkiye-ABD ve Iraklı Kürtler arasındaki bu gergin süreç, Türk kamuoyunda da önemli yankı bulurken, Edirne'nin İpsala Sınır Kapısı'nda yaşanan bir olay, Türk halkının, gelişmelere ilişkin hassasiyetini de göstermiştir. Mesud Barzani'nin, babası Molla Mustafa Barzani'nin yaşamını anlattığı *Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi* isimli kitabının Türkçe çevirisini yapan Doz Yayınevi yurt-

dışındaki kitapçıların isteği üzerine 100 kitabı Almanya'ya göndermek istemiş, kargo İpsala Gümrük Kapısı'ndaki görevli memura takılmıştır.

Kitabı inceleyen gümrük memuru, yayınevi yöneticilerine, *"Barzani benim ülkeme karşıdır, onun kitabını bu gümrükten geçirmem,"* diyerek itiraz etmiş ancak yetkililerin, kitabın Türkiye'de serbestçe satıldığını ve yasal olduğunu anlatmasına karşın *"hassas memur"* gümrük kapısını kapatmış, durumu da İpsala Karakolu'na iletmiştir. Memurun başvurusu üzerine harekete geçen İpsala Karakolu da kitaba yasak yayın olduğu şüphesi ile el koymuş, Emniyet Müdürlüğü'nün kitabın yasak olmadığını bildirmesi üzerine, karakol yetkilileri kitabı teslim ederken, bir nüshasını da incelenmesi için İpsala Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermiştir. Kitabın yasak olmadığı gerekçesiyle tekrar gümrük kapısına giden yayınevi yöneticilerinin bu isteği, memurlar tarafından bu kez *"zararlı"* olduğu gerekçesiyle reddedilmiş, yetkililerin ısrarı üzerine görevli memur, *"Devletimin bana verdiği yetkiye dayanarak bu kitabın yurtdışına gönderilmesini uygun bulmuyorum,"* açıklamasını yapmıştır.

Ay sonuna doğru ise ABD Irak'ta geçici yönetimin oluşturulması için girişimlerini hızlandırmıştır. Geçici yönetimin başına geçmesi için Amerikalı emekli general Jay Garner adı ön plana çıkmıştır. Jay Garner göreve başlamasının ardından nisan ayı sonuna doğru Bağdat'tan Irak'ın kuzeyine geçmiş, burada Celal Talabani ve Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. Görüşmeden önce ise yaptığı açıklamada, *"Sizlerin 12 yıldır burada yaptıklarınız, olağanüstü bir özerklik başlangıcı olmuştur. Yaptıklarınız, bütün Irak'a örnek olabilir,"* diyerek işgal sonrasında da Washington yönetiminin Kürtlere olan desteğini sürdüreceği mesajını vermiştir.

Jay Garner bu açıklamayla da yetinmemiş, Musul ve Kerkük'ün birer Kürt kenti olduğunu da ileri sürmüştür. ABD'li yetkilinin bu yaklaşımı Ankara'da sıkıntı yaratmış, Ankara Büyükelçisi Robert Pearson, 25 Nisan'da Dışişleri Bakanlığı'na çağırılarak uyarılmıştır. Ro-

bert Pearson bakanlıktan ayrılırken ABD'nin son bir yılda Irak'ın bütün şehirlerinin Irak halkına ait olduğu görüşünü çeşitli vesilelerle ifade ettiğini belirtmiş, *"Türkiye ile ABD, Kuzey Irak'taki gelişmelere aynı çerçeveden bakıyor,"* açıklaması yapmıştır.

Aynı gün benzer bir açıklama da ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Richard Boucher'dan gelmiştir. Richard Boucher, *"Görüşümüz, tüm Irak halkının; Şii, Sünni, Kürt, Türkmen, Asuri ve diğer grupların temsilcilerinin ülkenin geleceğinde yer almasıdır. Garner'ın, Halilzad'ın Irak'taki görüşmelerinin amacı, Irak'ın genelinde pek çok yerde farklı insanları bir araya getirerek kendi gelecekleri hakkında konuşmalarını sağlamaktır,"* açıklamasını yapmıştır.

Jay Garner'ın Kürtlere olan sempatisi aslında 1991 yılındaki Körfez Savaşı'ndan sonraki gelişmelerle başlamıştı. Jay Garner o dönemde Irak'ın kuzeyindeki *"Kürt bölgesinin korunması"* işinde çalışmıştı. ABD bu açıklamalarla bir taraftan Türkiye'nin tepkisini azaltmaya çalışırken diğer yandan da Iraklı Kürtlerin siyasal açıdan önünü açmaktaydı.

Nisan ayının 23'üne gelindiğinde ABD'nin izniyle IKYB'nin, Bağdat'ta açtığı büro sayısı 9'a ulaşmıştır. IKYB, bürolardan birini Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliği'nin yakınına açarken, daha önce Şam'da yaşayan Arap Dünyası ile ilişkiler sorumlusu Adel Murad'ı Bağdat temsilcisi olarak atamıştır. Bağdat'ta varlık göstermek için arka arkaya büro açan IKYB, Türkiye'nin bütün tepkisine karşın Kerkük'te de etkinliğini artırma çabası içine girmiştir.

Celal Talabani'ye bağlı güçler, Bağdat'ın 90 kilometre kuzeyinden itibaren şehir girişlerinde ve çıkışlarında bulunan kontrol noktalarıyla denetimi ellerine almıştır. Üniformalı peşmergelerin bulunduğu kontrol noktalarında, Celal Talabani'nin afişleri bile asılmıştır. Kerkük'te, Bağdat'ın aksine Amerikan askerleri ortalıkta görünmemeyi tercih etmekteydi.

ABD askerleri özellikle gece saatlerinde şehir içinde devriye görevi yaparken, gündüz saatlerinde ise denetim, çoğunluğu IKYB peş-

mergelerinden oluşan polislere bırakılmaktaydı. ABD'nin Kerkük'ün aksine Musul'daki peşmergelerin silahlı devriye görevi yapmasına izin vermemiş olması ise dikkat çekicidir. Kentte bulunan 101'inci Hava İndirme birliklerinden Albay Joe Anderson, kentte ve çevresinde silahlı gezen peşmerge grupları görülürse bunlara karşı zor kullanılacağını ve silahlarına el konacağı talimatı vermiştir.

Nisan ayının sonuna doğru, Irak'ın Ankara Büyükelçisi Talib Abid Salih Duleymi, Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinin ardından Türkiye'den ayrılmıştır. 1 Mayıs'ta ABD Başkanı George Bush savaşın bittiğini açıklarken ABD, Bağdat'ta yeni bir yönetim kurulması yönündeki girişimlerini hızlandırmıştır. Bu bağlamda 28 Nisan'da Jay Garner başkanlığında rejim karşıtları Bağdat'ta dokuz saat süren bir toplantı yapmıştır. Toplantıda geçici hükümeti oluşturacak kongrenin bir ay içinde toplanması kararı alınmıştır. Ancak, bu toplantıdan bir hafta sonra Bush yönetimi sürpriz bir şekilde Jay Garner'ı görevden almış ve yerine Dışişleri Bakanlığı'nın deneyimli kontrterör uzmanı Paul Bremer'ı, *"Irak'ı yeniden yapılandıracak kişi"* olarak atamıştır. Paul Bremer, tam yetkili bir sömürge valisi görünümünde 11 Mayıs 2003'te Bağdat'taki ofisine yerleşmiştir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de ABD'nin attığı bu adıma koşut olarak Irak'ta Washington'ın öncülüğünde kurulan yönetimi destekleyen ve ekonomik yaptırımları kaldıran bir karar almıştır. Paul Bremer'ın ilk icraatı ise Baas partisi ile eski yönetimin tüm kurumlarını lağvetmek olmuştur.

Bu adımlar atılırken, Ankara ile Kürt gruplar arasındaki gerginlik en üst noktada bulunmaktaydı. Bu süreçte gerek Türkiye ile Kürt gruplar arasındaki gerginliğin ortadan kaldırılması gerekse Irak'ta kurulması öngörülen yeni yönetim konusunda görüşmelerde bulunmak üzere Celal Talabani, sağ kolu Berham Salih'i Ankara'ya göndermiştir. Berham Salih, yeni yönetimde adil temsil olacağına ilişkin Türkiye'ye güvence vermiş, Kürt grupların Kerkük ve Musul'a yönelik Ankara'nın tepkisini azaltmaya çaba göstermiştir. Gö-

rüşmede tüm Irak halkını temsil edecek bir rejim kurulması konusunda mutabık kalınmıştır. Celal Talabani Ankara ile arasını düzeltmeye çalışırken bölgeden Ankara'ya ulaşan bilgiler Kürtlerin özellikle Türkmenlere ciddi bir baskı uygulamakta olduğunu göstermekteydi. Kerkük'te Zehra İlkokulu'nda görevli öğretmen Müfide Enver, bölgede görev yapan Türk gazetecilere, okulda Kürt öğretmenlerin yaptığı bir toplantıya katılmadığı için ertesi gün Kürt öğretmenlerden birinin elindeki sopayı masaya vurarak kırdığını ve toplantıya katılmadığı için artık okula giremeyeceğini söylediğini anlatmıştır. Basına yansıyan haberlere göre Kürt öğretmen, Müfide Enver'e, *"Burası Kürdistan'ın başkenti. Bu memleket bizim. Amerika burayı bize verdi. Bize itaat edin ya da gidin,"* demiştir.

O dönem için ilginç olan, ABD'nin Musul'a olan ilgisini, Kerkük'ten esirgemesidir. Kerkük'te Kürtleri ön planda tutan ABD, Musul'da Arapları yönetime getirmekte sakınca görmemiştir. ABD'nin girişimiyle oluşturulan 223 kişilik "kent meclisi"ne 145 Arap, 27 Hıristiyan, 27 Kürt, 15 Türkmen ve 9 Yezidi temsilci seçilmiştir. ABD'nin Kerkük'e ilişkin bu tutumu, Türkmenlerin de tepkisine neden olmuştur. ITC'nin Ankara Temsilciliği'nden yapılan açıklamada, ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından başta Kerkük olmak üzere birçok Türkmen bölgesinin Kürt peşmergeler tarafından işgal edilerek fiili bir durum yaratıldığı ve bu bölgelerin Erbil ve Süleymaniye'de illegal olarak kurulan Kürt yönetimine ilhak edilmeye çalışıldığı vurgulanmıştır. Türkmenler sadece Kerkük'teki gelişmelerden değil, Bağdat'taki siyasal gelişmelerden de dışlanmışlardır. Kendilerini Beşli Grup olarak tanıtan ve ağırlığını IKYB, IKDP ve Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nin oluşturduğu grup, Bağdat'ta çalışmalarına başlamış, bu çalışmaların amacı ise yeni bir meclis ile geçici hükümet kurmak olarak belirlenmiştir. Ağırlığını Kürtlerin ve Şiilerin oluşturduğu gruba Türkmenler dahil edilmemiştir.

12 Mayıs'ta, Erbil'deki Kürt parlamentosu, 1996 yılında Kürt gruplar arasındaki çatışmaların önüne geçmek için başlatılan An-

kara Süreci çerçevesinde oluşturulan ve içinde Türk subayların da yer aldığı Ateşkes İzleme Gücü'nün bölgedeki işlevinin sona erdiğini, bu nedenle de Türkiye'ye gönderilmesi yönünde bir karar almıştır. Kürtler, ABD'nin kendilerine sağladığı korumayla, Türk askerlerinin bölgeden uzaklaştırılmasını istemekteydi.

Bu gelişmelerin yanı sıra 13 Mayıs'ta, Londra'da yayınlanan Arapça gazete *Al Quds Al-Arabi*'de çıkan bir haber Ankara'da adeta alarm zillerinin çalmasına neden olmuştur. Gazeteye konuşan IKDP yetkililerinden Kemal Kerküki, Saddam Hüseyin döneminde Araplaştırılan Kerkük ve diğer Kürt kentlerinden kovulan Kürtlere ait taşınmaz malların iadesine ilişkin kararın gelecek günlerde verileceğini açıklamıştır. Bu, Kerkük'ün –Kürt malları gerekçe gösterilip– Kürtleştirilmesi anlamına gelmekteydi. Celal Talabani de eşzamanlı olarak Kerkük petrolünün yönetiminden, Baas Partili yöneticilerin çekilmesi ve yerine Kürtlerin getirilmesi için girişim başlatmış, ancak bu girişimi *"şimdilik erken"* gören Washington yönetimi, kendisine *"hayır"* yanıtı vermiştir. ABD yönetimi öncelikli olarak petrol üretimine odaklanmıştır. Kimin yönetimde olduğu Washington'daki yetkilileri çok fazla ilgilendirmemekteydi. IKYB yetkilisi Ramazan Raşid, *"Tatmin olmadık. Petrol endüstrisi, eski Baasçılar tarafından kontrol ediliyor. Pek çoğu geri geldi ve petrol endüstrisindeki çok hassas pozisyonları geri aldı. Bu adamlar, çok tehlikeli ve ciddi. Gizlice buluşmaya devam ediyorlar. Pek çok probleme yol açma kapasiteleri var,"* diyerek ABD'lileri tahrik etmek istemiş, ancak sonuç alamamıştır. *Washington Post* konuyla ilgili olarak 14 Mayıs'ta yayımladığı bir haberde, *"Iraklı Kürtler, yeni iş ve ihalelerde adil fırsattan yararlanabilecekleri yeni bir sistem istiyorlar"* ifadesini kullanmıştır.

Celal Talabani, petrol şirketlerinin yönetimine girmeyi başaramayınca, bu kez petrol tesislerinin fiilen işgal edilmesi yolunu denemiş ve başarılı olmuştur. Peşmergeler, Irak'ın kuzeyindeki birçok petrol tesisine girmiş, kontrol noktalarını oluşturmuş, tesis ve bürolarını işgal etmiştir. Şirketlerin yönetimine Kürtlerin girmesine karşı çıkan ABD, peşmergelerin işgal hareketine sessiz kalmayı tercih

etmiştir. ABD ile Iraklı Kürtlerin aşk ve nefret ilişkisi böyle devam ederken 17 Mayıs'ta PKK'nin Irak'ın kuzeyindeki siyasal yapılanması PÇDK,[15] Reuters ajansına silahlı mücadeleyi sona erdirdiğini, ABD güçleriyle ortak çalışacağını açıklamıştır.

19 Mayıs tarihli *Washington Post* gazetesi Kerkük'teki ABD-Kürt ortaklığını açık biçimde ortaya koymuştur. Gazete, Kerkük'ün yerel konseyi ve polis gücünün ana hatlarıyla Kürtlerin kontrolünde olduğunu belirtirken kentteki Kürt denetiminin artması şu örneklerle anlatılmıştır:

- Kerkük yerel yönetimi için ABD tarafından oluşturulan konseyde Kürtler üstünlük sağladı.
- Kerkük'ten sorumlu olan Amerikan 173. Hava İndirme Tugayı'nın Komutanı William Mayville, Kerkük'teki etnik gruplardan oluşan 24 üyeli yerel konsey kurdu. Burada Türkmenlere ayrılan 6 sandalye, en büyük Türkmen partisi olan Türkmen Cephesi'ne verildi. Ancak Kürt bölgesinde kurulu ve Kürtlerle işbirliği yapan üç küçük Türkmen Partisi buna itiraz edince, 5 sandalye Türkmen Cephesi'nden geri alındı, bu durumu protesto eden Türkmen Cephesi, konseyi boykot etmeye karar verdi. Bölgedeki Türkmen Cephesi'nin siyasi yetkilisi Münir Kafi, *Washington Post*'un muhabirine, ABD'nin Kürtleri ödüllendirdiğini söyleyerek bu durumu kınadı.
- Kerkük'te 500'den fazla mensubu bulunan polis gücü de ağırlıklı olarak Kürtlerden oluştu. Asuri Hıristiyanlara ayrılan polis kontenjanını da ele geçiren Kürtler, sayı ve eğitim olarak polis gücünde üstünlük sağladı. Kerkük'te eski peşmergeler, Kürt polis memurları oldu.
- Devrik lider Saddam Hüseyin dönemindeki Araplaştırma politikası çerçevesinde kentten sürüldüğü belirtilen Kürtler, büyük gruplar halinde Kerkük'e geri dönüyor.

---

(15) Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi.

- Celal Talabani'nin liderliğini yaptığı IKYB yetkilileri, Kerküklü Arapların ellerindeki malları satın almaya başladı. Bu çerçevede IKYB, kentteki Kürtlerin sayısı artırarak, gelecek günlerde ABD denetiminde yapılacak yerel seçimlerde şansını yükseltmek istiyor.
- IKYB, bölgedeki ABD güçlerinin de dolaylı oluruyla Kerkük'ün tek televizyon kanalının denetimini ele geçirdi.

Washington Post, savaşın sonlarında Kerkük'ün Kürtler tarafından işgal edilmesinin ardından, Türkiye'nin protestosu üzerine ABD'nin peşmergeleri kentten çıkardığını, ancak daha sonra Kürtlerin siyasi kanadını yeniden kente davet ettiğini yazmıştır.

Türkiye'nin elinden ise bu konudaki rahatsızlığını belki de ellinci kez Washington yönetimine iletmek ve önlem almasını beklemekten fazla bir şey gelmemekteydi. Tarihi Türk kenti günden güne Kürtleştirilirken Dışişleri Bakanlığı, *"bazı otorite boşluklarının doldurulmasında Kürt gruplardan yararlanılmış olunabileceğini"* açıklayıp gelişmeleri görmezden gelmeyi tercih ediyordu.

Açık ve net biçimde Washington yönetimi Türkiye'ye karşı Kürt kartını oynuyordu. Türkiye'nin en hassas olduğu bir konuda, Kürtleri ön plana çıkarıp 1 Mart tezkeresinin intikamını almaya çalışan ABD'nin bu yaklaşımını o dönemde yüksek sesle dile getiren ilk isim ise 4 Kasım 2002 seçimlerinde Başbakanlık koltuğunu yitiren Bülent Ecevit olmuştur. Bülent Ecevit, ABD'nin Türkiye dışındaki Kürt milliyetçileriyle gizli anlaşmaları bulunduğunu ve Washington yönetiminin Türkiye'ye karşı Kürt kartını oynadığını açıklayınca, deyim yerindeyse yer yerinden oynamıştır. Özellikle Irak'a ilişkin spekülasyonlara ses çıkarmamayı tercih etmekte olan Washington yönetimi, eski başbakanın bu sözlerine tepki göstermiş, büyükelçilik aracılığı ile, *"Irak'ın geleceğine ilişkin gizli anlaşmalarımız yok. Tersine, Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanması için açık ve şeffaf şekilde çalıştık ve çalışmaya da devam edeceğiz,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu açıklamaya karşın ABD, mayıs ayının son haftasına girilirken ülke içindeki milislerin silahlarını toplama kararı almış ancak peşmergeleri bu kararın dışında bırakmıştır. Peşmergeler bu çerçevede, bazı ağır silahlarını; top, havan ve el bombası fırlatıcılarını ellerinde tutmaya devam etmiştir. ABD, Kürt grupların silahsızlandırılmamasına ilişkin bir gerekçe de ortaya koymamış, ABD'li Korgeneral McKiernan gazetecilerin sorusu üzerine, *"Bu başka bir hikâye,"* demekle yetinmiştir. IKDP'li yetkililer ise *"Bu silahları kendisi vermedi. Ellerimizdeki silahlar, Irak ordusundan kalan silahlar ve bu silahlar Irak ordusu kuruluncaya kadar Kürt bölgesinin istikrarını korumak için bizde kalacak"* açıklamasını yapmışlardır.

25 Mayıs'ta Kerkük'teki grupların temsilcileri, kent yönetimini ele alacak olan Kent Konseyi üyelerini belirlemiştir. Toplam 24 üyeyi oluşturan bu üyelerin yanı sıra 6 da bağımsız üye seçilmiştir. Ancak bağımsız üyelerin seçimi sorun yaratmış, Türkmenler ve Araplar, bağımsız altıları seçen bu delege grubunun oluşumuna itiraz etmişlerdir. Çünkü, bu delegeler, bağımsız olarak hiçbir Türkmen veya Arap'ı seçmemiş, yerine 4 Kürt, 1 Asuri ve 1 de etnik olarak karışık olan bir aşiretin temsilcisine oy vermişlerdir. Kürtler Kerkük'ün kent konseyinin seçiminde de ön planda tutulurken *New York Times* aynı gün, *"Kürt siyasi liderleri, kamuoyuna yönelik açıklamalarında Irak'ın bir parçası olmak istediklerini söylüyorlar, ancak sıradan Kürtlerin çoğu bunu istemiyor,"* diye yazmıştır. Haberde Erbil Üniversitesi profesörlerinden Farhad Pirbal'ın, *"Halkın yüzde 80'i bağımsızlıktan yana. Politikacılar sadece Amerikalıların duymak istediklerini söylüyorlar,"* açıklamasına yer verilmiştir. Ortadoğu uzmanlarından Peter Galbraith de, *"Kürtler, seçme olanağı verilse adeta oy birliğiyle Irak'ta olmamayı tercih ederdi,"* demiştir.

28 Mayıs'ta Kerkük'ün Kent Konseyi valilik seçimleri için toplanmıştır. Amerikalı general Reymond Odierno başkanlığında yapılan ve sadece Türkmen ve Kürt adayın katıldığı seçimde Kürt aday Abdurrahman Mustafa 20 oy alarak valiliğe seçilirken Türkmen aday

Mustafa Kemal Yayçılı için 10 sandıktan 10 oy çıkmıştır. Vali vekilliğine Arap asıllı İsmail Ahmet Hadidi, Kent Konseyi başkanlığına Türkmen Tahsin Mehmet Kahya getirilmiştir. Bu seçimlerle birlikte, Kerkük'ün Kürtleştirilmesi yönünde ilk resmi adım atılmıştır. Kerkük'te valilik seçimlerinin yapıldığı gün, ABD'nin Irak'ta oluşturduğu sivil yönetimin başkanı Paul Bremer, Erbil'de Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. Görüşme sonrası yapılan resmi açıklamaya göre Paul Bremer Kürtlerden Irak'ın yeniden yapılandırılması sürecine katkı sağlamasını istemiştir. Ancak bir gün sonra Mesud Barzani'nin, Kerkük'te yapılan seçimlere ilişkin açıklaması, bu görüşmenin asıl gündemini ortaya çıkarmıştır. Mesud Barzani, valilik seçimleri sonrasında Saddam Hüseyin döneminde kentten ve bölgeden sürülen Kürt nüfusun geri getirilmesiyle ilgili çalışmaların başlatıldığını açıklamıştır. Böylece, Paul Bremer'in Kerkük'e Kürt göçüne vize verdiği anlaşılmıştır.

Kürtler Washington yönetiminin kendilerine sağladığı avantajları özenle değerlendirirken haziran ayı başında ABD, geçici yönetimi belirlemek için büyük bir ulusal konferans düzenlemek yerine, küçük bir grup Iraklıdan oluşan geçici danışma konseyi seçmeye karar vermiştir. Sonra da konseyin 6 hafta içinde oluşturulabileceği açıklanmıştır. Bu gelişmeler yaşanırken, Iraklı Kürtler arasındaki görüş ayrılıkları iyiden iyine su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Mesud Barzani ve Celal Talabani'nin karargâhlarını Bağdat'a taşıması, konuşmalarında bir Irak hükümeti kurulmasını ve Irak'ın birliğini istemeleri, diğer Kürt grupları arasında önemli bir tartışma konusu olmuştur. Tartışmaların yoğunlaştığı adres olarak KurdishMedia adlı Kürt internet sitesi öne çıkmıştır. Burada yer alan makalelerde, Saddam rejiminin devrilmesinin ardından iki Kürt liderinin karargâhlarını sürekli olarak Bağdat'a taşıdıkları, her iki liderin herhangi bir Arap lideri olarak davranmaya başladığı vurgulanmış, her iki partinin uydu kanallarının Araplaşma sürecinin iyi bir örneğini oluşturduğu belirtilmiştir. Sitede, bu kanallarda ağırlığın Arapçaya ve-

rildiği kaydedilmiş, IKDP ve IKYB'nin kanallarında prime time'ın Arapça diline ve Irak'ın birliğini yücelten şarkılara ayrıldığı vurgulanmış, Kürtçe programlarının durumunun ise Kürtlere ve dillerine bir hakaret oluşturduğu ileri sürülmüştür.

Öte yandan Irak'ta Türkiye'nin kırmızı çizgileri tek tek ortadan kaldırılırken, Ankara 2003 yılının sıkıntılı geçen ilk altı ayının sonuna doğru, Irak konusunda en doğru adresin Washington olduğunu anlamıştır! PKK ve Kerkük konusunda Kürt liderler ile yapılan temasın sonuç vermediğini gören AKP, hem bu konularda yeni bir girişim yapmak hem de ABD ile yeni bir işbirliği sürecinin kapılarını aralamak üzere Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Uğur Ziyal'i ABD'ye göndermiştir.

Bu çerçevede Uğur Ziyal'in, ABD'nin nisan ayında ilettiği ve Irak'a yapılabilecek katkıların sorulduğu sualnameye ilişkin hükümetin yanıtını da Washington'a iletmesi öngörülmüştür. Uğur Ziyal, 15-19 Haziran arasında Washington'a yaptığı ziyaret sırasında bir araya geldiği yetkililere, Türkiye'nin Irak'ta şimdiye kadar neler yaptığının yer aldığı ve bundan sonra yapılabileceklerle ilgili önerileri içeren bir paket iletmiştir. Pakette, *"İnsani yardım, ikinci bir sınır kapısının açılması, hastaneler kurulması, Irak Dışişleri Bakanlığı'nın yeni bilgisayar sisteminin kurulması, sağlık ve haberleşme alanında yardım, Türk müteahhitlik hizmetleri, şimdiye kadar yapılan helikopter yakıt yardımının devamı, Bağdat'a uçuşların başlaması, bankacılık sektöründe yardım, itfaiye, polis ve askeri eğitim, üniversitelerarası işbirliği, Irak'taki koalisyon kuvvetlerinde görev yapan Amerikalı askerlerin eşleriyle birlikte Türkiye'de tatil yapma olanakları"* gibi siyasal niteliği olmayan ikincil başlıklar yer almıştır.

AKP, siyasal ve askeri açıdan beklentilerini tam olarak karşılayamadığı için mahcubiyet yaşadığı ABD yönetiminin gönlünü, *"Askerleriniz Antalya'da aileleri ile birlikte tatil yapsın,"* önerisiyle almaya çalışmaktaydı.

Görüşmelerde Türkiye'nin koalisyona yapması öngörülen asker

katkısı da gündeme gelmiştir. Zaten, Uğur Ziyal ile birlikte Genelkurmay Başkanlığı'ndan bir yetkili de görüşmelerde bulunmaktaydı. Uğur Ziyal'in ziyareti öncesinde Dışişleri Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı Türkiye'nin askeri katkısına ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapmış, bazı koşulların karşılanması durumunda Türk askerinin Irak'a gönderilebileceği bilgisi diplomatik yollardan ABD tarafına iletilmiştir. Uğur Ziyal, *"Asker gönderme önerimiz masadadır ve istenmesi durumunda Türkiye katkıda bulunmaya ve teklifi canlandırmaya hazırdır,"* mesajını vermiştir. Zaten, Washington yönetimi Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, *"Irak'taki Amerikan güçlerine katkıda bulunabiliriz,"* yönündeki açıklamalarından AKP'nin Irak'a asker göndermeye niyeti olduğunu bilmekteydi.

Ankara ile Washington arasında ikinci bir *"asker gönderme pazarlığı"* süreci başlarken temmuz ayı başında ise Irak kendi hükümetini kurma yolunda ilk adımı atmıştır. Irak'taki dini ve etnik çeşitliliği yansıtması amaçlanan Geçici Yönetim Konseyi, 13 Şii, 5 Kürt, 5 Sünni, 1 Hıristiyan ve 1 Türkmen üyeden oluşturulmuştur. Konseyin bakanları belirleme, 2005 bütçesini onaylama, yasaları yeniden düzenleme ve serbest seçimler öncesinde yeni anayasa taslağını hazırlayacak komisyonun üyelerinin atanmasında yetkilerinin olması kararlaştırılmıştır. Ancak Irak'ın nihai kontrolü, Paul Bremer'a bağlı kalacaktır.

4 Temmuz Trajedisi...

Takvim yaprakları 4 Temmuz 2003 Cuma'yı gösterirken Türkiye ile ABD arasında, tarihin belki de en ciddi krizi patlak vermiştir. Irak'ın kuzeyinde, Süleymaniye'de daha sonra *"çuval olayı"* olarak adlandırılacak skandal yaşanmıştır.

Genelkurmay'ın en seçkin birlikleri arasında olan özel kuvvetler mensubu Binbaşı Aydın Eser komutasında, 3'ü subay 8'i astsubaydan oluşan Türk irtibat timinin, Süleymaniye'de ITC ofisinin yanında bulunan karargâhı, Albay William Mayville komutasındaki Amerikan

173. Hava İndirme Tugayı'na bağlı askerlerce basılmıştır. Türk askerleri dost gördükleri ABD askerlerine ateş açmamışlar, misafir etmek istemişler ancak hiç beklemedikleri bir saldırı ile karşı karşıya kalmışlardır. Oysa, Türk özel kuvvetlerine bağlı bu tim, bölgede hem ABD hem de Kürt grupların bilgisi dahilinde bulunduğu gibi hem Kürt gruplarla irtibatı yürütmekte hem de PKK'yi izleme görevi yapmaktaydı. Binbaşı Aydın Eser baskın anını daha sonra şöyle anlatmıştır:(16)

"Amerikalılar havaya ateş açıyorlardı. Önce sokakta çatışma çıktı sandım. Kapıyı açıp onlara yardım etmek istedim. Bir baktım ki bize doğru ateş ediyorlar. Olayın değişik boyutlara girmemesi için teslim olduk. Bizi Kürtler gammazladı."

Baskın sırasında ABD askerlerinin yanında Celal Talabani'ye bağlı peşmergeler de bulunmaktaydı. Üstelik Celal Talabani'nin oğlu Bafil Talabani, IKYB bürosunun önüne park ettiği beyaz Toyota Land Cruiser marka cipinin içinde baskını başından sonuna kadar kameraya kaydetmiştir. Baskını sadece görüntülemekle kalmamış aynı zamanda elinde cep telefonu ile dakika dakika babasına yani Celal Talabani'ye bilgi vermiştir. 14.45'te başlayıp yaklaşık iki saat süren baskın sonrasında ABD askerleri, 11'i Türk özel kuvvetler mensubu, 2'si sivil Türk, 4 Kürt güvenlik görevlisi, 5 Türkmen, 1 Kürt sivil ve İngiliz vatandaşı olan Michael Todd olmak üzere 24 kişiyi esir almıştır.

Baskını yönetmiş olan ABD timinin komutanı Daniel Monk, baskın anını daha sonra şöyle anlatmıştır:(17)

"Askerlerinizi gafil avladık. Savaşmaya fırsatları bile olmadı. Maalesef askerleriniz, bir tehlike olduğunda haber vermeleri için Arap görünüşlü gözcüler tutmuşlardı. Bu gözcülere para verip onları satın aldık ve askerlerinizin yaklaşan tehlikeden haberleri olmadı. Çevredeki destek gücümüze karargâha saldırıya geçtiğimizi haber vermek için ay-

---

(16) Ali Kerküklü, *İstihbarat Oyunları Petrol ve Kerkük*, syf: 205.
(17) Faruk Zabcı, *Hürriyet*, 12.19.2006.

dınlatma cephanesini ateşledik. Türk karargâhının kapısından ilk benim timim girdi. TV seyreden Türk askerler tamamen savunmasız avlandılar. Timimin hedefi ilk katı güvenlik altına almaktı. Katın güvenliğini sağladık, odadaki beş kişiyi gözaltına aldık. Baskını sayıları 60 askeri geçen iki takım gerçekleştirdi. Yanlış hatırlamıyorsam Türk askerlerinin sayısı 12-15 kişiydi.

Baskına çok iyi hazırlanmıştık. Elimizde iki binalı Türk karargâhının planları vardı. Her takım bir katı temizleyecekti. İnce tanzimle ve süratle plan uygulandı. ABD ordusunun bu paraşütçü birliği çok iyi eğitilmiş elit askerlerden oluşuyordu. Benim bulunduğum birinci takım, ilk binayı güvenlik altına aldı. İkinci takım ikinci binaya girdi. Askerlerinizin silahlarına davranacak zamanları olmadı. Çünkü silahlar binaların üst katlarında muhafaza ediliyordu. Onları karşılık veremeden gözaltına aldık. Bizim geldiğimizi bilselerdi ve biz binaya girerken benim timime ateş açsalardı epeyi kayıp verirdik ama onlar hesabına kötü bir karar olurdu çünkü silahlı destek gücümüzde 6 adet 240B makineli tüfek ile altı kademeli füzeler vardı. Humveelerimiz 50 kalibrelik makineli tüfeklerle ve MK-19 otomatik el bombası atıcılarıyla donatılmıştı. Her Humvee'de AT-4 tanksavar silahlarından 6 tane bulunuyordu. Bu silahlarla Türk karargâhını ve içindeki herkesi yerle bir edebilirdik. Tanrı'ya şükür bu raddeye gelinmedi. Çünkü müttefikler birbiriyle savaşmazlar."

Türk askerleri önce bilekleri kelepçelenmiş halde bahçeye indirilmiş sonra da başlarına çuval geçirilerek, üçü kamyon, beşi de Hummer cip olmak üzere sekiz araçlık bir konvoyla ABD karargâhının bulunduğu Kerkük'e götürülmüştür. ABD askerlerinin konvoyunda peşmergeler de bulunmaktaydı. Türk askerleri daha sonra Kerkük'ten helikopterler ile Bağdat'a götürülmüş, 60 saat süresince alıkonulmuş ve sorguya çekilmişlerdir. Bu olayla Türk kamuoyunun vicdanı büyük bir yara almıştır. Ulusal hassasiyetlerini koruyan birçok kişiye göre Türk askerinin kafasına çuval geçirilmesiyle *"sırça çizilmiştir"*.

Çuval olayının yaşandığı gün, Süleymaniye'nin turistik merkezi olan Dukan'da, ABD'liler Kürtler ile birlikte ABD'nin bağımsızlık gününü kutlamaktaydı. Kutlama konuşmasını yapan da kısa bir süre önce Celal Talabani'nin Ankara'nın rahatsızlıklarını gidermek üzere Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği Berham Salih olmuştur. Berham Salih, ABD'lileri uzun uzun övdüğü konuşmasında, *"Burası Amerikan yanlısı topraklardır,"* diyerek Iraklı kimliğini bile inkâr edebilmiştir. ABD yönetimi ise Türk timinin Kerkük Valisi'ne yönelik suikast yapacağı ihbarını değerlendirdiği, bu nedenle baskının yapıldığı gerekçesini ortaya koymuştur. Celal Talabani de Süleymaniye'de gözaltına alınan Türk askerlerinin Kerkük valisine suikast hazırlığı içinde olduğu yolunda iddialar bulunduğunu, ancak bunların ispatlanamadığını söylemiştir.[18]

Kerkük Valisi Abdurrahman Mustafa ise Türk askerlerinin kendisine suikast hazırlığı yaptığı yolundaki iddiaları basından öğrendiğini açıklamıştır. Asıl gerekçe ise TBMM'nin onay vermediği 1 Mart tezkeresidir. İkinci tezkereye karşın ABD'nin tepkisi giderilememiş, Washington yönetimi mutlaka Türkiye'nin canını yakmak istemiştir. ABD'ye göre sadece hükümete değil, Türkiye'deki bütün kesimlere mesaj verilmesi gerekmekteydi. Washington yönetimi hedef olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ni seçmiştir. Çünkü Türk Silahlı Kuvvetleri hem Türk toplumunun tamamına yakını için kutsal bir kurumdur hem de ülkedeki sistem içinde göreceli bir dokunulmazlığı bulunmaktadır. Türk askerine yönelik bir hareket hem AKP'ye hem de Türk toplumuna bir mesaj olacaktır.

4 Temmuz'daki baskınla birlikte, Türk-Amerikan ilişkileri çok büyük bir yara alırken Türk toplumu içinde anti-Amerikan eğilim daha fazla güç kazanmıştır. Iraklı Kürtlerin Türkiye'ye yönelik pervasızlığı da gözle görünür biçimde artmıştır. Bu gelişme sonrasında gözler hükümete çevrilmiştir. Krizin ilk saatlerinde hükümet ön-

---

(18) http://www.ntvmsnbc.com/news/223577.asp

ce nasıl bir adım atacağı konusunda kafa karışıklığı yaşamıştır. Düzenlenecek bir karşı operasyonla askerlerin geri alınmasından sorunun telefon diplomasisi ile çözülmesine kadar bir dizi önlem değerlendirilmiştir. Ancak AKP hükümeti ve dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, daha düşük profilli bir yaklaşım benimsenmesinden yana olmuşlardır. Böylece, askeri bir operasyonla askerlerin geri alınması seçeneği gündeme bile alınmamıştır. Sonuçta hükümet telefon diplomasisi ile sorunun çözümü yönünde karar vermiştir. Ancak, ABD'li yetkililerin 4 Temmuz'un Ulusal Gün olması nedeniyle tatilde olmalarını gerekçe gösterip Ankara'dan gelen telefonları açmamaları sıkıntıyı artırmıştır.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Beyaz Saray'ı aramış ancak yanıt alamayınca Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile görüşebilmiştir. Görüşme sonrası Başbakanlık'tan yapılan açıklamada, *"Sayın Başbakan, ilişkilerimizin selameti bakımından, Başkan Yardımcısı Cheney'den, bizzat devreye girerek Bağdat'a götürülen askerlerimizin süratle serbest bırakılmasının sağlanmasını istemiştir. Bunu takiben, konunun bütün boyutlarının kurulacak müşterek bir komisyon tarafından ele alınmasının uygun olacağını, bu yöntemin dışındaki herhangi bir yaklaşımın iki müttefike yakışmayacağını ve ilişkilerimizde olumsuz etkilerin önlenemeyeceğini belirtmiştir"* denilmekle yetinilmiştir. Ayrıca yürütülen bir dizi temas sonucu Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök NATO Başkomutanı ve Avrupa'daki Amerikan Kuvvetleri Komutanı Orgeneral James Jones ile, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül de ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell ile konuşma şansı yakalayabilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada da gözaltına alınan TSK mensuplarının derhal serbest bırakılması ve olaya neden olmuş Amerikalı yetkililer hakkında gerekli işlemlerin yapılması talep edilmiştir. Ancak bütün bu girişimlere karşın ne Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'den, ne de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan kamuoyunun beklediği tepki gelmiştir. Üstelik hükümet, ABD'ye protesto notası bile verememiş-

tir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, nota verilip verilmediğini soran gazetecileri şu sözlerle azarlamayı tercih etmiştir.[19]

"Bir olay olduğunda pat diye onun üzerine atlanmaz. Bizim bir devlet tecrübemiz var. Ne notası veriyorsun? Müzik notası mı? Olayı teşhis edeceksin, verilmesi gereken neyse ondan sonra verirsin. İki tane ortak arasında dargınlık olduğu zaman, bu dargınlığı nasıl gideririz, ona çalışılır. Ortak, 'yanlış yapıldı' diye ortaklığı bozmaz."

Aynı şekilde Abdullah Gül de adeta ABD'yi savunur bir tutum içine girmiştir.[20]

"Bu tim, bundan 7 yıl önce Barzani ve Talabani güçlerinin aralarını bulmak için orada bulunuyordu. Amerikan otoritelerinin de o timden haberi vardı. Ben olayın yerel olduğuna inanıyorum. Bu olay Washington'ın bilgisi dahilinde olmamıştır. ABD'nin Irak sorumlusunun da bize söylendiğine göre bu olaydan bilgisi yokmuş. Bu işi yapanlar hakkında işlem yapılmasını istedik. Öğrendiğimiz kadarıyla 100-150 Amerikalı asker, 11 kişilik timimizin bulunduğu binayı sarmış, daha sonra askerlerimizi gözaltına almış ve arama yaparken de içeriye bayağı zarar vermişler."

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ise olayın iki ülke arasında en büyük güven bunalımını yarattığını söylemiş ve *"İki ülke arasındaki ilişkilerin önemi kadar önemli olan bir şey daha vardır, o da milli onurumuz ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin onurudur,"* demekle yetinmiştir. Bunun dışında Türk askerlerinin geri alınması için bir operasyon düzenlenmesini aklının ucundan bile geçirmemiştir. Sorunun çözümünü hükümete havale etmiştir.

Türk askerleri, Ankara-Washington arasında yürütülen yoğun temaslar sonucu 6 Temmuz'da serbest bırakılmış, Ancak iki ülke ilişkileri onarımı çok kolay olmayacak bir yıkıma uğramıştır. Baskın son-

---

(19) http://www.milliyet.com/2003/07/09/siyaset/asiy.html
(20) http://www.milliyet.com/2003/07/06/siyaset/asiy.html

rasında *Washington Post, "ABD kuvvetleri, ABD ile Türkiye arasındaki gergin ilişkileri kötüleştirebilecek olan bir olayda 11 Türk özel kuvvet mensubunu, cuma gecesi Süleymaniye'de gözaltına aldı,"* diye yazmıştır.

İngiltere'de yayınlanan *The Guardian* gazetesi ise, Kürt istihbaratının bulgularını öne çıkarmış, bir Kürt istihbarat yetkilisinin, Türk askerlerinin, bölgeyi istikrarsızlaştırmak ve Türk güçlerinin düzeni sağlamasına yönelik bir ihtiyaç ortaya çıkarmak için Kerkük valisine suikast planladığı iddiasına yer vermiştir. Bu tarihten sonra Türkiye'nin gerek Irak bağlamında gerekse ikili ilişkilerinde ABD'ye olan güveni neredeyse sıfıra inmiştir. Genelkurmay Başkanlığı Irak'taki gelişmeleri bu çerçevede değerlendirme eğilimi göstermesine karşın, AKP hükümetinin tutumu farklı olmuştur. ABD yönetiminden ise resmi bir özür bile gelmezken ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a üzüntülerini bildiren bir mektup göndermekle yetinmiştir. Birkaç gün sonra ABD'nin İsrail'de görevlendirdiği ilk Musevi Büyükelçi Martin Indyk, ilişkilerdeki ciddi krize işaret etmiş, Türkiye'nin ve ABD'nin stratejik ittifaka yakın çıkarları bulunduğunu, iki ülke arasındaki sorunun Irak ve özellikle Kuzey Irak olduğunu belirtmiş ve *"Öyle bir durumdayız ki bu durum Türkiye-ABD ilişkilerinin geleceği için tehlikeli,"* demiştir. Sonuçta, iki ülke genelkurmay başkanlıkları arasında olayı soruşturmak üzere bir komisyon kurulması kararı alınmıştır. 4 Temmuz'da Türk askerinin başına çuval geçirilmesi olayı gündemdeki sıcaklığını korurken Washington yönetimi bu kez Kürt kartını İran'a karşı kullanmaya başlamıştır. ANKA haber ajansı, 12 Temmuz'da, ABD'nin terör örgütü PKK'yi İran'a karşı kullanmaya başladığı yönünde bir haber yayımlamıştır.

Haberde, *"Kısa süre öncesine kadar PKK/KADEK'e karşı Türkiye ile işbirliği yapan ABD'nin, Türkiye sınırından içeri girilmemesi, buna karşılık İran'a yönelik eylemler yapılması koşuluyla şimdi örgütü desteklediği öne sürülüyor. Bu kapsamda geçtiğimiz günlerde*

PKK/KADEK unsurlarının Mahabat Bölgesi'nde İran birlikleriyle şiddetli bir çatışmaya girdiğine dikkat çekiliyor. ABD'nin bilinen İran politikası doğrultusunda PKK/KADEK'le işbirliğine girdiği ifade ediliyor," denilmekteydi.

Görünen o ki, ABD yönetimi Kürt kartını hem stratejik hem de taktik olarak en etkin biçimde kullanmaya niyetliydi. Ankara-Washington arasındaki güven bunalımı sürerken 14 Temmuz'da Bağdat'ta Geçici Yönetim Konseyi ilk toplantısını yapmıştır. ABD'li sivil yönetici Paul Bremer, İngiltere'nin Irak özel temsilcisi John Sawyers ve BM'nin Irak özel temsilcisi Sergio Vieira de Mello da toplantıda hazır bulunmuştur. Geçici Hükümet Konseyi'nin, ilk icraatı Irak liderinin devrildiği 9 Nisan'ı tatil günü ilan etmek olmuş, Konsey, Baas partisinin ilan ettiği bütün tatil günlerinin de kaldırılmasını kararlaştırmıştır.

Geçici Yönetim Konseyi'nin ilk toplantısı öncesinde Mesud Barzani'nin Eşşark El Avsat gazetesine yaptığı *"Gelecekteki hükümette ikinci sınıf vatandaş rolünü kabul etmeyiz. 25 milyonluk Irak nüfusunun 5 milyon kadarı Kürt'tür. Kürtler hassas bakanlıklar ve iç güvenlik kuvvetlerinde sorumluluk almalıdır,"* açıklaması dikkat çekicidir.

ABD yönetimi Kürt kontenjanından Celal Talabani ile Mesud Barzani'nin yer aldığı Geçici Yönetim Konseyi'ne, Türkmen kontenjanından hiçbir siyasal bağlantısı olmayan ve geçimini ABD askerlerine tercümanlık yaparak sağlayan Songül Çabuk isimli bir kadın getirilmiştir. Songül Çabuk bir dönem ITC Kadınlar Birliği'nin Kerkük kolunda görev yapmış ancak daha sonra cephe ile bağlarını kopararak ABD'liler ile yakın işbirliği içine girmiştir.

Aslında Washington yönetimi, Geçici Yönetim Konseyi için siyasal bağlantıları olmayan bir Türkmeni tercih ederek, Ankara'ya, *"Irak'ın geleceğinde Türkmenler için siyasal bir rol düşünmüyoruz"* mesajını vermiştir. Üstelik nüfus oranına göre Türkmenlerin iki ya

da üç üye ile temsil edilmesi gerekmekteydi. Ancak, ABD yönetimi, Irak nüfusunu 25 milyon olarak hesap ederek konseyde her bir milyon Iraklının bir üye ile temsil edilmesini öngörmüştür.

Geçici Yönetim Konseyi'nde Irak'taki etnik, dinsel ve mezhepsel oranlara göre dağılım yapıldığında, Türkmenlere ve Hıristiyanlara sadece bir üyelik verilmiş olması, Washington yönetiminin Türkmenleri ve Hıristiyanları *"nüfusu bir milyona kadar olan gruplar"* içinde gördüğü ortaya çıkmıştır. Oysa Türkiye, Türkmenlerin nüfusunun üç milyon civarında olduğunu ve Irak'ın üçüncü büyük etnik grubunu savunmaktaydı. Siyasi kimliği olmayan Songül Çabuk'un Geçici Yönetim Konseyi toplantısına katıldığı gün, ABD yönetimi, Münire Ebu Bekir isimli Kürt kökenli bir kadını Irak'ın kuzeyindeki Dukan'a vali olarak atamıştır. Bu iki tercih, Washington yönetiminin Türkmenlere ve Kürtlere bakışını ortaya koymuştur. ABD'nin Türkmenlere ilişkin tercihi doğal olarak hem Türkmenlerin hem de Türkiye'nin tepkisini beraberinde getirmiştir.

ITC Yönetim Kurulu üyesi Aydın Beyatlı, *"Bizim önerdiğimiz isimler dikkate alınmadan, daha önce ABD askerlerine tercümanlık yapan Türkmen bir kadın, Türkmenleri temsil etmesi için Hükümet Konseyi'ne seçilmiştir. Sadece tercümanlık yapan bir kişinin Irak'ta Türkmenleri temsil etmesi mümkün değildir. Uluslararası siyaset tecrübesi olmayan Songül Çabuk isimli tercüman, çok tehlikeli ve önemli oyunların oynandığı Irak'ta, Türkmenlerin haklarını savunmada yetersiz kalacaktır,"* açıklamasını yaparken[21] Songül Çabuk'un ITC üyesi olmaması da diğer bir rahatsızlık konusu olmuştur.

Siyasal alanda bu gelişmeler yaşanırken ABD askerleri, 22 Temmuz'da Musul'da büyük bir operasyon düzenleyerek Saddam Hüseyin'in oğulları Kusay ve Uday'ı öldürmüştür. Alınan bir ihbar üzerine 101. Hava İndirme Tümeni'ne bağlı 200 askerin hava desteğiyle Musul'un Şelalet mahallesinde Saddam Hüseyin'in kuzeni ve Bu İs-

(21) http://www.ntvmsnbc.com/news/224664.asp

sa aşiretinin lideri Şeyh Muhammed el Zeydan'ın evine bir operasyon düzenlenmiş, operasyon sonrası binadan dört ceset çıkarılırken bunların ikisinin Uday ve Kusay oldukları ortaya çıkmıştır. Kiowa helikopterlerinin de katıldığı altı saatlik operasyonda şiddetli çatışmalar yaşanırken en az 20 füze kullanılmıştır.

Kalbura dönen binadan çıkarılan dört cesetten birinin Kusay'ın 14 yaşındaki oğlu, diğerinin ise koruma Abdülsamed olduğu anlaşılmıştır. Uday ile Kusay, 55 kişilik arananlar listesinde iki ve üç numarada yer almaktaydı. Bu gelişmeden bir gün sonra İsrail gizli servisi MOSSAD tarafından yönlendirildiği bilinen Debkafile adlı internet sitesi, Uday ve Kusay'ı Kürt lider Celal Talabani'nin ihbar ettiğini yazmıştır. Debkafile, istihbarat kaynaklarına dayanarak Saddam'ın oğullarının Musul'da kaldığı villanın bulunduğu semtte Celal Talabani'ye bağlı Kürt ailelerinin de yaşadığı, Kürt komşuların Uday ve Kusay'ın villaya geldiklerini fark ettiğini dile getirmiştir. Saddam'ın oğullarının ya Suriye'ye giderken ya da bu ülkeden dönüşlerinde villada kaldığını öne süren Debkafile, Uday ve Kusay'ı gören Kürt komşularının derhal Celal Talabani'yi bilgilendirdiğini, Celal Talabani'nin ise hemen Bağdat'taki ABD yönetim bürolarına giderek konuyu ABD askeri yetkilileriyle görüştüğünü ileri sürmüştür.

Uday ve Kusay'ın öldürülmesi gibi elde edilen taktik başarılara karşın ABD, işgalin dördüncü ayında Irak'ta yoğun bir direniş ile karşı karşıya kalmıştır. Ankara'da ise PKK sıkıntısı ön plandadır. Geçici Yönetim Konseyi'nin çalışmaya başlamasından birkaç gün sonra Kürt üyelerden Mahmut Osman'ın terör örgütü PKK'nin her zaman dostu olduğunu açıklaması, Ankara'daki kaygıları daha da artırmıştır.

AKP sadece kaygılanmakla zaman yitirirken 29 Temmuz'da Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Mahir, Irak Geçici Hükümet Konseyi'nin halkı temsil etmediğini belirtip bu oluşumun yasal olmadığını, dolayısıyla ülkesinin de bunu tanımadığını açıklamıştır. Bir anlamda, AKP hükümetinin alamadığı tavrı, ABD'nin Ortadoğu'daki en yakın müttefiklerinden biri olan Mısır almıştır.

Aynı gün, Geçici Hükümet Konseyi yaptığı toplantıda dönüşümlü başkanlık sisteminde karar kılmış, toplantı sonrası IKDP sözcüsü Hoşyar Zebari, başkanlık kurumunun 9 üyeden oluşacağını, bu kişilerin 5'inin Şii, 2'sinin Sünni, 2'sinin de Kürt olacağını söylemiş, bu 9 üyenin her birinin birer ay süreyle başkanlık yapacağını açıklamıştır.

Irak içindeki gelişmeler gündemin ön sıralarındaki yerini korurken, temmuz ayının ortasında Washington yönetiminin Irak'ta görev yapmak üzere Türkiye'den resmen asker talebinde bulunduğu ortaya çıkmıştır. 18 Temmuz'da Amerikan Merkez Kuvvetler Komutanı John Abizaid ile ABD'nin Avrupa'daki kuvvetlerinin komutanı ve NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı Orgeneral James Jones Ankara'ya gelmiştir. John Abizaid hem Dışişleri Bakanlığı hem de Genelkurmay Başkanlığı'nda yaptığı temaslarda, resmen Türkiye'nin Irak'a asker göndermesini istemiştir.

Ankara, John Abizaid'in bu talebini hızla değerlendirmeye almış ancak Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan değerlendirmelerde resmi talebin askeri kanallar aracılığı ile değil siyasal olarak iletilmesi gerektiği görüşü öne çıkmıştır. Bu nedenle de konunun Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün temmuz ayının son haftası ABD'ye yapması planlanan ziyaret sırasında ele alınması kararlaştırılmıştır. Abdullah Gül'ün Washington'daki temaslarının ağırlık noktasını da Türkiye'nin *"Irak'a yapacağı katkılar"* konusu oluşturmuştur. Bu kez ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Irak'a asker gönderilmesi talebini yinelemiş, bir ay önce Müsteşar Uğur Ziyal'in sunduğu öneriler paketine ilişkin Washington yönetiminin beklentilerini içeren bir belgeyi de Türk mevkidaşına vermiştir.

Bu belgede, Türk müteahhitlerinin Irak'ın yeniden yapılanmasına katkısının önünü açacak somut öneriler yer almıştır. Abdullah Gül görüşmede Irak'ın geleceği konusunda, Türkiye'nin somut ve derin rolünün belirlenmesini istemiş, Türk askerinin bölgede sadece polis gücü rolü oynamak istemediğini söylemiştir. Yani hükümet,

asker üzerinden Irak'taki büyük resim içinde siyasal açıdan rol almak istemekteydi. *Washington Post* Gül'ün temasları sonrasında Türkiye'nin Irak'a asker göndermesi için *"katı taleplerde"* bulunduğunu ileri sürmüştür.

Aynı gazetenin 27 Temmuz tarihli *Washington Post* sayısında, *"Türk birliklerinin Irak'a barış gücü olarak gelmesi ve daha sonra Irak-Suriye sınırında tampon güç olarak konuşlandırılması yararlı olabilir ancak ABD'nin niyeti onları Kürt bölgesinden uzak tutmaktır. Bu, Amerikalıların üstlendiği ve Kürtlerin yeni en iyi dostu olarak vazgeçmemeleri gereken bir görevdir,"* diye yazmıştır. O dönemde kulislere sızan bilgilere göre Türk askerlerinin Bağdat'ın 50 km batısındaki Felluce'de barış gücü olarak görev yapması yönünde bir planlama yapılmaktaydı. Türk askeri için bir başka seçenek de Sünni direnişin merkezi El Anbar vilayeti olmuştur. Siyasi ve teknik açıdan söz konusu planlamanın ana hatları belli olduktan sonra Amerikan Merkez Kuvvetleri Komutanı Orgeneral John Abizaid, konuyu Kürt yetkililerin gündemine getirmiş ancak soğuk bir yanıtla karşılaşmıştır. Buna karşın Washington yönetimi, Ankara'ya *"eylül ayına kadar asker konusunda nihai kararınızı bildirin"* mesajı göndermiştir. Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra da *Financial Times* gazetesi, Iraklı Kürt yetkililerin, Irak'ın Felluce kentinde görev yapması planlanan yaklaşık 12 bin Türk askerinin, Kuzey Irak'tan ülkeye girmesine izin verilmesi yönündeki ABD'nin talebini reddettiğini yazmıştır.

Aslında, Türk askerinin Irak'a gönderilmesi için sadece ABD'nin talepte bulunması yeterli olmayacaktı. Ankara, bunun için, içinde Kürt grupların da oldukça güçlü bir şekilde temsil edildiği Irak'taki meşru yönetimin de talepte bulunması gerektiğini düşünmekteydi. Ankara'da Irak'a asker gönderilip gönderilmemesi konusundaki tartışmalar sürerken, en dikkat çekici çıkışı askerin gönderilmesi öngörülen bölgeye işaret ederek yine eski Başbakan Bülent Ecevit yapmıştır. Bülent Ecevit, 8 Ağustos tarihinde internetten yayın yapan Ofis TV'ye yaptığı açıklamada, *"Türkiye'nin*

yeri Kuzey Irak'tır. Türkiye'nin güvenliğini Talabani ve Barzani gibi gruplara teslim edemeyiz. Bizden Irak'ın başka bölgelerine asker göndermemizi istiyorlar. Bu kabul edilebilir bir durum değildir," demiştir.

Ağustos ayının ortasında Ankara'nın gündemini hemen her düzeyde Irak'a asker gönderme konusu oluşturmaktaydı. Türkmenler Türkiye'nin Irak'a asker göndermesine ilişkin olarak, *"Bizim inancımız TSK, oradaki akraba topluluklarına en kısa sürede faydalı olacak, yöredeki yangını söndürebilecektir. Bunu sadece Türkmenler olarak söylemiyoruz. İster Araplar, ister diğer gruplar olsun, onların da isteği ve arzusu bu yöndedir. Bu görüşlerini bize ilettiler. İnanıyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti alacağı bu kararla barışı ve huzuru bir an önce Irak'a getirecektir,"* derken Iraklı Kürtler Türk askerinin gelişine yine karşı çıkmaktaydı.

Ankara, nihai kararını vermeden önce ABD'nin Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı James Jones'a, *"Türk askerini hangi sektörde istiyor, Türk askerinin misyonu ne olacak ve ABD askeri ile nasıl bir ortak çalışma planı yapacak, Türk birliğini kim komuta edecek"* gibi 11 sorunun yer aldığı bir sualname göndermiştir. Konuyu önce, hükümet Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün de katılımıyla yapılan zirveyle ele almış sora da Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başkanlığında değerlendirmiştir. Irak'a asker gönderilmesinin, Türkiye'nin taleplerinin karşılanması koşuluna bağlanması görüşü öne çıkmıştır. Gelişmeler, Celal Talabani'nin yakın takibi altındaydı. Kürt lider Türk askerinin Irak'a girmesine hiçbir şekilde sıcak bakmamaktaydı. Celal Talabani, 14 Ağustos'ta Japonya ziyareti sırasında Irak'a yabancı asker gönderilmesini kabul ettiğini, ancak komşu ülkelerden asker gönderilmesine karşı olduğunu açıklayıp Türkiye ve ABD'ye mesaj vermiştir. Celal Talabani, *"Iraklılar, Japon askerlerinin gelmesinden memnun olacaktır. Biz Irak'ta daha çok uluslararası güç görmek istiyoruz.*

Ancak Türk ordusunun varlığına karşıyız. Irak'ta komşu ülkelerin askerlerini görmek istemiyoruz. Sadece Türk değil, İranlı, Kuveytli ya da başka komşu ülke askeri de görmek istemiyoruz," demiştir. Talabani benzer bir açıklama da Avustralya'da yapmış ve *"Konsey olarak, Türk askeri istemediğimize dair kararımızı ABD'ye ilettik. Türk ordusuna bizim bölgede görev verilmesine karşı çıktık. Söz konusu kişiler, insani yardım adı altında Güney Kürdistan'a silah sokmaya ve Türkmenleri kışkırtmaya çalışıyor. Güney Kürdistan'a girmeleri durumunda, yapacaklarını açığa vurmuş durumdadırlar. Peşmergelerin silahlarına el koymak. Federal yönetimi ve Kürdistan Parlamentosu'nu da ortadan kaldırmak istiyorlar,"* iddiasını ileri sürmüştür.

Oysa, Türk askerinin gelişi konusunda Irak Geçici Yönetim Konseyi ikiye bölünmüş durumdaydı. Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin başını çektiği bir kısım üye *"Türk askeri kesinlikle gelmesin"* derken Türkmen üye Songül Çabuk'un yanı sıra Raciha Habib Hurzai, Ahmed Çelebi ve Adnan Paçacı'nın bulunduğu bir grup Türk askerinin gelmesinden yana tavır belirlemiştir.

Ankara'nın beklediği yanıt ise 19 Ağustos tarihinde gelmiştir. Genelkurmay'ın sualnamesine gönderilen üç sayfalık yanıtta Türkiye'nin Irak'a asker göndermek için sıraladığı koşullar arasında masaya sürdüğü *"Türk sektörü"* ve *"Türk komutan"* taleplerine Washington yönetimi olumlu yanıt vermiştir. Ancak ABD, Türk askerlerinin Irak'ın kuzey ve güneyinde konuşlandırılamayacağı mesajını da iletmiştir. Buna göre; Irak'ın güneyinde İngilizlerin, Necef ve Kerbela'da Polonya ve İspanya askerlerinin bulunduğuna dikkat çekilmiş, yer belirtilmeden, Bağdat ve çevresinde Türk askerlerinin konuşlandırılabileceği işareti verilmiştir. Irak'ta bu gelişmeler yaşanırken Avrupa'nın kuzeyinde İsveç'te *"Sevr'i tanı Kürdistan'ı kur"* toplantısı yapılmış, *"Sevr Tanınsın"* bildirisi imzaya açılmıştır. Toplantıyı düzenleyen Kurdo Baksi, Mustafa Kemal Atatürk'e, *"Hasta Adam"* demiştir.

Kürtlere 5 Bakanlık

2003 yılının Ağustos ayı sona ererken, bir yandan Türk askerinin Irak'a gönderilip gönderilmeyeceği tartışması bir yandan da Bağdat'ta yeni hükümette kimlerin, nasıl ve hangi oranda temsil edileceği tartışmaları sürmekteydi. Ancak bu tartışmalar arasında iki önemli saldırı olayı yaşanmıştır.

19 Ağustos'ta Bağdat'taki BM karargâhına düzenlenen bombalı araçla düzenlenen intihar saldırısında BM Irak Özel Temsilcisi Sergio Vierie De Mello'nun da aralarında bulunduğu 20 kişi yaşamını yitirmiş, 140 kişi de yaralanmıştır. 29 Ağustos'ta da Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi lideri Muhammed Bakr el Hekim, Necef'teki Şiilerin kutsal mekânlarından İmam Ali Camisi'nden çıkışında uğradığı bir saldırı sonucu yaşamını yitirmiştir. Arka arkaya gelen bu iki suikast, Irak'ta suların uzun süre durulmayacağını göstermekteydi. 1 Eylül'de ABD gözetimindeki Geçici Hükümet Konseyi, yeni hükümeti açıklamıştır. Kabinede 13 Şii, 5 Kürt, 5 Sünni, 1 Türkmen ve 1 Asuri bakanın görev yapması kararlaştırılmıştır. Tek kadın bakanın yer aldığı kabinenin, 2004'te yapılması öngörülen seçimlere kadar görev yapması öngörülmüştür. Kabinedeki tek kadın bakan, Kürt Nesrin Mustafa Bervari Bayındırlık Bakanlığı görevine getirilmiştir. Başbakansız görev yapacak kabinenin, Irak'ta en yüksek makam konumuna sahip olmayı sürdüren geçici yönetim konseyine karşı sorumlu olması kararlaştırılmıştır.

En önemli bakanlıklar, önde gelen dini ve etnik gruplara verilmiştir. Yeni kabinede, eskiden var olmayan bakanlıklar da ihdas edilmiş, insan hakları, çevre, teknoloji, gençlik ve spor gibi bakanlıklar oluşturulmuştur. Kürtler yine siyasal avantajlarını korumayı başarmışlardır. Dışişleri Bakanlığı'na, aynı zamanda Mesud Barzani'nin dayısı olan ve IKDP'nin önde gelen ismi Hoşyar Zebari, Su Kaynakları Bakanlığı'na da IKYB'nin önemli politikacılarından Abdüllatif Raşid getirilmiştir. Türkmenler ise Bilim ve Teknoloji Bakanlığı gibi Irak'ta faaliyet alanı tartışmalı bir bakanlık almış; başı-

na da Raşid Mindan Ömer isimli yine siyasetle çok fazla ilgisi olmayan bir Türkmen getirilmiştir.

Hoşyar Zebari Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturur oturmaz, *"Irak'ta Türk askeri istemiyoruz. Özel olarak Türk güçleri ile ilgili bir görüş yok. Ancak genel bir ilke olarak, Irak'ın hiçbir komşusunun barışı koruma görevinde rol almaması gerektiğine ilişkin kaygılar var. Irak'ın tüm komşularının, Irak için siyasi gündemleri var,"* açıklaması yapmıştır. Iraklı Kürtler ayrıca Irak'a gönderilmesi düşünülen Türk askerleri için Kürt bölgesi üzerinden bir destek koridoru açılması önerisine de karşı çıkmışlar, itirazlarını ABD Merkez Komutanı General John Abizaid'e iletmişlerdir. Bunun üzerine de Türk Dışişleri Bakanlığı, konuyla ilgili olarak, Hoşyar Zebari özelinde ABD'yi uyarmıştır. Müsteşar Uğur Ziyal, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman'ı arayarak, *"ABD onayıyla göreve getirilen bir kişinin beyanları, ABD'nin hükümetimizden asker istemesiyle çelişki içindedir. Bu çelişkiye ABD'nin muhakkak bir açıklık getirmesi gerekmektedir. Türkiye, Irak'a asker göndermeyi değerlendirirken Irak'ın ve bizim çıkarlarımız ön planda tutulmaktadır. Zebari'nin bu konuda bilgilendirilmesi yararlı olacaktır,"* diyerek tepki göstermiştir.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de 4 Eylül'de yaptığı açıklamada *"Irak Dışişleri Bakanı Zebari, Kürt bölgesinin değil, bütün Irak'ın dışişleri bakanıdır,"* diyerek uyarıda bulunmuştur.

Aynı gün, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Richard Boucher da, Hoşyar Zebari'nin, *"Türk askeri istemiyoruz,"* yönündeki sözlerine atıfla, Türkiye'nin asker gönderme kararı alması durumunda bu meselenin uygun şekilde çözümleneceğini söylemiş, *"Irak'ta işler koordinasyonla yürütülüyor. Irak Geçici Yönetim Konseyi ile koordine ediliyor, orduyla koordine ediliyor, ordular arasında koordine ediliyor. Ve burada size güvenle söyleyebilirim ki, Türkiye asker katkısında bulunmaya istekli olursa, bu mesele uygun şekilde çözülebilir,"* diyerek gözdağı vermiştir. Türkiye'nin göndereceği askere ciddi anlamda gereksinim duyan Washington yönetimi sert bir dille Irak'ın çiçeği burnunda Dışişleri Bakanı'nı uyarmıştır. Hoşyar Zebari bu açıklamanın

hemen sonrasında *Ezzaman* gazetesine ülkenin yeniden yapılanmasında Türkiye, Suriye ve İran'ın rolü olacağını açıklayıp geri adım atmıştır. Mesud Barzani ise Türk askerinin gelmemesi konusundaki ısrarını sürdürmüştür. Almanya'nın *Frankfurter Rundschau* gazetesine demecinde, Türk askeri istemediklerini yineleyen Mesud Barzani, *"Irak halkı için en iyi çözüm, işgalin sona erdirilmesi ancak bu sürede halkın desteğe ihtiyacı bulunuyor. Ancak, Türkiye de dahil, komşulardan gelecek askerleri istemiyoruz. Eğer ABD, Irak'ta güvenlik ve istikrar istiyorsa bölge ülkelerinden asker getirmemesi gerekir. Bölge ülkelerinden asker konuşlandırılması problem yaratır. Irak'ın hiçbir bölgesinde istikrar kalmaz,"* iddiasında bulunmuştur.

Kürtlerden bu açıklamalar gelirken Irak Geçici Yönetim Konseyi Başkanı Ahmed Çelebi'nin sözcüsü İntifaz Kanber, 9 Eylül'de Bağdat'ta düzenlediği basın toplantısında, Türk askerlerinin, BM kararı çerçevesinde Irak'ta barış ve refahı sağlama adına görev yapmalarından memnuniyet duyacaklarını açıklamıştır. Iraklı Kürtlere yakınlığı bilinen *New York Times*'tan William Safire bile 10 Eylül'deki yazısında Hoşyar Zebari'ye 10 bin Türk askerini kabul etmesi tavsiyesinde bulunmuştur. William Safire yazısında, *"Zebari'ye tavsiyem, Ankara'ya git, Türk Dışişleri Bakanı ile konuş ve Irak'ın 10 bin Türk askerini kabul etmeye hazır olduğunu, ancak herhangi bir sürtüşmeye meydan vermemek için bunların Kürt bölgelerinden çok daha güneye yerleştirileceklerini söyle..."* demiştir.

Hoşyar Zebari de Washington'daki Brookings Enstitüsü'nde yaptığı bir konuşmada, Türk askerinin Irak'a gelmesi halinde Orta Irak'a yerleştirileceğini, Iraklı Kürtlerin bulunduğu Kuzey Irak'ta görev yapmayacağını açıklamıştır. Üstelik Türk askerine adres de göstermiştir. Zebari, Türk askerlerinin Irak'a girmesi durumunda Ramadi, Felluce, Haditha, Tartar'da görev alabileceğini ve bunun yönetimi daha kolay bir durum oluşturacağını belirtmişti.[22]

---

(22) Cengiz Çandar, *Dünden Bugüne Tercüman*, 14.10.2003.

Asker tartışmaları arasında Kerkük'te önemli bir başka gelişme daha yaşanmış, ancak gündemin yoğunluğu nedeniyle medyada ön plana çıkarılamamıştır. 13-16 Eylül tarihleri arasında 3. Büyük Türkmen kurultayı toplanmış, böylece hem dünya kamuoyuna Türkmenlerin Irak'ta üçüncü etnik grup olarak varlığı gösterilmiş hem de işgal yönetimine *"Türkmenler Irak içindeki en demokrat gruptur"* mesajı verilmiştir. Ancak bu kurultaydan fotoğraf karelerine yansıyan ise Kerkük'te görevli Türk Özel Kuvvetleri'ne bağlı subayların, kurultayı izleyen ABD subayları ile samimi pozları olmuştur. Oysa, sadece iki buçuk ay önce şimdi yanlarında oturdukları Albay Maywille, silah arkadaşlarının başına çuval geçirilmesi emrini vermiş olan subaydır.

Bu kritik süreçte, Türkiye Irak'a asker göndermek için Şii ve Sünni aşiretlerin nabzını da yoklamaktaydı. Türkiye Şii ve Sünni grupların dışında Irak Geçici Hükümet Konseyi'nin yaklaşımını da öğrenmek için Ahmed Çelebi'ye davette bulunmuştur. Heyette Türkiye'nin Kürt Parlamentosu Sözcüsü Roj Nuri Şaves de yer almıştır. Ziyaretle birlikte Türkiye, sadece askeri konularda değil ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda da konseyin beklentilerini öğrenme fırsatı yakalamıştır. Görüşmede Dışişleri, Türkiye'nin uluslararası meşruiyet ve Irak'tan gelecek taleplerle şekillenecek geniş bir mutabakat zeminde asker gönderilebileceğini anlatmıştır. Konsey üyeleri, Türkiye'yi tatmin etmekten uzak muğlak yanıtlar verip Ankara'dan ayrılmıştır.

Bu noktada Dışişleri Bakanlığı, Türk askerine yönelik itirazları aşabilmek için, ekonomik olarak Türkiye'nin zaman yitirmeden harekete geçmesini kararlaştırmış ve bu çerçevede Irak'a elektrik ihracatına başlanmıştır. 23 Eylül'de Karadeniz Toptan Elektrik Ticaret AŞ ile Iraklı yetkililer arasında imzalanan anlaşmayla iki yıl süreyle 200 MW gücünde günlük 4.5 milyon KW/H, yıllık 1.752 milyar KWH enerji ihracatı yapılmasına ilişkin mutabakata varılmıştır. Söz konusu anlaşmayla Musul'un elektrik gereksiniminin karşılanması amaçlanmıştır.

Türkiye'nin Sünni grupların gönlünü hoş etme çabasına karşın, ABD sessiz sedasız peşmergeleri güçlendirmekteydi. 27 Eylül'de Reuters haber ajansına sızdırılmış bir bilgi, ABD'nin Irak-İran sınırının denetimini Kürtlere verdiğini göstermiştir. Buna göre Irak'ın kuzeyinden, Bağdat'ın doğu kısmına kadar olan sınır şeridini korumakla görevli 1178 kişilik gücün komutanlığını, Albay Nazım Şerif Muhammed adlı bir Kürt subay üstlenmiştir.

Sınırda açıklama yapan Amerikalı subaylar da bu gücün eğitiminin kendileri için çok kolay olduğunu belirterek, *"Çünkü gücün büyük bölümü Kürtlerden oluşuyor. Kürtler bizi kurtarıcı olarak gördükleri ve işgalci olarak görmedikleri için eğitilmeleri çok kolay oldu,"* demişlerdir. Ancak aynı dönemde, Kerkük'e yönelik Kürt ilgisinin istikrarsızlığı da beraberinde getireceğini anlamış olan ABD'liler, kentte yüzde 80 oranında bulunan Kürt polis sayısının yüzde 40'lara indirilmesi kararı almıştır. Bu iki uygulama çelişki gibi görünse de aslında, Washington yönetiminin Kürtler üzerinden kendi çıkarlarını gözettiği hemen anlaşılmaktaydı. Kürt gruplar ise ABD ile olan aşk ve nefret ilişkisinden daha fazla çıkar sağlama peşinde olmuştur.

İpler Geriliyor...

Eylül ayının ortasına doğru ABD yönetimi asker gönderme konusunda Türkiye'yi iyiden iyiye sıkıştırmaya başlamıştır.

Ankara ise bir taraftan, Irak'a, Dışişleri Bakanlığı, MİT ve Genelkurmay Başkanlığı yetkililerinden oluşan bir heyet gönderip Kürtler dahil tüm grupları ikna ederek bir meşruiyet zemini ararken, diğer yandan da hem Kerkük'e hem de Türkmenlere ilişkin gelişmeleri yakın takibe almıştır. Bu dönemde Türkiye, ABD ve Iraklı Kürtler üçgeninde tam bir sinir savaşı yaşanmaktaydı. Washington yönetimi, bir taraftan Türk askerine gereksinim duyarken diğer taraftan Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmesine karşı çıkıyordu. Washington yönetimi hem en yakın müttefiki olan Kürtleri küstürmek istememekte hem de Türkiye'nin bölgede güç kazanmasının önü-

ne geçmeye çalışmaktaydı. Sözün özü, bu dönemde Washington yönetimi, Türk askerinin sadece ve sadece ABD çıkarlarını gözetecek şekilde Irak'ta görev yapmasından yana bir yaklaşım benimsemiştir. Bush yönetiminin bu tutumunu çok iyi analiz eden Kürt gruplar da Washington'ın Türkiye'ye yönelik girişimlerine paralel olarak gerginliği tırmandırıcı söylem içine girmekten çekinmemişlerdir. Ancak eylül ayının sonuna doğru zaten AKP hükümetinin, Türk askerini Irak'ın kuzeyine göndermeye hiç de niyetli olmadığı ortaya çıkmıştır. Dönemin Hazine'den sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan, Türkiye'nin ulusal çıkarlarından önemli bir taviz karşılığında 22 Eylül 2003'te Dubai'de ABD ile 8,5 milyar dolarlık bir kredi anlaşmasına imza atmıştır. Bu taviz, alınacak kredi karşılığında Türk askerinin Irak'ın kuzeyine girmemesi koşulunun kabul edilmesi olmuştur. Anlaşmada şu koşul yer almıştır:[23]

"Türkiye'nin Irak'a Özgürlük Harekâtı'nda; Irak'a insani yardım da dahil olmak üzere, ABD hükümeti ile işbirliği yapmadığı, Irak'ın yeniden inşası ve istikrarının sağlanmasında ABD hükümeti öncülüğündeki çabaları desteklemediğinin belirlenmesi ya da tek taraflı olarak Kuzey Irak'a asker göndermesi durumunda; ABD hükümeti, söz konusu bildirim tarihinden geçerli olmak üzere (işbirliğini askıya alma tarihi) geçerlilik süresinin askıya alındığını Hazine'ye bildirecektir. Bu durumda Hazine, ABD hükümeti ile acil görüşme talebinde bulunabilir. Bu konuların işbirliğini askıya alma tarihinden itibaren 90 takvim günü içerisinde çözümlenmesi durumunda, geçerlilik süresi; geçerlilik süresinin yukarıdaki madde 5 (aktarım önkoşulları) hükümleri gereğince sona ermemiş olması koşulu ile söz konusu tarihte yeniden başlayacaktır. Bu konularda işbirliğini askıya alma tarihinden itibaren 90 gün içerisinde herhangi bir çözüm söz konusu değilse, ABD hükümeti Hazine'ye geçerlilik süresinin sona erdiğini bildirecektir."

(23) Işık Kansu, Ebru Toktar, "8.5 Milyar Doların Gizlenen Faturası", *Cumhuriyet* syf:1-8, 26.09.2003

Kredi anlaşması ile ABD'ye güvence verilmesinden sonra 6 Ekim'de *"Türk Silahlı Kuvvetleri unsurlarının güvenlik ve istikrara katkı yapmak amacıyla Irak'a gönderilmesine ve bu kuvvetlerin görev ve kullanılmasına ilişkin gerekli düzenlemelerin Hükümet tarafından yapılmasına ilişkin olarak 1 yıl süreyle izin verilmesine"* ilişkin Başbakanlık tezkeresi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan imzasıyla TBMM'ye sunulmuştur.

Tezkerede Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sorumluluk bölgesinde kendi milli komuta yapısı içinde görev yapacağı belirtilerek Türkiye'nin görevinin sadece güvenlik ve istikrara katkı ile sınırlı kalmayacağı, İstikrar Gücü'ne siyasi ve insani boyutta da katkıda bulunacağı bildirilmekteydi. Aynı zamanda Türk askerinin Irak'ta güvenlik ve istikrarın teminatı olarak görev yapacağına da vurgu yapılan tezkerede, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'taki işgal durumunun sürdürülmesine yardımcı ve bu durumun aracı bir askeri unsur olarak bu ülkeye gitmeyeceğine işaret edilmekte ve *"aksine ülkede durumun süratle normalleşmesine, Irak halkının insani ihtiyaçlarının karşılanmasına faal katkı yapacak bir unsur olacaktır,"* denilmekteydi.

Bunların yanı sıra tezkerede, Irak'ın PKK-KADEK terör unsurlarından temizlenmesinde ve Irak topraklarının ileride teröristler için *"melce"* olmaktan çıkarılması için gerekli tüm önlemlerin alınmasında Türkiye'nin kesin kararlı olduğu belirtilmiştir. Tezkere, TBMM Genel Kurulu'nun 7 Ekim 2003 tarihinde gerçekleştirilen kapalı oturumda görüşülmüş ve 183 red oyuna karşı 358 oy ile kabul edilmiştir. 543 milletvekilinin katıldığı oylamada 2 milletvekili de çekinser kalmıştır. Başta Kürt gruplar olmak üzere Iraklı bütün siyasiler, Ankara'dan çıkacak kararı beklemekteydi. Uluslararası haber ajanslarının TBMM'nin tezkereye onay kararını geçmesinden sonra, açıklamalar, tepkiler peş peşe gelmeye başlamıştır.

İlk olarak tepki veren yine Mesud Barzani'nin partisi olmuştur. IKDP'nin Ankara Temsilcisi Sefin Dizayi, NTV'de katıldığı canlı yayında Türk askerinin Irak'a gitmesinin gerekli olmadığını sa-

vunmuş, *"Komşularımızla Irak halkı arasında çatışma istemiyoruz,"* demiştir. Sefin Dizayi bu sözlerle yetinmemiş, sadece kuzeyde değil, Irak'ın herhangi bir bölgesinde Türk askerinin görev yapmasına sıcak bakmadıklarını, hatta Irak'ın diğer bölgelerine konuşlansa bile Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye bir destek koridoru açılmasına bile karşı olduklarını söylemiştir. Aynı gün Irak'taki Geçici Hükümet Konseyi'nin Kürt kökenli üyesi Mahmut Osman, Türk askerinin gönderilmesi kararını oybirliğiyle reddettiklerini açıklamıştır. Ancak kısa bir süre sonra böyle bir kararın olmadığı, Geçici Hükümet Konseyi'nin Türk askerine ilişkin herhangi bir oylama yapmadığı ortaya çıkmıştır. Mahmut Osman'ın açıklaması, sadece Kürt grupların görüşlerini yansıtmıştır. Bu açıklamaya bir yalanlama da Washington'dan gelmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Richard Boucher, TBMM'nin Irak'a asker gönderilmesi yönündeki kararını överken Geçici Yönetim Konseyi'nin bu konuda resmi bir açıklaması bulunmadığını söylemiş, *"Türkiye'nin kararı konusunda konseyin herhangi bir resmi kararını görmedik. Türk katkısının detayları konusunda Geçici Yönetim Konseyi ve Türk hükümetiyle birlikte çalışacağız,"* demiştir.

The Guardian'a konuşan Celal Talabani, *"Irak'ta hiç kimse onları istemiyor,"* derken ABD'den Türk askerlerinin Musul ve Kerkük gibi yerlerden uzak kalacağı güvencesi aldıklarını söylemiştir. Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari de *El Hayat*'ta yayımlanan açıklamasında, *"Geçici hükümet, barış kuvvetlerine komşu ülkelerin katılmamasını tercih ediyor, çünkü bu ülkelerin her birinin kendi siyasi programları ve kendi çıkarları var, bu da bazı hassasiyetleri daha da şiddetlendirip, uygun olmayan provokasyonlarla sonuçlanacak,"* görüşünü ileri sürmüştür. *Independent* gazetesi konseyin Kürt üyesi Mahmut Osman'ın ABD'yi suçladığını yazmıştır.

Eşzamanlı olarak Kürt yetkili Fadıl Merani, IKDP'nin tüm Kürt grupları toplantıya çağırmaya karar verdiğini açıklamış, Türk askerine atıfla, *"Onları kuzeyde, güneyde, ortada, doğuda ya da batıda iste-*

miyoruz. Gelmelerini istemiyoruz" açıklaması yapmıştır. IKYB'li Adnan Müftü ise Türk askerinin Irak'ta mevcut istikrarsız durumu güçleştireceğini iddia etmiş, *"Türkiye'nin askeri değil, siyasi ve ekonomik desteğine ihtiyacımız var. ABD, hiçbir Türk askerinin Kürt grupların kontrol ettiği kuzey bölgeleri civarına konuşlandırılmayacağı konusunda güvence verdi,"* demiştir. Gelişmeleri, Arap ülkeleri de yakından izlemekteydi. Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, *"Türk hükümeti, Irak'a asker gönderecekse bunun geçici olacağına dair güvence verdi,"* diyerek tartışmalara dahil olmuştur.

Bütün bu tepkiler, AKP'nin kesin bir karar almasını zorlaştırmaktaydı. 9 Ekim tarihinde Asya Pasifik Yayın Birliği (ABU) 40'ıncı genel kurul toplantısının açılışına katılan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan gelişmeleri şu sözlerle değerlendirmiştir:

"Biz sadece barış noktasında bu süreci hızlandırmak, demokratik ve hukuk devletinin buluşması konusunda bu süreci hızlandırmak, bir an önce Irak'ın dünya ile bütünleşmesini sağlayabilecek performansı yakalamasına yardımcı olmak için gidiyoruz. Şu anda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin dünyanın 26 ayrı ülkesinde askeri vardır. Askerimiz gittiği yerlerde hep barışa destek vermektedir, barışa katkı sağlamaktadır. Aynı şekilde Irak'ta da Genelkurmayımızın, hükümetimizin bu konudaki tavrı, düşüncesi oradaki süreci hızlandırmak ve barışı kalıcı kılabilmek için gerekli desteği verebilmektir."

Erdoğan'ın bu sözlerinden bir gün sonra *New York Times* gazetesi, Türk gücünün 6-10 bin askerden oluşabileceğini, konuşlanacak askerlerin Irak'ta ne yapacağı konusunda Türkler ile Amerikalılar arasında geniş görüş ayrılıklarının bulunduğunu yazmıştır.

Gelişmeler sıcaklığını korurken Kürt gruplar bu kez ABD'yi hedef almaya başlamışlardır. 12 Ekim'de İngiliz *The Guardian* gazetesi, Neçirvan Barzani'nin, *"Masadaki mesele budur: ABD'nin Irak halkının, hükümet konseyi ve Irak'ın siyasi partilerinin irade ve isteğine ne kadar saygısı var,"* açıklamasını yapmıştır. Tartışmaların, Türk askerinin gönderilmesi konusuna kilitlendiği bu dönemde, Tür-

kiye'nin Bağdat Büyükelçiliği'ne yapılan bombalı saldırı, aslında Irak'ın gerçek yüzüne işaret etmiştir. Saldırının, Büyükelçi Osman Paksüt'ün,[24] Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nin saldırı sonucu öldürülen lideri Bagr el Hekim'in ardından yönetime gelen Abdülaziz el Hekim ile yaptığı görüşme sırasında gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir. Büyükelçilik binasının mutfağa yakın bir bölümünde meydana gelen patlama sonucu, binada önemli ölçüde hasar meydana gelmiş, elçiliğin güvenlik görevlileri, Şii lider ile Osman Paksüt'ün eşi Ferda Paksüt'ü güvenlik altına alabilmek için kilere kapatmak durumunda kalmıştır. Bu saldırı ile belli ki, birileri Türkiye'nin Şiiler ile yakınlaşmaması mesajı vermiştir.

Öte yandan gelişmeler ve daha çok Türkiye'ye karşı yapılanlar TSK'nin sabrını zorlamaktaydı. 13 Ekim'de Genelkurmay Başkanlığı'nda Irak'a ilişkin yapılan bilgilendirme toplantısının soru-yanıt bölümünde dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ ile gazeteciler arasındaki şu diyalog, askerin gelişmelere ilişkin tutumunu açıkça ortaya koymuştur:

Soru: Irak'a hangi tarihte ayak basılacak?

Org. Başbuğ: Şimdi bir sürecin içerisindeyiz. Muhtemel görev bölgesinin ortaya çıkarılmasına bağlı. Henüz son noktaya gelmiş değiliz. Sonuçlanma noktasına gelince konuyu hükümete sunacağız. TSK'nin Irak'ta görev alacağı yer, hükümete ait bir sorumluluktur. Zamanlama açısından kesin bir tarih telaffuz etmemiz uygun olmaz.

Soru: Bu tezkerenin 1 Mart'a göre daha hayati bir pozisyonu var mı?

Org. Başbuğ: Hükümetin aldığı karar Meclis'e sunuldu, artık bu konuda nedenleri, gerekçeleri üzerinde yorum yapmak doğru olmaz.

---

(24) Bağdat'taki görevinin ardından 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine atanmıştır.

Soru: Kuvvet sayısı minimum-maksimum ne olacak?

Harekât Başkanı Korgeneral Mesud Yavuz Yalçın: Şu anda rakam vermek uygun değil.

Org. Başbuğ: Muhtemel harekât bölgelerine göre kuvvet çalışması var. Ancak bu yapılacak keşif faaliyetlerine göre netlik kazanacak. Burada net olan bir tümen sektörü sorumluluğu alacağımızdır. İstikrar Gücü'ne katılım yalnızca askeri yönüyle görülmemeli, insani yardım bakımından kamu kuruluşlarının gideceğinin de dikkate alınması gerekir.

Soru: TSK şehir savaşlarına hazır mı?

Org. Başbuğ: Bundan önceki barışı koruma faaliyetlerimize bakarsanız deneyimli olduğumuzu görürsünüz. Irak'ta görev alacak birliğin esas emir komutası Genelkurmay Başkanlığı'na ait olacak. Şehir savaşlarına gelince, Irak'a gidilmesi yeni bir konu değil, aylardır devam eden bir konu. Özellikle bu harekâtta görev alması muhtemel birlikler gerekli eğitim yönünden yönlendirildiler.

Soru: Kamuoyundaki tepkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Org. Başbuğ: Sorunun esas değerlendirmesi siyasi karar alanınındır. Biz TSK olarak siyasi otoriteyi ilgilendirdiğini düşünüyoruz.

Soru: Kürtler açık tehdit olarak alınıyor mu? Asker gönderilmesini etkiler mi? Saldırabilirler mi?

Org. Başbuğ: Kürt grupların bizim konvoylarımıza karşı saldırı durumu olursa gerekli cevabı alırlar. O onların sorunu.

Soru: Her üç muhtemel görev bölgesi için en riskli olanı neresidir? Gönlümüzden geçen görev alanı var mı?

İstihbarat Başkanı Korgeneral Hüseyin Göksu: Risk olarak; rejim muhalifi olan unsurlar, uluslararası terör örgütleri ve adi suç örgütlerini sıralayabiliriz. Bölge olarak değerlendirdiğimizde ise tüm bölgelerdeki aşiret reisleri, öncelikle o aşiretin güvenliğinin sağlanacağı düşüncesiyle, genel olarak TSK'nin kendi bölgelerinde görev almasını arzu ediyor.

Söz konusu bilgilendirme toplantısı sırasında Orgeneral İlker Başbuğ'un hükümetin Dubai'de imzaladığı anlaşmaya ilişkin yaptığı, *"Bir ekonomik anlaşmanın politik şartları da içermesinin uygun olmadığını ifade etmiştik, bu görüşümüz değişmedi,"* yönündeki açıklaması ise dikkat çekmiştir.

Ankara'dan gelen bu sert açıklamalar üzerine Iraklı Kürtler geri adım atmak zorunda kalmış, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'den, *"Irak'a gönderilmesi düşünülen Türk askerlerinin görevi barışı sağlamakla sınırlı olması gerekir,"* demek zorunda kalmıştır.

Ekim ayının ortasına doğru Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'den ilginç bir açıklama gelmiştir. Abdullah Gül, İslam Konferansı Örgütü'nün 10. Dönem toplantılarının yapıldığı Malezya'da, gazetecilerin sorularını yanıtlarken, Saddam Hüseyin'in, savaş öncesinde 15 yıl boyunca Türkiye'ye, *"Gelin Kürtleri birlikte yok edelim,"* önerisinde bulunduğunu ancak Türkiye'nin bu öneriyi reddettiğini ve aksine Kürtleri koruduğunu söylemiştir. 22 Ekim'de *New York Times* gazetesi köşe yazarı William Safire da Kürtlerin Türk askerine karşı çıkan tutumlarını yine ilginç bir yaklaşımla eleştirmiştir. William Safire, Irak'a gönderilmesi öngörülen Türk askerine karşı çıkan Kürtleri, hediye atın dişine bakan kişilere benzetmiş, birilerinin Mesud Barzani'ye, dar görüşlü şüpheciliğin işe yaramayacağını anlatması gerektiğini yazmıştır. 23 Ekim'de, BM Güvenlik Konseyi, 1511 sayılı kararı almıştır. Bu karar ile Irak Geçici Yönetim Konseyi'nin, ülkedeki siyasal yetkinin Iraklı bir hükümete devredilmesi çerçevesinde, yeni Irak Anayasası ve seçimler için 15 Aralık 2003'e kadar bir takvim belirlenmesini öngörmüştür.

2003 yılının kasım ayına gelindiğinde, hem Iraklı Kürtlerin Türk askerinin gelişine ilişkin itirazları hem de Türkiye'nin ABD'nin Kürtlere sağladığı siyasal ve askeri avantajlara ilişkin kaygısı sürmekteydi.

5 Kasım'da, Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Faruk Loğoğlu, Savunma Yazarları Derneği'nin kahvaltılı toplantısında Ankara'nın kaygılarını şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Bazı grupların kayırılması, geçici bakanlar kurulunun seçimine yansıdı. Irak'ın geleceği belirlenirken 'Irak'ın kuzeyi Kürtlere ait' denilirse bu bir felaket olur. Kürtler, ülkenin geleceğine ilişkin ve toplumdaki rollerinin üzerinde temsil sağlanarak çok fazla kayırıldı. Bizim Kürtlerle bir sorunumuz yok. 10 yıldan fazla süre onların korunmasını sağladık ve onlar için en iyisini istiyoruz, ancak her şey eşitlik esasına göre olmalı. Endişeli olduğumuz şey şu; eğer belli bir sistemi tolere ettiğiniz izlenimini verirseniz bu durum bölünmeye yol açacaktır ve zaten Irak'ın içinde bir istikrarsızlık unsurunu yaratıyorsunuz demektir."

Faruk Loğoğlu'nun bu açıklamayı yaptığı gün, Diyarbakır'da Irak, İran ve Suriye'den gelen temsilcilerin katılımıyla Kürt Edebiyatı Kurultayı düzenlenmiştir. Üstelik, bu kurultayın perde arkasında ABD'nin ve çeşitli Avrupa ülkelerinin de bulunduğu bilinmekteydi.

Kasım ayının ilk haftası biterken Türkiye, asker gönderilmesi konusunda gösterdiği bütün çabalarına karşın, Iraklı Kürtleri ikna edememiş, Türkmenler dışındaki diğer Iraklı grupların da tam desteğini alamamıştır. ABD de retorikte Türk askerinin gönderilmesine güçlü destek vermiş, ancak pratikte, özellikle Kürt grupların ikna edilmesinde siyasal baskı yapmaktan kaçınmıştır.

Ezcümle, Ankara'nın beklemiş olduğu meşruiyet ortaya çıkmamıştır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile ABD'li mevkidaşı 6 Kasım akşamı telefon görüşmesi yapmış, sonuçta, Irak'taki siyasal koşullara atıfla Türk askerinin gönderilmemesi üzerinde görüş birliğine varmışlardır. İki Dışişleri Bakanı arasında görüşme tutanaklara şöyle yansımıştır:

Powell: Uzun süredir Irak yönetimini Türk askeri konusunda ikna etmeye çalışıyoruz. Ancak olumlu sonuç alamadık. Irak'taki mevcut durum orada görev yapacak Türk askerine yönelik tehditlerin olabileceğini gösteriyor. Türk hükümeti, risk analizleri sonucunda asker gönderme teklifini yeniden değerlendirdi mi?

Gül: Hükümetimiz Meclis'ten aldığı yetkiyi kullanmak için uy-

gun koşulların oluşmasını bekliyordu. Görünen o ki, Irak halkı ülkesinde daha fazla yabancı asker istemiyor. Irak halkından gelecek davetin önemini hep vurguladık. Koşullar değerlendirildi ve hükümetimiz Meclis'ten aldığı yetki tezkeresini kullanmama kararı aldı.

Powell: Türk halkı, hükümeti ve meclisinin, Irak'ta ABD öncülüğünde yürütülen çabalara katkıda bulunma teklifine teşekkür ederiz. Türkiye'ye minnettarız. Türkiye, ABD'nin müttefiki ve stratejik ortağı olarak Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması ve halkına refah getirilmesi amacıyla elinden gelen her şeyi yaptı. Bundan sonra Türkiye ve ABD bu yolda birlikte çalışmaya devam edecektir.

Gül: Bizim ABD'den beklentimiz, K.Irak'taki PKK-KADEK varlığına karşı hassasiyetimizi dikkate alması ve bir an önce bu konuda somut adımları atması. Umarız ABD, K.Irak'taki otoriteleri bu konuda uyarır...

Powell: PKK-KADEK'i terör örgütü olarak gördüğümüzü ve Irak'ta hiçbir terör örgütünün barınmasına izin vermeyeceğimizi hep vurguladık. ABD, her türlü terörist tehdidi Irak'tan tasfiye edecektir.

Bu görüşmeden bir gün önce *Washington Post*'un, Celal Talabani'nin, Irak'ta Türk askerine kapıyı kapadığını ve ABD'nin planlarına darbe vurduğunu yazmış olması ise dikkat çekicidir.

Belli ki Celal Talabani, AKP'nin bu konuda karar almış olduğunu daha önceden öğrenmiştir. Hükümet, 7 Kasım'da Meclis'ten aldığı Irak'a asker gönderme yetkisini kullanmama kararını kamuoyuna açıklamıştır. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de bu kararın açıklanmasından sonra, *"Onlar kendi başlarına sorunları çözeceklerine inanıyorlar. Zaten hevesli değildik,"* açıklamasını yapmıştır. Asker göndermeme kararı, Iraklı Kürtleri bağımsızlık yönünde daha da cesaretlendirmiştir. Hükümetin açıklamasından dört gün sonra Ankara'ya, ABD'deki çeşitli Iraklı Kürt örgütlerinin, Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devletinin kurulması konusunda bölgede bir referandum düzenlenmesi amacıyla komite kurduğu bilgisi ulaşmıştır.

Gelişmelere ilişkin ayrıntıların netleşmesi ile bu konunun, ekim ayında Kaliforniya Eyaletinde Kürt İnsan Hakları İzleme Komitesi,

Kürt Toplum Merkezi ve Kuzey Amerika Kürdistan Ulusal Kongresi gibi örgütlerce düzenlenen çeşitli toplantılarda ele alındığı ortaya çıkmıştır. Aynı gün Ankara'ya, PKK'nin de Türkiye'de faaliyet göstermesi için 9 Ekim'de Demokratik Kurtuluş Partisi[25] adıyla yeni bir örgüt kurduğu bilgisi gelmiştir. Örgütün kuruluş bildirgesinde Türkiye'de Kürtlerin evrensel hakları için meşru demokratik mücadele yürüteceği belirtilmekte, HADEP'in kapatılması, DEHAP hakkında verilen Yargıtay kararı *"Kürt halkının siyasi varlığını ortadan kaldırmaya dönük uygulama"* olarak nitelendirilmekteydi.

Belli ki PKK de, Kürtlerin Irak'taki siyasal başarısının Türkiye'de de zemin bulmasını istemekteydi. Kürtler, bu karar ile önemli ölçüde cesaretlenmişler, hatta Türkiye'nin Kerkük'te yapmak istediği hastaneye bile karşı çıkmışlardır. Kerkük İl Meclisi, Türkiye'nin hastane yapma önerisini altıya karşı dokuz oyla reddetmiştir. Kürtlerin Türkiye karşıtı tutumlarına ise AKP hükümeti sadece *"tepki göstermekle"* yetinmekteydi.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 15 Ekim'de CNN Türk'e yaptığı açıklamada, Kürt liderleri yine uyarmış ve *"Son 15 sene içerisinde onları (Kürtleri) herhalde Almanlar, Avrupalılar, başkaları korumadılar. Amerikalılar operasyonlar yaptılar, ama Türkiye üzerinden oldu bütün bunlar. Hepsini yine Türkiye korur. Dolayısıyla orada da liderlere söylediğimiz hep şu: Konuşmalarınızda, demeçlerinizde dikkatli olun. Türk halkını rencide edici, üzücü şeyler söylemeyin. Bunların uzun vadeli maliyetleri olur,"* demiştir.

Abdullah Gül'ün bu tepkisini ortaya koyduğu gün, Irak Geçici Yönetim Konseyi ile Koalisyon Geçici Konseyi arasında, Irak'ın yeniden yapılandırılması konusundaki süreci içeren *"Politik Süreç Anlaşması"* imzalanmıştır. Irak adına Celal Talabani ile koalisyon güçleri adına Paul Bremer ve David Richmand'ın imza koyduğu anlaşmada üç geçiş aşaması öngören şöyle bir takvim belirlenmiştir:

---

(25) Kürtçe: Partiya Rizgariya Demokratik (PRD).

- 28 Şubat 2004: Devlet Yönetim Düzenleme Yasası'nın yayımlanması. (Irak geçici parlamentosunun seçim esaslarını kapsayacak olan siyasal geçişin birinci aşaması)
- 31 Mayıs 2004: 36 üyeli, Irak geçici parlamentosunun oluşturulması. (Irak Geçici Hükümeti seçecek)
- 30 Haziran 2004: Irak Geçiş Hükümeti'nin oluşturulması. (Siyasal geçişin ikinci aşaması)
- 13 Temmuz 2004: Irak Geçici Yönetim Konseyi, Irak Geçici Hükümeti, ABD/Koalisyon Geçici Irak Otoritesi'nin lağvedilmesi. (ABD, birliklerinin konuşu, istikrarın sağlanmasına kadar devam edecek)
- Aralık 2005: Irak hükümetinin oluşturulması. (Bu hükümet, Anayasa ve seçimlerin icraası sonucu kurulacak. Siyasal geçişin üçüncü aşaması)

Bu anlaşmanın imzalanmasından sonra, milliyetçi Kürtler, söz konusu siyasi sürecin Kürt kimliğini inkâr etmek anlamı taşıdığı görüşünü ortaya atıp yeni bir tartışma başlatmıştır.

Tartışmalar bağlamında anlaşmanın Kürtlerin temel haklarını yok ettiği öne sürülmekte ve Kürt parlamentosu ile Kürt hükümetinin dağılacağı savunulmaktaydı. *"Siyasi süreç, Kürt soykırımının ilk adımı ve Kürt kimliğinin inkâr edilmesidir"* yönündeki görüşler, milliyetçi Kürtlerin internet sitelerinde sıkça yer almaktaydı.

İşte bu tartışmaların gölgesinde Celal Talabani, Geçici Yönetim Konseyi Başkanı sıfatı ile bölge ülkeleri turuna çıkmış, önce Tahran'a gitmiş sonra da 19 Kasım'da Ankara'ya gelmiştir.

Celal Talabani'nin asıl amacı, asker krizine ilişkin ortaya çıkan gerginliğin azaltılması olmuştur. Gelmeden önce de yaptığı açıklamada, *"Türkiye Cumhurbaşkanı'nın da dediği gibi Türk askerinin gönderilmesi meselesi kapanmıştır. Bu ayın sonuna doğru Ankara'ya atmosferi yumuşatmak için gideceğim,"* demiştir.

Mahan Havayolları'na ait, üzerinde İran bayrağının bulundu-

ğu bir uçakla Türkiye'ye gelen Celal Talabani'yi, Esenboğa Havaalanı'nın büyük VIP salonunda karşılamaya gelenler arasında, eski DEP milletvekillerinden Sırrı Sakık ve Ahmet Türk, Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR) Genel Başkan Yardımcıları Fehmi Demir ve İbrahim Güçlü yer almıştır.

Kürt siyasetçilerin göstermiş olduğu bu ilgiye karşın, Celal Talabani Ankara'da resmi yetkililerin soğuk tebessümleri ile karşılaşmıştır. Celal Talabani için ne karşılama töreni yapılmış, ne kırmızı halı serilmiş ne de bayrak çekilmiştir. Görüşmelerde Celal Talabani, Türkiye'nin istediği mesajları verip Ankara'nın tepkisini azaltmaya çalışmıştır. Kürt lider PKK konusunda önce, *"Yeni demokratik Irak, hiçbir terörist grubun Türkiye ve diğer komşularını hedef alan faaliyetlerde bulunmasına izin vermeyecektir,"* demiş sonra da *"Türkiye'ye, Türk ordusuna ve Türk hükümetine karşı değiliz. Ancak biz Irak'ın güvenliğinin yabancı güçlerce değil, sadece Iraklılar tarafından sağlanması gerektiğine inanıyoruz. Irak ile Türkiye arasında herhangi bir düşmanlık olmasını da istemiyoruz,"* açıklamasında bulunmuş ve Türkiye'nin hastane kurmasına izin verilmemesi konusunda topu koalisyona atmıştır. Üstelik, PKK'ye ilişkin olarak, *"ABD'nin bir şey yapacağını sanmıyorum, dağlık bölgede çatışmak istemiyorlar,"* diyerek en yakın müttefikini(!) Türk yetkililere şikâyet bile etmiştir. Celal Talabani'nin ziyareti sırasında Türkiye-Irak İş Konseyi de toplanmıştır.

Irak'taki siyasi sürece müdahil olmakta ciddi sıkıntılar yaşayan Ankara, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yaklaşımını öne çıkarmaya başlamıştır.

2003 yılının son ayına doğru Ankara, Irak'a ilişkin yeni politikalar geliştirme arayışını sürdürmekteydi. Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmalar sürerken ABD, 28 Kasım'da Türkiye'den, Irak'ta askerler ve askeri malzemelerinin rotasyonu için İncirlik Üssü'nün kullanımını talep etmiştir. Talep üzerine Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve ilgili kurumlarca yapılan değerlendirme sonucunda

ABD askerlerinin 22 Mayıs 2003 tarihli 1483 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı'na dayanan 23 Haziran 2003 tarihli 5755 sayılı Bakanlar Kurulu kararı çerçevesinde sadece rotasyon amacıyla TBMM'nin iznine gerek olmadan İncirlik'ten transit geçiş yapabileceği kararı alınmıştır. ABD'nin elini önemli ölçüde rahatlatmış olan bu karara karşın, 1 Mart tezkeresi ve 4 Temmuz'daki çuval olayının Ankara-Washington ilişkileri üzerindeki etkisi sürmekteydi. Karşılıklı güven bunalımı nedeniyle Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin etkisi altındaki Irak'ta çok fazla bir hareket alanı yaratamamıştır. Bu nedenle, ekonomik ilişkilerin ABD'nin izin verdiği ölçüde geliştirilmesi kararı alınmıştır.

Ankara bu açmazdan kurtulmaya çalışırken 30 Kasım'da ABD Başkanı George Bush basından habersiz olarak iki saatlik bir ziyaret için Irak'a gelerek askerlere moral vermiş, Geçici Yönetim Konseyi üyeleri ile görüşmüştür. George Bush bu ziyareti ile Irak'tan kolay kolay ayrılmayacakları mesajını vermiştir.

Kürtler Güç Kazanıyor

ABD'nin Türkiye'nin asker göndermesine ilişkin planı uygulamaya giremeyince, Washington yönetimi, yeniden Kürtleri ön plana çıkarma yaklaşımını benimsemiştir.

ABD, Irak'ın güvenliğinde Türkiye, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerin devrede olmasını istemiş ancak bunun gerçekleşmesini sağlayacak siyasal iradeyi gösterememiştir. Sonuç böyle olunca Washington yönetimi, Kürtlere dayanarak Irak'taki işgalin ABD lehine sonuç vermesi yönündeki politikasını uygulamaya koymuştur. 7 Aralık'ta, Kürt bölgesinin uluslararası merkezlere hava bağlantısının kurulması yönünde önemli bir adım atılmış, Erbil Havaalanı sivil uçak seferlerine açılmıştır. Londra'dan hareket eden sivil bir uçak, Abu Dabi üzerinden Erbil Uluslararası Havaalanı'na inmiştir. Konuyla ilgili olarak www.kerkuk-kurdistan.com adresli internet sitesinde çıkan bir haberde, *"İlk defa sivil bir uçak Kürdistan'ın dışından direkt*

Kürdistan'a iniyor. Boeing 727 tipi uçakla 40 yabancı firma temsilcisi Kürdistan'a gelerek, Kürdistan pazarına ilişkin planlarını hazırlamaya başlayacaklar. Kürdistan hükümeti de bugün ile yarın yabancı işadamları için Erbil'de bir ticaret fuarı açıyor. Kürdistan hükümetine yakın bir kaynağın bildirdiğine göre, Erbil Uluslararası Havaalanı'na inen bu uçak çok önemli sembolik bir başlangıçtır, bundan sonra havayollarıyla yolcular Kürdistan'a gelip gidecekler. Eğer bu plan başarıyla sonuçlanırsa, Kürtlerin komşu ülkelere mihneti kalmayacaktır," denilmiştir.

Kürtler Erbil'in yanı sıra Süleymaniye'deki askeri havaalanının da uluslararası havaalanına dönüştürülmesi için çalışmalara başlamışlar hatta bunun için açılan 4.2 milyon dolarlık ihale Türk firması EGS'ye verilmiştir.

Iraklı Kürtler bir taraftan Erbil ve Süleymaniye'nin imarı ve yeniden yapılandırılması için yoğun çaba gösterirken diğer yandan da Kerkük'teki nüfus dengesini değiştirmeye çalışmaktaydı. İşgalin hemen sonrasında başlayan Kürt göçü kısa bir süre içinde kentin nüfus yapısını tamamen Kürtlerin lehine çevirmiştir. 2003 öncesinde yaklaşık 700 bin civarında olan nüfus, 2003 yılı sonuna gelindiğinde 1 milyon 300'e kadar çıkmıştır.

Mesud Barzani ve Celal Talabani, Saddam Hüseyin dönemindeki Araplaştırma politikasını gerekçe gösterip sahte kimlikler ve sahte doğum kayıtları ile Kürtlerin Kerkük'e yerleşmesini teşvik etmekteydi. Erbil'den, Süleymaniye'den ve civar köylerden gelen Kürt aileler, Kürt yönetiminin sağladığı parasal destek ile Kerkük'ün boş arazilerine ev yapmaya başlamış, Saddam Hüseyin döneminde petrol şirketi için yapılan lojmanlara yerleştirilmişlerdir. Hatta Kerkük stadyumunun sporcular için yapılan bölümleri ve soyunma odaları bile Kürt yerleşimcilerin işgaline uğramıştır. İlginç olan, Kerkük'ün bir kırılma noktası, etnik, dinsel ve mezhepsel fay hattı olduğunu bile bile Washington yönetiminin, Kürt göçüne göz yumması olmuştur.

Ankara, Kerkük'ün Irak'ın bir mikrokozmosu olduğu görüşüyle,

bu kentte patlak verecek bir çatışmanın kısa süre içinde ülkenin geneline yayılacağını savunmakta, ABD'li yetkililer de bu görüşün doğru olduğunu düşünmekteydiler. Ancak yine de Kerkük'te Kürtlerin önünü açıp bir çatışma zemini yaratmaktan kaçınmamışlardır. Türkiye'de tepkinin giderek artması üzerine, 12 Aralık'ta bir açıklama yapan ABD'nin Ankara Büyükelçiliği, Kerkük'te nüfus dengesini değiştirme çabası içinde oldukları yönündeki haberleri yalanlamayı tercih etmiştir. Kerkük'teki sorunun temelini oluşturan mülkiyet anlaşmazlıklarının Şubat 2004'te çalışmaya başlayacak bir komisyon tarafından karara bağlanması söz konusu olmuştur.

Kerkük tartışmaları sürerken uluslararası ajanslara düşen bir haber, Ortadoğu'da bir dönemin resmen kapanmakta olduğunu göstermiştir. 14 Aralık'ta ABD'nin Irak'taki sivil yöneticisi Paul Bremer, Saddam Hüseyin'in yakalandığını açıklamıştır. Bu açıklamanın hemen sonrasında ABD Savunma Bakanlığı Saddam Hüseyin'in sağ yakalandığını duyurmuştur.

Saddam Hüseyin, doğum yeri Tikrit'e 20 kilometre, El Oca'ya 6 kilometre uzaklıktaki El Dor kasabasında, sık hurma ağaçlarının bulunduğu düz bir alandaki El Hadra bahçesinde bir sığınakta ele geçirilmiştir. ABD güçleri, alınan bir ihbar üzerine Saddam Hüseyin'i, El Hadra bahçesinin altında, girişinde büyük bir ağacın bulunduğu bir sığınakta yakalamışlardır.

Açıklamanın yapıldığı gün, Saddam Hüseyin'in yakalandıktan sonraki görüntülerini yayımlanmıştır. Irak'taki Amerikan güçlerinin komutanı General Ricardo Sanchez de Bağdat'ta düzenlediği basın toplantısında, Saddam Hüseyin'in bir çiftlikteki 2 metre derinliğinde bir çukurda yakalandığını söylemiş, yakalandığı sırada yanında 750 bin dolar, iki Kalaşnikof ve bir tabanca bulunduğunu açıklamıştır. Saddam Hüseyin'in yakalanmış olması, Iraklı Kürtleri adeta sevince boğmuştur. Erbil ve Kerkük civarındaki kontrol noktalarındaki peşmergeler Saddam Hüseyin'in yakalanışını, havaya ateş ederek ve araçlarının klaksonlarını çalarak kutlamışlardır.

Irak tarihi açısından önemli bir dönemin kapandığını gösteren bu önemli olay bile siyasal açıdan Kerkük tartışmalarının önüne geçmemiştir. Birkaç gün sonra aralarında Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin de bulunduğu Irak Geçici Yönetim Konseyi'ndeki beş Kürt temsilci, konseye, Irak'ta federasyonla ilgili Kerkük'teki petrol alanlarının Kürtlerin denetimindeki bölgede yer almasını öngören bir yasa tasarısı sunmuşlardır.

Tasarıda Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin elindeki bölgenin, devrik yönetimin özellikle Kerkük'teki petrol bölgelerinde Araplaştırma siyaseti gütmesinden önceki dönemde, 1957'deki nüfus sayımı sırasındaki gibi Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı yöreleri kapsaması öngörülmekteydi. Metinde bu yöreler, Kerkük, Diyala ve Musul ile 1991'den beri Kürtlerin denetimindeki Erbil, Dohuk ve Süleymaniye olarak sıralanmıştır.

Kürtlerin bu öneriyi gündeme getirmesinin arkasında ise Washington yönetiminin Irak için eyalet projesini öngörmüş olması bulunmaktaydı. Kürtler, ABD'nin istediği gibi bir eyalet sisteminin oluşturulması durumunda, kendi denetimlerinde bulunan kentlerin fiilen IKDP ve IKYB'nin elinden çıkacağını düşünmekteydi. Mesud Barzani, bu kaygısını 19 Aralık'ta IKDP'nin *Khabat* gazetesine yazdığı makalede şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Irak'ta Kürt federasyonunda ısrarlıyız. 1970 anlaşmasına benzer bir anlaşma Arap ve Kürtler için büyük yarar sağlayacaktır. Eyalet sistemi Kürtleri bölecek ve birbirinden ayıracaktır. Coğrafi federasyon, Irak'taki Kürt sorununu çözecektir. Kürtlere verilecek federasyon, hem Kürtlerin, hem de Irak'ın sorunlarını çözer. Kürt'ün sorunu, yalnız Irak vatandaşlığı değildir. Kürt'ün meselesi siyasidir. 1970 yılında dönemin Irak yönetimiyle yaptığımız anlaşmanın, Kürtler için büyük yararı oldu. Biz parlamenter ve coğrafi federasyondan yanayız. Federasyon içinde Türkmen ve Asuri kardeşlerimizin hukuku da koruma altına alınacak. Her düşüncenin özgür olmasını istiyorum. Bunun da yapılacak yeni anayasaya konulmasını, bunun için tartışma zemini yaratılmasını istiyorum."

Bu açıklamasından bir gün sonra da IKDP'nin diğer yayın organı *Et Taahi* gazetesi de Mesud Barzani'nin şu açıklamasını sayfalarına taşımıştır:

"Kürtler Kerkük'ü, bu bölgenin petrol bakımından zengin olması nedeniyle istemiyor. Bu bölgedeki kent ve köylerin Kürt tarihi için önemli olması ve Kürdistan'ın coğrafi ve yönetim sınırları içinde yer alması nedeniyle istiyor. 12 yıllık özerklikten sonra, şu anda denetimlerindeki bölgelerden daha azını kabul etmeyecek olan Kürtler, Irak'ın kurtarılmasından önce nüfus değişikliklerine uğrayan Kürdistan'ın diğer bölgelerinin de kendilerine geri verilmesi için can atıyor."

Kürt liderler peş peşe açıklamalar ve basın organlarına verdikleri demeçlerle Kerkük üzerindeki iddialarını gündemin en üst sırasına taşımaya çalışırken, 22 Aralık'ta Kerkük'te yaşayan Kürtler, kentin Kürt bölgesine dahil edilmesi için yürüyüş düzenlemiştir. Kentin çeşitli kesimlerinden kalabalık gruplar halinde gelerek valilik önünde toplanan kalabalığa hitap eden Vali Abdürrahman Mustafa, Kürtlerin isteklerini Amerikalı yetkililere ilettiklerini ve Kerkük'ün geleceğiyle ilgili önemli çalışmalar yaptıklarını söylemiştir. Daha sonra valilik önündeki göstericilerden bir grup, Abdurrahman Mustafa ile ayrıca görüşerek, *"Kerkük'ün Kürdistan Federal Yönetimi içinde yer alması, Kerkük'e bağlı olup şimdi başka yerlere bağlı durumda olan ilçe, kasaba ve köylerin tekrar Kerkük'e bağlanması, Saddam Hüseyin'in Irak'ta adil bir şekilde yargılanması, geçmiş Irak yönetimi sırasında mağdur olanların zararlarının karşılanması ve zarar gören kasaba ve köylerin yeniden onarılması,"* yönündeki taleplerini yazılı olarak iletmişlerdir.

Aynı gün El Arabia televizyonuna konuşan Mesud Barzani, *"Irak halkının federalizmi kabul etmemesi halinde 1970'te imzalanan özerklik anlaşmasına geri döner misiniz?"* sorusuna, *"O anlaşma 1970'te yapıldı. Bu Kürtler için büyük bir kazanımdı. Ancak bu anlaşmanın üzerinden 33 yıl geçti. Bu süre içinde Kürdistan'da deniz kadar kan döküldü. Bu çok büyük kazançtı. Bu kazanım devam edecek. Biz 33*

yıl önceki anlaşmanın üzerinde durmayalım. Bu anlaşmayı geliştirelim. Bizim en az istediğimiz federalizmdir. Hiçbir Kürt vatandaşı bundan geri bir çözümü kabul edemez. Ancak şu anki Irak koşullarında federalizm en iyi çözüm yöntemidir," yanıtını vermiştir.

Mesud Barzani'den bu yönde açıklamalar gelirken aynı hafta içinde IKDP ve IKYB, *"Kürt federasyonu"* kurmak için aralarındaki pürüzleri bir kenara bırakarak birleşme kararı almıştır.

Hatta Celal Talabani ile Mesud Barzani, bu konuda Bağdat'ta yaptıkları görüşmede bir anlaşma bile imzalamıştır. Anlaşma, Kürt hükümetinde başbakanlık görevini IKDP'den Neçirvan Barzani'nin, meclis başkanlığı görevi ise IKYB'den Kosret Resul Ali'nin üstlenmesini; kabinede 6 bakanlığın IKDP'ye, 4 bakanlığın da IKYB'ye verilmesi öngörülmekteydi. Yaşanmakta olan bu gelişmeler, hem Türkmenlerin hem de Dışişleri Bakanlığı'nın kaygılarını ve sıkıntılarını körüklüyordu. Meclisin verdiği asker gönderme yetkisini kullanmama kararı alan hükümetin elinde çok güçlü diplomatik araçların bulunmaması, Dışişleri Bakanlığı'nı da ciddi anlamda sıkıntıya sokuyordu.

ITC Başkanı Faruk Abdullah Abdurrahman, Kürtlerin Kerkük'te gösteri yaptığı gün, Dışişleri Bakanlığı'nda Müsteşar Yardımcısı Ali Tuygan ile görüşmüş, Türkmenler ve Araplarla birlikte ortak bir tutum belirlenmesi üzerine mutabakata varmışlardır. Bu mutabakatın çıktığı saatlerde, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, TBMM Genel Kurulu'nda Dışişleri Bakanlığı'nın 2004 Mali Yılı Bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada Kürt grupları uyarmış, ancak tepkisinin dozu sadece, *"Kerkük'ün demokratik yapısını değiştirmeye çalışmak çok tehlikeli bir adımdır. Umut ederiz böyle yanlış yollara kimse girmeyecektir,"* cümleleri ile sınırlı kalmıştır. Gelişmeler üzerine ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman da, Irak'ta nasıl bir yönetim şekli kurulacağına Iraklıların karar vereceği yönünde basit bir açıklama yapıp Washington yönetiminin Iraklı Kürtlere olan desteğini yinelemiştir. Büyükelçi Eric Edelman, Amerikan yönetimi olarak

Irak'ın toprak bütünlüğünü desteklediklerini ve toprak bütünlüğünün korunduğu, başkenti Bağdat olan bir Irak istediklerini belirtip Türkiye'nin de hassasiyetlerini gidermeye çalışmıştır.

Benzer bir açıklama da ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Richard Boucher'dan gelmiştir. Richard Boucher, basın toplantısında, *"Biz Iraklıları destekliyoruz. Iraklılar, tarihlerinde ilk defa, en azından yakın tarihlerinde, kendi hükümetlerini kurma, kendi geleceklerini oluşturma üzerinde çalışabiliyorlar. Bu süreç zaten başladı. Biz de Iraklıların bunu tartışmasını, karar vermesini destekliyoruz. Çünkü, üzerinde konuştuğumuz onların geleceği,"* demiştir.

26 Aralık'ta Dışişleri Bakanlığı Irak'ın yeni anayasasının bütün Irak halkının mutabakatı ile oluşması gerektiğine dikkati çeken ve geçici yönetimdeki bazı grupların(!) anayasaya ilişkin projelerinin bu gerçekle uyumlu olmadığını bildiren yazılı bir açıklama yapmıştır. *"Irak'ın toprak bütünlüğü ve Irak halkının huzuru komşu Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir,"* ifadesine yer verilen açıklamada şöyle denilmiştir:

"Müstakbel Irak Anayasası ve buna yol göstererek öncülük edecek yasal düzenlemeler, bu husus önemle dikkate alınarak tüm Irak halkının mutabakatı ile oluşmalıdır. Irak'ın gelecekteki anayasal düzenlemeleri ile ilgili olarak, geçici yönetim yapısı içinde yer alan bazı gruplarca geçtiğimiz günlerde açıklanan projeler bu gerçekle uyumlu değildir. Bu yaklaşım, 19 Mart 2003 günü Ankara'da Türkiye ve halen Irak'taki koalisyonun liderliğini yürüten ABD ile Iraklı muhalif grupların birlikte yayımlamış oldukları ortak açıklamada vurgulanan anlayışla da taban tabana zıttır."

Açıklamadan anlaşıldığı üzere Ankara, atı alanın Üsküdar'ı geçtiğini, Kürtlerin artık geri adım atmayacağını, 19 Mart mutabakatının hiçbir anlam taşımadığını görmeme ısrarını sürdürmekteydi. Oysa, 19 Mart mutabakatının altından çok sular akmıştı. Üstelik, Mesud Barzani, federasyon talebi dışında iktidarın Iraklılara devrine ilişkin 15 Kasım'da imzalanan anlaşmanın Iraklı Kürtlerin haklarının da yer alacak şekilde gözden geçirilmesini bile istemekteydi.

29 Aralık'ta *Financial Times*, Irak'taki Geçici Yönetim Konseyi'ndeki Kürt üyelerin, değişim sürecinde yapılacak yasal düzenlemelerle Kürt bölgesine geniş egemenlik hakları sağlamaya çalıştıklarını belirtmiş, Kürtlerin peşinde oldukları egemenlik haklarının bölgenin doğal kaynaklarının kontrolünden Irak ordusunun bölgedeki askeri hareketlerini veto yetkisine kadar çeşitli alanlarda ortaya çıktığını öne sürmüştür. Gazete, *"Kürtlerin bu talepleri 28 Şubat tarihine kadar bitirilmesi hedeflenen yasal hazırlıkların önünde yeni bir engel oluşturacak,"* yorumu yapmıştır.

Financial Times Kürt gruplarca hazırlanan anayasa taslağını değerlendirirken, buna ilişkin ısrarlı taleplerin Irak'ın egemenliğine yeniden kavuşmasına bir engel oluşturduğunu yazmıştır. Gazete, Kürtlerin, istenen tavizlerin verilmemesi halinde bağımsızlık referandumu düzenleme tehdidine de yer vermiş, Kerkük konusunda ise *"Kürt taslağı da başka tartışmalı önerileri de içeriyor. Kürt bölgelerinde hemen coğrafi değişiklikleri talep etmemekle birlikte Kerkük ve Erbil illerinin yeniden çizilerek Saddam Hüseyin'in 1968 yılında iktidara gelmesinden önceki duruma getirilmesi çağrısını yapıyor. Taslak ayrıca, Baas iktidarı sırasında el konulan tüm Kürt varlıklarının iadesini de talep ediyor,"* değerlendirmesini öne çıkarmıştır.

Bu tartışmalar sürerken 30 Aralık'ta eski CHP Hakkâri milletvekili ve AKP üyesi Mikail İlçin, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'e, *"Kuzey Irak'taki Kürt grupların kurmak istediği Kürdistan Devleti'ne destek verin"* mektubu göndermiştir.

3 Kasım seçimleri öncesi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Hakkâri'de düzenlediği mitingde bizzat rozetini takarak partisine dahil ettiği Mikail İlçin, mektubunda, ABD'nin Irak müdahalesine destek verdikleri için avantajlı duruma geçen Barzani ve Talabani'nin federasyon kurmak için yaptıkları çalışmaları anlatarak, *"Kanları ile yoğrulmuş bu topraklar üzerinde federasyon olmak, devlet kurmak, cum-*

huriyet kurmak bunların hakları değil midir?" diye sormuştur. Yılın son günü de Arap ve Türkmenler Kerkük'ün kendi kontrollerindeki bölgeye bağlanmasını isteyen Kürtleri protesto için gösteri düzenlemiştir. Ancak gösteriye tahammül edemeyen peşmergeler topluluğa ateş açmış ve 8 kişi yaşamını yitirmiştir. 2004 yılının ilk günlerinde Kürtlerin Irak'ta etnik federasyon kurulmasına ilişkin yaptığı girişimler ve Kerkük'te yaşanan gerginlik Türkiye gündeminin üst sıralarında olmaya devam etmiştir. Arap ve Türkmenlerin 8 kişinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan gösterisinden bir gün sonra Kerkük'te iki Kürt'ün bıçaklanarak öldürülmesi, kentte gerginliği ciddi anlamda tırmandırmıştır. Aynı dönemde söz konusu etnik federasyon talebi ve Kerkük'te meydana gelen olaylar Batı'da da kaygı yaratmıştır. *Le Figaro* gazetesi ocak ayının ilk günlerinde Kürtler, Irak Geçici Hükümet Konseyi ve Türkiye arasında karmaşık bir oyunun başladığını öne sürmüş, Kürtlerin de 22 Aralık'ta yaptıkları gösteri sırasında Kerkük'ün Kürt özerk bölgesine dahil edilmesini talep ettiklerini anımsatmıştır. *Le Figaro*, Kürtlerin Irak'ta oluşturması planlanan federasyon çerçevesinde petrol bölgelerini kontrol altına almak için çaba gösterdiğine vurgu yapması ise dikkat çekici olmuştur. AKP hükümeti ise gerek Kerkük gerekse etnik federasyon talebi konusunda ABD'nin Kürt yanlısı tutumunu aşabilecek bir yaklaşım benimseyememiştir. Bu nedenle diplomatik manevra alanı giderek daralan AKP hükümeti, süreci retorikle yürütme çabası içinde olmuştur.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 2 Ocak'ta CHP Adana Milletvekili Atilla Başoğlu'nun bölgedeki gelişmelere ilişkin yazılı soru önergesini yanıtlarken, *"Parçalanan bir Irak tüm bölge için derin bir istikrarsızlık ortamı doğurmaya adaydır ve hiçbir bölgesel ülkenin çıkarına olmayacaktır. Ülkemizin güvenlik ve istikrarına zarar verebilecek olası gelişmelerin önünün alınmasına yönelik tedbirler ve hareket tarzları tabiatıyla mevcuttur,"* demiştir.

Ancak Abdullah Gül'ün *"mevcudiyetini"* ileri sürdüğü *"tedbirler"* ve *"hareket tarzları"* hiçbir zaman ortaya çıkmayacaktır.

Kerkük'te tansiyonun bir türlü düşmemesi üzerine kentte Kürt, Arap ve Türkmenlerin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiş, ancak basit güvenlik önlemlerinin artırılması dışında önemli bir karar alınamamıştır. Irak Geçici Yönetim Konseyi'nin Türkmen üyesi Songül Çabuk da 5 Ocak'ta yaptığı bir açıklamayla, Kerkük'teki çeşitli Kürt milislerin silahsızlandırılması tavsiyesinde bulunmanın ötesinde çok fazla bir girişimde bulunamamıştır.

Gelişmeler sıcaklığını korurken, ABD'li yetkililerin 5 Ocak tarihli *New York Times*'a verdikleri bir demeç, Washington yönetiminin Kürtlere ilişkin planlamaların önemli ipuçlarını veriyordu. Buna göre Geçici Yönetim Konseyi'ne, Kürtlere Irak'ın kuzeyinde güvenlik, vergilendirme ve özellikle de petrol gelirleri üzerinde büyük yetki sağlayan bir öneri getiriyordu. Buna karşılık bölgenin, ortak para kullanımı ve güvenlik açısından merkezi hükümete bağlı olması öngörülüyordu. ABD'li yetkililere göre zaten bunun zemini de hazırdı. Çünkü bölge 1991'den bu yana yarı-otonom bir statüyle yönetilmekteydi!

The Guardian gazetesi de 6 Ocak'ta Owen Bowcott ve Brian Whitaker imzalı haberinde, Irak'ın Kürt bölgesinin yarı özerk bir bölge olarak varlığını sürdürmesine olanak tanınacağı konusunda Kürt liderlerine güvence verildiğini yazmıştır. Gazete, *"Bu kararın komşu ülkeleri kızdırması ve diğer Iraklıları düşman etmesi beklenebilir ve gelecekte yapılabilecek herhangi anayasal anlaşma açısından önemli etkileri olabilir,"* diye yazmış, ABD'nin mevcut statükoyu kabul ederek Kürtlerin Irak'ın anayasasına ilişkin müzakerelerdeki pozisyonunu güçlendirebileceğine vurgu yapmıştır. Aynı haberde IKDP temsilcisi Dilşad Miran'ın, ABD'den gelen açıklamaya atıfla *"Yayımlanan açıklama olumludur, Kürt bölgelerinin kendi yönetiminin olması gerektiğini söylüyor. Sınırlar henüz belirlenmedi ancak ABD, yarı özerklik olacağını söyledi,"* yönündeki sözlerine de yer verilmiştir.

Tepkilere ve uyarılara karşın Celal Talabani ve Mesud Barzani bu konuda geri adım atmamıştır. İki Kürt lider de arkalarında Was-

hington yönetiminin durduğunu bilmekteydiler. İki Kürt lider 6 Ocak'ta Dokan'da bir araya gelerek son gelişmeleri değerlendirmiş, görüşme sonrası açıklama yapan Celal Talabani, *"Partilerimiz, bölge parlamentosunun 1992'de aldığı karar uyarınca federasyon seçeneğinden yanadır,"* demiştir. Kürt liderlerin bu kararından bir gün sonra ABD kaynakları, *New York Times*'a Irak'ın siyasi geleceğinin Irak halkı tarafından belirleneceği açıklamasını yineleyip, *"Irak'ta bir federasyon kurulup kurulmayacağı, kurulursa nasıl bir federasyon olacağı kararı, Irak halkına aittir,"* diyerek Washington'ın Irak'ta etnik temellere dayalı bir federasyonun kurulması halinde ciddi bir itirazının olmayacağı izlenimi vermiştir.

7 Ocak'ta İsrail gizli servisi MOSSAD tarafından doğrudan yönlendirildiği bilinen Debkafile adlı internet sitesi, Celal Talabani ile Şii lideri Ayetullah Sistani'nin bir anlaşma yaptığını öne sürmüş, ikilinin Sünni Arap azınlığını devre dışı bırakarak gelecekte Irak ganimetlerini aralarında paylaşmayı planlamış olabileceğini yazmıştır. Sitede *"Talabani, Başka Opsiyonları Açık Tutmayı Sürdürüyor"* başlığıyla yayımlanan değerlendirmede, Irak'ta oluşturulabilecek federasyonun şeklinin görüş ayrılıklarına neden olduğu belirtilmiştir. Çoğu Kürt'ün istediği bağımsızlığı elde edemeyeceklerini bilen Kürt partilerinin mümkün olduğu kadar gevşek bir federasyon için baskı yapmayı sürdürdüğü dile getirilmiş, Kürtlerin kendi yasalar ve vergi sistemi ile Irak'ın kuzeyindeki petrol alanlarının kontrolünü talep ettiklerine dikkat çekilmiştir. Aynı gün ABD'nin Irak'taki sivil yöneticisi Paul Bremer, Mesud Barzani ve Celal Talabani ile bir araya gelmiş, *"tek bir parlamento ve tek bir Kürt hükümeti"* projesinin ayrıntılarını ele almışlardır. 8 Ocak'ta Reuters haber ajansına konuşan Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Faruk Loğoğlu, Iraklı Kürtlerin, Kürt bölgesinin geniş şekilde özerk olacağı federal bir yapı yönünde giderek daha çok sesini yükselttiğini ve bunun problem olduğunu söylemiştir. ABD'nin Kürtleri bu yönde cesaretlendirme-

mesi gerektiği uyarısında bulunan Faruk Loğoğlu, *"Biz hiç kimsenin, Kürtler de dahil, Irak'ın geleceği tartışmalarına ipotek koyma hakkı olduğunu düşünmüyoruz. Irak'taki diğer aktörlerin olduğu platformlar dışında,"* demiştir.

9 Ocak tarihli *The New York Times*'ın başyazısında ise Irak'ta 30 Haziran'da egemenliğin Iraklılara devredilmesi öncesinde üstesinden gelinmesi en önemli olan sorunu, Kürtlerin iktidar ve bağımsızlık konusu olduğu vurgulanmıştır. Yazıda, *"Kürtler ayrı bir devlet hayali kuruyor. Otonomi elde etmek onların en düşük isteğidir. Bu kabul edilmeli ancak bazı koşullarla,"* görüşlerine yer verilmiştir.

Bu süreçte, gerek Mesud Barzani gerekse Celal Talabani'nin ilk hedefi, etnik federasyon konusunda Arapları ikna etmek, ABD'nin ise bazı çekincelerini ortadan kaldırmak olmuştur. Bu çerçevede 8-9 Ocak tarihlerinde Selahattin kentinde Kürt yetkililer ile Arap temsilciler, ABD'li diplomatların gözetiminde bir dizi toplantı yapmıştır. Toplantıya Geçici Yönetim Konseyi'nin dört üyesi Ahmed Çelebi, Muvaffak Errubai, Muhsin Abdülhamid ve Nasır Kaderci katılmıştır.

Buna göre ABD yönetimi, ilerleyen dönemde Kürtlerin denetimini kaçırmamak için önce çok sınırlı bir özerklik önerisi getirmiş, ancak Kürt gruplar bu öneriyi reddetmiştir.

Görüşmeden sızan bilgilere göre yapılan pazarlıklar sonucu Kürtler ve Araplar, ABD askerleri çekildikten sonra birleşik Irak içinde Iraklı Kürtlerin bir mini-devlet kurmaları yönünde anlaşmaya yakın bir noktaya gelmişlerdir.

Ancak, bazı Arap liderler ve toplantıya katılan Amerikalı yetkililer, iç güvenlik ve Kerkük kentinin statüsü konusunda açık itirazlarını dile getirmişlerdir. Kürt liderler, kendi bölgelerine yeni Irak ordusunun girmesine izin vermeye yönelik bir düzenlemeyi kabul etmeye hazır olmadıklarını bildirmişlerdir. Zaten Berham Salih de daha sonra, *"Irak ordusunun kuzeye gelmesine izin veremeyiz. Kürt parlamentosunun bu yönde onayına ihtiyacımız var. Irak ordusunun*

baskı aracı olarak kullanıldığı 83 yıllık bir tarihimiz var," açıklamasını yapmıştır.

Toplantı sonrası Mesud Barzani, *"Federalizm konusunda tam mutabakat sağlandı,"* derken Celal Talabani de tarafların federal ve demokratik Irak konusunda anlaştıklarını söylemiştir. Aynı gün AFP'ye demeç veren IKYB Süleymaniye bürosunun yetkililerinden Molla Bahtiyar da, *"Gerçekçi olmalıyız. Sabırlı olmamız gerektiğini biliyoruz. Kerkük'ü hemen elde edemezsek silaha sarılmayacağız,"* demiştir. Kürtlerin Araplarla toplantı yaptığı gün, *Washington Post* ABD'nin, Irak'ta biri Kürt, biri Arap olmak üzere iki hükümet olasılığı ile karşı karşıya olduğunu yazmıştır. Gazete, Kürtlerin, 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra geliştirdikleri temel siyasi, ekonomik ve güvenlik haklarını bırakmak istemediklerine işaret etmiş, bir Amerikalı yetkilinin, *"Kürtlerin güçlü bir eli var ve onu oynuyorlar,"* yorumuna yer vermiştir. *Independent* da Kürtlerin dış politika, savunma, maliye ve tabii kaynakların kontrolünü merkezi hükümete devretmeye hazır olduklarını ancak Saddam'ın ordularını bölgeden geri çekmesinden sonra elde ettikleri yetkilerin çoğunu elinde tutmak istediklerini yazmıştır. Gazete şu yorumu yapmıştır:

"Kürt liderleri, çok güçlü bir konumda olduklarının bilincinde. Irak'ın üçüncü büyük toplumunu yönetiyorlar. Kürt toplumu, Şii ve Sünni Araplardan küçüktür ancak iyi örgütlenmiş ve silahlıdır ve aynı zamanda uzun vadeli Amerikan işgalini tek destekleyen Iraklı toplumdur. Iraklı Kürtler, ABD kuvvetlerinin, ülkenin göreli güvenlik içerisinde hareket edebildiği tek kısmıdır. Kürtler bağımsızlığını ilan etmeyecek çünkü bunun, Türkiye'nin işgaline yol açacağını ve Suriye tarafından da sert bir biçimde karşı çıkılacağını biliyor."

'Anayasayı İmzalamam'

Irak'ın kuzeyinde yaşanan bu gelişmeler, Ankara'daki diplomasi trafiğini de hızlandırmıştır.

13 Ocak'ta Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi Başkanı Abdülaziz el Hekim Ankara'ya gelmiş, Türk yetkililere, Irak'ta fede-

rasyon konusunun Iraklı gruplar arasında görüşüldüğünü ve benimsendiğini söylemiştir. El Hekim, uygulamaya geçilmesi için de Irak halkının Meclis'i seçmesinin beklendiği bilgisini iletmiştir. Ancak Şii lider Dışişleri Bakanlığı'ndaki görüşmesinde, Irak'ın kuzeyindeki Kürt gruplarının zaman içinde elde ettikleri avantajlarını fiiliyata dökme çabalarından duyduğu rahatsızlığı da ortaya koymuştur. El Hekim, Dışişleri Bakanlığı yetkililerine Irak'ta federatif yapılanmaya soğuk bakmadıklarını ancak bu federasyonun etnik ve dini temele dayanmaması gerektiği görüşünü de dile getirmiştir. El Hekim, görüşmelerinin ardından kameralar karşısında da, *"Tabii ki Kürt kardeşlerimiz birtakım sıkıntılarla karşı karşıya kaldılar, tabii birtakım endişeleri vardır. Bu endişelerinden dolayı birtakım haklarını elde etmek için çaba harcamaktadırlar. O yüzden bu konuyu şimdi detaylandırmıyoruz ve meclise havale ettik,"* açıklamasını yapmıştır. Bu noktada bir uyarı da *New York Times* köşe yazarı William Safire'dan gelmiştir. Kürtlere olan yakın tutumu ve Türkiye karşıtlığı ile bilinmekte olan yazar, 14 Ocak'ta çok fazla özerkliğin Irak'ın ulusal bütünlüğünü tehlikeye atabileceği uyarısında bulunmuş ve ABD'nin, Kürtleri çok fazla özerklik istememeye ikna etme göreviyle karşı karşıya bulunduğunu yazmıştır.

Bu dönemde federasyon tartışmalarının yoğunluğu, Kerkük'teki sıkıntının ön planda olmasını engelleyememiştir. El Hekim Ankara'da bu mesajları verirken Mesud Barzani, 14 Ocak'ta Irak Geçici Yönetim Konseyi ile federalizm konusunda anlaşmaya vardıklarını açıklamıştır. Selahaddin kentinde Kürt, Türkmen ve Asurilere ait 30 parti temsilcisi Mesud Barzani başkanlığında bir araya gelmiş ve ertesi gün IKDP'nin *Khabat* gazetesi Mesud Barzani'nin bu toplantıdaki konuşmasını yayımlamıştır:

"Irak Geçici Hükümet Konseyi ile federalizm konusunda anlaşmaya vardık. Irak'ta iller ayrı ayrı yönetilemez. Kürdistan'ın bir özelliği var. Önceki toplantılarda konuştuğumuz gibi o özellikten dolayı biz Kürt halkı merkezle ilişkimizin şekillendirilmesine kendimiz karar vererek belirleyeceğiz. Her milletin kendi özelliği var. Irak'ta

bulunan iki esas kavim yani Arap ve Kürtler ve diğer azınlıklar onların da hakları federalizm çerçevesinde korunmalıdır. Diğer bölgelerin özgürleşmesinden sonra zorla göç ettirilen insanların kendi bölgelerine dönmelerinden sonra geleceklerini tartışmalıyız. Türkmen ve Asurilerin haklarına gelince, onlar bizim kardeşlerimiz ve hüküm konseyinde haklarını istemeleri onların bir hakkıdır," Abdülaziz el Hekim'den sonra Celal Talabani, sağ kolu Berham Salih'i 16 Ocak'ta Ankara'ya göndermiştir. Ancak ziyaret öncesinde Berham Salih'in NTV'ye yaptığı şu açıklama bir anda tansiyonun yükselmesine neden olmuştur:

"Kerkük bir Kürt şehridir. Coğrafi ve nüfus açısından Kerkük Kürtlere aittir. Bizler tek bir noktaya odaklandık. Bizler Irak'ın bir parçasıyız, yönetiminin bir parçasıyız. Irak'ın durumu her zaman için uluslararası hukuka dayalı olarak verilmeli. Hiçbir askeri unsur bu çerçevede yer almamalı, yabancı unsurlar yer almamalı. Irak'ın komşuları bu bağlamda yer almamalı. Irak'ın durumu ile Türkiye'nin durumuna ilişkin birlikte ve dayanışma içinde bir çözüm bulunmalı."

Bu açıklamalar ziyaret öncesinde iplerin birden bire gerilmesine neden olurken Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hüseyin Diriöz, *"Kerkük'ün ne olduğu bellidir. Ne olduğunun en büyük kanıtı da buraya el koyma teşebbüslerine bütün Iraklı grupların, Arap olsun, Türkmen olsun, Asuri olsun bütün grupların gösterdiği tepkidir. Şehrin güvenliğini sağlamakla görevli olanların çok kötü bir sınav verdiklerini görüyoruz. Irak içinde en demokratik olduklarını iddia edenlerin bir gösteriye bile tahammül etmediklerini görüyoruz,"* diyerek Türkiye'nin resmi tepkisini ortaya koymuştur.

Berham Salih Ankara'ya iner inmez basın mensuplarının soruları ile karşı karşıya kalmış ve tansiyonun yükselmesine neden olan sözlerinden geri adım atmamıştır. Kürt yetkili, *"Kerkük bir Kürt kentidir,"* şeklindeki sözlerini benzeri bir ifadeyle yinelerken, *"Kerkük'ü farklı toplulukların barış içinde bir arada yaşadığı bir yer haline dönüştürmemiz gerekiyor,"* demiştir. Berham Salih görüşmeler sırasında

da, *"Kerkük'ün nihai statüsü ister Kürt bölgesine, ister federal Irak'ın diğer bölgelerine dahil olsun, sonuçta Kerkük'ün statüsüne dışarıdan herhangi bir güç tarafından değil, bölge halkı tarafından karar verilecektir,"* diyerek Ankara'nın tepkisini azaltmaya çalışmıştır.

Kürt yetkili, Ankara'da Türk yetkililerin kızgınlığını ortadan kaldırmaya çalışırken Mesud Barzani, 19 Ocak'ta *Washington Post'*a, bir gün sonrasında IKDP'nin yayın organı *Khabat* gazetesine coğrafi ve kavim federalizmi içermeyen ve Saddam Hüseyin rejimi tarafından Kürt bölgelerine yerleştirilen Arapların buralardan çıkarılmadığı takdirde yeni kurulacak hükümet projesini reddedecekleri açıklamasını yapmış ve şöyle demiştir: *"Kürt hakları ertelenmemeli. Anayasa hazırlandığı takdirde de bizim bu haklarımız orada da belirtilmeli ki, bu haklarımız daha sonra elimizden alınmamalı. Biz Kürtler çok sabır gösterdik. 10-15 yıl daha bekleyemeyiz. Biz, Arapların Kürt bölgelerine yerleşmelerini kabul edemeyiz. Kürtler koalisyon güçlerine ellerinden gelen bütün yardımı yaptı. Biz bu savaşta canımızı bile feda etmeye hazırlandık. Kürtler bu yaptıklarından dolayı ödüllendirilmeli. Amerikan hükümeti bize destek olmazsa biz de konuyu Amerikan kamuoyuna götürürüz. Biz önceden kendi gücümüzle bu bölgelere yerleşen Arapları çıkarabilirdik. Ama yapmayıp bekledik. Maalesef şimdiye kadar bu mesele çözülmedi. Belki de bu konu gelecekte bizim kontrolümüzden çıkıp millet kendi hakkını alır. Kendi hakkımızı kendimiz alırız."*

Mesud Barzani, haklarının 1 Mart'a kadar teslim edilmemesi durumunda Irak geçici anayasasını Kürtlerin imzalamayacağı tehdidini savurmuştur. Siyasal ortamın giderek gerginleşmesini değerlendiren *New York Times*, 20 Ocak'ta, Kürtlerin siyasi haklar ve zararlarının tazmin edilmesine ilişkin taleplerinin bir anda ABD'li yetkililerin önündeki en kritik sorun haline geldiğini yazmıştır. 21 Ocak'ta da *Independent'*ta Patrick Cockburn imzasıyla yer alan haberde, Kürtlerin, petrol zengini toprakların kontrolünü kaybedince ABD'nin aleyhine döndüğü yorumu yapılmıştır. Gazetenin yo-

rumunda, Irak savaşında ABD güçlerine büyük destek veren Kürtlerin bugün ABD'ye büyük öfke duyduğu belirtilerek, *"Bekledikleri, kendi meseleleri üzerinde tam bir kontrol hakkına sahip olmalarına ve bölgedeki Arapları buradan atmalarına olanak sağlanmasıydı,"* denilmiştir. Haberde Mesud Barzani ile yapılan röportaja yer verilmiş, *"ABD işgalini geniş biçimde destekleyen Iraklı Kürtler, ABD ve müttefiklerinin kendi ilişkileri üzerinde kontrol kurma ve Saddam Hüseyin tarafından Kürdistan'a yerleştirilen Arapları bölgeden çıkarmaya izni vermedikleri için giderek artan kızgınlıklarını ortaya koyuyorlar,"* yorumu yapılmıştır.

Bu değerlendirmeler sürerken Berham Salih Ankara'dan Washington'a geçmiş ve 26 Ocak'ta burada iki Kürt partisinin –daha önce üzerinde uzlaşmaya varılmış siyasal süreç dışında– Kürdistan bölgesel hükümetini kurma süreci başlattığını açıklamıştır. Berham Salih, Washington'daki temasları sonrasında, *"Bağdat ve Kürdistan ilişkileri, devam eden bir süreç içinde kararlaştırılacak. Güç dengesi, siyasi süreç yoluyla sağlanacak. Çünkü Kürtlerin durumunun emsali yok. Kürtler, son 12 yıldır kendi parlamentolarına sahip. Bu durumu, Basra, Musul bölgesiyle kıyaslayamazsınız. Modaliteler yeniden kurulmalı. Türklerin bize söylediği önemli bir şey var. O da, Irak'ın geleceği hakkında karar vermenin Irak halkının işi olduğu. Biz de komşularımızı, iç siyasete müdahale etmekten uzak durma yönünde cesaretlendiriyoruz. Türklerin, etnik federalizm konusunda bazı endişeleri var. Sadece Türkler değil, bütün komşularımız Irak'ın geleceğinden endişeli. Ancak bu yönde tartışmalar sürüyor. Ben, Türklerle görüşmelerimden makul ölçüde tatmin oldum. 12 yıldır Irak'taki Kürt varlığının, Türkiye'ye partner olduğunu, şimdi de yeni ekonomik fırsatlar bulunduğunu anlattım,"* açıklamasını yapmıştır.

Ankara bütün dikkatini, Kürtlerin etnik federasyon talebine ve Kerkük ile ilgili gelişmelere yöneltmişken Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, sorunun çözümü için yine ABD'ye gitmeye karar vermiştir. Gitmeden önce *Newsweek* dergisine verdiği demeçte, *"Irak'ta etnik*

veya dini esaslara dayalı federal bir yapı sağlıklı olmayacaktır. Bu durum, Suriye, İran ve Türkiye'yi rahatsız edecektir. Kürtlerin Kerkük'te attığı adımlar da sağlıklı değil. Bir etnik grubun, diğerinin üzerinde egemenliğini tatbik etmesi çabaları adil değil. Bu etnik grup Kürt, Türk, Arap veya her ne olursa olsun fark etmez. Bu yaklaşım, Irak'ın bütünlüğüne zarar verecektir. İkinci olarak, Kerkük'te olanlar, bütün Irak halkına ait olması gereken Irak petrolünün, tek bir etnik grup tarafından sömürülmesi ihtimalini yaratıyor. Doğal olarak, diğer etnik unsurlar, buna karşı olumlu bir tavır almayacaklardır," diyerek Türkiye'nin tepkisinin dozunu düşürmeyi tercih etmiştir.

Ancak ziyaret öncesi Türkiye ile Iraklı Kürtler arasında tansiyon bir türlü düşme eğilimi göstermemekteydi.

IKDP askeri oluşumu ve peşmerge sorumlusu Mansur Barzani, IKDP'nin yayın organı *Khabat* gazetesine Kürt halkının isteği olan federalizm yerine geldiği takdirde, kendilerinin de onu gerektiği gibi koruyacaklarını dile getirmiş ve *"Biz şimdiye kadar çok can verdik. Yine can vermeye hazırız. Eğer bu federalizm isteğimiz gerçekleşmezse biz kendimizi yine feda etmeye hazırız. Bu hakkı almak için binlerce can vermişiz ve binlerce can vermeye de hazırız. Kürt halkının isteklerinin karşısında duranlar ise şunu iyi bilsinler, biz de onların karşısında duracağız. O zaman peşmergelerin tavırları başka olacaktır..."* açıklaması yapmıştır.

Bu sözler, istekleri karşılanmaması durumunda Kürt grupların yeniden silaha sarılacağı tehdidi anlamına gelmekteydi. 27 Ocak'ta ise Neçirvan Barzani, IKYB ile IKDP güçleri arasında çatışma çıkmasını önlemek amacıyla bölgeye gönderilen Türk askeri gücünün çekilmesini istemiştir. Neçirvan Barzani, Erbil'deki bölge parlamentosunun, ekim ayında Londra ve Ankara'ya mektup göndererek, Saddam Hüseyin yönetiminin devrilmesinden sonra barış gücü askerlerinin Kürt bölgesinde bulunmasına gerek kalmadığını ve bu güçlerin ayrılması gerektiğini bildirdiğini açıklamıştır. Kürt yetkili, barış gücünün görevinin sona ermesine ilişkin bir toplantı dü-

zenlenmesini istediklerini, ancak ilgili ülkeler ABD, İngiltere ve Türkiye'den henüz yanıt alamadıklarını belirtmiş, ilgili ülkeler problemin çözümü için gayret göstermediği takdirde, sorunun çözümü için kendilerinin başka seçenekleri gündeme alacaklarını söylemiştir. Neçirvan Barzani, *"başka seçenek"* olarak *"gösteriler, protestolar düzenlemeyi ve büroları kapatmayı"* göstermiştir

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD ziyareti de işte böylesine sıkıntılı bir ortamda gerçekleşmiştir. Ziyaretin en dikkat çekici noktalarından bir tanesi, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyi özelinde Irak politikasının eksenini yine PKK ve PKK'den kaynaklı güvenlik sorunları üzerine oturtma çabası olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan, Washington programı kapsamında 28 Ocak'ta Stratejik ve Uluslararası Etütler Merkezi'nde (CSIS), Amerikalı işadamlarının da katıldığı bir gruba yaptığı konuşmada, PKK konusunu gündeme taşımıştır.

Başbakan, terör örgütü PKK'nin Irak'ta varlığını güçlenerek sürdürdüğünü belirtmiş ve *"ABD'nin yaptırım uygulamasını beklemek bir stratejik ortağın hakkıdır,"* demiştir. Recep Tayyip Erdoğan, Irak'taki gelişmelere ilişkin olarak da, *"Federe Kürt devleti yaklaşımını sağlıklı bulmuyoruz. Etnik kökene veya mezhebe dayalı federal yapı Irak'ı paramparça eder. Irak'ın toprak bütünlüğü korunmalı. Yeraltı zenginliklerini tüm Irak halkı paylaşmalı. Ayrıca, belli bir bölgenin belli bir etnik yapıya verilmesi sakıncalı,"* açıklamasını yapmakla yetinmiştir.

Görüşmelerin içeriğine ilişkin ayrıntılar ise Recep Tayyip Erdoğan'ın ziyareti sonrasında ABD basınında ayrıntıları ile yer almıştır. *New York Times*, Kürtlerin yeni Irak'taki rolleri konusunda ABD'den taahhüt arayan Türkiye'nin karışık bir mesaj aldığını öne sürerken *Washington Times*, 8.5 milyar dolarlık kredinin Türkiye'nin Kuzey Irak'a operasyon yapmaması için Bush'un elinde bir koz olduğunu yazmıştır. *Washington Post* da Kürtlerin taleplerinin komşu ülkelerde alarm durumu yarattığını ileri sürmüştür. Kürtlerin bağımsızlık elde etmek için baskı yaptığını yazan *Washington Post,* bu taleplerin aynı zamanda ABD'nin Irak ile ilgili planları için potansiyel ciddi bir

komplikasyon oluşturduğunu belirtmiş, *"ABD öncülüğündeki Irak müdahalesi ve işgalinin en hevesli destekçileri olan Kürtler olmadan bir hükümetin kurulmasının ülkenin defakto parçalanması anlamına gelir,"* görüşünü dile getirmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan'ın ziyareti sonrası, Türkiye'nin PKK odaklı Irak politikası ilk somut sonucunu vermiş, 30 Ocak'ta, ABD, PKK-Kongra Gel örgütünü terörist örgütler listesine almıştır. Aynı gün, George Bush'un en güvenilir yardımcılarından ve Irak'taki işgalin önde gelen savunucularından Condoleezza Rice, istihbarat birimlerinin aslında Irak'ta hiç kitle imha silahı bulunmayabileceğini açıkladığını itiraf etmiştir. Bu süreçte belki de en dikkat çekici açıklama yine eski Başbakan Bülent Ecevit'ten gelmiştir. Bülent Ecevit, 31 Ocak'ta yaptığı yazılı açıklamada, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD Başkanı George Bush ile yaptığı görüşmede, Kerkük konusunun gündeme gelmediğini belirtmiş ve şunları dile getirmiştir: *"Biz PKK'nin terör eylemlerini olabildiğince önlemek için Irak'ın kuzeyine sınırlı sayıda Türk birliği yerleştirmiştik ve bu çok etkili olmuştu. Şimdi, Barzani ve Talabani bunu önlemek istiyor. Bunu önlemek için uğraş gösterirken de bize tehditler yöneltiyor. Eğer, ABD izin vermese, hatta teşvik etmese Irak'ın kuzeyinde Kürtler, kesinlikle böyle bir cüretkârlık gösteremezdi. Onun için özellikle bu konuda ABD, Türkiye ile ittifak birliğine yakışmayan bir tavır içine girmiş bulunuyor."*

2004 yılının Şubat ayının hemen başında, Kurban Bayramı'nın birinci günü Iraklı Kürtlerin başkent olarak gördüğü Erbil deyim yerindeyse bir intihar saldırısı sonucu kana bulanmıştır.

Kurban Bayramı nedeniyle Erbil'de IKDP ve IKYB bürolarında bayramlaşma yapılacağı için birçok partilinin toplandığı sırada, 2 büroda aynı anda bombalar patlamış ve her yer kan gölüne dönmüştür. Patlamaların ardından olay yerine FBI elemanları ve ABD askerleri de gelip araştırma başlatmışlardır. 2003'teki işgalin ardından Irak'ın kuzeyinde ilk defa böylesine büyük ve kanlı saldırı yapılmış, saldırı-

larla beraber, Erbil'de insanlar sokaklara dökülmüş, ancak olay yerlerine yaklaştırılmayan halk, daha sonra hastanelere akın etmiştir.

Erbil'de gerçekten bir trajedi yaşanmaktaydı. Patlamalardan sonra ilk akla gelen olasılık, bürolara intihar saldırılarının araçlarla yapıldığı yönünde olmuş ancak daha sonra saldırganların binalara kadar girip bombaları bayramlaşmanın yapılacağı salonlara yerleştirdiği anlaşılmıştır. Saldırıda, aralarında Kürt yönetiminin önde gelen isimlerinden Sami Abdurrahman, Ekrem Mintik, Mehdi Koşhai, Kürt Şevket Şeyh Yezdin ve Saad Abdullah'ın da bulunduğu 67 kişi yaşamını yitirirken bu acı olay, o sırada Erbil'de bulunmayan Kürt liderler için anında bir politik malzeme olmuştur.

Kısa bir süre sonra saldırıları El Kaide ile bağlantıları olduğu sanılan Ensar el İslam örgütüne yakın bir grup üslenmiştir. Geçmişte de bazı bildiriler yayınlayan Ensar el Sünnet adlı örgüt http://groups.yahoo.com/group/globalislamicmedia/message/314 adresindeki sitedeki mesajda, *"2 şehit kardeşimiz Erbil'de şeytanın 2 inine saldırdı. Kurban Bayramı coşkumuz Yahudi ve Hıristiyan ajanlarına karşı saldırıyla arttı"* ifadesinin kullanılmış olduğu ortaya çıkmıştır. Saldırı sonrasında Mesud Barzani, Celal Talabani'ye başsağlığı mesajı göndermiş ve bu tür terörist saldırıların, yönetimlerinin birleşmesi kararlarına karşı olduğunu ifade etmiştir. Aynı gün, IKYB Erbil Enformasyon Sorumlusu Azad Jindyani, saldırılardan sonra, *"Patlamalardan sonra federalizm konusunda daha da ısrarcı olacağız. Demokratikleşmede daha büyük rol oynayacağız,"* açıklamasını yapmıştır. Washington'dan da açıklama gecikmemiştir. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz, *"11 Eylül Amerikalıları, Bali Endonezyalıları birleştirdi. Bu korkunç saldırı da Iraklıları birleştirecek. Teröristlerin istediği etki görülmeyecek,"* demiştir. Paul Wolfowitz bu açıklamayı Kerkük'te yapmış, ABD'li yetkilinin ayrılmasından kısa süre sonra da kentte arka arkaya bombalar patlamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Richard Boucher da, *"Erbil'deki terörist saldırıları kınıyoruz. Bu korkunç saldırılarda ölenlerin ailelerine*

en derin başsağlığı dileklerimizi sunuyoruz. Irak'taki sivil hedeflere yönelik bu saldırının Kurban Bayramı'na denk düşen zamanlaması, bu saldırıların arkasındakilerin Irak halkına veya genel anlamda Müslümanların çıkarlarına hizmet etmediğini göstermektedir," açıklamasıyla Washington'ın resmi tepkisini ortaya koymuştur.

Türk Dışişleri Bakanlığı da resmi bir açıklama yaparak Türkiye'nin başsağlığı dileklerini iletmiştir. Ankara sadece başsağlığı iletmekle kalmamış, saldırıda yaralananlardan bir bölümünün Türkiye'de tedavi altına alınmasını da sağlamıştır. Bu açıklamalar peş peşe gelirken MOSSAD güdümlü Debkafile, Celal Talabani'nin Erbil'deki saldırılardan Türkiye'yi sorumlu tuttuğu ve bunu Irak'ta bulunan ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'e ilettiği yönünde bir haber yayımlamıştır. Haber Ankara kulislerine bomba gibi düşmüş, ciddi bir tartışma başlamadan, Celal Talabani'nin sağ kolu Berham Salih, Anadolu Ajansı'nın Washington temsilciliğine bir yazılı açıklama gönderip bu haberin tamamen uydurma olduğu bilgisini aktarmıştır.

İsrail istihbaratının doğrudan yönlendirdiği bir internet sitesinin söz konusu haberi yayımlamaktaki beklentisinin ne olduğu tam olarak ortaya çıkmadan tartışma sonlanmıştır. Erbil saldırısı, iki Kürt partisinin daha yakın işbirliği yapmasına zemin hazırlamış ve yürütülen temaslar sonucu Kürt liderler bu konuda mutabakata varmıştır. Bu sıcak gelişmeler arasında 7 Şubat tarihinde Bağdat'a gelen L'akhdar Brahimi başkanlığındaki BM heyeti, gerekli incelemeleri yapmış ve 10 Şubat'ta Irak'ın seçim altyapısından yoksun bulunması ve ülkenin harabeye dönmüş olması nedeniyle, 30 Haziran tarihinden önce adil ve demokratik bir seçimin yapılmasının olanaksız olduğunu açıklamıştır. Kürt grupların Irak'ta federasyon oluşturulması yönündeki ısrarlı taleplerine karşın, ülkede daha sağlıklı bir seçim altyapısının olmadığı tescil edilmiş, Kürt liderlerin bu ortamda bağımsızlığın ön aşamasını oluşturacak bir federasyona ilişkin fiili durum yaratma çabası içinde olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. 9 Şu-

bat'ta yine Celal Talabani'nin talimatıyla Berham Salih, Washington ve Madrid dönüşü Ankara'ya uğramış, havaalanında ziyaretinin gerekçesine ilişkin, *"Türk hükümetinin terörist saldırıların ardından bize ilettiği başsağlığı mesajları ve yaralılara yaptığı yardımdan ötürü Celal Talabani ve halkımız adına şükranlarımızı iletmek için buradayım,"* açıklaması yapmış, ancak Dışişleri Bakanlığı'ndaki görüşmelerde Irak'ta hazırlanmakta olan geçici yönetim yasası ve federasyon konusu masaya yatırılmıştır. Berham Salih, hazırlanmakta olan taslak konusunda bilgi vermiş, Türk yetkililer de yine çekincelerini ortaya koymanın ötesinde çok fazla bir adım atamamıştır.

İşte bu dönemde ABD'nin eski dışişleri bakanlarından, deneyimli diplomat Henry Kissinger'ın yaptığı bir uyarı çok fazla dikkat çekmese de tarihin not defterindeki yerini almıştır. Henry Kissinger, 11 Şubat'ta Washington Post gazetesinde kaleme aldığı yorum yazısında, ABD'nin Irak'ta izlemesi gereken politika konusunda görüşlerini açıklarken Irak'ta Kürtlerin özerklik meselesinin, belli bir noktanın ötesine ulaşması durumunda, İran tarafından da desteklenebilecek bir Türk askeri müdahalesi tehdidi bulunduğunu ileri sürmüş, *"Yugoslavya gibi, stratejik nedenlerle oluşturulan Irak, temsili kurumlarla bir arada tutulmayabilir ve özerklik veya temsili gruplara bölünme eğilimi gösterebilir. Bu sonuç, arzu edilenden çok uzak olabileceği gibi, olaylar, üç devlete bölünmeyi zorlayabilir. Ancak bu sağlam bir uluslararası rehberlik gerektirecektir,"* değerlendirmesini yapmıştır.

Henry Kissinger, Iraklı Kürtlerin, federal sistemi tercih ettiğini ancak Kürtlerin tanımladığı özerkliğin, bağımsızlıktan ancak mikroskopla ayrılabilecek kadar farkı bulunduğuna da dikkat çekmiştir.

Şubat ayının ortasına doğru, Irak'taki geçici yönetim yasası önemli bir tartışma konusu durumuna gelmiştir. Çünkü, geçici yönetim yasasının, ülkenin yönetimin biçimini ve siyasal yapısını meydana getirecek Irak Anayasası'na temel oluşturması öngörülmüştür. Bir taraftan dinsel ve etnik temelli federasyon tartışmaları diğer yandan

ülkedeki Şii çoğunluğun İslami yönetim beklentisi, dikkatlerin geçici yönetim yasasına çevrilmesine neden olmuştur.

Bu süreçte, geçici yönetim yasasını hazırlayan komiteden sızan bilgiler, taslakta *"devletin resmi dininin İslam olduğu"* ifadesine yer verildiğini göstermekte, bu da Irak'ın bir şeriat devletine dönüştürüldüğünü ortaya koymaktaydı. Üstelik, geçici yönetim konseyindeki üyeler, Irak'ın yönetim yapısının federasyon olması yönünde de uzlaşıya varmıştır.

Bütün bu tablo ABD'nin Irak'ta laik sistemin oluşmasıyla çok fazla ilgilenmediğini göstermiştir. Daha sonra onaylanan taslağın 7/A fıkrasında, *"Devletin resmi dini İslam olup, yasa kaynaklarından birisi olarak kabul edilecektir. Geçiş dönemi esnasında, İslamiyetin evrensel olarak kabul edilen ilkelerine, demokrasi prensiplerine ya da bu yasanın ikinci bölümünde sözü edilen haklara aykırı düşen hiçbir yasanın kabul edilerek yürürlüğe konulması mümkün değildir. Bu yasa, Irak halkının çoğunluğunun sahip bulunduğu İslami kimliğe saygı gösterir ve tüm bireylerin dini inanç ve ibadetlerini serbestçe yerine getirebilme hususundaki dini haklarını tamamen güvence altına alır,"* denilmekteydi.

Şubat ayı ortasında, Geçici Yönetim Konseyi üyesi Adnan Paçacı –ki kendisi, tasarının hazırlanmasında en etkili isim olmuştur– gecici yönetim yasası taslağını, konseyin diğer üyelerine sunmuştur. Taslakta, *"Irak halkı iki temel milliyet Arap ve Kürtlerden oluşur,"* denilerek Türkmenler yok sayılmakta, Kürtler Irak'ın kurucu ortağı yapılmaktaydı. Ülkenin kuzeyindeki 3 vilayette Kürt özerk yönetiminin resmen tanındığı taslakta ülkedeki 18 vilayetin, federal bölgeler oluşturmak üzere kendi aralarında birleşmeye karar vermeleri öngörülmekte, böylece, güneyde Şiilerin çoğunlukta oldukları vilayetlerin, kuzeyde Kürtlerin özerk bölgesi gibi, kendi bölgelerini oluşturmalarının yolu açılmaktaydı. Taslakta ulusal hükümetin onayı olmaksızın bağımsız milislere izin verilmeyeceği belirtilmiş, seçimlerin 31 Ocak 2005'ten önce yapılması, seçimlerle ortaya çıka-

cak parlamentonun daimi anayasayı onaylaması ve hükümetin kurulması öngörülmüştür. Taslağa göre üst yönetim devlet başkanı ve 2 yardımcısından oluşacak ve bunlar başbakan ile kabineyi belirleyecektir. Devlet başkanı ve yardımcıları kararlarını oybirliğiyle alacaktır. Taslak, seçilecek meclisin en az yüzde 25'inin kadınlardan oluşması hedefini ortaya koymuştur.

Taslağın kritik maddeleri şöyle şekillendirilmiştir:

Madde 3:

A. Irak federal bir cumhuriyettir. Egemenlik, merkezi yönetimle bölgeler, iller ve belediyeler arasında paylaşılır.

B. Musul, Duhok, Erbil, Kerkük, Süleymaniye ve Diyale illerinin sınırlarından geçen eski yeşil hattı içine alan Kürdistan Bölgesi ve hükümeti kabul edilir.

C. Kerkük ve Erbil şehirlerinin idari sınırları 1968 yılından önceki haline getirilir.

D. Kerkük gibi ihtilaflı şehirlerin akıbeti genel sayımdan sonra belli edilir. Çoğunluğu Kürt olarak tespit edilen il, ilçe ve kasabalar Kürdistan bölgesine dahil edilir.

Madde 7: Arapça, ülkede resmi dildir. Kürtçe ise Kürdistan bölgesinin resmi dilidir. Arapça ve Kürtçe ülkenin iki resmi dilidir. Diğer etkin gruplar, çoğunluğu oluşturdukları bölgelerde eğitim ve kültürel faaliyetlerinde kendi dillerini kullanabilirler.

Madde 13: Irak halkı iki temel milliyet Arap ve Kürtlerden oluşur. Türkmenler, Asuriler ve Keldaniler diğer milletleri oluşturur. Hepsi federal ve birleşik Irak'ta kardeştirler.

Bu taslak Ankara'nın Kürtler ve Türkmenler özelinde Irak'a ilişkin beklentilerini karşılamaktan çok uzak olmuştur.

Özellikle, yasanın Kerkük'ü ilgilendiren 58. maddesi, bundan sonraki sürecin belki de en önemli tartışma konusu olmuştur. 58. madde Saddam Hüseyin döneminde, Kerkük'ten sürülen Kürtlerin geri dönüşü konusunda geçiş dönemi hükümetine gerekli ön-

lemleri alması için yükümlülük vermekteydi. Söz konusu madde, Kerkük'e Kürt göçünün önünü açmış, Saddam Hüseyin döneminde sürüldüğü savunulan yüz binlerce Kürt, Kerkük'e akın etmiştir.

O dönemde Kerkük'ten çıkarılan Kürtlerin sayısı on binlerle ifade edilmekteydi. Ezcümle, geçici yönetim yasasının 58. maddesi, Kerkük'ün Kürtleştirilmesi için yasal zemin oluşturmuştur. Türkiye'de hükümet ise geçici yönetim yasasında sadece federasyonun etnik veya dinsel değil, coğrafi temelli olacağının belirtilmiş olmasından teselli bulmuştur.

Oysa, söz konusu 58. madde gelecek dönemde Türkiye ile Mesud Barzani arasındaki gerginliğin temel unsurunu oluşturacaktır.

Bu aşamada zaten Iraklı Kürtler, ülke içindeki siyasal konumlarını pekiştirmeye devam etmekteydi. Irak Kürt kökenli Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari –ki kendisi aynı zamanda Mesud Barzani'nin dayısıdır– 14-15 Şubat'ta Kuveyt'te düzenlenen ve Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün temsil ettiği Irak'a komşu ülkeler toplantısına katılmış, bölgesel konularda Irak adına diplomatik pozisyon ortaya koymuştur. Irak'taki geçici yönetim yasası taslağı, komşu ülkeler toplantısında da ele alınmış, ancak ağırlıklı gündem maddesi güvenlik ve Irak'ın yeniden yapılandırılması olmuştur. Söz konusu taslak, Ankara'da da ayrıntıları ile değerlendirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı sadece, 18 Şubat'ta, geçici yönetim yasasının, mevcut 18 vilayet temelinde ve ülkenin birliğini pekiştiren bir içerikte hazırlanmasının Irak'ın tüm kesimlerinin yararına olacağı açıklaması yapmakla yetinmiştir. Bakanlık sözcüsü Namık Tan, Irak'ın gelecek anayasal yapısının, halkoyuyla seçilecek bir kurul tarafından gelecek yıl hazırlanmasının öngörüldüğüne dikkati çekmiş, bu çalışmayı başından koşullandıracak adımların şimdiden atılmasının çok yanlış olduğunu söylemiştir. Aslında Ankara'nın, geçici yönetim yasası konusundaki kaygılarının temelinde Kürtlerin, anayasaya *"silahlı peşmerge gücünün devamı, özerk Kürt bölgesinin sınırlarının genişletilmesi ve petrol gelirlerinden Kürt bölgesine aktarılacak miktar"* konularının girmesi ısrarı bulunmaktaydı.

Kürt liderler, ABD'nin kendilerine, özerklik konusundaki taleplerinden vazgeçmeleri için baskı yaptığını ileri sürüp diplomatik mevzi kazanmak istemelerinin yanı sıra hükümet seçimlerinden önce Kürt bölgelerine Saddam Hüseyin döneminde yerleştirilen Arapların da geri gönderilmesini ve bu bölgelere Kürtlerin yerleştirilmesi işleminin tamamlanmış olmasını da talep etmekteydiler. Üstelik Kürtler, anayasa taslağına ek olarak kendi özerklik planlarını da hazırlamışlardır. Irak Geçici Yönetim Konseyi'nin Kürt üyelerinden Mahmut Osman'ın, *"Amerikalılar, Ortadoğu'daki en iyi dostlarının Kürtler olduğunu unuttu mu? Tüm Kürt halkı öldürmeler ve soykırım yaşamışken, halkıma giderek Amerikalıların bizi zorladığı şeyi kabul etmesini isteyemem. Kürt halkı onları kabul etmeyecektir,"* diyerek gözdağı bile vermiştir. 22 Şubat'ta Reuters ajansının, *"Iraklı Kürt yetkililer, ülkenin kuzeyindeki özerklik talepleri üzerine Kürtlerle Araplar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların, Irak'ta egemenliğin Iraklılara devrinden önce geçici anayasanın onaylanmasını geciktirebileceğini söylediler"* yönündeki haberi, aslında Mesud Barzani ve Celal Talabani'nin ABD'ye siyasal şantaj yaptığını göstermekteydi.

Bütün bu gelişmeler arasında Washington yönetimi, 30 Haziran'da ülkenin egemenliğinin devrini planlıyordu. Bu nedenle geçici yönetimin işlevli duruma gelebilmesi için gerekli olan geçici anayasayı Geçici Yönetim Konseyi'nin 28 Şubat'a kadar onaylaması gerekiyordu. 26 Şubat'ta, Kürt parlamentosu, Kürt partilerinin yeni anayasa için hazırladığı *"özerklik eki"* tasarısını Geçici Yönetim Konseyi'ne sunmuştur. Kürtler, bu tasarıyla bölgesel yönetim ve merkezi hükümet arasındaki ilişkilerin anayasal olarak belirlenmesini istemekteydi.

Bu tasarının sunulduğu gün Irak'ın kuzeyinde kapı kapı dolaşan referandum komitesinin, bağımsız bir Kürdistan isteğinin referandumu için 1 milyon 700 bin imza topladığı bilgisi Ankara'ya ulaşmıştır. *"Çok azımız kendimizi Iraklı gibi hissediyoruz. Genç bir nesil, özgürlük içinde, Arapça değil Kürtçe öğrenerek büyüdü. Yaşlı nesil için-*

se, Irak daha çok bir kâbus anlamına geliyor. Kürdistan'da herkes kâbus dolu günlere bir daha geri dönülmeyeceğinden ve özgürlüğümüzü koruyacağımızdan emin olmak istiyor" metnine atılan imzalar, Bağdat'taki Geçici Yönetim Konseyi yetkililerine teslim edilmiştir.

Kürt Referandum Komitesi, Kürtlere, *"Irak içinde mi kalmak, yoksa bağımsız Kürdistan'da mı yaşamak istersiniz?"* sorusunun sorulmasını istediğini açıklamıştır.[26]

Ay sonuna doğru, Türkiye'nin Irak Koordinatörü Büyükelçi Osman Korutürk, üç günlük bir ziyaret için Bağdat'a gitmiştir. Bu ziyaret, gelecek dönem Türkiye-Irak ilişkileri açısından olduğu kadar, Ankara'nın Iraklı Kürtlere yönelik politikaları açısından da büyük önem taşımaktaydı. Türk heyeti Irak temasları sırasında bir iki istisna dışında yabancılarla görüşmeyen Şii lider Ayetullah Sistani tarafından kabul edilmiştir. Ayetullah Ali Sistani'nin Türk heyetine randevu vermesi, Türkiye'ye verdiği önemin göstergesi olarak yorumlanmıştır. Türk heyetinde Dışişleri Bakanlığı üst düzey yetkililerinin yanı sıra, Genelkurmay'dan bir albay ve bir binbaşı da yer almaktaydı. Türk heyeti, Mesud Barzani ve Celal Talabani, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Irak Yüksek İslam Konseyi Başkanı El Hekimi, Koalisyon temsilcileri, ABD Kuvvetleri Komutanı General Sanchez gibi çok sayıda üst düzey yetkili bir araya gelmiştir. Heyet, Irak'ta büyük olasılıkla idari bir federasyonun kurulacağı, Kerkük'ün statüsünün daha sonra belirleneceği yönünde izlenimler edinmiştir. Bu arada, Türk heyeti ile Hoşyar Zebari arasında yapılan görüşmede, Kürt diplomatlarının Türkiye'de eğitim görmesi konusu ele alınmış, ilk grubun mayısta Ankara'ya gelmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır.

---

(26) Kürt Referandum Komitesi, toplanan imzaları 7 Mart'ta BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a iletmiştir. Kürtler, BM Güvenlik Konseyi üyelerine de yaptıkları çağrıda, Kürtlere bağımsız devlet sözünün verildiği Sevr Antlaşması'nın da ihlal edildiğini savunmuşlardır.

Geçici Yönetim Yasası, konsey içindeki tartışmalar yüzünden, siyasi süreç anlaşmasında öngörüldüğü gibi 1 Mart tarihinde imzalanamamıştır. Taraflar, siyasal ve stratejik açıdan daha fazla kazanım elde etmek için son dakikaya kadar çekincelerini korurken Kerkük'ten gelen haberler Kürtlerle Türkmenler arasında gerginliğin giderek tırmandığını göstermiştir.

Kerkük'te bir süredir Türkmenlere yönelik yapılmakta olan saldırılar kenti adeta pimi çekilmiş bombaya çevirmiştir. Kentte Kürt-Türkmen gerginliğinin artması üzerine ITC, BM'ye, Arap Birliği'ne ve İslam Konferansı Örgütü'ne, kente barışı koruma güçleri göndermeleri çağrısı yapmış, *"Aksi halde gelişmeler iç savaşa varacak,"* uyarısında bulunmuştur. Kürtler ise *"Olaylara siyasal parti güçleri katılmadı. Kentte güvenliği bozan saldırıları kınıyoruz,"* açıklaması yapmakla yetinmiştir. Bu gelişmeden bir gün sonra Irak'ın kuzeyinde IKYB Kerkük kenti sorumlusu Celal Cevher ve Süleymaniye kenti güvenlik şefi Dana Macid Süleymaniye'ye giderken, araç konvoylarının saldırıya uğraması ipleri kopma noktasına getirmiştir.

Ertesi gün, ITC'nin Kerkük'teki merkezi, yaklaşık 50 Kürt tarafından saldırıya uğramıştır. Cephe Sözcüsü Turkif Reşad, yaklaşık 50 kişinin, binaya girerek camları kırdığını ve mobilyalara hasar verdiğini söylemiş, IKDP ve IKYB yetkilileriyse saldırganlarla hiçbir ilgilerinin olmadığını açıklamıştır. Olaylardan kısa bir süre sonra *The Times* gazetesi, Irak'ın petrol zengini Kerkük kentinde büyük bir çatışmanın başlayabileceğini öne sürmüştür. Arap, Kürt ve Türkmenlerin kentin kontrolünü ele geçirmeye çalıştıklarını ileri süren gazete, Türkmenlerin ev ve işyerlerine yönelik Kürtlerden gelen saldırılarla ilgili olarak artık polise başvurma gereği duymadıklarını, bunun yerine kente yerleştirilen binlerce Şii militandan yardım ve koruma beklediklerini yazmış, *"Binlerce Şii militanın bölgeye akması, Türkmen, Kürt ve Arap gruplar arasında her an büyük bir çatışmanın başlaması korkusu yaratıyor,"* denilmiştir.

Bu olaylarla gözler Kerkük'e çevrilmişken 3 Mart'ta Irak Şii-

lere yönelik bombalı saldırılarla sarsılmıştır. Şiilerin kutsal Aşure gününde, Kerbela ve Bağdat'ta toplanan yüz binlerce Şiinin üzerine bomba atılmış ve ortalık bir anda kan gölüne dönmüştür. Saldırı sonucu 271 kişi yaşamını yitirmiştir.

Saldırılar, gerek ülke gerekse dünya gündeminin üst sıralarındaki yerini korurken, Bağdat'taki siyasal gündemin ilk sırasında, geçici yönetim yasası bulunmaktaydı. Washington yönetimi, tasarının hazırlanması sürecinde Mesud Barzani ve Celal Talabani'yi *"Irak'ın kuzeyinde Kürt bölgesine geniş özerklik tanınması ve Kürt adalet sisteminin göreceli olarak bağımsız kalması"* güvencesini vermiş, böylece *"Kürtlerin Irak petrolünden kendilerine belli oranda pay alması ve etki alanlarını Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin yoğun biçimde yerleştikleri bölgelere kadar yayma"* yolundaki taleplerini geri çekmesini sağlamıştır. Kürtlerle uzlaşmanın çerçevesi belli olmuş, ancak konseyin Şii üyeleri, *"talepleri karşılanmadığı"* gerekçesiyle tasarıyı imzalamakta sıkıntı çıkarmaktaydılar. Tasarının onay süreci Şiilerin tutumu nedeniyle iki kez ertelenmiştir.

Aslında, Şiilerin onay sürecini geciktirmesinin perde arkasında İran'ın olduğu, Tahran yönetiminin Iraklı Şiilere, *"çekincelerinizi son dakikaya kadar koruyun"* talimatı verdiği bilinmekteydi. Bu gerçeği Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, 6 Mart'ta Kahire'de düzenlediği basın toplantısında, *"Her şey üzerinde anlaşmaya varıldığı sırada, Geçici Yönetim Konseyi'nde az sayıdaki bir grup üyenin son dakikada çekinceler ortaya koyması ve itirazda bulunması üzücüdür. Iraklılar kararlarını tek başlarına almalı ve yabancıların siyasi süreci yolundan çıkaracak oyun ve müdahalelerine izin vermemeli"* sözleriyle dile getirmiştir. Sonuçta, Şiiler Kürtlere verilen ayrıcalıklar ve eşbaşkanlıkla ilgili itirazlarını çekmiş, bu gelişmenin ardından Geçici Yönetim Konseyi, 8 Mart'ta yaptığı toplantıda oybirliğiyle anayasayı kabul etmiştir. Bu toplantının ardından, Bağdat'taki kongre salonunda düzenlenen törenle, Irak Geçici Yönetim Konseyi ve işgal yönetimi başkanı Paul Bremer, Irak Geçici Yönetim Yasası'nı

imzalamıştır. Ancak Şii lider Büyük Ayetullah Ali el Sistani ise eleştirilerini yasanın imzalanmasının ardından sürdürmüş, *"Geçiş dönemi için hazırlanan herhangi bir yasa, seçilmiş ulusal bir meclisin onayını almadığı sürece meşru değildir"* görüşünü korumuştur.

Onay sürecinin ardından Ankara, daha önce kırmızı çizgilerle şekillendirdiği Irak politikasını belli bir dengeye oturtma çabası içine girmiştir. Dışişleri Bakanlığı, geçici yönetim yasası ve Irak'a ilişkin son gelişmeler konusundaki kaygılarını bu dönemde Ankara'ya gelen ABD'nin Irak'taki yönetiminden sorumlu Dış İlişkiler Koordinatörü Ron Neumann'a bir kez daha iletmiş ve Ron Neumann'dan Washington yönetiminin yanıtını öğrenmiştir. ABD'li yetkili Türk Dışişleri Bakanlığı'nda kaygılarını gerekçeleri ile birlikte kâğıda dökmesini istemiştir. Dışişleri Bakanlığı da kaygılarını şu başlıklar altında Washington yönetimine iletmiştir:

- Türkmenler yasada bir azınlık olarak gösteriliyor; oysa Türkmenlerin kökeni Osmanlı'dan bile daha eskidir. Bölgenin gerçek halkıdır.
- Türkmenlerin eğitim, kültürel, yönetsel, siyasal hakları verilmelidir. Kerkük'ün Kürt kenti olmadığının belirlenmesine karşın geleceği ileriye bırakılıyor. Oysa Kerkük'te Türkmenler 1950'de bile çoğunluktaydı. Yasanın 61. maddesinde üç eyaletin ikisinin reddetmesi halinde tüm Irak'ın geleceğine hükmeden karara yer veriliyor. Bu Irak'ın demokratik yapıya kavuşmasına engel bir durum.
- Irak silahlı kuvvetleri kurulsa da peşmergelerin varlığını sürdürmesi Irak'ta tek bir güvenlik sisteminin oluşmasına engel olacaktır. Irak'ın doğal kaynaklarının Irak halkı ve merkezi yönetimce kullanılması oldukça olumlu.

Ankara'da yapılan görüşme sonrası *Financial Times*, 15 Mart'ta Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinin anayasal statüsü konusunda Türkiye ve ABD arasında ciddi görüş ayrılıkları olduğunu yazmıştır. Ga-

zete, ABD'li yetkililerin, Ankara'nın Kürtlere geçici yönetim yasasında tanınan özerkliğin derecesine ilişkin kaygılarını giderme çabalarına karşın iki ülke arasında keskin görüş ayrılıklarının ortaya çıktığı görüşünü sayfalarına taşımış, *"Türkiye'nin Irak Özel Koordinatörü Osman Korutürk ve Irak'taki koalisyon yönetiminin temsilcisi Ronald Neumann'ın gerçekleştirdiği görüşmelerde, temel farklılıklar giderilemedi,"* yorumunu yapmıştır.

Türkiye'nin bu konudaki kaygılarını Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de Amerikalı mevkidaşı Colin Powell'a bir mektup yazarak dile getirmiştir. Ankara'nın elinde, zaten bu konudaki kaygılarını iletmesinin ötesinde çok fazla bir manevra alanı bulunmamaktaydı. Türkiye, Irak politikasını yeniden güvenlik ve terörle mücadele eksenine oturtmuş, sürekli ABD'den, *"PKK'yi etkisizleştirin"* talebinde bulunan ülke görüntüsü vermekteydi.

Türkiye, Irak politikasında kendi açmazlarını aşmaya çalışırken Iraklı Kürtler, bu dönemde işgal sonrası ABD ile yaptıkları işbirliğinin somut sonuçlarını da görmeye başlamışlardır.

Geçici yönetim yasası, Kürtlerin elde etmiş olduğu ve elde etmesi güçlü olasılık dahilinde bulunan siyasal avantajları meşru zemine oturtmaktaydı. Aslında bu durum bölgenin yakın tarihi açısından önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur. Geçici yönetim yasasında, Kürtlerin taleplerinin büyük ölçüde karşılanmış olması, gerek Türkiye'deki gerekse Suriye'deki Kürtler için de önemli bir örnek oluşturmuştur. 8 Mart'ta geçici yönetim yasasının resmen onay almasından sadece dört gün sonra Suriyeli Kürtler, ayaklanma provası yapmıştır.

Suriye'de Ayaklanma Provası

12 Mart günü Nusaybin'in tam karşısında yer alan Kürt nüfusun yaşamakta olduğu sınır kasabası Kamışlı'da Arap ve Kürt futbol takımlarının taraftarları arasında başlayan olaylar kısa süre içinde bir Kürt ayaklanmasına dönüşmüştür. Arapların, futbol maçının oyna-

nacağı stadyuma ellerinde Saddam portreleriyle gelmesi ve *"Kanımızla, canımızla seninleyiz ey Saddam"* sloganları atması üzerine gerginlik iyiden iyiye tırmanmış; Kürtlerin de *"Canımızla, kanımızla seninleyiz ey Barzani"* yanıtını vermesi üzerine olaylar kontrolden çıkmıştır.

Kürt gruplar çatışmaları kısa sürede Haseki, Aynelarab, Halep gibi Arap ve Kürtlerin bir arada yaşadığı şehirlere yaymışlar ve Şam da dahil olmak üzere bu şehirlerde hükümet binalarına ve Arap halkına karşı saldırılar düzenlemişlerdir. Suriyeli Kürtler, ayaklanmanın başlamasından 3 gün sonra Aynelarab'da resmi binalara baskın düzenlemişler ve buraları ateşe vererek kaymakamın oğlunu da öldürmüşlerdir. Ayaklanma sırasında Suriyeli Kürtlerin ABD lehine sloganlar atması ve ABD askerlerini müdahaleye çağırması, olayların arkasında nasıl bir beklentinin yatmakta olduğunu göstermekteydi. Kürt gruplar özellikle Halepçe olaylarının yıldönümünde çatışmaları daha da tırmandırmıştır. Suriye hükümet güçleri ayaklananlara karşı harekete geçmiş ve ilk aşamada Kamışlı ve Haseki'de olaylar durdurulabilmiştir.

Aslında Suriyeli Kürtlerin Irak'ın kuzeyinde, Kürt liderlerin denetimindeki bölgede örgütlendikleri önceden de bilinmekteydi. Suriye'de olayların başlamasından hemen sonra bu kez İranlı Kürtler harekete geçmiştir. İran'ın Mahabad kentinde İKDP(27) militanları Devrim Muhafızları'nın karargâhına saldırmış, kısa süre içinde çatışmalar Sanadak, Merivan ve Bena şehirlerine de yayılmıştır. Gelişmeler Ortadoğu'da kazanın kaynamaya başladığını, ABD'nin Irak'ın kuzeyinde kurmuş olduğu Kürt kapanına Suriye ve İran'ın da yakalandığını göstermekteydi.

Mesud Barzani gelişmeler üzerine, *"Kürtlerin bağımsız bir devlet kurma hakkı vardır. Kürdistan'ın her parçasında bulunan Kürtler, bir gün muhakkak bu millete layık olan bağımsızlık hakkını elde edeceklerdir,"* açıklamasını yinelemiştir.

---

(27) İran Kürdistan Demokrat Partisi.

Terör örgütü PKK de Suriye olaylarını katliam olarak nitelendirmiş ve sorumlularının cezalandırılacağı tehdidinde bulunmuştur. ABD'den de değerlendirme gecikmemiş, Dışişleri sözcüsü Adam Ereli, *"Suriye hükümetini Suriye'deki tüm etnik azınlıklara hoşgörü uygulamaya çağırıyoruz,"* açıklaması yapmıştır.

Gelişmeleri Türkiye de yakından izlemekteydi. ABD'nin Kürtlere sağladığı siyasal avantajların bir süre sonra diğer bölge ülkelerindeki Kürtler için önemli bir örnek oluşturacağı görüşünü komplo teorisi olarak gören AKP hükümeti, bu sıkıntılı gelişme karşısında net bir tutum belirleyememiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, gazetecilerin, *"Olaylar Türkiye'ye sıçrar mı?"* sorusuna sinirlenerek, *"Türkiye'ye neden sıçrayacak? Türkiye'de Türk-Kürt savaşı mı var?"* diyerek yanıt vermiştir. Fransız *Liberation* gazetesi, 15 Mart'ta, Suriye'deki olayların ABD'nin Irak müdahalesinin bölgede yarattığı yeni durumun bir sonucu olduğunu vurgulamış, *"Bir hafta önce yüz kadar insan hakları savunucusundan oluşan küçük bir topluluk, Şam'ın merkezinde yürüyüşe geçti ve ABD Büyükelçisi, olayın nasıl gittiğini görmek için bizzat oradaydı,"* diye yazmıştır.

Gazete, Suriye'deki gösterileri, iktidardaki Baas rejimine açık bir meydan okuma olarak yorumlarken Suriye yönetiminin, protestoların arkasında ABD'nin bulunduğuna işaret ettiğine dikkat çekmiştir. Aynı gün Yunanistan'ın başkenti Atina'da bir grup Kürt, Suriye Büyükelçiliği önünde gösteri yapmıştır. Birkaç gün sonra da Kürtler Brüksel'de, AB kurumlarının bulunduğu Schuman Meydanı'nda siyah bayrak açmıştır. Suriye ve Irak bayraklarının yakıldığı gösteri sırasında ABD bayrağı ile sözde Kürdistan bayrağı birlikte taşınmıştır.

16 Mart'ta Suriye'de faaliyet gösteren İnsan Hakları Savunma Derneği, 19 kişinin yaşamını yitirdiği olayların ardından ülkede yüzlerce Kürt'ün gözaltına alındığını açıklamış, dernek üyesi avukat Enver Bunni, *"Başkent Şam'ın batı banliyösü Dummar'da 300 kadar kişinin gözaltına alındığına dair listemiz var, bunun dışında Suriye'nin*

kuzeybatısındaki bölgelerde henüz saptanamayan sayıda gözaltı bilgileri ulaştı. Kürt kökenli Suriyeli kardeşlerimizin, kınadığımız şiddet eylemlerine başvurduğu bir gerçek, ancak ne yazık ki iktidar bizim tavsiyelerimizi hesaba katmadı ve diyalog yolunu seçmek yerine baskıya başvurdu. Oysa sopa politikası ancak çıkmaza sürükler ve Suriye'nin istikrarsızlığını isteyen yabancı güçlerin ekmeğine yağ sürer," açıklamasıyla ortamı yumuşatma çabası içine girmiştir. Aynı gün, 11 kültürel, siyasi ve insan hakları savunucusu grup, ülkedeki Kürt sorununa siyasi çözüm talebinde bulunmuştur. Bu gruplar tarafından yayınlanan ortak bildiride, *"Kamışlı'da cereyan eden tehlikeli gelişmelere son vermek için siyasi düzenleme gerekmektedir,"* denilmiştir. Uluslararası Af Örgütü, olaylarla ilgili olarak *"bağımsız ve tarafsız soruşturma açılması"* çağrısı yapmıştır.

Konu hızla uluslararası kamuoyunun gündemine yerleşirken, 17 Mart'ta ABD'de yayımlanan *Christian Science Monitor* gazetesi, *"Suriye'deki Kürtlerin şiddetle patlaması, Irak'taki Kürtlerin kazanımlarının bölgedeki diğer Kürtleri daha fazla tanınma çabalarında cesaretlendirdiğini gösteriyor. Bazı analistler, Kürtlerin bağımsızlık ihtirasını bölgesel bir barut fıçısı olarak görüyor. Başkan George Bush'un, yakında Şam'a karşı yaptırımlar ilan etmesi bekleniyor,"* diye yazmıştır. Suriye Devlet Başkan Yardımcısı Abdülhalim Haddam da 17 Mart'ta, söz konusu olayların yabancıların işi olduğunu söylemiş ve *"Ülkenin bazı bölgelerinde meydana gelen olaylar sona ermiştir, çünkü kimse Suriye'nin ulusal birliğine zarar veremez,"* demiştir. 18 Mart'ta "*Arap-Kürt Diyaloğu*" konulu bir konferansa katılan Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari ise bir gazetecinin komşu ülkelerdeki Kürtlerin Iraklı Kürtlerin kazanımlarından cesaret alabileceğine ilişkin kaygıları sorması üzerine, Iraklı Kürtlerin kendi durumlarına yoğunlaştığını ve bölge dışı planları olmadığını ileri sürmüştür. Gelişmeler sıcaklığını korurken, ABD muhafazakâr çevrelerinin etkili gazetesi *The Washington Times*'ta Hiwa Osman imzasıyla yer alan haberde Suriye, İran ve Türkiye'de yaşayan Kürt-

lerin, Ortadoğu'da en fazla baskı altında bulunan ve ayrımcılığa maruz kalan topluluk olduğu öne sürülmüş, ABD'nin, baskı altındaki Kürtlerin hak arayışına destek vermesi gerektiği savunulmuştur. Yazıda, *"Kürtler, ABD'nin, Suriye ve İran'ın verdiği yanıtı kınamasını ve Kürt halkının, barışçı gösterilerle kendi görüşlerini ifade etme hakkına destek verdiğini dile getirmesini bekliyor,"* denilmiştir. Türkiye ise bu dönemde gelişmelere stratejik açıdan değil, taktik açıdan bakmaktaydı. Ankara her ne kadar geçici yönetim yasasından sıkıntı duysa da Irak'a yöneliminde PKK ve güvenlik konusunu yine de ön planda tutmuştur. Bu da Washington yönetiminin hem Türkiye'yi oyalamasına neden olmuş hem de Irak'taki gelişmelere müdahil olmamasını sağlamıştır.

Aynı haftalarda Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ da son gelişmeleri askeri açıdan ele almak üzere Washington'a gitmiş, ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Richard Myers ile görüşmüş ve PKK konusunda acil önlem almasını istemiştir. ABD'li mevkidaşından ise *"Ben de prensipte böyle düşünüyorum. Pentagon'da bu konuda daha alt seviyede stratejik bir çalışma yürütülüyor zaten,"* yanıtını almıştır. Orgeneral İlker Başbuğ 19 Mart'ta da yaptığı bir basın toplantısında temaslarını gazetecilere değerlendirmiş, PKK'nin Irak'ın kuzeyinden tasfiyesi konusunda ABD'nin henüz somut önlemler almadığını belirtmiş, *"Artık somut adım bekliyoruz. ABD'nin, siyasi kararlılığını, somut ve inandırıcı tedbirlerle desteklemesi gerektiğini düşünüyoruz,"* demiştir. Bu cümlelerden, Türk generalin ABD'den PKK konusunda bir güvence almamış olduğu anlaşılmaktadır. Basın toplantısında geçici yönetim yasası da gündeme gelmiş ve Orgeneral İlker Başbuğ, bu konuda Türkiye'nin ciddi kaygıları bulunduğunu belirtmiş, *"Endişelerimiz, geçici yönetim yasasının, Irak'ta istenen barış, istikrar ve toprak bütünlüğüne yönelik ihtiyaçları karşılayamayacağı yönünde. Irak'ta çeşitli etnik gruplar var. Uzun vadede barış, istikrar istiyorsanız bu gruplara eşit davranmalısınız. Bir gruba başka davranıyorsanız ciddi sıkıntıya yol açabilir,"* demiştir.

Kimse Memnun Değil

Geçici yönetim yasası, Iraklı Kürtlere çok önemli avantajlar sağlamış olsa da Mesud Barzani ve Celal Talabani'yi aslında çok memnun etmemiştir.

23 Mart'ta IKYB'nin Ankara Temsilcisi Behruz Galali, Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada, Kürtler olarak haklarını tam olarak alamadıklarını ileri sürmüş, Kürt kentleri olarak nitelediği Kerkük, Hanekin, Sincar, Kıfri ve Kalaki gibi bazı kentlerin Kürt özerk bölgesine dahil edilmediğinden yakınmıştır. Galali, bu kentleri Kürt özerk bölgesine dahil etmek için demokratik yollar kullandıklarını söylemiş ve *"Başkalarının hakkını yemeye çalışmıyoruz, bizim hakkımız neyse onu istiyoruz,"* demiştir. Galali'nin bu açıklamasından bir hafta sonra *Washington Post,* Irak'ta Savunma Bakanlığı kurulması yönündeki çabalara ilişkin haberinde, bakanlığın iki numaralı görevine Iraklı Kürt peşmerge komutanı Bruska Şaveys'in getirildiğini yazmıştır. Gazeteye göre, yakın zamana kadar Kuzey Irak'ın büyük bölümünden sorumlu olan ABD'nin 101'inci Hava İndirme Tümeni'nin komutanı Tümgeneral David Petraeus, Bruska Şaveys'in görevlendirilmesini süper bir seçim olarak nitelendirmiştir. ABD'nin rüzgârıyla yelkenlerini dolduran Kürtler, yeni dönemde sadece Irak'ın kuzeyinde değil, Irak'ın tamamında etkinliklerini artırmak için çaba göstermeye başlamışlardır. Yani, Türkiye için stratejik sorun oluşturan Mesud Barzani ve Celal Talabani, artık pazarlık eşiğini yüksek tutabilecek bir zemin bulmuşlardır. AKP ise retoriğin ötesinde politika üretememenin sancısını yaşamaktaydı. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Japonya ziyareti sırasında 7 Nisan'da yaptığı açıklamada Kürtlere atıfla, *"Arzu edilmeyen gelişmeleri beklemektense Irak'ın istikrarı ve birliği için işbirliği yapmalıyız,"* diyerek düşük profilli bir açıklama yapmayı tercih etmiştir.

Öte yandan Irak'ta siyasal süreç hızla ilerlemekteydi. Nisan ayının ortasında BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Irak Özel Temsilcisi L'akhdar Brahimi, Irak'ta 30 Haziran'a kadar kurulacak hü-

kümetin teknokratlardan oluşması yönünde bir öneri getirmiş ancak Washington yönetimi bu öneriye sıcak yaklaşmakla birlikte, kurulacak hükümette bazı siyasi kişiliklerin de yer alma olasılığının dışlanmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Yani ABD, BM'ye, *"Kürtleri sistemin dışında bırakmayın. Mümkünse güçlü şekilde yer almalarına olanak tanıyın,"* mesajı vermiştir.

Mesud Barzani ve Celal Talabani'ye kol kanat geren ABD'nin işgalin birinci yılının sonuna doğru, özellikle güvenlik konusundaki sıkıntısı sürmekteydi. Ülkedeki dengelerin yerine oturmamış olması, Washington yönetimini ciddi anlamda sıkıntıya sokmaktaydı. Bu dönemde yaşanan bazı olaylar, ABD'nin Irak'ı kolay kolay denetim altına alamayacağını göstermiştir. 17 Nisan'da, merkezi Bağdat'ta bulunan Irak Sivil Savunma Kolordusu'na bağlı 36. Güvenlik Tugayı'nda görev yapan askerler, Bağdat'ın batısındaki Felluce kentine gönderilmişler ancak burada savaşmayı reddetmişlerdir.

Reuters ajansına konuşan askerlerden Ali el Şamari, *"Bize kente saldırmamızı söylediler ve şaşkınlığa uğradık. Nasıl bir Iraklı, başka bir Iraklı ile böyle savaşabilir? Bu, Saddam Hüseyin'in devrinden beri hiçbir şeyin değişmediğini gösteriyor. Topluca reddettik,"* açıklamasını yapmıştır. Askerler arasında bulunan Kürt asıllı Bahtiyar Salih ise *"Kenti misket bombaları kullanan savaş uçaklarıyla bombalıyorlardı. Bunun bir parçası olamazdım,"* demiştir. Bu açıklamalar ABD'nin Irak'ta gerçekten sıkıntıda olduğunu göstermekteydi. Aynı gün bu kez Kerkük'ten gelen bir haber, ABD askerleri açısından durumun ciddiyetinin en üst noktada olduğunu ortaya koymuştur. Kerkük'teki El Afra gazinosu yakınlarında devriye gezen Amerikan askerleri, *"Irak'ın kurtuluşunun birinci yıldönümü için"* bestelediği şarkıya klip çeken sanatçı Garib'i şüpheli sanmış ve ateş açmıştır.

Sonuçta Garib ağır yaralanmış ve hastaneye kaldırılmıştır. Güvenlik sorunu ile başa çıkamayan ABD, sorunu bir an önce Iraklılara devretmek için harekete geçmiş ve Irak ordusunun yapılandırılmasına hız vermiştir. 19 Nisan'da yeni ordunun komutanlığına Sün-

ni bir Kürt getirilirken Genelkurmay Başkanı Sünni Arap, yardımcısı ise Şii Arap olarak seçilmiştir. Ordu komutanlığına ve Savunma Bakanı başdanışmanlığına 57 yaşındaki Sünni Kürt kökenli General Babekir el Zebari,[(28)] Genelkurmay Başkanlığı'na 58 yaşındaki Bağdatlı Sünni Arap kökenli General Emir el Haşimi,[(29)] Genelkurmay başkanı yardımcılığına ise Şii Arap kökenli Korgeneral Daham el Assal atanmıştır. Yeni ordunun beş ay içinde 35 bin kişilik bir güce ulaşması ve tamamen savunma amaçlı olarak yapılandırılması öngörülmekteydi. Irak ordusunun yapılandırılmaya başlanması ile birlikte İspanya da Irak'taki askerlerini çekeceğini açıklamıştır. İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero, yemin ederek göreve başlamasından bir gün sonra 20 Nisan'da, Irak'taki askerlerinin olabildiğince çabuk ülkeye döneceğini açıklamıştır.

Irak'taki değişim süreci sadece ordunun yeniden yapılandırılması ile sınırlı kalmamıştır. Özellikle Saddam Hüseyin döneminin reddedilmesi bağlamında simgesel geçişlere de önem verilmiştir. Bu bağlamda Irak Geçici Yönetim Konseyi, 26 Nisan'da Baas rejiminin devrilmesinin ardından ülkenin yeni bayrağını kabul etmiştir. Ancak beyaz zemin üzerinde soluk mavi hilal ve mavi şeritler arasında sarı bir çizgiye sahip olan yeni bayrak, Irak'ın dinsel ve etkin yapısını simgelemekteydi. Bayraktaki beyaz renk barışı ve Irak'ta yeni bir başlangıcı, hilal İslamı, mavi şeritler Irak'ın iki ana nehri Fırat ve Dicle'yi, sarı çizgi ise Kürt nüfusu temsil etmekteydi. Ancak Irak'ın bu yeni bayrağı, daha sonra üzerinde bazı değişiklikler de yapılmış olmasına karşın hiç kullanılmamıştır. Yeniden yapılanma çalışmaları sürerken mayıs ayının hemen başında Irak'tan gelen bir

(28) Babekir el Zebari, 1973 yılında Irak ordusundan istifa etmiş ve Kürt peşmergelere katılmıştır. Babekir el Zebari, Kürt peşmergelerini düzenli askeri güç olarak yeniden organize etmiştir.
(29) Emir el Haşimi, Irak ordusundan 1997'de emekli olmadan önce, Saddam döneminde Irak Askeri Akademisi'nde komutan yardımcılığına yükselmişti.

haber, dünya kamuoyunu adeta şoka uğratmıştır. 1 Mayıs'ta, Irak'taki ABD ve İngiliz güçlerinin, Iraklı esirlere başta Ebu Gureyb olmak üzere hapishanelerde işkence ve kötü muamele yaptığı ortaya çıkmıştır. Üstelik işkence ve kötü muamele fotoğraflarla da belgelenmiştir. CBS, mahkûmların cinsel organlarına elektrik bağlandığını, bir köpeğin mahkûma saldırmasına izin verildiğini ve mahkûmların cinsel ilişkiye zorlandığına ilişkin görüntülerin bulunduğunu duyurmuştur. ABD'li Tuğgeneral Mark Kimmit ise söz konusu fotoğrafların, *"Burada olup biten bazı şeyleri vicdanım kaldırmıyor,"* diyen bir ABD askeri tarafından kendilerine iletildiğini açıklamıştır.

Beklenti eşikleri giderek yükselmekte olan Iraklı Kürtlerin bütün memnuniyetine karşın, işgalin çirkin yüzü daha fazla kendini göstermeye başlamış, bu haberler üzerine, koalisyon güçlerine karşı yoğun bir eleştiri bombardımanı söz konusu olmuştur. Ancak, konu daha sonra bazı sorumluların cezalandırılması ile kapatılmaya çalışılmıştır. Geçici yönetim yasası, seçimler, insan hakları ihlalleri, güvenlik sorunu, yeniden yapılandırma konularına ilişkin tartışmalar sırasında 2 Mayıs'ta *Washington Post*'ta David Ignatius[30] imzalı olarak çıkan bir haber, işgal öncesi gizli kalan bazı gelişmelere ışık tutacak niteliktedir. *"Casus Dünyasının Başarı Öyküsü"* başlıklı yazıda Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki İstihbarat ve Araştırma Bürosu'nun *"Kürt özerkliği olasılığı nedeniyle Türkiye'nin, ABD kuvvetlerinin sınırlarından Irak'a geçişine izin vermeyecek kadar tehdit altında hissedebileceği"* uyarısını yaptığı dile getirilmiştir. Bu istihbarata karşın, ABD'nin neden 1 Mart tezkeresi konusunda ısrarcı olduğu ve sonrasında da Türkiye'yi cezalandırmaya gittiği önemli bir soru işareti olarak ortada durmaktadır.

---

(30) David Ignatius, 29 Ocak'ta Davos'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in katıldığı ve Erdoğan'ın salonu terk etmesiyle sonuçlanan "Gazze Ortadoğu'da Barış Modeli" konulu paneli yöneten gazetecidir.

Mayıs ayı içinde, 30 Haziran'a kadar kurulması öngörülen hükümet tartışmaları giderek hız kazanmıştır. George Bush yönetimi, Irak'ta kurulmak üzere BM tarafından önerilen teknokratlar hükümetine, yeterince güçlü olamayacağı gerekçesiyle karşı çıkarken ABD tarafından Irak Geçici Yönetim Konseyi'ne atanan üyelerle önde gelen Kürt ve Şii liderler de bu yönde bir değişiklik için BM'ye baskı yapmaktaydı.

Bu liderler ve yönetim konseyi üyelerinin halihazırda sahip oldukları güç ve konumu 30 Haziran'dan sonra da devam ettirmek istemekteydiler. BM, yeni Irak hükümetinin siyaset dışı kişilerce oluşmasından yana görüş belirlerken, Iraklı Kürt gruplar ellerindeki siyasal avantajın ortadan kalkmasına izin vermeye niyetli olmamışlardır.

Bu dönemde geçici hükümette görev dağılımı için Şiiler, Sünniler ve Kürtler arasında yoğun mücadele yaşanmıştır. Güvenlik konusundaki son gelişmeler ve özellikle Felluce'ye Saddam Hüseyin dönemi generallerinden birinin atanması kararı, Şiiler ve Kürtleri, Sünnilerin yeniden iktidarı ele geçirmekte olduğu kaygısına yöneltmiştir.

Bu nedenle Kürtler ve Şiiler, kurulacak geçici hükümette liderlik pozisyonu için çok daha kararlı şekilde talepte bulunmaya başlamışlardır. Aslında BM Özel Temsilcisi L'akhdar Brahimi en üst konumu bir Şii'ye vermek istemekteydi. Kürtler ve Sünniler ise küçük ortak durumunda olmayı kabul etmeye yanaşmamalarının yanı sıra özellikle Kürtlerin devlet başkanlığı ya da başbakanlık konusunda ısrarcı olması, süreci kilitlemekteydi. Celal Talabani ve Mesud Barzani, geçici hükümette cumhurbaşkanlığı veya başbakanlığın Kürtlere verilmesi için isteklerinde ısrar etmiş, ancak Amerikalı sivil yönetici Paul Bremer bunu reddetmiş ve Kürtlere cumhurbaşkanlığı yardımcılığını önermiştir. Kürtler sonuçta bu öneriyi kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Bu dönemde başbakanlığın yanı sıra görevi sembolik olan devlet başkanlığı yardımcılığı ve iki başkan yardımcılığı ile savunma, dış-

işleri, maliye ve petrol bakanlıkları da çekişme olmuştur. Irak'ta bu gelişmeler yaşanırken *New York Times*'ın etkili yazarlarından William Safire, Irak'ı kontrolleri altında tutan üç rakip grubun açık bir savaşın eşiğinde olduğunu yazmış, bu grupların, tahminlerin aksine, Kürt, Şii ya da Sünniler olmadığını, bunların Pentagon, Dışişleri Bakanlığı ve CIA olduğunu dile getirmiştir. Bu çekişme Irak'ın iç siyasal dengelerinde de kendisini göstermiştir. –ABD'ye yönelik, "Irak halkına engel olmaktan vazgeçin" eleştirisine kadar– Pentagon'un büyük destek vermekte olduğu INC lideri Ahmed Çelebi'nin yolsuzluk dosyaları açılmış, Dışişleri Bakanlığı ve CIA zaman yitirmeden devreye girmiştir.

20 Mayıs'ta, Ahmed Çelebi'nin Bağdat'taki evi ABD askerleri ve Irak polisi tarafından basılmış, evindeki bazı bilgisayarlara ve evraka da el konulmuştur. Bu baskın aslında, ABD içindeki güçler savaşının dışarıya yansımasından başka bir anlam taşımamaktaydı. Siyasal tartışmaların yanı sıra, Irak içinde direnişin giderek güç kazanması, Washington yönetimini fazlasıyla zorlamıştır. Irak'taki gelişmeler nedeniyle ABD Senatosu'nun sorgulama sürecinden geçen Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz'in, 20 Mayıs tarihli *Washington Post*'ta yaptığı ve Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinin savaş değil, barış getireceği yönündeki planlarının yanlış hesap olduğunu kabul ettiği değerlendirmeleri dikkat çekmiştir. Paul Wolfowitz, Irak'taki güvenlik durumunu anlatırken Kerkük'ün özellikle şiddet kaynağı olmasından endişe edildiğini belirtmiş ve Kerkük'ten *"karışık Kürt-Arap kenti"* olarak söz etmiştir. Türkmenlere ise hiç değinmemiştir.

Washington Post, Wolfowitz'in Senato'daki konuşmasını, *"ABD, giderek büyüyen başarısızlık korkusuyla yüz yüze"* başlığı ile duyurmuştur.

24 Mayıs'ta, ABD ve İngiltere, BM Güvenlik Konseyi'ne, 30 Haziran'da yönetimin devredileceği yeni hükümetin tanınması ve yeni dönemde de koalisyon güçlerinin ülkede asker bulundurmasını

öngören bir karar tasarısı sunmuştur. Hükümet dağılımı için yaşanan çekişme ve ABD'nin iç hesaplaşma yaşadığı bu dönemde, Türkiye açısından kritik bir gelişme ortaya çıkmıştır. ABD'nin Iraklı Kürtlere sağladığı desteği gören ve bu süreçten nemalanmayı uman PKK, 29 Mayıs'ta 1 Eylül 1998'den bu yana tek taraflı olarak sürdürdüğü ateşkese son verdiğini açıklamıştır.

Merkezi Almanya'da bulunan Mezopotamya Haber Ajansı, HPG'nin,(31) *"1 Eylül 1998 tarihinde resmen başlattığımız ve 2 Ağustos 1999 tarihinde gerilla güçlerimizi Türkiye sınırları dışına çekerek kapsamını genişlettiğimiz tek taraflı ateşkes taahhüdümüz, Türk devletinin son süreçte sergilediği siyasi ve askeri yaklaşımlardan kaynaklı olarak ortadan kalkmıştır. 1 Haziran'dan itibaren bu taahhüdümüz geçerliliğini yitirmiş olacaktır,"* açıklamasını duyurmuştur. Açıklamada, üslenme bölgelerine giriş durumunda saldırıyla karşılık verileceği belirtilmiştir.

Yeni Irak Hükümeti...

Geçici Yönetim Konseyi, uzun süren pazarlıkların ve kapalı kapılar arkasında yürütülen kıran kırana görüşmelerin sonrasında 1 Haziran'da Irak devlet başkanı ve devlet başkan yardımcılarını belirtmiştir.

Mayıs ayının sonunda, pazarlıklar devlet başkanlığında kilitlenmiş, sonuçta, haziran ayının hemen başında bu noktadaki kriz de aşılmıştır. Bu görev önce eski Dışişleri Bakanı Adnan Paçacı'ya önerilmiş ancak Adnan Paçacı'nın görevi üstlenmek istememesi üzerine Konsey üyelerinin çoğunun, Konsey'in başkanlığını yürütmekte olar Gazi el Yaver'in bu göreve getirilmesi konusunda görüş birliğine varmıştı. Sonuçta otuz yıllık Saddam Hüseyin iktidarının ardından Irak'ın yeni Devlet Başkanlığı görevine, bölgedeki en güçlü aşiretlerden birinin üyesi olan inşaat mühendisi Gazi el Yaver ge-

---

(31) Halk Savunma Kuvvetleri.

tirilmiştir. Aynı gün, BM Irak Özel Temsilcisi L'akhdar Brahimi, devlet başkan yardımcılıklarına Şii İbrahim Caferi ile Kürt Roj Nuri Şaves'in getirildiğini açıklamıştır. Aynı zamanda ülkede Ocak 2005'te düzenlenecek genel seçimlere kadar ülkeyi yönetecek geçici hükümetin üyeleri belli olmuştur.

Buna göre, Başbakanlığı Şii İyad Allavi üstlenirken Berham Salih ulusal güvenlikten sorumlu başbakan yardımcılığına getirilmiştir.

33 kişiden oluşan bakanlar kurulu listesi şöyle şekillendirilmiştir:

"Devlet Bakanı Kasım Davud, Devlet Bakanı Mahmud Ferhan Osman, Devlet Bakanı Adnan el Cenabi, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Petrol Bakanı Tamer Garban, İçişleri Bakanı Felah Hasan el Nakıb, Maliye Bakanı Adil Abdülmehdi, Savunma Bakanı Şeyh Kazım el Şalan, Adalet Bakanı Malik Dohan el Hassan, İnsan Hakları Bakanı Bahtiyar Emin, Enerji Bakanı Eyham el Samaray, Sağlık Bakanı Ala Abdüssahab el Alvan, İletişim Bakanı Muhammed Ali Hâkim, İmar ve İskân Bakanı Ömer Faruk, Çevre Bakanı Miskat el Momen, Göçmen ve Mülteciler Bakanı Paskal İşo, Yüksek Öğretim Bakanı Tahir el Bakaa, Sanayi ve Maden Bakanı Haşim el Hasan, Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı Leyla Abdüllatif, Kültür Bakanı Müfid el Cezairi, Tarım Bakanı Savsan el Şerifi, Eğitim Bakanı Sami el Muzaffer, Sulama Bakanı Abdüllatif Raşid, Planlama Bakanı Mehdi el Hafız, Bayındırlık Bakanı Nesrin Mustafa el Barvari, Bilim ve Teknoloji Bakanı Raşid Ömer Mandan, Ticaret Bakanı Muhammed el Cuburi, Ulaştırma Bakanı Luay Hatem Sultan el Aris, Gençlik ve Spor Bakanı Ali Faik el Gabban, Kadın Sorunları Bakanı Nermin Osman, Eyalet İşleri Bakanı Vail Abdüllatif."

Irak'ta kabinenin açıkladığı gün, başbakan yardımcılığına getirilmiş olan Berham Salih, Ankara'da temaslarda bulunmaktaydı.

Berham Salih, Bağdat'tan konuya ilişkin açıklama gelmeden önce Irak'ta yeni kurulması öngörülen hükümette 5-6 bakanlık ile bir başbakan yardımcılığı görevlerinin Kürtlere verilmesi konusunda güvence aldıklarını söylemiştir. Berham Salih, Dışişleri Bakanlığı Müs-

teşarı Büyükelçi Uğur Ziyal ile yaptığı görüşmeden sonra yaptığı açıklamada, yeni kabinenin nasıl şekilleneceği konusu ele alınırken, kendilerine Kürt partilerin katılımının güçlü olacağının söylendiğini belirtmiştir. Sonuçta kabinede Kürtler, nüfus oranlarından daha fazla bir oranda temsil edilme yakalamışlardır. Hükümette, 6 Kürt bakan, 1 Kürt başbakan yardımcısı yer alırken, devlet başkanlığı yardımcılıklarından bir tanesi de yine Kürtlere verilmiştir. Irak'ın üçüncü büyük etnik grubu olan Türkmenlere ise Irak'ta işlevi tartışma konusu olan Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ile yetinmek zorunda kalmışlardır. Ancak böylesine etkin bir temsil bile Mesud Barzani'yi tatmin etmemiştir. Mesud Barzani, 2 Haziran'da IKDP'nin yayın organı *Etteahi* gazetesinde yapılan açıklamada, *"Hukuk ve tarih, adil tarihi ve ulusal ölçütlere uygun olarak Kürtlere devlet ya da hükümet başkanı olma hakkı tanıyor. Her ne kadar bugünkü durum, bizim umduğumuz gibi olmasa da bizim için önemli olan yeni bir Irak için bütün ulusal oluşumların anlaşma içinde olmasıdır. Ancak biz Kürtler hiçbir zaman iktidar peşinde olmadık,"* demiştir.

Hükümet kurulduktan sonra ilk ele aldığı konu, milis güçlerinin silahsızlandırılması olmuştur. Bu çerçevede, IKDP, IKYB, Irak İslam Partisi, SCIRI, Irak Uzlaşma Hareketi, INC, Irak Hizbullahı, Irak Komünist Partisi ve Dava Partisi'nden oluşan 9 grup, milis güçlerinin dağıtılması konusunda mutabakata varmıştır.

7 Haziran'da geçiş hükümetinin Başbakanı İyad Allavi, milis güçlerinin dağıtılması konusunda anlaşma sağlandığını açıklamış, dağıtılan milislerin, ya güvenlik kuvvetleri saflarına katılacağını ya da sivil hayata döneceklerini açıklamıştır. Bu mutabakatla yaklaşık 100 bin milisin silah bırakması öngörülmüştür. Anlaşma, Kürt peşmerge güçleri ve Şii Bedir tugaylarının silahsızlandırılmasını karara bağlamış ancak Şii lider Mukteda Sadr'a bağlı Mehdi'nin Ordusu'nu kapsamı içine alamamıştır. İyad Allavi, *"Bu emre göre, devletin kontrolü dışındaki bütün silahlı güçler şu andan itibaren yasadışıdır,"* demiştir.

8 Haziran'da, BM, Irak ile ilgili 1546 sayılı kararı almıştır. Ancak bu kararın alınmasından önce Kürt liderler yine bazı taleplerle öne çıkmış, *"şantaj politikalarını"* yeniden devreye sokmuşlardır.

Mesud Barzani ve Celal Talabani, 8 Mart'ta kabul edilen ve Irak'ta 2005 yılı sonuna kadar yürürlükte kalacak geçici yönetim yasasının, BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararında yer almasını istemekteydi. IKDP'nin yayın organı *Etteahi* gazetesi, Kürt liderlerinin, anayasanın, BM Güvenlik Konseyi'nin karar tasarısında yer almasını ve Ocak 2005'te yapılması öngörülen seçimlerden önce ve sonraki hükümetin anayasası olmasını istediklerini yazmıştır.

Bunun yanı sıra Mesud Barzani ve Celal Talabani, yaptıkları ortak açıklamada, *"Bu geçiş döneminde, geçici hükümete aktif olarak katılabilmemiz için garantiler elde etmek istiyoruz,"* demişlerdir. Anayasanın uygulanmaması ya da yürürlükten kaldırılması durumunda, Kürtlerin merkezi hükümete katılmayı reddetmekten, seçimleri boykot etmekten ve merkezi hükümet üyelerinin Irak'ın kuzeyine girmesini yasaklamaktan başka seçenekleri kalmayacağını vurgulayan Kürt liderler, Kürt halkının, Saddam sonrası Irak'ta ikinci sınıf vatandaş olmayı kabullenemeyeceğini dile getirmişlerdir. Kürtlerin çabaları sadece açıklama yapmakla sınırlı kalmamıştır. Hükümetin Kürt Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Güvenlik Konseyi toplantısından önce New York'ta BM kararında, geçici anayasanın tanınması konusunda kulis faaliyetleri yürütmüştür. BM diplomatları ise Hoşyar Zebari'ye BM kararında, geçici anayasadan söz edilemeyeceğini, çünkü aksi durumda Irak'taki Şiilerin en etkili lideri Büyük Ayetullah Ali Sistani'nin karara desteğini çekeceğini söylemişlerdir. Çünkü Büyük Ayetullah Ali Sistani daha önce BM Güvenlik Konseyi'nin, Irak geçici anayasasının meşrulaştırılması yönünde herhangi bir adım atmaması yolunda uyarıda bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'ndeki diplomatlar da bu uyarıyı dikkate almışlardır.

Sonuçta Kürtlerin bu talepleri BM'nin oybirliği ile aldığı bu karara yansıtılmamıştır. Karar, Irak içindekileri olduğu kadar bölgesel ve küresel dengeleri gözetmekteydi.

1546 sayılı kararla, savaş öncesinde, savaş sırasında ve savaş sonrasında ABD, AB ve Rusya arasında bozulan ilişkiler, *"tamir sürecine"* girmiştir. Bu karara, ABD-İngiltere ikilisinin verdiği tavizler sonucu ulaşılmış, ancak diğer ülkeler de koalisyon güçlerinin verdiği takvimi onaylamışlardır. Bu kararla, Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi, uluslararası hukuk güvencesi altına girmiştir. Söz konusu karar, 30 Haziran'da *"tüm sorumluluk ve yetkinin tümüyle egemen ve bağımsız geçici Irak hükümeti tarafından üstlenilecek olmasını", "işgalin sona ereceği beklentisiyle" "memnuniyetle karşılayan"* ifadelerinin yer aldığı bir paragrafla başlamaktaydı.

Böylece 1 Haziran'da BM-ABD ve Irak Yönetim Konseyi işbirliği ile ilan edilmiş olan mevcut Irak hükümeti, *"uluslararası yasallık"* elde etmiştir. Karar, Irak'ın bağımsızlığı, egemenliği, ulusal birliği ve toprak bütünlüğüne destek vermiştir. Karara göre bundan böyle, Irak BM'nin de sorumluluk üstlendiği, ayrıca Irak hükümeti gözetiminde ve onun onayıyla *"Birleşik komuta altında birçok uluslu gücün", "güvenliği sağlama yetkisine"* sahip bulunacağı bir konum elde etmiştir.

Kararın 17. maddesi, Irak'taki her türlü terörizm eylemini lanetlemiş ve BM üyesi ülkelerin, *"Irak'a ve Irak'tan terörist geçişini, teröristlere silah nakledilmesini, teröristlerin finanse edilerek desteklenmesini önlemeye"* davet etmiştir. Aynı maddede, özellikle Irak'ın komşuları olmak üzere bölge ülkeleri arasında bu amaçla işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak, Güvenlik Konseyi, Kürt liderlerin şantajını görmemiş ve kararda Irak'ın kuzeyindeki 3 bölgede Kürt özerkliğini tanıyan geçici anayasayı onaylamamıştır. BM'nin bu önemli kararı, Iraklı Kürtleri hiçbir şekilde tatmin etmediği gibi, Mesud Barzani ve Celal Talabani'nin ciddi tepkilerini de beraberinde getirmiştir. 9 Haziran'da, geçici Irak hükümetinin Kürt üyeleri, BM Güvenlik Konseyi'nin Irak kararında Kürtlere özerkliğin tanınmamasının ardından istifa edebileceklerini açıklamışlardır. Hükümetin Kürt üyesi, Bayındırlık Bakanı Nes-

rin Bervari, Reuters ajansına, liderlerinin istemesi halinde hükümetten çekileceklerini söylemiş, Bervari, *"Geçen yıl verdiğimiz tüm mücadeleler boşa gitti. Demokrasinin nasıl gasp edilebileceğini gördük"* demiştir. Bu tepkiler üzerine, görece istikrarın bozulmasını istemeyen ve siyasal sürecin mutlaka sürdürülmesinden yana olan Washington yönetimi devreye girmiş, Kürtler, BM kararında geçici anayasadan doğrudan söz edilmese de ruhunun korunduğu belirtilerek rahatlatılmaya çalışılmışlardır.

Kürtlere bir destek de *New York Times* yazarı William Safire'dan gelmiştir. William Safire, 8 Haziran'daki yazısında Bush yönetiminin Şiileri memnun etme kaygısıyla sadık dostları Iraklı Kürtlere kazık atmamasını istemiştir. William Safire, peşmergelerin devriyede olduğu bölgede hiçbir Amerikan askerinin öldürülmediğine dikkati çekerek Irak'ın nüfusunun beşte birini oluşturan Kürtlerin yeni Irak'ın kurulmasına katkılarının karşısında *"makul özerklik"* istediklerini öne sürmüştür. Bu dönemde gelişmeleri yakından izleyen Ankara ise 30 Haziran sonrası döneme ilişkin politikalarını büyük ölçüde şekillendirmiştir. Hükümetin yeni politikası bağlamında Türkiye artık Irak'ta bir federasyona karşı çıkmamaktaydı.

Kürtler ile Şiiler arasındaki sıkıntı sürerken 9 Haziran'da Irak Özel Temsilcisi Osman Korutürk başkanlığında bir Türk heyeti, Erbil'e giderek Mesud Barzani ile bir araya gelmiş ve Türkiye'nin bu yeni politikasını Kürt lidere iletmiştir. Osman Korutürk, Kürt gruplarının statülerine –Irak'ın toprak bütünlüğü içinde kalması ve Irak Anayasası'nda tanımlanması kaydıyla– Türkiye'nin karşı durmayacağını ilk kez resmi olarak aktarmıştır. Buna karşı, PKK ile mücadelede destek sözü istenmiştir. Ancak Kürt lider, hemen başlayacak silahlı bir mücadele sözü vermekten kaçınmıştır. Osman Korutürk görüşmede Mesud Barzani'yi Türkiye'ye de davet etmiştir.

Söz konusu temas ile birlikte Mesud Barzani, Kürtlerin statüsü ve federasyon talepleri konusunda Ankara'ya geri adım attırmış olmanın keyfini çıkarırken BM'nin Irak özel temsilcisi L'akhdar Bra-

himi, Şiiler ve Kürtler arasında çıkan görüş ayrılıklarının giderileceğinden emin olduğunu açıklamış, *"hem Ayetullah Sistani hem de Kürt liderler, sorumluluk duyguları çok büyük kişiler. Her iki tarafın da haklı gerekçeleri var ve eminim ki, ortak bir zeminde buluşacaklar"* açıklamasıyla ortamı yumuşatmaya çalışmıştır. Bu çabalara karşın, Berham Salih, 10 Haziran'da KurdSat televizyonuna yaptığı açıklamada, Kürtlere yeni yönetimde konumlarına uygun makamlar verilinceye kadar ulusal güvenlikten sorumlu başbakan yardımcılığını kabul etmeyeceğini söylemiştir. IKYB yetkililerinden Mulaha Bahtiyar da herhangi bir Irak hükümetinin bütün Irak halkının temsilcilerinden oluşması gerektiği için, Şiilerin herhangi bir Irak hükümetinde aslan payını almalarını kabul etmeyeceklerini dile getirmiştir.

Sonuçta kriz, Başbakan İyad Allavi'nin, hükümetin gelecek yılki seçimlere kadar Irak geçici anayasasına bağlı kalacağı konusunda Kürt liderlere garanti vermesiyle aşılmıştır. Aslında perde arkasında, ABD'nin Iraklı Kürtlere yaptığı sert uyarı krizin aşılmasında belirleyici olmuştur. Bu gelişme üzerine de Celal Talabani, BM Güvenlik Konseyi'nde kabul edilen Irak'la ilgili karar tasarısını ihtiyatlı memnuniyetle karşıladığını açıklamak zorunda kalmış, 10 Haziran'da IKYB'nin televizyon kanalına, *"Güvenlik Konseyi'nin, federalizmi dile getirmesinden dolayı mutluyuz. Ancak Kürt halkının isminin geçmemesinden üzüntü duyuyoruz,"* demiştir. Aynı zamanda Kürt parlamentosu da BM Güvenlik Konseyi'nin yeni Irak kararını olumlu *"karşılama kararı"* almıştır. Irak Devlet Başkanı Yardımcısı ve Kürt parlamentosu dönem başkanı Roj Nuri Şaves, *"Kürt parlamentosu BM Güvenlik Konseyi kararını olumlu karşılamaya karar vermiştir, çünkü herkes anayasaya bağlılığını ifade etti,"* demiş, Irak'ın yeni Devlet Başkanı Gazi el Yaver, Başbakan İyad Allavi ve ABD Başkanı George Bush'un da bu anayasaya bağlılıklarını dile getirmelerinden memnuniyet duyduğunu söylemiştir.

Bütün bu gelişmeler aslında, Kürtlerin şantaj politikasıyla bir

bardak suda fırtına kopardığını, asıl amaçlarının Kürtlerin siyasal kazanımlarının hem hukuksal hem de siyasal açıdan meşruiyetini kabul ettirmek olduğunu göstermiştir. Kürt liderler bu amaca ulaştıkları zaman da uzlaşmacı bir imaj çizme yoluna gitmişlerdir. Hükümetin açıklanmasından iki hafta sonra Irak'ın Kürt kökenli Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, İKÖ Dışişleri Bakanları Zirvesi için İstanbul'a gelmiştir.

Hoşyar Zebari, İstanbul'da yaptığı açıklamalarda, daha önceki tutumlarından geri adım atmaya niyetli olmadığını ortaya koymuş, gazetecilerin, *"BM'nin Irak'la ilgili yeni kararında dünyaya uluslararası güce katkı çağrısı yapılıyor. Türkiye'nin BM şapkasıyla gelmesini kabul eder misiniz?"* yönündeki sorularına, *"Uluslararası güçler orada ve bize yardım ediyorlar. Komşu ülkelerin askerleri konusuna gelince, herhangi bir komşumuzun askeri katkısını tercih etmiyoruz,"* yanıtını vermiştir. Aynı gün, Mesud Barzani Irak'ın kuzeyinde bu kez ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'i ağırlamış, görüşmenin ana gündemini Osman Korutürk'ün temasları oluşturmuştur. Türkiye'nin federasyona karşı olmadığını resmen açıklaması, ABD yönetimini rahatlatmıştır. Bunun üzerine Paul Wolfowitz, Kürt liderlere federasyon konusunda açıkça demeç vermeleri yönünde yeşil ışık yakmıştır.

Böylece Kürt liderlerin federasyona ilişkin her açıklamasından sonra tepki göstermekte olan Dışişleri Bakanlığı, artık Türkiye için can sıkıcı olan bu demeçler karşısında sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu aşamada Türkiye için can sıkıcı bir açıklama da ABD Büyükelçisi Eric Edelman'dan gelmiştir. Eric Edelman, 18 Haziran'da büyükelçilik konutunda diplomasi muhabirlerine gündemin önemli konularını değerlendirirken, Irak'ın PKK için bir yuva olmayacağı retoriğini yinelemiş, *"Güneydoğu'daki şiddet eylemlerindeki artışı çok ciddiye alıyoruz, sızmaları önlemek için hem Irak'ta, hem de Türkiye'de meslektaşlarımızla birlikte çalışıyoruz,"* demiş ve ardından eklemiştir: *"Yakında PKK'ye karşı doğrudan bir askeri operasyon bek-*

lemiyorum..." Diplomatik bir dille yapılan bu açıklamalar aslında ABD'nin PKK'ye karşı harekete geçmeyeceği, terör örgütünü görmezden gelerek bölgede varlığını sürdürmesine göz yumacağı anlamına gelmekteydi.

Türkiye, dikkatini PKK'ye ve Irak'taki iç gelişmelere çevirmişken ABD'nin iki önemli basın organında çıkan iki haber, Irak'ın kuzeyinde PKK dışında Türkiye'yi rahatsız edecek ciddi gelişmeler olduğunu duyurmuştur. 20 Haziran'da *New York Times* Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin, Iraklı Araplara ait arazilere el koyarak ve on binlerce Arabı mülteci kamplarında yaşamaya mecbur bıraktığını, bölgenin demografik ve siyasi yapısını değiştirdiğini yazmıştır.

21 Haziran'da da Pulitzer ödüllü Amerikalı gazeteci Seymour Hersh, *New Yorker* dergisinde çıkan *"B Planı"* başlıklı yazısında, ABD'nin Irak'ta yetersiz kaldığına inanan ve İran'ın nükleer kapasitesini geliştirmesinden endişe eden İsrail'in, Irak'ın kuzeyinde Kürtlerle işbirliği içinde operasyonlar yaptığını açıklamıştır. Seymour Hersh, İsrail'in Kuzey Irak'ta 2003'ten beri Kürt komando birimlerini eğittiğini ve bu eğitimle İsrail'in en gizli komando birimi olan Mistaravim ile aynı kapasitede yetiştirildiğini yazmış, İsraillilerin, yaklaşık 6 ay önce, Irak'taki durumun kötüye gittiği sonucuna vardığını, bütün uyarılara karşın ABD'nin İran'ın, Irak'taki isyancılara destek vererek çok saldırgan bir rol oynamasını yeterince çabuk kavrayamadığını düşündüğünü belirtmiştir. Yazıya göre bir İsrail istihbarat yetkilisi, Seymour Hersh'e, *"Kürt-İsrail ilişkisinin gelişmesi Türkleri çok rahatsız ediyor. Irak için eğitilen Kürt komandolarının Türkiye'ye sızarak saldırmalarından endişe ediyorlar,"* demiştir.

Seymour Hersh'in bu yönde ortaya koyduğu bilgilerin doğru olduğunu Irak'ın kuzeyinde kısa bir süre kalmış olan hemen her yetkili bilmekteydi. Üstelik, Kürtlerin İsrail ile yakın ilişkisi hiçbir zaman da sır olmamıştır. Ancak, İsrailli yetkililer söz konusu haberi yalanlama yoluna gitmişlerdir. İsrail'in Washington Büyükelçiliği sözcüsü Mark Regev iddiaları yalanlayan bir açıklama yayın-

lamıştır. Haziran ayının son haftasına girerken Ankara'da ilginç bir gelişme yaşanmıştır. Irak Özel Temsilcisi Osman Korutürk'ün, 9 Haziran'da Türkiye'nin Irak'ta bir federasyona karşı çıkmayacağı mesajını Mesud Barzani'ye iletmiş olmasına karşın, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 21 Haziran'da Ankara'nın Kürtlere özerklik sağlayacak bir federasyon sistemine sıcak baktığı yönündeki haberlerin doğru olmadığını açıklamıştır. Ancak bu açıklamadan kısa bir süre sonra ortaya çıkan gelişmeler, Abdullah Gül'ün bu açıklamasının doğru olmadığını göstermiştir. Anlaşılan o ki, AKP hükümeti Irak'ın geleceğine ilişkin akılcı projeksiyonlar yapabilme sıkıntısı çekmekteydi.

Selamsız Karşılama

Ankara, Irak'ta 30 Haziran'daki yetki devrine günler kala "*Geçici Yönetim Konseyi Dönem Başkanı*" sıfatıyla Kürt lider Celal Talabani'yi ağırlamıştır.

Ankara'daki temasları çerçevesinde Recep Tayyip Erdoğan'la görüşmek için Başbakanlık binasına gelişinde, kapıdaki polisler Celal Talabani'ye selam vermemişler, Türk kamuoyu da bundan hükümetin Iraklı Kürt lidere tepkili olduğu mesajı çıkarmıştır. Oysa, gerçek tamamen farklıdır. Talabani, AKP ile işbirliği zemini ararken hükümet de kamuoyu baskısı olmadan Talabani ile uzlaşmak istemektedir. Zaten Celal Talabani yılların vermiş olduğu siyasal pişkinlikle bu tepki gösterilerini görmezden gelmiş, *"Bize kucak açın, federasyon Irak'ın bütünlüğü içinde kalacak. Kaygı duymayın,"* mesajlarını yinelemiştir. Celal Talabani'nin bu ziyaretteki asıl amacı, Türkiye'nin değiştirmekte olduğu Irak politikasının yeni unsurlarını ilk elden öğrenmek olmuş, bunun yanı sıra Ankara'da, PKK nedeniyle oluşan gergin havayı yumuşatma çabası içine girmiştir.

Hatta basına yaptığı açıklamada, *"Bizce, Türkiye'ye karşı girişilen herhangi bir silahlı eylem Kürt halkına bir çeşit ihanet etmektir. Bu, Kürtlerin çıkarlarına, demokrasiye ve Türkiye'nin AB süre-*

cine de aykırıdır. Bölgede Türk hükümetine karşı düzenlenen tüm eylemleri açık ve net olarak kınıyoruz," demiştir.

Celal Talabani, Bağdat'ta döndükten sonra Ankara'nın ağzına bir parmak bal çalmış ve PKK'nin Irak'taki terör örgütleri listesine alınması talimatı vermiştir. Açıklamanın da Kürt kökenli Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari tarafından yapılması sağlanarak Türkiye'nin gönlünü kazanmaya çalışmıştır. Kürt lider bunların yanı sıra Ankara-Süleymaniye arasında hava koridorunun açılmasına ilişkin taleplerini de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a iletmiştir. Irak'taki havaalanının tamamlanmak üzere olduğu bilgisini veren Talabani'ye, Ankara'nın yanıtı, *"Güvenlikten emin olalım. Hava sahası açılabilir. Başka ülkeler, Irak'a uçarsa Türkiye de uçar,"* yönünde olmuştur. Celal Talabani, Kerkük konusunda da Ankara'ya olumlu mesajlar verme çabası içine girmiş ve *"Kerkük'ün Kürtler, Araplar ve Türkmenlerin bir arada yaşadığı bir kardeşlik kenti olduğunu düşünüyoruz,"* demiştir. Ancak Kürt liderin Kerkük'ü, Türkiye'nin çok fazla tepkisini çekmeden Kürtleştirmenin yolunu aradığı zaten bilinmekteydi. Celal Talabani'nin Ankara'da bu mesajları verdiği sırada Irak Devlet Başkanı Gazi el Yaver, Amerikalı sivil yönetici Paul Bremer ile Kerkük'e yaptığı ziyaret sırasında, *"Kerkük bir arada yaşanılan bir kent olmalı. Yeni Irak, kimseyi kendi toprağını terk etmeye zorlamamalı,"* demiştir. Gazi el Yaver'in sözlerini hiç dikkate almayan IKDP yetkilisi Neçirvan Barzani ise Reuters'e yaptığı açıklamada, Kerkük'ün Araplaştırılması sürecinin tersine çevrilmesi gerektiğini, aksi halde ülkenin geleceğinin risk altında olacağını söylemiştir. Kürt yetkili, *"Kerkük ciddi bir meseledir ve ciddi bir çözüme ihtiyacı vardır. Kerkük sorunu çözülmezse patlamaya hazır saatli bir bomba gibi olur. Çözüm basit. Kerkük'e getirilen Araplar, Irak hükümetinin vereceği tazminatla geldikleri yerlere geri dönmeliler. Aynı şey Kürt mültecilere de uygulanmalı,"* açıklamasını yapmıştır.

Son gelişmelere ilişkin olarak Türkiye resmi tepkisini ise 23 Haziran'da Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan'ın ağzından vermiştir.

Namık Tan, Irak'ta federasyon konusuna ilişkin, *"Bunun yolu da Iraklıların mutabakatından geçer. Mutabakatın oluşturulması Iraklıların kendi işidir. Mutabakat oluşturulamaz ve bu bir iç çatışmaya yol açarsa böyle bir durumda bölge ülkelerinin ve uluslararası camianın söz hakkı doğar. Irak'ın içindeki güvenlik sorunlarının bir an önce çözümlenmesi elzemdir,"* açıklaması yapmıştır.

Yani, kısa bir süre önce Dışişleri Bakanı Gül'ün açıklamalarının aksine, Namık Tan'ın ortaya koyduğu resmi tutum, Ankara'nın belli koşullar içinde Irak'ta federasyona karşı çıkmayacağını göstermiştir. Aynı gün Suudi Arabistan'da yayınlanan *Arab News* gazetesi, Kürt sorununun Irak'ta bir kaos yaratması beklendiğini belirtmiş, *"Küçük Irak göletinde büyük bir balık olan Barzani ve Talabani, daha büyük bir gölette küçük bir balık olur,"* yorumunu yapmıştır. Celal Talabani'nin ardından ay sonuna doğru Türkiye bu kez ABD Başkanı George Bush'u ağırlamıştır. İstanbul'daki NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi için Türkiye'ye gelmiş, önce Ankara'da resmi temaslarda bulunup ardından zirve toplantısı için İstanbul'a geçmiştir. George Bush'un göreve başlamasından sonra ilk kez gerçekleştirdiği Ankara ziyaretinde, Türk tarafı kendisinden PKK konusunda somut adım istemiş, *"PKK'yle mücadelemizi uluslararası terörizmle mücadelenin parçası olarak görün ve Irak'taki PKK varlığına karşı askeri güç kullanın,"* mesajını da vermiştir. Ancak, *"El Kaide neyse PKK de odur. Bu konuda Türkiye'yle görüş birliğimiz var,"* açıklamasının ötesinde somut güvence alamamıştır.

ABD başkanının 18 saatlik Ankara maratonundan sonra geldiği İstanbul'da ise ilk olarak, dini liderlerle görüşme yapması dikkat çekmiştir. 28 Haziran'da NATO zirvesi gündemine almış olduğu Irak'ı değerlendirirken, Bağdat'tan toplantı salonuna, *"koalisyon yönetimi, egemenliği Irak geçici hükümetine devretti"* haberi ulaşmıştır. Aslında devir teslimin 30 Haziran'da yapılması öngörülmekteydi. Ancak sabotaj olasılığına karşı tören iki gün önceye alınmıştır. Haber, zirve toplantısında George Bush'a bir notla ulaştırılmış, o da yanında otu-

ran İngiltere Başbakanı Tony Blair'e müjdeyi vermiştir. Sonra da iki lider, herkesin şaşkın bakışları arasında tokalaşmıştır. Egemenlik devri Bağdat'ta basit bir törenle yapılmıştır. ABD'nin Irak'taki sivil yöneticisi Paul Bremer, koalisyon güçlerinin karargâhının bulunduğu yeşil bölgede yapılan törende egemenliğin devriyle ilgili yasal belgeleri Irak'ın geçici Başbakanı İyad Allavi'ye teslim etmiştir. Bu tarihten sonra Irak'ta yeni bir dönem başlamıştır!

III

DÜNDEN BUGÜNE...

Yeni Dönem

Yeni dönemin ilk önemli gelişmesi temmuz ayının başında ortaya çıkmıştır. Saddam Hüseyin, Irak'ta kendisi ve yardımcıları için kurulan Özel Irak Mahkemesi'ne çıkmış, kendisine şu suçlamalar yöneltilmiştir:

— 1974'te din adamlarını öldürmek.
— 1983'te Barzani aşiretinin binlerce üyesini öldürmek.
— 1987-1988'de Kürtlere yönelik etnik temizlik yapmak.
— 1988'te Halepçe'de Kürtlere karşı kimyasal silah kullanmak.
— 1990'da Kuveyt'i işgal.
— 1991'de Kürt ve Şii ayaklanmalarını kanlı bir şekilde bastırmak.
— İktidarı boyunca siyasi rakiplerini öldürmek.

Egemenlik devri ile, yakalandıktan sonra ABD'nin elinde savaş suçlusu olarak kabul edilen Saddam Hüseyin'in hukuksal durumu, adi suçluya dönüşmüştür.

Yeni Irak yönetimi, 1 Temmuz'da, Amerikalı eski sivil yönetici Paul Bremer'ın askıya aldığı ölüm cezasını yeniden yürürlüğe sokmuştur. Böylece, Saddam Hüseyin'in idam edilmesinin önü açılmıştır. Bu görüşe ilk itiraz Kürt lider Celal Talabani'den gelmiştir. Celal Talabani, Roma'da *La Repubblica* gazetesine verdiği demeçte, Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'in ölüm cezasına çarptırılmasının bir

hata olacağını söylemiş, *"Saddam Hüseyin, dünyadaki en büyük canilerden biridir. Milyonlarca Iraklının ölümünden sorumludur. Biz Kürtleri katletmiş, şehirlerimizi yakıp yerle bir etmiştir. Ancak ben bir avukatım. Bir avukat olarak da Saddam'ın ölüm cezasına çarptırılmasına karşıyım,"* demiştir. Celal Talabani, bir süre sonra Saddam Hüseyin'in idam kararını *"cumhurbaşkanı onayı için"* önünde bulacağını biliyor muydu bilinmez ama, idama karşı olduğunu açıklayıp uluslararası toplumun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Egemenlik devri, Irak içindeki güvenlik sorununu çözmeye yeterli olmamıştır. Direnişçilerin eylemlerini giderek artırması üzerine yeni hükümet daha etkin önlemler alma yoluna gitmiştir. Bunun için yasal altyapı öngörülmüş ve geçici hükümetin başkanı İyad Allavi, 7 Temmuz'da olağanüstü hal yasasını onaylamıştır.

Geçici hükümetin İnsan Hakları Bakanı Bahtiyar Emin de, Irak halkının hayatının direnişçilerin düzenlediği saldırılar yüzünden tehlikede olduğunu belirterek, bu yasanın çıkmasının şart olduğunu söylemiş, yasayı ABD'de 11 Eylül 2001 terör yıkımından sonra çıkarılan Yurtseverlik Yasası'na benzetmiştir. Sıkıyönetim uygulamalarına olanak verecek resmi adıyla Ulusal Güvenlik Yasası ile Başbakan İyad Allavi'nin, sıkıyönetim için gerekli bölgelere vali ve komutan atama yetkisine sahip olması öngörülmüştür.

Geçici hükümetin Adalet Bakanı Malik Dohan, sıkıyönetimin 2 ay ile sınırlı olabileceğini ve mahkeme kararıyla bu yetkinin başbakana tanınacağını açıklamış, yasanın ABD askeri kuvvetlerinden yardım isteme olanağı tanıdığını da söylemiştir.

Irak içinde ABD'nin ve Kürtlerin *"terörist"*, işbirlikçi olmayan Iraklıların da *"direnişçi"* olarak adlandırdığı grupların eylemleri hızla sürerken Fransız *Le Figaro* gazetesi, ABD'nin bu konuya ilişkin çifte standardını sayfalarına taşımıştır.

Le Figaro, 9 Temmuz tarihli sayısında, Irak savaşının başında Türkiye'nin, ABD'nin PKK'ye karşı mücadele vereceği sözü üzerine uluslararası baskılara boyun eğerek Irak'ın kuzeyine müdahale et-

mekten vazgeçtiğini yazmıştır. Gazetede, *"Ancak bir yıl sonra Ankara, Amerika'nın sözünün yerine getirilmediğini düşünüyor. Askerler, bunu sürekli tekrarlıyor ve Cumhurbaşkanı Sezer, bir süre önce İstanbul'da yapılan NATO Zirvesi sırasında George W. Bush'a hatırlattı,"* denilmiştir.

Saddam Hüseyin'in yargılanması, güvenlik sorunu ve PKK terörünün yanı sıra, yeni dönemde Kerkük ve Kürtlerin özerkliği konuları da sürekli gündemde olmuştur.

21 Temmuz'da, Irak'ın kuzeyine yaptığı ziyaret çerçevesinde Kürt yetkililerle görüşen Gazi el Yaver, federalizmin vatanın bölgelerini birbirine yaklaştırabileceği mesajını vermiştir. Gazi el Yaver Kürtleri memnun eden bu açıklamasının yanı sıra, Saddam Hüseyin tarafından Kerkük'ten sürülen Kürtlerin, bu kentteki topraklarını geri istemelerinin doğal hakları olduğunu da açıklamıştır.

Oysa, haziran ayının sonundaki, *"Kerkük bir arada yaşanılan bir kent olmalı. Yeni Irak, kimseyi kendi toprağını terk etmeye zorlamamalı,"* yönündeki açıklama da yine kendisine aittir.

1 Ağustos'ta Geçici Irak hükümetinin Başbakanı İyad Allavi, Kuveyt'i ziyaret etmiştir. Böylece, 1991 yılındaki Körfez Savaşı sonrası, bu ülkeye giden ilk Irak başbakanı olmuştur. İyad Allavi, Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgalinin 14. yıldönümüyle aynı zamana rastlayan ziyareti sırasında resmi KUNA ajansına yaptığı açıklamada, *"Terörizm güçleri, Irak toplumunun zayıf noktalarına oynuyor ve önce Irak'ın gelişimini yok etmeyi başardığı takdirde, tüm bölgeyi yok edeceğine inanıyor. Asıl savaşları Irak'ta. Irak bozguna uğradığında, diğer devletler de kolayca düşecek ve bu doğru. Irak'taki durum, terörist eylemler ya da büyüyen mezhep çatışmalarıyla, komşu devletleri de etkileyecek,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu açıklama, böylesine tarihi bir günde bile çiçeği burnunda Irak başbakanının aklında Irak içinde giderek artan direniş hareketi olduğunu göstermiştir. Ancak aynı hassasiyet PKK için gösterilmemekteydi. ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un eski yetkilile-

rinden ve ülkenin en önemli Irak uzmanlarından biri olan Michael Rubin, ABD'nin önde gelen muhafazakâr yayın organlarından *National Review*'un internet sitesinde 6 Ağustos'ta yayımlanan PKK Faktörü başlıklı makalesinde, ABD yönetiminin, resmen terörist olarak gördüğü PKK'yi tasfiye etmemesini ağır dille eleştirmiştir.

ABD'li uzman, Irak'ın kuzeyinin bir bölümünden sorumlu 101'inci Hava İndirme Tümeni'nin bazı mensuplarının geçen sonbaharda Musul'da PKK militanlarıyla görüştüğü söylentisinin bulunduğunu anımsatmış, *"Bush yönetiminin, Kuzey Irak'taki PKK varlığı sorununu çözememesi, çok tehlikeli bir emsal oluşturuyor. Bu durum, topraklarında Hizbullah örgütünün terörist faaliyetler düzenlemesine izin veren Lübnan hükümetinin tutumuna da meşruiyet kazandırıyor. PKK gibi ABD Dışişleri Bakanlığı'nın terör listesinde başından bu yana yer alan bir örgütün, ABD'nin sorumluluğundaki bir bölgede fütursuzca faaliyetlerini sürdürmesi, Beyaz Saray'ın küresel terörizme karşı yürüttüğü savaşın ahlaki gücünü de zayıflatıyor. Amerikalı yetkililer, Türkiye'nin kaygısını ciddiye aldıklarını belirtiyor, ancak ABD'nin söylemiyle eylemleri arasında fark var ve bu da, Washington'ın güvenilirliğini sarsıyor,"* ifadelerini kullanmıştır.

Michael Rubin, ABD'ye PKK ile mücadele etmediği yönünde böylesine eleştiri getirirken 13 Ağustos'ta Irak'ın kuzeyinden Ankara'ya terör örgütü Kongra-Gel'den ayrılan ve Abdullah Öcalan'ın, *"Alçak kardeşim,"* dediği Osman Öcalan'ın, kendi ekibiyle birlikte yeni bir örgüt kurduğu, bu örgütün adının da Yurtsever Demokratik Parti olduğu bilgisi ulaşmıştır.

Yayımlanan bir bildiriyle ilan edilen örgüt, Kongra-Gel'i silahlı eylemlere başlamasından dolayı eleştirirken, Abdullah Öcalan'ın kendileri üzerinde etkin olmayacağını ileri sürmüştür. Bildiride, *"Örgütün temel amacı, Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Kürt sorununun demokratik özgür birlik temelinde, barışçıl ve siyasal diyalog temelinde çözümünü sağlamak, Kürt halkının temel hak ve özgürlüklerini güvenceye almaktır,"* görüşlerine yer verilmiştir. Irak'ın ku-

zeyinde oluşan *"Kürt Federe Devleti'nin, Kürtler için tarihi bir kazanım"* olarak değerlendirildiği bildiride, bunu sahiplenmek ve güçlendirmenin her Kürt yurtseverinin görevi olduğu savunulmuştur.

Powell'dan İtiraf

2004 yılının yaz ayları ile birlikte Irak'taki direniş giderek güç kazanırken gerek yönetimde gerekse kurumsal yapılarda Kürtlerin lehine şekillenme daha görünür bir duruma gelmiştir.

Yabancı şirketlerin, Kürtleri istihdam ederek ticari açıdan avantaj sağlama yönündeki çabaları, Kürtlerin daha fazla güçlenmesinin önünü açmıştır. Bu durumun en dikkat çekici örneklerinden birisi ise petrol hatlarını korumakla görevli Erinys International adlı bir şirketin Bağdat yönetimi ile yaptığı sözleşme pazarlığı sırasında ortaya çıkmıştır. 39.5 milyon dolarlık anlaşmayla görevi alan Erinys International, bir yıl içinde bu rakamı çeşitli görüşmeler sonrasında 100 milyon dolara kadar çıkarmıştır. Bu önemli artışın asıl nedeni, Irak'ın kuzeyinde 6 bin 400 muhafızı bulunan şirketin, Kerkük-Yumurtalık hattının korunması için ağırlıklı oranda Kürt peşmerge istihdam etmesi olmuştur.

Ancak bu noktada ilginç bir başka gelişme de yaşanmıştır. 11 Ağustos'ta Irak Savunma Bakanlığı bir bildiri yayımlayarak, Kürtçenin anadil olmaması nedeniyle bakanlığa bağlı dairelerde konuşulmasını yasaklamıştır.

İlginç olan, Irak'taki hemen her gelişmeye tepki vermeye alışmış olan Kürtlerin bu yasağa hiç ses çıkarmamış olmasıdır. Konuyla ilgili olarak Irak'ın kuzeyindeki Kürt yönetiminden de hiçbir açıklama gelmemiştir. Oysa, anayasa hükmünde olan geçici yönetim yasası, Arapçanın yanı sıra Kürtçeyi de resmi dil olarak kabul etmekteydi.

Bu durum, Irak tarihine bir sır olarak geçmiştir.

Irak'ın içinde bu gelişmeler yaşanırken ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, belki de yakın tarihin en önemli itirafını yapmıştır. 15 Ağustos'ta ABD Senatosu Hükümet İşleri Komitesi'nde konuşan

Colin Powell, Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin elinde kitle imha silahları bulunduğunu anlatan ve Irak savaşına giden yolu açan, BM konuşmasında savunduğu unsurların yanlış istihbarata dayandığını, sonuç olarak Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmadığını açıklamıştır.

İşte bu kritik açıklamadan sonra, ABD'nin Irak'taki meşruiyeti hukuksal açıdan olmasa bile etik açıdan geçerliliğini yitirmiştir. Ancak ne bu dönemde ne de bu dönemden sonra kimsenin aklına, bu itirafla ortaya çıkan gerçeğin hesabını sormak gelmemiştir.

Bu kritik açıklamadan iki gün sonra, Irak Cumhurbaşkanı Gazi el Yaver, resmi bir ziyaret için Ankara'ya gelmiştir. Irak Cumhurbaşkanı Ankara'da, *"Kerkük'ün özel statüsü korunmalı, PKK Irak'ın kuzeyinden tasfiye edilmeli ve ticaret güvenli koşullar içinde yapılmalı,"* talepleri ile karşılaşmıştır.

Bir süre önce Irak'ın kuzeyine yaptığı ziyaret sırasında Kerkük konusuna ilişkin Kürt liderlerin gönlünü hoş tutacak sözler söylemiş olan Gazi el Yaver, Ankara'da da Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda açıklama yapmış, Kerkük'ün bir hoşgörü kenti olacağını söylemiştir. Irak'a ilişkin hızlanan diplomasi trafiği çerçevesinde Irak Başbakanı İyad Allavi'nin de eylül başında Türkiye'yi ziyaret etmesi öngörülmüş ancak uygun bir takvimin bulunamaması ve Irak'taki güvenlik sorunlarının en üst noktaya ulaşması üzerine söz konusu program ertelenmiştir.

İyad Allavi'nin ziyareti ertelenirken Ankara 7-9 Eylül tarihlerinde Celal Talabani ve Neçirvan Barzani'yi ağırlamıştır.

Celal Talabani, Irak'tan Avrupa'ya giderken, Neçirvan Barzani ise Avrupa'dan Irak'a dönüşü sırasında Türk yetkililer ile görüşmek istemiştir. Görüşmede Kürt yetkililer, *"daha fazla katkı sağlayın"* talebini ortaya koyarken, Türk yetkililer ise *"Her zaman olduğu gibi Irak'ın bütünlüğüne atfettiğimiz önemi, Irak'ta kurulacak demokrasinin her yönüyle temsili bir demokrasi olması gerektiğini, Irak'ı oluşturan gruplardan hiçbirinin kendisini bu denklemden dışlanmış hissetmemesi gerektiğini düşünüyoruz,"* mesajını vermişlerdir.

Görüşmelerde yine PKK ile mücadele konusu gündeme gelmiş, iki Kürt yetkili bilinen ve bir türlü yaşama geçirilemeyen(!) güvencelerinin ötesinde çok fazla görüş ortaya koymamışlardır. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Neçirvan Barzani ile görüşmesinde Kerkük sorununun bir an önce çözümlenmesini ve Türkmenlere yönelik şiddet uygulamalarından vazgeçilmesini istemiştir.

Türkiye'nin Neçirvan Barzani'yi Kerkük konusunda uyardığı saatlerde, amcası Mesud Barzani, Erbil'de AFP'ye yaptığı açıklamada, *"Kerkük Kürdistan'ın kalbidir. Bu kimliği korumak için savaşmaya ve Irak Kürtlerinin elde ettiği kazanımları muhafaza etmek için canımızı vermeye hazırız. Kürtler bu kimlikten vazgeçmez. Bunu pazarlık konusu da yapmayız,"* demiştir.

Irak'ın kuzeyindeki gelişmeler, Kerkük'teki gerginlik ve AKP hükümetinin hem Kürtler hem de ABD karşısında etkisiz kalması, o dönemde muhalefetin de tepkisine neden olmaktaydı. CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen, 10 Eylül'de yaptığı bir açıklamada, hükümeti sert bir dille eleştirmiş, *"Amerikalıları Kuzey Irak'taki PKK'nin tasfiyesine ikna edememişlerdir. Siz biliyor musunuz ki, Kuzey Irak'ın pek çok şehrinde Kerkük dahil PKK'nin 4 tane, 5 tane bürosu var. Sokaklarda masa koyup imza topluyor PKK. Hiçbir şey yapılmıyor. Ne Amerika'lar ne geçici Irak yönetimi,"* diyerek tepkisini ortaya koymuştur.

Onur Öymen'in bu tepkisinin yanı sıra rakamlar da terörün giderek artmakta olduğunu gösteriyordu. 1 Haziran-30 Ağustos 2004 tarihleri arasında 109 bölücü örgüt eylemi yapılmış, bu eylemlerde 35 güvenlik görevlisi şehit düşmüş ve 94 güvenlik görevlisi de yaralanmıştı.

Eylül başında Türkiye'de Irak'a yönelik diplomasi trafiği yaşanırken ABD, Sünni ve Şii direnişçilerin sızdığı gerekçesiyle Türkmen kasabası Telafer'e kapsamlı bir operasyon başlatmıştır. Aslında Irak'ın kuzeybatısında yer alan Telafer kenti jeostratejik öneminden dolayı hem Kürt grupların hem de ABD'nin hedefinde yer almaktaydı.

Bu noktada kısa bir ayraçla Telafer'in önemine işaret etmekte yarar var.

Yaklaşık 750 bin Türkmenin yaşadığı ve başka bir etnik grubun bulunmadığı Telafer, Musul'un 60 kilometre kuzeyinde Türkiye'nin güney sınırlarından 85 kilometre ve Suriye'nin doğu sınırlarından 70 kilometre uzaklıkta yer almaktadır.

Bu bölge, Iraklı Kürtlerin Suriyeli Kürtler ile arasında doğal bir sosyal adacık oluşturmaktadır. Bu Türkmen adacağı Suriye Kürtleri ile Irak Kürtlerinin coğrafi olarak birleşmesinin önündeki en önemli engel olmuştur. 4 Eylül'de ABD güçleri ile Irak Ulusal Muhafız üniformaları altında gizlenen peşmergeler Telafer'e yönelik ilk geniş çaplı operasyonu başlatmıştır. Bu tarihte kuşatma altına alınan Telafer'e yönelik sürdürülen operasyonlarla kent harabeye dönüşmüş, halk göç etmeye başlamıştır.

Kentten göç ettirilen Türkmenler, Musul ve civar köylere yerleştirilmiş, istikrarın sağlanması gerekçesiyle kent Kürtlerin denetimindeki Duhok'a bağlanmıştır. Böylece Telafer'in denetimi, fiilen IKDP'ye bırakılmıştır. Bu süreçte kentteki mezhep ayrılıkları körüklenmiş, IKDP kentteki aşiretlerden bir tanesini yanına çekince bu kez Türkmenler arasında çatışmalar baş göstermiştir. Telafer, kendini bir anda Şii direnişçiler, Mehdi ordusu, Baasçılar, ABD güçleri ile Türkmenlerin birbirine girdiği, çatıştığı bir ortamında bulmuştur. Gelişmeleri izlemekte olan Türkiye de devreye girmiş, ABD'den operasyonun durmasını istemiştir.

ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a mesaj gönderen Dışişleri Bakanı Gül, *"PKK'ye karşı önlem almayan ABD, Telafer'de sivil halkın zarar görmesine izin veriyor,"* görüşünü iletmiştir. Gelişmeler askeri kanatta da kaygı yaratmaktaydı. Genelkurmay Genel Sekreterliği yaptığı açıklamayla tüm taraflara sağduyu ile hareket etmesi çağrısında bulunmuştur.

ITC'nin Ankara Temsilcisi Ahmet Muratlı da ABD operasyonlarının tüm kent halkına yöneldiği ve 50 bin Türkmenin kenti terk et-

tiğini açıklamıştır. 10 Eylül'de ABD Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Jim Moore Dışişleri Bakanlığı'na davet edilmiş, Ortadoğu'dan sorumlu Genel Müdür Tahsin Burcuoğlu ile bir görüşme yapmıştır.

Tahsin Burcuoğlu Telafer'deki gelişmeler konusunda Türkiye'nin kaygısını dile getirmiş ve operasyona ilişkin bilgi istemiştir. Büyükelçiliğin elindeki bilgileri aktaran Jim Moore da, *"Bu Türkmenlere yönelik bir operasyon değildir. Bu operasyonun hedefi El Sadr ile ilişkisi olan Irak direnişçileridir,"* açıklamasını yapmıştır. Telafer'de yaşanan gelişmeler kamuoyunda da hassasiyet yaratmıştır. Muhalefet partileri bu hassasiyeti dikkate alarak AKP'nin etkisiz kaldığı yönündeki sert eleştirilerle konuyu gündeme taşımışlardır.

11 Eylül'de açıklama yapan DYP Genel Başkan Yardımcısı emekli Büyükelçi Nüzhet Kandemir, hükümetin Barzani-Talabani ikilisine layık oldukları cevabı vermek yerine dikkatlerini çekmekle yetinmesinin, gerek Amerikalılara gerekse peşmergelere cesaret verdiğini söylemiş, *"Daha düne kadar hayatını Türklere borçlu olan Barzani'nin Kerkük kentinin Kürt kimliğini muhafaza etmek için savaşa hazırız şeklindeki küstahça beyanları ile birleştirildiğinde, bugünkü durum daha iyi anlaşılabilir,"* demiştir. Telafer'de bu olaylar yaşanırken 12 Eylül'de Irak'ın Süleymaniye kentinde gösteri yapan Kürtler, bağımsızlık konusunda referandum yapılmasını istemişlerdir.

Göstericiler, *"Kürt liderlerden, kaderimiz üzerinde karar vermeden önce halka danışmalarını istiyoruz"* yazılı pankartlar taşımışlar, Kürt liderler ile Başbakan İyad Allavi hükümetine, 3 ilde referandum yapılması çağrısında bulundukları mektup için 2 milyon imza topladıklarını ileri sürmüşlerdir. 14 Eylül'de de MGK Genel Sekreterliği Araştırma ve Geliştirme Dairesi'nce hazırlanan bir raporda, Irak'ın kuzeyindeki Kürt grupların, Kerkük'ün etnik yapısını değiştirmeye çalıştıkları belirtilmiş, bölgede çatışma çıkabileceği uyarısında bulunulmuştur. Irak'ta 12 Ekim 2004 tarihinde nüfus sayımı yapılacağı anımsatılarak, Kürtlerin Kerkük'teki demografik yapıyı lehlerine değiştirmeye çalıştıkları tespiti yapılmış ve şu görüşlere yer verilmiştir:

"Bu durum Türkiye ve Türkmenlerin Kerkük'ün olası bir Kürt federasyonunun dışında kalması durumunda bile fiilen Kürtlerin yönetimine gireceği endişesini doğurmaktadır. Dışişleri Bakanlığı başkanlığındaki heyetin 6-11 Temmuz 2004 tarihlerinde Kerkük'te yaptığı yerinde incelemelerde, Kerkük'te demografik yapının sistemli olarak değiştirilmesi çabalarının endişeli boyutlara ulaştığı tespit edilmiş ve tepki gösterilmiştir. Bu durumun devam etmesinin önümüzdeki dönemde gerginlik ve çatışmaya sebep olabileceği düşünülmektedir."

Peş peşe yapılan açıklamalar ve sıcak gelişmeler arasında 24 Eylül'de *New York Times* gazetesi, durumun giderek kötüleştiği Irak'tan ABD'nin çekilmesi halinde ülkenin parçalanacağını, bunun sonucunda da İran ve Türkiye'nin içeriye sürükleneceği değerlendirmesini yapmıştır. 26 Eylül'de de Kandil Dağı'ndaki PKK'lilerle yapılan bir röportajı yayımlayan *Washington Post,* bu yaz birkaç bin militanın Türkiye'ye döndüğünü ve yeniden askerlere saldırmaya başladığını yazmış ve şu satırları sayfalarına taşımıştır:

"Kalanlar, savaşsız bir gerilla gücü oluşturuyor. Uyuşuk, yarı emekli, eski savaşçılardan oluşan bir grup. Bunlar arasında hasta ve evini özleyen birçok üye var. Hâlâ silahları var ve Türkiye hâlâ niyetlerinden kaygı duyuyor. Kuzey Irak'taki varlıkları, ülkenin çoğu sakin olan bir parçasında baskı ve istikrarsızlık kaynağıdır."

Iraklı Kürtler ve PKK dünya basınının ilgi odağı olmayı sürdürürken, Suriyeli Kürtler de ortaya çıkan bu olumlu havadan yararlanma çabası içine girmişlerdir. 5 Ekim'de Suriye'nin başkenti Şam'da yüzlerce Kürt, yaklaşık 40 yıl önce çıkarıldıkları vatandaşlığa tekrar alınmaları talebiyle gösteri yapmıştır.

Yarıda Kalan Yemek...

Irak'a ilişkin bütün tartışmalar arasında Kürt lider Mesud Barzani, AKP'nin daveti üzerine 10 Ekim'de Ankara'ya gelmiştir. Kürt lider Ankara'ya adım atar atmaz, Esenboğa Havalimanı'nda *"Kerkük, Kürdistan'ın kalbidir,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu açıklama ile birlikte ziyaretin gergin bir havada geçeceği zaten belli olmuş, ertesi gün yapılan temaslarda da *"Kuzeyde etnik çatışma yok, bu durum korunsun, Kerkük anayasal düzlemde çözülsün, emrivakiyle bir yere varılmaz,"* mesajı vermiştir. Kürt lider, görüşmelerde, *"Kerkük Kürdistan'ın kalbidir,"* açıklamasının ise yanlış anlaşıldığını savunmasına karşın, basına, *"Kerkük'ün hâlâ Kürdistan'ın kalbi olduğunu düşünüyorum, ama burada tartışmaya varım,"* açıklamasını yapmıştır.

Mesud Barzani'nin bu tutumu, Ankara'da bir anda sinirlerin gerilmesine neden olmuştur. Ziyarete ilişkin bir başka önemli nokta ise daha önceki temasları sırasında Genelkurmay ve MİT'in görüştüğü Kürt lidere bu kez randevu verilmemesi olmuştur. Mesud Barzani, Genelkurmay ve MİT yerine, Ankara'daki AB üyesi ülkelerin büyükelçileri ile bir araya gelmiştir.

Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Osman Korutürk, resmi görüşmeler sonrasında 11 Ekim akşamı Ankara'daki Trilye lokantasında yemek vermiştir. Türk yetkililer ile Kürt lider arasındaki bu gergin hava yemeğe de yansımıştır. Gazeteci Murat Yetkin, o gece Trilye'de yaşananları şöyle anlatmaktadır:[32]

"Barzani'nin, 10 Ekim 2004 akşamı Esenboğa'ya indiğinde 'Kerkük Kürdistan'ın kalbidir' ve 'Gerekirse savaşırız' gibi ifadeler kullanması hükümeti kızdırmıştı. 11 Ekim Pazartesi günü, Ankara'nın yükselen yıldızı Trilye balık lokantasında Barzani'ye yemek veren dönemin Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Osman Korutürk, Barzani'den bu sözlerle ne demek istediğini sorup, yine Kerkük yanıtını aldığında, 'Bu konuşmayı artık sürdürmeyelim. Kerkük'ü size kimse yedirmez' diye çıkıştıktan sonra, garsona dönüp 'Beylere çay, kahve sor' dediği etraftakilerin gözleri önünde cereyan etmişti. Bu soğuk temas sonrasında Türkiye, yaklaşan Irak seçimlerinde sürpriz bir kararla cumhurbaşkanı adayı olarak Talabani'yi desteklemişti."

---

(32) Murat Yetkin, "Barzani Son Geldiğinde", *Radikal,* 25.11.2007.

Gergin geçen ziyaretin sonrasında Mesud Barzani, Ankara'dan ayrılırken Kerkük'ün, içinde Kürt kimliği de bulunan bir Irak kenti olduğunu belirtmiş ve *"Kerkük birlikte yaşamanın sembolüdür, orada insanların birlikte barış içinde yaşaması önemlidir,"* demiştir.

Bu gelişmelerle birlikte Kerkük konusu Ankara'nın en önemli gündem maddelerinden birisi durumuna gelmiştir. Mesud Barzani Ankara'dan ayrıldıktan üç gün sonra Başbakanlık'ta devletin zirvesinin katıldığı Kerkük toplantısı yapılmıştır. Zirveden çok kritik bir sonuç çıkmasa da Türkiye'nin bu konuda hassasiyet göstermesi, Kürt grupların önünün kesilmesinde etkili olmuştur.

Ancak, gerek Ankara'da yapılmış olan uyarılar gerek zirve sonrası çeşitli kanallar aracılığı ile iletilen mesajlar, Mesud Barzani'nin bu konudaki söylemini değiştirmemiştir. Kürt lider 17 Ekim'de Şam'da yaptığı temaslar çerçevesinde bir araya geldiği Suriye Devlet Başkan Yardımcısı Abdülhalim Haddam ile görüşmesinin ardından, *"Kerkük, Irak'ın bir Kürt kentidir. Bu kentin sorunu, Irak'ın iç işidir. Komşu ülkelerin bu soruna karışmaması gerekir,"* diyerek Türkiye'ye mesaj vermeyi de ihmal etmemiştir.

Mesud Barzani bu sözler ile de yetinmemiş, referandum yapılsa Kerkük'ün Kürdistan'a bağlanacağından emin olduğunu bile dile getirmekten çekinmemiştir.

Kürt liderin bu açıklamalarından sonra, ITC Türkiye Temsilciliği de kaygılarını ortaya koyan bir bildiri yayımlamıştır. Uzun süredir Türkiye'ye gelemeyen ve Kuzey Irak'ta kendi deyimiyle Kürdistan denen coğrafyada, çeşitli ve keyfi tasarruflarda bulunan Mesud Barzani'nin, Türkiye'deyken Irak'a ve özellikle Kerkük'e bakış açısının değişmesinin memnuniyet verici olduğu ancak yeterli olmadığı vurgulanmış, *"Kerkük sevdası devam ediyor,"* denilmiştir.

Kısa süre içinde tartışmalara ABD'nin Ankara Büyükelçiliği de katılmıştır. ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman, 20 Ekim'de Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde yaptığı konuşmada, *"Kerkük, Kürdistan'daki yönetimin bir parçası sa-*

yılmıyor. Kentin geleceğine karar verilirken de son derece şeffaf davranılacak. Bazı kişilerin elinden alınmış mülkler iade edilecek. Çünkü bildiğiniz gibi Saddam zamanında şehrin demografik yapısı zorla değiştirilmiştir. Ellerinden mülk alınan kişiler arasında Kürtler ve Türkmenler bulunmakta. Biz demografik yapının güç kullanılarak değiştirilmemesinden yanayız. Bazı Kürt grupları, Kürt aileleri oraya getirerek bu gayreti gösteriyorlar. Bu bizim için de büyük endişe kaynağı," demiştir. Bu açıklamaların sonrasında Kerkük'te yaşayan Kürtler 25 Ekim'de büyük bir gösteri düzenleyip seçimleri boykot çağrısı yapmışlardır.

Ankara, Irak özellikle de Kürtlere ilişkin açmazdan kurtulabilmek için 2004 yılının sonuna doğru sadece Celal Talabani ve Mesud Barzani ile değil, bölgedeki diğer Kürt gruplar ile de ilişki içine girmeye çalışmıştır.

Dışişleri Bakanlığı, bu yaklaşımla IKDP ve IKYB'nin elde etmiş olduğu siyasal ve ekonomik avantajların bir ölçüde dengelenebileceğini düşünmekteydi. Bu çerçevede 2 Kasım'da, Müslüman Kardeşler örgütünün Irak'ın kuzeyindeki uzantısı olarak bilinen Irak Kürt İslam Partisi lideri Selahaddin Muhammed Bahaddin Ankara'ya gelmiş ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile görüşmüştür. Aynı gün, Irak Aşiretler Cephesi lideri Şeyh Hasan Zeydan Ellehebi de Konya'da katıldığı bir toplantıda, *"Toprağımızı korumak için elimizden geleni yapıyoruz. Düşmanı er ya da geç Irak'tan kovacağız. İster barış, ister savaşla olsun bunu mutlaka yapacağız,"* demiştir. Ezcümle, 2004 yılının ikinci yarısında Türkiye Irak diplomasisinin kavşak noktasını oluşturmuştur. Aynı toplantıda konuşan Demokratik Irak Halk Cephesi lideri Alam Essamarai, *"Değişik iddialarla Irak halkının üzerine geliniyor. Kerkük, kesinlikle Kürt kenti değildir. Irak için tek çatı altında toplandık. Çok kısa zamanda düşmanı topraklarımızdan atacağız,"* görüşünü dile getirmiştir.

Ankara, kasım ayında Irak diplomasisine ağırlık verirken diğer yandan da ABD'den gelecek seçim sonuçlarına dikkatini çevirmiştir.

Atlantik'in öbür kıyısından gelen haberler, Washington'da ikinci Bush döneminin başlamakta olduğunu göstermekteydi. Türkiye ise umutsuzca, George Bush'un bu yeni dönemde politika değişikliğine gideceği hesabını yapmaktaydı.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, resmi ziyaret için gittiği Lizbon'da, *"Başkan Bush, seçimlerden galip çıktı. Dolayısıyla şu an güçlü durumda. Hiçbir komplekse girmeksizin, Irak ve Filistin başta olmak üzere, tüm dış politikalarını şimdi büyük bir soğukkanlılıkla gözden geçirip, yeniden bir değerlendirmeye tabi tutma imkânına sahip olduğunu düşünüyorum. Şimdi, ülkesinin dış politikasını yeniden değerlendirebilmek için de bir şans ve fırsat elde etmiş bulunuyor. Değerlendirmeleri neticesinde, eğer bazı ince ayarlar falan yapacaklarsa, bunları yaparlar ve yola ona göre devam ederler,"* diyerek hükümetin umutlarını dile getirmiştir!

Gelişmelerin diplomasi kanadındaki sıcaklık, Irak'taki direnişle ortaya çıkan güvenlik sorununda da kendini göstermekteydi. İşgal sonrasında alınan bütün önlemlere karşın, Sünni kökenli direniş 2004 yılının son günlerinde ABD'nin en büyük sorunu olmaya devam ediyordu.

Çünkü, Sünni direnişinin kırılamaması durumunda, ocak ayındaki seçimlerin yapılması olasılığının tamamen kalkacağı gibi, ABD'nin ülke içindeki denetimini tamamen yitirmesinin de önünü açacaktı.

Bu bağlamda Özellikle Felluce'de yaşanan gelişmeler, ABD açısından sıkıntıyı en üst noktaya taşımıştır.

Bağdat'a 65 kilometre kadar uzaklıktaki Felluce, Sünni üçgeni olarak adlandırılan bölgenin ortasında yer almakta ve Irak'ta Sünni öğretisinin merkezi olarak kabul edilmekteydi. Bu nedenle kente *"mescitler şehri"* denilmiştir. 200 binden fazla insanın yaşadığı Felluce'de, dar sokaklar ve yan yana evler sokak çatışmalarına da zemin hazırlamaktaydı.

ABD Sünni kalesini 7 ay önce almayı denemişti. Dört ABD'li güvenlik görevlisinin Felluce'de öldürülmesinin ardından ABD as-

kerleriyle Felluce'deki direnişçiler arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış, ancak çatışmalar direnişçilerle Irak'taki ABD yetkilileri arasında uzun görüşmeler ve pazarlıklar sonrası sonuca bağlanabilmiştir.

Kentin temsilcileri Felluce'de öldürülen sivil Amerikan vatandaşlarının katillerinin yargılanacağını taahhüt etmiş, buna karşılık ABD güçleri de Felluce'den askerlerini çekip, kentin denetimini Iraklı askerlere devretmiştir. Ancak taahhütler karşılıklı tutulmadığı gibi Felluce'nin giderek direnişçilerin merkezine dönüşmesi, Washington yönetiminin tepkisinin giderek artmasına neden olmuştur.

George Bush da seçimleri kazanır kazanmaz operasyon talimatı vermiştir. Ancak bu talimattan önce geçici Irak hükümetinin olağanüstü hal ilan etmesi sağlanmıştır. 7 Kasım'da geçici hükümet Irak'ta, 2 ay süreyle olağanüstü hal ilan edildiğini açıklamıştır. Ancak olağanüstü hal, ABD'ye direnişin olmadığı Irak'ın kuzeyini kapsamamaktaydı.

Yeni ABD yönetimi attığı bu adımlara ilişkin Ankara'yı da sürekli bilgilendirme gereksinimi duymuştur. Operasyondan önce ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Türk mevkidaşını aramış ve Felluce'deki direnişi ortadan kaldıracaklarını söylemiştir. Dışişleri Bakanlığı, 10 Kasım'da yaptığı açıklamada, Irak'ta Felluce'ye yönelik operasyonda sivil halka zarar verecek kuvvet kullanımından kaçınılması gerektiği yönündeki temennisini dile getirmekle yetinmiş, en azından *"görüntüyü kurtarmıştır."*

Beklendiği gibi 9 Kasım'da da ABD birlikleri, Felluce'ye yönelik kapsamlı bir operasyon başlatmıştır.[33]

Bu operasyonla birlikte Irak'ta adeta bir iç savaş ortaya çıkmıştır. Operasyondan önce Felluce kentini kuşatan Amerikan deniz piyadelerine komutanları Korgeneral John Sattler, *"Bu, ABD'nin savaşı ve 1945'te Japonya İwo Jima Adası ve Kore'den beri en büyük savaşı olacak,"* demiştir. El Kaide'nin Irak sorumlusu Ürdünlü Ebu

(33) Hayalet Öfke Operasyonu.

Musab Ezzerkavi, ABD'nin Felluce'ye saldırması öncesinde yaptığı açıklamada, Müslümanları, Amerikan ordusuna karşı silahlanmaya çağırmıştır.

İki hafta süren sokak çatışmaları ve hava destekli 15 bin ABD askerinin katıldığı operasyonda, kent tamamen harabeye dönmüş, binlerce kişi yaşamını yitirmiştir. ABD, sivil-direnişçi ayrımı gözetmeden adeta bir kıyım yapmış, kente giden yolları kapatarak temel gıda ve tıbbi malzemelerin geçişini engellemiştir.

Felluce operasyonu hem batılı ülkelerde hem de Türkiye'de ciddi tepkileri de beraberinde getirmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 25 Kasım'da yaptığı olağanüstü toplantıda Komisyon Başkanı Mehmet Elkatmış'ın ABD'nin Irak'ta *"soykırım ve vahşet"* suçu işlediğini söylemesi iki ülke ilişkilerinde sıkıntı yaratmıştır.

Mısır'daki Irak konferansı dönüşünde Mehmet Elkatmış'ın açıklamalarını ilk olarak açık toplumlarda herkesin her şeyi söyleyebileceği şeklinde yorumlayan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, durumun ABD için hassasiyetinin anlaşılmasının ardından *"tepkisine ayar verip"* geri adım atmayı tercih etmiş; soykırım, atom bombası kullanma gibi tanım ve nitelemelerin, amaca hizmet etmeyeceği gibi, eleştirilerin inandırıcılığına ve haklılığına da gölge düşüreceği açıklamasında bulunmuştur.

Öte yandan ABD'nin Felluce operasyonunun sürdüğü günlerde, Celal Talabani ve Mesud Barzani, 18 Kasım'da Kerkük'e Kürt nüfusun yerleştirilmesi ile ilgili konuların hükümet tarafından çözümlenmesine değin, ocak ayında planlanan belediye seçimlerinin ertelenmesi gerektiği üzerinde mutabakata varmışlardır.

Bu karar üzerine Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 19 Kasım'da yaptığı açıklamada, *"Onların böyle bir talebi var, ama bu işe karar verecek olan onlar değildir. Irak'ta şu anda bir konsey var, buna konsey karar verecek,"* açıklaması yapmakla yetinmiştir.

Ezcümle, Abdullah Gül aslında devekuşu politikasıyla kafası-

nı kuma gömmesinin ötesinde bir yaklaşım içine girmekten kaçınmaktaydı. Ancak *Financial Times*, Gül'ün açıklamasından bir gün önce Türkiye'nin Irak'taki durumunu açıkça ortaya koyan bir yazıyı sayfalarına taşımıştır. Vicent Boland imzalı ve *"Türk kayıpları listesi uzadıkça İstanbul'un kuşkuları büyüyor"* başlıklı yazıda, *"Bazı analistler, Ankara'da Irak konusundaki kaygı, hükümetin, ABD'nin, özellikle Kürtlerin kontrolündeki Kuzey ve Iraklı Kürtlerin göz diktiği petrol kenti Kerkük'ün geleceğine ilişkin hareketlerini etkileyememesinden duyulan hayal kırıklığını yansıttığını söylüyorlar,"* diye yazmıştır.

Felluce operasyonunun tamamlanmasından sonra, Washington yönetimi, Türkiye'deki tepkileri en aza indirmek, Irak'ta olup bitenlere ilişkin Türkiye'ye daha *"açık bir resim sunabilmek"* amacıyla, aralık ayının hemen başında Washington'daki Türk gazetecileri için özel bir yuvarlak masa toplantısı düzenlemiştir.

ABD'nin Irak'tan sorumlu dışişleri bakan yardımcılığının iki numaralı görevlisi Ron Schlicher, özellikle Felluce'de Amerikan askerlerinin düzenlediği operasyonlarla ilgili bölgesel ve bazı Batı basınında yer alan yorumlardan rahatsız olduklarını belirtmiş, *"Bütün siyasilerin, gerçeklere dayalı olaylar üzerinde yorumda bulunmasını umuyoruz. Olmayan bir gerçeklik yaratılmasın. Camideki vurma olayı araştırılıyor. Askerlerimizden biri, kuralları ihlal etti ve buna uygun şekilde yargılanacak. Eğer suçluysa, ona uygun olarak ceza alacak,"* demiştir.

ABD, Felluce operasyonunu dünya kamuoyunda aklamaya çalışırken, eylül ayı başında Türkiye ziyaretini iptal etmiş olan Irak Başbakanı İyad Allavi, 7 Aralık'ta Moskova'ya gitmiştir. İyad Allavi burada ağırlıklı olarak ekonomik mesajlar vermeyi tercih etmiş, Moskova'nın uyarılarını dinlemiştir. Devlet Başkanı Vladimir Putin, İyad Allavi ile görüşmesi sırasında Irak'ta seçimlerin yapılabileceğinden emin olmadığını belirtmiş, *"Ülke tamamen yabancı askerlerin işgali altındayken bir seçimin yapılabileceği konusunda kuşkuluyum,"* demiştir.

2004 yılı biterken Türkiye'de de Irak'a ilişkin siyasal tartışmalar; seçimler, Kerkük ve Kürt grupların faaliyetleri ekseninde yoğunlaşmıştır. 22 Aralık'ta, eski Başbakan Bülent Ecevit, Çankaya Köşkü'ne çıkarak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e Irak'ın kuzeyi ile ilgili kaygılarını iletmiştir.

Bülent Ecevit, Çankaya Köşkü'nden ayrılırken de şu açıklamayı yapmıştır:

"Kuzey Irak'ta Kürtler siyasal örgütlenme içindeler. Hepsini kapsayacak güçlü bir parti oluşturmak istiyorlar. Bunu da gerçekleştirecekler. Ona paralel bir Kürt partisinin Türkiye'de gerçekleşmesini düşünüyorlar. Bunu da başarabilirler. Bunu başardıktan sonra diyecekler ki, biz niye iki ayrı toprak olalım. Beraber bir siyasal gelişme sürdürdükten sonra Türkiye'den toprak alalım havasına girecekler. Bu yönde hayaller olduğunu görüyorum. Türkiye Kuzey Irak'a, işgal amacıyla değil, güvenlik amacıyla, olumsuz gelişmeleri önlemek amacıyla mutlaka girmelidir. Yoksa Kuzey Irak Türkiye'ye girecektir. Ondan sonra sorunu çözmek çok daha güçleşecektir."

Ecevit'in bütün uyarılarına karşın, Irak'taki siyasal süreç, kuzeydeki Kürt grupları kapsayacak biçimde sürmekteydi. BM, 25 Aralık'ta, ocak ayında yapılması planlanan 275 üyeli ulusal parlamento seçimleri için 6250 adayın kayıt yaptırdığını açıklamıştır. BM aynı zamanda ülke genelinde 223 siyasi oluşum içinde 33 koalisyona bağlı yaklaşık 19 bin kişinin, yerel yönetimler, Kürt parlamentosu ve ulusal parlamento için aday olduğu bilgisini de vermiştir.

Ancak 27 Aralık'ta IKDP başkan yardımcılığına getirilmiş olan Neçirvan Barzani, Saddam Hüseyin döneminde Kerkük'e gelen Arapların oy kullanmasına izin verilmemesini istemiştir. Neçirvan Barzani, seçim komisyonunun Kerkük'e dönen 100 bin Kürt'ü kayıtlara geçirmediğini ileri sürmüş, *"Sorun çıkarmak istemiyoruz, ancak itirazlarımız dikkate alınmazsa Kürtlerin seçimden çekilme olasılıkları var,"* tehdidinde bulunmuştur.

Yılın son gününde ise *New York Times* gazetesi, Irak'ta Kürt-

lerin kuzeyde elde ettikleri özerkliği korumaya kararlı olduklarını yazmıştır. Erbil'deki Kürt yönetimin bakanlarından Hamid Efendi'nin, kendilerine temel strateji olarak, Kerkük'ün kontrolünü ele geçirmeyi seçtikleri yönündeki sözlerini sayfalarına taşımış ve *"Kerkük'ün kontrolü için bütün güçlere karşı savaşmaya hazırız. Petroldeki payımız çok az. Daha büyük bir pay almaya çalışacağız,"* sözlerine yer vermiştir.

Irak'ta 2004 yılı boyunca devam eden intihar saldırıları ve çatışmalar, 2005 yılının ilk günlerinde de hız kesmemiştir. Ülke yeni yılın daha ilk günlerinde ağır sivil kayıplar vermiştir. Siyasal açıdan ise 2005 yılı başı ile birlikte bütün dikkatler ocak ayı sonunda yapılacak seçimlere çevrilmiştir.

Türkiye ise bir taraftan PKK diğer taraftan da Kerkük konusunda ABD yönetimini ikna edebilme çabası içindeydi. Dışişleri Bakanlığı, 3 Ocak'ta Ankara'ya gelen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Armitage'tan Kerkük'ün demografik yapısının değiştirilmemesini ve terör örgütü PKK'ye karşı somut adım atmasını istemiş, aynı zamanda Sünni Arapların da siyasal süreç içine çekilmesi önerisini getirmiştir. Ancak her üç konuda da net bir yanıt vermekten kaçınan ABD'li yetkili, yakın zamanda güvenlik konusunda üçlü bir görüşme yapılmasının söz konusu olduğunu açıklayıp Ankara'nın tepkisini azaltma çabası içine girmiştir.

Bu süreçte ABD'nin şımarttığı Kürtlerin yolsuzluk dosyaları da yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başlamıştır. 10 Ocak'ta BM'nin 1996-2003 yılları arasında Irak'ta yürüttüğü gıda karşılığı petrol programına dair iç teftiş raporları açıklanmıştır. Bu raporlarda 60 milyar dolarlık programda çok ciddi usulsüzlükler olduğu ve BM tarafından kötü bir yönetim sergilendiği belirtilmiştir. Teftiş raporlarından 5'inde BM'nin yürüttüğü gıda karşılığı petrol programı çerçevesinde en belirgin kötü yönetimin özellikle Kürt grupların kontrolündeki Kuzey Irak'ta gözlendiği vurgulanmıştır.

Ankara, yılın ilk dört ayında aralarında ABD Dışişleri Bakanı

Condoleezza Rice, ABD Merkez Kuvvetler Komutanı General John Abizaid, ABD Savunma Bakanlığı'nın üç numaralı ismi Bakan Yardımcısı Douglas Feith'in de bulunduğu çok sayıda ismi ağırlamıştır. Bu kritik görüşmelerin ana gündem maddelerini Irak, Iraklı Kürtler ve PKK oluşturmuştur. Türkiye'nin PKK'nin Irak'ın kuzeyindeki varlığına son verilmesi beklentisi sürekli gündeme taşınmıştır. Bu çerçevede ocak ayının ikinci haftasında Türk, Amerikalı ve Iraklı yetkililer bir araya gelerek PKK'ye karşı alınacak önlemleri değerlendirmişlerdir. Ancak toplantıların Türkiye'yi oyalama taktiği olduğu ortadadır. Bu oyalama sürecinden hem Iraklı Kürtlerin hem de PKK'nin kârlı çıkacağı zaten bilinmekteydi.

Belli ki, Washington yönetimi, Irak'a ilişkin yaklaşımında Kürtleri ön planda tutma politikasını sürdürmekteydi. Aynı günlerde *Newsweek* dergisinde yayımlanan bir haberde, ABD'nin, Irak'ta direnişçilere karşı Kürt peşmergelerden vurucu timler oluşturmayı planladığı bilgisi yer almıştır. Bütün bunlara karşın, Iraklı Kürtler elde ettikleri siyasal avantajları sonuna kadar kullanmakta ve Kerkük'ü bir Kürt kenti yapma girişimini sürdürmekteydiler. IKDP ve IKYB seçimleri erteletemeyince, bu kez Kerkük'ün demografik yapısını bozmaya yönelik faaliyetlerini hızlandırmışlardır. Son bir ay içinde 72 bin Kürt'ü, seçmen kütüğüne yazdırılmıştır. Kürtler, Irak Bağımsız Seçim Komisyonu'nun belirlediği ve ülke genelinde uygulamaya koyduğu seçim takvimine aykırı olarak, Kerkük'te seçmen kayıt süresini seçimlere 18 gün kala uzatma girişiminde bulunmuşlardır.

PKK'nin Irak'taki siyasi yapılanmaları olan Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi ve Irak Demokratik Yeniden Yapılanma Partisi'nin seçimlere katılacak olması da Ankara'da bir başka sıkıntı unsuru olarak görülmekteydi. Dışişleri Bakanlığı'nın Ortadoğu Genel Müdürlüğü ve Irak Dairesi, bu sorunların üstesinden gelmek için yoğun mesai yaparken Türkmenler, kendilerine yapılan güçlü telkinlerin de etkisiyle(!) seçimleri boykot etmeme ve meydanı Kürtlere bırakmama kararı almıştır.

ITC bu kararı 26 Ocak'ta yayımladığı bir bildiri ile duyurmuştur. Özellikle Kerkük'e ilişkin gelişmelere tepki sadece Türkiye'deki sivil kanattan gelmemiştir. Genelkurmay Başkanlığı da bu konuda kaygılarını gündeme taşımaktan çekinmemiştir. 26 Ocak'ta basını bilgilendirme toplantısında konuşan Genelkurmay İkinci Başkanı İlker Başbuğ, Kerkük'teki durumun, Irak'ın toprak ve siyasi bütünlüğünü dahi tehdit ederek, bölgede büyük bir güvenlik sorunu yaratacağından kaygı duyduklarını ifade etmiş, *"Böyle bir gelişme, Türkiye için de önemli bir güvenlik sorunu oluşturacaktır,"* demiştir. Orgeneral İlker Başbuğ, Irak geçici yönetim yasasının 58. maddesinin, Saddam Hüseyin döneminde değiştirilen Kerkük'ün demokratik yapısının, eski duruma dönüştürülmesine olanak tanıdığını anımsatmış, *"Ancak bugün Kerkük'te yaşanan durum, değişikliğin bu çerçevenin dışına taştığını göstermektedir. Kerkük'e göç ettirilen yüz binlerce Kürt göçmenin, seçmen listelerine kayıt ettirildiği ve geri kalanların da kaydedilmeye çalışıldığı medyada da açık bir şekilde yer almıştır. Bu kayıt işlemleri dün itibarıyla sonuçlanmıştır,"* görüşünü dile getirmiştir.

Aynı gün *New York Times*, Uluslararası Kriz Grubu tarafından hazırlanan bir rapora dayandırdığı haberinde, seçimlerin Kerkük'te bir etnik savaşı tetikleyebileceğini yazmıştır. İki gün sonra da *Financial Times*'a konuşan IKDP Başkan Yardımcısı Neçirvan Barzani, Kerkük konusunda taviz verilmeyeceğini söylemiş, *"Görüyoruz ki ne Bağdat ne de Washington, Kürtlerin Kerkük konusundaki duygularının derinliğini ve hassasiyetini yeterince anlıyor,"* demiştir. Bu cümleler, Iraklı Kürtlerin açık açık Türkiye'ye meydan okuduğunu göstermekteydi. Neçirvan Barzani'nin bu demecinin hemen ardından Deutsche Bank Eurasia Group Stability Index (DESIX) adlı kuruluş, 2005 yılında Türkiye'yi bekleyen en büyük risklerin arasında, Kuzey Irak konusundaki olası gelişmeler olduğu analizini yapmıştır.

Bu noktada, 30 Ocak'taki seçimlere katılmış olan siyasal ittifaklara kısaca bir göz atmakta yarar vardır. Seçim öncesinde 275 san-

dalyeli ulusal parlamentoda yer almak için yarışmış olan siyasal ittifaklar ve partiler şöyledir:

Birleşik Irak İttifakı: Büyük Ayetullah Ali Sistani'nin desteklediği ve Şii siyasi oluşumu simgeleyen bu ittifak, seçimde 228 aday göstermiştir. Sistani'nin kendisinin yer almadığı adaylar arasında, Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi lideri Abdülaziz el Hekim bulunmuştur.
Bu listede İslami Dava Partisi (Şii), İslami Dava Partisi Irak Örgütü (Şii), Irak Ulusal Kongresi (laik), İslami Erdem Partisi (Şii), Türkmen İslami Birliği (Türkmen), İslami Hareket Örgütü (Şii) ile diğer 9 Şii ve Türkmen partisi ile Hüseyin el Şehristani yer almıştır. Türkmenler seçimlere, biri ITC, diğeri Türkmen Milliyetçileri Hareketi olmak üzere iki listeyle katılmış, ulusal meclis için 63 aday göstermiştir.

Irak listesi: Başbakan İyad Allavi'nin liderliğindeki bu oluşum 233 aday çıkarmıştır. Şii ve Sünniler arasında karma bir yapıya sahip olan oluşum, Birleşik Irak İttifakı'na göre daha laik kabul edilmekteydi. Bu listede Allavi'nin Irak Ulusal Mutabakatı ile 5 laik parti ve 1 bağımsız yer almıştır.

Kürt İttifakı: Çoğu IKDP ile IKYB'den olmak üzere, 165 aday çıkarmıştır. Listede IKDP ve IKYB'nin yanı sıra 9 parti daha yer almıştır.

Ulusal Rafideyn Listesi: Eski geçici konseyi üyesi Asudi Yonadem Kana'nın liderlik ettiği oluşum 28 aday çıkarmıştır. Bu ittifakta Asuri Demokratik Hareketi ile Keldani Ulusal Konseyi yer almıştır.

Halk Birliği: Teokratik bir rejimden çekinen laik Iraklılar ile solcuların oluşturduğu bu yapı, kadınların da yer aldığı 275 aday çıkarmıştır.

Iraklılar Partisi: Geçici Devlet Başkanı Gazi el Yaver'in lideri olduğu parti, Sünni ve Şii karışık 80 aday çıkarmıştır.

Bağımsız Demokratlar Topluluğu: Sünni kökenli Adnan Paçacı'nın da aralarında olduğu bu topluluk 78 aday çıkarmıştır.

Ulusal Demokratik Parti: Bu parti Nasır Kemal Şaderşi'nin de aralarında olduğu 48 aday çıkarmıştır.[34]

Kürt parlamentosunu oluşturacak adayların seçim listesinde Irak IKDP lideri Mesud Barzani aday gösterilmezken IKYB lideri Celal Talabani ise 10 Kürt parti tarafından oluşturulan ortak listede ilk sırada yer almıştır.

Kürt parlamentosu Mesud Barzani'nin federasyon başkanı olarak açıklanması kararını almıştır. Aslında çok daha önce ABD'liler ile yapılan pazarlıklarda, Mesud Barzani'nin Irak'ın kuzeyindeki yönetimin başına, Celal Talabani'nin de devlet başkanlığına getirilmesi yönünde bir mutabakata varılmıştır. Üstelik bu mutabakatın Celal Talabani'ye ilişkin bölümünü 2003'teki işgalden önce MOSSAD güdümlü internet sitesi Debkafile deşifre etmiştir.

Sonuçta Mesud Barzani de Celal Talabani'ye desteğini açıklamıştır.

Irak'ta anayasayı da hazırlayacak geçici Meclis seçimlerinin 30 ocakta düzenlenmesi çok önceden belirlenmiş olmasına karşın seçimlerin yapılıp yapılamayacağı son haftalara kadar belirsizliğini korumuştur. Şiddetin giderek arttığı ülkede, güvenlik sorunları ve özellikle de Sünnilerin başını çektiği bazı grupların seçimlere katılmayacaklarını açıklamaları sıkıntı yaratırken şiddet eylemleri de tırmanışını sürdürmüştür.

Sünnilerin geniş çaplı boykot ettiği seçimler, 30 Ocak'ta yapılmış, Iraklılar ülkenin geleceğini belirleyecek yeni bir dönemin kapısını aralamak için sandık başına gitmiştir. Irak'ın kuzeyinde ise resmi sandıklarda oy kullanan bütün Kürt seçmenler, gayri resmi referandum

---

(34) Seçimlere bu ittifaklar ve partiler dışında Muhsin Abdülhamid liderliğindeki Irak İslami Partisi, Hüseyin el Cibri liderliğindeki Irak Ulusal Topluluğu, El Şerif Ali Bin Hüseyin liderliğindeki Anayasal Monarşi, Mişan Ciburi liderliğindeki Mutabakat ve Kurtuluş Bloku da katılmıştır.

çadırlarında, *"(Kürdistan) Irak'ın bir parçası mı yoksa bağımsız bir devlet mi olmalı?"* sorusunu yanıtlamışlardır.

Sonuç olarak da her 11 Kürt seçmenden 10'unun bağımsızlık yanlısı olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan amaç Kürtlerin kendi kaderini belirleme hakkının bir kez daha tescil edilmesini sağlamak olmuştur. Irak tarihi açısından önemli bir kilometre taşı niteliğinde olan seçimlere Türkiye açısından yine Kerkük konusu damgasını vurmuştur. Mesud Barzani, seçimlerin yapıldığı gün bir açıklamayla Türkiye'ye oldukça sert bir mesaj vermiştir. Daha önce Ankara'da verdiği güvenceyi hatırlamayan Mesud Barzani, Selahaddin'deki karargâhında basın mensuplarına şu açıklamayı yapmıştır:

"Kerkük bir Irak kentidir. Kerkük kimliği Kürt olan bir Kürt kentidir. Ne Türkiye'nin ne de başka bir ülkenin Kerkük ya da Irak'ın başka bir şehriyle ilgili bir şey söylemeye hakkı yoktur. Söyledikleri bizi ilgilendirmiyor. Bu sözler bizi bağlamaz. Tehditlerle bu işler olmaz. Bağımsız bir Kürt devleti kurulacaktır, ancak ne zaman kurulacağını bilmiyorum. Seçimden sonra Kerkük halkının tercihi ortaya çıkacaktır. Halkın isteği doğrultusunda referandum yapılacaktır." Mesud Barzani'nin bu açıklamayı yaptığı saatlerde –Saddam Hüseyin döneminde Kerkük'ten çıkarıldığı ileri sürülen Kürtlerin kente dönerek seçimlere katılmalarına izin verilmesi kararını gerekçe gösteren– binlerce Kürt oy vermek için Kerkük'e akın etmiştir.

Seçimlerin yapıldığı gün Celal Talabani, CNN televizyonunda katıldığı bir programda, *"Iraklı Kürtler yeni hükümette iki pozisyonu istiyor. Ya devlet başkanlığı ya da başbakanlık. Ancak buna ulusal meclis karar verecek,"* diyerek devlet başkanlığı için aday olacağı sinyalini vermiştir. AKP hükümeti ise Irak seçimlerini, 31 Ocak'taki Bakanlar Kurulu toplantısında değerlendirmiş, toplantı sonrası açıklama yapan Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, *"Türkiye, Irak konusunda ne gibi hassasiyetler varsa, bunu soğukkanlı, herhangi bir tahrike kapılmaksızın, bölgenin istikrarını da hesaba katarak, bir devlet ciddiyeti içinde değerlendirmiştir, değerlendirmektedir,"* yönünde çok fazla bir iddiası bulunmayan açıklama yapmakla yetinmiştir.

Brüksel Modeli

Seçimlerin sonrasında Kerkük konusu siyasal gündemdeki ağırlını korumuştur. 1 Şubat'ta açıklama yapan Celal Talabani, ortak Kürt listesinin Kerkük'te oyların yüzde 68'ini aldığını söylemiş, Kerkük'ün Irak Kürdistanı'nın bir kenti olduğunu, birçok Osmanlı belgesinin de bunu söylediğini ileri sürmüştür. Kerkük için Brüksel modelini gündeme taşıyan Celal Talabani şunları söylemiştir:(35)

"Bizim Kerkük için aldığımız model Brüksel modelidir. Demokratik ve barış ortamı bu istediğimiz modele yardımcı olacak. Biz Kürtler inanıyoruz ki; bu coğrafyada, özellikle Kerkük'te hepimiz kardeşiz. Kerkük'te, Kürt çoğunluğun öbür azınlıklara baskı kurmasını biz de istemiyoruz. Çünkü Kerkük'te yaşayan Kürtler, Türkmenler ve Araplar barış içinde yaşadılar ve hep öyle kalacaklar."

Celal Talabani'nin bu açıklamayı yaptığı gün, *New York Times* Irak'ın kuzeyindeki Kürt grupların, bölgedeki seçim sandıklarının yanında kurdukları çadırlarda kendi gayri resmi referandumlarını yaptığını anımsatmış, önde gelen Kürt partilerinin bağımsızlık konusunda yetersiz kalmaları durumunda, bölgedeki referandum hareketinin hızla bir siyasal partiye dönüşebileceği ve bu partinin yıl sonunda yapılacak seçimlerde yarışabileceği görüşünü ileri sürmüştür.

Kerkük konusu sıcaklığını korurken, 3 Şubat'ta Celal Talabani, Selahaddin'de düzenlediği basın toplantısında, Irak devlet başkanlığı ya da başbakanlığa aday olduğunu açıklamıştır. Celal Talabani bu açıklamasında şu sözlerle Türkiye'ye gözdağı vermeyi de ihmal etmemiştir.

---

(35) Brüksel'de uygulanan modele göre, beş yılda bir yinelenen Brüksel Parlamentosu'nda Fransız ve Flaman toplumları ayrı ayrı temsil ediliyor. Parlamentonun 89 üyesinden 72'si Fransızca, 17 üyesi ise Flamanca konuşan vatandaşlar arasından seçiliyor. Parlamento, beş yılı dolmadan feshedilemiyor. Brüksel Hükümeti, parlamento tarafından atanıyor. Hükümete yönelik bir gensorunun parlamentoda onaylanması için her iki grupta çoğunluk sağlanması gerekiyor. Brüksel hükümetinde Fransız ve Flaman toplumları ikişer bakanla temsil ediliyor.

"Kerkük Kürtler için çok önemlidir. Bunun için orada tek liste ile seçime gittik. Kerkük'teki resmi olmayan seçim sonuçları yüzde 75 bizim lehimizedir. Kerkük yöresinde 4 milyon Türkmen var deniliyordu. Oysa, seçimlerde öyle olmadığı ortaya çıktı. Kerkük'te kimse kimseyi etkilemedi. Ortaya çıkan sonuç gerçek sonuçtur. Bu ülkenin sınırları vardır. Bir başka ülkenin içişlerine müdahale etmeye kimsenin hakkı yoktur. Eğer Türkler, Kerkük üzerinde hak iddia ederse yarın Araplar da Antakya üzerinde ve diğer Kürtler de Diyarbakır üzerinde hak iddia eder. Şu unutulmamalı ki, Irak'ta Kürtler olmazsa demokrasi de olmaz."

Mesud Barzani de merkezi İsveç'te bulunan www.kerkuk-kurdistan.com adresindeki internet sitesinde yayımlanan röportajında, Kerkük'e ilişkin, *"Bu konuda sadece ölüm yolumu kesebilir. Bunun dışında dünyada hiçbir güç veya devlet benim Kerkük'ten vazgeçmemi sağlayamaz. Bu kesindir ve Kerkük'ten vazgeçmemiz mümkün değil. Ayrıca bu seçimler de Kerkük kimliğinin ne olduğunu gösterdi. Kerkük'ün Kürt ve Kürdistan'a ait bir kent olduğunu söylediğimizde, bize kuşkuyla bakanlar, şimdi çok açık bir şekilde bir gerçeği ve Kerkük kimliğinin ne olduğunu gördüler,"* ifadelerini kullanmıştır.

Kürt liderlerin bu açıklamalarına AKP hükümetinden tonu düşük bir tepki gelmiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, *"Zaman ders alma zamanıdır. Hayallerle, retoriklerle hareket etme zamanı değildir,"* demekle yetinmiştir.

Seçim sonuçları kesinleşene kadar yoğun pazarlıklar yürütülmüş, peş peşe yapılan açıklamalarla, her siyasal grup kendi konumunu güçlendirmek istemiştir. Celal Talabani de devlet başkanlığı için Kürtler dışındaki grupların desteğini alma çabası içine girmiştir. Bu süreçte Türkiye, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ı ağırlamış, bilinen kaygılarını iletmiş ve yine bilinen yanıtları almıştır.

Condoleezza Rice, Iraklı Kürtleri bağımsızlık yönünde cesaretlendirmiş olmalarını görmezden gelip, Türk mevkidaşı Abdullah Gül'e Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasal birliğinden dem vurur-

ken İngiliz *The Guardian* gazetesinde 7 Şubat'ta çıkan bir yazı, Washington yönetiminin gerçek yüzünü gözler önüne sermiştir. *The Guardian* ABD'nin, demokrasinin desteklenmesi için ayırdığı paraları, dünya üzerinde hegemonyasını artırmak amacıyla, yerel siyasetçilerin sadakatini satın almak için kullandığını yazmıştır. Konuyla ilgili örnek olarak da Irak'ın kuzeyindeki Kürt grupları göstermiştir. Yazıda şöyle denilmiştir:

"ABD, bölgesel yöneticilere, üniformalı despotlara, yolsuzluk içindeki oligarşilere, uysal siyasetçilere ve itaatkâr hükümdarlara güvendi. Bu düzeni bozmakla tehdit eden asiler ortaya çıktığında ise askerlerini gönderdi ve savaşlar yaşandı. Soğuk savaş döneminde, aralarında El Kaide'nin günümüzdeki liderliğinin de olduğu anti-komünist güçlerin tümüne ayrım gözetmeden para sağlandı. Ancak 21'inci yüzyıldaki alıcılar daha iyi seçiliyor. Amaç, eski satraplıklardaki geleneksel elitleri, ABD'de eğitim ve öğretim verilen yeni nesil neo-liberal politikacılarla yavaşça değiştirmek."

13 Şubat'ta Irak Seçim Komisyonu, kuzeydeki Kerkük kentinin merkezi olduğu Taamim eyaletinde, meclis seçimini 2 Kürt partisinin ortak listesinin kazandığını açıklamıştır. IKDP ve IKYB tarafından oluşturulan ortak liste, 405 bin 951 oydan 237 bin 303'ünü almış, böylece, 2 partinin listesi oyların yüzde 59,1'ini elde etmiştir. ITC ise 73 bin 791 oy alarak, oyların ancak yüzde 16'sını alabilmiştir.

Bu durum Türkiye'de ve Türkmenlerde hayal kırıklığına neden olurken AKP hükümeti başarısızlığın faturasını kendisine değil, ITC'ye çıkarmayı tercih etmiştir.

17 Şubat'ta seçim sonuçları kesinleşmiştir. Açıklanan seçim sonuçları sürpriz yaratmamıştır. Beklendiği gibi Şii lider Ayetullah Sistani'nin desteklediği Birleşik Arap İttifakı, olayların büyük kısmını alırken Kürtler, toplam oyların dörtte birini elde etmiştir. Kürtlerin, Kerkük'te büyük bir farkla galip gelmesi iç savaş kaygılarını en üst noktaya taşırken kentte sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

8.5 milyon seçmenin oy kullandığı seçimlerde katılım oranı yüzde 58'de kalmıştır. Sünnilerin yoğunlaştığı bölgelerde katılım çok az olmuştur. Seçim sonuçlarına göre, Birleşik Arap İttifakı, oyların yüzde 47.6'sını Kürt İttifakı, oyların yüzde 25.4'ünü İyad Allavi'nin başında olduğu, laik unsurların bulunduğu Irak Listesi ise yüzde 13.6'sını almıştır.

Buna göre Şii partilerinin birleşmesinden oluşan Birleşik Irak İttifakı, 140 sandalye ile 275 üyeli yeni meclisin çoğunluğunu elde etmiş, Kürt ittifakı 75, geçici Başbakan İyad Allavi'nin liderliğindeki blok ise 40 sandalye kazanmıştır. Kalan sandalyeler, alınan oy sayısına göre seçimin diğer adayları arasında paylaşılmıştır. Seçim sonuçları, Kürtlerin ABD'nin desteği elde etmiş olduğu siyasal avantajlara hukuksal meşruiyet kazandırmıştır. Seçim sonuçlarının kesinleşmesinden bir gün sonra *New York Times* Kürtlerin özerklik çerçevesindeki taleplerini bağımsızlıktan ayırt etmenin zor olduğunu yazmıştır.

Mesud Barzani de 24 Şubat'ta Alman *Die Welt* gazetesine, *"Kürt bölgesinin özerkliği bizim için tartışma konusu değil. Bu bölgeye Kerkük de dahildir,"* açıklaması yapmış, *"Ben özerk Kürdistan bölgesinin başkanı olarak görev yapacağım. Geçici olarak kuracağımız hükümetin başına ise Neçirvan Barzani gelecek. Geçici hükümetin Süleymaniye ve Erbil olmak üzere iki başkenti olacak. Ancak daha sonra tek bir başkente sahip olacağız"* demiştir.

Kerkük Pazarlığı...

Bu açıklamalar ile birlikte taraflar arasında hükümet pazarlıkları da başlamıştır. Pazarlıkların odak noktasında ise Kerkük yer almıştır. Başbakanlık konusunda İyad Allavi ile İbrahim Caferi'nin isimleri öne çıkmıştır.

Ancak Şii ittifakı 23 Şubat'ta yaptığı bir açıklamayla tercihini İbrahim Caferi'den yana kullanmıştır. Hükümet oluşumuna ilk koşullu yaklaşım da beklendiği gibi yine Kürtlerden gelmiştir. IKDP Baş-

kan Yardımcısı Neçirvan Barzani, 24 Şubat'ta yeni Irak hükümetinin oluşumu konusunda, sadece ülkenin kuzeyindeki tartışmalı bölgelerde kontrolün kendilerine verilmesi halinde uzlaşacaklarını açıklamış, tartışmalı bölgelerin, Kerkük kentini de kapsadığını söylemiştir.

Neçirvan Barzani'nin bu sözlerinin basına yansımasından kısa bir süre sonra *Time* dergisi, Iraklı Kürtlerin, Saddam Hüseyin rejiminin yıkıldığı 2003 yılından sonra kontrol ettikleri bölgeyi yüzde 20 oranında genişlettiğini yazmıştır. Bu aşamada kritik bir gelişme olmuş, Türkiye Celal Talabani'nin cumhurbaşkanlığı adaylığını destekleme kararı almıştır. Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Osman Korutürk başkanlığında Dışişleri Bakanlığı, MİT ve Genelkurmay Başkanlığı yetkililerinden oluşan bir heyet, 25 Şubat'ta Dokan'da Celal Talabani ile bir araya gelmiş, Kerkük'ün statüsü ve Türkmenlerin durumuna ilişkin bazı koşulları yerine getirmesi durumunda *"destek vaadinde"* bulunmuştur. Aslında Ankara bu manevrasıyla, Mesud Barzani'ye karşı Celal Talabani kartını oynamaya çalışmaktaydı.

26 Şubat'ta, Şii ittifakının adayı İbrahim Caferi, Büyük Ayetullah Ali Sistani'nin desteğini almayı başarmıştır. Bu gelişme sonrasında, yani mart ayının başında hükümet pazarlıkları iyiden iyiye yoğunlaşmıştır. Pazarlıklar bütün sıcaklığı ile sürerken ülke 28 Şubat'ta Bağdat'ın 100 kilometre güneyindeki Hille'de, asker ve polis olabilmek için rapor almak üzere bir sağlık merkezinde kuyrukta bekleyenlerin yakınında bomba yüklü bir araç infilak etmiş ve 125 kişi yaşamını yitirmiştir. Hille'deki saldırıyı düzenleyen kişinin Ürdünlü Raid El Banna olduğunun açıklanması büyük tepkilere neden olmuş ve Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, *"Sokaktakileri sakinleştirmek amacıyla Ürdün'deki büyükelçilerini geri çağırmak durumunda kaldıklarını,"* açıklamıştır. Ürdün de bu girişime karşılık olarak Amman'daki Irak maslahatgüzarının ülkeden ayrılmasını isteyince iki ülke arasında diplomatik kriz patlak vermiştir. Ancak, ABD'nin devreye girmesiyle iki ülke arasında kriz daha fazla büyümeden yatış-

tırılmıştır. Bu krizin ardından Irak yıl içinde zaman zaman iki komşusu İran ve Suriye'yi hatta ima yoluyla Türkiye'yi bile direnişçileri desteklemekle, onlara para ve silah yardımı yapmakla suçlamayı sürdürmüştür. Saldırının ilk şoku atlatılır atlatılmaz 1 Mart'ta İbrahim Caferi, Irak'ın kuzeyine giderek Selahaddin'de Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. Mesud Barzani, görüşmede hükümete katılmak için koşullarını, İbrahim Caferi'ye, *"Bunun için, demokratik bir Irak'ta federal sistemin tanınmasını, Kerkük'ün Kürdistan'a bağlanmasını ve peşmergelerin devamını istiyoruz. Ayrıca İran benzeri bir din devleti istemiyoruz ve önemli bakanlıklardan isteklerimiz var,"* diyerek iletmiştir.

Mesud Barzani'nin Kerkük ısrarını ortaya koyduğu gün, Şii İttifakı'ndan Dr. Ali Rıza, *"Kerkük hiçbir zaman bir Kürt kenti olmadı, olmayacak. Kerkük, Kürt'ten çok Araptır,"* açıklamasıyla bu konuda taviz veremeyeceklerini dile getirmiştir. İbrahim Caferi, 3 Mart'ta da Celal Talabani ile görüşmüştür. Temaslara ilişkin basına çok fazla ayrıntı sızmazken Kerkük Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mahir Nakip, aynı günlerde yaptığı bir konuşmada, *"Kürt siyasi partileri, Şiilere, 'Kerkük'ü bize bırakın, biz de hükümeti size bırakalım,' diyorlar. Bu gizli pazarlık kabul edilemez. Irak'ta bir hükümetin kurulması için Kerkük şehri ve halkı pazarlık konusu yapılamaz. Kerkük şehrinin statüsü konuşulacaksa, başta Türkmenler olmak üzere Kerkük halkının görüşü mutlaka alınmalıdır. Kaldı ki bu süreci Devlet İdare Yasası belirlemiştir, bu sürecin dışında hiçbir adım atılmamalıdır. Bu konuda sık sık hassasiyetini belirten Türk hükümeti, gereken acil tedbirleri almalı ve meseleyi Birleşmiş Milletler'e götürme yollarını aramalıdır,"* diyerek yürütülmekte olan pazarlıkların odak noktasına vurgu yapmıştır.

Aynı gün Mesud Barzani ile basın toplantısı düzenleyen Celal Talabani, *"Yazılı olarak taleplerimizi karşılamayı kabul eden partiyle ittifak yapacağız. Kürtler kesin engel teşkil eden taleplerde bulunmadı, talepleri geçmişte Saddam Hüseyin tarafından kabul edilmişti,"*

açıklamasını yapmıştır. Mesud Barzani de Kerkük konusuna geçici anayasanın 58. maddesi temelinde çözüm bulunmasını, peşmergelerin varlığının devam etmesini, petrol zenginliklerinin eşit bir biçimde dağıtılmasını ve federalizm ilkesinin kabul edilmesini istemiştir. 10 Mart'ta, Şiilerle müzakerelere katılan IKYB yetkilisi Fuad Kemal, tarafların Kerkük kenti konusundaki anlaşmazlığı aştığını, Kerkük konusunda geçiş dönemi süresince geçici anayasada öngörülenleri uygulama kararı aldıklarını söylemiştir. Görüşmelere Şiiler adına katılan yetkililerden Meryem Talib Rayes ise, *"Kerkük'ü Kürdistan'a bağlamak isteyen Kürtleri, sorunu geçici anayasaya uygun şekilde düzenleme konusunda ikna ettik,"* demiştir.

Pazarlıklar sürerken ITC içindeki gruplardan Türkmeneli Partisi lideri Riyaz Sarıkahya, *"Türkmenler artık federal çözümü kabul ediyor. Ama Kerkük'ün Kürtler, Türkmenler ve Araplar tarafından yönetilen ayrı bir federal yapı olmasını istiyorlar,"* açıklamasını yapmıştır.

Yürütülen yoğun temaslar sonucu 11 Mart'ta Kürt ve Şii gruplar, ülke yönetiminin en üst üç makamı olan devlet başkanlığı, başbakanlık ve kabinenin oluşumu üzerinde mutabakata varmıştır. Ancak Irak'ın kuzeyinde konuşlanacak Kürt olmayan Iraklı askerler konusunda görüş birliği oluşturulamamıştır. Bu çerçevede Celal Talabani'nin cumhurbaşkanı olması, yardımcılarından birinin Sünnilerden, diğerinin Şiilerden seçilmesi ve Kürtlerin de bunun karşılığında, Şiilerin İbrahim el Caferi'nin başbakanlığına destek vermesi yönünde mutabakata varılmıştır.

Ancak, peşmergelerin durumu ve bazı kritik bakanlıklarda anlaşma sağlanamamış olması, parlamentonun toplanmasını geciktirince ABD sessizce devreye girmiş ve *"bir an önce parlamento toplansın"* baskısı yapmıştır. Bu gelişmenin sonrasında 16 Mart'ta, Irak ulusal parlamentosu ilk toplantısını yapmış, Kuranıkerim okunarak başlayan ilk oturumda 275 milletvekili yemin etmiştir. Parlamentonun ilk oturumu yapmasının ardından, Şiiler ile Kürtler arasındaki pa-

zarlıklar da hızlanmıştır. Mart ayının 22'sine gelindiğinde ise Şiiler ile Kürtlerin bakanlıkları paylaştıkları ortaya çıkmıştır. Görüşmelere katılan Şii görüşmeci Meryem el Rayes, Şiilerin içişleri, maliye, ulusal güvenlik gibi bakanlıkların aralarında bulunduğu 16-17 bakanlık alacağını, seçimlerden ikinci parti olarak çıkan Kürt ittifakına da dışişleri ve petrol bakanlıklarının aralarında bulunduğu 7-8 bakanlık verileceğini açıklamıştır. El Rayes, devlet başkanlığı görevinin Celal Talabani'ye, başbakanlığın Şii İbrahim Caferi'ye verileceğini, meclis başkanlığına bir Sünninin getirilmesinin beklendiğini söylemiştir.

Talabani Muradına Eriyor

Şiiler ile Kürtler arasındaki son pürüz de 27 Mart'ta aşılmıştır. Taraflar, peşmergelerin Irak ordusuna dahil edilerek Kürt denetimi altında kalması konusunda uzlaşmaya varmışlardır.

Mart ayından sonra, Irak'ta yeni yönetimin belirlenmesine ilişkin süreç şöyle işlemiştir:

4 Nisan'da, geçici yönetimin Sanayi Bakanı Sünni Arap Haçim el Hasani, parlamento başkanlığına getirilmiş, Şii Arap Hüseyin el Şehristani ile Kürt Arif Tayfur da başkan yardımcılıklarına seçilmişlerdir.

7 Nisan'da, Kürt lider Celal Talabani, Irak'ın geçici Devlet Başkanı olmuştur. Irak parlamentosundaki seçim tek adaylı ve gizli oylama esasına göre yapılmıştır. Şii Arap Adil Abdülmehdi ile geçen dönemin devlet başkanı Sünni Arap Gazi el Yaver de başkan yardımcıları olarak seçilmiştir. 275 sandalyeli mecliste milletvekillerinin 227'si Celal Talabani ile 2 yardımcısı lehinde oy kullanmış, yaklaşık 30 oy da başka rakibi olmayan bu üç adayı protesto etmek amacıyla boş atılmıştır. Celal Talabani ilk açıklamasında ülkeyi güvenliğe kavuşturmaya çalışacağını söylemiş, komşu ülkelerden de yabancı militanların sınırdan Irak'a girmesine karşı verilen mücadelede yardımcı olmalarını istemiş ve *"Halkımız sabırlıdır, ancak sa-*

bırlarının bir sınırı var," diyerek aba altından sopa göstermeyi de ihmal etmemiştir. Celal Talabani'nin Irak cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, memnuniyet belirten açıklamalar yapmışlardır. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de Irak'ın siyasal birliği ve toprak bütünlüğü ile üstü kapalı olarak Kerkük sorununa vurgu yapan kutlama mesajında şu görüşleri dile getirmiştir:

"Irak'ta 30 Ocak 2005 seçimleriyle oluşturulan Geçiş Meclisi tarafından bugün Irak Cumhurbaşkanlığı yüksek görevine seçildiğinizi mutlulukla öğrenmiş bulunuyorum. Irak'ın geleceği yönünden önemli bir dönüm noktası oluşturan siyasal geçiş sürecinde, ülkenin ve Irak ulusunun birlik ve bütünlüğünü simgeleyen cumhurbaşkanlığı görevinde içten başarı dileklerimi sunarım. Geçiş sürecinin, yeni anayasanın da hazırlanacağı önümüzdeki aşamalarında, Irak'ın nüfusunu oluşturan tüm kesimlerin hak ve hukukunu güvence altına alacak, adil, saydam ve demokratik düzenlemelerin ulusal uzlaşma ortamında gerçekleştirilmesi, Irak'ta olduğu kadar bölgemizde de kalıcı barış, istikrar ve gönenç bakımından büyük önem taşımaktadır. "Seçimden bir gün önce ise Fransız *Liberation* gazetesinin, *"72 yaşında olan Talabani, Arap bir ülkenin ilk Arap olmayan ve Irak'ta demokratik bir seçimden ilk çıkan cumhurbaşkanı olacak. Cumhurbaşkanı olarak görevi daha çok onursaldır. Ancak anayasa görüşmeleri yapıldığında başta federal bir rejimin benimsenmesi ve Kerkük'ün kendi özerk bölgesine bağlanması olmak üzere Kürtlerin taleplerinin kabul edilmesini sağlamak için ağırlığını koyacak,"* diye yazmış olması dikkat çekicidir.

Seçimden sonra ise *Washington Post*, Celal Talabani'yi *"agresif ve kurnaz bir lider"* olarak değerlendirirken *Le Figaro*, Türkiye'nin Talabani'den Irak'ın birliğini korumasını istediğini yazmıştır. *Washington Times* ise Türkiye'nin kaygılarına karşın Talabani'ye destek verdiğini dile getirmiş, Türkiye-ABD ilişkilerinde soğukluk yaşandığını öne süren *Fox News* da Irak Cumhurbaşkanlığı'na bir Kürt'ün seçilmesinin bu ilişkileri etkileyebileceğini belirtmiştir.

Iraklı Kürt liderlere yakınlığıyla bilinen Amerikalı eski diplomat Peter Galbraith de gelişmelere ilişkin olarak *Boston Herald* gazetesinde yayımlanan makalesinde, Iraklı Kürtlerin, daima bağımsız bir devlet isteyeceğini belirtmiş ve Irak'taki demokratik süreci bu amaç için kullanacaklarını yazmıştır. Peter Galbraith, makalesinde Irak'taki yapının Kürtlerin bağımsızlığına zemin hazırlayacağını şu değerlendirme çerçevesinde dile getirmiştir:

"Kuzey Irak'ta 30 Ocak seçimlerine paralel olarak düzenlenen gayri resmi referandumda, Kürtlerin yüzde 97'si bağımsızlık istediğini ortaya koydu. Başkan George Bush yönetiminin demokratik ve birleşik bir Irak kurulması yönündeki umutlarına karşın demokrasi, Irak kavramını Kürtlere sevdiremedi. Tam tersine demokrasi, Kürtlerin bağımsızlığın erişilebilir olduğu yönündeki inançlarını güçlendirdi. Kürtler ve Şiiler gevşek bir federal sistem için ortak zemin bulsa bile, bunun ne kadar süreceğini görmek çok zor. Kürtler, daima kendi bağımsız devletlerini isteyecek ve Irak'taki demokratik süreci, bu talepleri doğrultusunda kullanacak."

Her ne kadar Mesud Barzani destek vermiş olsa da Celal Talabani'nin Irak Cumhurbaşkanlığı'na seçilmesi Kürt partileri arasındaki uzlaşmazlığı körüklemiştir. Iraklı Kürtlerin haftalık yayını *Hawlati,* Celal Talabani'nin cumhurbaşkanı olmasını Irak'ın kuzeyinde çeşitli yerlerde kutlamakta olan IKYB'liler ile buna tepki gösteren IKDP'liler arasında kışkırtmalar yaşandığını, iki grup arasında çıkan çatışmalar sırasında Celal Talabani'nin birçok fotoğrafının yırtıldığını yazmıştır.

8 Nisan'da, Celal Talabani, Adil Abdülmehdi ve Gazi el Yaver'den oluşan başkanlık konseyi, geçici başbakan olarak Şii İbrahim Caferi'yi atamış, Celal Talabani de kendisini hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.

11 Nisan'da da İyad Allavi, kendi listesinin Irak hükümetine katılmasını kabul etmiştir. Aynı gün, peşmergelerin durumu ile ilgili olarak önemli bir gelişme olmuş, Irak'ın Kürt kökenli Genel-

kurmay Başkanı Babekir Zebari, peşmergelerin Kürt milis olmaktan çıktığını ve geçiş dönemi hükümetinde yeni Irak ordusu ile birleşeceğini açıklamıştır.

12 Nisan'da ise Şiiler ile Kürtler arasında bakanlıklar gayri resmi olarak paylaşılmaya başlanmıştır. Buna göre Şii ittifakı; içişleri, maliye, petrol, adalet, ticaret, sağlık, yükseköğrenim, milli eğitim, ziraat ve iskân bakanlıklarını, Kürt ittifakı da dışişleri, su kaynakları, planlama, çalışma ve sosyal güvenlik bakanlıklarını almışlardır. Toplamda ise 32 bakandan oluşacak yeni kabinede 17 bakanlığın Şiilere, 9 bakanlığın ise Kürtlere verilmesi üzerine mutabakata varılmıştır. 4 bakanlığın Sünnilere, birer bakanlığın da Türkmenlere ve Hıristiyanlara verilmesi öngörülmüştür.

Mutabakat uyarınca başbakan yardımcılığına Kürt ittifakından Roj Nuri Şaves ve Birleşik Irak İttifakından Ahmed Çelebi'nin getirilmesi karara bağlanmıştır. Ancak, bu hükümetin kurulması aşamasında sayılarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Aynı gün, Kerkük il meclisi de toplanmıştır. Ancak, Türkmenler ve Araplar bu toplantıya katılmamış, il meclis başkanlığı için de herhangi bir aday göstermemişlerdir.

13 Nisan'da, Şiiler ve Kürtler, koalisyon hükümeti için bir anlaşma imzalamıştır. Söz konusu anlaşma Kerkük'ün durumu, peşmerge sorunu, ülkenin kaynaklarının paylaşılması ve geçici anayasanın hükümlerine bağlı kalınması konularında Kürt tarafına önemli kazançlar sağlamaktaydı. Anlaşmanın içeriği özetle şöyledir:

1- Geçici anayasanın tüm hükümlerine sadık kalınacaktır.
2- Bir ulusal birlik hükümeti kurulacak, seçim sonuçları göz önünde tutularak Irak'ın tüm kesimlerini ve oluşumunu içine alacak ve uzlaşmacı bir sistem güdülecektir.
3- Irak'ın egemenliğini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü sağlamak üzerine çalışılacaktır. Çokuluslu güçlerin Irak'ta bulunması, Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararı uyarınca ele alınacaktır. Irak silahlı güçlerinin yeniden yapılandırma projelerine hız verilecektir.

4- Özellikle güneyde, Kürdistan'da, Halepçe'de ve Irak'ın diğer vilayetlerinde uygulanan zulüm, eşitsizlik ve geri kalmışlığa son verilecektir. İmar konseyi projesine ivme kazandırılarak, güney kesimi imar edilecek, dini turizm ve yatırımları teşvik edilecektir.
5- İki liste arasında bir anlaşmazlık çıktığı, konu çözülemediği ve taraflardan biri koalisyondan çekildiği takdirde hükümet istifa etmiş sayılacaktır.
6- Dokuz üyeden oluşan federe bir mahkeme kurulacaktır.
7- Kalıcı anayasa, geçici anayasada beyan edilen esas hükümlere uygun bir şekilde hazırlanacaktır.
8- Kerkük dahil, itilaflı bölgelerde durumun normalleştirilmesi çabalarına hız verilecek, bir an önce Kerkük'ten göç ettirilenlerin geri dönmesi ve asimilasyon politikası çerçevesinde şehre yerleştirilen yabancı ailelerin başka bölgelere iskânı için çaba harcanacaktır.
9- 58. madde eksiksiz bir şekilde uygulanacak ve Kerkük dahil itilaflı bölgelerin idari aidiyeti gecikmeden çözümlenmeye çalışılacaktır.

Anlaşmaya, Şii ittifakından Cumhurbaşkanı Yardımcısı Adil Abdülmehdi, Irak parlamentosundan iki üye, Kürt listesinden Fuad Masum, Roj Nuri Şaves, Berham Salih ve Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari imzalamıştır. Bu anlaşma Kerkük konusunda ciddi bir tehlikeyi içeriyor olmasına karşın ITC, AKP hükümetinin telkini ile Celal Talabani'ye destek açıklaması yapmak zorunda kalmıştır. Aynı gün, Irak'ın yeni Cumhurbaşkanı Celal Talabani Fransız *Liberation* gazetesine, *"Bütün diğer halklar gibi, Kürtler de kendi kendini yönetme hakkına sahip olmak istiyor. Ancak gerçeklerle yüzleşildiğinde, bunun mümkün olmadığını anlıyorlar. Çünkü, komşularımız bize saldırmasa ve sınırlarını kapatmakla yetinseler bile, bağımsız bir Kürdistan yaşayamaz. Hayal bir şeydir, gerçek başka şey,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu süreçte hükümet kurma çalışmaları da hız kazanmıştır. Ancak Sünniler ile pazarlık yürütmekte olan İyad Allavi'nin kabinede 4 bakanlık istemesi ve bunlardan birinin de içişleri bakanlığı olması süreci kilitlemiştir. Hükümetin kurulması gecikince de Başbakan İbrahim Caferi, 18-19 Nisan'da İstanbul'da yapılacak Irak'a komşu ülkeler toplantısının bir hafta ertelenmesini istemiştir. Ancak sıkıntı sadece İyad Allavi'den kaynaklanmamıştır. ABD de bakanlıklara yapılan atamaları yakından izlemekteydi. Şii ittifakından Beyan Cebir'in İçişleri Bakanlığı'na atanması, Washington yönetiminin gayri resmi vetosuna takılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu yerine Adnan el Esedi aday gösterilmiştir.

Hükümet kurma çalışmaları sürerken 22 Nisan'da İyad Allavi, El Kaide'nin Irak sorumlusu Ebu Musab el Zerkavi grubuna bağlı bir grup militan tarafından hedef alınmış, ancak eski başbakan bu saldırıdan kurtulmayı başarabilmiştir. Bu süreçte Washington yönetiminden gelen bir açıklama, gündemin üst sıralarında yer bulamasa da 2003 yılındaki işgalin nasıl bir hukuksuz ve gayri meşru temele dayandırılmış olduğunu göstermekteydi. CIA, 27 Nisan'da, Irak'ta kitle imha silahları bulunmadığı için arama çalışmalarına son verilmesi gerektiğini açıklamıştır. Bir başka açıdan bakıldığında ABD, varolmayan kitle imha silahlarını gerekçe gösterip binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan bir savaş başlatmış, ülkede rejimi değiştirmiş, kendisi ile işbirliği yapan bir azınlığın onyıllar boyunca bölgede istikrarsızlık unsuru olmasına zemin hazırlayacak siyasal avantajlar sağlamış, amacına ulaşınca da, *"Kitle imha silahı yokmuş,"* deyivermiştir.

Kimse bu konu üzerinde uzun uzadıya düşünme gereği duymamıştır. Ülke içinde hemen her gün onlarca cana mal olan direniş hareketine karşın Bağdat'ta kurgulanan siyasal sistem zaten işlemekteydi.

28 Nisan'da, Irak Başbakanı İbrahim Caferi, yeni kabineyi önce Cumhurbaşkanlığı Konseyi'nin daha sonra Irak parlamentosunun

onayına sunmuştur. Hükümetin güvenoylamasına 275 milletvekilinden 185'i katılmış, 180 üye hükümete güvenoyu vermiştir. Üzerinde uzlaşma sağlanamayan bakanlıklara vekâleten atama yapılmıştır.

Yeni hükümetin çoğunluğunu Şii Araplar oluşturmuştur. 12 Şii, 5 Sünni Arap'a karşılık, kabinede 8 Kürt bakan yer almıştır. Türkmenlere ve Hıristiyanlara da birer bakanlık verilmiştir. Kabinede 24 erkek, 6 kadın bakan yer almıştır. Ancak daha sonra Sünnilerin bakanlık sayısı 6'ya çıkarılmıştır. Irak'ta hükümetin kurulmasından sonra, 2 Mayıs'ta İstanbul'da Irak'a komşu ülkeler toplantısı yapılmış, 3 Mayıs'ta da Irak daimi anayasasının düzenlenmesi için Bağdat'ta bir kongre toplanmıştır.

Bu toplantının bir gün sonrasında yeni Irak hükümeti parlamentoda yemin ederek göreve başlamıştır. Kabine, Sünniler ile tam bir mutabakata varılamamasından ötürü petrol ve savunma bakanlıkları da dahil olmak üzere 6 bakanlık dolduramamıştır. Bu nedenle hükümetin yemin törenine Cumhurbaşkanı Gazi el Yaver katılmamıştır.

Ancak, bakanların okuduğu yemin metni daha sonra Kürt Başbakan Yardımcısı Berham Salih'in talebi üzerine değiştirilmiş, kabine üyeleri, bir hafta sonra içinde *"federal Irak"* ifadesi olan yeni bir metin üzerinden yemin etmek zorunda kalmışlardır.

Daha fazla zaman yitirmek istemeyen Başbakan İbrahim Caferi, ilk yemin töreninin ertesinde Petrol Bakanlığı'na Bahrul Ulum'u, Elektrik Bakanlığı'na da Muhsin Şeleş'i atamıştır. Bağdat'ta hükümet kurma çalışmaları sürerken 4 Mayıs'ta Erbil'de bir intihar bombacısı polis kayıt merkezi olarak da kullanılan IKDP bürosu önünde kendisini havaya uçurmuştur.

İbrahim Caferi'nin, Irak başbakanı olarak yemin ederek göreve başlamasından bir gün sonra düzenlenen saldırıda yaklaşık 50 kişi yaşamını yitirmiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, IKDP lideri Mesud Barzani'yi arayarak başsağlığı dilemiş, yaralılardan 21'i Ankara'ya getirilerek tedavileri sağlanmıştır.

9 Mayıs'ta ise kabine son şeklini almıştır. Buna göre eksik olan bakanlıklara, Abd Mutlak el Cuburi, Sadulm el Duleymi, Haşim Abdurrahman el Şibli, Usame el Necefi atanmıştır. Ancak, Irak parlamentosunun onay vermiş olmasına karşın, Haşim el Şibli bu görevi kabul etmediğini açıklamıştır.

Erdoğan'dan Destek...

Bağdat'ta siyasal trafik tüm hızıyla sürerken IKYB'nin Washington temsilcisi Kubad Talabani, 5 Mayıs'ta ABD'deki düşünce kuruluşlarından Dış İlişkiler Konseyi'nde yaptığı[36] konuşmada, *"Kürt bağımsızlık hareketleri konusunda Türkiye'nin endişelerini gidermek için elimizden geleni yaptık. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan babama (Celal Talabani) gönderilen yakın dönemdeki bir mektupta Erdoğan, Türk hükümetinin Irak için federalizmi desteklediğini ifade etti. Bu ilk defa oluyor. İlk defa açıkça federalizm kavramını kamuoyu önünde onayladılar,"* demiştir.

O dönemde bu demecin basında yer almış olmasına ve AKP hükümetinden de bir yalanlama gelmemiş olduğu dikkate alındığında, ortaya çıkan gerçek Türkiye'nin iki yıl önceki kırmızı çizgilerinden tamamen vazgeçmiş olduğudur...

Celal Talabani, cumhurbaşkanı seçildikten sonra ilk ziyaretini Ürdün'e yapmış, bu ziyaret sırasında Ürdün Kralı Abdullah'a, *"Sünnileri, Irak'taki siyasal sürece katılmaları için ikna edin,"* demiştir. Celal Talabani, Sünnilerin siyasal sürece etkin katılımının direniş hareketini sonlandıracağı, bunun da güvelik sorununun önemli bir bölümünü çözeceği hesabını yapmaktaydı.

Celal Talabani, Ürdün'den döndükten bir hafta sonra, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Irak'a sürpriz bir ziyarette bulunmuştur.

Condoleezza Rice, ABD'nin Kürtlere verdiği önemi göstermek için ziyaretine Irak'ın kuzeyinden başlamış, önce Erbil'e giderek Me-

(36) İng: *Council on Foreign Relations – CFR*

sud Barzani ile görüşmüş, sonrasında yaptığı açıklamada da, *"Kürt halkı, hakkını elde edebilmek için birçok fedakârlıkta bulunmuştur; şimdi ise güzel bir gelecek elde edebilmek için tüm fırsatlar elverişlidir,"* demiştir. Daha sonra Bağdat'a geçen Condoleezza Rice, Celal Talabani ile de bir araya gelmiş ve Sünnilerin siyasal sisteme katılmasının sağlanmasını istemiştir. Condoleezza Rice'ın bir başka isteği ise daimi anayasanın 15 Ağustos'a kadar yazımının tamamlanması olmuştur.

Condoleezza Rice'ın bu son isteğine karşın, Irak hükümeti Anayasa Komisyonu'na bir başkan bile seçmekte zorlanmaktaydı. 16 Mayıs'ta İyad Allavi'den sonra Şii Humam Bakır Hamudi ve Kürt listesinden Fuat Masum aday gösterilmiştir.

Yeni anayasayı hazırlayacak komisyon daha oluşturulamamışken Iraklıların 4'te 3'ünün, yeni anayasada, *"İslam anayasanın kaynağıdır"* ibaresinin yazılmasını istediği ortaya çıkmıştır. International Republican Institute adlı Amerikalı kamuoyu araştırma enstitüsünün, Irak'ın 15 bölgesinde yaptığı ve 2705 kişinin katıldığı ankette, sorulara cevap verenlerin yüzde 39'u, İslamın anayasanın esas kaynağı olmasını isterken, yaklaşık yüzde 35'i ise İslamın anayasanın tek kaynağı olmasından yana bir görüş bildirmiştir. Anket sonuçları, Iraklıların anayasadan yüzde 91 oranında devletin dini kurumları korumasını istediği, bunu yüzde 90.8 ile temel insan haklarına saygılı olmasının ve hükümetin kararlarına muhaliflik etme hakkını korumasının izlediği belirlenmiştir.

Irak'ta hükümetin kurulmasından sonra Ankara gelişmeleri sadece uzaktan izlemekle yetinirken İran harekete geçmiş, Dışişleri Bakanı Kemal Harrazi, 17 Mayıs'ta Bağdat'a gelmiştir. Kemal Harrazi, *"İran, Irak ile her alanda işbirliğine hazırdır,"* demiş, ayrıca, İran'ın, ABD ile anlaşmazlıklarını düzeltmek için Irak topraklarını kullanma niyetinde olmadığını açıklayıp diplomatik bir manevra da yapmıştır.

İran'ın devreye girmiş olması Ankara'yı acilen bir girişim yap-

maya zorlamış, bu çerçevede Irak'ın çiçeği burnunda Başbakanı İbrahim Caferi Türkiye'ye davet edilmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan jest yaparak ATA uçağını İbrahim Caferi'ye tahsis etmiştir.

Türkiye, bu ziyaret sırasında yine öncelikli konu olarak PKK'yi gündeme taşımış ve *"Kırmızı listeyle aranan kişilerin Irak hükümeti tarafından tespit edilmesini, sonra tutuklanmasını istiyoruz. Sınır ötesi operasyonları, Irak'ta egemen olan ve seçilmiş olarak göreve gelen hükümetin, 1546 sayılı Güvenlik Konseyi kararıyla da ülkede güvenlik sorumluluğunu üstlenmiş olan çokuluslu gücün yerine getirmesini bekliyoruz ve tercih ediyoruz,"* mesajı vermiştir.

İbrahim Caferi'nin Ankara'da temaslarda bulunduğu saatlerde İran Dışişleri Bakanı, Iraklı Şii lider Büyük Ayetullah Ali Sistani tarafından kabul ediliyordu. Türkiye, İbrahim Caferi ile somut beklentiler üzerinden diplomasi yürütmeye çalışırken, Tahran yönetimi dinsel yaklaşımları öne çıkarmayı tercih etmekteydi.

Ortadoğu'da bu iki yaklaşımdan hangisinin sonuç verdiği bugün de önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Ülkedeki siyasal süreç, mayıs ayının sonundan itibaren yine hareketlenmiştir. İbrahim Caferi, Türkiye'den döndükten sonra ölüm cezasını yürürlüğe koymuş, 25 Mayıs'ta da Şii imam Humam Hamudi anayasayı hazırlayacak komisyonun başkanlığına seçilmiştir. Başkan yardımcılıklarına ise bir Sünni ile bir Kürt yetkili getirilmiştir.

ABD baskıları sonucu da komisyonun üye sayısı 55'ten 75'e çıkarılmış, adı da *"Anayasa Taslağı Hazırlama Diyalog Heyeti"* olarak değiştirilmiştir. Taslağın 15 Ağustos'ta Irak parlamentosuna sunulması, ekim ayında da halkoyuna sunulması öngörülmekteydi.

Ayrıca yeni hükümet, 25 Mayıs'ta –*Kürt grupların talebi doğrultusunda*– BM Güvenlik Konseyi'ne bir mektup gönderip Irak'taki çokuluslu gücün görev süresinin uzatılmasını istemiştir. Bu çerçevede Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Dönem Başkanı Danimarka'dan konsey tarafından onaylanan siyasal sürecin sonuna veya Irak kendi güvenliğini sağlayabilecek duruma gelinceye kadar,

çokuluslu gücün görev süresinin uzatılması talebinde bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi de bu talebi dikkate alarak çokuluslu gücün Irak'ta kalış süresini, seçilmiş kalıcı bir hükümet kurulana ya da Iraklı yetkililerin daha erken bir tarih talep etmesine kadar uzatmıştır.

Bağdat'taki siyasal sürecin hareketliliği rutin bir eksene oturduktan sonra Kürtler için sıra kuzeydeki yönetimin başkanının belirlenmesine gelmiştir.

30 Mayıs'ta Celal Talabani ve Mesud Barzani, Kürt parlamentosunun haziran ayında toplanmasına ve gelecek dört yıl boyunca Mesud Barzani'nin *"Irak Kürdistanı Özerk Yönetimi Başkanı"* olması konusunda mutabakata varmıştır. 3 Haziran'da da iki Kürt lider arasındaki mutabakatın ayrıntıları açıklanmıştır.

Buna göre, Irak'ın kuzeyinde hâkimlerin atanmasından ve peşmerge güçlerinden Mesud Barzani'nin sorumlu olması, Neçirvan Barzani'nin birleştirilecek Kürt hükümetinin başına geçmesi, *"Kürdistan Bölge Başkanlığı"* için iki parti üyelerinden oluşacak siyasi komite kurulması, IKDP temsilcisinin Mesud Barzani'nin genel yardımcılığına getirilmesi, bağımsız bir maliye denetleme kurulu oluşturulması karara bağlanmıştır. Ayrıca, Kürt hükümetindeki 26 bakanlık için her iki Kürt partisinden 10'ar isim belirlenmesi, diğer 6 bakanlığın Asuri, Keldani, Türkmen ve diğer Kürt partileri arasında paylaştırılması mutabakatına varılmıştır.

Bir hafta sonra da Kürt parlamentosu toplanmış, Federal Kürdistan Bölge Başkanlığı yasasını onaylamıştır. Yasa içinde yer alan yemin metninde, *"Kürdistan Bölgesi"* ve *"Kürdistan vatandaşı"* tanımlamaları kabul edilmiştir.

IKYB üyesi Adnan el Müfti, parlamento başkanı seçilirken IKDP üyesi Kemal Kerküki başkan yardımcısı olmuştur. Kürt parlamentosu 12 Haziran'da da Mesud Barzani'yi Kürdistan bölgesi başkanlığına seçmiş, ancak birçok yetkilinin kum fırtınası yüzünden Erbil'e gelememesi nedeniyle yemin töreni 14 Haziran'da yapılabilmiştir.

Aynı gün ABD Başkanı George Bush, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'yi arayarak, *"birleşik bölgesel bir hükümetin kurulması dolayısıyla"* Kürt halkını kutlamıştır.

Bu gelişmenin sonrasında bütün dikkatler Ankara'ya çevrilmiştir. Kürtlerin ABD'nin sağladığı rüzgârla adım adım bağımsızlığa doğru yürümekte olduğu gerçeği artık gün gibi ortaya çıkarken, Ankara gelişmeleri ciddiye almama görüntüsüne bürünmeyi tercih etmekteydi. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan, 15 Haziran'da düzenlediği basın toplantısında, Mesud Barzani'nin yerel parlamento tarafından *"Kürdistan bölgesi başkanı"* seçilmesinin, *"pek bir şey ifade etmediğini"* açıklamıştır. İran'ın Mahabat kentinde ise Mesud Barzani'nin *"Kürdistan bölgesi başkanı"* seçilmesini kutlayan yaklaşık 300 Kürt, polisle çatışmıştır. İran resmi haber ajansı İRNA, Mesud Barzani'nin *"başkan"* seçilmesini kutlayan Kürtlerin araçlara ve binalara zarar verdiğini, polisin kendilerini dağıtmaya çalışması üzerine de araba lastiklerini yaktıklarını, polise taş ve tuğla attıklarını duyurmuştur.

Mesud Barzani, *"Kürdistan bölgesi başkanı"* seçilmesinden bir hafta sonra düzenlediği basın toplantısında, *"Ülkemizin yeni adının, Federal Irak Cumhuriyeti olmasını arzu ediyoruz. Her kim ki merkezi yönetim ister, Irak'ı bölmek ister, Kürdistan'ın özerklik tecrübesi, diğer bölgelere de pekâlâ uygulanabilir. Tecrübelerimizi paylaşmaya hazırız. Kürdistan'a gelip oradaki durumu kendi gözleriyle görebilirler,"* açıklaması yapmıştır.

Gerek hükümetteki konumlarını güçlendirmeleri gerekse Washington yönetiminin verdiği siyasal krediyi artırmış olması, Kürtlerin Kerkük konusundaki girişimlerini hızlandırmalarına neden olmuştur. Kürtler, Kerkük'te Türkmen ve Arapları kitlesel tutuklamaya başlamışlardır. Irak Cumhuriyetçiler Birliği Genel Sekreteri Ahmed el Obeyd, tutuklamaların Saddam Hüseyin'in devrilmesinden hemen sonra başladığını ama ocak ayında yapılan genel seçimlerden sonrasında çok daha sık rastlanır olduğunu açıklamış ve *"Eli-*

mizde, Erbil ve Süleymaniye'de Kürtlerin hapishanelerinde 250 kadar kişinin olduğunu gösteren belge ve bilgiler var. Tutuklulardan bazılarının kesinlikle nerede olduğunu biliyoruz, ama bazılarının nerede olduğu hakkında bir fikrimiz yok. Kürt yetkililerle bu konuyu görüştük ve şimdiye kadar 40 kadar kişinin serbest bırakılmasını sağladık," demiştir.

Dışişleri Bakanlığı ise *"Konu tarafımızdan ciddiyet ve kararlılıkla izlenmekte olup, ABD ile Irak makamları nezdinde gerekli araştırma yapılmaktadır"* açıklamasını yapmakla yetinmiştir.

Kürtlerin giderek güç kazanması, Şiilere de örnek olmuş, Irak parlamentosunun 40 üyesi, 22 Haziran'da Basra, Misan ve Nasırıye şehirlerini içine alan *"Güney Eyaleti"* projesini parlamento başkanlığına sunmuşlardır.

23 Haziran'da ise Irak'ın geleceği için Brüksel'de yapılan uluslararası konferans tamamlanmıştır. Geniş katılımlı konferansta uluslararası toplum, ülkenin inşasına yardımcı olma taahhüdü ile yetinirken Türkiye adına toplantıya katılan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, hem terör konusunu hem de anayasa yazım sürecini gündeme taşımıştır.

Aynı gün İstanbul'da Türkiye-Irak nakliye güvenliği toplantısının üçüncüsü Ankara'da düzenlenmiş, görüşmelerde, taraflar Irak'a nakliye yapan Türk sürücülerin kullandıkları güzergâh üzerindeki güvenlik önlemlerinin artırılmasına yönelik önlemlerin güçlendirilmesi kararı alınmıştır. Yine aynı günlerde İstanbul'da da çeşitli sivil toplum kuruluşları, akademisyenlerle hukukçuların öncülüğünde düzenlenen ve 60'ı aşkın tanınmış akademisyen, hukukçu, yazarla barış aktivistinin de görev aldığı *"Irak Dünya Mahkemesi'nin (WTI) nihai oturumu"* düzenlenmiştir. Mahkeme, ABD Başkanı Bush ve İngiltere Başbakanı Blair'i suçlu bulmuştur! Aslında bu dönemde Irak yakın tarihinin en hassas süreci içinde bulunmaktaydı. Anayasa yazım süreci, ülkenin kaderini doğrudan ilgilendirmekte ve dolayısıyla bu sorumluluğun bütün Iraklılarca omuzlanması gerekmekteydi.

Bu nedenle daimi anayasanın hazırlanması sürecinde hem Türkiye hem de BM, Irak'a ciddi anlamda teknik destek sunmuştur. Dışişleri Bakanlığı hem Iraklı diplomatlara eğitim vermiş, hem de bu ülke yetkililerine anayasa hazırlanmasına ilişkin hukuksal yardım sağlamıştır.

Ankara, daimi anayasada yer alacak unsurların Irak'ın siyasal birliği ve toprak bütünlüğünü, Kürtlerin statüsünü, Türkmenlerin durumunu, ülkedeki yönetimin şeriata doğru yönelip yönelmemesiyle yakından ilgili olduğunu düşünmekteydi. Bu nedenle de Ankara, Kürtler karşısında denge unsuru olabilecek grupları desteklemiş, bu bağlamda da özellikle Sünnilerin siyasal sisteme girmeleri konusunda çaba göstermiştir.

Bu çabanın sonuç vermesiyle birlikte Sünni Arap aşiretleri ve parti temsilcileri, yeni anayasanın hazırlanması ve Kerkük konusunda birlikte hareket etme kararı almıştır.

Sünnilerin bu kararı sonrasında Celal Talabani ile Mesud Barzani, Kürtlerin Kerkük'e dönüşüyle ilgili acele edilmesi konusunda anlaşmışlardır. 6 Temmuz'da IKDP ve IKYB tarafları arasında oluşturulan Kürdistan Parlamentosu Anayasa Komisyonu ve Irak Anayasası'nı İzleme Komisyonu üyeleri, Erbil ve Süleymaniye'deki Kürt yönetimlerinin birleştirilmesi yönünde atılacak adımları ve Irak parlamentosuna iletilecek talepleri saptamıştır.

Irak parlamentosu 7 Temmuz'da toplanmış ve Kürtler şu talepleri gündeme taşımıştır:

— Kürtlerin yaşadığı bölgeler Kürdistan'a ait olsun.
— Kürtçe, Irak parası ve pasaportlarda da kullanılsın.
— 58. madde uygulansın.

Kürtler bu talepleri ortaya koyup, anayasa yazım sürecinde siyasal açıdan mevzi kazanma çabası içinde olmuştur. Talep eşikleri yüksekte tutularak, daha fazla kazanım elde etmek isteyen Kürtlerin bu manevrasına 11 Temmuz'da Türkmenler, 6 maddelik bir liste ile karşılık vermiştir. Listede şu talepler yer almıştır:

— Yeni anayasa Irak'ın çağdaş yüzünü dünyaya göstermeli ve tüm Iraklılara karşı eşit ve adaletli davranmalıdır.
— Birleşik, demokratik, çoğulcu ve parlamenter bir düzen Irak'ta hâkim olmalı ve din, mezhep, etnik köken gözetmeksizin tüm Iraklılar hak ve yükümlülüklerde eşit olmalıdır.
— Toplumun tüm kesimlerinde milli ve anayasal haklar anayasal bazda güvence altına alınmalıdır.
— Resmi dil Arapça olmalı; Kürt ve Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde ise Arapça, Kürtçe ve Türkmence resmi dil olmalıdır.
— Kerkük şehrinin akıbeti belirli bir kesim değil, tüm Irak halkı tarafından belirlenmelidir.
— Su ve petrol dahil, Irak'ın doğal kaynakları tüm Iraklıların mülkü olup Irak halkının yararına tahsis edilmelidir.

12 Temmuz'da, taraflar yeni anayasa üzerinde yedi noktada anlaşmaya varmışlardır. Anayasa komisyonu üyesi Ahmet Safi, şu başlıklar üzerinde anlaşma sağlandığını açıklamıştır:

— Irak devleti federal bir ülkedir. Federal şekli ise gelecekte belirlenecektir.
— Halk yasamanın kaynağıdır.
— Irak egemenliği iç ve dış egemenlikten ibarettir.
— Din yasamanın temel kaynağıdır.
— Arapça ve Kürtçe devletin resmi dilleridir. Bir heyet oluşturularak Türkmencenin korunması sağlanacaktır.
— Araplar ve Kürtler Irak'ın asli unsurlarıdır.
— Bağdat, Irak'ın başkentidir. Bayrak ve marşı anayasa komisyonu belirleyecektir.

Ancak, söz konusu mutabakat içinde Sünnilerin çekince koyduğu noktalar da bulunmaktaydı. Sünniler, federalizm ile ilgili olarak çekincelerini güçlü şekilde ifade etmeye devam etmişlerdir.

14 Temmuz'da, Dışişleri Bakanlığı ve Ortadoğu Balkan İncele-

meleri Vakfı, Irak'taki bütün grupların temsilcilerini Bolu Abant'a davet etmiş, yeni Irak Anayasası'na ilişkin beyin fırtınası yapılmıştır. Hatta, toplantıların bir bölümünde anayasa yazım tekniği üzerinde bile durulmuştur. Bu toplantı sırasında Türk yetkililer, Kerkük ve Türkmenler konusunu da gündeme taşımış, tam Türkiye'nin beklentilerine yönelik olumlu bir hava yakalanmışken Bağdat'tan, Celal Talabani ile Başbakan İbrahim Caferi'nin, Kürtlerin Kerkük'e dönüşüne yasal zemin hazırlayan geçici yönetim yasasının 58. maddesinin uygulanması konusunda anlaşmaya vardıkları haberi gelmiştir.

Irak'ta yeni anayasa yazımına ilişkin gelişmeler bütün hızıyla sürerken Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ABD'ye, Irak Başbakanı İbrahim Caferi de İran'a resmi ziyarette bulunmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan, AKP hükümetinin Irak'a ilişkin bilinen beklentilerini aktarmış, PKK'ye karşı mücadelede destek istemiştir. Ancak, yine ABD'nin bilinen yaklaşımlarını öğrenip(!) Ankara'ya geri dönmüştür. Hatta bu ziyaret sırasında, PKK'ye karşı harekete geçmemesi için Türkiye'yi iki yıldan fazla oyalayacak üçlü koordinasyon mekanizması yaşama geçirilmiştir.

17 Temmuz'da ise Irak'a komşu ülkeler toplantısı için İstanbul'a gelen Irak İçişleri Bakanı Beyan Bagr Sulag, *"Türkiye'ye karşı terörü kabul etmiyoruz. Teröre karşı hep birlikte durulsun. Çünkü Irak başarılı olursa bütün komşu devletler de başarılı olur. Biz diğer devletlere de mesaj gönderiyoruz. Onlar da yardım etsinler ve teröre yer vermesinler. Bir anlaşma hazırlayıp geldik. Devletlere vereceğiz. Amaç teröre yer verilmesin, sınırlar kontrol altında olsun, cinayetlerin yolu kesilsin. Komşu devletler aralarında anlaşma yapsalar, yardımlaşsalar, terörü ortadan kaldırırız,"* açıklamasıyla, PKK'ye karşı harekete geçmekten çok, Suriye ve İran'dan Irak'a yönelik terörist sızmaların engellenmesini istemiştir.

Ancak Ankara'da cihet-i askeriye, özellikle terörle mücadele konusunda *"bıçağın kemiğe dayandığını"* düşünmekteydi.

19 Temmuz'da Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral İlker

Başbuğ, basın-yayın organlarının yöneticileriyle terör gündemli bir bilgilendirme toplantısı düzenlemiş, terör sorununa köklü ve makro çözümler üretmek, bunları denetlemek konusunda Başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık ya da genel müdürlük kurulmasını istemiştir. Birimin istihbarat, alınacak ekonomik önlemler, psikolojik savaş gibi alanlarda makro çalışma yapmasını isteyen Orgeneral İlker Başbuğ, *"Terörle mücadeleyi ulusal bir konu olarak ele alıp o gözle bakacak bir yapılanmaya ihtiyaç var, bunu yıllardır söylüyoruz, geç kalınmış değil,"* diyerek hükümeti uyarmıştır.

Orgeneral İlker Başbuğ'un terör konusunda bu açıklamaları yaptığı saatlerde, Irak'taki anayasa komisyonunun üyelerinden Micbil İsa ile kurul danışmanı Damin Hüseyin el Ubeydi suikast sonucu öldürülmüştür.

Bunun üzerine komisyonun Sünni temsilcileri, üyeliklerini askıya alma ve komisyonun çalışmalarını boykot etme kararı vermiştir. Sünnilerin bu kararı, yeni anayasanın bir an önce hazırlanmasını isteyen Washington yönetimini harekete geçirmiş, Bağdat Büyükelçisi Zalmay Halilzad, Cumhurbaşkanı Celal Talabani'yi, *"Sünnileri ikna edin. Komisyona geri dönsünler,"* talimatı vermiştir. Celal Talabani de, komisyon üyeleri ile görüşmüş, Sünni üyeler kendisine komisyona geri dönmek için, suikastlar ile ilgili uluslararası soruşturma açılması, komisyon üyelerinin güvenlik önlemlerinin artırılması ve federalizm ile ilgili maddelerin yeniden gözden geçirilmesi koşullarını iletmiştir.

Celal Talabani de görüşme sonrası, *"Sünni kardeşlerimizin taleplerini inceledim ve onları tatmin edeceğini ümit ettiğim önlemler aldım. Anayasanın yazım sürecine katılacaklarını ümit ediyorum. Ülkedeki tüm toplumların, özellikle de Sünni Arapların katılımı olmadan anayasanın yazılması mümkün olmayacaktır,"* açıklaması yapmıştır. Bu söz üzerine Sünniler, boykot kararından vazgeçmişlerdir. Celal Talabani'nin bu ılımlı söylemine karşın, Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, *"Bahane bulmadan sürece katılmak Sünnilerin çıkarınadır,"* açıklaması yaparak tehdit edici bir yaklaşımı benimsemiştir.

Sünnilerin anayasa komisyonuna dönüp dönmeyeceği tartışılırken 22 Temmuz'da bu kez laik Şii İyad Allavi grubu, anayasa komisyonuna bazı koşullar getirmiş ve bu koşulların karşılanmaması durumunda üyeliklerini askıya alacaklarını açıklamışlardır. İyad Allavi grubu şu itirazları ortaya koymuştur:

— Federalizm ve Irak'ın bölünmesi.
— Irak'ın Arap kimliğinin zedelenmesi.
— Devletin resmi dini olması.
— Arapça ve Kürtçenin yanına Farsçanın da resmi dil olarak eklenmesi.

Laik Şiiler ve Sünniler itiraz üstüne itirazda bulunurken Iraklı Kürt liderler, yeni Irak Anayasası'nın hazırlanmasında dikkate alınması amacıyla Irak Meclisi'ne yeni bir *"Kürdistan"* haritası sunmuşlardır.

Üstelik bu haritada bölgenin eskisine göre daha büyük olduğu dikkatlerden kaçmamıştır. IKDP yöneticilerinden Molla Bahtiyar, yeni haritanın Kuzey Irak bölge parlamentosu ve Kürt partileri tarafından onaylandığını açıklamıştır. Yeni harita, Kürt partilerin kontrolündeki bölgeyi güneye doğru genişletmekte ve Bağdat'ın 150 km kadar güneydoğusundaki Badra ve Cassan kasabalarını ve en önemlisi Kerkük'ü de içermekteydi.

23 Temmuz'da *The Washington Post* Irak'ta Kürtlerin, hazırlanmakta olan anayasada 8 yıl içinde bağımsızlık için oylama hakkını garanti altına alma yönünde bastırdığını yazmıştır.

Gazetenin Bağdat çıkışlı haberi, Irak Anayasası'nı hazırlayan kurulun bir Kürt üyesinin verdiği bilgiye dayandırılmış, gazete, Irak'tan ayrılmak için referandum yapılması yönündeki bu öneriyi, Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinden bu yana Kürtler tarafından bağımsızlık yönünde atılmış en açık adım olarak nitelendirmiştir.

Kısa bir süre sonra da Mesud Barzani, Selahaddin kentinde Kürt-

lerin taleplerinin ele alındığı toplantı sonrası yaptığı açıklamada, *"Sekiz yıl sonra kalıcı anayasada Kürt halkına kendi kaderini tayin etmeye yönelik referandum yapma hakkı verilmesi ve anayasada bu düzenlemenin yer alması konusunda anlaştık,"* demiştir. Barzani, Sünnilerin karşı çıktığı federalizm konusunda da kesinlikle taviz vermeyeceklerini söylemiştir. Bu açıklamanın hemen ardından Kürtler, anayasada kendi kaderini tayin hakkı için referandum yapılmasını öngören bir madde yer alması yönünde öneri getirmişler; bu öneri reddedilmiştir.

Kürtlerin bu girişimi, deyim yerindeyse Ankara'da tüylerin diken diken olmasına neden olmuştur. Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin bir bütün ve tek Irak istemesine, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın, *"Federalizmin ötesinde bir şey olmayacak,"* taahhüdüne güveniyordu.

Ankara'nın bütün hassasiyetine karşın Mesud Barzani de 27 Temmuz'da El Arabiya televizyonunda yayımlanan röportajında, Irak'ta yeni anayasanın hazırlanmasında zorluk yaratabilecek olmasına karşın peşmergelerin dağıtılmayacağını açıklamış, *"Federalizmden geri adım atmanın imkânı yok. Bir devlet kurma hakkına sahibiz,"* demiştir.

27 Temmuz'da, 6 bölümden oluşan ve Arapça olan anayasa taslağı metni, üzerinde tam olarak uzlaşma sağlanamamış olsa da komisyon tarafından açıklanmıştır.[37]

Temmuz ayının sonuna doğru, Anayasa Hazırlık Komisyonu Başkanı Humam Hammudi, Iraklıların yüzde 95'inin Müslüman olduğu için *"İslamın devlet dini olarak benimsenmesi yönünde geniş bir anlaşma olduğunu"* açıklamış, *"Türbanı yasaklayan Türkiye gibi ya da zorla türban giyilmesi şartı koyan başka ülkeler gibi olamayız,"* demiştir. Komisyonun Kürt üyesi Fuad Masum da Irak halkının çoğunluğunun Müslüman olması nedeniyle tamamen laik bir devlet kuramayacaklarını söylemiştir.

---

(37) Bkz: Ek

ABD'nin küresel dinselleştirme politikası sonuç vermiş gibi görünmekteydi. Ülke, Saddam Hüseyin döneminde laik hukukla yönetilirken işgal sonrası dinsel ve etnik bir eksen üzerine oturtulmuştur.

Saddam Hüseyin'in emriyle Irak bayrağının üzerinde *"Allahüekber"* yazılmış olmasına karşın, ülkede İslami hukuk uygulanmamaktaydı.

Ancak hazırlanan anayasa taslağı ile Irak bir İslam cumhuriyetine dönüştürülmüştür.

Taslağa göre hiçbir yasa İslam kurallarına yani şeriata aykırı olamayacaktır. Dünyanın gözünü boyamak için yasaların demokrasi ilkeleriyle de çelişmemesi öngörülmüştür. Ancak *"hangi demokrasi"* sorusu ile birlikte ele alındığında bu öngörü zaten havada kalmaktaydı.

Anayasa taslağının Irak'ı din devletine dönüştüren maddeleri şöyledir:

> Önsöz
>
> Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,
>
> (Biz ademoğullarını onurlandırdık)
>
> Peygamberlerin vatanı, temiz imamların barınağı, yazıyı icat edenlerin, rakamları bulanların, ziraatı ilk uygulayanların ve medeniyetin beşiği; toprağında insanoğlunun ilk yasayı düzenlediği ve en eski siyasi misak'ı yazdığı, üzerinde sahabeler ve evliyaların namaz kıldığı, filozoflar ve bilginlerin fikir ürettiği, şairler ve edebiyatçıların sanatlarını icra ettiği Mezopotamya evlatları olarak biz; Allah'ın üzerimizdeki hakkını minnetle karşılayarak, ülkemizin, vatandaşlarımızın, dini, ulusal liderlerimizin ve ulusal güçlerimizin çağrısına cevap vererek ve yüce mercilerimizin, önderlerimizin, siyasetçilerimizin, kararlılığını, dostlarımızın ve bizi sevenlerin verdiği uluslararası desteği yanımıza alarak... Yeni Irak'ımızı, gelecek Irak'ı el ele, omuz omuza yapmaya karar vererek tarihimizde ilk defa 30 Ocak 2003'te milyonlarca erkek, kadın, genç ve yaşlı seçim sandıklarına akın ettik...

Madde 2:

1. Devletin resmi dini İslamdır ve yasamada temel bir kaynaktır.

a) İslamın değişmez hükümleriyle çelişen yasa çıkartılamaz.

b) Demokrasi ilkeleriyle çelişen yasa çıkartılamaz.

c) Bu anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklerle çelişen yasa çıkartılamaz.

2. Bu anayasa Irak halkının çoğunluğunun Müslüman kimliğini korumayı, Hıristiyanlar, Yezidiler, Mendai Sabiiler gibi bütün fertlerin inanç ve dini vecibelerini yerine getirme özgürlüğünü teminat altına alır.

Madde 3:

Irak milletler, dinler ve mezhepler ülkesidir. Arap camiasının kurucu, aktif üyesidir, Arap camiası sözleşmesine bağlıdır ve İslam âleminin parçasıdır.

Madde 10:

Irak'taki kutsal yatırlar ve dini mekânlar, dini eserler ve uygarlık eserleridir. Devlet bunların saygınlığını korur, buralarda dini ayinlerin özgür bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.

Yeni anayasa taslağı Kürtler için önemli bir kazanım olmuştur. Irak'ın federal yapısı, bölgesel Kürt yönetiminin varlığı ve Kerkük'e ilişkin geçici yönetim yasasının 58. maddesini temel alan düzenleme daimi anayasanın taslağına girmiştir.

Bu gelişmeleri değerlendiren *Washington Post* 1 Ağustos'ta Iraklı Kürtlerin arasında bağımsızlık beklentilerinin çok yüksek olduğunu yazmış, *"Iraklı Kürtler, yüzde 100 bağımsızlıktan yana"* görüşünü sayfalarına taşımıştır.

Daimi anayasa taslağının ortaya çıkmasından sonra Ankara'nın resmi tepkisini Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan, *"Bu anayasanın Irak'ın birliğini ve toprak bütünlüğünü güvence altına alan ve Kerkük gibi, Irak'ın ulusal değer ve serveti niteliğindeki yerlerin ulusal aidiyetini vurgulayan bir anlayışla sonuçlandırılması, herkesten önce, Irak halkının büyük çoğunluğunun beklenti ve hedefidir.*

Türkiye de bu iradenin arkasında durmaktadır," açıklamasıyla vermiştir. Göründüğü gibi hükümet, Irak'ın bir din devleti olmasını görmezden gelmiş, Türkmenlerin haklarına ilişkin hiçbir atıf yapmamayı tercih etmiştir.

Açıklanan metin üzerinde tartışmalar sürerken, siyasi liderler anayasa taslağını görüşmek ve üzerinde mutabakata varılamayan noktaları değerlendirmek için 9 Ağustos'ta bir araya gelmiştir. Toplantıya Irak Başbakanı İbrahim Caferi, Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Adil Abdulmehdi, Irak Meclis Başkanı Haçim el Hasani, Irak Başbakanı Yardımcıları Ahmed Çelebi, Kürtlerden Roj Nuri Şaves, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Mesud Barzani, Anayasa Komisyonu Başkanı Humam Hamudi, Anayasa Komisyonu Başkan Yardımcıları Fuat Masum ve Adnan el Cenabi, Komünist Parti Başkanı Hamit Mecid Musa ve İyad Allavi'nin Yardımcısı Rasim el Avadi katılmıştır.

Toplantıda federalizm, Irak varlıklarının paylaşımı ve seçim sistemi ele alınmıştır. Ancak bu toplantıdan bir sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine Başbakan İbrahim Caferi, Şii lider Ayetullah Ali Sistani ile görüşmüştür. Görüşmenin ön önemli gündem maddesi, anayasadaki federalizm maddesi olmuştur. Sonuçta, Büyük Ayetullah Ali Sistani *"halkın tercihi olduğu"* gerekçesiyle federalizme yeşil ışık yakmıştır. İbrahim Caferi, bu görüşme sonrasında diğer Şii yetkililerle bir araya gelmiş, anayasa için destek istemiştir.

Bu temaslardan basına çok fazla bilgi sızmamış olmasına karşın, görüşmelerden çıkan sonucu 11 Ağustos'ta Iraklı Şii lider Abdülaziz el Hekim, *"Şiilerin kendi federal devletine sahip olması gerek,"* açıklamasıyla özetlemiştir. Aynı gün Anayasa Komisyonu üyesi Baha el Araci, federalizm konusunda anlaşmaya varıldığını, buna göre Irak'ta yönetim şeklinin federalizm olacağını, ancak Kürdistan bölgesi hariç her şehrin referandumla federalizmi veya ademi merkeziyet yönetimini seçebileceğini açıklamıştır. Ertesi gün ise komisyonun Sünni üyelerinden Kemal Hamdun, federasyonun Irak'ı dini ve etnik olarak böleceği uyarısında bulunmuş, Şiilerin de federal devlet peşinde olmasının kabul edilemeyeceğini açıklamıştır.

Anayasa taslağının Irak parlamentosuna sunulmasından bir gün önce Kürtler Kerkük ve Hannakin kentlerinde, Kerkük'ün *"Kürt özelliğinin"* anayasada belirtilmesi için gösteri yaparak, dünya kamuoyuna mesaj verme çabası içine girmiştir. Göstericiler aynı zamanda kendi kaderlerini tayin hakkı da istemişlerdir.

Ezcümle, Iraklı gruplar arasında uzlaşma sağlanamayınca taslağın Irak parlamentosuna sunumunun ertelenmesi gündeme gelmiştir. Taslağın sunulmasıyla ilgili sürenin sona ermesine 20 dakika kala, milletvekilleri, meclis başkanının taslağın sunulmasının 22 Ağustos'a ertelenmesi önerisini üçte iki çoğunlukla kabul ederek uzlaşma arayışlarına zaman yaratmıştır. Kürt bakan Berham Salih El Arabiya televizyonuna, *"Üzüntüyle belirtiyorum ki hepimizin üzerinde mutabakata varacağı bir taslak yapamadık,"* açıklamasında bulunmuş, Cumhurbaşkanı Celal Talabani ise *"Bu erteleme, Irak halkının güvenini sarsmayacak,"* demiştir.

Erteleme kararının ardından Iraklı gruplar arasında görüşmeler yeniden başlamış, ne Kürtler federasyon taleplerinden ne de Sünniler üniter Irak yaklaşımından geri adım atmıştır. Bir hafta sonra *Wall Street Journal*'e demeç veren Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin oğlu ve Irak'taki yerel Kürt yönetiminin ABD'deki temsilcisi Kubat Talabani, *"Federalizm, Kürt halkının vazgeçemeyeceği asgari şart. Bölgesel hükümet ve seçilmiş meclis kurarak kaydettiğimiz gelişmelerden vazgeçmemizi kimse beklemesin,"* açıklamasını yapmıştır.

Kubat Talabani'nin açıklamasının basına yansıdığı gün Irak parlamentosuna ulaşmış ancak Meclis Başkanı Haçim el Hasani, anayasanın Sünni üyesi Nasır el Cenabi'nin, *"Sunulan anayasa taslağını reddediyoruz, çünkü biz taslakta mutabık kalmadık"* resti nedeniyle oturumu ertelemiştir. Haçim el Hasani ertelemeye neden olan ve üzerinde anlaşılamayan konuların ise federalizm, federal birimlerin oluşturulması, anayasada Baas Partisi'nden ne şekilde söz edileceğiyle ilgili sorunlarla devlet başkanı, parlamento ve kabine arasında güç paylaşımı olduğunu açıklamıştır.

Sonuçta yeni anayasanın ana hatları şöyle şekillendirilmiştir:

— (...) Irak rejimi; cumhuriyetçi, federal, demokratik ve çoğulcu bir rejimdir.
— Federal Irak devleti; başkent, bölgeler ve adem-i merkeziyetçi vilayetlerden oluşur.
— İki veya birkaç bölge, referandum sonucunda birleşebilir.
— Bölgesel hükümetler, federal yetkililere verilen yetkiler hariç, yasama, yargı ve yürütme güçlerini kullanma hakkına sahiptir.
— Bölgesel yasama erki, bölge halkının seçtiği tek meclisten oluşur.
— Federal mecliste yasama dönemi 4 yıldır. Meclisteki sandalyelerin en az dörtte biri kadınlara ayrılmıştır.
— Devlet başkanı, doğuştan Iraklı olmalı, kendileri de Iraklı olan anne babadan doğmalı, 40 yaşını doldurmalıdır.
— Meclis üyeleri, devlet başkanını kendi aralarından üçte iki çoğunlukla dört yıllığına seçer.
— Din: İsteyen istediği dine intisap edebilir, herkes inancının gereklerini yerine getirmekte serbesttir.
— İslam; devletin dinidir, yasamanın esas kaynağıdır.
— Demokratik kurallara aykırı kanun çıkarılamaz.
— Dil: Arapça ve Kürtçe resmi dillerdir.
— Petrol ve gaz, Irak halkının malıdır. Federal hükümet, petrol ve doğalgazı, bölge ve vilayetlerle işbirliği halinde yönetir. Petrol ve doğalgaz gelirleri, nüfus dağılımına göre adil şekilde dağıtılır...

Sonuçta ortaya çıkan bu taslak, Kürtlerin yanı sıra Şiileri de memnun etmiş, Şiilerin memnuniyetine koşut olarak İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hamid Rıza Asefi, hazırlanan taslağı Irak'ın bağımsızlığı, toprak bütünlüğünün korunması, güvenlik ve istikrarın sağlanması için önemli bir adım olarak değerlendirmiştir.

Bu süreçte ABD'nin önde gelen gazetelerinden *The Washington Post*'un; peşmergelerin Irak'ın kuzeyinde, Şii milislerin de güneyde, bulundukları bölgeleri tamamen kontrol altına almak ama-

cıyla diğer etnik ve siyasi gruplar üzerinde adam kaçırma, cinayet ve diğer yıldırma faaliyetlerine giriştiğini yazmış olması dikkat çekicidir.

24 Ağustos'ta, Irak parlamentosu daimi anayasa taslağını görüşmeden önce Erbil'deki Kürt parlamentosu Mesud Barzani'nin talimatı üzerine toplanmış ve söz konusu taslağa onay vererek meşruiyetini ortaya koyma çabası içine girmiştir. Parlamento Başkanı Adnan Müftü, yaptığı açıklamada, *"Taslak, isteklerimizi tam olarak karşılamasa da bu dönemde bizim için önemli bir kazanç,"* demiştir. Sonuçta taslakta İslamiyetin *"yasaların esas kaynağı"* olduğu ibaresi *"önde gelen kaynak", "Baas partisinin kapatılması"* ifadesi de *"Saddam Hüseyin'in Baas'ının kapatılması"* olarak değiştirilmiştir. Son metinde, Irak'ın İslam dünyasına ait olduğu, sadece Irak Araplarının Arap ulusunun parçası olduğu ifade edilmiştir. Taslağın bu sonul biçimi, Irak parlamentosunun 28 Ağustos'taki oturumunda okunarak kabul edilmiştir. Anayasanın kabul edilmesinden sonra Celal Talabani, anayasanın hazır olduğunu ve halkoyuna sunulacağını açıklamış, *"Sünni kardeşlerimizin çekincelerini anlıyoruz. Bu demokrasinin bir parçasıdır. Hiçbir kitap mükemmel değildir. Kuran hariç, hiçbir kitap değiştirilemez değildir. Herkesin taleplerini karşılamak için çok çalıştık. Ancak bu yapılamadı. Bazı insanlar hâlâ bazı noktalara karşılar. Benim bile bazı kuşkularım olabilir. Ancak şimdi bu ülkeyi ve onun birliğini düşünmeliyiz. Kim bir şeylerin değişmesini isterse, o zaman referandum son şans olacaktır. Iraklılar kendilerini seçimlere hazırlamalılar,"* açıklamasını yapmıştır.

Anayasanın kabul edilmesi en çok ABD'yi sevindirmiştir. Bağdat Büyükelçisi Zalmay Halilzad, kabul edilen Irak Anayasası'nın, İslam dünyasının en ilerici anayasası olduğunu ileri sürmüştür. Avrupa Birliği de Irak'ta anayasa taslağının tamamlanmış olmasından memnun olduğunu bildirmiş, dönem başkanı İngiltere, *"AB, siyasi sürecin bu önemli dönüm noktasına varan Irak halkını kutlar. AB, bütün Iraklıları, ekim ayında yapılacak referandumda anayasa taslağına*

oy vererek siyasi sürecin bir sonraki safhasında rol almaya çağırır," açıklamasını yapmıştır.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan ise Irak'taki bütün tarafları bu anayasanın onaylanması sürecinde de ulusal uzlaşı ruhunu sürdürmeye davet etmiştir. Parlamento tarafından kabul edilmiş olmasına karşın anayasaya ilişkin çekincelerini korumakta olan Sünni partilerinin en büyüklerinden Irak İslam Partisi ise, *"Anlaşamadığımız yeni anayasa maddeleri 15 Ekim'deki anayasa referandumuna kadar çözülürse, buna destek verebiliriz. Anayasa taslağını imzalamadık. Ekim ortasına kadar vaktimiz var,"* görüşünü ortaya koymuştur.

Kerkük'e PKK Bürosu...

Anayasa taslağı dışında ağustos ayı içinde Kerkük konusunda iki önemli gelişme de yaşanmıştır. Türkiye'nin bütün hassasiyetine karşın, ABD PKK'nin Kerkük'te büro açmasına izin vermiştir. Açılışı 1 Ağustos'ta yapılan büroya, örgütü ve demokratik konfederalizmi simgeleyen flamalar asılmıştır. Büronun bulunduğu binaya büyük bir telsiz anteni de monte edilmiştir.

Terör örgütüne olanağı sağlayan ABD, karşılığında Türkmenlere de kent yönetiminde daha fazla görev verilmesi için Kerkük İl Meclisi'ne talimat vermiştir. Bu talimata göre Türkmenlere Kerkük Vali Yardımcılığı, Kerkük Merkez İlçe Meclis Başkanlığı, Memur Atama Komisyon Başkanlığı verilmesi öngörülmüştür. Bunun yanı sıra Irak Eğitim Bakanlığı'nın Kürtçe ve Diğer Diller Bölümü, bir bildiri yayımlayarak 2005-2006 eğitim ve öğretim yılı için Türkmen öğrencilerin hangi okullara kayıt yaptırabileceklerini açıklamıştır.

Bu bildiri bile, Türkmenlerin Irak'ın üçüncü etnik unsuru olarak değerlendirilmediği, etnik bir azınlık olarak görüldüğünü artık iyiden iyiye netleşmiştir. Türkmenler, Irak'taki siyasal sistemin dışında tutulmaya çalışılırken, direnişin en önemli unsurlarından Ebu Musab el Zerkavi grubu, Şiilere karşı savaş ilan etmiş ve saldırılarını yoğunlaştırmıştır. Ağustos ayının sonunda Bağdat'ta El Ayma

köprüsünde intihar eylemcisi söylentisinin neden olduğu izdihamda, çoğu kadın ve çocuk olan yaklaşık 1000 kişi yaşamını yitirmiş; 14 Eylül'de Bağdat'ta gerçekleştirilen bir dizi saldırıda 128 kişi, 30 Eylül'de Balad'daki bir başka saldırıda ise 99 kişi yaşamını yitirmiştir.

Irak, sonbaharın ilk günlerine bu saldırılarla girerken siyasal gündemde Celal Talabani'nin ABD'ye yaptığı ziyaret öne çıkmıştır. Bu aslında Celal Talabani'nin ABD'ye şükranlarını sunma ziyareti olmuştur. Beyaz Saray'da ABD Başkanı George Bush ile görüşen Celal Talabani, düzenlenen ortak basın toplantısında, Amerikan kuvvetlerinin Irak'taki varlığının yaşamsal önemde olduğuna vurgu yapmış, bir anlamda, *"siz çekilirseniz, ülkedeki bütün işbirlikçilerinizin varlığı tehdit altına girer"* mesajı vermiştir.

Celal Talabani, Cumhurbaşkanı sıfatı ile söylüyor olsa da ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesini, Kürtler kendileri için adeta bir kâbus senaryosu olarak görmekteydiler.

George Bush'un, *"Irak'ın demokratik seçimle göreve gelmiş ilk devlet başkanı"* olarak nitelendirdiği Celal Talabani, Amerikan kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesine ilişkin bir takvim açıklamayacaklarını, bunun teröristlere yanlış mesaj vereceğini söylemiş, Irak'ın, ülkenin güvenliğini kendi başına üstlenmeye 2006 yılının sonunda hazır olacağına inandığını dile getirmiştir. Irak Cumhurbaşkanı'nın bu sözleri dile getirmesinden kısa bir süre sonra ABD ordusuyla Iraklı güçler Telafer'e operasyon düzenlemiş, Irak Savunma Bakanlığı, *"terörist unsurlara karşı"* yapılan operasyonda, terörist olduğundan kuşkulanılan 157 kişinin öldürüldüğünü açıklamıştır.

Bu dönemde Ankara ile Bağdat arasındaki diplomatik trafik de hızlanmıştır. Önce, aynı zamanda Celal Talabani'nin sağ kolu olan Irak kökenli Kürt Planlama ve Kalkınma Bakanı Berham Salih, ardından Irak İslam Partisi lideri Tarık Haşimi, Ankara'yı ziyaret etmiştir.

Berham Salih, Ankara'ya Celal Talabani ile Başbakanı İbrahim Caferi'nin mektuplarını getirmiştir. Söz konusu mektuplar, Türki-

ye ile Irak arasındaki ilişkileri geliştirmenin önemine işaret etmekteydi. Bu mektuplarda, Irak hükümeti, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için çeşitli öneriler getirmiştir. Bu bağlamda, Habur Sınır Kapısı'nın 5 kilometre batısında kara ve demiryolu bağlantılarını içerek yeni bir sınır kapısı açılmasını gündeme taşımıştır.

Her ne kadar Türkiye'ye birlikte mektup gönderseler de Kürt liderlerin Şii başbakan ile yıldızları çok fazla barışmamaktaydı. İbrahim Caferi'nin başbakanlık koltuğuna oturmasından sonra, Kürtler yönetim üzerindeki etkinliklerinin azalmasından korkmaktaydılar. O nedenle Celal Talabani ile Mesud Barzani, anayasanın halk oyuna sunulmasından önce İbrahim Caferi'ye aba altından sopa göstermek istemiş, 3 Ekim'de yürütme erkini tekeline almakla suçladıkları İbrahim Caferi'ye bir mektup gönderip hükümetten desteklerini çekmekle tehdit etmişlerdir. Gerekçe olarak da hükümetin kuruluşundan önce Şiilerle Kürtler arasında sağlanan ittifak anlaşmasına uyulmamasını göstermişlerdir.

Anayasanın halkoyuna sunulmasına ilişkin süreçte geri sayım sürerken tartışmalar da yoğunluk kazanmıştır. Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesini destekleyen Şiilerin bir bölümü yeni hazırlanan Irak Anayasası'nın ülkede iç savaşa yol açabileceği uyarısında bulunurken IKYB'nin Washington Temsilcisi Kubad Talabani, American Enterprise Institute adlı muhafazakâr eğilimli düşünce kuruluşunun düzenlediği Irak panelinde, *"Kürtler, kendilerini hiçbir zaman Iraklı olarak hissetmedi,"* diyerek nihai amaçları konusunda önemli bir mesaj vermiştir.

Tarihler 15 Ekim'i gösterirken Irak halkı, oldukça sancılı bir hazırlanma süreci sonrasında Sünni gruplar tarafından Irak'ı parçalayacağı gerekçesiyle reddedilmiş olan daimi anayasa taslağı için sandık başına gitmiştir. Kayıtlı 15,5 milyon seçmen için ülke çapında 6200 seçim merkezi oluşturulmuş, Iraklılar yoğun güvenlik önlemleri altında vatandaşlık görevlerini yerine getirmişlerdir. Cumhurbaşkanı

Celal Talabani ve Başbakan İbrahim Caferi ile hükümet üyeleri, ABD güçlerinin karargâhı ile ABD Büyükelçiliği'nin bulunduğu, yoğun koruma altındaki Yeşil Bölge'de oylarını kullanmışlardır.

Gelişmeleri yakından izlemekte olan Avrupa Komisyonu, halkoylaması için *"Demokrasi için büyük bir gün"* değerlendirmesini yapmış, BM de halkoylamasının *"çok barışçıl ve yumuşak"* bir ortamda geçtiğini açıklamıştır. Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa da Irak Anayasası'nın siyasi sürecin bir parçası ve doğru yolda atılmış bir adım olduğunu söylemiştir.

Görünen o ki, Irak'taki siyasal süreç uluslararası toplumda memnuniyet yaratmaya devam etmektedir!

10 gün sonra, 18 eyaletten alınan sonuçlara göre halkoylamasının sonuçları netleşmiş ve anayasa onaylanmıştır. Oy kullanan Irak halkının yüzde 78'i daimi anayasaya *"evet"*, yüzde 21'i de *"hayır"* oyu vermiştir. Böylece daimi anayasa yürürlüğe girmiş, Irak resmen federasyon ile yönetilen, İslam hukukunun fiilen geçerli duruma geldiği bir ülke olmuştur. Anayasanın kabul edilmesinden sonra dikkatler, 15 Aralık'ta yapılacak parlamento seçimlerine çevrilmiştir. Anayasanın kabul edilmesi kadar 15 Aralık seçimleri de Irak'ın geleceği açısından büyük önem taşımaktaydı.

Türkiye'nin 2003 yılında belirlemiş olduğu kırmızı çizgilerini ve ulusal hassasiyetlerini altüst eden bu anayasaya ilişkin Ankara'dan gelen açıklama ise Türkiye'nin ne kadar çaresizlik içinde olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Irak'ta daimi anayasa için yapılan halkoylamasını, *"yeni bir aşama ve başarı"* olarak gördüklerini açıklamıştır.

Oysa, geçici yönetim yasasında yer almış olan ve Türkiye'nin ciddi rahatsızlık duyduğu, Kerkük'ün nihai statüsünün üç aşamada belirlenmesini öngören 58. maddesi, yeni anayasanın 140. maddesine aynen yansıtılmıştır. Yazım sürecinde Türkiye'nin yoğun çabaları sonuç vermemiş, Şiilerin, Kürtlerin Kerkük konusundaki şantajlarına boyun eğmesi ile birlikte yeni anayasanın söz konusu maddesi şöyle kurgulanmıştır:

Madde 140

1– Yürütme organı, Irak Geçici İdare Yasası'nın (GİY) 58. maddesinin tüm fıkralarıyla uygulanmasının tamamlanması için gerekli adımları atar.

2– GİY'in 58. maddesinde yer alan ve Geçiş Hükümeti'nin sorumluluğunda uygulanan hususlar, bu anayasaya uygun olarak seçilecek yürütme organı tamamı yerine getirilene değin sürdürülür. Bu çalışmalar, normalleştirme, nüfus sayımı ve sakinlerinin iradesini tespit için Kerkük'te ve diğer anlaşmazlık bölgelerinde en geç 31.12.2007 tarihinde referandum düzenlenmesine kadar tamamlanmalıdır.

Buna göre, üç aşamalı süreç içinde 2007 yılının Mart ayının sonuna kadar, Kerkük'ün normalleşmesi, yani Saddam Hüseyin döneminde kente getirilen Arapların gönderilmesi ve Kürtlerin geri dönüşünün sağlanması; 2007 Haziran ayının sonuna kadar nüfus sayımının yapılması; aynı yılın aralık ayında da yapılmış olan nüfus sayımına bağlı olarak halkoylamasına gidilmesi öngörülmekteydi. Bu maddenin uygulanması durumunda, zaten Kürtleştirilmiş olan Kerkük'ün bölgesel Kürt yönetimine bağlanması kaçınılmaz olacaktır.

Irak Anayasası'na bu maddenin girmiş olması, Türkiye'nin ve Türkmenlerin Kerkük konusunda ciddi anlamda diplomatik ve siyasal açıdan zemin kaybına uğramasına neden olmuştur. Türkiye'nin Irak'taki sürece hiçbir etkisinin olmadığı da açıkça ortaya çıkmıştır.

Zaten, 2003 yılındaki işgalin hemen ardından yoğun Kürt göçüyle, büyük ölçüde Kürtleştirilmiş olan Kerkük'te yapılacak bir halkoylamasının sonucunun Türkiye ve Türkmenler lehine çıkmayacağı bilinmekteydi. O nedenle, bu kritik maddenin yeni anayasada yer almış olması, bundan sonraki sürece ilişkin gelişmelerin kırılma noktasını oluşturmuştur.

140. maddenin yanı sıra anayasadaki bir başka önemli düzenleme de 142. madde ile yapılmıştır. Bu madde, bir komisyon kurulmasını ve bu komisyonun dört ay içinde anayasa üzerinde yapılması

mümkün olan tadilat önerilerini parlamentoya sunmasını öngörmekteydi. Özellikle, Sünniler ve Türkmenler anayasada kendi aleyhlerine olan maddelerin bu komisyon tarafından ele alınmasını beklemekteydiler. Aslında Irak Anayasası, toplumsal uzlaşma metninden daha çok, ülke içindeki güncel yürütülen pazarlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Irak Anayasası'nın ciddi anlamda bir meşruiyet sorunu bulunmaktaydı.

Siyasal sürece ilişkin bu gelişmelerin yanı sıra 19 Ekim'de, 1982 yılında 143 Şiinin öldürülmesiyle sonuçlanan Duceil katliamından sorumlu tutulan Saddam Hüseyin'in yargılanmasına başlanmıştır. İlk duruşmada Saddam Hüseyin ve 7 zanlı suçsuz olduklarını açıklamışlardır.

Saddam Hüseyin, mahkemeyi tanımayı reddetmiş, *"Irak'ın devlet başkanı olarak anayasal haklarımı koruyorum. Sizi görevlendiren organı tanımıyorum. Bu saldırganlığı tanımıyorum... Bu sözde mahkemeye cevap vermiyorum"* sözleriyle tepkisini ortaya koymuştur. Süreç içinde Saddam Hüseyin'in avukatlarından biri silahlı kişilerce kaçırılmış, davanın kilit öneme sahip bir tanığı ifade verdikten sonra kanserden ölmüş, Saddam Hüseyin'in davasına bakan 5 yargıçtan biri, sanıklardan birinin, kendi erkek kardeşinin öldürülmesiyle ilgisi olabileceğini öğrendikten sonra görevinden istifa etmiştir.

'Sayın Başkan Barzani!..'

Celal Talabani'nin ziyaretinden bir ay sonra, ABD'ye şükran sunma sırası Mesud Barzani'ye gelmiştir. 25 Ekim'de ABD Başkanı George Bush, *"Kürdistan bölgesel hükümetinin başkanı"* sıfatıyla Mesud Barzani'yi Beyaz Saray'da ağırlamıştır.

Oval Ofis'te yapılan görüşmenin ardından George Bush ve Mesud Barzani basına ortak bir açıklama yapmıştır. George Bush, kendisiyle görüşmeye gelirken ulusal Kürt giysisini tercih eden Mesud Barzani'ye *"başkan"* olarak hitap etmiş ve *"Irak'tan, Kürdistan böl-*

gesel hükümetinin Başkanı Barzani'yi Oval Ofis'te ağırlamak benim için bir onur. Barzani cesur bir adam. Bir tirana karşı ayağa kalktı. Bugün Barzani bu kıyafetleri giydi, çünkü çok da uzun olmayan bir zaman önce bu kıyafeti giyseydi Saddam Hüseyin'in adamları tarafından kaçırılacak ve sırf bu kıyafeti giydiği için öldürülecekti. Barzani bu kıyafeti burada rahatlıkla giyiyor, çünkü biz özgür bir ülkeyiz. Barzani artık kıyafetini kendi vatanında da giyiyor, çünkü Irak artık özgür. Başkan son anayasada çok yardımcıydı. Ben de kendisine, özgür ve demokratik bir Irak için Amerika'nın Irak halkının yanında olacağı konusunda garanti verdim. Başkanın, Irak'ın geleceği konusunda çok açık bir vizyonu var. Bu vizyonda, farklı dinler, farklı geçmişler bir arada barış içinde yaşayabilecek," demiştir.

Mesud Barzani de *"Sayın başkan, Kürdistan halkı ve kendi adıma size çok teşekkür ediyorum. Biz özellikle Kürdistan'da ve genel olarak da Irak'ta sizin cesaretiniz ve cesur liderliğinize çok kıymet veriyoruz. Eğer amacımızdan geri adım atarsak ve kararlı olmazsak, teröristler bizim ve sizin kapınıza dayanacak ve bizimle savaşacaklar. Bu nedenle zaferden başka hiçbir şeyi düşünmemeliyiz. Sizin liderliğinizde, ABD ordusu ve halkının desteğiyle, peşmerge kahramanları, genel olarak Irak halkı ve Kürdistan halkıyla hiçbir şüphem yok ki sonunda başarı kazanacağız,"* diyerek ABD yönetimine bağlılıklarını bildirmiştir.

Mesud Barzani, iki gün sonra da Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice ile görüşmüştür. Ancak bu kez şalşepik yerine takım elbise giymeyi tercih etmiştir.

Kürt lider ABD'de ABD'ye övgüler düzerken 27 Ekim'de BM'nin, 1996 ve 2003 arasında Irak için uyguladığı ve ciddi tartışmalara neden olan *"petrol karşılığı gıda"* programındaki yolsuzlukları soruşturmakla görevli Volcker komisyonu son raporu yayımlamıştır.

623 sayfalık nihai soruşturma raporunda, programa katılan 4 bin 500 firmanın 2 bin 200'den fazlasının, Saddam Hüseyin yöne-

timine toplam 1,8 milyar dolar rüşvet vermiş olduğu bilgisi yer almıştır. Raporda, programın yürütülmesi sırasında şeffaflık olmamasının sorumlusunun BM olduğu kaydedilmiş ve bu durumun yolsuzluğa katkı yaptığı belirtilmiştir.

Rapor, Saddam Hüseyin'e rüşvet verilmesi konusunda BM'yi suçlu ilan etse de Washington'ın desteği olmadan ayakta duramayacağını bilen Irak hükümeti, BM Güvenlik Konseyi'nden ABD liderliğindeki koalisyon askerlerinin 2006 yılında da ülkede kalmasını istemiştir.

Kürt liderler ABD'nin ardından Avrupa turuna çıkmışlardır. Mesud Barzani, 4 Kasım'da, başbakan olması beklenen Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi (CDU) Genel Başkanı Angela Merkel ile Berlin'de bir araya gelirken 7 Kasım'da da Celal Talabani, *"devlet başkanı"* sıfatıyla İtalya'ya gitmiştir.

Celal Talabani ziyareti öncesinde *La Stampa* gazetesine verdiği demeçte, Irak'taki yabancı askerleri gündeme taşımış ve *"Irak'taki terörizmin, çokuluslu gücün mevcudiyetinden kaynaklandığını düşünenler hata ediyorlar. Saddam Hüseyin'in yetimleri ve El Kaide'ye bağlı yabancı teröristler, Ortadoğu'nun göbeğinde demokrasiye tahammül edemiyorlar. Bu nedenledir ki çokuluslu gücün varlığı bizim için hayati bir önem taşıyor,"* diyerek ABD askerlerinin ülkedeki kalışına meşruiyet kazandırma çabası içine girmiştir.

Celal Talabani, RAI-1 televizyonu ile yaptığı söyleşide de, *"Irak'ta sadece ABD'lileri ve İngilizleri değil diğer Avrupalıları da görmek istiyoruz. Bu bizler için olduğu kadar onlar için de önemli,"* demiş ve İtalya'nın Irak'tan olası asker çekme kararını engellemek istemiştir.

Celal Talabani İtalya ziyareti çerçevesinde Vatikan'da Roma Katolik Kilisesi'nin ruhani lideri Papa 16. Benedikt ile de görüşmüştür. Görüşmelerin içeriğine ilişkin resmi bir açıklama yapılmasa da Vatikan'ın Irak Anayasası konusunda duyduğu rahatsızlığı Katolik yetkililerin daha sonra düzenledikleri bir basın toplantısıyla duyurması dikkat çekmiştir.

Irak'taki Katolik yetkililerden Kerkük Başpiskoposu Luis Sako, Celal Talabani'nin ziyaretinin hemen sonrasında Roma'da düzenlediği basın toplantısında, İtalya'daki kilise yetkililerini, Irak Anayasası'nda düzeltmeler yapılması için girişimde bulunmaya çağırmış ve Irak Anayasası'nın İslamı yasama kaynaklarından biri olarak tanımladığını anımsatmış ve *"İslam şeriatı, demokrasiye aykırıdır. Bu nedenle anayasada değişiklik yapılması için kilise bir şeyler yapmak durumundadır. Her şeyin İslam şeriatına uygunluğunun istenmiş olması, son derece tehlikeli. Zira Irak'ta başka dinler de var. Şu anda en önemli konu, arada uzlaşma sağlanabilmesidir. Günümüz dünyasında çoğunluk ve azınlık diyerek düzenleme yapılamaz. Irak'ta halihazırdaki durumdan sadece Şiiler ve Kürtler kazançlı çıktı,"* demiştir.

Celal Talabani'den bir hafta sonra Mesud Barzani, Papa 16. Benedikt ile bir araya gelmiştir. Biri *"Cumhurbaşkanı"* diğeri *"Bölgesel Kürt Yönetimi Başkanı"* sıfatı taşıyan iki Kürt liderin arka arkaya Vatikan'a yaptığı bu ziyaret, Irak'ta din eksenli yaklaşımların ne kadar ön planda olduğunun en dikkat çekici örneğini oluşturmaktadır.

Kürt liderler gerek ABD'de gerekse Avrupa'da yaptıkları temaslarla, Washington yönetiminin desteği ile elde ettikleri siyasal güce meşruiyet arayışlarını sürdürürken, Eski ABD Başkanı Jimmy Carter, CNN'e verdiği demeçte, *Tehlikedeki Değerlerimiz: Amerika'nın Ahlak Krizi* adlı kitabına dair yorumlarda bulunmuştur. Molla Mustafa Barzani'yi 1975 yılında Saddam Hüseyin'e karşı yalnız bırakan ve Kürtlerin kıyıma uğramasına neden olan Jimmy Carter'ın şu cümleleri tarih kitaplarına girecek niteliktedir:

"Güvenliğimiz doğrudan tehdit edilmemiş olmasına rağmen onların halkını bombalayacağız, bombardımana tabi tutacağız ve füzeler yollayacağız. Bu uluslararası hukuka aykırıdır. Bu aynı zamanda 100 yılı aşkın bir süredir Demokrat ya da Cumhuriyetçi ayrımı yapmaksızın bu ülkede bütün başkanların yaptıklarına da aykırıdır."

Jimmy Carter, Bush yönetimini böylesine ağır bir dille eleştirip kendi vicdanını rahatlatma çabasından mı olmuştur, bilinmez ama

bu açıklamalar dünya kamuoyunda çok da fazla yanıt bulamamıştır. Nedeni şimdilik bilinmiyor.

Celal Talabani, ABD ve Avrupa'daki temasları sonrasında programına İran'ı almıştır. Tahran yönetiminin bölgedeki gücünü bilmekte olan Celal Talabani, 22 Kasım'da Tahran'ı ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ile karşılıklı dostluk mesajları vermiştir. Kürt lider, bölgesel ve uluslararası dengeler arasında dans ederek ABD güdümündeki Irak yönetiminin meşruiyetini sağlama çabası içinde olmuştur.

Hızlanan diplomasi trafiği içine Türkiye de girmiştir. Ankara önce Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Adil Abdülmehdi'yi ağırlamış, sonra da İstanbul'da ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Zalmay Halilzad ile Irak'taki Sünni toplumunun temsilcisi Tarık Haşimi'yi bir araya getiren toplantıya ev sahipliği yapmıştır.

Zalmay Halilzad ile Tarık Haşimi arasındaki bu toplantı, Irak'taki siyasal süreç açısından büyük önem taşımaktaydı. ABD, Sünnilerin seçimi protesto etmemesi durumunda hem Sünni kökenli direnişin azalacağı hem de siyasal tabloda denge kurulacağı hesabını yapmaktaydı. Washington yönetiminin ricası ile Türkiye, Sünnilerin siyasal sistem içinde yer alması için aracı olmuş, Sünnilerin önde gelen ismi ile Zalmay Halilzad'ı İstanbul'da buluşturmuştur.

Bu iki ziyaretin sonrasında Irak'ta Şii ve Sünnilerden oluşan bir grup, terörizmi kınayan, ABD'nin askeri varlığına son verilmesi için bir tarih çağrısında bulunan ortak deklarasyona imza atmıştır. Ortak deklarasyonda terörizm, şiddet, adam kaçırma ve cinayetler kınanırken direnişin yasal bir hak olduğu belirtilmiş ve İsrail ile ilişkileri asla normalleştirmeme sözü verilmiştir. Deklarasyonu imzalayanlar arasında radikal Şii lider Mukteda el Sadr, Başbakan Yardımcısı Ahmed Çelebi, Başbakan İbrahim Caferi, Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi ve Sünni Irak Ortak Cephesi yandaşları da bulunmaktaydı. İstanbul'da varılan mutabakatın ardından bu açıklamanın gelmiş olması da dikkat çekicidir. Türkiye dikkatini Sünni-

lerin Irak'taki siyasal sisteme eklemlenmesine çevirdiği sıralarda, Iraklı Kürtlerin fiili durum yaratarak merkez hükümetin onayını almadan petrol alanında anlaşmaları yapması Irak'ta adeta şok yaratmıştır. ABD'nin önde gelen gazetelerinden *Los Angeles Times*, 1 Aralık'ta sayfalarına taşıdığı haberinde Irak hukuk uzmanları ve uluslararası analistlerin anlaşmayı sorguladıklarını belirtirken IKYB'nin de bir Türk şirketi ile bir elektrik anlaşması yaptığına dikkat çekmiştir.

Gazete konuya ilişkin şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Irak'ta özerkliğe özenen Kürtler ile Norveçli bir şirket arasında bu hafta merkezi hükümetin onayı olmadan etnik ve mezhepli gerilimlerin yükseldiği bir dönemde patlamaya yol açma potansiyeli olan bir konuyu gündeme getiren tartışmalı bir anlaşma uygulamaya başlandı. Irak'ın komşuları, Iraklı Kürtlerin petrol alanlarından elde edilecek gelirleri kullanarak Türkiye, İran ve Suriye'de yaşayan 20 milyon kadar Kürt'ün ayaklanmasına yol açacak bağımsız bir devleti finanse etmesi olasılığından kaygılanıyor."

Bu değerlendirmenin gazete sayfalarına yansımasından kısa bir süre sonra Mesud Barzani, 15 Aralık seçimleri öncesinde mesaj verirken, *"Kerkük sorunu çözümsüz kalırsa, Kürtler buna sessiz kalmaz,"* diyerek aba altından sopa göstermiştir.

Bütün bu tartışmalar arasında Irak halkı 15 Aralık'ta yeni anayasanın kabulünden sonra düzenlenen ilk parlamento seçimlerinde oy kullanmak üzere sandık başına gitmiştir.

Seçim için aralarında 19 ayrı koalisyonun bulunduğu 231 parti ve grup liste yarışına girmiştir. 15 milyon seçmenden 10-11 milyonunun seçime katıldığı açıklanmıştır. Bu, seçime katılma oranının yüzde 70 civarında olduğunu göstermekteydi. Ocak ayında yapılan seçimlere katılma oranı ise yüzde 59'da kalmış, anayasa referandumunda bu oran yüzde 63'e çıkmıştır. Ocak seçimini boykot eden Sünnilerin bu kez sandık başına gitmesi, katılım oranını yükseltmiştir.

Seçime giren partiler arasında PKK'nin Irak'taki siyasal kana-

dı PÇDK de bulunmaktaydı. Seçimlerden bir gün sonra ise *"Irak İslam Ordusu"*, direnişçilerin saldırılarını hafiflettiği seçim günü, Sünni Arap seçmenlere zarar vermemek için saldırmadıklarını açıklamıştır. Örgüt adına bir internet sitesinde yayımlanan açıklamada, *"Arapların bu oyuna katılacağını biliyorduk. Çoğu, Şiilerin ve Haçlıların (Amerikalılar) kölelerinden gelen yıkım, işkence ve baskıyla zorlandı,"* ifadesine yer verilmiştir. Bu açıklamanın yanı sıra önde gelen Sünni siyasetçilerden Adnan el Duleymi, seçimlerden sonra ülkeyi yönetecek bir koalisyon hükümeti kurulması halinde laik Şii ve Kürtlerle ittifaka açık olduğunu dile getirip, Sünnilerin de siyasal sistem içinde etkin biçimde yer almasına olanak tanıyacak bir adım atmıştır.

Seçimlerden üç gün sonra ise ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'yi Irak'a sürpriz ziyarette bulunmuştur. Cheney, seçimlerin, Amerikan askerlerinin çekilmesine yönelik önemli bir adım olduğunu söylemiştir. 2006 yılı Türkiye-Irak ilişkilerinde bir dizi tatsız gelişme ile başlamıştır. Daha yılın ikinci günü Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ünal Çeviköz, Sünni Müslüman Bilginler Heyeti Başkanı Şeyh Haris el Dari'yle karargâhının bulunduğu Um el Kura Camisi'nde yaptığı görüşmeden dönerken saldırıya uğramıştır. Büyükelçilik araçlarından oluşan konvoya yedi mermi isabet etmiş ancak şans eseri ölen ya da yaralanan olmamıştır. Bu saldırı, Irak'taki direnişçiler açısından Türkiye'nin hiçbir ayrıcalığı olmadığını göstermiştir. Dışişleri Bakanlığı, saldırıyı şiddetle kınayarak, *"Bu gibi saldırılar, demokratik siyasi birliğini ve toprak bütünlüğünü koruyan, halkıyla ve komşularıyla barışık bir ülke kurma çalışmaları yolunda Iraklılara destek verme kararımızı etkilemeyecektir,"* açıklamasını yapmıştır.

Ocak ayının ilk günlerinde ise Büyükelçi Osman Korutürk'ün üstlenmiş olduğu Türkiye'nin Irak Özel Temsilciliği (IRÖT) görevine Büyükelçi Oğuz Çelikkol getirilmiştir. Osman Korutürk'ün bu görevi sırasında –90'lı yılların ortasında Ortadoğu Genel Müdür Yardımcılığı görevi sırasında özellikle Kürt gruplarla yürüttüğü ilişkilerde edindiği deneyimle– oldukça başarılı bir performans sergile-

miş olmasına karşın, Oğuz Çelikkol'un performansı halefinin bu başarısının çok uzağında kalmıştır. Oğuz Çelikkol'un, 2 yıl boyunca yürüttüğü bu görev süresince bir kez bile Irak'ın kuzeyine gitmemiş olması dikkat çekicidir.

Irak bağlamında bu iki gelişme ile 2006 yılına adım atan Türkiye, siyasal açıdan bütün dikkatini ülkedeki seçim sonuçlarına ve yeni hükümetin kurulması çabalarına çevirmiştir. Yeni yıl ile birlikte, Irak'taki siyasal trafik de hızlanmıştır. 2 Ocak'ta Başbakan İbrahim Caferi ile Birleşik Irak İttifakı Başkanı Abdülaziz el Hekim, Erbil'de Mesud Barzani ile görüşmüştür.

Görüşmede yeni Irak hükümetinin oluşması konusunda Şiiler ve Kürtler ortak zemin aramışlardır. Mesud Barzani, Kerkük'te Geçici Yönetim Yasası'ndaki 58. maddenin uygulanması ve federalizme bağlılığın teyit edilmesi koşullarını getirmiş, İbrahim Caferi'den bu konuda garanti almıştır. Abdülaziz el Hekim de federe Şii devleti üzerinde durmuştur. Sonuçta taraflar, *"Geniş tabanlı, güçlü bir ulusal birlik hükümeti kurma konusunda çaba göstermek üzere"* anlaşmaya varmışlardır. Ortak zemin arayışlarına Irak Kongresi Başkanı Adnan el Duleymi ve Irak İslam Partisi'nden Tarık el Haşimi'nin de içinde bulunduğu Sünniler de katılmıştır. Adnan el Duleymi ve beraberindeki heyet Mesud Barzani'yle görüşmüş ve ulusal uzlaşma hükümetinin kurulmasına destek sözü vermişlerdir. Ancak, Sünni yetkililer, Irak'ın güney ve orta kesiminde federal bir Şii bölgesinin kurulmasına çekince koyarken, Kürt Federe Bölgesi'nin oluşmasını onaylamışlardır. İbrahim Caferi ve Abdülaziz el Hekim'in Mesud Barzani ile yaptığı görüşme diğer Şii grupların tepkisini çekmiştir. El Sadr Grubu, Abdülaziz el Hekim ile İbrahim Caferi'nin Kürtlerle görüşmelerini hoş karşılamamış ve çekincelerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra Sadr Grubu, İyad Allavi Grubu'yla herhangi bir ittifak kurulmasına karşı olduklarını ve bunu kendileri için bir kırmızı çizgi olarak kabul ettiklerini, Abdülaziz el Hekim'in Mesud Barzani'yle görüşmesinin kişisel bir girişim olduğunu ve Şii İttifakını bağlamayacağını açıklamıştır.

İttifak üyesi Baha el Araci, *"Bu görüşmeler bizler için sürpriz oldu,"* derken hükümetin oluşturulması konusunda Sünni Irak İslam Partisi'yle görüşmelerde bulunduğunu açıklamıştır.

Sadece bir gün içinde ortaya çıkmış olan bu tablo, Irak siyasetindeki dengelerin ne kadar zor kurulabileceğinin de önemli bir göstergesidir. Yani, ortak bir liste içinde bulunan Şiilerin bir bölümü Kürtlerle ittifak yapmak isterken diğer bölümü Sünnilere yakınlaşma çabası içine girmiştir. Sünniler, Şiilerin federe devletine *"hayır"* derken Kürtlerinkine yeşil ışık yakmışlardır. Kürtler ise siyasal dengeler içindeki kilit konumdaki pozisyonlarını korumuştur.

Açıklamalar peş peşe gelirken yine aynı gün Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Parlamento Başkanı Haçim el Hasani'yle bir araya gelmiş, görüşmede, yeni hükümetin kuruluşuna ilişkin ayrıntılar ele alınmıştır. Celal Talabani görüşmeden sonra yaptığı açıklamada ise hükümetin dört önemli gruptan (Birleşik Irak İttifakı, Kürt Listesi, Uzlaşma Cephesi ve Irak Ulusal Listesi) oluşması gerektiğini söylemiş, El Hasani ise Kürtlerin, Sünniler ile Şiilerin arasında sağlanacak uzlaşma ortamı için önemli bir role sahip olduğunu dile getirmiştir. Ertesi gün; Celal Talabani, İbrahim Caferi ve beraberindeki Savunma ve Eğitim bakanlarıyla Süleymaniye'de bir araya gelmiştir. Bu görüşmede iki önemli konu üzerinde mutabakat aranmıştır. Celal Talabani, İbrahim Caferi'nin yeni hükümette başbakan olmasına yeşil ışık yakılması karşılığında, yeniden cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda yetkilerinin artırılmasını istemiştir. İbrahim Caferi, ne *"evet"* ne de *"hayır"* diyerek toplantıdan ayrılmıştır. İbrahim Caferi'nin bu yaklaşımı, pazarlığın oldukça çetin geçeceğini göstermekteydi.

15 Aralık seçimlerinden sonra başlayan hükümeti kurma çalışmaları devam ederken IKDP ve IKYB siyasi büro üyeleri Erbil'de bir araya gelerek iki Kürt yönetiminin birleştirilmesi kararını almışlardır. Buna göre 2007 yılına kadar başbakanın IKDP'den olması, bu süre içerisinde parlamento başkanının da IKYB'den seçilmesi karara bağlanmıştır. Kürtler kendi aralarında yaptıkları pazarlıkla

başbakanın Neçirvan Barzani, Kürdistan Bölge başkanının ise Mesud Barzani olması, Celal Talabani'nin ise tekrar Irak Cumhurbaşkanlığı'na aday gösterilmesi üzerinde mutabakata varmışlardır. Kürt parlamentosunda bakanlıkların partilere göre dağılımı şöyle şekillendirilmiştir:

> KDP'nin alacağı bakanlıklar: Peşmerge Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Yükseköğrenim Bakanlığı, Şehitler Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Ziraat Bakanlığı, Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Belediyeler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Dış İlişkilerden Sorumlu Kürdistan Bölgesi Bakanlığı.
>
> KYB'nin alacağı bakanlıklar: İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Bakanlığı, Su Kaynakları Bakanlığı, Yeniden Yapılanma Bakanlığı, Planlama Bakanlığı, İnsan Hakları Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Toplumsal İlişkiler Bakanlığı.

16 Ocak'ta, 15 Aralık 2005 seçimlerinin resmi olmayan sonuçları açıklanarak siyasi oluşumların meclisteki sandalye dağılımı ortaya çıkmıştır. Bu dağılım da şöyle gerçekleşmiştir:

1- Birleşik Irak İttifakı: 128 sandalye
2- Kürt Listesi: 53 sandalye
3- Irak Uzlaşma Cephesi: 44 sandalye
4- Irak Ulusal Listesi: 25 sandalye
5- Irak Ulusal Diyalog Cephesi: 11 sandalye
6- Kürdistan İslami Birliği: 5 sandalye
7- Barış ve Kurtarma Grubu: 3 sandalye
8- Risaliyun: 2 sandalye
9- Irak Türkmen Cephesi: 1 sandalye
10- Rafideyn: 1 sandalye
11- Yezidiler Hareketi: 1 sandalye
12- El-Uma Partisi: 1 sandalye

Sonuçların açıklanmasından sonra gözler, Kerkük'e çevrilmiştir. Çünkü Kerkük'ten çıkacak sonuç, hem Kürtler hem de Türkiye açısından büyük önem taşımaktaydı. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu'nun Kerkük bürosu müdürü Ferhat Talabani, Kürt Listesi'nin Kerkük'ün 9 sandalyesinden 5'ini kazandığını açıklamış, bu sonuç Ankara'da ve Türkmenlerde büyük hayal kırıklığı yaratırken siyasal açıdan Kürt grupların elini güçlendirmiştir.

Bütün bu gelişmelere karşın AKP hükümeti ülkedeki siyasi geçiş süreci bir aşama daha ilerlemiş gerekçesiyle seçim sonuçlarından memnuniyet duyduğunu açıklamıştır. Yeni Irak hükümetiyle her alanda işbirliğine hazır olduğunu belirten Türkiye, siyasi birliğini ve toprak bütünlüğünü koruyan, halkı ve komşularıyla barışık bir yönetimin mevcudiyetinin önemine dikkat çekerek siyasal mesajını yinelemiştir.

18 Ocak'ta, Başbakan adaylığı için Birleşik Irak İttifakı'nın içinde oylama yapılmış, oylama sonucunda, İbrahim Caferi, başbakanlık için aday gösterilmiştir. Ertesi gün de daha önce çekincelerini göstermiş olmasına karşın Sadr grubu, İbrahim Caferi'ye desteğini açıklamıştır. Hükümet kurma çalışmaları bütün hızıyla sürerken 23 Ocak'ta Kürt liderler kuzeydeki özerk bölgede tek yönetim oluşturmayı öngören bir anlaşma imzalamışlardır. 27 Ocak'ta SCIRI ve Birleşik Irak İttifakı Başkanı Abdülaziz el Hekim ABD'nin Irak Büyükelçisi Zalmay Halilzad'la bir araya gelmiş, Irak'ta iki Sünni Arap siyasi bloğu, hükümet kurma çalışmalarında eski Başbakan İyad Allavi'nin partisiyle birlikte hareket etme kararı almıştır. Aynı gün Zalmay Halilzad bu kez Celal Talabani ve Mesud Barzani'yle görüşmüştür.

Bu görüşme trafiği içindeki denklem, Kürtlerin Kerkük ve federasyon konusundaki beklentilerine karşılık, İbrahim Caferi'nin başbakanlığı ve Celal Talabani'nin yeniden seçilmesi durumunda yetkililerinin artırılması olarak kurulmuştur. Denklemin bir başka unsuru da Sünnilerin siyasal sürece eklemlenmesi olmuştur. Bu nedenle giderek kızışmakta olan pazarlıklarda Celal Talabani, Türkmenle-

rin desteğini almak için de açılım yapmış ve 1 Şubat'ta Türkmenlere, nüfusun çoğunluğunu oluşturdukları bölgelerde özerklik tanımayı planladıklarını açıklamıştır. Celal Talabani, Kürt bölgesi için yeni anayasa hazırlayan Kürt parlamentosunun, Türkmenlere demografik üstünlüğe göre kuzey bölgelerde otonomi vermeyi tartıştığını belirtmiştir. Bu aslında, Celal Talabani'nin kendi siyasal pozisyonunu güçlendirmesi için Türkmenlerin ve Türkiye'nin ağzına bir parmak bal çalmaktan öte bir anlam taşımamıştır.

Laik kesim ise *"Irak halkının yaşadığı mevcut durum nedeniyle ve bütün milleti ulusal siyasi projeye katmak amacıyla"* Adnan el Duleymi liderliğindeki Irak Uzlaşma Cephesi ile İyad Allavi liderliğindeki Irak Ulusal Listesi Ulusal İşbirliği Meclisi'ni kurmuştur. 10 Şubat'ta da Salih el Mutlak başkanlığındaki Ulusal Diyalog Cephesi bu oluşuma katılma kararı almıştır.

Pazarlık koşullarının büyük ölçüde netleşmesinin ardından seçimi kazanan oluşumlar, şubat ayının başında, Yüksek İslam Kurulu binasında kendi aralarında geniş kapsamlı bir toplantı yaparak kurulacak olan kabinenin yapısı ve bakanlıkların paylaşımı konularında ayrıntılı bir toplantı gerçekleştirmişlerdir.

Bu toplantı sonrası Şii İttifakı, İbrahim Caferi'nin başbakan adaylığını resmileştirmiş, ancak, pazarlıklardan istediği sonucu alamayan Kürt İttifakı ve Irak Uzlaşma Cephesi, İbrahim Caferi'nin başbakanlığa aday olmasından dolayı rahatsız olduklarını açıklamışlardır. Hatta Kürt kökenli Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, Irak halkının içinde bulunduğu kötü durum ve Kerkük konusundaki başarısızlıkları nedeniyle İbrahim Caferi'yi kınadığını söylemekte bile sakınca görmemiştir.

20 Şubat'ta Irak'ta hükümet kurma çalışmaları çerçevesinde Kürtler ile Şiiler arasında yapılan görüşmelerin önemli siyasi görüş farklılıkları nedeniyle iyi gitmediği açıklanmıştır. Kürtlerin müzakere komitesinin üyelerinden Mahmut Osman, Kürtler ile Şiiler arasındaki görüşmelerde, oluşturulması önerilen yönetim kurulu ve hü-

kümet kararlarının alınması yöntemi gibi bazı konularda sorunlar olduğunu söylemiştir. Bu açıklamadan bir gün sonra, sorunların aşılması için Birleşik Irak İttifakı Başkanı Abdülaziz el Hekim, Bağdat'taki bürosunda Mesud Barzani'yle görüşmüş ve uzlaşma yolları aranmıştır.

21 Şubat'ta da Birleşik Irak İttifakı ile Irak Uzlaşma Cephesi arasında resmi görüşmeler başlatılmış, beklenenin aksine taraflar birbirlerine *"kırmızı çizgi"* getirmemişlerdir.

Öte yandan Kürtlerin ve Sünnilerin İbrahim Caferi karşıtı tutumlarına ABD'nin de ciddi bir destek verdiği bilinmekteydi. Washington yönetimi, İbrahim Caferi'nin yeniden başbakanlık koltuğuna oturmasının hem bölgesel hem de ülke içindeki dengeler açısından sıkıntı yaratacağına inanıyor ve hükümetin başına pusulası Tahran'dan çok Washington'ı gösterecek bir ismin oturmasını istiyordu.

Caferi'ye Kürt Kıskacı

Bağdat'ta sürmekte olan siyasal sürecin yanı sıra, 23 Şubat'ta Erbil'de toplanan Bölge Parlamentosu'ndaki 111 milletvekili oybirliğiyle Neçirvan Barzani'yi başbakan, IKYB'den Ömer Fettah'ı da başbakan yardımcısı olarak belirlemiştir.

Neçirvan Barzani ve Ömer Fettah, daha önce Erbil ve Süleymaniye yönetimlerinin başbakanları olarak görev yapmışlardır. Birleşme kararının ardından Neçirvan Barzani başbakan, Ömer Fettah da başbakan yardımcısı olmuştur.

Parlamento Başkanı Adnan Müftü, Mesud Barzani'nin, başbakandan bir ay içinde hükümeti kurmasını isteyeceğini ve kabinenin Türkmen, Asuri ve Keldanilerin yanı sıra kökten dinci görüşlere sahip bakanları da içereceğini açıklamıştır.

Bütün bu karmaşa içinde İbrahim Caferi Türkiye'nin desteğini almak, bir noktada da Türkiye üzerinden ABD'nin kendisine yönelik muhalefetini aşmak için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın daveti üzerine 28 Şubat'ta Ankara'ya gelmiştir.

İbrahim Caferi ile yapılan görüşmelerde, Irak'ın normale dönmesi için gereken şartlarının bir an önce hazırlanması gerektiği mesajı verilerek, ülkedeki Sünni-Şii temelli gerginliğin bir an önce sona erdirilmesi, bu sağlandıktan sonra hükümet kurma çalışmalarına hız verilerek, merkezi yönetimi güçlendirecek bir ulusal birlik hükümetinin kurulması ve anayasal sürecin kısa sürede tamamlanması yönündeki temenniler aktarılmıştır.

İbrahim Caferi'ye terör örgütü PKK'nin Irak'ın kuzeyindeki varlığı ve Kerkük ile ilgili Türkiye'nin hassasiyetleri ve beklentileri de bir kez daha iletilmiştir.

İbrahim Caferi'nin ziyareti sırasında Celal Talabani'nin ziyarete yönelik eleştirileri ise uluslararası ilişkiler tarihine bir ilk olarak geçmiştir.

Celal Talabani, Irak başbakanı Ankara'ya doğru gelen uçaktayken yaptığı yazılı açıklamada, İbrahim Caferi'nin yaptığı anlaşmaların hiçbir değerinin olmayacağını ileri sürüp, Ankara'da imza altına alınacak hiçbir belgenin tanınmayacağı mesajını vermiştir.

Celal Talabani, *"İbrahim Caferi, henüz yeni meclisin güvenine mazhar olmadığı halde tek başına kararlar alıyor, bu ise seçimleri kazanan ve müstakbel hükümetin uzlaşı hükümeti olmasını arzu eden siyasi grupların arzusuna ters düşüyor,"* ifadesini kullanarak İbrahim Caferi'nin Ankara'da yapacağı anlaşmaların Irak hükümetini bu nedenle bağlamayacağını belirtmiştir. Celal Talabani'nin eleştirileri karşısında İbrahim Caferi de Ankara'ya *"hukuka uygun yasal bir ziyaret"* yaptığını ve sonuçlarından memnun olduğunu açıklamıştır.

Sonuçta İbrahim Caferi Ankara'dan beklediği desteği alsa da bu Irak'taki koşullar içinde çok da yeterli olmamıştır.

2 Mart'ta dikkatler yeniden Bağdat'a çevrilmiştir. Kürtlerle Sünniler, İbrahim Caferi'nin yeniden başbakanlık koltuğuna oturmasına karşı olduklarını açıklamışlar ve Mahmut Osman, *"Kürt ve Sünni gruplar, Caferi'nin uygun kişi olmadığını ve onunla hükümet kuramayacaklarını düşünüyor,"* demiştir. Sonuçta Celal Talabani de di-

ğer Kürt politikacılar ve Sünni grupların çağrılarına katılmış ve Caferi'nin yeni hükümete başbakanlık etmemesini istemiştir.

Celal Talabani bu çağrısından kısa bir süre sonra *Washington Post*'a verdiği demeçte İbrahim Caferi'nin başbakanlık adaylığına karşı olmasının nedeninin cumhurbaşkanının yetkilerinin artırılmaması olduğunu itiraf etmiştir.

Uzlaşmazlığın giderek kemikleşme eğilimi göstermesi üzerine 13 Mart'ta Mesud Barzani, İbrahim Caferi'yle bir araya gelmiş ve sıkıntı noktalarının aşılması için orta yol formülü aranmıştır. Bu görüşmeden sonra basın toplantısı yapan İbrahim Caferi, *"Eğer halkım çekilmemi isterse, bunu yaparım,"* demiş ve siyasetçilerin ciddiyetle çalışması durumunda, hükümetin bir ay içinde kurulabileceğini açıklamıştır. İbrahim Caferi kendisinin bir ulusal birlik hükümetinin başına geçmesine muhalif olan Amerikalılar, Kürtler ve Sünnilerin demokrasiye saygılı olmalarını da istemiştir.

Bu sıkıntı Şiilerin kendi içinde de sorunlara yol açmıştır. Şii İttifakının bazı üyeleri, Başbakan İbrahim el Caferi'nin, yeni hükümetin kurulmasını engelleyen krizin aşılması için istifa etmesini istediklerini açıklamışlar, Şii İttifakı'nın bağımsız grubun üyelerinden Kasım Davud, *"Caferi'ye, cesur bir adım atması ve görevini bırakarak iyi bir örnek olması çağrısında bulunuyorum,"* demiştir. Aynı gün İbrahim Caferi'nin lideri olduğu Dava Partisi ile Sadr grubu, Kürt Listesi ve Irak Uzlaşma Cephesi'yle görüşmelere başlamıştır.

4 Nisan'da ise sürpriz bir şekilde IKDP, IKYB, SCIRI, İyad Allavi başkanlığındaki Irak Ulusal Uzlaşma Hareketi ve Irak İslam Partisi'nin yeni bir cephe kuracağı açıklanmış ve bu cephenin Irak Meclisi'nde çoğunluğu temsil edeceği bildirilmiştir. Bu açıklama sonrasında kimsenin aklına, İyad Allavi ve Irak İslam Partisi'nin neden daha 10 gün öncesine kadar bu grupların karşıtı olarak siyasal süreci şekillendirmeye çalıştıkları sorusunu yöneltmek gelmemiştir.

Ulusal birlik hükümeti kurulması yönündeki çalışmalardan sonuç alınamaması ve Kürtlerin çekincelerinin aşılamaması üzerine sü-

reç kilitlenmiştir. Kürt liderler, 10 Nisan'da İbrahim Caferi'nin başbakanlığa adaylığını nihai olarak reddettiklerini hükümeti kurmaya çalışan Birleşik Irak İttifakı'na resmen bildirmişlerdir. Bu gelişmeler üzerine ertesi gün Dava Partisi, İbrahim Caferi'yi geri çekmeye ve yeni bir aday göstermeye hazır olduğunu açıklamıştır.

Sonuçta Birleşik Irak İttifakı, İbrahim Caferi'nin yerine Dava Partisi üyesi Cevat (Nuri) Maliki'yi aday gösterme kararı almıştır.

17 Nisan'da da Irak cumhurbaşkanlığı konusunda Celal Talabani isminde –yetkilerinin değiştirilmemesi koşuluyla– anlaşmaya varılmıştır.

Aynı gün, Birleşik Irak İttifakı'nın içine Sadr Grubu, Dava Partisi, Dava Partisi-Irak Teşkilatı ve Fazilet Partisi'nin de katılacağı duyurulmuştur. Bu duyuru, Şiilerin giderek güçlü bir yapıya bürünmekte olduğunu göstermekteydi.

Kürtler ve Sünniler, İbrahim Caferi karşısında siyasal zafer kazanmış ancak kısa bir süre içinde bu kez Şiiler; Sünnilerin meclis başkanlığı için aday gösterdiği Tarık Haşimi'ye karşı çıkarak rövanşı alma çabası içine girmişlerdir.

Birbiri içine girmiş ve adeta bir sarmala dönmüş olan bu siyasal süreç, Washington yönetiminin sabrını taşırmıştır. Hükümetin bir türlü kurulamaması üzerine ABD devreye girmiş ve Bağdat'a sürpriz bir ziyaret gerçekleştiren Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, *"Hemen hükümeti kurun,"* talimatı vermiştir.

Bunun üzerine Irak parlamentosu toplanmış, Celal Talabani'yi Cumhurbaşkanlığı'na seçmiş, Celal Talabani de Birleşik Şii İttifakı'nın adayı Nuri el Maliki'den yeni hükümeti kurmasını resmen istemiştir. Celal Talabani, Maliki'nin kabinenin başına geçmesine herkesin onay verdiğini açıklamayıp ABD'nin müdahalesine karşın meşruiyet sağlama çabası içine girmiştir.

Cumhurbaşkanı ile meclis başkanının seçilmesi ve yeni başbakanın hükümeti kurmakla görevlendirilmesi Ankara tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır.

Nuri el Maliki görevi üstlenir üstlenmez, milislere, Irak silahlı kuvvetlerine katılmaları çağrısında bulunmuş, *"Silahlar hükümetin elinde olmalı. Milislerin silahlı kuvvetlere dahil olmasına dair bir yasa var,"* açıklaması yapmıştır.

4 ay süren krizden yine kazançlı çıkan Kürtler olmuştur. Başbakanlık koltuğunu yitiren İbrahim Caferi'nin bir buçuk ay önce Ankara'ya vermiş olduğu güvenceler de havada kalmıştır. Sözün özü, İbrahim Caferi Kerkük konusundaki yaklaşımı yüzünden Kürtlerin hedefi durumuna gelmiş ve geri plana itilmiştir.

Yeni süreçte bu kez bakanlıkların paylaşımı ve hükümet programının yazılmasına ilişkin pazarlıklar başlamıştır. 28 Nisan'da Irak Parlamentosu'nda bulunan siyasi parti ve gruplar yeni hükümette istedikleri bakanlıklar için önerilerini Nuri el Maliki'ye iletmişler, Kürt İttifakı da Maliye Bakanlığı ve halen elinde bulunan Dışişleri Bakanlığı'nın kalmasındaki ısrarını sürdürmüştür.

İyad Allavi'nin başkanlığındaki Irak Ulusal Listesi de Nuri el Maliki'nin kuracağı kabineye katılma kararı almış, bir başbakan yardımcılığı ve 4 bakanlık talep etmiştir.

Irak'taki siyasal süreç ABD'nin yaptığı ince ayarla görece istikrar kazanırken 2006 yılının bahar aylarının gelmesiyle birlikte, PKK ve güvenlik sorunu Ankara'da yeniden gündemin ön sıralarına taşınmıştır. Bu nedenle PKK ile mücadele ilerleyen aylarda gerek Türkiye-Irak ve Türkiye-ABD ilişkilerinin gerekse iç gündemin başlıca maddelerinden biri durumuna gelmiştir.

ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Pace, mart ayındaki Türkiye ziyaretinde Irak'ın kuzeyinde barınan terör örgütü PKK sorununun çözümü konusunda kararlı olduklarını, öncelikle Irak'ta istikrarın sağlanması gerektiğini söylemiştir.

Dışişleri Bakanı Gül de ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Ankara'ya yapacağı ziyaret öncesinde PKK ile mücadelede Türkiye'nin ABD'den beklentisinin daha fazla olduğunu ve ABD'nin Irak'ın kuzeyinde Türkiye'ye daha çok yardımcı olması gerektiğini açıklayıp Washington yönetimine mesaj vermeye çalışmıştır.

Ancak Condoleezza Rice, PKK konusunda yapabilecekleri ölçüde Türkiye ile istihbarat ve bilgi paylaştıklarını, Türkiye-ABD-Irak arasındaki üçlü mekanizmanın canlandırılarak PKK'ye karşı çabaların iki katına çıkarılacağını dile getirip, Ankara'nın ağzına bir parmak bal çalarak sesini çok fazla çıkarmasının önüne geçmiştir.

Nisan ayı sonunda Ankara'ya gelen Condoleezza Rice ile görüşmelerin gündeminde Irak ve PKK ile mücadele üst sıralarda yer almıştır.

Ayrıca Türk tarafı, terör örgütünün faaliyetlerini artırdığı bu dönemde ABD'den daha aktif almasını istemiş ve PKK'nin elinde çoğu Irak'tan gelen silahların bulunduğunu açıklamıştır.

Terör olaylarının baharda artması üzerine sadece terörle mücadele değil, aynı zamanda Türkiye'nin sınır ötesine bir harekât yapıp yapmayacağı konusu da gündemin üst sıralarına yerleşmiştir.

Genelkurmay Başkanlığı, mayıs ayı başında düzenlediği basın bilgilendirme toplantısında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ülkenin bölünmez bütünlüğüne karşı silahlı olarak tehdit oluşturan tüm unsurlar bertaraf edilinceye kadar operasyonlarına ve mücadelesine bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da aynı kararlılıkla devam edeceğini açıklamıştır. Bu çerçevede sınırların güvenliğinin de her hal ve şartta sağlanacağı belirtilerek, iç güvenlik harekâtına yönelik olarak bölgeye her yıl takviye yapıldığını, yapılan takviyelerin Türkiye'nin en doğal hakkı olduğu, kendi coğrafyasındaki takviyelerin hiçbir ülkeyi ilgilendirmediği de kaydedilerek Irak'a mesaj verilmiştir.

ABD bir taraftan sınır ötesi bir harekâtın akılcı olmayacağı görüşünü Türk tarafına iletirken, diğer taraftan terör olaylarının sona ermesi gerekliliğine de dikkat çekmekteydi.

5 Mayıs'ta Irak'ın kuzey sınırında yığınak yapıp operasyon hazırlıklarını sürdüren TSK, 30 tanktan oluşan zırhlı birliklerini Türkiye sınırına 15 kilometre uzaklıktaki Bawerli kasabasına yerleştirmiştir.

Gelişmeler Bağdat'ta da yakından izlenmekteydi. Aynı gün Süleymaniye'de açıklama yapan Celal Talabani, İran ve Suriye'yi dire-

nişçilerin kaynağı olmakla suçlamış, Türkiye'yi de Irak için büyük bir tehdit olarak göstermiştir. Celal Talabani bu açıklamalarla da yetinmemiş, 9 Mayıs'ta da ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in kendisine, *"Türkiye'nin Irak'a girmesine izin vermeyeceğiz,"* dediğini öne sürmüştür.

Türkiye bir yandan PKK konusunda ABD'yi ikna etmeye çalışırken diğer yandan da Irak'ta yeni kurulacak hükümeti yakın takibe almıştır. Ankara bu süreçte bir taraftan kabinenin Türkiye ve Türkmenler lehine şekillendirilmesini sağlamaya çalışırken diğer taraftan da hükümet programına Kerkük konusunun girmesini engellemeye çalışmaktaydı.

El Maliki ise hükümet politikası ve Ulusal Güvenlik Konseyi konularında bütün siyasi oluşumlarla anlaşmaya varılmasının, hükümeti kurmasını kolaylaştıracağını, dolayısıyla 15 gün içerisinde hükümeti kurabilmeyi umut etmekteydi.

Ancak, Türkiye'deki Milli Güvenlik Kurulu'na benzer bir yapıda oluşturulmuş olan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin kuruluş amacı dikkate alındığında, yeni hükümetin iplerinin ABD'nin elinde olacağı açıkça ortaya çıkmıştır. Bu nedenle yetkilerinin Ulusal Güvenlik Konseyi'ne verilerek etkinliği zayıflatılmış bir hükümetin 15 gün gibi kısa bir sürede kurulabileceği hesapları yapılmıştır.

Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinden sonra iki seçim, anayasa yazımı ve anayasanın halkoyuna sunulması sürecini geçiren Irak'ta, temel konular hiçbir zaman Iraklılara bırakılmamıştır. Bu süreçte Nuri el Maliki'nin Celal Talabani ile bir araya geldiği ve yeni Irak hükümetinin konuşulduğu toplantıya, ABD Irak Büyükelçisi Zalmay Halilzad'ın da katılması, bunun en önemli göstergesi olmuştur.

Sonuçta Nuri el Maliki, 20 Mayıs'ta iki bakan dışında kabineyi açıklamıştır. Irak parlamentosu Nuri el Maliki'nin sunduğu ulusal birlik hükümetini onaylamış, ancak içişleri ve savunma bakanlıkları üzerinde anlaşma sağlanamamıştır.

Nuri el Maliki, hükümetin önceliklerini, *"güvenlik, yolsuzluk-*

la mücadele ve hizmet" olarak sıralamıştır. Kabine onaylanmadan önce Sünni Arap lider Salih Mutlak oturumun ertelenmesini istemiş, ancak isteğinin kabul edilmemesi üzerine, savunma ve içişleri bakanlıkları üzerinde uzlaşma sağlanmadığı gerekçesiyle 10 Sünni milletvekili ile birlikte oturumu terk etmiştir. El Maliki'nin kabineyi açıklaması ve hükümet programını okumasından sonra yapılan oylamada, yeni hükümet parlamentonun onayını almıştır.

Yeni hükümette, eski hükümetin Dışişleri Bakanı olan Kürt Hoşyar Zebari aynı görevde kalmış, Celal Talabani'nin sağ kolu Berham Salih de başbakan yardımcılığına getirilmiştir. Stratejik öneme sahip petrol bakanlığı görevine, Şii Hüseyin Şehristani getirilmiştir. 37 bakandan oluşan kabinede Şiilere 17, Kürtlerle ve İyad Allavi grubuna 5, Sünnilere 9, Türkmenlere 1 bakanlık verilmiştir.

Ülkede güvenliğin sağlanması açısından kilit önemdeki Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Bakanlığı'na bir türlü atama yapılamaması, yeni Irak hükümetinin en büyük sorunlarından olmuştur. Ancak, kısa bir süre sonra Savunma Bakanlığı'na General Abdülkadir Jasim,(38) İçişleri Bakanlığı'na Cevad Bolani,(39) Ulusal Güvenlik Bakanlığı'na Şirvan el Vaili(40) atanmıştır.

Irak'ta yeni kabinenin ve hükümet programının açıklanmasından sonra İran hemen devreye girmiş ve 26 Mayıs'ta Dışişleri Bakanı Manhuçehr Mutteki'yi Bağdat'a göndermiştir. Bağdat'ta en üst düzeyde kabul gören İran Dışişleri Bakanı, Celal Talabani, Nuri el Maliki, Meclis Başkanı Mahmud Meşhedani ve Şii lider Büyük Ayetullah Ali Sistani'yle bir araya gelmiştir.

İki ülke 29 Mayıs'ta da İran Dışişleri Bakanı'nın Irak ziyareti dolayısıyla ortak bir bildiri yayımlamışlardır. Bildiride Irak ve İran ara-

---

(38) Saddam Hüseyin döneminde orduda görev yapmış bir isim olan Sünni kökenli Jasim, Kuveyt'in işgalini eleştirdiği için Baas Partisi'nden ihraç edildiğini ileri sürmüştür.
(39) Irak Hava Kuvvetleri'nde mühendis olarak görev yaptığı açıklanmıştır.
(40) Dava Partisi üyesi.

sındaki siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik konularında ilişkilerin artırılması ve İran'ın Irak'ın toprak bütünlüğünü desteklemesi konularında anlaşmaya varıldığı duyurulmuştur. İran Dışişleri Bakanı Manuçehr Mutteki bir açıklama yaparak, Irak'ın yeniden yapılanması için İran hükümetinin bir milyar dolar tahsis ettiğini bildirmiştir.

Sözün özü, İran, Irak üzerindeki etkisini yitirmemek için diplomatik bir manevra ile bütün bölge ülkelerinin önüne geçmiştir.

Ankara ise Tahran yönetiminin bu hamlesinden sonra Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Oğuz Çelikkol başkanlığında bir heyeti Irak'a gönderme kararı almıştır. Türk heyeti 30 Mayıs'ta Irak'ın yeni başbakanı Nuri el Maliki liderliğinde kurulan yeni hükümete, Türkiye'nin Kerkük, PKK, petrol, Türkmenler ve federasyon konularındaki mesajlarını en üst düzeyde iletmek için Bağdat'ta gitmiştir. Büyükelçi Oğuz Çelikkol, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Irak başbakanına, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün de Irak Dışişleri bakanına yazılı mesajlarını götürmüştür.

Ancak Ankara'dan *"seçilmiş Cumhurbaşkanı"* olarak Türkiye'den resmi davet almadığı için küsen Celal Talabani, Büyükelçi Oğuz Çelikkol'un randevu talebine, Süleymaniye'de olacağı gerekçesini gösterip randevu vermemiştir.

Celal Talabani'nin tepkisi bununla da sınırlı kalmamış, Oğuz Çelikkol'un ziyareti sırasında, IKYB yayın organlarında, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı birliklerin Irak sınırını ihlal ettiği, Zaho ve Duhok'un bazı köylerinde halkın Türk askerleri tarafından taciz edildiği iddialarına yer verilmiştir.

'Yanlış Taslak'

Her ne kadar Türkiye yeni hükümete destek açıklaması yapmış olsa da Nuri el Maliki'nin hükümet programını açıklamasından önce Ankara-Bağdat arasında sessiz sedasız yoğun bir diplomasi yaşanmıştır. Dışişleri Bakanlığı, Irak'taki ulusal birlik hükümetinin kuruluş sürecinde etkin olarak devreye girmek ve hükümet programının

Türkiye'nin özellikle Kerkük konusundaki kaygılarına göre şekillendirilmesini sağlamak istemiştir. Dışişleri Bakanlığı, Kürtlerin beklentileri çerçevesinde şekillendirilmiş olan ve Kerkük'ün nihai statüsünün üç aşamada belirlenmesini öngören anayasanın 140. maddesinin hükümet programına yansıtılmaması için yoğun girişimlerde bulunmuştur.

Dışişleri Bakanlığı, bu girişimleri doğrudan yaptığı kadar, dinsel ve mezhepsel kimliği açısından AKP hükümeti ile Başbakanlık Başdanışmanı Ahmet Davutoğlu'na yakınlığı ile bilinen Irak İslam Partisi lideri Tarık Haşimi üzerinden de sürdürmüştür.

Hükümet programının açıklanmasına kısa bir süre kala Irak İslam Partisi'nin Bağdat'taki ofisinden Dışişleri Bakanlığı'na gelen bir faks, Ankara'da sevinç yaratmıştır. Bu faksta, ulusal birlik hükümetinin program taslağı yer almaktaydı ve taslak Türkiye'nin kaygılarını dikkate alarak hazırlanmış görüntüsü vermekteydi. Bu bilginin ulaşmasından sonra, *"gerekenin yapılmış olduğunu"* düşünen Dışişleri Bakanlığı, yeni hükümet programının şekillendirilmesine ilişkin girişimlerini de noktalamıştır.

Ancak, Ankara'daki bu sevinç dalgası kısa bir süre sonra Nuri el Maliki'nin hükümet programını açıklamasıyla yerini şaşkınlığa bırakmıştır. Çünkü, Dışişleri Bakanlığı'nın elinde bulunan taslak metin ile açıklanmış olan metin arasında ciddi farklar yer almaktaydı.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın bizzat devreye girerek destek verdiği programda, Türkiye'nin hiçbir kaygısının dikkate alınmamış olduğu ortaya çıkmıştır. Hükümet Programı'nın Kerkük'ü düzenleyen 22. maddesinde, yönetim yapısını şekillendiren 18 ve 20. maddelerinde, milis gücünü düzenleyen 33. maddesinde ve petrol paylaşımını düzenleyen 15. maddesinde Türkiye'nin beklentilerinin tam tersi taahhütlere yer verilmiştir.[41]

---

(41).Bkz: Ek

Kerkük konusunda önemli kazanımlar elde etmiş olan Kürtler zaman yitirmeden harekete geçmiş ve 1 Haziran'da Kerkük İl Meclisi Başkanı Rizgar Ali, ABD ve çokuluslu güçlerin katılımıyla bir toplantı düzenlemiş ve bu toplantıda 140. maddenin uygulanmasının formülleri aranmıştır. Toplantıda ayrıca, 140. maddenin uygulamaya konulması için uygun bir para fonu ile Kerkük'te halk ile diyaloğa geçilmesi yönünde bir komisyonun oluşturulması da önerilmiştir.

Yeni hükümetin kurulmasından sonra Ankara-Bağdat arasındaki diplomasi trafiği de yoğunlaşmıştır. Önce Irak Başbakan Yardımcısı Berham Salih İstanbul'a gelmiş, 8 Haziran'da yapılan görüşmede Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin beklentilerini iletmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, Berham Salih'e *"Kerkük, özel statüye kavuşturulmalı,"* demiştir.

Türkiye, Kerkük konusunda çıkış yolu ararken 14 Haziran'da ABD Başkanı George Bush, Irak'a beş saatlik sürpriz bir ziyarette bulunmuştur. George Bush yeni hükümetine destek sözü vererek, *"Amerika söz verdi mi tutar. Irak'ın başarılı olması ABD'nin çıkarınadır. Başarılı olmaya kararlıyız. Teröristleri ve tüm güçlükleri yenmek mecburiyetindeyiz,"* demiştir.

Nuri el Maliki'nin, ABD'den aldığı bu destek sonrasında, direnişi sona erdirmek ve güvenliği sağlamak için başta Sünniler olmak üzere bütün Iraklı grupları siyasal sisteme eklemlemeyi öngören Ulusal Barış Planı da Irak parlamentosu tarafından kabul edilmiştir.

28 maddeden oluşan planda, Irak birliklerinin ülke çapında güvenliğin denetimini devralması için bir takvim belirlenmesi istenmekte, Amerikan ve İngiliz askerlerinin geri çekilmesine ilişkin ayrıntılar yer almaktaydı. Genel af ilanının da bulunduğu planda, Irak halkına karşı suç işleyenlerin bu affın dışında tutulacağı belirtilmiştir.

Planda ayrıca, eski tutuklulara ve Irak ile Amerikan askerlerince öldürülenler için tazminat ödenmesi ve tutukluların, cezaevinde geçirdikleri sürenin askerlik görev süresine sayılması öngörülmüş, Irak'ın

devrik lideri Saddam Hüseyin'in Baas Partisi'ni destekleyenlere karşı yeni bir siyaset belirlenmesi istenmiştir. El Kaide terör örgütü ve Saddam'ın sertlik yanlısı destekçileri dışında siyasi sürece katılmak isteyen tüm gruplarla diyalog başlatılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yeni hükümetin kurulması ve Berham Salih'in ziyaretinden sonra Ankara, Irak kabinesinin bir diğer Kürt üyesi olan Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'yi ağırlamıştır. Çalışma ziyareti için 3 Temmuz'da Ankara'ya gelen Zebari'nin ziyareti Ankara'nın hem PKK hem de Kerkük konusundaki beklentilerini bir kez daha iletmesi için önemli bir fırsat olmuştur. Ankara, Hoşyar Zebari'ye bilinen beklentilerini aktarmış, terör örgütüyle mücadele konusunda daha aktif olunmasını istemiş, görüşmelerde Irak'taki teröristlerin Türkiye'ye iadesi konusu gündeme gelmiştir.

Hoşyar Zebari, bu tür suçluların bir kısmının Irak makamlarının sorumluluğunda, bir kısmınınsa koalisyon güçleri ya da ABD'nin sorumluğunda olduğuna dikkati çekmesinin ardından kendi sorumlulukları altında olanları, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra hiçbir gecikme olmadan Türkiye'ye iade edeceklerini söylemiştir.

ABD'nin ya da koalisyon güçlerinin yetkisinde olan konularıysa, ancak kendileriyle görüşüp halledebileceklerini, o konuda da ellerinden geleni yapacaklarını dile getirip Ankara'ya *"güzel mesajlar"* vermiştir. PKK konusundaki tutumu bilinmekte olan Hoşyar Zebari'nin Türkiye'nin gönlünü hoş eden mesajlar vermesinin nedeni, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile yaptığı görüşmede ortaya çıkmıştır. Hoşyar Zebari, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a, *"Sünni-Şii çatışmasının giderilmesi için liderliğinize ihtiyacımız var,"* demiştir. Diplomatik bir dille söylenen bu cümlenin çevirisi, *"Sünniler ile ilişkilerinizin iyi olduğunu biliyoruz. AKP, Sünnileri ikna ederse, Irak'ta direniş azalır,"* şeklindedir.

Türkiye ziyaretinin ardından Yunanistan'a giden Hoşyar Zebari, Ankara'daki sözlerini çabuk unutmuş, Atina'daki açıklamasıyla Türkiye'ye sınır ötesi operasyon uyarısı yapmıştır. Hoşyar Zebari,

Türkiye'nin Irak'ın egemenlik haklarına saygılı olması gerektiğini belirterek Kuzey Irak'ta PKK'ye karşı sınır ötesi harekâttan kaçınmasını istemiş, Türkiye'nin şimdiye kadar Irak sınırlarını ihlal etmediğini dile getiren Hoşyar Zebari, *"Ancak ileride böyle bir durum olursa o zaman bizim pozisyonumuz da değişir,"* diyerek bir kez daha Ankara'ya aba altından sopa göstermiştir.

Kürtler ABD'nin kendilerine sağlamış olduğu siyasal/stratejik avantajları en uç noktasına kadar değerlendirirken, AKP hükümeti, Türkiye'yi özellikle Irak politikasında Washington yönetiminin dümen suyuna sokacak bir adım atmıştır. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, 5 Temmuz'da Washington'da bir araya gelerek, iki ülke arasında ortak vizyon belgesi üzerinde karşılıklı mutabakata vardıklarını açıklamışlardır.

İki ülke bu belgeyle birleşik bir Irak'ta istikrarın, demokrasinin ve refahın teşvik edilmesi için ortak çalışma kararı almıştır. Ancak bu açıklama sonrasında nedendir bilinmez kimsenin aklına, *"Türkiye ile ABD'nin Irak'a ilişkin hangi ortak çıkarı bulunmaktadır,"* sorusunu yöneltmek gelmemiştir.

En basit anlatımıyla, 2003 yılındaki işgalin ardından ABD'nin desteği ile Kerkük Kürtleştirilmiş, PKK sınır ötesinde palazlanmış, Türkmenler adeta yok olma noktasına getirilmiştir. AKP hükümetinin, bütün bunları görmezden gelip ABD ile ortak vizyon belgesi oluşturma çabası, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal durumu tanımlar niteliktedir.

AKP'nin Türkiye'yi dış politikada ABD'nin dümen suyuna sokması, Washington yönetiminin koruyucu kanatları altında bulunan Iraklı Kürtleri daha da cesaretlendirmiştir. Kürt yönetiminin Başbakanı Neçirvan Barzani, 12 Temmuz'da Erbil'de bir askeri törende konuşurken, *"iyi eğitim görmüş silahlı kuvvetlere sahip olma hakkından"* söz etmiş, *"Haksızlıklara maruz kalan halkımızın, çağdaş askeri kriterlere göre eğitilmiş düzenli orduya sahip olma hakkı var. Peşmergeler, eskiden halkımızın özgürlüğünü koruyordu, bugün ise hal-*

kın kazanımlarını koruma ve savunmaya memurlar. Kürt güçleri kimseye saldırmayacak. Onlar halkımızı savaştan korumak için var," demiştir. Amcası Mesud Barzani de 19 Temmuz'da katıldığı bir toplantıda, Kürtlerin kendi devletlerini kurmasının doğal hak olduğunu, bunun ancak uygun zamanda gerçekleşebileceğini ileri sürmüş, *"Kürdistan Bölge Hükümeti, dış devletlerin desteğini arkasına alacak nitelikte olmalı. Kürdistan zengin bir ülke. Tüm Kürt ailelerine mutlu yaşam yaratmak görevimiz,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu açıklamadan beş gün sonra da Celal Talabani, komşu ülkelerin Irak'ın egemenliğine saygı göstermesi gerektiğini savunmuş ve Türkiye'nin Irak topraklarında operasyon yapmasına kesinlikle izin vermeyeceklerini dile getirmiştir.

Bütün bu açıklamalar aslında ABD'nin sağladığı koruma ile kendilerini dokunulmaz hisseden Kürtlerin Türkiye'den hiçbir şekilde çekinmediğini göstermekteydi.

Kürtlerin Türkiye aleyhtarı tutumu bu açıklamalarla sınırlı kalmamış, Mesud Barzani Türkiye'deki Kürt gençlerine de çengel atmıştır. Mesud Barzani, Türkiye'deki Kürt gençlerinin Irak'ın kuzeyinde Kürtçe öğrenim görmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması talimatı vermiştir.

İstanbul merkezli Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı Eğitim Komisyonu da Irak'ın bölgedeki üniversitelerde okumak isteyen öğrencilerin başvurularını kabul ettiğini duyurmuştur. Duhok ve Selahaddin üniversitelerinde eğitim almak isteyen öğrencilere, ön koşul olarak Kürtçe bilme zorunluluğu getirilirken, alınacak öğrenci sayısı da en çok 40 olarak belirlenmiştir. Kısa bir süre içinde söz konusu vakfa yüzlerce başvuru gelmiştir.

Türkiye ile Irak arasındaki ilişkiler, 2006 yılının ikinci yarısında ağırlıklı olarak PKK konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Mesud Barzani'nin koruyup kolladığı PKK, bahar ayları ile birlikte eylemlerini hızlandırmıştır.

Terörün yaz aylarında da tırmanışını sürdürmesi ve ardı ardı-

na önemli kayıpların verilmesi üzerine Dışişleri Bakanlığı uyarılarını Washington ve Bağdat'a ayrı ayrı iletmiştir. Aslında Türkiye, terörle mücadele konusunda ciddi bir açmaz içinde bulunmaktaydı. ABD izin vermediği için sınır ötesi operasyon düzenlenememekte, terör örgütü de günden güne siyasal ve ekonomik gücünü artırmaktaydı. Mesud Barzani'nin PKK'ye sağladığı desteğin önüne geçilemediği gibi Kürt partileri Bağdat'taki merkezi yönetimde de etkili bir konumda bulunmaktaydı. Ankara için PKK ile mücadelede adeta yer demir gök bakır olmuştur.

16 Temmuz'da toplanan Terörle Mücadele Kurulu'nun ardından Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Ali Tuygan, Irak'ın Ankara Büyükelçisi Sabah Ümran ve ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ross Wilson'u Dışişleri Bakanlığı'na çağırmış ve *"Terör örgütü, Irak'ın kuzeyinde rahatça hareket etmektedir. Ulusal ve yerel otoriteler ile işgal güçleri hiçbir önlem almamaktadır. Türkiye açısından bu durum kabul edilemez,"* demiştir.

Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek de aynı gün düzenlenen Bakanlar Kurulu'nun ardından yaptığı açıklamada,Türkiye'nin, Irak hükümeti ve müttefiki ABD'den uluslararası hukukun, anlaşmaların, ikili taahhüt ve iyi niyet beyanlarının gereği olarak, terör örgütünün Irak'ın kuzeyinden bertaraf edilmesini istediğini söylemiş, Ankara'nın beklentisini, Irak hükümetinin süratle komşusu Türkiye'ye yönelik bu tehdidin ortadan kaldırılmasını amaçlayan tedbirleri alması ve müttefiki ABD'nin de bu süreçte Irak hükümetine destek olması olarak açıklamıştır. Ancak yüksek perdeden yapılan bu açıklamalar, Washington yönetimini harekete geçirmeye yetmemiştir. ABD Ankara'nın bu beklenti ve uyarılarına, *"Tek taraflı bir operasyon makul olmaz. Irak'la işbirliği içinde olun. Ayrıca PKK sadece Kuzey Irak'ta yok, Avrupa'da ve Türkiye'de de var. Kuzey Irak'a girmek sorunu çözmeyecektir,"* yanıtını vermiştir.

Aynı tartışmalara ilişkin olarak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan, *"Türkiye ulusal güvenliği söz konusu olduğunda gerekli gör-*

düğü her türlü tedbiri, ilgili tüm kuruluşlar arasındaki istişare ve işbirliği çerçevesinde almaya hazır ve muktedirdir," açıklaması yapmıştır.

Washington yönetimi bir yandan işbirliği sözü verip Türkiye'yi sakinleştirmeye çalışırken, ABD'nin Dışişleri Bakanlığı'nın üst düzey yetkililerinden Matt Bryza yaptığı bir açıklamayla PKK tehdidinin ortadan kaldırılmasında başarı elde edemediklerini itiraf etmiştir.

Konuya ilişkin en üst düzey görüşme ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı George Bush arasında 22 Temmuz'da gerçekleşmiştir. Türkiye'de tepkilerin giderek artması üzerine George Bush, telefonla Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı aramış ve PKK ile mücadele konusunda Türkiye ile birlikte hareket edeceklerini söylemiştir.

Anlaşılan oydu ki; Washington yönetimi TSK'nin AKP'nin siyasal iradesini de aşarak Irak'ın kuzeyine girmesinden korkmaktaydı. Bu nedenle, Celal Talabani'ye de, *"Türkiye'ye karşı daha dikkatli açıklama yapın,"* talimatı verilmiştir. Bu talimatın ardından Celal Talabani, birkaç gün önceki tutumunu yumuşatmış, yaptığı yazılı açıklamada, Irak topraklarının Türkiye'ye yönelik saldırılarda kullanılmaması gerektiğini dile getirmek zorunda kalmıştır. Yine ABD'nin talimatı üzerine, göstermelik olarak PKK'nin Bağdat'taki bürosunun kapatılmasını sağlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ünal Çeviköz ile de görüşmüş, PKK'nin Irak'taki faaliyetlerinin durdurulması için geliştirdiği önlemler, bugüne kadar yapılanlar ve bundan sonra yapılacaklar hakkında bilgi vermiştir.

PKK ile mücadele konusunda bütün bu görüşmeler ve karşılıklı açıklamalarla dolu sürecin ardından ağustos ayı başında diplomasi kulislerine Türkiye, ABD ve Irak'ın bu uzun soluklu mücadele için *"terörle mücadele koordinatörü"* atamasının gündemde olduğu haberleri sızmıştır.

Bu haberlerin basına sızdığı gün, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Tarık Haşimi ile İstanbul'da

bir araya gelerek PKK'ye karşı önlem alınması için Sünni lideri devreye sokmaya çalışmıştır. Tarık Haşimi de, *"Türkiye'yi rahatsız edecek faaliyetlere izin vermeyiz. Hür türlü çabayı göstereceğimizi taahhüt ediyorum,"* diyerek söz vermiştir. Oysa, hemen herkes Irak'ta iplerin Tarık Haşimi'nin elinde olmadığını çok iyi bilmekteydi.

28 Temmuz'da Fransız *Liberation* gazetesi, Washington'ın *"hayır"* demesine karşın Ankara'daki yetkililerin sınır ötesi operasyondan söz ettiklerini belirterek Irak'ın kuzeyine bir müdahalenin, Türkiye'nin Washington ve AB ile de ilişkilerinde yıkıcı etkileri olacağı yorumunu yapmıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 12 Ağustos'ta da Irak Başbakanı Nuri el Maliki ile telefonla görüşmüş, Türkiye'nin terörle mücadelede tavizsiz bir kararlılık içinde olduğunu dile getirmiştir. Nuri el Maliki ise terör örgütünün Irak topraklarını üs olarak kullanmasına izin vermeyecekleri yönündeki taahhütlerini yinelemiştir.

Kerkük ve Kürdistan!..

2006 yılının yaz aylarında Kerkük konusunda önemli bir gündem maddesi olmuştur. Gerek Irak Anayasası'nda gerekse yeni hükümetin programında yapılmış olan düzenlemeler, Türkiye'nin diplomatik açıdan Kerkük'te önemli mevzi yitirmesine neden olsa da Dışişleri Bakanlığı'nın Ortadoğu Dairesi ile Irak Özel Temsilciliği *"kurtarabileceğimiz ne varsa kurtaralım"* yaklaşımı ile dikkatini bu kente çevirmiştir.

Kerkük'teki gerginliğin, Irak'ta bir iç savaşı tetiklemesinden korkulmaktaydı. Her ne kadar başta Bağdat olmak üzere Musul, Basra, Tıkrit, Necef ve Kerbela gibi önemli kentlerdeki şiddet eylemleri, iç savaş görüntüsü vermekteyse de, uluslararası toplum Kerkük'teki fitilin ateşlenmesiyle bu görüntünün çok daha vahim boyutlara ulaşacağından kaygı duyuyordu.

Washington'da Özgür Avrupa Radyosu'nun 23 Ağustos'ta düzenlediği bir toplantıda konuşan Uluslararası Kriz Grubu'nun Or-

tadoğu Direktörü Hiltermann, Iraklı Kürtlerin Kerkük'ü ve Kerkük petrolünü ele geçirmesine Türkiye'nin izin vermeyeceği görüşünü dile getirmiş, *"ABD Kürtlerin Kerkük'ü ele geçirmesini engellemezse kentte iç savaş çıkar,"* değerlendirmesini yapmıştır.

Bu uyarıdan iki gün sonra ABD'li eski Büyükelçi ve Irak uzmanı Peter Galbraith, bağımsız Kürdistan'ın kurulacağını savunarak Türkiye'nin dikkatini çekmiştir! Washington'daki Ortadoğu Enstitüsü'nde *Irak'ın Sonu* isimli kitabını tanıtan ABD'li uzman, Irak'ı tekrar birleştirmenin mümkün görünmediğini savunmuş, 1991 yılından beri bağımsız Kürdistan'ın varlığını sürdürdüğünü ileri sürmüş ve *"Diğer bağımsız ülkelerden tek farkı Birleşmiş Milletler üyesi olmamasıdır,"* demiştir.

İşte Washington yönetiminin bu ve benzeri yaklaşımından cesaret alan Kürt lider Mesud Barzani, Kürt parlamentosuna, *"Irak'ın kuzeyindeki bütün resmi kurum ve kuruluşlardan Irak bayrağının gönderden indirilmesi ve sadece Kürt bayrağının göndere çekilmesi,"* kararı alması talimatı vermiş ve parlamento da hiç gecikmeden talimatın gereğini yerine getirmiştir. Ancak Kürt liderin bu tutumu Bağdat'ta ciddi tepkileri beraberinde getirmiş, Başbakan Nuri el Maliki 4 Eylül'de bir talimat yayımlayarak, *"Ülkenin her santimetrekaresine Irak bayrağı çekilsin,"* emri vermiştir. Tepkilerin artması üzerine Mesud Barzani, *"Bunu Talabani'ye danışarak yaptım,"* demiştir.

Mesud Barzani'nin bu kararla *"çok ileri gittiğini"* düşünen Washington yönetimi yine çok fazla suya sabuna dokunmayan bir tepki göstermiştir. ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Zalmay Halilzad yaptığı açıklamada, Irak'ın ulusal sembolleriyle ilgili kararı anayasal süreç içinde Irak halkının vermesi gerektiğini belirtmekle yetirmiştir.

Gelişmelerle ilgili olarak İngiliz *Daily Telegraph* gazetesi, 5 Eylül tarihli ve Diyarbakır kaynaklı Oliver Poole imzalı haberinde, Iraklı Kürtlerin başarılarının(!) Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürtlere ilham verdiğini öne sürerek, *"Irak'ın Kürt liderlerinin kabadayılığı, Türkiye'deki aşırı unsurlara güç veriyor,"* yorumunu yapmıştır. Kürtler

bu noktadan sonra adımlarını hızlandırmıştır. 11 Eylül'de Kürt grupların bir süreden bu yana üzerinde çalıştığı *"Kürdistan Bölge Anayasa Taslağı"* kişisel katkı sağlaması için Mesud Barzani'ye teslim edilmiştir.

160 maddeden oluşan taslakta yasaların İslama uygunluğu esas alınmakta; Irak'ın kuzeyinde yaşayan azınlıkların yaşadıkları kent ve bölgelerde çoğunluğu oluşturmaları durumunda bunların konuştuğu dillere, referandum yoluyla Kürtçenin yanında resmi dil statüsü kazandırılabileceği düzenlenmekteydi.

Son dönemde yaşanan gelişmeler üzerine 13 Eylül'de Celal Talabani ve Mesud Barzani Süleymaniye'de bir araya gelmiş, Celal Talabani, Mesud Barzani'den *"atılacak adımların çok fazla gerginlik yaratmadan zamana yayılarak atılmasını"* istemiştir. Ancak asıl gerginliği iki hafta sonra bizzat kendisi yaratmıştır. Celal Talabani, ABD'nin kamu radyosu NPR'ye 26 Eylül'de verdiği demeçte, Türkiye, İran ve Suriye gibi komşu ülkeleri Irak'ın içişlerine müdahale etmekle suçlayarak, bundan vazgeçilmemesi durumunda Irak'ın da aynı şekilde karşılık vereceğini, o ülkelerdeki muhalif güçleri destekleyeceğini ve o ülkeler için sorun çıkaracağını açıklaması, Ankara'daki tansiyonu birdenbire yükseltmiştir.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, *"Açıklaması çirkindir. Herhalde bunu bir sürçülisan olarak etmiştir. Düzeltecektir, diye düşünüyorum,"* derken Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, NTV'ye yaptığı açıklamada, *"Terörle ilgili şu ülkenin yöneticisi, filanca aşiret şeyhi, 'dünün postal öpücüleri' şöyle demiş, böyle demiş... Şu anki terör algılamamızda bir değişikliğe neden olmaz. Biz inanıyoruz ki hâlâ terörün destekçileri dışarıdadır,"* sözleriyle tepkisini ortaya koymuştur. 27 Eylül'de ise basına açıklama yapan bir *"Dışişleri Bakanlığı yetkilisi"* Celal Talabani'nin bir kez daha Irak'ın Cumhurbaşkanı olduğunu unutarak bir Kürt aşiret reisi sıfatıyla konuştuğunu söylemiştir. 29 Eylül'de ise Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, *"Talabani şaşırtıcı konuşmalar yapıyor. ABD'ye bir iki ay konuk olursunuz, ama*

komşular önemlidir. Biz elektriği, mazotu sağlamazsak hayat bir günde durur," açıklamasını yapmıştır.

Bu açıklamalar peş peşe gelirken, dönemin AKP Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez ve CHP Tokat Milletvekili Orhan Ziya Diren, eylül ayının sonunda Irak'ın kuzeyine gitmiş ve bölgedeki temaslarının ardından ayrıntılı bir rapor hazırlamışlardır. Rapor, TBMM Başkanı Bülent Arınç, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Genelkurmay Başkanlığı ve siyasi parti genel başkanlarına da sunulmuştur. Raporda, sözde Kürdistan olarak adlandırılan Irak'ın kuzeyinin her açıdan dışa tam bağımlı durumda olduğu belirtilerek, *"Sanayisi olmayan, kurumları teşekkül etmemiş, ama devlet olma arzusu çok belirginleşmiş bu yapı, şimdilik komşu coğrafyalarla iyi ilişki kurmak ve ekonomik olarak güç kazanmak çabasında. Irak petrollerinin gelirlerinden aldığı payı artırma dışında, Kerkük petrollerinin tamamına sahip olmak için de çaba harcıyor,"* denilmiştir. Kerkük'ün ve oradaki petrollerin bu yapının hâkimiyetine girmesi ve bu coğrafyanın devletleşme çabalarının bölge barışı açısından son derece riskli olduğu vurgulanan raporda şu saptamalar yer almıştır:

> Irak Anayasası'na göre 2007 yılı sonunda Kerkük'te yapılması öngörülen referandum kesin olarak yapılmamalı. Bugünkü koşullarda yapılacak referandumda, Kerkük'ün sözde Kürdistan'a bağlanması yönünde karar çıkacağı çok açık. Şehre getirilen 600 bin Kürt'ün vereceği oylarla şekillenecek referandum sonrası, bölgede önü alınamaz bir kaos başlayacaktır. Türkmenlerle Arapların kabul etmeyeceği bu sonuçla, Kerkük'ün statüsünün değişmesi, bir iç savaşı tetikleyecektir. Türkiye, bu referandum için en az 10 yıllık bir normalleşme süreci istemelidir. TBMM, bu referandum sonrasında Kerkük'ün sözde Kürdistan'a bağlanması ve sonucunda iç savaş çıkması halinde, başta Türkmenler olmak üzere orada yaşayan tüm toplumların güvenliğini sağlamak için sınır ötesi barış harekâtı hakkının saklı olduğuna dair bir kararı tartışmalıdır. TBMM,

Kuzey Irak gündemli kapalı bir toplantı yapmalıdır. Türkiye, parçalanan Türkmenlerin birlik ve beraberlik içinde olmalarını, Irak yönetiminde siyasal olarak etkin bir güç haline gelmelerini teşvik etmelidir.

Irak'a geçişi sağlayacak ikinci bir sınır kapısı mutlaka açılmalıdır. Dicle nehri üzerinde projelendirilen Ilısu Barajı'nın inşaatına süratle başlanmalıdır. Bu baraj, Türkiye'nin elinde son derece önemli stratejik bir kozdur.

Başbakan Erdoğan ile Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Kerkük'ü de kapsayacak bir Irak ziyareti bugün ve önümüzdeki süreç için anlamlı ve yararlı olacaktır.

Turhan Çömez, Kerkük İl Meclisi Başkanı Rizgar Ali ile görüşmesinde odanın duvarında asılı olan Kürdistan haritasını, *"Bu harita doğru bir harita değil,"* diyerek indirtmiş ve bu tutumu bölgede büyük tartışma yaratmıştır.

Türkiye'deki bütün dikkatler Kerkük'e çevrilmişken Ankara'ya, Kürtlerin *"Irak Kürt Bölgesi Petrol Yasa Taslağı"* adı altında Kerkük petrolleri dahil tüm bölgenin petrol kaynaklarının Kürt Bölgesi'ne ait olduğunu vurgulayan bir yasa taslağı hazırlamış olduğu bilgisi ulaşmıştır. Hazırlanan yasa taslağı, Kürtlerin doğal kaynaklarla ilgili olarak anayasaya koydurmuş oldukları maddelere de açıklık kazandırıyordu. Kürtlere göre Irak Anayasası'nda petrol kuyularına ilişkin olarak sözü edilen *"mevcut saha"* 22 Ağustos 2005[42] öncesinde ticari üretimde olan ve bu tarihten önce, günde ortalama 20 bin varil petrol üreten petrol sahalarını ifade ediyordu. Taslakta, Kürt yönetimi hem mevcut hem de gelecekteki sahalardan pay istemekte ve tüm *"ihtilaflı topraklarda"* ve Kürt bölgesindeki gelecek sahalara ilişkin operasyonlarda bölgesel Kürt yönetimi tek yetkili kılınmaktaydı. Taslakta dikkati çeken *"ihtilaflı topraklarla"* ilgili 43. maddede,

(42) İbrahim Caferi hükümetinin kurulduğu tarih.

"Kürt Bölgesel Yönetimi'nin, burada yaşayan halkın bu toprakların referandumla Kürt bölgesine bağlanmasına karar vereceği kanaatine varması durumunda, referandum yapılmadan önce, Kerkük dahil ihtilaflı topraklarda istediği gibi petrol sözleşmesi yapabileceğini" hükme bağlamıştır. 51. maddede ise merkezi yönetim devre dışında bırakılmakta ve Kürt yönetimine sınır aşan sahalar konusunda komşu ülkelerle Irak hükümetinden bağımsız olarak ticari anlaşma yapma yetkisi verilmiştir.

Kürt Bölgesi Petrol Yasa Taslağı, Kürtlerin bağımsız bir devlet gibi hareket ettiklerinin son kanıtı olarak ortaya çıkmıştır.

ABD'nin çekilme hesapları yaptığı, Şiiler-Sünniler arasındaki çatışmanın yoğunlaştığı bir ortamda, Kürtler her geçen gün kazanımlarını ve etki alanlarını genişletmekteydiler. Kürtlerin Irak Anayasası'nın maddelerini kendi çıkarlarına göre yorumladıkları, bunu yasalaştırma yoluna gittikleri, Kerkük'ü hiçbir yasal dayanak olmaksızın kendi bölgelerine kattıkları, merkezi hükümeti hiçe saydıkları, bu yasa taslağının hiçbir tepki uyandırmaması da dikkatleri çekmiştir. Bu durum, Irak hükümeti ve komşu ülkelerin de Kürt bölgesini bağımsız bir devlet olarak algılama noktasına geldiklerini göstermiştir.

2006 yılının Ağustos ayının sonuna doğru ABD, PKK ile mücadele konusunda *"Türkiye'yi oyalamaya yönelik"* adımını atmış ve yeni oluşturduğu özel temsilcilik görevine, eski genelkurmay başkan yardımcısı emekli hava orgeneral Joseph Ralston'ı atamıştır.

Türkiye'de ise muhatabı Emekli Orgeneral Edip Başer olmuştur.

Özel temsilci ilk ziyaretini 12-13 Eylül'de yapmış, bu ziyareti sırasında sadece Türk mevkidaşı ile tanışmakla yetinmiştir. Emekli Orgeneral Edip Başer ile birçok kez görüşen Joseph Ralston'ın temaslarının Türkiye'yi oyalamaktan öte bir anlam taşımadığı kısa süre içinde anlaşılmıştır.

Türkiye, ABD'den bu konuda bir eylem planı beklerken Washington yönetiminin sorunun çözümünü zamana yayması, Ankara'da

ciddi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Türkiye dikkatini ABD'ye çevirmişken PKK ile mücadeleye yönelik –sözde de olsa– dikkate değer ilk adımlar Washington yönetiminden değil Bağdat'tan gelmiştir. Nuri el Maliki, 19 Eylül'de Ulusal Güvenlik Bakanı Şirvan Vaili'yi terörle mücadele özel temsilcisi olarak atamış, Irak hükümeti aynı gün yaptığı açıklamada, ülkedeki bütün PKK bürolarının kapatılacağını duyurmuştur. Bu gelişmenin hemen sonrasında Celal Talabani de BM'nin yıllık genel kurul toplantıları için geldiği New York'ta 25 Eylül'de *Newsweek* dergisine demeç vermiş; PKK'yi saldırılarını durdurması yönünde ikna ettiklerini ve birkaç gün içinde ateşkes ilan edileceğini ileri sürmüştür. Yunan *Elefterotipia* gazetesinde 1 Ekim'de yayımlanan demecinde ise terör örgütü PKK'nin bittiğini ve artık geleceğinin bulunmadığını açıklamıştır.

Terörle mücadeleyle ilgili Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, ekim ayı başındaki ABD ziyaretin sırasında önemli bir gündem maddesi olmuştur. ABD Başkanı George Bush ile terör örgütüyle mücadelede atılabilecek ortak adımlar konusu ele alınmış, Başbakan görüşmenin ardından düzenlediği basın toplantısında, *"Temennimiz odur ki terör örgütü silahını süratle bıraksın ve terör noktasındaki sıkıntıları insanlık adına hep birlikte mutlu bir sona kavuşturmuş olalım,"* demiştir. Bush, Washington yönetiminin bilinen görüşünü yinelemiş, üçlü koordinasyon mekanizmasına işaret etmiştir.

Sözün özü ABD yönetimi, terörle mücadele konusunda ipe un sermekteydi.

Washington'daki görüşmede Kerkük de gündeme gelmiş, Recep Tayyip Erdoğan, Başkan George Bush'a kaygılarını dile getirerek Kerkük'e özel statü verilmesini istemiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de Bush'a bu konuda hazırlanan bir dosyayı iletmiştir. Ancak gerek Erdoğan gerekse Gül, ABD'den çok umutlu dönmemiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 3 Ekim'de Irak Başbakanı Nuri el Maliki'ye de mektup göndererek PKK'nin Irak'taki varlığına karşı somut önlemler alınmasını talep etmiştir.

Türkiye açısından sıkıntı giderek artarken Irak bağlamında PKK ile mücadele konusu ABD açısından öncelikli bir noktada bulunmuyordu. Washington yönetimi için öncelik, Şii-Sünni çatışmasının sona erdirilmesi, petrol endüstrisinin yönetimi ve bölgesel Kürt yönetiminin merkezi hükümetteki etkisinin sürdürülmesi olmuştur. Bu çerçevede 6 Ekim'de Irak'a sürpriz ziyarette bulunan ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Erbil'de Mesut Barzani ile bir araya gelmiş, görüşmede Irak petrolünün yönetimiyle ilgili anlaşmazlığın aşılması için formül aranmıştır.

PKK ile mücadele konusunda ABD'den beklediği desteği alamayan AKP hükümeti, sorunu Nuri el Maliki hükümeti üzerinden çözmeye karar vermiş, merkezi yönetimin Kürtler üzerinde hemen hiçbir etkisinin olmadığını hesaba katmayan hükümet Nuri el Maliki'yi Ankara'ya davet etmiştir.

Ancak Iraklı bakanlar ile Irak'ın Terörle Mücadele Özel Temsilcisi Şirvan el Vaili ile birlikte Ankara'ya gelmesi planlanan Nuri el Maliki'nin 16 Ekim'de gerçekleştirmesi beklenen ziyareti son dakikada Bağdat'taki *"kum fırtınası"* gerekçe gösterilip ertelenmiştir. Kısa bir süre sonra Nuri el Maliki'nin, söz konusu gerekçeyle ziyaretini ertelemiş olmasının arkasında ABD ve Kürtlerin, *"El Maliki, Türkiye ile sınır ötesi operasyon konusunda anlaşma yapabilir,"* korkusunun yattığı ortaya çıkmıştır.

Daha sonra yürütülen bir dizi temas sonucu ziyaret tarihi yeniden belirlenmiş ve Nuri el Maliki, Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'nin de aralarında bulunduğu 6 bakan ve PKK ile Mücadele Özel Temsilcisi Şirvan el Vaili ile birlikte 16 Kasım'da Ankara'ya gelmiştir. Ancak, Türkiye özellikle PKK ile mücadele konusunda ziyaretten beklediği sonuçları alamamıştır.

2006 yılının son günlerine ABD'nin Irak Çalışma Grubu'nun raporu ile Milli İstihbarat Teşkilatı'nın, *"Kürtler Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının denetimini ele geçirebilir,"* uyarısı ve Saddam Hüseyin'in idam edilmesi damgasını vurmuştur.

ABD kongresinin telkiniyle, Irak'taki durumu araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere kurulan bağımsız Irak Çalışma Grubu'nun raporunda, Türkiye'nin görüşlerine paralel bir şekilde, Irak Anayasası'nda öngörüldüğü gibi 2007 yılı sonundan önce Kerkük'ün geleceğiyle ilgili referandum düzenlenmesinin bölgeyi şiddete boğabileceğine işaret edilerek, bu nedenle referandumun *"ertelenmesi gerektiği"* belirtilmiştir.

Raporda ayrıca *"Türkiye'nin, Irak'taki Kürtlerin bağımsızlık ilan etme yoluna gitmeleri durumunda, bunu engellemek için Kuzey Irak'a asker gönderebileceği, İran'ın da aynı şekilde güney Irak'a istikrar ve petrol bölgelerinin kontrolünü almak için asker gönderebileceğine"* işaret edilmiştir.

MİT'in uyarısı ise ekim ayında kaleme alınmış ancak aralık ayında basına sızmıştır. *"Gizli"* ibaresiyle Genelkurmay, Dışişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na gönderilen raporda, Kürt yönetimi tarafından hazırlanan Irak Kürt Bölgesi Petrol Yasa Taslağı'nın, Türkiye açısından taşıdığı riskleri anlatılmış, ayrıca Kürt Bölgesel Yönetimi'nin, *"Irak merkezi hükümetini devre dışı bırakarak müstakil bir devlet gibi hareket etme noktasına geldiği,"* saptaması yapılmıştır. MİT ilgili kurumlara *"Gelişmelerin hassasiyetle izlenerek, Türkiye bakımından alınabilecek tedbirlere ağırlık verilmesinde fayda görülmektedir"* uyarısında bulunmuştur. Taslağın yasalaşması halinde Kürt Bölgesel Yönetimi'nin üçüncü ülkelerle petrol anlaşmaları yapabileceğini ve Kerkük-Yumurtalık Petrol Hattı dahil bölgedeki tüm kontrolü ele geçirebileceğini vurgulayan MİT, Aralık 2007'de yapılacak referandum öncesinde yaşanabilecek gelişmelere işaret etmiştir. Zira, bu taslağa göre Kürtler, Kerkük'te yaşayan halkın referandumla Kürt bölgesine bağlanacağı kanaatine varırsa, referandumdan önce bile petrol sözleşmesi yapabilecektir.

MİT'in yaptığı bu uyarının ne kadar dikkate alındığı bilinmez ama Mesud Barzani'nin danışmanlığını yapmakta olan emekli

ABD Büyükelçisi Peter Galbraith, yılın son günlerinde *Le Monde* gazetesindeki makalesinde Irak'ın bölünmesini savunurken Kürtlerin uzak olmayan bir gelecekte bağımsız olacağını ileri sürmüştür.

Saddam Hüseyin Darağacında...

Yeni yılın sonu gününe girerken, yargılanması sonucunda hakkında idam kararı verilen devrik lider Saddam Hüseyin Bağdat'ta Şiilerin yaşadığı Kazimiye'deki eski bir istihbarat binasında asılarak idam edilmiştir. Görgü tanıklarına göre Saddam Hüseyin, yüzünün örtülmesini istememiş, hiç titrememiş ve cellatlar ilmiği boynuna geçirirken kısa bir dua okumuştur. Yargıç Münir Haddad, Saddam Hüseyin asılmadan önce, *"Umarım birlik içinde kalırsınız. Sizi uyarıyorum, İran koalisyonuna güvenmeyin, bu insanlar çok tehlikeli,"* demiştir. Saddam Hüseyin'in idam edilmesi dünyada geniş yankı bulurken AKP hükümetinden herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Dışişleri Bakanlığı yetkilileri idamı, *"Irak'ın iç meselesi"* olarak değerlendirmiş, idam sırasında *"uyuduğu"* açıklanan ABD Başkanı George Bush, Saddam Hüseyin'in adil yargılandığını söylemiştir. Avrupa Birliği idamın *"barbarca"* olduğunu vurgularken İngiltere ve İsrail'den infazı destekleyen açıklamalar yapılmıştır. Birçok Arap ülkesi, idamın zamanlamasına dikkat çekerek Kurban Bayramı'nda gerçekleştirilen infazı şaşkınlıkla karşıladıklarını duyurmuşlardır.

Irak'ın devrik liderine verilen ölüm cezasının hızla infaz edilmesi birçok soru işaretini de beraberinde getirmiştir. Saddam Hüseyin'in hemen idam edilmesiyle birlikte, ABD'nin Ortadoğu'ya ilişkin *"gizli dosyaları"* da kapanmıştır. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Avrupa ile yakın işbirliği yapmış olan Saddam Hüseyin, ölüme sırları ile birlikte gitmiştir. Saddam Hüseyin'in hemen idam edilmesi, son 30 yılda ABD'nin Ortadoğu'daki faaliyetlerine ilişkin önemli bilgileri ortadan kaldırmış, 1990 yılında Körfez Savaşı'na giden süreçte düğmeye kimin bastığı, bu dönemde Irak ile ABD arasında yapılan pazarlıklar, CIA'nın düzenlediği operasyonlara ilişkin bilgiler de ta-

rihin gizli dosyaları arasında kalmıştır. Saddam Hüseyin'in ölümü ile birlikte tarihin karanlık sayfalarına gömülen bir başka konu da Irak'ın 1988 yılında Kürtlere yönelik yaptığı Enfal operasyonu olmuştur. Dava görülürken Türkiye'nin Kürtlere yönelik saldırıda Irak ile işbirliği yaptığı iddiaları ortaya atılmış, mahkemeye konuyla ilgili bir belge bile sunulmuştur. Türk yetkililer böyle bir işbirliğinin olmadığını hemen açıklasalar da, o dönemde Irak'ın tek hâkimi olan Saddam Hüseyin'in belgenin gerçek olup olmadığı konusunda hiç fikri alınmamıştır.

İdamın ardından Kürt grupların *"Irak ordusu, Türk ordusu ile işbirliği içinde hareket etti"* iddialarının doğru olup olmadığı hiç anlaşılamayacak, Türkiye ise zan altında kalmaya devam edecektir. Saddam Hüseyin'in Iraklı Kürtlere ya da Şiilere yönelik giriştiği operasyonlarda yabancı ülkelerin parmağı ya da desteği olup olmadığı da bundan sonra hiçbir zaman öğrenilemeyecektir. Saddam Hüseyin'in, idamı ile karanlık kalan bir diğer konu da Halepçe katliamı olmuştur. Dönemin Başkan Yardımcısı Tarık Aziz, ABD askerlerinin kendisini tutuklamasının ardından bu katliamda Kürt liderlerin de parmağı olduğunu ileri sürmüştür. Gerekçe olarak da Kürt liderlerin bu katliamı kullanarak uluslararası kamuoyundan destek alma çabasını göstermiştir.

Bir başka karanlıkta kalacak konu ise Kürt lider Mesud Barzani ile Saddam Hüseyin arasındaki ilişki olmuştur. Mesud Barzani'nin, Bağdat yönetimine karşı ayaklanmış olsa da Saddam Hüseyin ile ilişkisini koruduğu bilinmekteydi. Saddam Hüseyin'in idamı ile Ortadoğu'da *"Batı normları ile ters düşen"* hiçbir liderin güvende olmadığı da ortaya çıkmıştır.

2007 yılının ilk aylarında Irak'ta meydana gelen sıcak gelişmeler Ankara için bu yılın da hareketli geçeceğini göstermiştir. Aslında son bir buçuk yıl içinde Irak'ta artarak devam eden şiddet ülkeyi iç savaşın eşiğine getirmiş, ABD askerlerinin güvenliğine yönelik tehdit en üst noktaya ulaşmıştır. 2006 yılı sonuna doğru hazırlanmış olan

Irak Çalışma Grubu'nun raporu da Washington yönetiminin Irak stratejisinde yeni açılımlara olan gereksinimini göstermekteydi.

Bu yeni stratejiye göre, önderlik Iraklılarda olmalı, aşırı gruplar izole edilmeli, siyasi ilerleme sağlanmalı, siyasi ve ekonomik çabalar çeşitlendirilmeydi. Bunun yanı sıra Irak'ın yeniden istikrara kavuşturulması için bölgesel bir yaklaşımın öne çıkarılması gerekmekteydi.

Bu yeni yaklaşım –kazanımlarının tehlike altına girmesi kaygısıyla– Kürtleri tedirgin etmiştir. Rapora, George Bush yönetiminin tepkisi de sert olmuştur.

Diğer yandan 2007 yılının başında; aralık ayı içinde yapılması öngörülen Kerkük referandumu konusunda ABD'nin, Irak hükümetinin, Iraklıların ve bölge ülkelerinin farklı yaklaşımları daha fazla belirginleşmeye başlamıştır. ABD'nin Irak Büyükelçisi Zalmay Halilzad, Kerkük sorununun çözümünden Iraklı liderlerin sorumlu olduğunu belirtmiş, Irak Anayasası'nın gerekli çözümleri içerdiğine dikkati çekmiştir. Bir anlamda, ABD Kerkük gibi ateşten bir topu elinde tutmak yerine, sorunun çözümünü Iraklılara hava etme yaklaşımını benimsemiştir.

Irak Çalışma Grubu'nun raporunda da Kerkük referandumunun mevcut koşullarda yapılmaması görüşü, Washington yönetiminin, adeta pimi çekilmiş bir bombaya dönüşen Kerkük'e ilişkin daha akılcı yaklaşmaya başladığının göstergesi olmuştur. Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin yeni Irak stratejisine kısmen destek vermiştir. Ortada olan bütün bu hassasiyete karşın Irak hükümeti de ABD gibi Kerkük sorununun anayasasının 140. maddesi çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğini savunmakta, Türkiye'nin hassasiyetlerinden dolayı Kerkük'e olan ilgisini Irak'ın içişlerine karışmak olarak algılamaktaydı.

Yeni yılın ilk günleri ile birlikte Ankara, Kerkük'teki nüfus hareketlerini mercek altına almıştır. Gerek MİT gerekse Genelkurmay İstihbarat Dairesi'nin hazırladığı raporlar Irak'ın kuzeyinden Kerkük'e 600 bin Kürt getirildiğini göstermekteydi. Bu raporlarda yer

IV

BUGÜN

'Kürtlerle Temas Kurun'

Irak, Ocak-Şubat 2007 itibarıyla gerçekten tam bir iç savaş görüntüsü vermekteydi. George Bush yönetiminin, başarısını da başarısızlığını da belirleyecek olan temel unsur bu planın uygulanmasından çıkacak sonuç olmuştur. Bu nedenle, Ankara'nın Kerkük ve PKK konusundaki hassasiyet ve kaygılarını görmezden gelen Washington yönetimi, Türkiye'nin Kürtlerle arasında yaşanmakta olan gerilimden sıkıntı duymaktaydı. ABD'ye göre bu konular üzerinde çok fazla enerji harcamaya gerek yoktu.

Washington yönetimi, Bağdat'ın yanı sıra ikinci bir sıkıntı kaynağının ortaya çıkmasını istememiştir. Getirdikleri formül de Ankara'nın Kürtlerle yakın ilişki kurması olmuştur. ABD böyle düşünürken, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Türkiye'nin kaygılarını ve hassasiyetlerini bir kez daha Washington yönetimine iletmek üzere şubat ayı başında ABD'ye gitmiştir.

Görüşmelerde PKK ve Kerkük konusu öne çıkmış, ancak ABD'nin PKK'ye karşı harekete geçmesi, Kerkük referandumunun ertelenmesi konularında ABD tarafından somut garantiler alınamamıştır. Bunlara karşılık Washington yönetimi güçlü bir şekilde, *"PKK sorununu bizimle değil Iraklı Kürtlerle çözün. Onlarla diyalog kurmadan bu sorunu çözemezsiniz. Barzani ile görüşün,"* telkininde bulunmuştur.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Washington'dan döner dönmez, bu kez Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt Washington'a gitmiştir. Bu ziyaretler sonrasında, AKP hükümeti gelişmeleri değerlendirmeye almış ve ABD'nin telkinleri doğrultusunda Türkiye'nin Iraklı Kürtlere ilişkin yaklaşımında değişikliğe gidilmesi görüşü tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar sürerken, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın şubat ayı başında İstanbul'da ABD'nin eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrooke ile bir görüşme yaptığı ve bu görüşmede Richard Holbrooke'un, *"Kürtlerle mutlaka temas kurun"* telkininde bulunduğu ortaya çıkmıştır.[43]

Richard Holbrooke, Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik telkinlerini 12 Şubat tarihli *Washington Post*'ta yayımlanan *"Türkler ve Kürtler İçin Fırsat mı?"* başlıklı yazısında da gündeme taşımıştır. Yazıda şu görüşler yer almıştır:

> Buraya, vatandaşlarının dediği gibi Kürdistan veya Türklerin dediği gibi Kuzey Irak diyebilirsiniz. Ama her iki halde de 4 milyonluk halkının 2005 referandumunda ortaya konduğu gibi yüzde 98'lik ezici çoğunluğu Irak'ın bir parçası olarak kalmak istemiyor. Onları bu nedenle kim suçlayabilir?.. Burada Ortadoğu'da olduğunuz hiç hissedilmiyor. Irak bayrağı yasak, sadece Kürdistan bayrağı dalgalanıyor...
>
> Winston Churchill ve Gertrude Bell tarafından 1921 Kahire Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazından Irak denilen bir ulus ortaya çıkartıldıktan sonra, Türkiye ve İran Kuzey Irak'taki Kürtlerin bağımsızlığından, her ikisi de sınırlarının dibindeki bir bağımsız Kürdistan'ın kendi büyük Kürt nüfuslarında ayrılıkçı hareketleri teşvik edecek olması ihtimalinden korktular.
>
> Bu korkular simetrisi NATO müttefikimiz ile 'şer ekseni'nin kayıtlı o üyesi arasında, Türkiye ve İran'ın ikisine de karşı baskınlar düzenleyen terörist grup PKK'ye karşı koymak amacıyla yarı-gizli temas-

---

(43) Bahadır Selim Dilek, "Washington Söyletti"; *Cumhuriyet*, 21.02.2007.

> lara ve belirli ölçüde işbirliğine yol açtı. O üslerden bazılarına sınırlı bir Türk askeri harekâtını göz ardı etmiyorum. Özellikle, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, bir seçim yılında şahin rakiplerine karşı güçlü milliyetçi kozlar ortaya koymak konusunda muazzam siyasi baskı altında olduğu için...
>
> Arkalarındaki tarih ne olursa olsun, Türkiye ve Irak Kürdistanı birbirlerine muhtaçlar. Kürdistan, Türkiye ile güneydeki kaos arasında bir tampon olabilir. Buna karşılık, Türkiye de, teknik olarak Irak'ın parçası olsa da, işlevselliğini yitirmiş bir Bağdat hükümetinden fiilen kopmuş bir Kürdistan'ın hamisi olabilir...

Bütün bu mesaj alışverişi ve telkinler arasında Abdullah Gül'ün ABD'deki izlenimlerini de hesaba katan Recep Tayyip Erdoğan, Richard Holbrooke ile yaptığı görüşme sonrasında, *"Kuzey Irak'taki bölgesel Kürt hükümeti ile ilişkileri geliştirecek adımlar atılabilir. Yeter ki bu yakınlaşma huzur getirsin, olumlu gelişmelere yol açsın. Eğer atacağımız her adım bizim için huzur getirecekse, onlar için huzur getirecekse biz buna her zaman varız,"* demiştir.

Bu, Türkiye'nin Kürt politikasında önemli bir açılıma işaret etmekteydi. Recep Tayyip Erdoğan'ın işte bu cümleleri, siyasal açıdan meşruiyet sıkıntısı çekmekte olan Iraklı Kürtlerde büyük sevinç yaratmıştır. IKDP Dış İlişkiler Sorumlusu Sefin Dizayi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın *"pozitif ve etkileyici açıklamalarından dolayı"* kendisine teşekkür ettiklerini söylemiştir.

Mesud Barzani de *"Türkiye ile komşu olduklarından"* diyalog girişimlerini memnuniyetle karşıladıklarını dile getirmiştir. Türkiye'nin güney komşusunun Irak olduğunu görmezden gelen Kürt lider, *"Bölgede yaşayan 40 milyonluk Kürt nüfusa İran, Türkiye ve Suriye alışmalıdır,"* diyebilme cesaretini göstermiştir. Ancak, ciheti askeriye, *"IKDP ve IKYB, PKK'ye destek vermektedir. O destek ortadan kalkmadan görüşülmesi söz konusu olamaz"* yaklaşımını korumaktaydı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın ABD'ye yaptığı geziyi değerlendirirken bir gazetecinin, *"Kuzey Iraklı Kürtlerle*

siyasi diyaloğa girilmesinin ne zararı olabilir? Türkiye'nin korkularının üstesinden gelmesi gerektiğini söylediniz," yönündeki sorusuna verdiği şu yanıt, hükümetin adım atmasının önüne geçmiştir:

"Ben askerim. Çok önemli bir görevim, terörle mücadele. PKK'yi siyasi olarak görenle benim asker olarak konuşmama imkân yok. Ama görüşen görüşür. PKK'yi terörist görmüyor. Şu anda iki grup da PKK'ye tam olarak destek veriyor. Şu anda PKK'nin en büyük destekçisi, kuzeydeki iki gruptur. Bunu çok iyi biliyoruz. Bu konularla ilgili olanlar da biliyor. Ben kimsenin iradesine ipotek koyacak değilim. Asker olarak konuşuyorum. Ama siyaseten kim görüşürse görüşür, ona bir şey diyemem. Ben PKK'ye destek verenle oturup ne konuşacağım? 'PKK'ye destek vermeyin' mi diyeceğim. Veriyor. C-4'leri de patlayıcıları da bunlardan alıyor. Eğer hayır bunları yapmıyor derlerse ben bir şey diyemem."

Bir süre sonra ciheti askeriye de söz konusu çekincelerini kaldırmış, hükümete Kürtlerle görüşülmesi için yeşil ışık yakmıştır. Bütün bu tartışmalar arasında Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Şam'a resmi bir ziyaret yapmıştır. Celal Talabani, 27 yıl sonra bu ülkeyi ziyaret eden ilk Irak Cumhurbaşkanı olmuştur.

Celal Talabani, ziyaret sırasında 2003 yılındaki işgalin başından bu yana Irak'ı istikrarsızlaştırmakla ve teröre destek vermekle suçlanan ve bu nedenle de Irak'a ilişkin görüşmelerin dışında tutulan Suriye'ye övgü dolu cümleler sarf etmesi uluslararası kamuoyunda şaşkınlıkla karşılanmıştır. Gelişmeler, MGK'nin şubat ayı toplantısına da damgasını vurmuştur. Hükümet kanadı, ABD'nin telkinleri doğrultusunda Kürtler ile temas kurulması konusunu kurulun gündemine taşımış ve sonuçta askerin koyduğu çekincelerin aşılmasının ardından yeni sürece ilişkin ilk adım atılmıştır. MGK bildirisinde, Irak'ın toprak bütünlüğü, siyasi birliği ve istikrarının sağlanması için Irak'ın komşuları olarak sürece canlılık kazandırılması ve bölge ülkeleriyle temasın artırılması önerilmiş, Irak'ın kuzeyinden gelen terör tehdidinin ve Kerkük'ün statüsüne ilişkin uzlaşmazlığın Irak'ta yarattığı istikrarsızlık

ve gerilimin aşılabilmesi için siyasi ve diplomatik çabaların yoğunlaştırılması kararı alınmıştır. PKK ve Kerkük konusunda ABD, Irak, İran, Suriye ve Kürt yönetimi ile temasın sağlanmasına vurgu yapılmış, ancak temasların kim tarafından, hangi düzeyde, ne zaman ve hangi içerikte yapılacağı hükümetin takdirine bırakılmıştır.

İşte bu karar, Türkiye'nin Kürt politikasındaki en önemli kırılma noktasını oluşturmuştur. Türkiye, Kürt açılımı çerçevesinde atacağı adımlar üzerine çalışırken 10 Mart'ta Irak'a komşu ülkeler ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri Bağdat'ta bir araya gelmiştir. Bağdat'ta gerçekleştirilen konferansı diğer komşu ülkeler toplantılarından farklı kılan, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin de toplantıya katılması ve ABD'nin 28 yıldır diplomatik ilişki kurmadığı İran ve teröre destek vermekle suçladığı Suriye ile aynı masada oturması olmuştur.

Bu konferansın ardından ABD, Irak'ta tüm dikkatini ve enerjisini, Bağdat Güvenlik Planı üzerine yoğunlaştırmıştır. Bağdat ve çevresinde direnişçilerin kökünü kazımayı hedefleyen planın uygulanması konusunda sorunlar yaşayan ABD, plan dahilinde gerçekleştirilen operasyonlarda ciddi kayıplar vermiştir. Bu çerçevede, General David Petreaus'ın, Bağdat'a gönderilen 21,500 askere ek olarak 2400 asker daha istediği bilgisi sızmış, bu da ABD'nin ciddi anlamda sıkıntı çekmekte olduğunu göstermiştir. Direnişçilerin kökünü kazımak gibi zor bir misyonu olan planının başarısız olması ve ABD'nin kayıplarının artması durumunda, ABD'nin yeni bir Vietnam hezimetine sürüklenebileceği değerlendirmeleri ağırlık kazanmıştır. Üstelik bu değerlendirmeler Pentagon'un, Irak'ta son bir yıldaki gelişmeleri değerlendirdiği raporun ortaya çıkmasından sonra daha da güçlenmiştir. Raporda, ABD'nin gerçekleştirmeyi planladığı öncelikli konular arasında yer alan; Irak'ta petrol dağıtımını düzenleyecek yasanın onayı, eski Baasçıların siyasi sürece entegre edilmesi, yerel seçimler düzenlenmesi ve anayasanın tadilatı konularında herhangi bir gelişme sağlanamadığı belirtilmekteydi.

siyasi diyaloğa girilmesinin ne zararı olabilir? Türkiye'nin korkularının üstesinden gelmesi gerektiğini söylediniz," yönündeki sorusuna verdiği şu yanıt, hükümetin adım atmasının önüne geçmiştir:

"Ben askerim. Çok önemli bir görevim, terörle mücadele. PKK'yi siyasi olarak görenle benim asker olarak konuşmama imkân yok. Ama görüşen görüşür. PKK'yi terörist görmüyor. Şu anda iki grup da PKK'ye tam olarak destek veriyor. Şu anda PKK'nin en büyük destekçisi, kuzeydeki iki gruptur. Bunu çok iyi biliyoruz. Bu konularla ilgili olanlar da biliyor. Ben kimsenin iradesine ipotek koyacak değilim. Asker olarak konuşuyorum. Ama siyaseten kim görüşürse görüşür, ona bir şey diyemem. Ben PKK'ye destek verenle oturup ne konuşacağım? 'PKK'ye destek vermeyin' mi diyeceğim. Veriyor. C-4'leri de patlayıcıları da bunlardan alıyor. Eğer hayır bunları yapmıyor derlerse ben bir şey diyemem."

Bir süre sonra ciheti askeriye de söz konusu çekincelerini kaldırmış, hükümete Kürtlerle görüşülmesi için yeşil ışık yakmıştır. Bütün bu tartışmalar arasında Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Şam'a resmi bir ziyaret yapmıştır. Celal Talabani, 27 yıl sonra bu ülkeyi ziyaret eden ilk Irak Cumhurbaşkanı olmuştur.

Celal Talabani, ziyaret sırasında 2003 yılındaki işgalin başından bu yana Irak'ı istikrarsızlaştırmakla ve teröre destek vermekle suçlanan ve bu nedenle de Irak'a ilişkin görüşmelerin dışında tutulan Suriye'ye övgü dolu cümleler sarf etmesi uluslararası kamuoyunda şaşkınlıkla karşılanmıştır. Gelişmeler, MGK'nin şubat ayı toplantısına da damgasını vurmuştur. Hükümet kanadı, ABD'nin telkinleri doğrultusunda Kürtler ile temas kurulması konusunu kurulun gündemine taşımış ve sonuçta askerin koyduğu çekincelerin aşılmasının ardından yeni sürece ilişkin ilk adım atılmıştır. MGK bildirisinde, Irak'ın toprak bütünlüğü, siyasi birliği ve istikrarının sağlanması için Irak'ın komşuları olarak sürece canlılık kazandırılması ve bölge ülkeleriyle temasın artırılması önerilmiş, Irak'ın kuzeyinden gelen terör tehdidinin ve Kerkük'ün statüsüne ilişkin uzlaşmazlığın Irak'ta yarattığı istikrarsızlık

ve gerilimin aşılabilmesi için siyasi ve diplomatik çabaların yoğunlaştırılması kararı alınmıştır. PKK ve Kerkük konusunda ABD, Irak, İran, Suriye ve Kürt yönetimi ile temasın sağlanmasına vurgu yapılmış, ancak temasların kim tarafından, hangi düzeyde, ne zaman ve hangi içerikte yapılacağı hükümetin takdirine bırakılmıştır.

İşte bu karar, Türkiye'nin Kürt politikasındaki en önemli kırılma noktasını oluşturmuştur. Türkiye, Kürt açılımı çerçevesinde atacağı adımlar üzerine çalışırken 10 Mart'ta Irak'a komşu ülkeler ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri Bağdat'ta bir araya gelmiştir. Bağdat'ta gerçekleştirilen konferansı diğer komşu ülkeler toplantılarından farklı kılan, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin de toplantıya katılması ve ABD'nin 28 yıldır diplomatik ilişki kurmadığı İran ve teröre destek vermekle suçladığı Suriye ile aynı masada oturması olmuştur.

Bu konferansın ardından ABD, Irak'ta tüm dikkatini ve enerjisini, Bağdat Güvenlik Planı üzerine yoğunlaştırmıştır. Bağdat ve çevresinde direnişçilerin kökünü kazımayı hedefleyen planın uygulanması konusunda sorunlar yaşayan ABD, plan dahilinde gerçekleştirilen operasyonlarda ciddi kayıplar vermiştir. Bu çerçevede, General David Petreaus'ın, Bağdat'a gönderilen 21,500 askere ek olarak 2400 asker daha istediği bilgisi sızmış, bu da ABD'nin ciddi anlamda sıkıntı çekmekte olduğunu göstermiştir. Direnişçilerin kökünü kazımak gibi zor bir misyonu olan planının başarısız olması ve ABD'nin kayıplarının artması durumunda, ABD'nin yeni bir Vietnam hezimetine sürüklenebileceği değerlendirmeleri ağırlık kazanmıştır. Üstelik bu değerlendirmeler Pentagon'un, Irak'ta son bir yıldaki gelişmeleri değerlendirdiği raporun ortaya çıkmasından sonra daha da güçlenmiştir. Raporda, ABD'nin gerçekleştirmeyi planladığı öncelikli konular arasında yer alan; Irak'ta petrol dağıtımını düzenleyecek yasanın onayı, eski Baasçıların siyasi sürece entegre edilmesi, yerel seçimler düzenlenmesi ve anayasanın tadilatı konularında herhangi bir gelişme sağlanamadığı belirtilmekteydi.

ABD'nin Bağdat'taki direnişi kırma çabaları sürerken Kerkük konusu bu kez Türkiye ile Arap ülkeleri arasında sıkıntı yaşanmasına neden olmuştur. Arap ülkelerinin daveti üzerine Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Kahire'deki Arap Birliği Dışişleri Bakanları toplantısına katılmıştır. Gerek Arap Birliği toplantısına, gerekse Abdullah Gül'ün kişisel temaslarına, Kerkük konusu damgasını vurmuştur. Gül, Irak'taki durumun kaygı verici boyutta olduğunu ifade etmiş, Kerkük'te yaşanacak olumsuz gelişmelerin sadece Irak'ı değil tüm bölgeyi olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Mısır Dışişleri Bakanı Ahmed Ebu Geyt de, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasını, milislerin dağıtılmasını, ordu ve hükümet kurumlarının yeniden yapılandırılmasını istediklerini ifade etmiştir. Ancak Geyt'in, *"Kerkük'e bir Arap kenti gözüyle bakıyoruz ve öyle korunmasını istiyoruz. Kerkük'e özel bölge denmesi sorunu çözmez,"* yönündeki değerlendirmesi, Arap ülkelerinin lideri olduğunu ileri süren Mısır'ın, Kerkük sorununun çözümü konusundaki bakış açısını ortaya koymuş, Türkiye'nin *"Kerkük bir Irak şehridir"* yönündeki resmi yaklaşımıyla ters düşmüştür.

Irak'a Sert Nota...

Kerkük tartışmalarının alevlendiği sırada Mesud Barzani, Türkiye'yi adeta çileden çıkaran bir açıklamayla gündeme damgasını vurmuştur.

El Arabiya televizyonuna açıklama yapan Kürt lider, Türkiye'nin Kerkük'e müdahale etmesi halinde kendilerinin de Diyarbakır'a ve Türkiye'nin güneydoğusundaki diğer kentlere müdahale edeceklerini söylemiş ve *"Eğer Türkler sadece birkaç bin Türkmen için Kerkük'e karışırsa, o zaman biz de Türkiye'deki 30 milyon Kürt için harekete geçeriz,"* demiştir. Kürt lider Kürtler için bağımsızlık ve bir devlete sahip olmanın, meşru ve yasal bir hak olduğunu dile getirmiştir. Mesud Barzani'nin bu açıklaması AKP'nin Irak'ın kuzeyine yönelik olarak ABD'nin telkinleri(!) doğrultusunda kurgulamaya çalıştığı politikasının sorgulanmasına neden olmuştur. Bununla birlik-

te tepkiler de arka arkaya gelmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Mesud Barzani'nin haddini aştığını ifade etmiş, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de Amerikalı mevkidaşı Condoleezza Rice'ı arayıp Türkiye'nin konuya ilişkin rahatsızlığını aktarmıştır.

ABD Dışişleri Bakanlığı ise Türkiye'nin bu tepkisi üzerine, *"Bu konuşmalar, işbirliğine yardımcı olmuyor,"* şeklinde, suya sabuna dokunmayan bir açıklama ile yetinmiştir.

Türkiye ile Kürt lider arasındaki gerginlik artarken PKK'nin üç gün içinde 10 güvenlik görevlisini şehit etmesi, Ankara için bardağı taşıran son damla olmuştur. Bakanlar Kurulu gelişmeleri masaya yatırmış ve Türkiye'nin Irak'ı uyarması kararı alınmıştır. Toplantı devam ederken Dışişleri Bakanlığı, Irak'ın Ankara Büyükelçisi Sabah Ümran'ı davet etmiş ve Türkiye'nin PKK ile mücadele çerçevesinde Irak'tan beklentilerinin anımsatıldığı sert bir nota vermiştir. Notanın içeriğinde Mesud Barzani'nin ne adına ne de son demecine yer verilirken, üstü kapalı olarak *"Türkiye'nin muhatabı yerel bir yönetici olan Barzani değil, Bağdat'taki merkezi hükümettir"* mesajı iletilmiştir.

Irak'ın topraklarındaki PKK varlığını sona erdirmek için sorumluluğunu yerine getirmediğinin belirtildiği notada, örgüt liderlerinin Türkiye'ye iadesi ve Türkiye-Irak sınırının kontrol altına alınması istenmiş, Türkiye'nin uluslararası hukukun kendine sağladığı yasal çerçevede hareket etme hakkı bulunduğu da anımsatılarak *"sınır ötesi operasyon"* mesajı verilmiştir.

Notada şu görüşler dile getirilmiştir:

— PKK'nin Kuzey Irak'taki faaliyetlerinin sona erdirilmesi konusunda bir ilerleme kaydedilemediğini görüyoruz. PKK faaliyetleri önlenemezken buna hâlâ müsamaha gösterilmektedir. Kuzey Irak'taki kamplarda eğitim imkânı verilmektedir.

— Irak'tan PKK'nin ortadan kaldırılması, elebaşlarının iadesi ve sınırın kontrol altına alınmasını önemle talep ediyoruz. Bu, BM Güvenlik Konseyi'nin üye ülkelerin terörizmle mücadele konusun-

daki görev ve sorumluluklarını ortaya koyan kararları, Irak'tan komşularına yönelik terörist sızmaları önleme yükümlülüğü getiren 1546 sayılı kararı ile Irak'a komşu ülkelerin Irak'ın da katılımıyla Eylül 2006'da aldığı kararın bir gereğidir.

Irak topraklarından komşularına yönelik terör saldırılarına karşı mücadele etmiyor ya da edemiyorsa, Türkiye, güvenliğini sağlamak ve kendini korumak konusunda uluslararası hukukun kendine sağladığı yasal çerçevede hareket etme hakkına sahiptir.

Ankara'nın bu sert tepkisinin ardından Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani durumu yumuşatmak için harekete geçmiş ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı arayıp Mesud Barzani'nin açıklamalarından dolayı üzüntü duyduğunu dile getirmiştir. Celal Talabani, Kürt liderle temasa geçtiğini belirtmiş ve *"Türkiye ile iyi ilişkiler içinde olmak istiyoruz. Ortak bir planla terör örgütüne karşı savaşmaya hazırız,"* demiştir.

Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın, kuzeye bir operasyon yapılması gerekliliği yönündeki açıklamaları ve ardından gelen bu nota, Türkiye'nin kararlılığını göstermesi açısından önemli bir adım olmuştur. Öte yandan Türkiye'nin son çıkışı, ABD'nin dikkatini çekmiştir. ABD'nin önemli gazetelerinde yer alan değerlendirmeler ve ABD'li yetkililerin söylemleri, Washington yönetiminin Türkiye'nin kaygılarını dikkate almakta olduğunu göstermekteydi. ABD Savunma Bakanı, Robert Gates'in Kerkük'te, Kürtlerin Türkmenleri öldürdüğü ve bundan dolayı Türkiye'nin kaygısının anlaşılabilir olduğu şeklindeki açıklamaları ve ABD Terörle Mücadele Özel Temsilcisi Joseph Ralston'un, Kürtleri, Türkiye'nin nisan sonunda bir operasyon yapabileceği şeklinde uyarması, Washington'da havanın yavaş yavaş değişmekte olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çerçevede Washington yönetimi Ankara'nın gerginliğini azaltmak için 20 Nisan'da Irak koordinatörü David Satterfield'ı, Türkiye'ye göndermiştir.

İşgalin dördüncü yılı biterken ABD'nin Irak'a çalmak istediği mayanın çok fazla tutmadığı ortaya çıkmıştır.

Ülke kan gölüne dönerken, Irak'ın kuzeyinde kurmuş olduğu Kürt kapanı, hem Türkiye'yi hem Suriye'yi hem de İran'ı sıkıştırmaktaydı.

Irak'ın parçalanması, terör örgütlerinin konuşlandığı bir coğrafyaya dönüşmesi ve ülkede istikrarsızlık ve şiddetin bütün bölgeye yayılması yönündeki kaygılar giderek artıyordu. 10-22 Şubat tarihleri arasında Opinion Research Business adlı İngiliz şirketi tarafından 5019 Iraklı arasında yapılan anket, Kürtlerin parçalanma aşamasına getirdiği Irak'a ilişkin önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Buna göre Iraklıların yüzde 64'ü ülkenin toprak bütünlüğünden yana olduklarını açıklamışlardır. Yeni federal sistemden yana olanların oranı ise yüzde 21'de kalmıştır. Bu oranın yüzde 72'sinin Kürt olması dikkat çekmiştir.

BBC, Alman kanalı ARD, ABC News ve USA Today ise 25 Şubat-5 Mart tarihleri arasında 2200 Iraklı arasında, 18 vilayeti kapsayan bir anket yapmıştır. Buna göre Iraklıların yüzde 60'ı ülkenin birliğinden yana olduklarını dile getirmişlerdir. Şii Arapların Sünni Araplara göre daha ümitli olduğu sonucuna ulaşan anket, hemen hemen hiç kimsenin Irak'ın mezhebi bazda bölünmesini istemediğini ortaya koymuştur.

Nisan ayının sonu geldiğinde Washington yönetiminin büyük beklentilerle uygulamaya koyduğu Bağdat Güvenlik Planı'nın, direnişin ortadan kaldırılmasında çok fazla yarar sağlamadığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine ABD, Başbakan Nuri el Maliki'nin *"kabul edilemez"* görüşünü iletmesine karşın çatışan grupların ellerinde tuttukları bölgeler arasında duvar inşa etme kararı almıştır. Bağdat'ta genel olarak Sünnilerin yaşadığı Adamiye semtini, çevredeki Şii bölgelerinden ayıran duvar inşaatı başlatılmıştır. Bu dönemde güvenlik sıkıntısı sadece Bağdat'taki gelişmelerle sınırlı olmamıştır. Eylül 2004'ten sonra çeşitli gerekçelerle hedef durumuna getirilen Tela-

fer'de 152 kişinin yaşamını yitirmesine neden olan büyük bir patlama meydana gelmiştir. Türkmen kenti Telafer'deki gelişmeler Ankara'da da ciddi kaygılara neden olmaktaydı. Telafer'de yürütülen operasyonların hedefinin direnişi yok etmek değil, Telafer'deki Türkmenleri sindirme, göç ettirme ve kenti Kürt yönetimi altına sokmak amacını taşıdığı açıkça ortada olmuştur. Çünkü, Türkmen kenti Telafer, Irak'taki Kürt bölgesi ile Suriye Kürtleri arasında coğrafi bir engel oluşturmaktaydı. Mesud Barzani'ye göre Telafer, Kürtlerin denetiminde olmadığı sürece, Suriye Kürtleri ile birleşilmesi ve büyük Kürdistan'ın kurulması söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle de işgalin başından beri Telafer, gerek Kürtlerin gerekse ABD'nin hedefinde olmuştur.

Telaferliler tüm bu baskılara ve şiddete karşı savaşmış, kimliklerini korumak için mücadele etmiştir. Ancak, Telaferlilerin bu mücadeleleri sırasında Türkiye'den herhangi bir destek görmemiş olmalarına da ayrıca dikkat çekmek gerekmektedir. Türkiye'nin Telafer'de yaşananlara sessiz kaldığı dönemde Telafer, Duhok'a bağlanmış, daha önceki dönemlerde Telaferlilerin kontrolü altında olan Telafer-Suriye yolu ve sınır kapısı Kürt peşmergelerin denetimi altına geçmiştir. Telafer'in önemi, Irak'ın ve Ortadoğu'nun en önemli tahıl ambarlarından birisi olmasından, Kerkük-Yumurtalık boru hattının bu bölgeden geçmesinden, Türkiye'nin açmak istediği ikinci sınır kapısı Ovaköy hattı üzerinde bulunmasından ve en önemlisi Türkmenlerin kalesi olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak, bu gelişmelerin hiçbirisi hükümetin gündeminde yer almadığı gibi Türk basınında da değerlendirilmemiştir.

Kürtlerin, ABD'nin verdiği cesaretle attığı adımlar sadece Türkmenleri değil, Irak'taki Sünni direnişçilerin de ciddi tepkisine neden olmaktaydı. Mayıs ayı başında Erbil'de meydana gelen patlamalar, burada güvenliğin sorgulanmasına neden olmuştur.

Erbil'de İçişleri Bakanlığı'nın önünde gerçekleştirilen ilk bombalı saldırı sonucunda 19 kişi ölmüş, 70 kişi yaralanmıştır. Sal-

dırıyı hiçbir örgüt veya kişi üstlenmemiş, fakat bölgedeki yetkililer El Kaide'ye bağlı Ensar-ül İslam ve Ensar ül-Sünne örgütlerini suçlamıştır. Erbil'deki patlamanın yarattığı şok etkisi henüz geçmemişken Mahmur'da IKDP'nin bürosunu hedef alan intihar saldırısında 50 kişi ölmüş, 70 kişi yaralanmıştır.

Bölgelerini, ülkenin en güvenli yeri olarak tanıtan ve yabancı yatırımcıları çeken Kürt gruplar, bu saldırılar sonucunda kaygılanmaya başlamışlardır. Bu kaygıların arkasında ABD'nin kuzeye çekilme planlarının tehlikeye girmesi ve güvenli bölge vurgusu üzerinden prim yapan Kürt grupların, ellerindeki en önemli kozlarını yitirmesi yatmaktaydı.

Irak'taki gelişmeleri Avrupa ülkeleri de yakın izlemekteydi. Avrupalılar, Irak'taki süreci Kürtlerin değerlendirmeleriyle görebilmek için Mesud Barzani'yi Avrupa Parlamentosu'na davet etmiştir. 8 Mayıs'ta Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu'nda bir konuşma yapan Mesud Barzani, *"PKK elbetteki siyasi bir sorun ve askeri yollardan çözümlenemez. Eğer bizden istenirse siyasi her çözüme destek verebileceğimizi ilettik,"* görüşünü ortaya koymuş, Kerkük konusunda çok sert bir mesajla, *"Dış müdahaleleri asla kabul etmeyiz,"* diyerek Ankara'ya aba altından sopa göstermiştir. Kürt liderin Türkiye'ye ilişkin saldırıları bununla sınırlı kalmamış, Türkiye'yi kendilerini tehdit etmekle suçlamış, Irak Türkmen Cephesi'ni Kürtlere karşı düşmanca tavırlar benimseyen, tek amaçları Kürtlerin haklarını engellemek olan bir yapı olarak tanımlamıştır. Mesud Barzani, Avrupa'daki temasları çerçevesinde Fransa'da seçimden zaferle çıkmış olan Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy ile de bir araya gelmiştir. Bu görüşme, Sarkozy'nin ilk resmi teması olması nedeniyle büyük yankı uyandırmıştır.

Mesud Barzani, Avrupa'da Kerkük konusunda sert çıkarken Irak hükümetinin 15 Mayıs'ta 140. Madde Komisyonu'na bağlı ofislere gönderdiği yazılı talimatlarda, Kerkük'ten çıkarılacak Arap ailelere yönelik tazminatın 2008 yılı bütçesinden ödeneceğinin be-

lirtilmesi, 2007 yılının sonuna kadar düzenlenmesi planlanan referandumun, 2008 yılı içerisine erteleneceğine ilişkin değerlendirmeleri de beraberinde getirmiştir. Bu yorumlar karşısında Iraklı yetkililerden bir açıklama gelmemesi, referandumun ertelenme olasılığını güçlendirmiştir.

Bu gelişmenin yanı sıra ABD yönetimi de yavaş yavaş Türkiye'nin telkinlerine kulak vermeye başlamıştır. Kerkük'ün Kürt bölgesine bağlanmasının ortaya çıkaracağı sorunların, Irak'ın tümüne yansıyacağı görüşünü kabullenmeye başlayan Washington yönetimi, Bağdat Güvenlik Planı'nın sonuç vermediği bir ortamda, ikinci bir çatışma ortamı yaratılmasını istememekteydi.

Bu çerçevede, ABD'nin Irak büyükelçisi iken, BM Daimi Temsilciliği'ne atanan Zalmay Halilzad, Kerkük'ün geleceğinin belirlenmesi ve diğer sorunlar konusunda BM'nin Irak'ta rol almasını isteyeceğini açıklamış, AB yetkilileri de Kerkük referandumunun ertelenmesi gerektiğini ifade etmeye başlamışlardır.

Referandumun ertelenmesine dair sinyaller, Kürt grupların büyük tepkisine yol açmıştır. Kerkük'teki durumu kendi lehlerine geliştiren ve ABD'nin desteğinden güç alan Kürt gruplar, ibrenin tersine dönmesinden kaygı duymaya başlamışlar, referandumun 2008 yılına ertelenmesini kabul etmeyeceklerini açıklama yoluna gitmişlerdir.

Bu tartışmalar arasında anayasanın gözden geçirilmesi süresi de dolmuştur. Ancak, üzerinde uzlaşma sağlanamayan konulara ilişkin önerge paketi meclise sunulamamış, Anayasa Tadilat Komisyonu'nun görev süresi bir hafta uzatılmıştır. Komisyon, federalizm, Kerkük, petrol yasası ve Baasçıların eski görevlerine geri dönmesi üzerinde bir uzlaşmaya varamamıştır.

Bunun üzerine Kürt listesi üyesi Feryat Ravunduzi, Anayasa Değişikliği Komisyonu tarafından iki önerinin gündeme getirildiğini açıklamıştır. Birinci öneri, Kerkük'te referandum öncesinde tamamlanması öngörülen normalleştirme sürecinin 2008 yılı sonuna

kadar uzatılması; ikinci öneri ise Kerkük'ten koparılan bölgelerin Kerkük'e bağlanması koşuluyla özel bir bölgeye dönüştürülmesi ve referandumun 3 yıl sonra yapılması olmuştur.

Ancak daha sonra Mesud Barzani bu öneriye sert tepki göstermiştir.

2007 yılının ilk yarısı biterken Irak ABD için adeta içinden çıkılmaz bir bataklık durumuna dönmüştür. Washington'da ABD'nin bu bataklıktan çıkabilmesi için uluslararası kuruluşların devreye girmesi görüşü yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde İngiliz *Guardian* ve *Washington Post* gazetelerinin ABD'nin yeni Irak stratejisi olarak yansıttıkları strateji değişikliği, BM'nin Irak'ta daha fazla sorumluluk almasını içermekteydi. Bu çerçevede, Irak'ın demokratik bir devlete geçiş sürecinde BM'ye bağlı insani yardım örgütlerinin rolünün güçlendirilmesi, BM komutasının oluşturulması ve Müslüman bir ülke liderliğinde barış gücü kurulması, Irak politikasını belirleme sürecinde Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleriyle Japonya ve Avrupa Birliği'nin daha fazla katılımının sağlanması, bölge ülkeleriyle IMF ve Dünya Bankası'nın daha fazla destek rolü üstlenmesi, Amerikan askerlerinin cephe mücadelesinden geri plana daha hızlı bir şekilde çekilmesi ve cephe görevlerinin Amerikan danışmanlarının desteğinde Irak güçlerine devredilmesi öngörülmüştür.

Bu stratejinin ortaya çıkmasından sonra ABD, Duhok, Erbil ve Süleymaniye'nin güvenliğinin peşmergelere devredilmesi kararını almıştır. Ancak bu kararın ne anlama geldiği konusunda Ankara'da farklı görüşler ortaya atılmıştır.

ABD'nin bu kararla, Türkiye'nin olası bir sınır ötesi operasyonunda Amerikan güçleri ile değil de peşmerge ile karşı karşıya gelmesini amaçladığı değerlendirmesinin yanı sıra, bazı yorumlara göre ise ABD, Türkiye'ye sınır ötesi operasyon düzenlemesi için yeşil ışık yakmıştır.

Bu tartışmalar arasında Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Oğuz

Çelikkol Bağdat'a gitmiştir. Oğuz Çelikkol, Türkiye'nin sıkıntılarını bir kez daha Iraklı muhataplarına anlatmak için ziyareti gerçekleştirmiştir. Iraklı yetkililer; Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde diplomatik yolları kullanması çağrısında bulunmuş, Irak Başbakan Yardımcısı Berham Salih ise Irak'a herhangi bir müdahalenin bölgedeki sorunları derinleştireceğini belirterek Irak'ın egemenliğinin ihlalini kabul etmeyeceklerini vurgulamıştır. Büyükelçi Oğuz Çelikkol Irak'taki temasları sırasında, terör örgütü PKK sorununun artık çözüme kavuşturulması yönünde Ankara'nın isteklerini anlayışla karşılayan bir hava gördüklerini açıklamıştır.

Oysa, Türkiye PKK ile mücadelesinde anlayışa değil PKK terör örgütünün Irak'ın kuzeyindeki varlığına yönelik somut adımlara gereksinim duymaktaydı. Ankara da ise ciheti askeriye, hükümetten Irak'ın kuzeyine yönelik olası bir operasyona ilişkin politik hedef saptanmasını istemekteydi. 1 Haziran'da *"Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler"* konulu bir sempozyumda konuşan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt, Irak'ın kuzeyine operasyon konusunda politik hedeflerin ortaya konması gerektiğini, bu hedefler ortaya konduktan sonra gerekli planlamanın yapılabileceğini açıklamıştır.

Bütün bu gelişmeler arasında, mayıs ayının sonuna doğru, Irak'ın kuzeyinde Mesud Barzani ve Celal Talabani'den rahatsızlık duyan Surçi, Zebar ve Herki aşiretleri yeni bir parti kurmuşlardır.

Türkiye ile Irak arasındaki siyasal gündem sarkacının ucu bir Kerkük'ü, bir PKK'yi gösterirken dünya üzerindeki kriz noktaları konusunda gerçekleştirdiği etkin analizlerle tanınan Uluslararası Kriz Grubu Ortadoğu Direktörü Joost Hiltermann, 4 Haziran'da Kerkük konusuna ilişkin açıklamasında, gelişmelerin bu koşullar altında Kerkük'te bir referandum yapılmasına olanak tanımayacağını söylemiştir. Joost Hiltermann, referandumun 2007 yılı içinde yapılmaması durumunda, 140. maddenin hukuksal ve siyasal açıdan geçersiz kalacağını açıklamıştır.

Bu açıklamalar referandumun bir an önce yapılması yönünde Kürtlerin daha da acele etmesine neden olmaktaydı. Bölgesel Kürt Yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani, Kerkük referandumunu bir daha ele geçmeyecek bir fırsat olarak tanımlamıştır. Tüm bu açıklamalar, Kürt grupların referandumun ertelenmemesi için ellerinden geleni yapacaklarını ortaya koymaktaydı.

3 Temmuz tarihinde Ankara'ya ulaşan bir haber, Kerkük'e yönelik sessiz sedasız yürütülmekte olan Kürtleştirme politikasını açığa çıkarmıştır. Yapılan bir operasyonla Kerkük'te, kente yeni göç eden Kürtlere sahte nüfus cüzdanı ve tapu ruhsatı gibi belgeler düzenleyen bir şebeke çökertilmiştir. Bir ihbarı değerlendiren polis güçleri, Kerkük'te bazı evlere eşzamanlı baskın düzenlemiş, baskınlarda, kente sonradan yerleştirilen Kürt yerleşimcilere sahte nüfus cüzdanı, tapu belgesi, pasaport ve sağlık raporu gibi belgeler hazırlayan bir şebekenin üyeleri gözaltına alınmıştır. Düzenlenen operasyonlarda şebekenin sahte belge yapımında kullandığı malzeme ve çeşitli dokümanlar ile bu belgeler için onay anlamına gelen Kerkük Valiliği'ne ait sahte mühür de ele geçirilmiştir. Kerkük polisi, ele geçirilen şebeke üyelerini soruşturmaya alırken, valiliğe ait mührün şebekeye kimler tarafından ulaştırıldığı araştırılmaya başlanmıştır. Kerkük'ün Kürt kökenli Valisi Abdurrahman Mustafa, söz konusu şebekeye ilişkin açıklama yapmamayı tercih etmiştir.

Bu gelişmenin hemen sonrasında Kerkük'te yaşanan intihar saldırısı sonucunda 18 kişinin hayatını kaybetmesi, referandum öncesi Kerkük'te şiddet olaylarının artacağına ilişkin kaygıları artırmıştır. Kerkük Normalleştirme Komisyonu Başkanı Haşim el Şibli'nin 3 ay önce istifa etmesi ve yerine yeni başkanın belirlenememiş olmasından dolayı, komisyonun çalışmalarının teknik olarak aksamış olmasına karşın, Kerkük İl Meclis Başkanı Rizgar Ali, Kerkük'teki durumun normal ve sakin olduğunu ifade etmiştir.

Oysa gelişmeler, Kerkük'ün giderek istikrarsızlaştığını göstermekteydi. Kürt yönetimiyle merkezi hükümetin, Kerkük'ün güvenliği

için 6 bin peşmergenin daha görevlendirilmesi konusunda görüşmelerde bulunması, kaygıların en üst noktaya çıkmasına neden olmuştur. Mesud Barzani de referandumun ertelenmesi durumunda iç savaş çıkaracağı tehdidinde bulunmuştur. Bu açıklamaların ardından Irak hükümeti, referandum sürecine ivme kazandırmak için 140. Maddeyi Uygulama Komisyonu'na, Bilim ve Teknoloji Bakanı Raid Fehmi'yi başkan olarak atamıştır.

Ancak nedendir bilinmez, kimse referandumun gerçekleşmesi için gereken iki aşamanın, yani normalleştirme ve nüfus sayımı aşamalarının tamamlanmamış olduğunu gündeme getirememiştir. Gerek Irak'ta gerekse Türkiye'de herkes Mesud Barzani'nin bu tehdit kokan açıklamalarını sineye çekmek zorunda kalmıştır.

Mesud Barzani'nin bu yaklaşımına karşın ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker, referandumun, öngörülen zamanda yapılmasının mümkün olmadığını açıklamıştır. Büyükelçi Crocker, *"Pratik bir sonuç olarak, baştaki takvime bağlı kalmanın zor olduğu fark edildi. Yıl sonunda referandum yapılmasına yönelik takvim, hazırlıkların belli bir şekilde ilerlemesini öngörüyordu, ama öyle olmadı. Ortada hazırlık yok,"* demiştir.

Kürtlerin bu açıklamaya tepkisi gecikmemiştir. Mesud Barzani'nin 140. Madde Komisyonu'ndaki temsilcisi Kadir Aziz, Crocker'ın açıklamalarını Irak Anayasası ve halkın iradesine karşı olduğunu belirterek bunun Washington hükümetinin resmi görüşü olduğuna inanmadığını söylemiştir. Kürt listesi üyesi Mahmut Osman da bu gibi açıklamaların Irak'ın içişlerine müdahale olduğunu söyleyerek, ABD'nin Türkiye'yi Kerkük konusunda ikna etmeye çalıştığını ileri sürmüştür.

Petrol Yasası ve Kerkük...

Kerkük tartışmaları giderek kızışırken Kerkük'ü bu kadar önemli yapan petrol konusu da gündemin ön sıralarına taşınmıştır. Şubat ayında açıklanmış olan ancak Kürtlerin itirazları nedeniyle çı-

karılamayan petrol yasası üzerinde Kürt yönetimi ve Irak hükümeti 21 Haziran'da anlaşmaya varmıştır. 4 Temmuz'da da Bakanlar Kurulu yaptığı olağanüstü toplantıyla petrol yasasını onaylayıp görüşülmek üzere meclise sevk etmiştir.

Yasa tasarısı resmi olarak açıklanmamış olsa da Kürtlere, petrol gelirlerinden yüzde 17 oranında pay verildiği ve Kürt yönetiminin imzalamış olduğu petrol ihalelerinin geçerli sayıldığı basına yansımıştır.

Aslında anlaşmanın perde arkasında, Kürtlerin Kerkük'te referandumun ertelenmesine yeşil ışık yakması karşılığında, petrol gelirlerinden paylarının yükseltilmesi pazarlığı bulunmaktaydı. Nuri el Maliki, Kürt yönetimi ile Irak petrollerinden elde edilecek gelirin dağılımı konusunda anlaşmaya varınca Mesud Barzani, Kerkük'te referandumun ertelenebileceği sinyalini vermiştir.

Mesud Barzani, anlaşmanın imzalanmasından sonra bölgedeki il teşkilatlarına Kerkük'te bu yılın sonbaharında yapılması planlanan referandumun teknik nedenlerle ertelenme ihtimalinin ağır bastığı mesajını göndermiş, Kürt parlamentosunun erteleme yönünde karar alabileceğini dile getirirken, *"Ancak erteleme kesinlikle siyasi baskılardan değil, teknik nedenlerden dolayı olabilir,"* diyerek görüntüyü kurtarmayı da ihmal etmemiştir.

Şubat ayında açıklanan taslakta, petrolün merkezden yönetimi ve eşit paylaşımı öngörülmekteydi, ancak paylaşım konusunda kesin rakamlar verilmemişti. Yeni yayımlanan taslak, petrolün merkezden yönetimini öngörmekle birlikte, paylaşım konusunda kesin yüzdeler vermekteydi.

Ancak, petrol kaynaklarının paylaşımının mevcut yataklar üzerinden yapılması, ileride işletilecek kaynaklara ilişkin belirsizlik yaratmıştır. Bu noktada, Kürtlerin yeni petrol yasa taslağı çerçevesinde elde edecekleri yüzde 17'lik paydan ziyade gelecekte bulunabilecek kaynakların ne olacağı konusu ciddi tartışma yaratmıştır.

Taslakta, gelecekte bulunabilecek kaynakların yönetimine da-

ir herhangi bir ifadenin bulunmaması, hukuki anlamda boşluk yaratmıştır. Bu da Kürt grupların ilerde söz konusu kaynaklar üzerinde hak iddia edebilmesine zemin hazırlamıştır.

Ancak, anlaşmanın üzerinden kısa süre geçmesinden sonra Kürt gruplar, parlamentoya sunulması beklenen tasarının, Bakanlar Kurulu'nda hazırlanandan farklı olduğunu ileri sürmüşler ve yasayı bu haliyle parlamentodaki oylamada kabul etmeyeceklerini açıklamışlardır.

Kürt grupların, tasarıda kendi bölgelerinden çıkan petrolü doğrudan başka ülkelere satma lisansına sahip olma yetkisinin verilmesini talep etmelerine karşın mevcut tasarıda bu hak merkezi yönetime verilmekteydi.

Irak Petrol Bakanı Hüseyin Şehristani ise, kuzeydeki bölgesel yönetimin imzaladığı petrol anlaşmalarının gözden geçirilmesi ve petrol yasasına uyumlu hale getirilmesinin ardından, tasarının parlamentoya sunulması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü, son bir yıl içinde Iraklı Kürtler aralarında Türkiye ve Norveç'in de bulunduğu bazı ülkelerle ikili petrol anlaşması yapmışlardır.

Diğer taraftan, Mukteda el Sadr da, Irak'ı işgal eden ülkelerin şirketlerine Irak petrolünü işletme izni veren hiçbir anlaşmayı kabul etmeyeceklerini söylemiştir. Yasaya karşı farklı kesimlerden yükselen itiraz sesleri karşısında, yasanın onaylanması belirsiz bir süreliğine ertelenmiştir.

Aynı günlerde *The Guardian* gazetesinde John Hilary tarafından kaleme alınan makalede ismi verilmeyen bir sivil toplum örgütünün petrol yasası hakkında Iraklıların ne düşündüğünü ortaya koymak üzere yapmış olduğu bir anket gündeme taşınmıştır. Ankete göre, 3 kişiden 2'si petrolün Irak kontrolünde kalmasını istediğini söylemiş, 10 kişiden 8'i de Irak petrollerinin akılcı kullanımıyla Iraklıların refah seviyesini artıracağı görüşünde olduğunu bildirmiştir. Bu sonuçlara göre Iraklıların, petrol sektörünün Shell, BP ve Exxon gibi yabancı şirketlere açılmasına temkinli yaklaşmaktaydılar.

Ancak Irak'ı işgal eden güçlerin, Irak petrolünü Iraklılara bırakmayacağı bir gerçek olup, dünya kamuoyunun bu konuda Iraklıların ne düşündüğüyle ilgilenmediği de bilinmekteydi. Kürtler, petrol konusuna ilişkin merkezi yönetimdeki belirleyici konumlarını sürdürürken, Kürt bölgesel hükümeti, yerel petrol yasasını kabul ederek Irak'ın kuzeyindeki petrol ve doğalgaz alanlarının yabancı yatırımcılara açılmasına olanak sağlamıştır. Kürt hükümeti, Erbil, Süleymaniye ve Duhok'un doğal kaynaklarının işletme hakkını, bölgesel hükümete yani kendisine vermiştir.

Siyasal gelişmeler gündemin ön sıralarını işgal ederken İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) hazırladığı 3 Temmuz tarihli bir rapor, Kürt yönetiminin –Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin iddialarının aksine– insan hakları ve demokrasi gibi kavramlardan ne kadar uzak olduğunu ortaya koymuştur. Merkezi New York'ta bulunan örgüt raporun, 2006 yılında Nisan ve Ekim ayları arasında, aşırı kalabalık ve temizlik şartlarından yoksun tutuklama merkezlerinde, 150'den fazla tutukluyla yapılan görüşmeler sonucu hazırlandığını duyurmuştur. Tutukluların görüşmeler sırasında metal çubuklar ve kablolar ile dövülmek ve kulak memeleri gibi vücudun duyarlı kısımlarına elektrik şoku vermek gibi yöntemlerle kendilerine işkence yapıldığını söylediklerinin vurgulandığı raporda, bazı tutukluların gözleri bağlı ve elleri kelepçeli halde günlerce tutulduklarına dikkat çekilmiştir. Raporda, yüzlerce tutuklunun büyük bir çoğunluğuna hiçbir suçlama yöneltilmediği ve avukat tutma veya bir şekilde itiraz etme hakkının tanınmadığı dile getirilmiştir. Kürtlerin denetimindeki bölgede yapılan tutuklama uygulamaları hakkında geniş kapsamlı bir iyileştirme yapılmasının talep edildiği raporda, ayrıca Kürtlerin işkence yaptığı yolundaki iddiaların soruşturulması için uluslararası bir kuruluşun görevlendirilmesi istenmiştir. Irak'ta çalışan HRW araştırmacısı Eyüb Nuri rapor hakkında yaptığı açıklamada, *"Sorguya çekmenin bir bölümünü işkence oluşturuyor ve tutuklulardan bilgi almak amacıyla kullanılıyor,"* demiştir. HRW'nin

Ortadoğu direktörü Sarah Leah Whitson da söz konusu rapora ilişkin yaptığı açıklamada, bölgedeki güvenlik güçlerinin rutin olarak tutuklulara işkence de dahil olmak üzere çeşitli kötü muamelelerde bulunduklarını söylemiştir.

2007 yılının yaz aylarında, sadece Irak'ta değil, Türkiye'deki siyasal gündem de giderek ısınmaktaydı. 22 Temmuz seçimleri, Türkiye'de olduğu kadar Irak'tan da dikkatle izlenmekteydi. Özellikle Kürt gruplar, AKP'nin sandıktan birinci parti olarak çıkmasını ve yeniden hükümet kurmasını istemekteydiler. Bu nedenle seçim sonuçları Irak'ın kuzeyinde sevinç yaratmıştır. Mesud Barzani, 2 Ağustos'ta yaptığı açıklamada, 22 Temmuz seçimlerinin sonuçlarından memnun olduğunu belirtmiş, *"AKP'nin genel seçimlerden büyük bir zaferle çıkması, Türkiye halkının tehditlerle dolu bir siyasi anlayışı ve baskı politikasını kabul etmediğini açıkça göstermiştir. Çünkü şeffaflığı esas almayıp, saldırgan tavırlara yönelenler Türkiye halkından beklenilen ilgiyi görmemiştir. Temennimiz Türkiye ile barış çerçevesinde işbirliği geliştirmektir,"* demiştir.

Ancak, yaz aylarında PKK'nin eylemlerini artırması ile birlikte sınır ötesi operasyon konusu da yüksek sesle dile getirilmeye başlanırken Türk kamuoyunda TSK'nin Irak'ın kuzeyine girip terör örgütünü ortadan kaldırması beklentisi en üst noktaya çıkmıştır.

Hatta, AKP'nin seçimlere giden süreçte TBMM'den sınır ötesi operasyon için yetki isteyeceği haberleri gündeme gelmiş, ancak hükümet Güneydoğu Anadolu'daki Kürt oylarını dikkate alarak böyle bir adım atmamıştır. Bu durum da doğal olarak Iraklı Kürtleri sevindirmiştir.

PKK'nin terör eylemlerini sıklaştırmasıyla birlikte hemen her gün Türk askerinin geçtiği iddiaları peş peşe gelmeye başlamıştır. 3 Ağustos'ta KYB'nin internet sitesi, TSK'nin, çeşitli sınır bölgelerini bombaladığını öne sürerken 350 kişilik Türk jandarma komando birliğinin Uludere'nin güneyinde yer alan Sere Seve Kürt bölgesinde mevzilendiği iddiasına da yer vermiştir.

Böylesine sıcak bir ortamda, Irak Başbakanı Nuri el Maliki Türkiye'ye davet edilmiştir. Ankara, bu ziyareti, Irak'ın PKK'ye yönelik adım atması konusunda son bir umut olarak görmekteydi. Ziyaretten bir gün önce 6 Ağustos'ta *Washington Post* gazetesi, Türkiye'nin, Nuri el Maliki'ye son uyarı yapabileceğini yazmıştır.

Washington Post gazetesine konuşan Hudson Enstitüsü'nden Zeyno Baran, operasyon için *"ağustos veya eylül"* derken ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Morton Abramowitz de, *"Kürtlerin harekete geçmeleri zamanı geldi. Eğer yapmazlarsa Amerikalıların yapacağını umuyorum,"* demiştir.

Gazete, Iraklı Kürt liderlerinin Nuri el Maliki'den, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a Irak'ın içişlerine karışmamasını söylemesini istediklerini de yazmıştır.

Bu tartışmalar arasında Irak Başbakanı Nuri el Maliki 7 Ağustos'ta bir günlüğüne 30 kişilik heyetle Türkiye'ye gelmiş, iki ülke arasında terörle mücadele konusunda mutabakat muhtırası imzalanmıştır.

Ancak, heyette yer alan Kürt bakanların itirazı üzerine mutabakat muhtırasına, TSK'nin PKK'lileri Irak topraklarında izlemesine olanak tanıyan *"sıcak takip"* maddesi konulmamıştır. Türk tarafının ısrarı üzerine görüşmeler uzamış, ancak Nuri el Maliki, Kürt grupların baskısıyla, *"eğer daha fazla ısrarcı olursanız masadan kalkarım"* mesajı verince, anlaşma *"sıcak takip"* maddesi olmadan imzalanmıştır. Hükümet, kamuoyundaki tepkiyi dikkate alarak bu madde üzerindeki görüşmelerin sürdüğünü açıklama yoluna gitmiştir.

Ancak Kürt grupları, mutabakat muhtırasında *"sıcak takip"* maddesinin konulmamış olması da tatmin etmemiştir. Kürt Listesi üyesi Mahmut Osman, terörle mücadele konusunda askeri müdahaleye karşı olduklarını yineleyerek, imzalanan muhtıranın Irak Parlamentosu'na gelmesi durumunda onaylatmayacaklarını açıklamış, PKK'nin terör örgütü olmadığını ileri sürmüştür.

Her ne kadar ziyaret sırasında Nuri e Maliki, PKK'yi bir terör örgütü olarak gördüklerini söylemiş olsa da Kürt Yönetimi Sözcü-

sü Cemal Abdullah, 13 Ağustos'ta yaptığı açıklamada, PKK'yi terörist bir örgüt olarak nitelendirmek hakkını kendilerinde bulmadıklarını söylemiş, *"PKK, Irak'ın değil, Türkiye'nin siyasi yaşantısının bir parçasıdır. Türkiye PKK'yi nasıl tanımlıyorsa, bu bizi bağlamaz,"* diyerek Ankara'ya mesaj vermiştir.

Kürt Yönetimi'nin Peşmerge İşlerinden Sorumlu Bakan Şeyh Cafer Şeyh Mustafa da 15 Ağustos'ta yaptığı açıklamada, terör örgütü PKK ile asla çatışmaya girmeyeceklerini söylemiştir.

Açıklamalar peş peşe gelirken, ağustos ayının ortasında Irak'ın kuzeyinde, Kürt Yezidilerin yaşadığı bir köyde eşzamanlı olarak 4 intihar saldırısı düzenlenmiş ve 500'den fazla kişi yaşamını yitirmiştir. Bu saldırı, Mesud Barzani'nin Türkiye'yi suçlayacak iddialar ortaya atması için gerekçe oluşturmuştur. Kürt lider önce bu saldırının arkasında –Türkiye'yi ima ederek– yabancı istihbarat servislerinin bulunduğunu söylemiş, daha sonra da Musul Başkonsolosluğu'nda diplomatların değil istihbarat görevlilerinin çalıştığını ileri sürerek Türkiye'yi hedef göstermiştir.

Mesud Barzani böylece Nuri el Maliki'nin imza attığı anlaşmayla ortaya çıkan Ankara-Bağdat yakınlaşmasını engelleyebileceği hesabını yapmıştır.

Öte yandan Nuri el Maliki hükümetinin Kürtler ve Şiilerin belli bir bölümü tarafından ayakta tutulduğu gerçeği dikkate alındığında, zaten imzalanan mutabakat muhtırasının göstermelik bir anlaşmadan ileri gitmeyeceği zaten bilinmekteydi.

Mutabakat muhtırasının imzalanmasından sonra 23 Ağustos'ta Irak Devlet Başkanı Birinci Yardımcısı Tarık el Haşimi, çalışma ziyareti için Ankara'ya gelmiş, Bağdat'taki siyasal havayı ilk elden AKP hükümetine yansıtmıştır. Hükümet de, özellikle PKK konusunda kamuoyundaki duyarlılığı aktarmış ve Nuri el Maliki hükümetinin Kürtler üzerinde baskı kurup bir an önce önlem almasını istemiştir. Bu ziyaretten bir gün sonra ise ABD'de 16 istihbarat kuruluşunun ortaklaşa hazırladığı Irak konulu *"Ulusal İstihbarat Tahmini"* raporu yayımlanmıştır.

Raporun kamuoyuna açıklanan özet bölümünde komşu ülkelere değinilirken, *"Türkiye, Irak'ta algıladığı çıkarlarını korumak amacıyla muhtemelen çeşitli önlemlere başvuracak,"* denilmiş ve Türkiye'nin Kuzey Irak'ta konuşlanmış teröristlere karşı sınır ötesi operasyon düzenlemesi riskinin devam ettiği belirtilmiştir. Raporda Kuzey Iraklı Kürtlere değinilirken de, Kürt liderlerin, bulundukları bölgenin özerkliğinin korunması üzerinde odaklandığı ve temel konularda taviz vermeye isteksiz olduğu dile getirilmiştir.

Türkiye'nin Yapamadığını İran Yaptı...

AKP hükümeti terör örgütüne yönelik sınır ötesi operasyon yapıp yapmama konusunda bir türlü karar veremezken 24 Ağustos'ta İran ordusu tarafından PKK'nin uzantısı PJAK'a kapsamlı bir operasyon başlatılmıştır. İran ordusundan kaçan teröristler, PKK'nin de kamplarının bulunduğu Kandil Dağı ve Haci Umran bölgelerine sığınmış, bunun üzerine İran ordu birlikleri Irak'ın kuzeyine 5 kilometre girmiştir ve söz konusu bölgeleri ateş altına almıştır.

İran ordusu tarafından dağıtılan bildirilerde, sivillerin çatışma bölgelerini terk etmesi istenmekteydi. Helikopterlerden atılan bildirilerde, *"Kürt halkından, bu bölgelerin boşaltılması için yardım istiyoruz. ABD'nin bölgeyi ele geçirmek için gönderdiği bu ajanlar, bölgede huzur ve istikrarı bozmayı, burada zulüm yapmayı amaçlıyor. Birkaç gün içinde bölgede havadan ve karadan geniş çaplı operasyon başlatacağız,"* denilmekteydi.

Öte yandan Ankara'nın PKK nedeniyle baskı altında tutmaya çalıştığı Nuri el Maliki'nin hükümet içindeki durumu da giderek kötüleşmeye başlamıştı.

Nuri el Maliki, Sünni üyelerinin istifa etmesinden sonra yeni hükümet arayışlarına girmiş, özellikle Türkiye ziyaretini tamamladıktan sonra Kürt ve Şii temsilcileri bir araya getiren yeni bir hükümet kurma hesabı yapmıştı.

Yeni hükümeti görüşmek üzere bir araya gelen Celal Talaba-

ni, Mesud Barzani, Nuri el Maliki ile Adil Abdülmehdi, sadece siyasi sıfatlarıyla 26 Ağustos'ta bir ittifak imzalamışlardır. Sünni gruplar kendilerine yapılan teklifleri geri çevirmiş ve ittifaka katılmayı kabul etmeyeceklerini açıklamışlardır. Bunun üzerine Celal Talabani *"Yurtseverler Sözleşmesi"* diye tanımladığı ittifakın kapısını Sünnilere açık bırakacağını ifade etmiştir. Aslında, ittifakın perde arkasında ABD'nin sabırsızlıkla çıkmasını beklediği petrol yasası bulunmaktaydı. *"Ilımlılar Cephesi"* adı verilen bu ittifakın anlaşma metninde *"140. maddenin uygulamasının hızlandırılması, alt komitelerin faaliyete geçirilmesi ve desteklenmesi, maddede belirlenen normalleştirme sürecine bağlı kalmak için çaba sarf edilmesi ve bu bağlamda Kerkük Referandumu'nun bir an önce yapılmasının sağlanması"* maddesi yer almıştır.

Irak'ta bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de de siyasal gündeme Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı'na seçilmesi damgasını vurmuştur. Diplomasinin direksiyonuna ise Ali Babacan geçmiştir. Ağustos ayının sonuna gelindiğinde diplomasinin gündemi, PKK konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle, PKK'ye yönelik operasyonlarda ele geçirilen silahlardan bazılarının ABD'nin Iraklı Kürt gruplara dağıttığı silahlardan olduğunun anlaşılması, Ankara-Washington arasında iplerin bir anda gerilmesine neden olmuştur. Washington yönetimi önce bu bilgileri yalanlama yoluna gitse de daha sonra ABD Savunma Bakanlığı, Türkiye'nin PKK'li teröristlerin üzerinde ele geçirdiği ABD çıkışlı silahlarla Amerikan ordusunun Irak güvenlik güçlerine verdiği bazı silahların aynı olduğunu doğrulamak zorunda kalmıştır.

Pentagon sözcüsü Geoff Morrell, terör örgütü PKK'ye silah sağlamanın ABD'nin politikası olmadığını vurgularken, *The New York Times,* Türkiye'de ele geçirilen silahlarla ABD'nin Irak polis güçlerine 2004 ve 2005 yıllarında sağladığı bazı silahların seri numaralarının çakıştığını yazmıştır. Seri numaraları çakışan silahlar arasında, ABD'nin Irak güvenlik güçlerine dağıtmak üzere satın aldı-

ğı Avusturya yapımı Glock marka tabancalar da yer almaktaydı. Bir başka kriz de Celal Talabani'nin internet sitesinde, *"TSK, PKK'ye karşı kimyasal silah kullanıyor,"* iddiasının yer alması üzerine patlak verdi. Bu sözler üzerine Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt, *"Ben Talabani'nin internet sitesini ciddiye alır mıyım? Onlar terörist. Ben bir asker olarak teröristleri muhatap almam,"* dedi. Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın bu sözleri anında Irak'ın kuzeyinde yankı buldu. Celal Talabani, Dokan kasabasında, ABD'nin Irak Büyükelçisi Ryan Crocker, Irak Bölgesel Kürt Hükümeti Başbakanı Neçirvan Barzani ve İyad Allavi'nin katıldığı zirve toplantısı sonrası, *"Ben böyle bir haber duymadım, eğer böyle bir şey söylemişse yanıt vereceğim,"* diyerek adeta meydan okumuştur. Ancak ilerleyen günlerde sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Eylül ayı ile birlikte, PKK konusu daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Seçimlerin ardından yeni hükümetin kurulması ile birlikte, kamuoyundaki sınır ötesi operasyon beklentisi de giderek artmış, hükümet ciddi bir baskı altına girmiştir. 1 Eylül'de Amerikalı muhafazakârların gazetesi *Conservative Voice,*[44] ABD Başkanı George Bush'un PKK'yi korumakta olduğunu yazmıştır. Bush'un, Mukteda el Sadr'ın milislerine gösterdiği tepkiyi terör örgütü PKK ve Devrim Muhafızlarına göstermediği vurgulanan haberde, aslında Sadr'ın Irak'ın bölünmesini engellemek istediği, PKK ve Devrim Muhafızlarının ise Irak'ı bölmek istediği değerlendirmesi yapılmıştır.

4 Eylül'de ise *New York Times* *"Geçen ay Türkiye'de yapılan seçimler öncesi Türk askerleri, sınırda muazzam bir yığınak yaptı ve bazı anlatımlara göre silahlı Kürt gruplarının Irak'tan Türkiye'ye sızmalarını dile getirerek büyük bir saldırı arifesinde idi. Bu grupların bazılarının, Kürtlerin çoğunlukta olduğu Güney Türkiye'nin bazı bölgelerini de kapsayacak bağımsız bir Kürt devleti kurmaktan yana oldukları söyleniyor,"* diye yazmıştır. Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Ze-

(44) Tr: Muhafazakâr Ses.

bari de İran'ın Kuzey Irak'taki dağlık bölgeyi bombaladığını, bunun sonucunda da 3 bin kadar Kürt köylüsünün evlerini terk etmek zorunda kaldığını, tarlaların da yakıldığını söylemiştir.

Mesud Barzani ise 5 Eylül'de Kürt parlamentosunda yaptığı konuşmada, *"Türkiye, İran veya herhangi bir ülkenin, Kürtlerin kimsesiz ve desteksiz olmadığını düşünmeleri gerekiyor. Kürt meselesi şiddet yolu ile çözüme kavuşturulamaz. Kürtler şiddetle bir şey elde edeceklerini zannetmesin, bu ülkeler de şunu bilsin ki Kürtler de haklarından vazgeçmez. Bundan dolayı mesele diyalog ve görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulmalı. Kürtlerin sayısı o kadar çok ki bu sayı Kürtler için zaten bir destektir. Bu sayı ile başka milletleri incitebilir ancak biz bunu yapmayız. Bu yanlış bir yoldur. Biz sorunların diyalog yoluyla çözümünden yanayız,"* demiştir.

Kürt tarafından gelen bu sert açıklamalara karşın *The Economist* dergisi, 7 Eylül tarihli sayısında temmuz seçimlerinden bu yana Türklerle Iraklı Kürtlerin daha iyi geçindiğini öne sürmüş, Türkiye ile Iraklı Kürtler arasında bir uzlaşmaya varılması olasılığının arttığı görüşünü savunmuştur. Dergi, Iraklı Kürt liderlerinin, Türkiye'nin PKK'ye sınır ötesi operasyon yapmasına göz yumabileceği iddiasında bulunmuştur.

Aynı gün ülkesindeki siyasi gelişmeler ve komşu ülkelerle ilgili Süleymaniye kentinde basın toplantısı düzenleyen Celal Talabani, Irak ordusunun terör örgütlerini kovmaya gücü olmadığını, bu örgütlerle ilgili olarak IKDP ile bir toplantı yaptıklarını dile getirmiş ve şunları söylemiştir:

"Yaptığımız son toplantıda üzerinde uzlaştığımız görüşleri örgütlere bildireceğiz. Eğer bizim teklifimizi kabul etmezlerse, kendi ülkelerine gitmelerini önereceğiz. Bizim onayladığımız Irak Anayasasında ülkede yabancı silahlı örgütlere izin verilmiyor. Eğer Irak hükümetinin gücü olsaydı, örgütleri sınır bölgemizden çıkarmak için askeri operasyon yapardı. Irak ordusunun askeri gücü sadece Bağdat sokaklarının güvenliğini sağlayabiliyor. Bu örgütlere askeri operasyon düzenlememiz

mümkün değil. Komşu ülkelere saldırıp bizim topraklarımıza geri dönmelerini kabul etmeyiz," demiştir.

Celal Talabani'nin bu sözleri, Irak'ın topraklarındaki terör örgütlerini hangi silahlı gücü kullanarak ülke dışına çıkaracağı tartışmalarını da beraberinde getirirken 10 Eylül'de İngiliz *The Daily Telegraph* gazetesi, *"ABD askeri helikopterlerinin, subayları Kürt savaşçılarıyla düzenli toplantılara taşımak üzere kullanıldığı belirtiliyor,"* diye yazmıştır.

Bu haberden birkaç gün sonra da Kandil Dağı'na giden *Washington Post* muhabiri, PKK lideri Murat Karayılan ile konuşmuş, *"PKK, Irak'taki Kürt yönetiminin benzerini Türkiye'de kurmak istiyor,"* yorumunu yapmıştır. Eski ABD Büyükelçisi Peter Galbraith de aynı günlerde *Newsweek* dergisine, *"Türkiye, kapsamlı bir genel af ilan ederse PKK sorunu yok olur. Tüm taraflar, Kandil başkalarının sorunuymuş gibi davranıyor. Ancak bölgesel hükümetin Kürt soydaşları ile savaşmayı ne içine sindirebiliyor ne de uzak olan Kandil'deki üsse ulaşmak için helikopterleri var. Türkiye, bağımsız bir Kürdistan gerçeğini kabul etmiş gibi gözüküyor. PKK'ye karşı savaşı yürüten eski cumhurbaşkanı Kenan Evren bile Irak'ta halen bir Kürt devletinin olduğunu ve Türkiye'nin buna alışması gerektiğini kabul etti,"* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Bütün bu gelişmeler yaşanırken ABD yönetiminin, 2006 yılında oluşturduğu terörle mücadele özel temsilciliği, Amerikalı Emekli Orgeneral Joe Ralston ve Türkiye'den muhatabı emekli Orgeneral Edip Başer'in çabalarına karşın ilerleme kaydedememiştir. Terör örgütü PKK'nin saldırılarını sürdürmesinin ardından, ABD ile kurulan mekanizmanın işlemediği eleştirilerinde bulunan Edip Başer görevden alınırken ABD'li muhatabı Joseph Ralston, Washington yönetiminin PKK'ye karşı siyasi irade sergilemediği eleştirisinde bulunarak eylül ayında görevinden istifa etmiştir. Joseph Ralston'ın istifası da uzun süre ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileri tarafından doğrulanmamış, Washington'da yönetimin, Joseph Ralston'ın yerine başka bir isim atayacağı söylentilerine karşılık, bu göreve atama yapılmamıştır.

PKK konusunda ne ABD'den ne de Irak'tan beklediği desteği alamayan Ankara, terör kıskacından kurtulmanın yolunu ararken bir süreden bu yana Washington yönetimine Kerkük konusunda yapılan telkinler sonuç vermiş ve Irak Parlamentosu anayasanın 140. maddesinin uygulanmasını 2008 yılının Mayıs ayına kadar ertelemiştir.

Kürt listesi milletvekili Pestwan Ahmed, Kerkük'te referandumun yapılmasının Yüksek Seçim Kurulu'na kalan bir durum olduğunu ve kuruldan gelen talebi kabul etmek durumunda kaldıklarını açıklamıştır. Daha önce IKDP lideri Mesud Barzani'nin de referandumun ertelenebileceğini fakat bunun siyasal baskılarla değil, teknik nedenlerle olabileceğini dile getirmiş olması dikkat çekmiştir. Mesud Barzani'nin bu durumu kabullenmesi, Kürtlerin özellikle petrol konusunda bazı garantiler elde ettiklerini göstermekteydi. Erteleme kararı sonrasında da tartışmalar bitmemiştir. Arapların, Türkmenlerin ve diğer Iraklı gruplar başta olmak üzere, bölge ülkelerinin de erteleme kararından sonra hazırlıklarını yapmaları gerekmekteydi. Çünkü, parlamento Başkanı Meşhedani, 140. maddenin mutlaka yerine getirileceğini söylemiş, parlamento Başkan Yardımcısı Attiye de referandumun yapılabilmesi için gerekli olan teknik hazırlıkların, 7 ay gibi bir zaman alabileceğini dile getirmiştir.

Kerkük İl Meclis Başkanı Rizgar Ali'nin, Kerkük referandumu ile ilgili yapmış olduğu açıklama ise referandum öncesi yapılması öngörülen nüfus sayımının yapılmasına gerek olmadığı yönünde olmuştur. Rizgar Ali, Kerkük'te yapılacak olan referandumun, 1957 nüfus sayımına dayandırılabileceğini söylemiştir. Oysa kimse, Irak Anayasasının Kerkük referandumu ile ilgili olan 140. maddesinin hem siyasal hem de hukuksal açıdan kadük yani geçersiz olduğunu tartışmamaktaydı. Söz konusu madde belirli bir takvim ortaya koymuş ancak bu takvimin hiçbir aşaması yaşama geçirilememiştir. Öngörülen süre içerisinde normalleştirme, sayım ve referandum süreçlerinin tamamlanmaması, hukuki anlamda 140. maddenin geçerliliğini yitirmesine olmuştur.

Dolayısıyla, 140. maddede belirlenen takvim dışında referandumun yapılabilmesi için, bu maddenin yeniden düzenlenmesi, düzenlendikten sonra meclis onayına ve halk oylamasına sunulması gerekmekteydi. Mesud Barzani, petrol payının artırılması güvencesi alarak Kerkük'ten taviz vermeye yanaşmış olsa da eylül ayının ikinci yarısına doğru Irak'ta petrol üretimi ve paylaşımını düzenleyecek kanuna ilişkin Devlet Danışma Konseyi'nde yapılmakta olan görüşmeler çıkmaza girmiştir. Burada metin üzerinde Şiilerle Sünnilerin yapmak istedikleri bazı düzenlemelere Kürtler karşı çıkınca süreç kilitlenmiştir. 12 Eylül'de yapılan görüşmelerde Şiiler ve Sünniler, petrolün az olduğu ülkenin orta kesiminde yaşayan Sünnilere tanınan hakların genişletilmesi üzerinde mutabakata varmışlar, Kürtler ise kabinenin onayladığı taslağın aynı kalmasını ve Sünnilerin haklarının genişletilmemesini ya da kuzeyde kendi yaşadıkları bölgelerdeki petrol üzerinde kendilerinin sahip olacağı hakların da aynı oranda artırılmasını istemişlerdir. Bunun yanı sıra, petrol yataklarının yönetimi konusundaki derin görüş ayrılıkları da giderilememiştir. Sünni ve Şii Araplar, günde 100.000 varilden fazla petrolün üretildiği petrol yataklarına ilişkin kontratların parlamento onayından, altındakilerin ise Devlet Petrol Şirketi'nin onayından geçmesini savunurken Kürtler, kontratların, yerel yönetimlerin onayından geçmesinin yeterli olacağını ileri sürmekteydi.

Kerkük'te referandumun ertelenmesinden sonra rahat bir nefes alan Ankara için sıra şimdi Irak'la ikili düzeyde *"terörle mücadele anlaşması"* yapılmasına gelmiştir. İki ülke dışişleri bakanlıkları arasında, Nuri el Maliki'nin 7 Ağustos'ta yaptığı ziyaretle birlikte başlatılan teknik çalışmalar tamamlanmış, 25 Eylül'de Irak İçişleri Bakanı Cevad Bolani, terörle mücadele anlaşmasının ayrıntılarını ele almak üzere Ankara'ya gelmiştir.

Ziyaret öncesinde Irak'ın kuzeyindeki bölgesel hükümetin sözcüsü Cemal Abdullah, terör örgütü PKK ile uzantısı PJAK'ı yasadışı örgüt olarak kabul ettiklerini dile getirip, *"Biz komşularımızla*

dostane ilişkiler içinde yaşamak istiyoruz. Komşu ülkelere karşı siyasetimiz ortadadır. Özellikle Türkiye ile olan iyi ilişkilerimizi daha da artırma gayreti ve çabasındayız. Bizim PKK ve PJAK karşısındaki tutumumuz açıktır. Bu iki örgütü yasadışı olarak kabul ediyoruz. Hükümet olarak, bu iki örgütü Kürt siyasi yaşamının parçası olarak kabul etmiyoruz," demiştir. Cevad Abdullah'ın bu sözleri Kürtlerin diplomatik açıdan mevzi kazanma çabasını göstermekteydi.

Ankara'da yapılan görüşmeler sıkıntılı geçmiştir. Görüşmeler sürerken bölgesel Kürt yönetimi, *"Bu anlaşmaya karşıyız,"* diyerek Irak heyeti üzerinde baskı kurmuştur. Sonuçta 28 Eylül'de İçişleri Bakanı Beşir Atalay ve Irak İçişleri Bakanı Cevad Bolani Türkiye ile Irak arasındaki terörle mücadelede işbirliği anlaşmasına imza atmıştır. Ancak Türk tarafı anlaşmaya *"sınır bölgelerinde güvenlik ve işbirliğinin güçlendirilerek terör örgütlerine karşı alınacak önlemlere"* ilişkin bir madde konulmasına ilişkin Iraklı yetkilileri ikna edememiştir. Buna karşılık, Irak tarafı PKK'nin kendisine bağlı tüm oluşumlarıyla birlikte bir terör örgütü olduğunu kabul etmiştir. Bu, Irak'ın Türkiye'ye terör örgütüne yönelik operasyonlarda sıcak takip hakkı tanımadığı anlamına gelmekteydi. Bu anlaşmanın imzalanmasıyla Türkiye sıcak takibe ilişkin olarak uluslararası hukuktan doğan haklarından da vazgeçmiştir.

Türkiye, PKK ile mücadele konusunda bir türlü istediği pozisyonu yakalayamazken ABD Senatosu, Kongre'nin önde gelen Demokrat senatörlerinden Joe Biden tarafından önerilen ve Irak'ın gevşek bir federatif yapı içinde 3 bölgeye ayrılmasını öngören, ancak bağlayıcılık taşımayan bir tasarıyı 26 Eylül'de ezici çoğunlukla kabul etmiştir. Tasarı, Irak'ın tek ülke olarak kalmasını, ancak Şii, Sünni ve Kürt bölgelerine ayrılmasını, petrol gelirlerinin denetiminin ise Bağdat yönetiminde kalmasını önermekteydi. Tasarının kabul edilmesinden iki gün sonra açıklama yapan Irak Başbakanı Nuri el Maliki, planı *"felaket"* olarak niteleyerek reddetmiştir. Nuri el Maliki, *"Irak'ın bölünmesi felaket gibi bir karar,"* demiş, Şii Devlet Başka-

nı Yardımcısı Adil Abdülmehdi de, *"Hiç kimse Irak'ın bölünmesini hayal edemez,"* diyerek tepki göstermiştir. Ayrıca, Irak'ın ana siyasi grupları bir ortak bildiriyle bu planı kınamışlar ve Irak parlamentosuna bu konuda karar alması için çağrıda bulunmuşlardır. Karara tek olumlu tepki, Kürt yönetiminden gelmiştir. Bu planın açıklanmasının ardından Iraklı Kürtler, ABD Kongresi'nde dostluk grubu kurma çabası içine bile girmişlerdir.

Söz konusu plana bir takım Cumhuriyetçi senatörlerin de destek vermesi, ABD'deki 2 siyasi kanadın da Irak'ın toplumsal, siyasal ve ekonomik gerçeklerine gözlerini ne denli kapadığını göstermiştir.

Erdoğan İki Arada Bir Derede...

Ekim ayına gelindiğinde PKK eylemlerini daha da artırmış, Güneydoğu'dan gelen şehit haberleri Türk kamuoyunun sabrını taşırma noktasına gelmiştir. 7 Ekim'de PKK'li teröristler, Şırnak'ın Gabar Dağı'nda operasyona katılan bir time de yine uzun namlulu silahlarla saldırmış, 1 astsubay ve 12 eri şehit etmiştir. Şehit cenazeleriyle birlikte Irak ve ABD'ye yönelik tepkilerin giderek artması, hükümeti adeta iki arada bir derede bırakmıştır.

9 Ekim'de İngiliz *The Guardian* gazetesi, PKK saldırılarının yoğunlaşması ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan üzerindeki baskının çok arttığını yazmış, *"Erdoğan, kamuoyu ile ABD arasında sıkıştı,"* yorumunu yapmıştır. Dağlıca saldırısı sonrası TSK unsurları Irak sınırının sıfır noktasına gönderilmiş, Türk askeri Irak'ın kuzeyine girmek için talimat beklemeye başlamıştır.

Iraklı Kürtler gelişmeleri yakından izlemekteydi. Kürt Bölgesel Yönetimi Divan Başkanı Dr. Fuad Hüseyin, 10 Ekim'de sınır ötesi operasyonla ilgili, *"Umut ediyoruz ki böyle bir operasyon yapmayacaklar. Bir askeri operasyon her şeyi içinden çıkılmaz bir hale getirecektir,"* derken PKK sorunu için çözümün Türkiye ile Irak hükümeti ve Kürt yönetiminin masaya oturması olduğunu savunmuştur.

Aynı gün Irak Hükümet Sözcüsü Ali el Debbağ, Türkiye'nin olası sınır ötesi operasyonuna karşı çıkarak, *"Irak egemen bir ülke ve ihlal edilmesine izin vermeyeceğiz,"* açıklamasını yapmıştır.

Washington Post 11 Ekim'de gelişmelere ilişkin olarak *"Büyüyen ihtilaf ABD'yi zor durumda bıraktı"* değerlendirmesini yapmış, *"Güçlü bir ordusu olan NATO müttefiki Türkiye, Irak savaşına destek olmak amacıyla ABD kuvvetlerine topraklarındaki üsleri kullanmalarına izin veriyor. Kürtler de, ABD'nin sağlam müttefikleridir ve Irak'ın en huzurlu bölgesini yönetiyorlar. Zaten karmaşık olan Irak'taki savaşta yeni bir cephenin açılması, ABD'nin orada istikrar sağlama çabalarına zarar verir,"* diye yazmıştır.

Gerginlik Batı basınında da önemli yer bulmuştur.

Financial Times gazetesi, başyazısında Ermeni tasarısının geçmesi halinde Türkiye'nin büyük bir olasılıkla ABD'nin çağrılarını görmezden gelerek askerlerini Kuzey Irak'a göndereceğini ileri sürmüş, *The Guardian* Türkiye'nin Washington'a yönelik tepkilerini ifade ederken nereye kadar gidebileceğinin belli olmadığı yorumunu yapmıştır. İspanya'nın en büyük gazetesi *El Pais* de *"ABD'nin görüşüne rağmen operasyon"* başlıklı haberinde, Erdoğan hükümetinin Türkiye'nin yakın müttefiki olan ABD'nin görüşüne karşın PKK'den kaynaklanan şiddetin halkın arasında yol açtığı rahatsızlığı askeri bir operasyon ile gidermeye kararlı göründüğü değerlendirmesinde bulunmuştur. AKP hükümeti kamuoyu baskısı ile ABD arasında sıkıştığı köşeden çıkış yolu ararken, Dışişleri Bakanlığı yine umudunu Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi'ye bağlamış ve Sünni lideri çalışma ziyareti için 16 Ekim'de Ankara'ya davet etmiştir. Görüşmeler oldukça gergin geçmiş ve Türk yetkililer Tarık Haşimi'ye, *"bir an önce önlem alın. Eğer önlem almazsanız, sınır ötesi operasyon kaçınılmaz olur"* mesajını vermiştir. Tarık Haşimi ise Irak ile Türkiye arasında gerginleşen ilişkilerin kendisini fazlasıyla kaygılandırdığını belirtmiş, sükûnet ve itidal çağrısında bulunmuş ama terör örgütüyle mücadeleye yönelik somut bir güvence verememiştir.

Buna karşın Türkiye'den ayrılırken, *"Görüşmelerden istediğimi aldım. Mevcut krizi gidermek için yeni bir atmosfer var,"* diyerek Türkiye'nin sınır ötesi operasyon yapmayacağı garantisini aldığı imasında bulunmuştur. Ancak bu ima bile kamuoyunda sinirlerin gerilmesine neden olmuş, Sünni lider Ankara'dan ayrıldıktan hemen sonra Dışişleri Bakanlığı'ndan *"Türkiye'den sınır ötesi askeri harekât yapılmayacağı güvencesi elde edildiği"* haberleri yalanlanmıştır.

AKP hükümeti Tarık Haşimi'den beklediği güvenceyi alamayınca 17 Ekim'de Türk askerinin sınır ötesi operasyona olanak tanıyan tezkereyi TBMM'den geçirmiştir. Tezkere TBMM'de oylanmadan önce ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Tom Casey, PKK ile mücadelede en iyi yolun Türkiye, Irak ve ABD arasında işbirliği yapılması olduğu yönündeki Amerikan görüşünü yinelemiş ve Türkiye'ye itidal çağrısı yapmıştır. İşte bu tarihten sonra Türkiye ile hem Irak merkezi yönetimi hem de Iraklı Kürtler arasında sinir savaşı yaşanmaya başlanmıştır. Tezkerenin kabul edilmesindan hemen sonra ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un sözcüsü Geoff Morrell, Türkiye'nin sınır ötesi bir operasyon için aslında istekli olmadığı yorumunu yapmış, *"Türklerin o bölgeye sınır ötesi operasyon yönünde bir heves, aciliyet ve istekleri olduğunu sanmıyorum. Türkler, belirgin bir biçimde düş kırıklığına uğramış durumda, belirgin bir biçimde kızgınlar. Ancak bir sonraki adımı atma yönünde iştahları olduğunu sanmıyorum. Bu adımın, yalnızca bizim için değil, Türkler için de çok önemli sonuçları olur,"* açıklaması yapmıştır. PKK liderlerinden Murat Karayılan *"savaşın Türk şehirlerine yayılacağı"* tehdidinde bulunurken, Kürt yönetiminden, *"Dostumuz ve komşumuz Türkiye'yi Irak'taki askeri harekâttan kaçınmaya çağırıyoruz. Kürdistan Bölgesel Hükümeti, Türkiye ile bir ihtilafın peşinde değil. Topraklarımızın Türkiye veya başka bir komşumuza saldırmak ve baltalamak için kullanılmasına izin vermiyoruz ve vermeyeceğiz. Türkiye'nin iç işlerine karışmıyoruz ve bunun karşılığında da aynı tutumu bekliyoruz,"* açıklaması gelmiştir.

Bunun yanı sıra Kürt yönetimi Ankara'ya, *"Bu konuyu görüşmek üzere heyet göndermek istiyoruz,"* talebinde bulunmuştur. Ancak Ankara bu talebe olumlu ya da olumsuz yanıt vermeyi tercih etmemiştir. AKP hükümeti içinde bulunduğu açmazdan kurtulabilmek için son bir manevra ile Beyaz Saray'dan randevu istemiştir. Aslında gerek randevu talebinin iletilmesinde gerekse bu randevunun verilmesinde dönemin ABD Büyükelçisi Ross Wilson'ın önemli katkısı olmuştur. Ross Wilson, hem Dışişleri Bakanlığı'na hem de Beyaz Saray'a, Türkiye'nin tek taraflı olarak sınır ötesi operasyon yapmasının sakıncalarını anlatmış ve George Bush'un, AKP hükümetinin PKK'ye karşı mücadelede desteklenmesi yönünde ikna edilmesini sağlamıştır. Belli ki, Washington yönetimi, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine girmesiyle Irak'ta işlerin içinden çıkılmaz duruma geleceğini anlamıştır. Randevu için 5 Kasım tarihi belirlenmiş ve bu tarihi ilk açıklayan da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan, 20 Ekim'de katıldığı bir televizyon programında, *"Sınır ötesi harekâtla ilgili olarak, biz ABD ile bu işi çok açık, net bir yere bağlamak durumundayız ve 5 Kasım'da yapacağım görüşmelerde bunun da özellikle neticesini almak istiyoruz,"* demiştir.

İşte bu tarihten sonra bütün dikkatler, 5 Kasım'da yapılacak görüşmeye çevrilmiştir.

Dağlıca...

20 Ekim'i 21 Ekim'e bağlayan gece yarısı Hakkâri'nin Yüksekova ilçesine bağlı Dağlıca piyade taburu, 250 PKK'li teröristin saldırısına uğramıştır. İlk ateşle karşılaşan 12 asker şehit olmuş, 16 asker de yaralanmıştır. PKK, 8 askeri de kaçırmıştır. Türk kamuoyunun sınır ötesi operasyon beklentisi içinde olduğu bu dönemde yapılan saldırı, adeta infiale neden olmuştur. Bu hassasiyeti fark eden ABD Başkanı George Bush, saldırının duyulmasından hemen sonra, *"Irak hükümeti ve bölgesel Kürt yetkilileri, Irak topraklarından kaynaklanan saldırılara karşı hızlı şekilde eyleme geçmeli. ABD, Türkiye ve Irak,*

PKK teröristlerini bozguna uğratmak için birlikte durmaya devam edecek," açıklamasını yapmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice da ertesi gün Mesud Barzani'yi arayarak, terör örgütüne karşı eyleme geçilmesi gerektiği mesajını iletmiştir.

Beyaz Saray ise resmi olarak Irak hükümetini uyarmış, *"Kürt gerillaların, Kuzey Irak sınırından Türkiye'ye geçişini acilen durdurun,"* çağrısında bulunmuştur. ABD'nin ardından dikkatler Bağdat'tan yapılacak açıklamalara çevrilmiştir. Celal Talabani ise Kanal D'nin ana haber bültenine telefonla bağlanarak, *"Barzani ile de görüştüm, gerginliği ortadan kaldırmak için Türkiye ile işbirliği yapmak istiyoruz,"* demiştir. Yapılan bütün bu açıklamalar, Türk kamuoyundaki acının hafifletilmesine yetmemiştir. Türk halkı, PKK'ye karşı sert bir misilleme yapılmasını beklemekteydi.

Dünya basını da bu saldırıya geniş yer vermiştir.

İngiliz *The Independent* gazetesi, sınır ötesi operasyonunun kargaşa yaratacağını öne sürerek kıyamet senaryosunun önlenebilmesi için sadece Ankara'da değil, aynı zamanda Washington ve NATO karargâhında soğukkanlılık ve hızlı düşünmenin gerekeceğini belirtmiştir. Fransız *Le Figaro* ise, *"Türkiye savaş yolunda"* başlıklı haberinde Türk ordusunun uğradığı ağır kayıplara karşı sınır bölgesinde PKK'nin izini sürdüğünü yazmış, Türkiye-Irak sınırındaki askeri tırmanışta yeni bir aşamaya girildiği yorumunu yapmıştır. *The Daily Telegraph* da, Türkiye'de uzun yıllardan sonra en kanlı çatışmaların yaşandığını kaydederek, *"PKK, Ankara'nın daha geniş stratejik çıkarlarına zarar vermek amacıyla Türkiye'yi sınır ötesi operasyona sürüklemeye kararlı görünüyor. Sınır ötesi operasyon, Ankara'nın Washington ile bağlarına ciddi bir zarar verir,"* görüşünü dile getirmiştir. *Financial Times "Türkiye, öldürücü Kürt saldırısına yanıtını planlıyor"* başlıklı haberinde Başbakan Erdoğan'ın askerler ve kamuoyundan gelen baskının altında olduğuna dikkat çekmiştir. 5 Kasım randevusu için geri sayım sürerken, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 23 Ekim'de İngiltere'de yaptığı bir konuşmada, Washington

yönetiminin PKK ile mücadele konusunda Türkiye'yi bir yıldan fazla süreden bu yana oyalamakta olduğunu itiraf etmiş ve *"14 ay üçlü mekanizma ile oyalandık. Şimdi Amerika'ya da, Irak'a da gerekenleri söyledik. Artık kendi başımızın çaresine kendimiz bakacağız. Eğer şu birkaç gün içerisinde o beklenen gelişmeler olmazsa,"* demiştir. Bu arada hükümet, başbakanın ABD'deki temasları öncesinde son bir uyarıda bulunması için Dışişleri Bakanı Ali Babacan'ın Irak'a gitmesi kararı almıştır. 24 Ekim'de Bağdat'ta temaslarda bulunan Ali Babacan, Celal Talabani, yardımcıları Adil Abdülmehdi ile Tarık Haşimi, Başbakan Nuri el Maliki ve Iraklı mevkidaşı Hoşyar Zebari ile görüşmüş ancak yine somut bir güvence alamamıştır. Sadece Irak tarafı üst düzey bir heyetini sorunları çözmek üzere Ankara'ya gönderme talebinde bulunmuş ve bu talep kabul edilmiştir.

Aynı gün Irak'taki ABD kuvvetleri komutanı General David Petraus, BBC World'e yaptığı açıklamada, Iraklı Kürtlerin PKK'yi ikna etmeleri gerektiğini söylemiş, ABD'nin kendisini Türkiye ile Irak arasında *"fazlasıyla zor bir durumda"* bulduğunu dile getirmiştir. Bu açıklamadan birkaç saat sonra Iraklı Kürt gruplar göstermelik bir adım daha atmış, Kürt yönetimi yaptığı resmi açıklamayla PKK'den silahlı mücadeleden vazgeçmesini istemiştir. Açıklamada, Irak topraklarının komşularının güvenliğini tehdit için kullanılamayacağı belirtilmiştir. Bütün bu gelişmeler arasında MGK toplanmış ve PKK'ye doğrudan ya da dolaylı destek veren Kürt gruplara karşı ekonomik yaptırımda bulunulması için Bakanlar Kurulu'na tavsiyede bulunma kararı almıştır. Bu karar, doğrudan Mesud Barzani'yi hedef almaktaydı. Toplantının ardından Dışişleri Bakanlığı, *"Irak'ın kuzeyine elektriğin kesilmesi, Erbil ve Süleymaniye'ye hava koridorunun kapatılması"* gibi bir dizi önlem üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bu önlemlerin aşamalı olarak yaşama geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Eşzamanlı olarak Kürt liderlerin Mersin Serbest Bölgesi'ndeki ortaklıkları ve Türkiye'deki mal varlıkları da inceleme altına alınmıştır.

Türkiye, ekonomik yönden Kürt liderler üzerinde baskı kurmanın yollarını ararken, Mesud Barzani Türkiye aleyhtarı tutumunu özenle korumuştur. 26 Ekim'de El Arabiya televizyonuna açıklama yapan Kürt lider, Iraklı Kürtlerin Türkiye tarafından bölgeye yapılacak herhangi bir askeri müdahaleye direneceklerini söylemiş, *"Açıkçası PKK bir bahane. Amaç, Kürt bölgesinin kalkınmasını engellemek ya da durdurmak,"* görüşünü ileri sürmüştür.

Mesud Barzani'nin bu açıklamasının yayımlandığı saatlerde Ankara'da Türk ve Irak heyetleri, PKK konusunda ortak çözüm aramaktaydılar. Dışişleri Bakanı Ali Babacan ve İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın katılımıyla bakanlar düzeyinde bir toplantı yapılmış ancak Irak heyeti *"daha ziyade uygulanması uzun zaman alacak bazı fikirlerle"* geldiği için görüşmelerden beklenen sonuç çıkmamıştır. Irak heyeti 27 Ekim'de temaslarını tamamlayarak Ankara'dan ayrılmış, Dışişleri Bakanı Ali Babacan da Irak heyetine, *"Önerdiğiniz konular bizi tatmin etmekten uzak,"* dediklerini açıklamıştır. Aynı gün Avusturya Milli Günü resepsiyonuna katılan Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt olası bir sınır ötesi operasyon konusunda, *"Başbakanın Bush'la görüşmesini beklemek lazım,"* açıklaması yapmıştır. Yani, ciheti askeriye de 5 Kasım'da yapılacak görüşmeye dikkatini çevirmiştir. Resepsiyonda, Orgeneral Yaşar Büyükanıt ve gazeteciler arasında geçen şu diyalog dikkat çekicidir:

— Dışişleri Bakanı Ali Babacan, Iraklı bakanlarla görüşmesinin ardından hemen size geldi. Siz mi görüştünüz? Somut bir bilgi geldi mi Iraklılardan?

— Ben görüştüm. Ama bunda anormal bir şey yok, Dışişleri Bakanı'yla her zaman görüşüyoruz. Fazla bir bilgi yoktu, asıl görüşmeler öğleden sonra olacaktı, henüz bir bilgi almadım. Biz Dışişleri'yle gayet yakın çalışırız. Dışişleri ile Genelkurmay etle tırnak gibidir. Birlikte çalışmamızdan doğal bir şey olamaz. Babacan ile de daha önce görüşmüştük, şimdi siz bu defa sordunuz diye söyledim.

— Iraklı bakanların temaslarından umutlu bir hava doğar mı?

— Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz.

— Sizce Iraklılarla yapılan görüşmeler mi önemli, Amerikalılarla mı?

— Bu görüşmelerin hepsi önemlidir. Biz bütün aktörlerden katkı bekliyoruz. Tabii, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın ABD Başkanı George Bush ile görüşmesini beklemek lazım. Çok önemli bir görüşme.

— Harekete geçilip geçilmeyeceği 5 Kasım'da belli olacak anlamına mı geliyor sözünüz?

— Hayır, öyle bir şey demedim. Türkiye çok kritik günlerden geçiyor. Herkesin büyük sorumluluk içinde hareket etmesi gerekiyor. Hızlı gelişmeler yaşanıyor. O nedenle her şeyi söylememi beklemeyin benden. Gerektiğinde gereken yapılıyor. İşte çarşamba gecesi bir grup saptandı, derhal püskürtüldü.

— Genelkurmay'ın sınır ötesi harekâtı talep ettiği, hükümetin beklettiği yolunda, tezkerenin sizin istediğiniz gibi çıkmadığı yolunda iddialar ortaya atılıyor. Bu doğru mu?

— Tezkere olması gerektiği gibi çıktı. İçeriğiyle mutabık olduğumuzu zaten daha önce söylemiştim. Hükümet talimat verdiği zaman harekete geçmeye hazırız. Henüz hükümetten bir talepte bulunmadık. Ama ihtiyaç duyduğumuzda bulunabiliriz. Bu işler şöyle olur: Ya hükümet kendiliğinden bir talimat verir ya da biz talepte bulunuruz, öyle talimat verir. İkisi arasında hiçbir fark yok, yani top onda, top bunda denemez. Zaten bu işler, devlet işleyişinde böyle yürür.

— MGK bildirisinde ekonomik tedbirler isim verilmeden Barzani'yi hedef alıyordu. Oysa tezkerede 'yalnızca PKK' deniyordu. Bu bir çelişki değil mi?

— Hayır. MGK bildirisinde ekonomik önlem deniyor, ikisi ayrı. Bir de MGK'de uzun süreden sonra ilk kez bir tavsiye kararı alındığına dikkatinizi çekerim. Buna çok önem veriyorum. Demek ki öyle bir ihtiyaç doğdu ki, o karar alındı.

Ancak toplantı öncesinde Ankara'da temaslarda bulunan ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Beyaz Saray'daki randevudan çıkması beklenen sonuçların ipuçlarını vermiştir. Condoleezza Rice ABD, Türkiye ve Irak'ın, Irak topraklarının istikrarsızlaşmaması konusunda ortak çıkarları bulunduğunu belirtmiş, etkili bir işbirliği yapılması gerektiğini ifade ederek, *"Etkili olmak ve sonuç almak istiyoruz,"* demiştir. Sürece ilişkin en dikkat çekici açıklama ise ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Mark Parris'ten gelmiştir. Mark Parris, Kürt liderler izin vermese PKK'nin Irak'ın kuzeyinde varlık gösteremeyeceğini belirterek Mesud Barzani'nin PKK'yi gelecekte Türkiye'ye karşı pazarlık kartı olarak kullanmak için bölgede tuttuğunu söylemiştir.

Sözün özü kasım ayına girilirken sürecin kilitlenmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Kilidin anahtarı ise 5 Kasım görüşmesidir. Ancak görüşme öncesi ABD karşısında diplomatik bir manevra yapmak isteyen PKK, Dağlıca baskını sırasında kaçırdığı 8 askeri serbest bırakmıştır. Askerlerin teslim edilmesinde Kürt yönetiminin İçişleri Bakanı –ki daha sonra Türkiye ile kurulan üçlü mekanizmanın Kürt yönetimi ayağının temsilcisi olacaktır– Kerim Sincari aracılık etmiştir.

Kürt Bölgesi Divan Başkanı Fuad Hüseyin, Türk askerinin Mesud Barzani ve Celal Talabani'nin şahsi ve insani girişimleriyle(!) serbest bırakıldığını açıklamıştır.

Bu noktada 5 Kasım görüşmesinden hemen önce 15 Ekim 2007 tarihinde, Amerikan Dış Politikası Ulusal Komitesi Direktör Yardımcısı David L. Phillips tarafından hazırlanan *"PKK'nin Silahsızlandırılması, Dağıtılması ve Yeniden Topluma Entegre Edilmesi"* başlıklı plana dikkat çekmek gerekmektedir.

Bu plan, AKP hükümetinin 2009 yılı yaz aylarında gündeme getirmiş olduğu Kürt açılımı ile tamamen örtüşmektedir. Görünen o ki, Washington yönetimi Kürt açılımı konusunda ne yapması gerektiğine ilişkin yol haritasını AKP hükümetine daha 2007 yılında vermiştir.

Raporun giriş bölümünde, *"Barzani ve Talabani PKK ile 12 aylık bir ateşkes oluşturulmasında etkinliklerini kullanmalılar. Bu Türkiye ile PKK arasında eldeki kâğıtların açılmasına yol açacak ve Türkiye'nin reformları gerçekleştirmesini sağlayacak bir soğutma dönemi yaratır. Türkiye bu dönemi, DTP'yi aracı olarak kullanmak suretiyle Silahsızlandırma, Dağıtma ve Entegrasyon şartlarını ortaya çıkarma dönemi olarak da kullanabilir. Türkiye'nin dostları, Güneydoğu'daki sosyo-ekonomik gelişmeye mali katkı ve AB üyeliğinde politik destek sağlayarak sürece katkıda bulunabilirler,"* denilmiştir.

Raporda şu önerilere yer verilmiştir:

> Reformlar Yapılmalı: Türkiye'nin sivil anayasasının taslağının yapılması devam eden bir süreç. Bu arada, özellikle Türklüğü kötülemeyi ve devlet kurumlarını eleştirmeyi suç kabul eden Ceza Yasası'nın 301. maddesinin kaldırılması başta olmak üzere, yasal reformlar devam etmeli. Konuşma özgürlüğünü kısıtlayan ve Kürtleri hedef alan Ceza Yasası'nın 215, 217 ve 220. maddeleri ile çok geniş bir terörizm tanımı yapan Anti-Terör Yasası'nda da reform yapılmalı. Çok katı, hesap vermeyen ve derinden muhafazakâr olan yargının da dönüştürülmesi için önlemler alınmalı. Devletin sahip olduğu medyada Kürtçenin kullanılmasını içerecek şekilde kültürel haklar da genişletilmeli. Kamu eğitimi ve kamu hizmetleri de iyileştirilmeli. Dini özgürlüklere kısıtlamalar ve azınlık haklarının da üstlerinden yeniden geçilmesi gerekiyor.
>
> Ordu Demokratikleştirilmeli: Türkiye'nin kendi toprakları üstündeki terörist girişimlere karşı koymaya koşulsuz hakkı vardır. Ancak, güvenlik güçleri, evrensel hukuki ilkelere ve uluslararası insan hakları standartlarına uymak zorundadır. Türkiye'nin silahlı kuvvetleri, "demokratik ordu" gibi hareket etmelidir. Ne MGK, ne de silahlı kuvvetler toplu popülasyon transferlerine ya da düşmanın yararlanmasını önlemek için bütün ürün, kaynak ve tesisleri yok etme politikasına göz yummamalıdır.
>
> Irak'ın Egemenliğine Saygı Duyulmalı: Türkiye kendi ulusal çıkarlarına, Kürdistan Bölgesel Hükümeti (KRG) ile kooperasyon

(eşgüdüm) yaparak ulaşabilir, PKK'yi baskı altına almak için Irak hükümeti ile beraber çalışabilir. Türkiye'nin Tak Tak petrol sahalarında çok güçlü ekonomik çıkarları vardır ve ciddi miktarlarda enerji ulaştırma ücreti alınaktadır. Kuzey Irak'taki ekonomik gelişmeden en önde yararlanacaklar arasında Türk inşaat firmaları da bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye, Iraklı Türkmenlerin haklarını koruyan ve Türkiye ile gittikçe daha şiddete açık ve İslamlaşan Irak ile arasında bir tampon bölge oluşturacak laik, Batı'ya dönük Irak Kürdistanı devletini memnuniyetle karşılayacak noktaya gelebilir. Son olarak da Türkiye, Kerkük'ün Bölgesel Kürdistan Hükümeti'ne katılımını önleyecek çabalardan vazgeçmelidir.

Af Düzenlemeleri Geliştirilmeli: AKP iktidara geldiğinde ve Abdullah Gül başbakanken, ulusalcılar ve ordu, hükümetin "pişmanlık planı"nı engellemek için müdahale ettiler. Şimdi AKP'nin son seçim başarısından, PKK'nin silahsızlaşmasına ve dağıtılmasına ikna etmesine yardım edecek şekilde gizlice bir af anlaşması oluşturmak üzere faydalanmasının zamanıdır. Öncelik PKK'ye 2002'den sonra katılanlarda olmalıdır. Komuta sorumluluğu olmayan seviyeler bir sonra gelmelidir. Interpol tarafından kırmızı bültenle aranan 134 kıdemli komutan af kapsamına alınmamalı, ancak Irak dahil, bulundukları ülkelerde sığınma hakkı için başvuruda bulunabilmelidirler. Kullanılan terminoloji kritik olacaktır: "Genel af" (Türkçesi veriliyor) ifadesi çok ihtilaflıdır. Yerine "Topluma kazandırma" (Yine Türkçesi 'Topluma kazanma' olarak veriliyor) ifadesi Silahsızlanma, Dağıtma ve Entegrasyon için daha tatmin edicidir.

Türkiye-Kürdistan Bölgesel Hükümeti Ortaklığı Kurulmalı: Türkiye ile Kürdistan Bölgesel Hükümeti eninde sonunda vazgeçilmez ortaklar olacaklardır. Şimdilik ortak alanları belirleyerek ve güven yaratarak gerginlikleri azaltabilirler.[45]

(45) Murat Kışlalı, "Açılımın ardından ABD çıktı" *Cumhuriyet*, 23 Ağustos 2009

2009 yılına damgasını vurmuş olan Kürt açılımının ana hatları, 2007 yılında işte böyle çizilmiştir. AKP hükümeti, 2007 yılı sonundan itibaren, bu plan içinde yer alan önerilerin bir bölümünü gerçekleştirmek için adım atmaya başlamıştır.

Beyaz Saray Randevusu...

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 5 Kasım'da Beyaz Saray'da ABD Başkanı George Bush ile yaptığı görüşme, Ankara-Washington ilişkilerinde 2003 işgali sonrasındaki sürecin kırılma noktasını oluşturmuştur.

Aslında, kamuoyu baskısı altında kalan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın sınır ötesi operasyon talimatı verme olasılığının giderek güçlenmesinden sonra ortaya çıkacak tablo içinde ABD yönetimi, Türkiye'yi tamamen yitirmeyi göze alamamış, Türkiye ile Iraklı Kürtler arasında bir denge kurulmasına zemin hazırlayacak bir yaklaşımı benimsemiştir.

İşte, Beyaz Saray'da yapılan görüşme bu yaklaşımın ayrıntıları çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Beyaz Saray'da Türkiye saati ile 20.15'te başlayan görüşme yaklaşık 1,5 saat sürmüştür.

Görüşme sonrası ortak açıklama yapılmış, Recep Tayyip Erdoğan, *"Stratejik ortaklar olarak PKK'ye karşı ortak bir mücadelemiz söz konusu. Bush ile Kuzey Irak'ta konuşlanmış olan terör örgütüne karşı neler yapabiliriz, onu konuştuk. Bu noktada bizler istihbarat paylaşımına önem veriyoruz. Bu konuda stratejik ortağımızla yapacağımız işbirliği çok önemli,"* demiştir.

ABD Başkanı George Bush da, *"PKK terörist bir örgüttür. Türkiye'nin düşmanıdır. Irak'ın düşmanıdır ve ABD'nin düşmanıdır. Başbakan Erdoğan ile daha iyi bir istihbarat paylaşımı sağlama konusunda nasıl çalışabileceğimizi konuştuk. Katilleri yakalamak için istihbarata ihtiyaç var,"* diyerek gelecek süreçte yapılacak işbirliğinin ana hatlarına ilişkin ipucu vermiştir. Bush, terör örgütü PKK'yi *"Tür-*

kiye ve ABD'nin ortak düşmanı" ilan ederken bu örgütle daha etkili mücadele için mekanizma kurulması kararını açıklamıştır.

Buna göre, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Ergin Saygun, ABD Genelkurmay Başkan Yardımcısı James Cartwright ve ABD'nin Irak'taki komutanı Orgeneral David Petraeus arasında üçlü bir koordinasyon mekanizması oluşturulmuştur. Bu çerçevede ABD, terör örgütü konusunda Türkiye'ye, *"üzerinde eyleme geçilebilir istihbarat"* sağlama sözü vermiştir.

Ancak ABD yönetiminin NATO şemsiyesi altında en yakın müttefiki olan Türkiye'ye kullanılabilir istihbaratı neden daha önce vermediği ve PKK saldırılarına göz yumduğu, sadece birkaç ay içinde onlarca şehit verilmesinin önüne neden geçmediği sorusunun yanıtı havada kalmıştır.

ABD bütün bunların karşılığında Recep Tayyip Erdoğan'dan *"Türkiye'nin Iraklı Kürtlerle resmi temas kuracağı"* garantisini almıştır. Böylece, PKK konusunda Türkiye Kürtler ile işbirliği yapmak zorunda kalacak, Mesud Barzani de Türkiye açısından meşruiyet kazanacaktır.

Washington yönetimi, Kürt lideri, *"Türkiye seni muhatap alacak. Ancak PKK konusunda işbirliği yapmanız gerekiyor,"* diyerek ikna etmiştir. Böylece Mesud Barzani, PKK üzerinden istediği sonucu elde etmiş yani Türkiye tarafından resmen muhatap alınmış olacaktır.

ABD yönetimi verdiği bu güvencelerle PKK'nin kökünü kazımaktan çok, bir yandan Türkiye'yi kısıtlı şekilde tatmin ederken diğer yandan da özellikle Irak'ın kuzeyindeki istikrarın bozulmamasını hedeflemekteydi. Washington, Türkiye'nin tepkisini kontrol altına almış, olası bir operasyonu ABD'nin siyasal iradesine bağlamıştır. Bununla amaç bir yandan asıl müttefik olarak gördüğü Kürt yönetiminin ve dolayısıyla da kendisinin Irak'taki stratejik çıkarlarının korunması olmuştur.

Beyaz Saray görüşmesi Kürtleri sevindirmiştir.

Kürt yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani, Bush-Erdoğan görüşmesinin *"çok iyi"* olduğunu söylemiş, *"PKK'nin bütün faaliyetlerini kınadığımızı içten bir şekilde söylüyoruz. Ancak, sorun askeri yollarla çözülmez. PKK'nin yaptıkları Kürt halkına zarar veriyor. Eğer PKK bu politikasını sürdürürse zarar görecek,"* demiştir.

Bu açıklamadan sonra 11 Kasım'da PKK sorununu ele almak için Kürt yönetiminden bir heyet Türkiye'ye gelmiş ve *"yeni döneme"* ilişkin nabız tutmuştur. Heyet, İslami Cemaatin Başkanı Ali Babir, IKYB siyasi bürosu üyesi Ersalan Beyız, IKDP siyasi büro üyesi İzzettin Bervari, Kürdistan İslami Birliği Genel Sekreteri Selahattin Behaeldin ve Kürdistan Sosyalist Partisi siyasi büro üyesi Muhammed Haci Mahmut'tan oluşmaktaydı.

Heyetin bu kompozisyonu, Ankara'ya mesaj niteliği taşımaktaydı.

Kürt heyeti Ankara'da temaslarda bulunurken Celal Talabani 13 Kasım'da Kahire'de, *"Irak, Türkiye'ye yönelik tüm şiddet operasyonlarına karşıdır. Tüm çabalarımızı hem Türkiye'yi hem de Irak'ı tehlikeye atan terörizm tehdidini durdurmaya yoğunlaştırıyoruz. Recep Tayyip Erdoğan hükümetine yönelik herhangi bir askeri eylemi, Irak'a yapılmış bir eylem olarak değerlendiriyoruz,"* açıklamasını yapmıştır.

Irak Parlamento Başkanı Mahmud el Meşhedani ise *"Değerli komşumuz Türkiye'ye sesleniyoruz. Sorunlarımızın yapıcı ve barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğine inanıyoruz. Türkiye'nin güvenilirliği bizim için önemlidir. Sınırlardaki yığınak bizi endişelendiriyor. Sıcak takip sorunu çözmez. Irak çatışmalardan çok çekti, artık çekmesini istemiyoruz,"* demiştir.

Mesud Barzani'den de, *"Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı George Bush'un görüşmesini olumlu değerlendiriyor ve tansiyonu düşürücü olarak niteliyoruz,"* açıklaması gelmiştir. Bu gelişmeler, terör örgütünde ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır. 15 Kasım'da PKK, Kerkük'te bir bildiri yayımlayarak Türkiye'nin Irak'ın kuze-

yine askeri müdahalesi halinde, başta Irak Türkmen Cephesi (ITC) üyeleri olmak üzere Türkmenleri öldürme tehdidinde bulunmuştur. Bölgedeki PKK'li gruplara çağrı niteliği taşıyan bildiride, *"İşgal edilen Kerkük'te bulunan gruplarımızın mücahitlerine: Mücahit Rahimava bölgesi savunucusu Şehit Nazım Hamet Süleyman grubuna, İmam Kasım bölgesi savunucusu Şehit İzzettin Kara Mehmet grubuna, Şorca bölgesi savunucusu Şehit Kamil Molla Veyis ve Şehit Arba Garip grubuna, Azadi bölgesi savunucusu Şehit Mustafa Azadi grubuna, milliyetçi, vefalı ve fedakâr Kürtlerin dikkatine. Gerektiği zaman yukarıdaki gruplarla irtibata geçiniz. Çünkü Mutasam'ın torunları Irak'ın kuzeyinde PKK'lilerin olduğunu iddia ediyor. Dolayısıyla da Irak'ın kuzeyine saldıracaklardır. Osmanlı'dan kalan Kürtlere karşı düşmanlıkları var. Kürtleri yok etmeyi hedefliyorlar. Bütün Turancıların bürolarına saldırmak için, bugünden itibaren kendimizi hazırlamak lazım. Her çeşit silah kullanarak cesetlerini yakarak, gasp edilen haklarımızı geri almalıyız. Irak Türkmen Cephesi 'eşeklerine' diyoruz; İyi biliniz ki, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine saldırması halinde, sizlerden intikam alacağız,"* denilmekteydi. Bildirinin basına yansımasından sonra ITC Başkanı Sadettin Ergeç, *"Bu ilk tehditleri değil, tehditlerden korkmuyoruz,"* açıklamasını yapmıştır.

Operasyon, Kerkük ve SOFA...

5 Kasım'dan sonra, Türkiye, Irak ve ABD ekseninde üç önemli konu başlığı gündemin ön sıralarına taşınmıştır. Beyaz Saray'daki mutabakatın sonrasında sınır ötesi operasyon beklentisi artmış, Kürtler referandumun ertelendiği Kerkük'te gerilimi tırmandırmaya başlamış ve Irak-ABD ilişkilerinde 2008 yılına damgasını vuracak olan güçlerin statüsü anlaşması[46] (SOFA) imzalanması için ilk adım atılmıştır.

Aslında Beyaz Saray'daki görüşmeden çıkan sonuç, Türk kamuoyunu tatmin etmemiştir. Bugüne kadar verilmiş olan sözlerin

(46) İng: Status of Forces Agreement.

Türkiye'yi oyalamaktan öte gitmediğini bilen Türk halkında, *"etkin ve sonuç alıcı bir sınır ötesi operasyon"* yani *"teröristleri ininde vurma"* beklentisi en üst noktada bulunmaktaydı.

Genelkurmay Başkanlığı kış koşullarında da olsa ABD'nin istihbarat desteği ile kapsamlı bir operasyon için hazırlıklarını yoğunlaştırmıştır.

16 Kasım'da Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İlker Başbuğ daha sonra çok tartışılacak bir açıklama yapmış; sınır ötesi harekâtın uygulanma sürecinde olunduğunu dile getirip, *"Artık bu tezkerenin uygulaması ne zaman, ne olur tabii elbette o ayrı bir konu. Ama ben diyorum ki bu süreçte karar alıcıları özellikle medyamız rahat bıraksın,"* diyerek hükümetin üzerinde baskı kurulmamasını istemiştir.

26 Kasım'da açıklama yapan Dışişleri Bakanı Ali Babacan ise Kürt yönetiminin terörle mücadele konusunda Türkiye'nin yanında olması için ikna edildiğini söylemiş ve *"Artık Türkiye'nin yanındalar. Terörle mücadelede Türkiye ile birlikte hareket ediyorlar. Son dönemde Irak'ın kuzeyindeki yönetim bizim haklılığımızı anladı. Onlara 'terörün yanında yer almanız sizin menfaatinize olmaz, bunu anlayın' dedik. Onlar da şu an bunu anlamış durumdalar. Irak'ın kuzeyindeki yönetim PKK ile mücadelede şu anda Türkiye'nin yanında, Türkiye ile işbirliğindedir,"* demiştir. Bu açıklamadan birkaç saat sonra Kürt yönetiminin Başbakanı Neçirvan Barzani, *"PKK konusunda ne ABD, ne de Türkiye ile herhangi bir anlaşmamız var,"* diyerek Ali Babacan'ı yalanlamıştır.

Sınır ötesi operasyon için geri sayım sürerken hükümet 28 Kasım'da tezkeresiyle ilgili görev emrini Genelkurmay'a vermiş, ardından 1 Aralık'ta Irak'ın kuzeyine ilk nokta operasyonu yapılmıştır. Ankara, operasyondan önce Irak hava sahasının egemenliğini ve denetimini elinde tutmakta olan ABD'den hava sahasının kullanımına ilişkin izin almıştır. ABD'nin hava sahasını açması üzerine Türk savaş uçakları Irak'ın kuzeyindeki hedefleri vurmaya başlamıştır.

ABD'nin verdiği anlık bir istihbarat üzerine Çukurca yakınlarında Irak sınırı içinde bulunan 50-60 kişilik PKK'li bir terörist grup ateş altına alınmıştır.

Operasyon sonrası Reuters'e açıklama yapan Mesud Barzani'nin sözcüsü,Türk askerinin Kuzey Irak'a girmediğini söylemiş, operasyonun insansız yasak bölgede yapılmış olabileceğini ileri sürmüştür. Operasyonun ardından en dikkat çekici değerlendirme ise *Chicago Tribune*'den gelmiştir. Gazete, birçok Iraklı Kürt'ün bağımsızlık isteğini gözden geçirme noktasına geldiğini belirtmiş, Türkiye'nin sınır ötesi operasyon tehdidinin Kuzey Irak'taki birçok kişinin Irak'a olan ihtiyaçlarını kabul etmelerine yol açtığını yazmıştır. Operasyon, Irak'ın kuzeyini dokunulmaz olarak gören Kürtleri ciddi anlamda kaygılandırmıştır. Bu hem ABD'nin bölge politikasında bir aks değişikliği yaptığını hem de Kürtleri her an yalnız bırakabileceği olasılığının ortaya çıktığını göstermekteydi.

Operasyonun yankıları sürerken Dışişleri Bakanı Ali Babacan, Atina ziyareti sırasında, *"Kuzey Irak'taki irade beyanı konusunda tatmin edici net açıklamalar duyamadık. Evet belki bazı hareketler gördük, ama terör örgütüyle mücadele konusunda güvenimizi kazanacak somut adımlar bugüne kadar gördük mü diye soracak olursanız, bunun yanıtı hayır,"* demiştir.

Oysa, Ali Babacan sadece 10 gün önce, Kürt yönetiminin ikna edildiğini(!) söylemişti.

1 Aralık'ta yapılan sınır ötesi operasyonu, 16, 17, 18, 22 ve 26 Aralık tarihlerinde yapılan operasyonlar izlemiştir. Bu operasyonların tamamı, ABD'nin sağladığı istihbarata ek olarak TSK'nin kendi kaynaklarından teyit ettiği bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Gelişmelerle ilgili olarak *Washington Post,* bir Pentagon sözcüsüne dayanarak, *"Amerika, Irak'ta saklanan Kürt savaşçılarını izlemek için Türkiye'ye istihbarat sağladı,"* diye yazmıştır. Bu operasyonlar deyimı yerindeyse Mesud Barzani'yi çileden çıkarmıştır. İn-

giliz *The Guardian* gazetesinin bu konulardaki tanınmış yorumcusu Simon Tisdall, *"Hafta sonunda Kürt PKK ayrılıkçılarını hedef alan hava baskınları, ABD'nin Bağdat'ı 2003'te ele geçirmesinden bu yana, en büyük Türk müdahalesini ifade ediyor. Ama, onların önemi askeri olmaktan ziyade siyasi. Hava baskınları, Washington ile Ankara'nın öpüştükleri ve aralarındaki ilişkiyi toparladıkları anlamına geliyor,"* diye yazmıştır.

Mesud Barzani, bölgeyi ziyaret etmekte olan İngiltere Dışişleri Bakanı David Miliband ile düzenlediği ortak basın toplantısında, *"Vatandaşlarımıza karşı cinayet işlenmiştir. ABD yeşil ışık yakmasaydı Türkiye bunu yapamazdı,"* diyerek tepkisini ABD'ye yöneltmiştir.

Sınır ötesi operasyon konusunda bu gelişmeler yaşanırken 2007 yılının son ayları, Kerkük konusunda önemli gelişmelere sahne olmuştur. 28 Kasım'da BM'nin Irak Özel Temsilcisi Staffan de Mistura BM'nin Erbil Ofisi'ni açmış, bu açılışa katılan Neçirvan Barzani, referandumun ertelenmesi kararını görmezden gelerek, 140. maddenin uygulanmamasını endişeyle karşıladığını belirtmiş, *"Şunu belirtmek istiyorum ki zaman geçiyor. ABD, merkezi hükümet ve BM'den bu maddenin uygulanması için açık şekilde rol oynamasını istiyoruz. 140. maddenin uygulanması bizim için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle bu sorunun çözülmesini istiyoruz. 140. maddenin uygulanması bölgenin istikrarı için çok önemlidir,"* demiştir.

Ancak 3 Aralık'ta ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı John Negroponte, Bağdat'ta Iraklı liderlerle görüştükten sonra, *"Yıl sonuna kadar bir referandum yapmak mümkün görünmüyor,"* diyerek kritik bir açıklama yapmıştır. ABD yönetiminin bu çıkışından sonra Kürt yönetimi, referandum ertelenmesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Kürt yetkililer, ABD ve Irak hükümetinin, referandumun ertelenmesi konusunda kararlı olmaları nedeniyle, bu ertelemeyi kabul ettiklerini açıklamışlardır.

Bu gelişmelerle birlikte 18 Aralık'ta ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Irak'a beklenmedik ziyarette bulunmuş ve Kerkük'e

ilişkin önemli mesajlar vermiştir. Condoleezza Rice, kent yöneticileriyle görüşmelerinden önce yaptığı açıklamada, Kerkük'ün Irak'ın geleceği için, demokratik bir Irak için ve herkesin olacak bir Irak için önemli bir kent olduğunu dile getirip Kürtlerin, *"Kerkük bir Kürdistan kentidir,"* yaklaşımını boşa çıkarmıştır.

Bu açıklamadan bir gün sonra Condoleezza Rice ile görüşme yapan Türkmen grubundan Kerkük İl Meclisi üyesi Hasan Turan, Kerkük İl Meclisi'nde ortak bir yönetimin oluşması, referandumun iptal edilmesi ve Kerkük'ün özel bir bölge olmasını talep etmiştir.

Ancak bu açıklamalardan sonra önemli bir gelişme yaşanmıştır. BM'nin Irak Özel Temsilcisi Staffan de Mistura yetkisini ciddi biçimde aşarak Erbil'deki Kürt parlamentosundan referandumun ertelenmesi kararı almasını istemiştir. Oysa, Erbil'deki Kürt parlamentosu ne Kerkük konusundaki taraflardan biridir ne de Irak Anayasasına göre böyle bir yetkisi bulunmaktadır. Ancak Staffan de Mistura'nın isteği doğrultusunda Kürt parlamentosu 27 Aralık'ta toplanmış ve Kerkük referandumunun 6 ay ertelenmesini onaylamıştır. Bu, zımnen Kürt parlamentosunun Kerkük'te yeniden bir referandum yapılması kararı almasının da kabul edileceği anlamına gelmekteydi.

Diğer yandan, 31 Aralık'a kadar referandumun yapılmamış olmasıyla, Irak Anayasası'nın 140. maddesi, hukuken ve siyasal açıdan tamamen geçersiz kalmıştı. Staffan de Mistura'nın bu tutumu Ankara'nın ciddi tepkisine neden olurken, Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, BM'nin bu çok özel diplomatını uygun bir dille uyarmıştır. Yılın son günlerine doğru ise ABD Başkanı George Bush ile Irak Başbakanı Nuri el Maliki'nin, –başta Amerikan askerlerinin Irak'taki varlığı gibi konuların ele alınacağı görüşmeler yoluyla– ABD ile Irak arasındaki uzun vadeli ilişkilerin 2008'de biçimlendirilmesinin amaçlandığı bir belge imzaladığı ortaya çıkmıştır.

George Bush'un Afganistan ve Irak'taki savaşlarla ilgili danışmanı General Douglas Lute, bir telekonferansta imzalanan ve bağlayıcı

olmayan bu belgenin bir anlaşma değil, prensipler deklarasyonu olduğunu açıklamıştır. Douglas Lute, bu belgenin, 2008 içinde yapılacak ve iki ülke arasındaki uzun vadeli ilişkiler konusunda *"stratejik çerçeve anlaşması"* olması amacını taşıyacak ikili resmi görüşmeler için tarih saptadığını söylemiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin işgalcilere Irak'ta asker bulundurma gerekçesi sunan BM Güvenlik Konseyi'nin 22 Mayıs 2003 tarihli, 1483 sayılı kararının 2008 yılı sonu itibarıyla sona erecek olması, ABD'yi Irak'la anlaşma yapmaya zorlamıştır. Çünkü Bağdat yönetimi, Irak'ta işkence ve kötü muamele gibi suç işleyen ABD güvenlik görevlilerinin yargılanması için yetki istemiş, ABD de bu yargılama yetkisini reddedince, Irak Parlamentosu, 2008 yılının sonuna kadar ABD'nin Irak'taki askeri varlığının devam etmesine izin veren BM Güvenlik Konseyi'nin 1483 sayılı kararının tekrar uzatılmasını reddetmiştir. Washington yönetimi bu anlaşmayla, Irak'taki birliklerine *"uluslararası sözleşme"* meşruiyeti kazandırmayı, askerlerine hukuksal ve yargısal açıdan bağışıklık kazandırmayı amaçlamaktaydı.

2008 yılının ilk günlerine, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine yönelik başlattığı operasyon damgasını vurmuştur.

Aralık ayı içinde arka arkaya yapılan hava operasyonları, Iraklı Kürtlerin huzurunu iyiden iyiye kaçırmıştır. Erbil'de IKDP'nin birçok yetkilisi, Türk savaş uçaklarının kısa bir süre sonra kendilerini hedef alabileceği kaygısını taşımaktadır. Ankara'da yeni operasyon planları yapılırken Kürtler ABD'yi ikna etme çabası içine girmiştir. Kürt Parlamentosu Başkan Yardımcısı Kemal Kerküki, 3 Ocak'ta ABD'nin hava sahası iznine artık son vermesi gerektiğini belirtmiş, *"Kürtler Irak savaşı sırasında ve sonrasında hep ABD ve Koalisyon güçlerinin yanında yer aldı. Şu an gerek Irak gerekse Kürt bölgesinin hava sahası ABD'nin denetimindedir. Amerika daha fazla hava sahamızın ihlal edilmesine müsamaha göstermemeli. Sorunların siyasi ve demokratik yollarla çözüme kavuşturulması için zemin sağlanmalı. Böyle sivillerin ölümüne, hayvanların telef olmasına ve doğal*

yaşamın yok olmasına sebebiyet veren yöntemlerle sorunlar çözüme kavuşturulamaz" demiştir.

9 Ocak'ta bu kez Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ABD'ye gitmiş; ABD'li yetkililerin, *"Kürtlerle ilişkilerinizi geliştirin"*, *"Celal Talabani'yi Ankara'da ağırlayın,"* telkinlerini alarak Türkiye'ye geri dönmüştür. 15 Ocak'ta, Zap-Şivi, Avaşin-Basyan ve Hakurk bölgelerinde saptanan PKK hedefleri ateş altına alınmıştır. Genelkurmay Başkanlığı, bu operasyonda PKK'ye ait 60 hedefin vurulduğunu açıklamıştır. 4 Şubat'ta da yine aynı bölgelerde 70 hedef vurulmuştur.

Operasyonlar sürerken, ocak ayı ortalarında ABD'nin Irak Özel Temsilcisi David Satterfield Ankara'ya gelmiş, görüşmelerinin sonrasında yaptığı açıklamada, PKK ile mücadeleye Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetimin de destek vermesi gerektiğini söylemiştir. Bu ABD'nin 5 Kasım mutabakatından sonra benimsediği yaklaşımı yansıtmaktaydı. TSK, yılın ikinci ayında da operasyonlara devam etmiş, 4 Şubat'ta Avaşin-Basyan ve Hakurk bölgeleri yeniden vurulmuştur. Ancak, tarihler 21 Şubat'ı gösterirken TSK bu kez Irak'ın kuzeyindeki terörist unsurlara yönelik havadan ve karadan, daha kapsamlı bir operasyon başlatmıştır. Dışişleri Bakanı Ali Babacan, operasyonun hedefinin terör örgütü PKK olduğunu vurgulamış, Uluslar arası kamuoyundaki olası tepkilerin önüne geçebilmek için, *"Türkiye, Irak'ın toprak bütünlüğünü ve siyasi birliğini önemsemektedir,"* açıklamasını yapmıştır.

Bu operasyonun başladığı gün, Milli Güvenlik Kurulu toplanmış, Türkiye-Irak ilişkileri konusunda kritik bir karar almıştır. Bu karar, basın bildirisine, *"Irak'ta son dönemdeki olumlu gelişmeler de dikkate alınarak, bu komşu ülke ile ikili işbirliğinin siyasi, ekonomik, ticari, kültürel ve askeri alanlar ile enerji sektöründe mümkün olduğunca geliştirilmesi ve insani yardımların artırılması üzerinde durulmuştur,"* ifadesiyle yansıtılmıştır.

Bu ifade, hem Celal Talabani'nin Ankara'ya davet edilmesinin hem de Ankara'nın Kürt gruplarla ilişki kurmasının önünü aç-

maktaydı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül zaman yitirmeden harekete geçmiş, MGK toplantısından çıkar çıkmaz operasyonun Irak'ı değil, PKK'yi hedef aldığını iletme gerekçesiyle Celal Talabani'yi aramış ve Türkiye'ye davet etmiştir. MGK'nin söz konusu kararı çerçevesinde şubat sonunda da Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Vekili Elçi Murat Özçelik, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Hakan Fidan ve Başbakanlık Başdanışmanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'ndan oluşan bir heyet Irak'a gitmiştir.

Bu, Türkiye'nin operasyon ile diplomatik/siyasal süreci eşzamanlı yürütme çabası içinde olduğunu göstermekteydi. Türk heyeti, Irak ile ikili ilişkileri her alanda geliştirme konusunda Irak devlet başkanı, devlet başkanının iki yardımcısı ve dışişleri bakanıyla görüşmeler yapmış, ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker ile bir araya gelmiştir. Türk yetkililer, hem operasyonun Irak'ın toprak bütünlüğü ve siyasal birliğine karşı olmadığını anlatmışlar hem de her alanda yapılması öngörülen işbirliğinin ana hatlarını belirlemişlerdir. Aynı zamanda Abdullah Gül'ün davetini resmi olarak Celal Talabani'ye iletmişlerdir. Bütün bu temaslar yapılırken Türk askeri zorlu kış koşullarında Irak'ın kuzeyinde PKK unsurlarına karşı mücadele vermekteydi. Genelkurmay, operasyonunun sınırlı zamanlı ve sınırlı alanda icra edildiğini açıklamış olsa da, Türk kamuoyu Hakurk Vadisi'nin derinliklerinin ele geçirilmesi beklentisi içinde olmuştur.

Bu noktada Ankara dikkatini Washington yönetiminin tepkisine çevirmiştir. İlk gelen açıklamalar, Türkiye'nin içini rahatlatacak nitelikte olmuştur. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Nicholas Burns, *"Kürt liderler de PKK'den sorumlu. Bölgelerinde teröristleri barındırmamalı,"* diyerek operasyona destek vermiş, ancak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Tom Casey operasyon süresi için *"limitli bir alan ve zamanda olmalı"* açıklamasını yapmıştır. ABD Genelkurmay Başkanlığı Harekât Başkanı Korgeneral Carter Ham da TSK'nin sınır ötesi operasyon için izin almasının söz konusu olmadığını söy-

lemiş, Ankara'nın harekâtın süresine kendisinin karar vereceğini dile getirmiştir. Kamuoyunda ABD'nin –en azından operasyon bitene kadar sessiz kalacağı– görüşü ağırlık kazanmaya başlasa da 27 Şubat'ta Hindistan'dan gelen bir açıklama Ankara'da adeta soğuk duş etkisi yapmıştır. Türk askeri, dondurucu soğukta terörist unsurları yok etmeye çalışırken, ABD Savunma Bakanı Robert Gates, *"Operasyon 2 haftadan fazla sürerse istihbarat desteğini keseriz,"* diyerek Ankara'ya aba altından sopa göstermiştir.

ABD'li yetkilinin bu açıklaması, hem Washington yönetiminin sağlamakta olduğu desteği ciddi anlamda tartışmaya açmış, hem de Türk askerinin belli pazarlık çerçevesinde Irak'a girdiği görüntüsünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Robert Gates, 28 Şubat'ta Ankara'ya gelmiş, Türkiye'nin kendini savunma hakkı ile Irak'ın toprak bütünlüğü arasında denge kurması gerektiğini söyledikten sonra ABD'nin, Türkiye'nin Irak'a düzenlediği kara operasyonunun kısa sürmesini ve belli noktaları hedeflemesini istediğini dile getirmiştir. Bu açıklamaların hemen sonrasında ise TSK, 1 Mart'ta kara operasyonunun bittiğini açıklamıştır. Bu açıklamanın ardından tartışmalar alevlenmiş, CHP lideri Deniz Baykal, *"İçeride parça kaldı,"* diyerek görevin tamamlanmadığını söylemiş ve askerin geri çekilmesi kararını sert bir dille eleştirmiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt, bu eleştirilere 3 Mart'ta Genelkurmay karargâhında düzenlenen bilgilendirme toplantısında yanıt vermiştir. Orgeneral Yaşar Büyükanıt, operasyonun başlangıç ve bitişiyle ilgili ABD'nin etkisi olduğu iddiası için, *"İspatlasınlar, üniformamı çıkarırım,"* diyerek tepki göstermiş, Deniz Baykal'ın eleştirilerinin anımsatılması üzerine, *"Bir kere ben siyasilerle polemiğe girmem. O doğru da olmaz. 'Görev tamamlanmamıştır' diyene soruyorum ben. Gö-revimizi siz mi belirliyorsunuz? Görevimiz ne? Sanki o görevi kendi tayin etmiş. Musul olsun, Kerkük olsun görev tamamlanmıştır diyorum ben. Bakın 8 günde ve harekâtın hedefini açıkladım da. Operasyon şiddetli ve kısa. O tabiat koşullarının altında birliklerimizi daha fazla tutmamak*

için hedeflenmiştir. Görev tamamlanmıştır. O bölgede uzun sürede görev yapılmaz. Darbe vurulmuştur. Bir operasyonla PKK'yi bitirelim. Daha büyük operasyon olsun, daha fazla yere gidelim, bir operasyonda PKK'yi bitirelim. Yok böyle bir şey," demiştir. Sonuçta Türk askerinin çekilmesi en çok Irak Kürtlerini sevindirmiştir. Kürt hükümeti, *"Biz bu adımı memnuniyetle karşılıyoruz ve bu gelişmenin bölgede yeni bir başlangıca vesile olması temennisinde bulunuyoruz. Kürt Bölgesel Hükümeti, sorunların olumlu ve uzun vadeli çözümü için diyalog ve siyasetin tek yol olduğunu tekrarlıyor. Kürt Bölgesel Hükümeti Türkiye ile bölgenin tamamının çıkarına olacak şekilde dostane ve komşuluk temelinde ilişkilerini geliştirmeyi arzuluyor,"* açıklamasını yapmıştır.

Türkiye'nin operasyonu sonlandırması dünya basınının önde gelen gündem maddesi olmuştur. *New York Times*, *"Türkiye, ABD Savunma bakanının çekilme uyarı yapmasından bir gün sonra Kürt gerillalara yönelik mücadelesinde kullandığı muharebe güçlerini birdenbire Kuzey Irak'tan çekti,"* diye yazarken, *Washington Times*, *"Yorgun ve tıraşsız Türk askerleri 8 günün sonunda dün ABD'nin çabuk olma talepleri doğrultusunda Kürt asilere karşı sınır ötesi operasyonuna son vererek kamyonlarla dün geri döndüler. Washington ve Bağdat durumdan memnun, Türkiye ise gerekirse güçlerinin geri dönebileceği uyarısında bulundu,"* görüşünü sayfalarına taşımıştır. El Cezire ise *"Türk ordusu çekilme kararının kendisi tarafından alındığı konusunda ısrar ediyor, ancak, çekilmenin ABD'nin yükseldiği gibi görünen baskılarının hemen ardından gerçekleşmesi soru işaretlerine neden oluyor,"* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Financial Times, *"Önderliğini başkan George Bush'un yaptığı Amerikalı yetkililer son günlerde operasyonun sona erdirilmesi talebini daha yüksek sesle ifade etmeye başlamışlardı. ABD Savunma Bakanı Robert Gates'in Ankara'yı ziyaretinden bir gün sonra gerçekleşmiş olması gibi bir zamanlama hayretle karşılanmış ve bu çekilişin ABD'nin etkisiyle yapılmış olduğu tahmininde bulunanlarda kızgınlık yaratmıştır,"*

yorumunu yapmıştır. *Washington Post* ise *"Irak hükümeti ile yükselen tansiyon ve bölgesel çatışma endişelerinin ardından Türkiye cuma günü Kürt gerillalara karşı yürüttüğü operasyona son verdiğini açıkladı. Çekilme Başkan Bush ve ABD Savunma Bakanı Robert Gates'in harekâta hızlı şekilde son verilmesi uyarılarının bir gün sonrasında gerçekleşti,"* diyerek diğer yabancı gazeteler gibi Türk askerinin çekilmesinde zamanlamaya işaret etmiştir. Bu tartışmalar arasında Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani 7 Mart'ta Ankara'ya gelmiştir. Ciheti askeriyenin hassasiyetleri dikkate alınmış, resmi tören yapmamak ve Kürt lidere kırmızı halı sermemek için temasların *"çalışma ziyareti"* kapsamında gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Türkiye'de beklenmedik bir açıklama ile şimşekleri üzerine çekmemek için Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'yi yanına almayan Celal Talabani, Ankara'da askeri törenle karşılanmamış ancak ikameti için kendisine konuk cumhurbaşkanlarına ayrılan Camlı Köşk tahsis edilmiştir. Ancak Celal Talabani bu kez Türkiye ziyaretinde *"Iraklı Kürt lider"* olarak değil, *"Irak Devlet Başkanı"* olarak ağırlanmıştır.

Celal Talabani'nin Ankara'da terörle mücadelede Kürt yönetiminin PKK unsurlarına baskı yaparak silah bıraktırma, bölgeyi terk ettirme mesajları vermesi kimseyi tatmin etmemiştir ancak diğer alanlarda ortaya konan işbirliği çerçevesi, iki ülke arasında yeni bir dönemin başladığını da göstermiştir.

Abdullah Gül-Celal Talabani görüşmesinin Türkiye-Irak ilişkileri açısından PKK dışında, Kerkük, enerji, Irak'ın bütünlüğü ve yeniden imarını da kapsayan ekonomik, sosyal, kültürel boyutları da bulunmaktaydı. Bu konu başlıklarının daha kapsamlı olarak ele alınması için iki ülke arasında stratejik diyalog mekanizmasının kurulması da kararlaştırılmıştır.

Celal Talabani'nin ziyareti sonrasında 9 Mart'ta Türkiye'nin Irak Özel Temsilciliği'ne, bu görevi bir süredir vekâleten yürüten Elçi Murat Özçelik resmen atanmıştır. Murat Özçelik, yeni görevine atanmasının hemen ardından 20 Mart'ta Bağdat'a gitmiştir. Görüşme-

lerde ikili ilişkiler, terörle mücadele, Celal Talabani'nin Ankara ziyaretinden sonraki gelişmeler ve Basra' da açılması planlanan konsolosluk için çalışmaların hızlandırılması gibi konular ele alınmıştır. Türkiye ile Irak arasında yeni dönemin hazırlıkları sürerken, Nuri el Maliki hükümeti, Basra'da Şii lider Mukteda el Sadr'a bağlı Mehdi Ordusu'na karşı geniş çaplı bir operasyon başlatmıştır.

Cheney Arabulucu

Celal Talabani'nin ziyareti sonrasında, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Türkiye'yi de kapsayan bölge turuna çıkmıştır. Turun amaçlarından bir tanesi de Irak ve Türkiye arasındaki ilişkilere ince ayar yapmaktı. Her ne kadar, Ankara-Bağdat ilişkilerinde belirli bir istikrar yakalanmış olsa da, 5 Kasım mutabakatında öngörüldüğü gibi Türkiye, Mesud Barzani ve Kürt yönetimi arasında henüz belli bir yakınlaşma sağlanamamıştı.

Dick Cheney 18 Mart'ta Bağdat'a gitmiş, Başbakan Nuri el Maliki, Cumhurbaşkanı Celal Talabani, yardımcıları Adil Abdülmehdi ve Tarık el Haşimi ile bir araya gelmiştir. Görüşmelerin ana gündem maddesi SOFA olmuştur. Dick Cheney, daha sonra Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyeleriyle bir araya gelmiş, burada da İl Meclisleri Yasası'ndaki tıkanıklık ele alınmıştır. Ekim ayında yapılacak yerel seçimler ile ilgili bir sıkıntıyla karşılaşmak istemeyen ABD, İl Meclisleri Yasası'nın bir an önce çıkarılması için çaba göstermekteydi.

Bu seçimle birlikte, önceki seçimleri boykot ederek yerel siyasetin dışında kalan Sünni Arap ve Şii Sadr grubunun da il meclislerine girmeleri beklenmekteydi. Görüşme sonrası, söz konusu yasaya Adil Abdülmehdi tarafından anayasaya aykırılık iddiasıyla konulan veto kaldırılmış ve yasa yayımlanmak üzere Adalet Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bağdat'ta Irak'taki gelişmelere ince ayar yapan Dick Cheney daha sonra Irak'ın kuzeyine geçerek Erbil'de Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. ABD'li yetkili burada, Kürt lidere, *"Türkiye ile temasa hazır olun. PKK'ye karşı işbirliğine gi-*

din," mesajı vermiş, ABD açısından kritik önemde bulunan SOFA konusunu gündeme taşımıştır.

Dick Cheney burada ABD ve Irak arasındaki yeni stratejik ilişkiler konusunda yapılan müzakerelerin sonuçlanmasında ve gelecek günlerde yasaların önemlilerinin geçirilmesi konusunda Mesud Barzani'nin yardımlarına güvendiklerini söylemiştir.

Kürtler işgalden sonra ortaya koydukları aşırı taleplerin karşılanmamasından ötürü Bağdat'ta parlamentoyu zaman zaman işlevsiz hale getirmişlerdir. Cheney bu açıklaması ile Kürtlerin her talebinin yerine getirilemeyeceğini, ABD'nin çıkar ve hedeflerinin başladığı yerde Kürt taleplerinin bitmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dick Cheney, 25 Mart'ta da Ankara'ya gelmiş, burada, *"PKK ile mücadelede desteğimizi sürdüreceğiz. Ancak siz de Iraklı Kürtlerle işbirliği yapmalısınız,"* demiştir. Dick Cheney, Erbil temasları hakkında da Türk makamlarına bilgi aktarmış, Celal Talabani'nin Ankara ziyaretini olumlu bulduğunu dile getirmiştir. Aynı gün ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ross Wilson, Dick Cheney'nin görüşmelerinde Kürt liderlerinin PKK konusunda Türkiye ile birlikte çalışma isteğini ilettiğini açıklamıştır.

Dick Cheney'nin güçlü telkinlerini dikkate alan Dışişleri Bakanlığı harekete geçmiş, Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, Bağdat'tan Türkiye'ye geri dönüş yolunda, Duhok kenti yakınlarında Kürt yetkililer ile bir araya gelmiştir.

Türkiye'nin Kürt açılımıyla eşzamanlı olarak Washington yönetimi de kendi Kürt politikasında ince ayar yapmıştır. Görünen o ki, Washington yönetimi gerek Kürtlerin aşırı taleplerinden dolayı, gerekse Irak içinde, petrol yasası ve Kerkük gibi konularda ABD çıkarlarına ters düşen yaklaşımlarından giderek rahatsız olmaktaydı.

Bunun yanı sıra Kürt tarafı siyasal olarak saldırgan bir yaklaşım benimsedikçe bölgede İran egemenliği pekişmekteydi. Ayrıca Rusya ve İran merkezli enerji oyunu, Washington yönetimi açısından Irak

seçeneğini öne çıkarmış, bu bağlamda stratejik oyun kurucular Irak'ın kuzeyinden geçmesi öngörülen enerji hatlarının güvenliğinin pekiştirilmesi kararını vermişlerdir. Bunun için de bölgede terörün ortadan kaldırılması, Türkiye'nin etkin olarak devreye girmesi ve bölgenin istikrarının korunmasında rol alması gerekiyordu. PKK'nin Türkiye'yi Irak'ın kuzeyine çekme çabası ve Mesud Barzani'nin de terör örgütünü koruyup kollaması, ABD açısından kabul edilebilir olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle Washington yönetimi, Beyaz Saray'daki 5 Kasım mutabakatı sonrasında, taktik bir yaklaşımla PKK'ye yönelik dolaylı desteğini kesmiştir. ABD'nin Irak'taki askeri yetkilileri ve gizli servis ajanları Kandil Dağı'nda PKK ile temas kurmuş, terör örgütü üyelerine, *"Ya PKK'de kalıp hedef olursunuz ya da PJAK'a geçip bizimle birlikte çalışırsınız,"* önerisi getirmiştir.

Bölgeden Ankara'ya ulaşan raporlara göre bu öneri terör örgütünde şok etkisi yaratmış, PKK'nin lider kadrosu ve Iraklı Kürt gruplara yakın olan militanları Kürt yönetimi ile temas kurup ABD'nin bu kararından geri adım atması için Washington yönetiminin ikna edilmesini istemişlerdir. Ancak, ABD'den olumlu yanıt gelmemiştir.

ABD, PKK silahının namlusunu, Türkiye'den İran'a çevirmeye çalışmıştır.

Bu bağlamda ABD, Iraklı Kürtlerin PKK'ye olan desteklerini kesmesi ve Türkiye'nin Iraklı Kürtlerle yakın ilişki içine girmesi; AKP'nin de Kürt sorununa, sosyal ve ekonomik unsurları da kapsayan bir çözüm bulması formülünü geliştirmiştir. Bu formül aslında Türkiye'den çok ABD'nin Irak'taki çıkarlarını koruyup kollamaya yönelik olarak şekillendirilmiş, Ankara da onay vermiştir. ABD'nin Irak koordinatörü Büyükelçi David Satterfield, 1 Nisan'da Star TV'ye yaptığı açıklamada, *"Türkiye'yi tehdit eden PKK aktiviteleri konusunda endişeliyiz ama aynı zamanda Irak'ın istikrarı ve güvenliği için de endişe duyuyoruz. Bu yüzden hem Türk hükümeti ve Genelkurmayı, hem de Irak hükümeti ve bölgesel Kürt yönetimiyle işbirliği için-*

de çalışmayı sürdüreceğiz. Hem Barzani'ye, hem de diğer Kürt yöneticilere net olarak ilettik; PKK'ye karşı mümkün olduğu kadar çabuk önlemler almak onların da çıkarına. Barzani ve diğer Kürt yöneticileri, Kürt halkının iyiliği için Türkiye ile sağlam ilişkiler kurmaları gerektiğini anladılar. Zaten ekonomik ve sosyal seviyelerde var olan ilişkiler güvenlik alanında da geliştirilmelidir. Bu hem Irak bölgesel yönetiminin, hem Türk hükümetinin, hem Amerikan yönetiminin, hem de merkezi Irak hükümetinin çıkarınadır. Ve ben çok umutluyum," demiştir.

ABD'nin Irak'taki Büyükelçisi Ryan Crocker ise 9 Nisan'da ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi'ndeki oturumda son gelişmelere ilişkin, *"Bütün topluluklardan gelen Iraklılar, Iraklı kimliğinin sadece değerini değil, Iraklı kimliğini korumanın gerekliliğini anlıyor. Buna Iraklı Kürtler de dahil. PKK ile Türkler arasındaki son olayların, Kürtlere, daha geniş bir Irak kimliğinin parçası olmanın değerini gösterdiğini düşünüyorum,"* değerlendirmesini yapmıştır.

Genel çerçeve içinde Ankara temas trafiğini önce bölgesel daha sonra uluslararası görüşmeler ekseni üzerine oturmaktaydı. Türkiye, Irak'ta merkezi hükümetle ve Kürtlerle gerçekleştirdiği bu sıcak temasların hemen ardından, 14 Nisan tarihinde Şam'da Irak'a komşu ülkeler toplantısında BM ve AB temsilcilerine Kuzey Irak'a ilişkin açılımları anlatmıştır. BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri ile AB temsilcilerinin hazır bulunduğu görüşmelerde, terörle mücadele mesajlarının yanında işbirliğini artırma vurgusu öne çıkmıştır.

MGK Açıklamasının 'b' Maddesi...

Bu süreçte Ankara en kritik adımı, 24 Nisan'daki MGK toplantısında atmıştır. Bu toplantıda, Iraklı Kürtlere yönelik üst düzey resmi görüşme ambargosu kaldırılmıştır.

MGK'nin bu önemli toplantısından önce Dışişleri Bakanı Ali Babacan, 21 Nisan'da Kuveyt'te düzenlenen genişletilmiş Irak'a

komşu ülkeler dışişleri bakanları toplantısına katılmış, Irak Başbakanı Nuri el Maliki, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari ile ikili görüşmeler yaparak, bundan sonraki sürece ilişkin nabız tutmuştur.

Ali Babacan o toplantıdan aldığı izlenimleri MGK'de dile getirmiştir. Kurulun hem asker hem de sivil kanadı, Kürt yönetimi ile diyalog konusunda mutabakata varmıştır. Toplantı sonrasında yapılan açıklamanın *"b"* maddesinde, *"Irak genelinde meydana gelen gelişmeler gözden geçirilmiş, Irak'ta milli mutabakatın temelini oluşturan yasama alanındaki faaliyetler ile Irak'ın bölgede yerini yeniden alabilmesine yönelik gelişmeler değerlendirilmiş; bu bağlamda ülkemizin tüm Iraklı grup ve oluşumlarla istişarelerinin sürdürülmesinin yararlı olacağı mütalaa edilmiştir. Ayrıca, Irak ile başta ekonomi ve enerji olmak üzere çeşitli alanlardaki ikili işbirliğinin daha da geliştirilmesi üzerinde durulmuştur,"* denilmekteydi. Dışişleri Bakanlığı'nın Kürt yönetimi ile görüşmesinin önünü açan da bu uzun cümlenin içinde yer alan *"tüm Iraklı gruplar"* ifadesi olmuştur. Bu karar sonrasında hükümetin *"en az ayda bir kez mutlaka Irak'a gidin"* talimatını alan Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik harekete geçmiş, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Baş Danışmanı Ahmet Davutoğlu ile birlikte 1 Mayıs'ta Bağdat'a giderek bölgesel Kürt yönetiminin Başbakanı Neçirvan Barzani başkanlığında bir Kürt heyeti ile görüşmüştür. Temaslarda, Türkiye ile Irak arasında kurulmak istenen, iki ülkenin başbakanlarının başkanlık edeceği karşılıklı stratejik diyalog mekanizmasının altyapısı ele alınmıştır.

Ancak bu görüşmenin Erbil yerine Bağdat'ta ve Irak'ın Kürt kökenli Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin ofisinde yapılmış olması da dikkat çekicidir. Her ne kadar Kürtlerle yakın temas kurulması kararı alınmış olsa da Dışişleri Bakanlığı, görüşmenin Erbil'de yapılmasına sıcak bakmamıştır. Dışişleri Bakanlığı geleneksel temkinli yaklaşımını elden bırakmamıştır.

Bu görüşmeden bir hafta sonra açıklama yapan Mesud Barza-

ni, *"Türkiye tutumunu değiştirdi ve biz de bu tutum değişikliğinden memnunuz. Ancak kimse, bizim savaşta taraf olacağımız beklentisi içinde olmasın,"* demiştir. Bu açıklamasından da anlaşıldığı gibi, Kürt lider, ABD'nin bütün baskısına karşın elindeki PKK kozunu kaybetmeye yanaşmamaktaydı.

Dışişleri Bakanı Ali Babacan ise iki gün sonra Kürt yönetiminden terör örgütünün Irak'taki varlığını sona erdirme yönünde somut adımlar atmasını beklediklerini söylemekle yetinmiştir. Murat Özçelik 13 Mayıs'ta yeniden Bağdat'a gitmiş, 15 Mayıs'ta da Sünni lider Tarık el Haşimi ile bir araya gelmiştir. Kürtlere üst düzey görüşme ambargosunun kaldırılmasından sonra Kürt parlamentosu da harekete geçmiştir. 20 Mayıs'ta da Kürt parlamentosundan bir heyet Ankara'da temaslarda bulunmuş, bu çerçevede AKP merkezinde Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat ve AKP'li milletvekilleri ile iki ayrı toplantı yapmıştır. 25 Mayıs'ta da ABD Kongresi'nin alt kanadı Temsilciler Meclisi'nde bir Amerikan-Kürt dostluk grubu kurulmuştur. Bu gelişmeler arasında Kerkük çok fazla gündemin ön sıralarında yer bulamasa da, siyasal sürece ilişkin kritik bazı adımlar söz konusu olmuştur. Haziran ayında ertelenmiş olan referandum tamamen gündemden kalkmış ancak Birleşmiş Milletler Irak Özel Temsilcisi Staffan de Mistura, bu konuyu BM'nin teknik desteği kapsamında yeniden gündeme getirmiştir. Staffan de Mistura, Kerkük'ün statüsünün tartışmalı ve çatışmalara yol açacak bir referandumla değil, siyasi bir formül aracılığıyla belirlenmesi gerektiğini açıklamış, BM olarak sorunun çözümü için yeni bir plan hazırladıklarını duyurmuştur. Bu planla öncelikle Kerkük dışındaki Mahmur, Karakuş, Barderaş, Sincar ve Hanekin gibi ihtilaflı bölgelerin statülerinin belirlenmesi öngörülmekte, bu ihtilaflı bölgelerin statülerinin belirlenmesinin ise Kerkük'teki sorunun çözümü için model olması düşünülmekteydi.

15 Mayıs'ta sunulması öngörülen Irak'taki ihtilaflı bölgelerle ilgili öneri paketi, gecikmeli olarak açıklanmıştır. 3 aşamalı paketin

birinci aşamasında 4 ihtilaflı bölge tanımlanmış ve bu konularda Irak hükümetine öneriler sunulmuştur. Bu çerçevede, Akra'nın Duhok'a bağlanması, yani Kürt Bölgesel Yönetimi'ne dahil edilmesi önerilmiştir. İkinci bölge olarak, Musul'daki son gelişmeler çerçevesinde Kürtler tarafından demografik yapının değiştirilmeye çalışıldığı Hamdaniye incelenmiştir. BM, Hamdaniye'nin Musul'da kalmasını ve Hamdaniye'nin güvenliğinin peşmergeler yerine Arap ve Hıristiyanların dahil olduğu Irak Güvenlik Güçleri tarafından sağlanmasını önermiştir. Üçüncü bölge olarak Mahmur'un, Arap yoğunluklu Karaj bölgesi hariç Erbil'e bağlanmasını, son olarak da Mendeli'nin Diyala'ya bağlı kalmasını istemiştir.

BM'nin ihtilaflı bölgelerle ilgili sunduğu planın ikinci aşaması, Telafer, Sincar ve Hanekin'i kapsamaktadır. Bu bağlamda, tamamı Türkmen olan ve hiçbir zaman Kürt yönetimi altına girmemiş Telafer'in neden ihtilaflı bir bölge olarak nitelendiği sorusunun yanıtı havada kalmıştır. 2005 Kürt Bölgesel Yönetimi anayasa taslağında Telafer'in Kürt bölgesi içerisinde sayılması dikkate alındığında, BM'nin Kürtlerin tezlerini dikkate alarak Telafer'i ihtilaflı bölgelere dahil etmiş olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. İhtilaflı bölgelerle ilgili planın son aşamasında Kerkük'ün ele alınması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra Kerkük'te İl Meclisi'ne hâkim olan Kürt Listesi kentte yerel seçimlerin ertelenmesini istemiş, Kürt Listesi Sözcüsü Kemal Muhammed, 140. madde uygulanmadığı takdirde Kerkük kentinde yapılacak herhangi bir seçimin Kürtlerin çıkarına olmayacağını ileri sürmüştür. Türkiye'nin girişimleriyle Irak Parlamentosu'ndaki bazı siyasi gruplar İller Meclisi Yasası'nı görüşmek üzere düzenlenen toplantıda, Kerkük'te yapılacak il meclisi seçimi için *"Kerkük'te yapılacak seçimler ya diğer kentlerle aynı statüde ya da yüzde 32'lik esasa göre yapılmalı"* önerisini gündeme getirmişlerdir.

Bu öneri ilk aşamada dikkat çekmiş ve üzerinde görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Görüşmeler derinleşmeden yüzde 32 formülüne ilişkin Kürt ve Türkmen tarafı arasında anlaşmazlıklar ortaya çık-

mıştır. Türkmen tarafı yönetimde ve mecliste yüzde 32'lik paylaşıma olumlu bakarken Kürt tarafı sadece bu alanlarda değil kadrolarda, personel dağılımında da bu paylaşımı istemiştir. Kerkük'te doktorluk, öğretmenlik, mühendislik gibi meslek alanlarında büyük bir çoğunluğu oluşturan Türkmenler buna itiraz etmiştir. Görüşmelerin ilerleyen aşamalarında ise Kürt yönetimi Kerkük il meclis sandalyelerinin yüzde 32'lik esasa göre dağıtılmasını toptan reddetme yoluna gitmiştir.

Mayıs ayının ortasında Neçirvan Barzani ABD'ye gitmiş ve Türkiye ile başlatılan yeni sürece ilişkin Washington yönetiminin yeni talimatlarını almıştır. ABD, Neçirvan Barzani'yi en üst düzeyde ağırlamış, Kürt yetkili, başta George Bush ve Dick Cheney olmak üzere, üst düzey görüşmeler yapmıştır.

ABD yönetimi Kürt yetkiliye atfettiği önemi göstermek için Pennsylvania eyaletindeki Washington and Jefferson Koleji adlı üniversitede kendisine fahri doktora bile verilmesini sağlamıştır. Bütün bu ilginin arkasında ise Washington yönetiminin bir süreden bu yana kurgulamakta olduğu *"Irak'ın kuzeyine yeni bir Kürt lider"* projesi bulunmaktaydı. Washington'daki siyasal/stratejik oyun kurucular, Mesud Barzani'nin ABD'nin beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu görüşüne varmışlar; yerine de yavaş yavaş –aynı zamanda yeğeni ve damadı olan– Neçirvan Barzani'nin geçmesi için zemin oluşturma çabası içine girmişlerdir. Neçirvan Barzani ise Washington'da yaptığı açıklamalarda, ABD ordusunun Irak'tan erken çekilmesi durumunda bunun Irak ve Kürtler için felaket olacağını dile getirmiştir. Kürt yetkilinin bu açıklamasının arkasında, Bağdat-Washington hattında yürütülen ve ABD askerlerinin 2008 yılı sonrasında Irak'ta kalmasına ilişkin ayrıntıları düzenleyen SOFA görüşmeleri bulunuyordu. Mart ayında ABD ile Irak yönetimi arasında Irak'taki Amerikan askeri varlığına, 2008 yılı sonundan itibaren uluslararası meşruiyet sağlayacak SOFA üzerinde bir dizi gizli görüşme başlatmıştır. Aslında görüşmeler, ABD'nin hazırlamış olduğu SO-

FA metni üzerinden yürütülmekte daha doğrusu, Iraklı yetkililer, Washington'daki uzman(!) hukukçuların hazırladığı bu metni kabul etmeye zorlanıyordu. Nisan ayının ortasına doğru, gizli görüşmeler basına sızmış ve dünya kamuoyunda ciddi bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar egemenlik-bağımsızlık kavramlarının önem ve gerekliliğini yeniden gündeme taşımıştır.

SOFA, ABD ve Irak için olduğu kadar Irak'a komşu bölge ülkeleri için de büyük önem taşıyordu. Özellikle, Irak'taki güvenlik durumunu ABD'ye karşı önemli bir koz olarak kullanmakta olan Tahran yönetimi, ABD'nin kendisine yönelik olası bir operasyonda Irak topraklarını üs olarak kullanacağı kaygısını taşımaktaydı.

SOFA'nın basına sızan ilk taslak metninde, ABD'ye askeri operasyonlar düzenleme ve güvenlik gerekçesiyle Iraklıları gözaltına alma yetkisi verilmekte, ABD askerlerinin sayısına ve faaliyetlerine zaman sınırlaması getirilmemekte, ABD'nin Irak topraklarını başka ülkelere karşı operasyon düzenlemek amacıyla kullanamayacağı kayda geçirilmekteydi. Taslak metinde yer alan düzenlemeler, ABD'nin Irak'ta kalıcı üs talep etmesine zaten gerek kalmadığı yorumlarını da beraberinde getirmiştir. Nisan ayı ile birlikte ABD ile Irak arasında, zaman zaman Türkiye'nin de müdahil olduğu yoğun bir görüşme trafiği başlamıştır. ABD Savunma Bakanı Robert Gates, amaçlarının ABD ve Irak arasındaki ilişkileri normalleştirmek olduğunu söylemiştir. Ancak, başta Sadr grubu olmak üzere diğer bazı Iraklı gruplar ABD'nin Irak'ta yerleşme niyetinde olduğunu düşünmekteydiler. *Independent* gazetesinin *"Irak'ı Amerika'nın kontrolünde tutmak için gizli plan"* başlığıyla yayımladığı haberinde, anlaşma taslağının Irak'ı sömürge ülkesine çevirecek koşullar içerdiğini ortaya koymuştur. Haberde, anlaşmanın kritik bazı koşulları şöyle sıralanmıştır:

— Irak'ta 50 kalıcı ABD askeri üssü bulunacak.
— ABD terörist saldırıları önleme gerekçesiyle Irak hava sahasını 29 bin fitin (8.839 metre) altında kontrol altında tutacak.

— Tüm ABD askerleri ile özel güvenlikçiler Irak yasaları karşısında dokunulmaz olacak.
— Amerikan askerleri gerekli gördüğünde Irak hükümetinden izinsiz askeri operasyonlar düzenleyecek, Iraklıları esir alabilecek.

Bu koşulların basına sızmasından sonra, Irak parlamentosunda çoğunluğu oluşturan partilerden 31 Iraklı milletvekili, bir mektupla Kongre'ye işgalin sürmesi anlamına gelecek herhangi bir anlaşmayı kabul etmeyeceklerini iletmişlerdir. Mektupta, *"Iraklı vekillerin çoğunluğu, işgalci Amerikan güçlerinin bir takvim çerçevesinde geride herhangi bir askeri üs, asker ya da kiralık savaşçı bırakmadan tamamen çekilmesini öngörmeyen bir askeri-güvenlik, ekonomik, ticari, tarım, yatırım ya da siyasi anlaşmayı şiddetle reddetmektedir,"* denilmiştir.

Aslında Irak'ın Şii kökenli başbakanı Nuri el Maliki anlaşma maddelerine kişisel olarak karşı çıksa da hükümetin ayakta kalmasını ABD desteğine borçlu olduğu için, açıktan açığa karşıt bir tutum sergilemekten çekinmekteydi. Şiilerin gözünü çevirdiği Büyük Ayetullah Ali Sistani'nin sözcüsü ise Iraklı müzakerecilerin taleplerinin dikkate alınması gerektiğini söylemekle yetinmiştir. Mukteda el Sadr anlaşmaya karşı en net tutumu sergilemiştir. Hatta Sadr grubu sözcüsü El Ubeydi, ABD'nin güvenlik anlaşması imzalayarak Irak'taki üslerini uzun vadeli olarak korumayı amaçladığını, bu nedenle Sadr grubunun da taktik değiştirerek Amerikan üslerine yönelik direnişi devam ettirecek silahlı komiteler kuracağını söylemiştir. Sünniler de anlaşmayı onaylamayacaklarını açıklamışlardır. Anlaşmaya bu haliyle tek destek veren ise Kürtler olmuştur. Kürtler için ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi adeta bir kâbus senaryosu anlamına gelmekteydi.

Anlaşmanın görüşmelerine ilişkin süreci Tahran yönetimi de yakın izlemekteydi. 9 Haziran'da Tahran'a giden Irak Başbakanı Nuri el Maliki, 2005'ten sonra üçüncü kez yaptığı bu ziyaret sırasında Bağdat ile Washington arasında imzalanması planlanan güvenlik an-

laşmasının İran'ın zararına olmayacağı konusunda, başta Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad olmak üzere diğer üst düzey yetkililere güvence vermiştir.

Ancak, haziran ayına gelindiğinde, 2008'in ikinci yarısının başında imzalanması beklenen anlaşmanın görüşmelerinde ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır. Bağdat yönetimi, özellikle ABD askerlerine yargı bağışıklığı konusunda direnmiş, Irak'ın üçüncü ülkelere yönelik operasyonlarda kullanılmasına *"yeşil ışık"* yakmamıştır.

Sıkıntıların aşılamaması üzerine ABD bu kez Irak'a şantaj yapma yolunu seçmiştir.

5 Haziran'da yine İngiliz *Independent,* ABD'nin Bağdat yönetimine nasıl şantaj yaptığını açıkça ortaya koymuştur. Habere göre, ABD yönetimi, anlaşmayı sonuçlandırmamaları durumunda Iraklı yetkililere, New York'ta toplanan ve Bağdat yönetimine kontrollü olarak kullandırılan milyarlarca dolarlık petrol gelirine el konulabileceği uyarısında bulunmuştur.

Habere göre, devrik Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in 1990 yılında Kuveyt'i işgal etmesinden beri Bağdat yönetimine uygulanan yaptırımlar nedeniyle, Irak'ın uluslararası döviz rezervleri, BM gözetimindeki Irak Kalkınma Fonu kapsamında, New York'taki ABD Merkez Bankası'nda toplanmaktaydı. Ayrıca Irak hükümetine kontrollü olarak kullandırılan bu petrol gelirleri, BM kararı gereğince, her türlü tazminat talebi ve borç takibinden muaf tutulmaktaydı.

Ancak SOFA görüşmelerine katılan ABD'li yetkililer, *"BM mandası ortadan kalkar ve yeni bir anlaşma yapılmazsa, Irak'ın rezervlerinin muafiyetinin sona ereceği,"* uyarısında bulunmuşlardır. Bu, ABD'de Irak aleyhine sonuçlanmış bulunan 20 milyar dolarlık tazminat davası borçlarının New York'taki rezervlerden karşılanması sonucunu doğurabilecektir. Ayrıca, Irak devletinin halen BM Sözleşmesi'nin 7. maddesi uyarınca *"uluslararası güvenlik ve istikrara tehdit"* olarak kabul edilmesi nedeniyle, ABD ile *"stratejik ittifak"* yapmaması durumunda BM yaptırımlarının devam edeceği ve Irak'ın uluslararası rezervlerini kullanamayacağı öne sürülmekteydi.

SOFA görüşmeleri süreci içinde, ABD askerlerinin Irak'tan tamamen çekilme olasılığı, Kürtleri ciddi anlamda kaygılandırıyordu. Haziran ayı içinde Washington'da temaslarda bulunan Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari, *"ABD stratejileriyle ulaşılan başarının sürdürülebilmesi için Amerikan askeri varlığına ihtiyaç duyduklarını,"* açıklamıştır. Barack Obama'nın dış politika danışmanı Lawrance Korb ile görüşen Kubat Talabani de, Barack Obama'nın seçilmesi ve 16 aylık çekilme planını uygulaması durumunda silahların bir kısmının kuzeyde bırakılıp bırakılamayacağını sormuştur. Irak'ta ABD askeri varlığının devamı, Kürtler için yaşamsal bir önem taşımaktaydı. Kürtlerin yanı sıra Sünni Araplar da ABD askerlerinin çekilmesinden sonra Şiilerin hedefi durumuna gelecekleri kaygısıyla, anlaşmanın imzalanması fikrine daha olumlu yaklaşmaya başlamışlardır. Haziran ayının sonuna yaklaşılırken ABD, taşeron güvenlik firmaları için dokunulmazlık talebini geri çekmiş, ancak verilecek üslerin sayısı, askerlerin hangi ülke yasalarına tabi olacağı ve Iraklıları yakalama ve tutuklama yetkileri konusunda anlaşma sağlanmıştır.

Kıran kırana pazarlıklar arasında Bağdat yönetiminin, Ankara ve Tahran'a *"Irak'ın güvenliğini Türkiye ve İran'ın ortaklaşa garanti etmesi durumunda, Washington yönetimi ile ABD askerlerinin ülke içinde uzun dönemli varlığına olanak tanıyacak kuvvetlerin statüsü anlaşması imzalamayacakları"* önerisi getirdiği ortaya çıkmıştır.

Basına yansıyan haberlere göre[47] ilk girişim Tahran yönetiminden gelmiştir. SOFA'nın ABD'nin Irak hava ve kara sahasını kullanarak üçüncü ülkelere operasyon yapma hakkını da kapsamasından rahatsız olan Tahran yönetimi, Iraklı yetkililere İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad aracılığı ile, *"ABD ile anlaşma imzalamanıza gerek yok. Sizin güvenliğinizi bir sağlarız,"* önerisi getirmiştir.

---

(47) Bahadır Selim Dilek, 'Tahran ve Ankara Güvence Versin İmzalamayalım', *Cumhuriyet*, 14.06.2008

Mahmud Ahmedinejad, bu önerisini ilk olarak 3 Mart'ta Bağdat'a yaptığı ziyaret sırasında Iraklı yetkililere iletmiştir. Tahran öneriyi, ikinci kez de Irak Başbakanı Nuri el Maliki'nin haziran ayı başında Tahran'a yaptığı ziyaret sırasında gündeme taşımıştır. Iraklı yetkililer, Tahran'ın bu yaklaşımına önce olumlu yanıt vermemişler, ardından da *"Türkiye ile ittifak içinde böyle bir mekanizma kurulursa ABD ile SOFA'yı imzalamayız. Ancak güvenliğimizin ve stratejik çıkarlarımızın garanti altına alınması gerekir,"* diyerek karşı bir öneriyi masaya koymuşlardır. Önerinin fikir babalığını ise Irak'ın Şii kökenli Meclis Başkanı Mahmud el Meşhedani yapmıştır. Mahmud el Meşhedani daha sonra bu önerisine ilişkin, *"Irak, zengin petrol yataklarına sahip. Irak'ın servetini ve bağımsızlığını koruyabilmesi ve düşman saldırısı karşısında ülkedeki siyasi düzeni savunabilmesi için stratejik bir şemsiyeye ihtiyacı var. İran ve Türkiye, Irak'ın güvenliği konusunda destek verirse ABD ile uzun vadeli güvenlik anlaşmasını kabul etmeyiz,"* açıklamasında bulunmuştur. Ancak bu öneri daha sonra rafa kalkmış ve SOFA görüşmeleri devam etmiştir.

Bu tartışmalar arasında Irak Petrol Bakanlığı önemli bir karar almış, uluslararası yüz yirmi şirketin otuz beşine Irak'ta petrol çıkarma konusunda çalışma izni vermiştir. Bu otuz beş şirket arasında; daha önce Irak Petrol Bakanlığı ile anlaşması bulunmayan Türkiye, Vietnam, Pakistan, Tayland, Angola ve Cezayir de yer almıştır. Bu ülkelere ait resmi firmaların yanı sıra Saddam Hüseyin'in petrol sahalarının ulusallaştırması politikasıyla Irak'tan çıkarılan Shell, BP, ExxonMobil, Chevron ve Total gibi dev uluslararası petrol şirketleri ile de ihalesiz olarak anlaşılmıştır. Petrol Bakanlığı tarafından anlaşmaların amacı, Irak'taki petrol sahalarının geliştirilmesi ve günlük petrol üretiminin 500.000 varil artırılması olarak açıklanmıştır. Ancak, doğal kaynaklar konusunda yetki dağılımını sağlayan, mevcut ve gelecekteki petrol yataklarının statüsünü belirleyecek olan petrol yasası çıkarılmadan gerçekleştirilen bu anlaşmalar, Irak'ta tartışmalara neden olmuştur. Özellikle ihalesiz yapılan anlaşmaların imzalanması sı-

rasında yolsuzluk yapılmış olabileceği iddiası ortaya atılmış, hükümet anlaşmaların kuzey ve güneyde halihazırda açılmış kuyuların bulunduğu bölgeler için geçerli olduğu savunmasını yapmıştır.

2008 yılının ikinci yarısına, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Bağdat ziyareti ve Irak'ta 1 Ekim'de yapılması öngörülen yerel seçim tartışmaları damgasını vurmuştur. Recep Tayyip Erdoğan, 10 Temmuz'da aralarında Dışişleri Bakanı Ali Babacan, Enerji Bakanı Hilmi Güler, devlet bakanları Cemil Çiçek ve Kürşat Tüzmen ile Başbakanlık Başdanışmanı Ahmet Davutoğlu'nun da yer aldığı bir heyetle Bağdat'a gitmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Talabani, yardımcıları Adil Abdülmehdi ve Tarık Haşimi, Başbakan Nuri el Maliki, Meclis Başkanı Meşhedani ile yapılan görüşmelerin ardından –daha önce yapılan görüşmelerle çerçevesi çizilen– Stratejik Yardımlaşma Yüksek Konseyi'nin kuruluş deklarasyonu imzalanmıştır. Bu deklarasyonla iki ülke Başbakanlarının yılda en az bir, ilgili bakanların ise üç kez bir araya gelmeleri, ekonomi, enerji, dış politika, terör konularını birlikte ele almaları kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte ortak güvenlik alanı, ortak ekonomik havza ve enerji koridoru oluşturma konularında mutabakata varılmıştır. Kapsamlı bir içeriğe sahip olsa da deklarasyon ve alınan kararlar uluslararası anlaşma niteliği taşımadığından, hayata geçirilmesi ve somut sonuçlar doğurabilmesi için her iki ülke hükümetinin iradelerini göstererek somut adımlar atması gerekmekteydi. Türkiye'nin Irak'a ilgisini ve Irak'ta ağırlığını yerel ve bölgesel unsurlara hissettirme çabasının en kestirme yolu bu ziyaret olmuş, MGK'nin şubat ayı toplantısında alınan kararlarla başlayan süreç Recep Tayyip Erdoğan'ın ziyaretiyle en üst düzeyde kendisini göstermiştir. Ankara'nın Irak'ta ağırlığını hissettirme çabası ABD tarafından da olumlu karşılanmakta, Türkiye, Irak'ta şiddet eylemlerine destek vermeden İran etkisini dengeleyecek bir unsur olarak görülmekteydi.Ancak, ziyaret sırasındaki bu olumlu hava, 24 Temmuz'da bozulmuştur.

Türkiye'nin hazırlanmasında yoğun çaba gösterdiği yerel seçim yasası 22 Temmuz'da Irak parlamentosunda kabul edilmiştir. Ya-

sanın Kerkük ile ilgili 24. maddesinin *"gizli oturumda"* ele alınması kararlaştırılmış, bunun anayasa ihlali olduğunu ileri süren Kürt milletvekilleri oturumu terk etmiştir. 24. maddenin 2. bendinde şu düzenleme öngörülmekteydi: *"Kerkük'te yönetim otoritesi, üç topluluk arasında paylaşılır. Üç ana topluluk olan Arap, Kürt ve Türkmenlerin yetki paylaşımı yüzde 32, Hıristiyanların ise yüzde 4 oranında gerçekleştirilir. Yönetim otoritesi, bir bakanlığa bağlı olan ya da olmayan tüm güvenlik ve sivil daireleri kapsamaktadır. Buna 3 egemen makam (il meclisi başkanı, vali, vali yardımcısı), meclis komisyonları başkanlıkları ve her kademedeki kamu görevlileri dâhildir."* Yasanın 3. bendinde ise, *"Komisyon çalışmalarının özgür ve mesleki bir şekilde yürütülmesinin garantiye alınması amacıyla Kerkük'ün güvenlik dosyası, hâlihazırda Kerkük vilayetinde görev yapan askeri birliklerin yerine Irak'ın orta ve güney bölgelerinden getirilen askeri birliklere tevdi edilir. Siyasi partilere bağlı güvenlik güçlerinin dışarıya çıkarılması üzerinde durulur,"* denilmekteydi. Ancak yasanın çıkması, Kürt grupların ciddi tepkisine neden olmuştur. Kürt yönetimi hiç zaman yitirmeden devreye girmiş, 23 Temmuz'da yapılan açıklamada, Irak Başkanlık Konseyi'nden, parlamentoda kabul edilen yeni seçim yasasını onaylamamasını istemiştir.

Yasa parlamentodan çıktıktan sonra Cumhurbaşkanlığı Divanı'na gönderilmiştir. Çünkü, Irak Anayasası'na göre, yasanın yürürlüğe girmesi için cumhurbaşkanı ve iki yardımcısının onayı gerekmekteydi. Ancak yasa Cumhurbaşkanlığı Divanı'na bağlı uzmanlar tarafından henüz incelenmeden, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin basın bürosu, yasanın veto edilerek tekrar parlamentoya iade edileceğini açıklamıştır.

Cumhurbaşkanı Talabani, sadece 127 milletvekili tarafından kabul edilen yasayı onaylamayacağını ve düzenlemenin yeniden ele alınmasını istemiştir. Celal Talabani'nin, Kuzey Kürt yönetimin veto talebinin ardından bu açıklamayı yapması, Irak iç politikasındaki Kürt ağırlığını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Oysa, Kerkük'teki Arap,

Türkmen ve Kürt gruplardan her birinin yönetimde yüzde 32 oranında temsil edilmesini öngören bu çözümü, birkaç ay önce Celal Talabani, kendisini ziyaret eden Türkmen heyetiyle görüşmesinde kendisi gündeme getirmiştir. Diğer yandan Kerkük'teki yerel Kürt yöneticileri daha da ileri giderek, parlamentonun aldığı bu kararı tanımayacaklarını kamuoyuna açıklamışlardır. Özellikle 24. maddenin 3. bendinde geçen *"Kerkük'ün güvenlik dosyası, hâlihazırda Kerkük vilayetinde görev yapan askeri birliklerin yerine Irak'ın orta ve güney bölgelerinden getirilen askeri birliklere tevdi edilir ve siyasi partilere bağlı güvenlik güçleri dışarıya çıkarılır"* düzenlemesi Kürt yöneticileri fazlasıyla kızdırmış olacak ki, Erbil, Köysancak ve Süleymaniye'den Kerkük'e gelen binlerce Kürt eylem hazırlığı yapmaya başlamışlardır. 27 Temmuz 2008 günü sabahın erken saatlerinden itibaren göstericiler, Kerkük vilayet binasının önünde toplanmışlar, yasak olmasına karşın, vilayet binasına giriş yolu göstericilere açılmıştır. Bu sırada bir intihar saldırısı düzenlenmiş ve 25 kişi yaşamını yitirmiştir.

Bu saldırının ardından Kürt göstericiler Kerkük'teki Türkmen binalarına saldırmaya başlamıştır. Kürt göstericiler önce Türkmeneli TV binası, ardından ITC başkanlık binası ve Türkmeneli Partisi binası ile Türkmen Siyasi Tutuklular ve Şehit Aileleri Derneği binasına saldırmışlardır. Kürt göstericiler, öncelikle binaları taşlamış, ardından da silahlarla ateş açmışlardır.

Adeta pimi çekilmiş bir bombayı andıran Kerkük'teki bu gelişmeler Ankara'da kaygıyla izlenmekteydi. Aslında, Irak'ta olup biteni *"kaygıyla izlemenin"* ötesinde çok fazla etkileme şansına sahip bulunmayan Dışişleri Bakanlığı, *"Bu gerginlik ortamının, buna neden olanlar dahil, kimsenin yararına olmayacağı açıktır. Türkiye, Kerkük'te ve Irak'ın genelinde tüm kesimleri bir kere daha uzlaşı ve diyaloğa davet etmektedir. Irak'ta huzur ve istikrarın tesisi doğrultusundaki çabalarımız tüm Iraklı kardeşlerimizle eşgüdüm ve istişare içinde kararlılıkla sürdürülecektir,"* açıklaması yapmakla yetinmiştir.

Öte yandan, Kerkük'te yaşanmakta olan bu gerginliğe karşın ABD yönetimi yerel seçimleri Baas'tan arındırma ve petrol yasasıyla birlikte siyasal uzlaşma sürecinin en önemli parçalarından birisi olarak gördüğünden bir an önce yapılmasını istemekteydi.

Washington yönetimi yükselen gerilim üzerine Kürtler ve diğer gruplara aralarındaki farklılıkları gidermeleri için yaptığı baskıyı artırmıştır. ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker ve BM Genel Sekreteri'nin Irak özel temsilcisi Staffan de Mistura, Irak Başbakanı Nuri Maliki ve diğer Iraklı liderlerle parlamentoya sunulacak bir anlaşmaya varılması yoğun bir çaba içine girmiştir.

ABD Başkanı George Bush da Sünni parlamento başkanı Mahmud el Meşhedani ve Şii Devlet Başkan Yardımcısı Adil Abdulmehdi'yi telefonla arayarak bir karar üzerinde anlaşmalarını istemiştir. 2 Ağustos'ta Dışişleri Bakanı Ali Babacan, Iraklı mevkidaşı Hoşyar Zebari'yi aramış ve kaygılarını dile getirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Parlamento Başkanı Mahmud el Meşhedani harekete geçmiş ve parlamentoda özel oturum yapılması çağrısında bulunmuştur. 3 Ağustos'ta bir araya gelen siyasi liderler Kerkük'teki tarafları memnun edecek bir formül aramışlar ancak bir anlaşmaya varamamışlardır. Uzlaşmanın bir türlü sağlanamaması üzerine ABD, saatler içinde baskısını artırmış, Şii kanattan Celal Talabani'nin yardımcısı olan Adil Abdülmehdi, siyasi liderleri kendi evinde bir araya getirmiş ve bir metin üzerinde anlaşma zemini yakalanabilmiştir.

Bu metnin birkaç gün içinde parlamentonun onayına sunulması için çalışmaların başlatıldığı sırada Mesud Barzani, *"Hiçbir şekilde dış güçlerin Kerkük'te kendi özel amaçlarına kavuşmasına yol vermeyeceğiz,"* açıklaması yapmış ve üstü kapalı olarak Türkiye'yi suçlamıştır.

Gerilimin tırmanması üzerine, üzerinde mutabakata varılan metnin görüşülmesi üç gün içinde ikinci kez ertelenmiş ve 6 Ağustos'ta Irak parlamentosu yerel seçim yasasını çıkaramadan, 9 Eylül'de toplanmak üzere tatile girmiştir. 7 Ağustos'ta Irak Seçim Komisyonu,

milletvekillerinin yeni seçim yasasını oylamasındaki gecikme nedeniyle ekim ayında yapılması planlanan yerel seçimlerin gerçekleştirilemeyeceğini açıklamıştır. Bağımsız Seçim Komisyonu İdari Direktörü Kasım el Abudi, AFP'ye verdiği demeçte, *"Ekimde seçimlerin yapılması imkânını yitirmiş olduğumuzu sizlere doğrulayabilirim,"* demiştir.

Zoraki Onay...

Ankara, Kerkük konusunda çıkış yolu ararken, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın siyasi işlerden sorumlu Müsteşarı William Burns, 5 Eylül'de Türkiye'ye gelmiştir. Willam Burns'ün Türkiye'ye yaptığı ziyarette, *"ABD ile Türkiye arasındaki geniş kapsamlı ortak çıkarların altını çizdiği"* belirtilse de görüşmelerin ayrıntısına bakıldığı zaman, Ankara'nın özellikle Kerkük konusundaki kaygılarını iletmiş olduğu anlaşılmıştır.

Willam Burns'ün hemen ardından 11 Eylül'de Irak'ın eski Başbakanı İyad Allavi başkanlığındaki bir heyet ise Ankara'ya gelmiş, görüşmelerde yine Kerkük konusu öne çıkmıştır. İyad Allavi, temaslarına ilişkin düzenlediği basın toplantısında, Kerkük sorununun çözümü konusunda Türkiye ile paralel görüşlerde olduklarını ve soruna Irak'ın içinden gelecek ulusal bir çözüm istediklerini açıklamıştır.

Dışişleri Bakanlığı'nda, gerek Ortadoğu Dairesi'nde gerekse Irak Özel Temsilciliği'ndeki mesai saatleri giderek uzamıştır. Konuyla ilgili olan bütün diplomatlar, Kerkük üzerine kafa yorarken Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliği yerel seçim yasası taslağı üzerinde Iraklı gruplarla yoğun temas içine girmiştir. Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, Tahran'a, ardından Bağdat, İngiltere ve Washington'a giderek sürecin Türkiye'nin kontrolü dışında gelişmesinin önüne geçmiştir. Eşzamanlı olarak ABD'nin Irak'taki diplomatları da Iraklı siyasi liderleri yakın markaja almıştır.

Öte yandan Kürtlerin başta Kerkük olmak üzere, itilaflı olarak gördükleri bölgelere ilişkin tutumlarından geri adım atmaya yanaşmaması ABD basınının da dikkatini çekmiştir. Konu, Türkiye'de çok fazla gündemin ön sıralarına taşınmasa da *Washington Post* gazetesi, 13 Eylül'de Iraklı Kürtlerin, kendi bölgelerinin güneyinde yer alan ve ağırlıkla Arapların yaşadığı oldukça geniş bir alanı silahlı güç göndererek denetim altına aldığını ve bu durumun gerginliğe yol açtığını yazmıştır.

Gazetenin haberinde, Kürtlerin elde ettiği alanın genişliğinin, doğu-batı ekseninde 500 kilometreyi bulduğu ve güney yönünde bazı yerlerde 120 kilometreye ulaştığı belirtilmiş, Kürtlerin bu girişiminin, Araplar ve Amerikalı yetkililer tarafından *"tahrikkâr ve potansiyel olarak istikrar bozucu"* olarak görüldüğü vurgulanmıştır. Irak'ın kuzeyindeki ABD kuvvetlerinin komutanı Tümgeneral Mark Hertling, gazeteye açıklamasında, *"Kürtlerin bu bölgelere hızlı şekilde girmesi, nüfus yapısını değiştirmesi ve şu anda yerel Kürt yönetiminin bölgesinde yer almayan yerlere kendi bayraklarını çekmesi, yararlı değil ve gerginlikleri artırıyor,"* demiştir.

Bu haberde yer alan unsurlar Ankara'nın kaygılarının bir başka yanını oluşturmaktaydı. Ancak, bu süreçte Mesud Barzani, ABD'nin desteği ile elde etmiş olduğu siyasal mevzilerden hiçbir şekilde geri adım atmamıştır.

Kürt lider 15 Eylül'de El Cezire televizyonunun Özel Diyalog adlı canlı yayın programına katılmış ve Kerkük'ün kimliğinin *"Kürt"* olduğunu ileri sürüp bunda pazarlık yapmayacaklarını söylemiştir. *"Elimizde Irak halkının yüzde 80'inin kabul ettiği bir anayasa var. Bu anayasada Irak'taki bütün sorunların çözümü yer alıyor,"* diyen Mesud Barzani, Irak Anayasası'nın Kerkük'te referandumu öngören 140. maddesinin sorunlu bölgeler için çözüm belirlediğini öne sürerek, *"Biz, anayasadan yanayız ve hiçbir yasanın ve maddenin 140. maddeye alternatif olmasını kabul etmeyiz,"* görüşünü ileri sürmüştür.

Bu tartışmalar sürerken 24 Eylül günü Irak'ta yerel seçim yasası parlamentodan onay almıştır. Yasada, yerel seçimlerin 18 vilayetin 14'ünde, 31 Ocak 2009 tarihine kadar yapılması öngörülmüştür. Kuzeydeki özerk yönetime bağlı Duhok, Erbil ve Süleymaniye vilayetleri ile Kerkük yasanın dışında tutulmuştur. Sünni Uyum Cephesi'nin önde gelen milletvekillerinden Salim el Cuburi, tüm tarafların Kerkük konusunda taviz verdiğini, buradaki yerel seçimlerle ilgili olarak ayrı bir yasanın hazırlanacağını açıklamıştır. Ayrıca Kürt, Sünni, Şii ve Türkmen milletvekilleri; Kerkük ile ilgili sorunları gözden geçirmek için bir meclis komisyonu kurmayı ve Mart 2009'a kadar parlamentoya bir rapor sunmayı da kararlaştırmışlardır.

Ancak bu kez yerel seçim yasası Irak Başkanlık Konseyi tarafından geri çevrilmemiştir. 3 Ekim'de Başkanlık Konseyi, bu yasayı onaylamıştır. Dışişleri Bakanlığı, Kerkük konusunda kazandığı bu diplomatik mevzinin keyfini doya doya çıkaramadan 4 Ekim'de PKK'nin Hakkâri'deki Aktütün karakoluna yaptığı ve ağır silahlar kullandığı saldırı, Ankara'da adeta şok etkisi yaratmıştır. Birçok soru işaretini barındıran saldırıda 15 asker şehit olmuştur. Saldırı sonrası, PKK'nin kullandığı ağır makineli ve havan topu gibi silahları, Irak'ın kuzeyindeki Kürt yönetiminden sağladığı yorumları öne çıkmaya başlayınca, bütün dikkatler Mesud Barzani'ye yönelmiş, ancak Ankara Kürt lidere değil, Bağdat yönetimine tepki göstermeyi tercih etmiştir.

Saldırıdan bir gün sonra Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Derya Kanbay Bağdat'ta Irak'a nota vermiş, Türkiye'nin Washington Büyükelçiliği de ABD yönetimini, Kürt yönetiminin PKK konusunda beklentileri karşılamadığı konusunda uyarmıştır.

Türkiye'nin tepkisinin sonrasında Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani de Türk mevkidaşı Abdullah Gül'ü aramış hem baş sağlığı dileklerini iletmiş hem de *"terörle mücadelede üçlü mekanizma oluşturulsun"* önerisi getirmiştir. İlk bakışta, Türkiye-ABD ve Irak arasında terörle mücadele koordinatörlükleri tarafından denenmiş

ancak sonuç alınamamış üçlü mekanizma gibi algılansa da, Kürt liderin önerisinin altında farklı bir yapı kurulması düşüncesi bulunmaktaydı. Celal Talabani, bu öneriyle Türkiye ile Kürt yönetiminin etkin işbirliği içine girmesini istemekteydi. Böylece, Mesud Barzani ile Türkiye arasında siyasal diyalog kurulurken PKK de istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkacaktı.

Bu, Kürtlerin uzun dönemli, Türkiye'nin de kısa dönemli beklentilerine yanıt verebilecek bir formüldü. Dışişleri Bakanlığı önce bu öneriye soğuk baksa da, yine de üzerinde değerlendirme yapılması kararlaştırılmıştır. Aktütün saldırısı sonrasında Celal Talabani de Irak'ın kuzeyine gelmiş ve Mesud Barzani ile ortaya çıkan durumu ve üçlü mekanizma önerisini ele almıştır.

Dışişleri Bakanlığı da 6 Ekim'de resmi bir açıklamayla Türkiye'nin tepkisini ortaya koymuştur. Açıklamada, *"Bu menfur saldırı üzerine Irak makamları ve diğer ilgili taraflar nezdinde girişimlerde bulunulmuş; uluslararası hukuk çerçevesinde konuyla ilgili görev ve sorumlulukları hatırlatılmış, bu olayın faillerinin yakalanması ve tekerrürünün önlenmesi için gerekli tedbirleri almaları talep edilmiştir. Komşumuz Irak'ın hükümetinden bu konuda üzerine düşen sorumlulukların gereğini yerine getirmesini beklemekteyiz,"* denilmiştir.

Bu saldırı ABD'nin terör örgütü PKK konusunda Türkiye ile istihbarat paylaşımında zafiyet olduğu iddialarını gündeme getirirken, dönemin ABD Büyükelçisi Ross Wilson, bir resepsiyonda yaptığı açıklamada, bu iddiaları yalanlama yoluna gitmiştir.

Ancak, kamuoyundaki rahatsızlığın giderek artması üzerine Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Ertuğrul Apakan, Ross Wilson'ı Dışişleri Bakanlığı'na çağırmış ve terörle mücadelede işbirliğinin artırılmasını istemiştir. Türk yetkililerce hem Irak'a, hem de işgal gücü olması dolayısıyla ABD'ye *"sınırınıza sahip çıkın"* mesajı iletilmiştir.

İşte bu aşamadan sonra bütün dikkatler Mesud Barzani'ye çevrilmiştir. Kürt liderin yaklaşımı, Celal Talabani'nin getirdiği önerinin uygulamaya konulup konulmayacağı açısından belirleyici ola-

caktı. Mesud Barzani, saldırıdan iki gün sonra yaptığı açıklamada, *"Biz bu tür saldırıları kınıyoruz ve karşıyız. Ayrıca kesinlikle doğru da bulmuyoruz. Buradan esef duyduğumuzu bildiriyoruz. Bu saldırılarda hayatını kaybedenlerin ailelerine baş sağlığı diliyoruz. Bir daha tekrarlanmamasını dileriz,"* diyerek Ankara'nın olası tepkisini yumuşatmaya yönelik bir mesaj vermiştir. Kürt yönetiminin Başbakanı Neçirvan Barzani de, *"PKK'nin faaliyetleri konusunda Türkiye kadar biz de kaygı duyuyoruz,"* açıklamasını yapmıştır.

Kürtlerden gelen bu olumlu mesajlar, Türkiye'nin Mesud Barzani ile doğrudan görüşme yapmasının da önünü açmıştır.

Barzani ile Doğrudan Temas...

Ancak Dışişleri Bakanlığı önce Celal Talabani'nin önerisinin ayrıntılarını daha iyi anlama gereği hissetmiştir. Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, Bağdat Büyükelçisi Derya Kanbay'dan, Irak Dışişleri Bakanlığı'na, Celal Talabani'nin *"Türkiye, ABD ve Irak arasında üçlü mekanizma derhal toplansın"* önerisiyle neyin amaçlandığını sormasını istemiş, Derya Kanbay da Irak makamlarından bu önerinin ayrıntılandırılmasını istemiştir. Sonra, daha önce Türkiye adına emekli Orgeneral Edip Başer, ABD adına emekli Orgeneral Joseph Ralston ve kimi zaman da Irak adına Terörle Mücadele Özel Temsilcisi Şirvan el Vaili'nin katılımıyla yapılan toplantılardan sonuç çıkmadığını anımsatmış, *"içi boş mekanizmalarla vakit geçirilmesin"* mesajını iletmiştir.

Tepkilerin giderek artması üzerine hükümet, bir yıl önce sınır ötesi operasyon için TBMM'den çıkardığı tezkerenin süresini uzatmamış, yeni bir tezkere çıkarmak istemiştir. TBMM'nin 8 Ekim 2008 tarihli oturumunda sınır ötesi operasyon için hükümete yetki veren tezkere 497 oyla kabul edilmiştir. TBMM tutanaklarına göre, tezkerenin oylamasına 515 milletvekili katılmış, 18 milletvekili red oyu kullanmıştır. DTP'li milletvekillerinin yanı sıra ÖDP İstanbul Milletvekili Ufuk Uras da tezkereye red oyu vermiştir.

Tezkerenin çıkmasından sonra Dışişleri Bakanlığı'nın talimatıyla Avrupa ülkeleri, ABD, Arap Birliği ve NATO ülkelerindeki dış temsilcilikler, gerekli girişimleri yaparak Türkiye'nin saldırıdan duyduğu *"infial ve hassasiyet ile pozisyonunu"* bu ülkelere aktarmış, Irak tezkeresinin amaç ve hedefleri konusunda yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için ilgili başkentlere bilgi vermişlerdir. Bu süreçte, Dışişleri Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığı arasında yürütülen bir dizi temas sonucu Celal Talabani'nin üçlü mekanizma önerisi ayrıntılandırılmış, sonuç almaya yönelik bir yapılanma planlanmıştır. Ancak bu mekanizmadan sonuç alınabilmesi için Kürt yönetiminin etkin olarak devreye girmesi gerekmekteydi. Öneriyi değerlendiren Türk tarafı, üçlü yapıya Kuzey Irak yönetiminin de dahil edilmesini istemiştir. Bu noktada Dışişleri Bakanlığı, Kürt gruplarla yürütülmekte olan görüşme sürecinde aks değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Daha önce Neçirvan Barzani ile temas kuran Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik'in –PKK ile mücadelede sonuç alınabilmesi için– Mesud Barzani ile doğrudan görüşmesi kararlaştırılmıştır.

Dışişleri Bakanlığı, Kürt yönetiminde iplerin Mesud Barzani'nin elinde bulunduğunu, PKK'nin saldırılarının önlenmesinde Mesud Barzani ile doğrudan görüşülmeden sonuç alınamayacağı bilinmekteydi. Aslında daha önce, Türkiye'nin doğrudan Mesud Barzani ile temas kurması planlanmıştır. Ancak Aktütün saldırısı olunca bu planlama erkene alınmıştır.

Dışişleri Bakanlığı, söz konusu kararın alınmasında, Aktütün saldırısında PKK'nin Mesud Barzani'den silah temin etmediğinin saptanması ve son 6 ayda Kürt yönetiminin Ankara ile ilgili açıklamalarına dikkat etmesinin etkili olduğu bilgisini basına sızdırma gereği duymuştur.

Oysa, Irak'la uzaktan yakından ilgili olan hemen herkes, Mesud Barzani'nin bilgisi ve izni olmadan PKK'nin ağır silah edinmesinin mümkün olmadığını, PKK'nin silahlarının büyük bölümünü IKDP üzerinden sağladığını bilmekteydi. Üstelik, son altı ayda Mesud Bar-

zani ve diğer Kürt yetkililerinin, özellikle Kerkük ve Türkmenler konusunda Türkiye'yi rahatsız eden, hatta tehdide varacak kadar tonu yüksek yüzlerce açıklaması bulunmaktaydı. Ankara'da açık açık kimse, *"ABD istediği ve bastırdığı için PKK meselesini Kürtler ile anlaşarak çözmek zorundayız. Başka şansımız yok,"* diyemese de Dışişleri Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı bu gerçeği çok iyi bilmekteydi. Dışişleri Bakanlığı, kamuoyunda tepkiye neden olmamak için Mesud Barzani'yi mazur gösteren gerekçeleri özenle basına sızdırmış, hükümetin Kürt açılımına destek veren AKP yanlısı medya da bu bilgileri allayıp pullayıp sayfalarına taşımıştır.

Sonuçta Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, 14 Ekim'de Bağdat'a gitmiştir. Türkiye'nin Bağdat randevusunda ilk hedefi ABD ile başlayan somut sürecin benzerinin Kürt yönetimi ile de kurulması olmuş, bu bağlamda Murat Özçelik, Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. Kürt lider, Murat Özçelik ile olan randevusuna gitmeden önce Celal Talabani ve ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker ile görüşmüş, bu kritik görüşmedeki tutumuna ilişkin son talimatları(!) almıştır.

Murat Özçelik, Kürt lidere Ankara'da yapılan çalışma doğrultusunda öngörülen üçlü mekanizmanın bütün ayrıntılarını uzun uzun anlatmıştır. Türkiye'nin önerilerini ve beklentilerini sıralamış, atılacak adımların önemine işaret etmiştir. Mesud Barzani de Türkiye tarafından resmen muhatap alınmış olmanın tadını çıkara çıkara Murat Özçelik'i dinlemiş, terör örgütü ile mücadele konusunda elinden geleni yapacağı sözünü vermiştir! Murat Özçelik ayrıca, *"PKK konusunda olumlu gelişmeler yaşanırsa arkasından açılacak fırsat penceresi, hem Erbil yönetimi hem de Türkiye için yeni dönem başlatır,"* mesajını da vermiştir.

Türkiye bunların yanı sıra, istihbarat, sınır güvenliği, lojistik desteğin kesilmesi ve PKK'nin lider kadrosunun yakalanması alanlarında aktif işbirliği beklentilerini iletmiş, Kürt yönetimi ise Türkiye'den beklentilerini, *"Kürt Özerk Bölgesi Yönetimi ile diplomatik*

ilişkilerin geliştirilmesi ve Erbil'de temsilcilik açılması, Türkiye'nin bölgedeki ekonomik faaliyetlerinin artması ve petrolün Ceyhan üzerinden uluslararası piyasaya sürülmesi" olarak sıralamıştır.

Bu görüşme, Türkiye'nin hem Kürt politikasında hem de Irak politikasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Mesud Barzani, bunu, *"Türkiye ile aramızdaki psikolojik duvar yıkıldı,"* sözleriyle değerlendirirken Neçirvan Barzani ise, *"Son zamanlarda Türkiye ile aramızda iyi ilişkiler kurulması için adımlar olduğunu hissediyoruz. Bizim bölgemizde hiçbir komşu ülkeye karşı topraklarımızın kullanılmasını istemiyoruz ve Türkiye'de bu soruna başka bir çözüm bulunması lazım. Bu sorun askeri yöntemler ile çözülmüyor. Ama biz Türkiye'nin durumunu anlayışla da karşılıyoruz,"* demiştir.

Kurulan bu temas, Kürtlerin yanı sıra AKP hükümetini de memnun etmiştir. Hatta Dışişleri Bakanı Ali Babacan, 20 Ekim'de, İspanyol mevkidaşı ile yaptığı görüşmeden sonra düzenlediği basın toplantısında sözü, Kürtlerle diyalog sürecine getirmiş, *"Biz önemli bir eşiği açtık ve direkt diyaloğu kurduk. Bizim PKK ile mücadelede kuşkusuz Bağdat ile, yani merkez hükümetle yaptığımız ve bundan sonra yapacağımız çalışmalar büyük önem arz ediyor. Burada merkez hükümetin de içinde olduğu bir çabayı çok önemsiyoruz,"* görüşünü dile getirip gelecek döneme ilişkin önemli bir ipucu vermiştir.

Bu açıklamalar peş peşe gelirken, üçlü mekanizmanın da ayrıntıları netleşmeye başlamıştır. Üçlü yapı, askeri faaliyetlerin koordinasyonu açısından özellikle bilgi ve istihbarat paylaşımını öngörmekteydi. Sonuçta, Washington yönetiminin 5 Kasım görüşmesinden sonra üzerinde hassasiyetle durduğu, Türk-Kürt diyaloğu başlamış ve ABD beklentileri doğrultusunda yeni bir sürecin önü açılmıştır. Bu tablo içinde Mesud Barzani, görev süresinin bitmesine çok kısa bir süre kalmış olan ABD Başkanı George Bush'un daveti üzerine 27 Ekim'de Washington'a gitmiştir. İki gün sonra da Beyaz Saray'a konuk olmuştur. Toplantıda öncelikli konu olarak, Irak ile ABD arasında üzerinde aylardır tartışmaların sürdüğü güvenlik anlaşması ele alınmıştır.

Görüşmenin sonunda gazetecileri kabul eden George Bush, Mesud Barzani'nin, Washington'ı üç yıl önce de ziyaret etmesine atıfta bulunarak, *"Başkan Barzani, Oval Ofis'e yeniden hoş geldiniz. Bir süredir yüz yüze görüşmedik, ancak oldukça sık telefonda görüştük. Bunun nedeni de özgür bir Irak'ın gelişmesinde sizin çok önemli bir rol oynamış olmanız. Size, liderliğiniz ve kişisel dostluğunuz için teşekkür ederim,"* diyerek Kürt lidere övgüler düzmüştür. Mesud Barzani de bu sözlere, *"Bizi diktatörlükten kurtarma yönündeki cesurane kararınızdan dolayı genelde Irak halkının, özellikle de Kürt halkının şükranlarını iletmek için buradayım. Bu süreçte canlarını veren cesur kadın ve erkek askerlere şükran duyuyoruz. Bu fedakârlıklar için Amerikan halkına ve size şükran duyuyoruz,"* karşılığını vermiş, ABD'ye minnet duygularını dile getirmiştir.

Ancak, Mesud Barzani, bu ziyareti sırasında peşmerge giysisini tercih etmemiş, onun yerine takım elbise giymiştir. Bu tercih farkı, *"Kürtler istediğini elde etti. Peşmerge giysisini çıkardı"* mesajı olarak yorumlanmıştır.

Yeni Dönemin Kapıları...

Tarihler 4 Kasım'ı gösterirken ABD tarihinin belki de en önemli başkanlık seçimleri yapılmıştır. Cumhuriyetçiler büyük bir yenilgiye uğramış, *"Irak'tan çekileceğiz"* mesajıyla öne çıkan siyahi Senatör Barack Obama, zaferini ilan etmiştir. Bu, Washington yönetiminin özelde Irak, genelde de Ortadoğu politikasında önemli bir eksen değişikliği yaşanacağı anlamına gelmekteydi.

Barack Obama'nın başkan seçilmesiyle birlikte, ABD'nin bu yeni dönemde başta asker çekme konusu olmak üzere, Kürt politikasını da nasıl şekillendireceği önemli bir soru işareti olarak ortaya çıkmıştır.

Seçimlerden önce; demokratların, neo-con'lar gibi dinsel ve etnik temelli bir Irak politikası yürütmeyeceği yönünde mesajların verilmesi üzerine, Obama'nın seçilmesi durumunda kazanımlarının tehlikeye gireceği kaygısıyla Kürtler Washington'da çok ciddi kulis faa-

liyeti yürütmüşler, 2003 yılından bu yana elde etmiş oldukları kazanımlarının tehlikeye girmemesi için güvence almaya çalışmışlardır. Başta Ankara olmak üzere, Ortadoğu'daki bütün başkentlerde Barack Obama'nın olası Irak politikası üzerinde değerlendirmeler yapılırken, aynı günlerde Irak'ın kuzeyinden gelen bir haber, George Bush döneminde Washington-Ankara ve Iraklı Kürtler ekseninde kurgulanmış olan stratejiyi gözler önüne sermiştir. Bu haberle, bölgede kimin kime, niçin destek vermekte olduğu sorusunun yanıtı ortaya çıkmıştır. Celal Talabani'nin lideri olduğu IKYB'nin Politbüro Üyesi ve Teşkilatlanma Bürosu Şefi Arsalan Baez, Türkiye'deki Kürt kökenli vatandaşlara AKP'yi destekleme çağrısı yapmıştır. Güneydoğu'daki protesto eylemleri sıcaklığını korurken, Arsalan Baez'in devrim ve silahlı mücadelenin artık bir seçenek olmadığını, hakları elde etmenin en iyi yolunun diyalog ve müzakerelerden geçtiğini dile getirip, Türkiye'deki Kürtlerden AKP hükümetini desteklemelerini istemesi, Ortadoğu'daki oyuncular arasında kimlerin çıkar birlikteliği içinde olduğunu göstermiştir.

2008 yılının sonuna doğru yaklaşılırken, Irak bağlamında gündeme damgasını vuran konu ise SOFA olmuştur. Anlaşmanın iki ay içinde imzalanamaması durumunda, ABD askerlerinin Irak'taki meşruiyetinin ortadan kalkması söz konusu olmuştur. Bağdat ile Washington arasında kıran kırana bir pazarlık süreci sürmekteydi. Gelişmeleri doğal olarak Türkiye de yakın takip altına almıştır. 30 Ekim tarihli *Washington Times*, Türkiye'nin, ABD ile Irak hükümetlerinin sonuçlandırmaya çalıştığı güvenlik anlaşmasıyla ilgili çalışmaları ihtiyatla gözlemlediğini ve ABD'nin Irak'tan çekilmesi halinde bu ülkede doğabilecek güç boşluğundan kaygı duyduğunu yazmıştır. Gazete, Ben Lando imzasıyla yayımladığı yorum haberde, Ankara'nın, olası güç boşluğunun, Iraklı Sünni ve Şii Müslümanlar arasında yeni çatışmalara yol açmasından, Kürt nüfusunu cesaretlendirmesinden ve İran ile Suudi Arabistan'ın Bağdat üzerindeki etkisini artırma mücadelesinden çekindiğini ileri sürmüştür.

Bu değerlendirme, Dışişleri Bakanlığı koridorlarında dile getirilen kaygılarla bire bir örtüşmekteydi. Sonuçta Irak hükümetinin, Washington ile yaklaşık bir yıldır yaptığı pazarlıkların ardından SOFA'ya nihai şekli verilmiştir. Anlaşmanın perde arkasında kıran kırana bir pazarlık süreci bulunmaktaydı. Irak ve ABD adeta bu anlaşma üzerinde bir poker oyunu oynamış, diplomatik restler, blöfler adeta havada uçuşmuştur. SOFA'nın güvenlik konularıyla ilgili ilk bölümünü ABD hazırlamış, *"Stratejik Çerçeve Anlaşması"* başlıklı genel bölümün taslağı ise, yaklaşık 11 aydan bu yana yürütülen müzakereler sonucunda ortaklaşa oluşturulmuştur. İlk taslak metin ağustos ayının üçüncü haftasında tamamlanmış, ardından resmi görüşme süreci başlatılmıştır. ABD, değişikliklerin tamamlandığı son metni 5 Kasım'da Bağdat'a teslim etti ve *"Kabul ya da reddedin,"* demiştir. Iraklılar dört değişiklik daha isteyince, ABD son kez geri adım atmıştır. Bu zorlu müzakere sürecinde başrolde Irak heyetine başkanlık eden Muvaffak el Rubai yer almıştır. Iraklı yetkili bu süreci AFP'ye şu cümlelerle anlatmıştır:

"Ekim ayında bir gece ABD heyetine anlaşma üzerindeki değişiklik taleplerimizi ilettik. 110 adet maddede değişiklik istiyorduk. Beni uysal biri olarak bilirler, ama o gece son derece ısrarcı ve zorlu bir tutum takındım. Amerikalılar gerektiğinden fazla kırıcı olduğumu düşündüler. Bir ara masaya çıkıp onları döveceğimi sandıklarını da tartışmanın sonunda itiraf ettiler."

Anlaşma, 15 Kasım'da Irak hükümetinin önüne gelmiştir. Kabine toplantısında, anlaşmaya 27 bakan anlaşmaya destek verirken 1'i çekimser kalmıştır. 10 bakan ise toplantıya katılmamıştır.

Hükümet sözcüsü Ali Debbağ, hükümetin tüm kanatlarının *"olumlu pozisyon aldığını"* söylemiş, *"Bunun en iyi anlaşma olduğunda herkes hemfikir. Çünkü Amerikan askeri varlığını sonlandırmayı garantiliyor,"* demiştir. Kabinedeki onayın ardından anlaşma 16 Kasım'da, Hoşyar Zebari ve ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker tarafından Irak Dışişleri Bakanlığı'nda saat 09.10'da düzenle-

nen bir törenle imzalanmıştır. İmza töreninden sonra Hoşyar Zebari basına, *"Geçen aylarda yoğun bir müzakere sürecine girdik. Yapılan zorlu ve yoğun müzakerelerden sonra bu anlaşma ortaya çıktı. Irak hükümeti geçtiğimiz gün anlaşmayı oy birliğiyle kabul etti. Ve anlaşma parlamentoya havale edildi. Parlamento bu anlaşmayı, anlaşma taslağı üzerinde bir değişiklik yapmadan oylayacak. Anlaşma iyi bir anlaşmadır. Onu Irak halkı ve bütün dünya ülkeleri önünde çok rahat savunabileceğiz,"* açıklamasını yapmıştır. Ryan Croker da anlaşmayla ilgili olarak, *"Bu anlaşma sadece güvenlik alanını kapsamıyor, aynı zamanda Irak ile ABD arasında kültür, sağlık ve bilim alanlarında da işbirliğini kapsıyor. Anlaşma çerçevesinde Amerikan kuvvetlerinin çekilmesine karar verilmiştir. Bu karar Irak'ta güvenlik alanında sağlanan olumlu gelişmelere binaen alınmıştır. Müzakereler çok zorlu ve yoğun geçmiştir ve Iraklıların bu anlaşmayla iftihar etmeleri gerekir,"* demiştir.

"Askeri pakt" niteliğindeki anlaşma, Irak'taki 152 bin Amerikan askeri için *"çekilme takvimi"* belirlemiştir. Ancak, Şiilerin bir bölümü anlaşmaya muhalefetlerini son dakikaya kadar sürdürmüştür. İmza töreninden sonra Irak'taki radikal Şii lideri Mukteda Sadr'ın hareketinin meclisteki bloku, ABD ile Irak arasındaki güvenlik anlaşmasının meclisten onay almasını engellemeye çalışacağını açıklamıştır. Sözcü Ahmed el Mesudi, anlaşmanın imzalanmasını durdurmak için meşru bütün olanaklarla uğraşacaklarını, 275 sandalyeli mecliste 30 kadar milletvekilleri bulunduğunu anımsatarak, meclise, anlaşmayı geçersiz kılmak için yasa önerisi sunma niyetinde olduklarını söylemiştir.

SOFA'nın ana maddeleri şöyle şekillendirilmiştir:

— ABD askerleri, 30 Haziran 2009 tarihine dek tüm Irak şehirlerinden çekilecek.
— Irak'taki 400 üste konuşlanan 152 bin Amerikan askerinin hepsi, bu ülkeyi 2011 yılı sonu itibarıyla terk edecek.

— Irak toprakları, komşu ülkelere saldırılarda kullanılamayacak. İran'a saldırılmasından çekinen Şiiler, bu maddeyi anlaşmaya ekletmeyi başardı.
— Üsleri dışında ve görev başında değilken suç işleyen Amerikan askerleri, Irak mahkemelerinde yargılanabilecek.
— Iraklılardan oluşan idari ve teknik bir heyet, ülkedeki Amerikan askerlerinin "ihlallerini" inceleyecek.
— Şu anda ABD güçlerinin elinde bulunan 16 bin 400 Iraklı mahkûmun dosyaları, Iraklı yargıçlara teslim edilecek. Onların kaderini Irak mahkemeleri belirleyecek.
— Ülkeye giren ve ülkeden çıkan tüm kargo, Iraklı yetkililerin kontrolünde olacak.
— Irak hava sahası, 1 Ocak 2009 tarihinde Bağdat'ın denetimine girecek.
— Anlaşma, Irak'ta güvenlik tam olarak sağlandığında, tarafların uzlaşmasıyla feshedilebilecek.

Anlaşmanın Irak parlamentosundaki görüşmesi, Iraklı grupların siyasi pazarlıklarına sahne olmuştur. Her Iraklı grup, anlaşmaya onay vermek için kendi özel gündemine ilişkin beklentilerin karşılanmasından yana tutum belirlemiştir. Sünni gruplar, tutukluların durumunun gözden geçirilmesini, Baasçıları temizleme yasasının iptalini ve Sünni Arapların Irak güvenlik güçlerinde daha fazla temsil edilmesini, Kürtler de daha fazla bölgesel otonomi taleplerini gündeme taşımışlardır. SOFA, 4 gün süren görüşmelerden sonra 275 milletvekilinden oluşan Irak parlamentosundan 198 milletvekilinin katılımı, 149'unun onayı ve 35'inin red oyuyla geçmiştir. Sünni grupların bastırması sonucu anlaşmayı onaylayan yasanın içine SOFA için 30 Temmuz 2009'da halk oylaması yapılması koşulu da konmuştur. Ancak bu koşulun, anlaşmanın 31 Aralık 2008'den itibaren yürürlüğüne etkisinin olmaması karara bağlanmıştır. Yani, Irak halkının bu tarihte SOFA'ya *"hayır"* demesi durumunda ne olacağı sorusunun yanıtı havada kalmıştır.

Bir başka tartışma konusu da SOFA'nın Irak Anayasası'na uygunluğu konusunda ortaya çıkmıştır. Aslında dikkatli bakıldığında, SOFA'nın Irak parlamentosunda kabul ediliş biçiminin Irak Anayasası'nın 61. maddesinin 4. fırkasına aykırı olduğu görülebilmekteydi. Bu madde ve ilgili fıkraya göre Irak parlamentosu, uluslararası sözleşme ve antlaşmaların onaylanması için parlamento üyelerinin 2/3 çoğunluğuyla yasa çıkarmakla yükümlü bulunmaktaydı. ABD ve Irak arasında imzalanan SOFA ise parlamentonun 2/3 çoğunluğu aranmadan çıkarılan bir yasa ile onaylanmıştır.(48)

SOFA'nın onay sürecinde Ankara ile Bağdat arasında ilginç bir diplomasi trafiği de yaşanmıştır. 19 Kasım'da İçişleri Bakanı Beşir Atalay başkanlığında bir heyet Bağdat'ta giderken 20 Kasım'da, Irak Başbakanı Nuri el Maliki, özel temsilcisi Ulusal Diyalog Bakanı Ekrem el Hekim, SOFA konusunda bilgi vermek üzere Ankara'ya gelmiştir. Ancak, Türkiye için asıl önemli olan Beşir Atalay başkanlığındaki Türk heyetinin Bağdat'a yaptığı ziyaret olmuştur. Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik'in yanı sıra Başbakanlık Başdanışmanı Ahmet Davutoğlu ve kurmay albay rütbesinde 2 askeri yetkilinin bulunduğu Türk heyeti, İçişleri Bakanı Cevad el Bolani, Ulusal Güvenlikten Sorumlu Devlet Bakanı Şirvan el Vaili, Kürt yönetiminden Kerim Sincari ve ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Ryan Crocker ile iki ABD'li tümgeneral ile görüşmüştür. Resmi açıklamalara göre toplantıda terör örgütü PKK'nin hareket kabiliyetinin kısıtlanmasına ilişkin önlemler ile PKK kampları ve eylem planları masaya yatırılmıştır. Aynı zamanda da terör örgütünün Irak'ın kuzeyindeki kamplarının ortadan kaldırılması, örgütün mali kaynaklarının kurutulması ve lojistik desteğinin kesilmesi konuları görüşülmüştür. Görüşmelerden sonra hazırlanan üç maddelik sonuç bildirisiyle hem üçlü mekanizmanın ayrıntıları belirlenmiş hem de Kürtler, PKK'yi

---

(48) SOFA, 4 Aralık 2008'de Irak Başkanlık Konseyi tarafından onaylanmıştır.

resmen bir terör örgütü olarak kabul etmişlerdir. Toplantı sonrasında Beşir Atalay Türkiye'ye dönmüş, Murat Özçelik ise üçlü mekanizmaya ilişkin diğer ayrıntıları ele almak üzere Bağdat'ta kalmıştır.

Bu görüşme sonrası, basına Türkiye'nin Iraklı Kürtlere bazı koşullar getirdiği yönünde haberler yansımıştır. Bu haberler üzerine KDP'nin Dış İlişkiler Sorumlusu Sefin Dizayi, *"Eğer koşullar konulursa anlaşmalar başarılı olamayacak. Diyalog iki taraf arasındaki yakınlaşmanın tek noktasıdır,"* açıklaması yaparak, üstü kapalı olarak Türkiye'yi tehdit etmiştir.

Neçirvan Barzani de 22 Kasım'da Erbil'de Fethullah Gülen'e yakınlığı ile bilinen Işık Üniversitesi'nin açılış töreninde bağımsız bir devletin başbakanı gibi konuşmakta bir sakınca görmemiş, *"Bizim Türkiye'den 4 beklentimiz var. Ekonomik işbirliği ve diyalog sürecinin geliştirilmesini, karşılıklı olarak içişlerine karışılmamasını ve sorunlara objektif yaklaşılmasını istiyoruz,"* demiştir. Peş peşe gelen bu iki açıklamanın hemen sonrasında CIA'nın eski üst düzey yöneticilerinden Graham Fuller, BBC ile yaptığı söyleşide, *"Türkiye Kürt sorunu tarafından rehin alınmış durumda. Mutsuz bir Diyarbakır, Türkiye'yi bölgede güçsüz bir hale getirir ve Kürt sorununu manipüle etmek isteyen düşmanlarının yönelimlerine karşı daha savunmasız kılar. Bu Türkiye'nin Irak, İran ve Suriye ile ilişkilerinde elini bağlayan bir unsur olur. Ancak, mutlu bir Diyarbakır, Türkiye'nin dış siyasetinde kullanabileceği çok önemli bir araç olacaktır. Türkiye, kendi Kürt sorununu çözebilirse, bölgede daha güçlü olabilecek ve o zaman İran, Irak ve Suriye'nin kendi Kürt nüfuslarından korkması gerekecek. Çünkü o zaman Türkiye Kürt meselesi konusunda söz hakkını eline geçirecektir,"* demiş olması dikkat çekicidir. Yılın son günlerine doğru Irak Başbakanı Nuri el Maliki, resmi ziyaret için Ankara'ya gelmiştir. Bu ziyaret sırasında, Nuri el Maliki, üçlü mekanizmaya destek vermiş, Kerkük konusunda ise Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda açıklamalar yapmıştır.

Kürt Kapanı...

2009 ile birlikte Türkiye ile Iraklı Kürt gruplar arasındaki diyalog süreci daha da yoğunlaşmıştır.

Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik, ocak ayının ilk haftası içinde Bağdat'a gitmiş, daha sonra Erbil'e geçerek burada Mesud Barzani ile bir araya gelmiştir. Bu, 2003 yılından sonra Kürt liderle Irak'ın kuzeyinde yapılan ilk resmi temas olmuştur. Mesud Barzani'nin Erbil'in dışında yer alan Selahaddin bölgesindeki özel konutunda gerçekleşen görüşmeye Başkanlık Divanı Başkanı Fuad Hüseyin ile Irak Kürdistan Demokratik Partisi Dış İlişkiler Sorumlusu Sefin Dizayi de katılmıştır. Murat Özçelik, Erbil dışında Süleymaniye'de de temaslarda bulunmuş, Kerim Sincari ile altı saate kadar uzayan toplantılar yapmıştır.

Temasların yoğunluğu, Ankara-Washington ve Kürt yönetimi arasında kapsamlı bir Kürt planının oluşturulmakta olduğunu göstermekteydi. Planın bir ayağını PKK'nin etkisizleştirilmesi, diğer ayağını Türkiye'nin Erbil'deki yönetim ile yakın ilişki kurması ve Irak politikasını Kürtler üzerinden götürme yaklaşımı oluştururken planın bu iki başlıkla ilişkili üçüncü bir ayağı da IKDP'nin Ankara Temsilcisi Ömer Mirani, *Taraf* gazetesinden Neşe Düzel'e verdiği röportajda ortaya çıkmıştır. Röportajdan anlaşılan o ki, Kürt yönetimi, geniş katılımlı bir Kürt konferansı ile Ortadoğu'da yeni bir dengeler sisteminin kurulmasını amaçlamaktaydı. Bu dengeler sistemi, ABD'nin kurduğu Kürt Kapanı'na yakalanmış olan ülkelerin, siyasal, toplumsal ve yönetsel yapılarının, *"Kürt kartının kolayca kullanılabileceği"* şekilde evrilmesini öngörmüştür.

Kürt temsilcinin röportajdaki şu açıklamaları, kurulmuş olan tuzağın nasıl sonuçlar doğurabileceğinin görülmesi açısından büyük önem taşımaktadır:

— *IKDP'nin davetiyle toplanacak olan Kürt konferansının kesin tarihi belli mi?*

— Kesin tarih belli değil. Konferans bir, bir buçuk ay içinde yapılacak.

— *Kimler katılacak bu konferansa?*

— Bu konferansa Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren Kürt siyasi partilerinin temsilcileri katılacak. Mesela Türkiye'den sadece DTP'liler değil, Sertaç Bucak'ın başkanı olduğu HAKPAR'ın da, Şerafettin Elçi'nin partisi KADEP'in de temsilcileri katılacak. Ayrıca eski Kürt milletvekilleri de zirveye davet edilecek.

— *Peki, Suriye ve İran'da da Türkiye'deki gibi Kürt partileri var mı?*

— Tabii var. Suriye'de Kürtlerin kurduğu on üç siyasi parti var. İran'da da on sekiz Kürt partisi var. Hepsi çağrılacak.

— *Bu konferansın amacı ne?*

— Dünya değişti. Uluslararası sistem değişti. Artık Kürt dünyası da Kürtler de değişmek zorunda. Değişen dünyanın ihtiyaçlarına uygun olarak Kürtler artık silahı bırakmak zorunda. Konferansın ana konusu Kürtlerin silahı bırakması olacak. Bugün Kürt dünyasında PKK'nin yanı sıra silahlı iki örgüt daha var. Biri PKK'nin İran'daki kolu PJAK, diğeri de İran Demokrat Partisi. Bu örgütlerin ve PKK'nin silahı terk edip sivil siyasete katılması için neler yapılması gerektiği tartışılacak.

— *PKK'nin temsilcileri de konferansa gelecek mi?*

— PKK'yi çağırmayı düşünüyoruz. Kiminle temsil edileceğine kendisi karar verecek. Konferansa ayrıca PKK'nin siyasi kolu olan ve bugün Türkiye parlamentosunda 21 milletvekiliyle yer alan DTP'yi de davet edeceğiz.

— *PKK'ye bu konferansta bir öneri paketi sunulacak mı?*

— Öneriler konferansın sonunda ortaya çıkacak. Çünkü PKK'nin silahı bırakması durumunda dağdan inen militanların nelerle karşılaşacakları, nereye gidecekleri, nasıl yaşayacakları, ne iş yapacakları zaten konferansın başlıca tartışma konuları olacak. PKK'nin silahı bırakması konuşulurken bu soruların cevapları da aranacak. Bir de tabii PKK'nin talepleri de ortaya konacak

ve bunlar arasından akılcı ve mantıklı bulunanlar bölge ülkelerine önerilecek.

— *Kim başkanlık edecek toplantıya?*

— Başkan Mesud Barzani olabilir. Ya da onu temsilen başka biri. Konferans, Irak Kürdistanı'nın başkanı Mesud Barzani'nin fikri zaten. Barzani artık kan dökülmesini istemiyor.

— *Sizce Türkiye hangi sivil adımları atmalı?*

— Af ilan edilmeli. Dağdakilerin bazıları neden dağa çıktıklarını bile bilmiyorlar. Eğitimsizler. Bazılarının ise beyinleri o kadar yıkanmış ki... Bunlar evlerine geri dönmeliler, eğitilerek, iş sahibi yapılarak sosyal hayatta var olabilmeliler. Ayrıca PKK sadece Türkiye Kürtlerinin örgütü değil. Dağdaki Kürt militanların yüzde 20'si İranlı, Suriyeli ve çok azı da Iraklı. Her ülke kendi Kürt vatandaşını geri almalı. Konferansta bu da konuşulacak.

Bu röportajın çıkmasından kısa bir süre sonra Kürt Fırat Haber Ajansı şu haberi duyurmuştur:

> ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bir heyetin, Ankara'da yazar Orhan Miroğlu, KADEP Başkanı Şerafettin Elçi ve eski Hakkâri Milletvekili Esat Canan ile görüşerek, 'PKK'nin silahsızlandırılması' ve Kürt sorunu konusunda görüş alışverişinde bulunduğu öğrenildi. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın geçen hafta sonu Türkiye'ye yaptığı ziyaretten önce gerçekleşen görüşmelerde, ABD heyetine Türk diplomatlar da eşlik etti. ABD'li heyet, yazar Orhan Miroğlu, KADEP Başkanı Şerafettin Elçi ve eski milletvekili Esat Canan ile ayrı ayrı görüştü. Basına kapalı olarak gerçekleştirilen görüşmelerde, ABD'li heyet "PKK'nin silahsızlandırılması", "genel af" ve "demokratik açılımların" neler olması konusunda öneri aldı. ABD'li diplomatlar bu görüşmelerde, "Kürt sorununa kalıcı bir çözümün nasıl sağlanabileceği", "Kürtlerin içerisinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasal durum", "Barzani ve Talabani'nin Türkiye'deki Kürtler üzerinde ne kadar etkili olduğu" ile "DTP'nin sorunun çözümünde nasıl bir rol oynayabileceği" sorularına yanıt aradılar.

Kürt politikasında taşlar yavaş yavaş yerine oturmaya başlamıştır. Bir yandan Mesud Barzani'nin toplayacağı bir Kürt konferansı, diğer yandan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün mart ayındaki Tahran ziyareti sırasında işaret ettiği Kürt açılımı ve ABD'nin Türkiye'deki çeşitli Kürt kanı önderleri ile yakın temas kurması, bundan sonraki sürece ilişkin önemli ipuçları vermiştir.

Kürt konferansı, Dışişleri Bakanlığı'nın girişimiyle ertelenmiş olsa da Cumhurbaşkanı Gül'ün sözünü ettiği ve *"güzel şeyler olacak"* dediği Kürt açılımı konusunda hükümet adımlarını sıklaştırmıştır. Hükümet bu konuda Genelkurmay ve MİT ile de yakın temas içinde olmuştur. AKP açılımın ayrıntılarını özenle saklasa da özellikle hükümet yanlısı basına yansıyan başlıklar, Kürt açılımının ana hatlarını göstermiştir.

Buna göre temel koşul olan silah bırakmanın ardından TCK'nin etkin pişmanlığı düzenleyen 220. maddesine işlerlik kazandırılması gündeme gelmiştir. Dağdakilerin indirilmesi için aileleri ile görüşmeler yapılarak TCK'nin 220. maddesinden yararlanmaları söz konusu olacaktı.

PKK lideri Abdullah Öcalan'a İmralı'da uygulanan tecridin kaldırılması ve Öcalan'ın yanına 5-6 mahkûm gönderilerek tecridin sona erdirilmesi planlanmış, hükümet bu konuda AB taleplerini gerekçe gösterip gereken adımları atmaya başlamıştır.

Bunların yanı sıra açılımda Avrupa'da yaşayan ve Türk vatandaşlığından çıkarılan binlerce Kürt kökenliye yeniden Türk vatandaşlığı verilmesi öngörülmüştür.

Ancak yine hükümet yanlısı basına sızan bilgilere göre Kürt açılımında belki de en önemli adımın Kürtçe konusunda atılması planlanmıştır. Bu planlama, *Bugün* gazetesinin 20 Mayıs tarihli sayısında şu ifadelerle dile getirilmiştir:

"Kürtçe kullanımının önündeki engeller kaldırılacak. Kürtçe köy isimlerinin yeniden verilmesinin ardından çocuklara Kürtçe isim konulması sürprizi de gelecek. Televizyonlarda Kürtçe yayın yapılması

tamamen serbest bırakılacak. Cezaevlerindeki vatandaşların telefonda Kürtçe konuşmalarının önündeki yasak da yapılacak tüzük değişikliği ile kaldırılacak.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan tüzük değişikliği Başbakanlık'ta bekletiliyor. Özellikle Güneydoğu'daki bazı dağlara 'Ne Mutlu Türküm Diyene' yazıları yazılırken, bu yazıların silinmesi sağlanacak. Bu yazıların büyük çoğunluğunun askeri bölgelerde yazılı olduğuna dikkat çekiliyor."

Aynı tarihte *Sabah* gazetesinde yayımlanan haberde de hükümetin PKK'ye kapsamlı af getirmeyi planladığı, terör örgütünün lider kadrosu dışındaki üyelerine eve dönüş için rehabilitasyon programı uygulanacağı bilgisi de yer almıştır. Buna göre silah bırakan örgüt üyelerine cezaevine girmeme güvencesinin verilmesi öngörülmüştür. Haberde şöyle denilmekteydi:

"Hükümet planına göre dönenlere iş ve toprak imkânı da sağlanacak. Örgütün lider kadrosu içinse ayrı düzenleme yapılacak. Lider kadronun Irak'ın kuzeyinden Avrupa'daki üçüncü ülkelere geçişi sağlanacak. Hükümetin planında PKK kontrolündeki Mahmur Kampı'na yönelik düzenlemeler de var. Buna göre, Mahmur'daki mültecilerin Türkiye'ye dönüşü sağlanacak. Kampın boşaltılması sırasında Birleşmiş Milletler de devrede olacak. Örgütün nasıl silah bırakacağına ilişkin görüşmeler salı günü yapılacak Türkiye-ABD-Irak Üçlü Mekanizma Toplantısı'nda ele alınacak. Örgüt silahlarının Bağdat ya da ABD yönetimine bırakılmasının da öneriler arasında olduğu belirtiliyor. Plan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a sunulacak ve Genelkurmay ile yargı kurumlarıyla da detaylı çalışmalar yapılacak."

Hükümet bu planlamaları yaparken, 18 Ağustos'ta Abdullah Öcalan avukatları aracılığı ile, Kürt açılımı konusunda kendi beklentilerini ortaya koyan 12 maddelik bir yol haritası açıklamıştır. PKK'ye yakınlığı ile bilinen Fırat Haber Ajansı Abdullah Öcalan'ın açıklamasını şöyle duyurmuştur:

— Yeni bir süreç başladı. Mustafa Kemal'in Cumhuriyeti kurması kadar önemlidir bu süreç. Cumhuriyet şimdi demokratikleşecek, tüm olumlu yanları, kazanımları yeni döneme taşırılacak. Geç oldu ama iyi olacak. 1920'lerde başlanan işi şimdi tamamlayacağız. Herkes bu yeni süreci, dönemi iyi anlamalıdır. DTP de derinlemesine anlamalıdır. DTP bu yeni dönemi anlamazsa, derinlemesine anlamazsa aşılır.

— Eskiden devlet kurarsak her şey hallolur diye düşünüyordum. Sonra devletin çözüm değil, sorunun kaynağı olduğu düşüncesine vardım. Bana Güney'deki gibi bir federal devleti verseler, Amerika'nın Barzani'ye verdiği gibi bir federasyon deseler ben bunu kabul etmem. Benim çözümüm bunu aşıyor. Klasik şablonlarla, kalıplarla değil yeni bir yaklaşımla. Avrupa modeli benimkine biraz yakındır ama Avrupa'dan da daha gelişkindir, Avrupa modeli tam demokratik değil.

— Benim çözüm modelim şudur: Devlet olacak, diğer tarafta da demokratik Kürt ulusu olacak. Kürtler devletin varlığını tanıyacak. Devlet de Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını kabul edecek. Böylece orta bir yerde buluşacak, uzlaşacaklar.

— Devlet her yerde. Bu şu demektir: Sivil toplumun demokratikleşmesidir. Yani demokratik sivil toplum oluşacak. Sonra devlet isterse yine her yerde bayrağı olacak, isterse her yere hizmet götürecek, isterse her yerde Türkçe öğretecek.

— Kürtlerin her alanda örgütlenmesinin önü açılacak, Kürtler demokratik bir ulus olarak varlık kazanacak. Kendi sporunu, eğitimini, dini örgütlenmelerini, meclisini, belediyelerini yapabilirse kendisi yapacak, kuracak.

— Bu süreçte önümün açılması için bunu hep beraber yürütebilmemiz için koşullarımın düzeltilmesi lazım. Bu topyekûn bir süreçtir. Anı anına bazı şeylerin yürütülmesi gerekir.

— Toplumun yeniden yapılandırılmasından bahsediyorum. İyi olan, güzel olan ne varsa ortaya konacak ve hangisi daha çekiciyse, da-

ha fazla talep görürse o kazanacak. Bunlar kapitalist anlamda bir rekabet şeklinde değil de, demokratik bir yarış içinde yan yana olacaklar.

— Türkler de Kürtler de kendi dillerini, kültürlerini, tarzlarını ortaya koyacaklar, hangisi daha çok istenirse o alınacak, o ilgi görecek. Ben eskisi gibi değişimi, devlete dayalı, güce dayalı, torpile dayalı olarak ele almıyorum. Toplum kendi demokratik işleyişini, öz yönetimini, eğitimini, hatta öz savunmasını yapılandıracak. Devlet buna engel olmayacak. Devletin de jandarması olacaksa demokratik olacak, bu hakka saygılı olacak.

— Ben Fethullah Hoca'yı takip ediyorum, okuyorum. Olumsuz değerlendirmiyorum. Kürdistan'da okulları, cemaatleri var, örgütlüler. Demokratik temelde, karşılıklı yaklaşımlar olabilir.

— Eskiden, neden Ekim Devrimi gibi yapmadım, kökten bir şekilde yeni bir devleti örgütlemedim diye düşünürdüm, Fransız Devrimi gibi, Rus Devrimi gibi toptan zaferler. Bunların dönemi kapandı. Büyük kayıpları, büyük riskleri olurdu. Şimdi bunları aştım.

Gerek hükümetten gerekse PKK'den yapılan açıklamalar, medya üzerinden bir pazarlık sürecinin yürütülmekte olduğunu göstermekteydi. Hükümetin üzerinde çalıştığı açılım her ne kadar gizli tutulmaya çalışılsa da Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu talepler, PKK'nin Kürtler için kolektif azınlık hakkı talep etmekte olduğunu ortaya koymuştur.

V

YARIN
Kürt Cephesinde Değişen Bir Şey Yok

1860 yılındaki Ubeydullah Ayaklanması'ndan bugüne, Kürt cephesinde aslında çok fazla bir değişiklik olmamıştır.

Şeyh Ubeydullah'tan Şeyh Mahmut Berzenci'ye, Molla Mustafa Barzani'den Mesud Barzani'ye, Celal Talabani'den Abdullah Öcalan'a kadar, Kürt oyunundaki oyuncular değişse bile, küresel güçlerin Kürtler üzerindeki stratejisi büyük ölçüde aynı kalmıştır.

Yakın tarih boyunca önce Rusya ve İngiltere, sonra SSCB, İran, ABD ve İsrail, Kürtleri sadece kendi bölgesel çıkarları için bir dış politika enstrümanı olarak kullanmıştır. Bazen sıcak çatışma içinde bulunan ya da çoğu zaman aralarında siyasal çekişmenin yaşandığı iki bölge ülkesi, karşılıklı olarak diğer ülkelerdeki Kürt unsurları destekleyebilmiştir.

İran ve Irak örneğinde olduğu gibi...

Tahran yönetimi 70'li ve 80'li yıllarda Iraklı Kürtleri kendi topraklarında barındırıp Bağdat'taki Baas rejimini zayıflatmak için elinin altında tutarken, Baas rejimi de 1991 yılında Irak'ın kuzeyinden çekilene kadar İranlı Kürtleri Tahran yönetimine karşı koruyup kollamıştır. Çelişki gibi görünse de aynı süreçte Tahran muhalifi İranlı Kürtlerle, IKDP ve IKYB gibi Iraklı Kürt partileri, Kürt etnik kökeni temelinde bir araya gelebilmişlerdir.

Bu, Ortadoğu'ya özgü çok bilinmeyenli ve çözümü zor denklemin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bugün ise ABD, çok daha uzun erimli bir politika çerçevesinde ve geniş kapsamlı yaklaşım içinde Kürtleri kullanmaktadır.

Söz konusu yaklaşımın odak noktasında 21. yüzyıla damgasını vuran küresel enerji rekabeti bulunmaktadır. Soğuk Savaşın ardından Çin ve Hindistan'ın birer ekonomik deve dönüşmesi ve büyük enerji talepleriyle ortaya çıkması, söz konusu rekabetin şiddetini daha da artırmış, bu şiddet doğal olarak dünyanın enerji haritasında stratejik önemi büyük olan Ortadoğu'ya da yansımıştır.

Öte yandan küresel enerji rekabetinden kimin kazançlı çıkacağı sorusunun yanıtı, Kürtlere Ortadoğu coğrafyasında bundan sonra verilecek rol ile yakından ilişkilidir.

ABD'nin çiçeği burnunda Başkanı Barack Obama, askerlerinin 31 Ağustos 2010'a kadar Irak'tan çekeceğini açıklamış olsa da –ki 50 bin asker yine de kalacaktır– son gelişmelerle birlikte Washington yönetiminin, Kürt kartını bu kez Türkiye üzerinden ortaya süreceği, Kürtlere verilecek rolün Türkiye ile yakından ilişkili olacağı anlaşılmıştır.

1991 yılında Körfez Savaşı ile başlayan ve 11 Eylül saldırıları ile hızlanan süreçte, daha önceleri taktiksel manevralarla diplomatik bir enstrüman olarak kullanılmakta olan Kürt kartı, artık etnik bir tuzağa dönüştürülmüştür.

Bu nedenle ABD'nin Kürt kartını Türkiye üzerinden oynaması, Türkiye'nin Kürt Kapanı'na daha fazla kısılması anlamına gelmektedir.

Bölgesel ve küresel koşulların hızla farklılaşmasıyla, bu etnik tuzağın çok daha da tehlikeli bir yapıya bürünmesi olasılığı giderek güçlenmektedir.

Bunu anlayabilmek için yakın tarihe ana hatları ile bakmak yeterli olacaktır.

20. yüzyılın ilk yarısından bugüne Kürtlerin talepleri katlanarak gelmiştir.

Molla Mustafa Barzani, 1975 yılına kadar *"Irak'ta özgürlük, Kürdistan'a özerklik"* sloganını kullanmış, bu slogan 1991 yılından son-

ra ABD'nin –kendi askeri gücünü de kullanarak– Kürtlere kol kanat germesiyle birlikte, *"Irak'a demokrasi, Kürdistan'a federalizm"* olarak değişmiştir.

Iraklı Kürtler, önceleri özerklik istemişler, ABD'nin güvencesiyle beklenti eşikleri yükselmiş, federalizm talepleri gündeme gelmiş, sonra da Irak Anayasası'na konulan bir madde ile hedeflerine ulaşmışlardır.

Mesud Barzani, 22 Nisan 2006'da da Rus gazetesi *Vremya Novosti*'de yayımlanan demecinde, *"Biz Irak Kürdistanı'nın bağımsızlığını istiyoruz; fakat bugünün hassas şartlarında kolayca parlamentoya gidip bağımsızlık ilan edemiyoruz. Fakat bizim yıllar süren mücadelemizin nihai hedefi budur. Bununla birlikte hesaplı hareket etmek ve adım adım ilerlemek zorundayız,"* demiştir.

Kürt lider, 7 Mayıs 2006'da yaptığı bir söyleşide Mısır'ın *el-Ahram* gazetesi muhabirinin, *"Kürtler Irak'tan ayrılmayı düşünüyorlar mı, federal sistem, Kürtlerin ayrılarak bölgede büyük bir Kürt devleti kurması için zemin yaratmak için mi kullanılıyor?"* yönündeki sorusuna, *"Bağımsızlık Kürtlerin yasal hakkıdır; fakat hâlihazırdaki çıkarlarımız, federal ve demokratik Irak'ta kalmamızı gerektiriyor,"* yanıtını vermiş, 10 Ağustos 2006'da Amerika'nın Sesi Radyosu'na verdiği demeçte ise şunları söylemiştir:

"Ben bir Kürt olarak bağımsızlık konusundaki psikolojik engellerin ortadan kaldırılması gerektiğine inanıyorum. Kürtler, hiçbir korku ve endişeye kapılmadan bağımsızlıktan söz edebilmelidir. Bu, onların doğal hakkıdır. Fakat bunun nasıl ve ne zaman olacağı ayrı bir meseledir. Bunu, uygun şartlarda elde etmek gerekmektedir."

Mesud Barzani'nin bu sözleri dikkatle okunduğunda, bundan sonraki adımının bağımsız Büyük Kürdistan'ın ilanı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Büyük Kürdistan; Türkiye, Suriye ve İran'ın parçalanması, Washington yönetimine kayıtsız koşulsuz itaat edecek yeni bir devletin tarih sahnesine çıkması anlamına gelmektedir.

Tıpkı Balkanlar'da yaşanan Kosova örneğinde olduğu gibi...

Çünkü Mesud Barzani, bağımsızlığı sadece Irak Kürtleri için değil, Suriye, İran ve Türkiye'de yaşayan Kürtler için de bir hak olarak görmekte, kendisini Ortadoğu'da yaşayan bütün Kürtlerin hamisi olarak algılamaktadır.

Irak'ın kuzeyinde kurulacak bağımsız bir Kürt devletinin en kısa süre içinde, Türkiye, Suriye ve İran'ı hedef alacağı kuşkusuzdur.

Kürt liderin, 6 Haziran 2006 tarihli *Şarkü'l-Evsat*'a verdiği demeçteki, *"Ben bir Kürt olarak her Kürt'ün kendi kaderini tayin çerçevesinde bağımsız bir Kürt devleti kurma arzusunu özgürce dile getirme hakkının olduğuna inanıyorum,"* yönündeki sözleri, bu algısının bir sonucudur.

Irak'ın Kuzeyine Gülen İlgisi...

Uzmanların ortaya koyduğu çeşitli raporlar ayrıntılarıyla ulusal ya da yerel basına yansımakta ve yakın gelecekteki bu tehdide açıkça işaret etmektedir.

Son olarak 10 Şubat'ta ve Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya ile Taha Özhan imzasını taşıyan *"İşgalin 6. Yılında Irak"* başlıklı rapor kamuoyuna açıklanmıştır. Söz konusu rapor Irak'ta ortaya çıkmış olan tabloyu net biçimde gözler önüne sererken, gelecek döneme ilişkin önemli öngörülerde bulunmaktadır.

Raporda, Irak'ın kuzeyinde kurulacak bağımsız bir Kürt devletinin, Kürt nüfusa sahip diğer bölge ülkelerinde, Suriye, İran ve Türkiye'de istikrarsızlığa yol açacağına ve bölgede etnik-sekter siyaseti güçlendireceğine dikkat çekilmiş, buna karşın bölgedeki oluşumun siyasi biçimi ne olursa olsun, buranın yakın gelecekte bölgede yaşayan Kürtler için önemli bir cazibe merkezi haline gelmesinin de kaçınılmaz olacağı ifade edilmiştir.

Yapılan değerlendirmelere göre Türkiye'nin kısa ve uzun vadede Irak'ın kuzeyinde kurulan Kürt Federal Bölgesi'nin siyasal, toplumsal ve kültürel etkilerini hissettiği için bölgede fazla inisiyatif alması söz konusu olamayacaktır.

Öte yandan, Kürt politikası üzerinden İslamlaştırılacak bölge ülkelerinin laisizmden uzaklaşması, dinselleştirilmiş toplumların ve yönetimlerin belki de yüzyıllar boyunca ABD'nin dümen suyunda kalması söz konusu olacaktır.

Fethullah Gülen cemaatinin Irak'taki Kürt bölgesine yönelik ilgisi, ılımlı İslam anlayışının bölgede egemen kılınması için kapsamlı bir operasyonun başlatılmış olduğunu göstermektedir.

Gülen cemaati özellikle eğitim alanında atılan adımlarla, 1994 yılından bu yana Washington yönetiminin projelendirmiş olduğu ılımlı İslam anlayışını Irak'ın kuzeyine yerleştirmeye çalışmaktadır.

Gülen cemaatinin yönlendirdiği Fezalar Eğitim Birliği, son 15 yıl içinde Erbil'de Işık ve Nilüfer kolejlerini açmış, Süleymaniye'de ise Selahattin Eyyubi Koleji ve Özel Süleymaniye Kız Koleji'ni faaliyete sokmuştur.

Kız ve erkeklerin ayrı ayrı öğrenim gördüğü bu okullarda Türkçe ile verilen derslerin yanı sıra İngilizce de okutulmaktadır. Okullarda, Kürtçe de sadece Sorani lehçesi ile seçmeli dersler arasında yer almakta, çoğunlukla Türkiye'den getirtilen öğretmenlerin ders verdiği bu okullarda Kürt bölgesinin elitlerinin çocukları eğitim görmektedir.

Bölgeden Ankara'ya ulaşan istihbarat raporlarına göre, Kürt yönetimi, şimdiye kadar Nilüfer ile Işık kolejlerine 500 bin dolar yardım yapmış, Süleymaniye'de ise çoğunluğa sahip IKYB yönetimi, Selahattin Eyyubi ile Özel Süleymaniye Kız Koleji'ne para yardımının yanı sıra bu okullara yeni ek binaların yapılması için bedava arazi tahsis etmiştir.

Gülen cemaati okullarında çok sayıda Kürt ve Türkmen seçkininin çocuğu okumaktadır. Bunların arasında, IKDP politbürosundan Fadıl Mirani'nin oğlu, IKYB'nin etkili adlarından Şilan Karani'nin kızı, Türkmen Cephesi'nin en üst yetkililerinden Yunus Bayraktar'ın çocukları cemaatin okullarında eğitim görmektedir.

Gülen cemaatinin ilk ve ortaöğretimden sonra Erbil'de bir üni-

versite kurmuş olması, Washington yönetiminin bölgeye ilişkin orta ve uzun vadeli planlarına işaret etmektedir.

Bu okullardan Amerikan ülküsü ile yetişecek olan gençler, bir süre sonra ABD hayranı ılımlı birer Müslüman Kürt olarak yönetime geleceklerdir.

Bu bağlamda Fethullah Gülen destekli Abant Platformu'nun 18. toplantısının Erbil'de yapılmış olması, üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gereken bir gelişmedir.

"Kürt Sorunu: Barışı ve Geleceği Birlikte Aramak" başlıklı konferansta söz alan Kürdistan TV Genel Yayın Yönetmeni Karwan Akreyi, ABD'nin çekilmesi sonrasında ortaya çıkacak istikrar gereksiniminin sağlanmasında Türkiye'nin yapıcı olması gerektiğini belirtip, *"Ortadoğu'da barışı Türkiye sağlayabilir,"* demesi, ABD'nin Kürt kartını Türkiye üzerinden oynamakta olduğu değerlendirmesiyle bire bir örtüşmektedir.

Konferansın sonuç bildirisinde yer alan şu öneriler dikkat çekicidir:

— Türkiye ile Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi arasındaki münasebetlerin geliştirilmesi sadece iki tarafa değil, bölgeye de barış ve istikrar getirecektir. Bu gelişme Irak'taki Kürt, Arap, Türkmen, Asuri, Süryani, Keldani, Ermeni ve tüm Ortadoğu halklarının faydasına bir gelişme olacaktır.

— Tarih, coğrafya ve kültür, Türk-Kürt halklarını kardeş kıldı. Bize düşen, bu kardeşlik bağlarını güçlendirmektir.

— Etnik-milliyetçilik üzerinde kurulan her türlü politika reddedilmektedir.

— Irak'ın Türkiye sınırı, Irak'ın Avrupa kapısıdır. Türkiye'nin Irak sınırı ise tarihe ve medeniyete açılan kapıdır. Bu kapılar sonuna kadar açık kalmalıdır.

— Sınırdan geçişlerin kolaylaştırılması için gerekli düzenlemeler acilen yapılmalıdır.

— Demokratik hak ve hürriyetlerin güvence altına alınması, kurumların güçlenmesi ve ilişkilerde demokratik aktörlerin seferber edilmesi taraflarca vazgeçilmez addedilmektedir.
— Taraflar, Erbil'de Kürt siyasi gruplarının barışçı ve demokratik yöntemlerle sorunlarını tartışacakları bir konferansın düzenlenmesini olumlu bir adım olarak değerlendirmektedir.
— Medyada barışçı, saygılı ve yapıcı bir dilin egemen olmasına gayret gösterilmelidir.
— Erbil'de bir Türk konsolosluğu ve Ankara'da Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin bir temsilciliğinin açılması genel bir arzu olarak dile getirilmiştir.
— Taraflar her türlü sorunun çözümünde şiddet yöntemlerini reddetmektedir.

Bu öneriler dikkatle okunduğunda, ABD'nin Gülen Cemaati aracılığı ile Irak'ın kuzeyinde hazırlamakta olduğu siyasal ve toplumsal zeminin ayrıntıları açıkça anlaşılabilmektedir. Tarih boyunca Kürt milliyetçiliğinin ve Kürt siyasal bilincinin ağırlıklı biçimde din eksenli gelişmiş olması, bu konuda Washington yönetimi için çok ciddi bir avantaj sağlamaktadır.

Bu noktada Irak'ın kuzeyindeki Müslüman Kardeşler yanlısı siyasal yapıların da son dönemde hızla güçlenmekte olduğu notunu düşmek gerekiyor.[49]

İşte, Kürt Kapanı'nın kıskacındaki ülkeler için tehlike de hem toprak bütünlüklerinin ve siyasi birliklerinin tehdit altına girmesi

---

(49) Müslüman Kardeşler, Irak'ın Kürt bölgelerine 1950'li yıllarda girdi. Bölgede büyük etkisi olan Nakşibendi tarikatının Halidiye koluna mensup Şeyh Osman Abdülaziz, kardeşleri Ali ve Sıddık Abdülaziz'in organize ettiği gruplar, tüm siyasi gelişmelerden derinden etkilenerek zaman zaman silahlı mücadeleye başladı. Şeyh Osman'ın ölümünden sonra İslamcı gruplar, İslami Hareket ve İslam Cemaati olarak ikiye ayrıldı.

hem de ılımlı İslama doğru evrilmelerinin sağlanmasıdır. Oysa –Bölgesel Kürt Yönetimi'nin Türkiye'de resmi temsilcilik açması gibi– bu önerilerin bir bölümü, Irak Anayasası'na aykırıdır.

Ancak, oynanan oyun büyük olunca, Irak Anayasası küresel oyun kurucular için küçük bir ayrıntıdan ibaret kalmıştır.

Bu noktada, *"küresel oyun kurucuların çıkarı, bağımsız bir Kürdistan'dan yana mı yoksa, Kürtlerin her an kullanıma hazır biçimde Türkiye, Irak, İran ve Suriye içinde bulunmaları mı?"* sorusu gündeme gelmektedir.

Washington yönetiminin bugün için çıkarı Irak'ın toprak bütünlüğü ve federasyon şemsiyesi altındaki siyasi birliğinden geçmektedir.

ABD bağımsız bir Kürt devletine şimdilik yeşil ışık yakmıyor gibi görünse de Irak'ın kuzeyindeki yönetim, koşulların değişmesi durumunda her an bağımsızlığını ilan edecekmiş gibi hazır durumda bekletilmektedir.

Türkiye ve İran gibi bölgesel aktörlerin küresel oyun kurucuların etkisinden bağımsızlaşarak güçlenmesi, küresel sermayenin bölgedeki siyasal temsilcilerinin etkisizleştirilmesi, İsrail'in güvenliğinin ciddi biçimde tehlikeye girmesi durumunda, Washington yönetimindeki karar alıcıların bağımsız Kürdistan'ın kurulması için düğmeye basacağından kuşku duyulmamalıdır.

Bu bağlamda *Ekonomist*'te çıkmış olan şu değerlendirme dikkat çekicidir:

> Irak Kürdistanı'na geçenlerde yaptığımız bir seyahatte burasının resmi olarak federal Irak'ın parçası olduğuna dair tek bir işaret veya ipucu yoktu ortada. Erbil Uluslararası Havaalanı'na (Kürtler bu adı vermiş havaalanına, ayrıca burasının dünyanın en uzun pistlerinden birine sahip olduğunu söylüyorlar) indiğinizde, en ufak bir Irak varlığına rastlayamıyorsunuz, burada Kürt varlığı söz konusu...
>
> ... Arapça pek kullanılmıyor; 25 yaşın altındaki Kürtlerin pek

azı Arapça anlıyor. Okullar ikinci dil olarak Arapçanın yanında İngilizce eğitimi de vermeye başlamış. Sizden giderek daha fazla Erbil'den Kürtçe adıyla (Hewler) söz etmeniz bekleniyor. Hepsinin ötesinde, bayrakların son derece önemli olduğu bir bölgede hiçbir yerde Irak bayrağı dalgalanmıyor. Ne havaalanında, ne herhangi bir resmi binada ne de Kürtlerin canlı ve hareketli parlamentosunda Irak bayrağı var.

Haritalar meselesi, zehirli ve netameli bir mevzu.

Irak Kürdistanı'nın (Irak'taki 4.6 milyon Kürt'ün dışında Türkiye, İran ve Suriye'de yaşayan 21 milyondan fazla Kürt de göz önüne alındığında) gerçek sınırları neresi? Iraklı Kürtlerin standart haritaları bugünlerde bakanlıkların duvarlarında, restoranlarda ve büfelerin satış tezgâhlarında göze çarpıyor; bu haritalardaki Kürdistan, Kürtlerin halihazırda kontrol altında tuttuğu bölgenin çok ötesine uzanıyor.

İngiliz *Independent* gazetesinde, Patrick Cockburn imzasıyla 22 Haziran 2006'da *"Yeni bir ulus mu doğuyor?"* başlığı ile yayımlanmış olan şu analiz de *Economist*'e yansımış olan gözlemlerle neredeyse tamamen örtüşmektedir:

— Irak Kürdistanı teoride, bağımsız değilse de Birleşmiş Milletler'in bazı üyelerinden daha güçlü. Irak'ın parçası ama aldığı kararlarda Bağdat'ın etkisi pek az.

— Beyaz Saray ve Downing Street'in bir zamanlar varlığını bile reddettiği liderleri, şimdi her ikisinin de önemli müttefikleri arasında. Saddam'ın devrilmesinden kazara kârlı çıkan Iraklı Kürtler oldu.

— Ancak bir felaketle sonuçlanabilir, fiili özerklikleri sona erebilirdi. Amerika'nın 40 bin Türk askeriyle Irak'a kuzeyden girme planları, Türk meclisinde reddedilmeseydi... Kürtler bir gecede, Amerika'nın Irak'taki tek gerçek müttefiki haline geldi.

— Bugün, Kürdistan'daki oteller dolup taşıyor, Erbil ve Süleymaniye'de birbiri ardına açılan inşaat alanlarından dev vinçler yük-

seliyor. Irak'ın başka yerinde çalışmak istemeyen doktorlar, gösterişli klinikler açıyor. Üstelik Kürtler sadece üç eyaletle de sınırlı kalmadılar, kontrollerindeki alan da genişledi.

— Şimdi Amerika'nın dostular ama Washington, geçmişte yüzüstü bıraktığında hiçbir pişmanlık duymamıştı. Irak'tan askerlerini çekmesinin ardından, bir kez daha geniş Kürt nüfusa sahip ve Iraklı Kürtlerden şüphe duyan, eski müttefiki Türkiye'ye yüzünü dönebilir.

— Kürtler güçlü, çünkü Irak'ın yüzde 80'ini oluşturan Sünni ve Şiiler savaş halinde... Ama günün birinde birleşip Kürtlere hükmetmeye öncelik verebilirler.

— Farklılık, Kürdistan'ın sınırlarının nasıl çizilmesi gerektiğinde yatıyor. Petrol zengini Kerkük, daima tartışmaların odağında. Kürtler diğer Iraklılardan giderek ayrışıyor. Büyük bölümü, bağımsızlıktan yana olan. Giderek daha az sayıda Kürt, Arapça konuşur oldu.

— Bununla beraber, Şii partilerle ilişkilerini iyi tutmaları gerektiğinin bilincindeler. Kürt liderler, ayrıca İranlılar ya da Türkler karşısında, Amerika'nın garantör olmasından yanalar. Kürt liderler, şimdiye dek sayısız badire atlatmakta kurnaz davrandılar ama herhangi bir hatalarının, halka pahalıya patlayacağını da biliyorlar.

Bu ve benzeri bütün değerlendirmeler, Irak'ın kuzeyinde bağımsızlığını her an ilan edebilecek bir yapı olduğunu göstermektedir.

Zaten Iraklı Kürtler, son dönemde bağımsızlık özlemlerini saklama gereği bile duymamaktadırlar. Kürt liderlerin hemen hemen bütün açıklamalarında bu özlemi görmek olasıdır.

Büyük Kürdistan hayali retorikte kalmamış, bu hedef bölgesel Kürt yönetiminin anayasasında dikkat çekici tarihsel bir atıfla yer almıştır.

Bölgesel Kürt yönetiminin anayasası hazırlanırken Mesud Barzani'nin talimatıyla Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayan Sevr Antlaşması'na dikkat çekilmiştir.

Kürt Anayasası'nın giriş bölümünde şu ifadeler yer almaktadır:

> Kürtler, binlerce yıldan bu yana anavatanları Kürdistan'da yaşayagelen çok eski bir halk, tıpkı dünyanın diğer ulusları ve halkları gibi, ona *selfdeterminasyon* hakkını uygulama yetkisi veren tüm nitelikleriyle bir ulustur. Bu hak, ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonunda yayımlanan ve ilkeleri uluslararası hukukta da kökleşmiş olan Woodrow Wilson'ın On Dört Amacı'nda (Wilson Prensipleri) tanınmıştır.
>
> 1920 yılında imzalanan Sevr Antlaşması'nın 62-64. maddelerinde *selfdeterminasyon* hakkının tanınmış olmasına rağmen, uluslararası çıkarlar ve siyasal dengeler Kürtlerin bu haktan yararlanmasını ve uygulamaya geçirmelerini engellemiştir. 1925 yılında Güney Kürdistan, kendi halkının iradesi dikkate alınmadan, kendi ülkelerindeki yönetimlere Kürt kökenli memurların atanması ve eğitim, hukuk ve sağlanan tüm hizmetlerin dilinin Kürtçe olması öngörülmüş olmasına rağmen, dört yıl önce, 1921 yılında kurulmuş olan Irak devletine ilhak ettirilmiştir.
>
> O tarihten bu yana Kürdistan'ın bu parçası, Irak Kürdistanı olarak bilinegelmektedir. 25 Aralık 1922'de İngiliz ve Irak hükümetleri, Kürtlerin kendi hükümetlerini kurma hakkını tanıyan ortak bir resmi açıklama yapmışlar ve Kürt temsilcilerinden, hükümet biçimini, coğrafik sınırları ve Irak ile siyasal ve ekonomik ilişkilerin biçimini müzakere etmelerini istemişlerdir.

Bütün bu tabloya karşın Irak'ta 31 Ocak 2009'da yapılan yerel seçimler, Kürtler üzerinden yürütülmek istenen politikaların tam olarak istenilen sonucu vermediği, bölgesel ve ulusal güçlerin tamamen tasfiye edilmiş olduğunu göstermiştir.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin panelinde konuşan Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık, Irak'taki seçim sürecinin en önem-

li sonucunun, Bağdat'ı güçlendirmeye çalışan siyasal unsurların merkezkaç güçler karşısındaki zaferi olduğunu söylemiş; büyük bir Şii eyaleti oluşturulmasını savunan SCIRI'nın zayıflamasına karşılık, Iraklı kimliğini öne çıkarmakta olan Başbakan Nuri el Maliki'nin Dava Partisi'nin yükselişe geçmesinin, Irak halkının aslında daha güçlü bir merkezi yönetimden yana olduğunu gösterdiğini dile getirmiştir.

Meliha Benli Altunışık'a göre, insanlar güvenlik ve ekonomik sorunlar ile karşı karşıya kalmışlar, bu nedenle de yerel seçimlerde daha güçlü bir merkezi yönetime olan özlem belirleyici rol oynamıştır.

Seçimlerde Sünni Arapların içinde eski Baasçı ve milliyetçi elitlerin daha güçlü oldukları ortaya çıkmış, bu durum da neo-con'ların kurgulamış olduğu Irak politikasının ciddi anlamda yanlış öngörüler üzerine kurulduğunu göstermiştir.

Ancak yine de ABD askerlerinin çekilmesi sonrasında Irak'ın etnik ve dinsel bazda parçalanma ya da kısa süre içinde konfederatif yapıya dönüşmesi olasılığı ortadan kalkmış değildir. Görünen o ki, bundan sonra Irak'ta etnik ve mezhepsel dengeye dayalı işbirliği oluşturulamayacaktır. Bu da ülkenin kalıcı bir istikrara kavuşmasını engelleyecektir.

Sözün Sonuna Doğru...

Türkiye Cumhuriyeti bugün, Irak'ın kuzeyinden kaynaklanan çok yönlü yoğun bir tehdit ile karşı karşıyadır.

ABD, kurguladığı ve uygulamaya koyduğu senaryo ile Ortadoğu'nun geleceğini şekillendirmeye çalışmakta, bu bağlamda Türkiye'nin de ılımlı İslam anlayışının egemen olduğu *"çok etnikli, çok mezhepli"* federatif bir yapıya dönüştürülmesi istenmektedir. Irak'ın kuzeyindeki Kürt oluşumuna, bu senaryoda başrol verilmiştir.

Bunun için ülkenin, Cumhuriyet devrimi ile elde ettiği kazanımları birer birer yok edilirken ulus bilinci hızla erozyona uğratılmaktadır. Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği Batı uygarlığından koparılırken Ortadoğululaştırma süreci ile toplum, bilimin, aklın ışığından uzaklaştırılıp dinselleştirilmektedir.

Amaç, Türk toplumunun ulusal reflekslerinin köreltilmesidir ki, böylece ABD'nin Türkiye üzerinden Kürt kartını kullanarak Ortadoğu'da neo-klasik sömürgeciliğini yürütmesi çok daha kolaylaşacaktır.

Ne yazık ki, 2002'den bu yana iktidarda bulunan AKP hükümeti ile Washington yönetimi bu amacına büyük ölçüde ulaşmıştır.

Ülkenin siyasal birliği, toprak bütünlüğü sorgulanır duruma gelmiş, PKK ile organik bağını reddetmeyen siyasal bir partinin belediye başkanları, özerk bir devletin yöneticileri gibi davranmakta sakınca görmemeye başlamışlardır. Hatta, Iraklı Kürt liderler Türkiye'nin iç politikasına açık açık müdahil olurken Kürt kökenli siyasetçiler gizleme gereği bile duymadan Mesud Barzani veya Celal Talabani'den talimat alarak hareket edebilmektedirler.

Bugün yanıtı aranan en önemli soru şudur:

Türkiye Cumhuriyeti, bu büyük ve kirli oyunun bir unsuru olmayı kabullenecek midir?

Yoksa, kuruluşunda ortaya koyduğu ulusal dinamizmi yeniden anımsayıp, ulusal kimliğini ve ulusal onurunu ortaya koyarak yeni bir dönemin kapılarını mı açacaktır?

Bu sorunun yanıtı Türk ulusunun derin sağduyusunda saklıdır...

EKLER

IRAK KÜRT BÖLGESİ ANAYASASI (taslak)*

BAŞLANGIÇ

Kürtler, binlerce yıldan bu yana anavatanları Kürdistan'da yaşayagelen çok eski bir halk, tıpkı dünyanın diğer ulusları ve halkları gibi, ona *selfdeterminasyon* hakkını uygulama yetkisi veren tüm nitelikleriyle bir ulustur. Bu hak, ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonunda yayımlanan ve ilkeleri uluslararası hukukta da kökleşmiş olan Woodrow Wilson'ın On Dört Amacı'nda (Wilson Prensipleri) tanınmıştır.

1920 yılında imzalanan Sevr Antlaşması'nın 62-64. maddelerinde *selfdeterminasyon* hakkının tanınmış olmasına rağmen, uluslararası çıkarlar ve siyasal dengeler Kürtlerin bu haktan yararlanmasını ve uygulamaya geçirmelerini engellemiştir. 1925 yılında Güney Kürdistan, kendi halkının iradesi dikkate alınmadan, kendi ülkelerindeki yönetimlere Kürt kökenli memurların atanması ve eğitim, hukuk ve sağlanan tüm hizmetlerin dilinin Kürtçe olması öngörülmüş olmasına rağmen, dört yıl önce, 1921 yılında kurulmuş olan Irak devletine ilhak ettirilmiştir. O tarihten bu yana Kürdistan'ın bu parçası, Irak Kürdistan'ı olarak bilinegelmektedir. 25 Aralık 1922'de İngiliz ve Irak hükümetleri, Kürtlerin kendi hükümetlerini kurma hakkını tanıyan ortak bir resmi açıklama yapmışlar ve Kürt temsilcilerinden, hükümet biçimini, coğrafik sınırları ve Irak ile siyasal ve ekonomik ilişkilerin biçimini müzakere etmelerini istemişlerdir.

Irak Milletler Cemiyeti'ne kabul edilirken Irak'ın bir açıklama yapması şart koşulmuştu. Bu açıklama, 30 Mayıs 1932'de yapıldı. Söz konusu açıklama bir dizi uluslararası yükümlülüğü kapsamakta ve Kürtlerin haklarıyla ilgili olarak, yukarıda değinilen

açıklamanın 10. maddesine göre, Milletler Cemiyeti üyelerinin çoğunluk oyu olmaksızın Irak'ın bunları değiştiremeyeceği ya da yürürlükten kaldıramayacağı yönünde güvenceleri düzenlemektedir. Bu yükümlülükler Birleşmiş Milletler örgütüne aktarılmıştır ve bugün hâlâ geçerlidir.

1958'de çıkarılan Irak Cumhuriyeti Geçici Anayasası'nın 3. maddesinde, Arapların ve Kürtlerin Irak devletinin ortak sahipleri oldukları belirtilmiş ve ardından, 11 Mart 1970'te Kürt liderliği ile Irak hükümeti arasında, Irak'taki haklarının anayasal güvencesi olarak Irak Kürdistan bölgesi dahilinde Kürdistan halkına özerklik tanıyan bir anlaşmaya varılmıştır. Buna rağmen, birbirini izleyen Irak hükümetleri, Kürtler karşısındaki bu yükümlülüklerine sırtlarını dönmüş ve bunun yerine, her türlü siyasal ve askeri yollarla, ırkçı ve şovenist bir etnik temizlik ve yıkım politikası uygulayagelmişlerdir. Kürtleri zorunlu göçe tabi tutmak ve ulusal kimliklerini Araplaştırmak suretiyle demografik gerçekliği değiştirmişlerdir. Hatta, Halepçe şehri, Balisan ve Duhok Vilayeti'nin bazı mıntıkaları gibi yerlerde, uluslararası alanda yasaklanmış kimyasal silahları kullanacak kadar ileri gitmişlerdir. Aralarında Feyliler ile Barzanilerin de bulunduğu on binlerce silahsız sivil Kürdü geleceği belirsiz bir sürgüne gönderirken 4.500 kadar kasaba ve köyü yerle bir etmişlerdir. Bunu, 182.000 silahsız sivil kurbanın Anfal olarak da bilinen süreçte topluca imha edilmeleri kampanyaları izlemiştir.

İkinci Körfez Savaşı'nın ardından 5 Nisan 1991'de, BM Güvenlik Konseyi, Müttefikler tarafından Kürtler için Güvenlikli Bölge kurulmasını öngören ve böylece Kürtleri uğursuz bir gelecekten koruyan 688 sayılı kararı ilan etti. Kürtler bu olanağı kullanarak 19 Mayıs 1992'de ilk parlamentolarını seçtiler ve Kürdistan Bölgesel Hükümeti'ni kurdular. Irak Kürdistan Ulusal Meclisi, yani "Parlamento"nun oybirliğiyle Kürdistan Bölgesi halkı, Irak hükümeti ile gelecekteki anayasal ilişkinin biçimini tercih etme konusundaki hakkını kullanmış ve bu andan itibaren Irak Hükümeti'nin anayasal temeli olarak federalizmde karar kılmıştır, ki, bu şe-

kilde Irak Kürdistan Bölgesi, Irak Federal Cumhuriyeti'nin gelecekteki bölgelerinden birini oluşturabilecektir.

Federalizm formülü, etnik bir çoğulculuğa sahip olan Irak toplumu için ideal bir çözüm olarak görülmektedir; böyle bir formül Irak'ın birliğini güvence altına alabilecek ve bir yandan Irak'ın bütünlük ve birliğini korurken, diğer yandan bu formülün karar alma sürecine katılımlarını güvence altına alacak olmasıyla, Irak Kürdistan halkının istemlerini geniş ölçüde tatmin edebilecektir. İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, bu anayasa taslağının hazırlanması Irak Kürdistan Ulusal Meclisi'nin federalizm hakkındaki kararını somutlaştırmaya çalışmaktadır. Buna aynı zamanda, demokrasi, çoğulculuk ve insan haklarına saygı ilkeleri ve değerleri tarafından rehberlik edilecek, medeni ve siyasal haklara ilişkin uluslararası anlaşma ve sözleşmeler ile 25 Ocak 1971'de Irak'ın da imzacısı olduğu 1966 tarihli Uluslararası Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin gereği olacaktır. Yukarıdaki alternatifin seçilmesi, aynı zamanda Yeni Dünya Düzeni'nin ilkeleri ile de uyum içindedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kanada'da, Belçika'da ve diğerlerinde olduğu gibi, federalizm yolunu seçmiş halklar ve uluslar büyük başarılar kaydetmişler ki, bu şekilde tüm milliyetlerin, grupların ve öğelerin federal düzeyde karar alma sürecine ve yönetime katılımı sağlanmış ve böylelikle demokrasinin gerçekten somutlaşması ve uygulanması gerçek bir anlamda olanaklı kılınmıştır. Üstelik, federalizm bölgelerin insanlarına iç bağımsızlık getirebilecektir ve bu nedenle federal çözüm, ülkenin bütünlüğünün korunması için en ideal güvence olarak görülmektedir.

Kürdistan halkı her zaman kendi sorununun barışçıl biçimde çözümlenmesinden yana olmuştur ve birbirini izleyen tüm Irak hükümetlerinin görüşme ve barış sağlama çağrılarına hep olumlu karşılık vermiştir. Ne var ki, tekrar tekrar bu hükümetlerin güvenilmezlikleriyle ve verdikleri sözlerden, ulusal ve uluslararası yükümlülüklerden dönmesi durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden, tüm taraflarının anlaşmayla bağlı olması ve şartlarına saygı duyması hususunda yeterli uluslararası güvenceler olmadıkça,

açıklamanın 10. maddesine göre, Milletler Cemiyeti üyelerinin çoğunluk oyu olmaksızın Irak'ın bunları değiştiremeyeceği ya da yürürlükten kaldıramayacağı yönünde güvenceleri düzenlemektedir. Bu yükümlülükler Birleşmiş Milletler örgütüne aktarılmıştır ve bugün hâlâ geçerlidir.

1958'de çıkarılan Irak Cumhuriyeti Geçici Anayasası'nın 3. maddesinde, Arapların ve Kürtlerin Irak devletinin ortak sahipleri oldukları belirtilmiş ve ardından, 11 Mart 1970'te Kürt liderliği ile Irak hükümeti arasında, Irak'taki haklarının anayasal güvencesi olarak Irak Kürdistan bölgesi dahilinde Kürdistan halkına özerklik tanıyan bir anlaşmaya varılmıştır. Buna rağmen, birbirini izleyen Irak hükümetleri, Kürtler karşısındaki bu yükümlülüklerine sırtlarını dönmüş ve bunun yerine, her türlü siyasal ve askeri yollarla, ırkçı ve şovenist bir etnik temizlik ve yıkım politikası uygulayagelmişlerdir. Kürtleri zorunlu göçe tabi tutmak ve ulusal kimliklerini Araplaştırmak suretiyle demografik gerçekliği değiştirmişlerdir. Hatta, Halepçe şehri, Balisan ve Duhok Vilayeti'nin bazı mıntıkaları gibi yerlerde, uluslararası alanda yasaklanmış kimyasal silahları kullanacak kadar ileri gitmişlerdir. Aralarında Feyliler ile Barzanilerin de bulunduğu on binlerce silahsız sivil Kürdü geleceği belirsiz bir sürgüne gönderirken 4.500 kadar kasaba ve köyü yerle bir etmişlerdir. Bunu, 182.000 silahsız sivil kurbanın Anfal olarak da bilinen süreçte topluca imha edilmeleri kampanyaları izlemiştir.

İkinci Körfez Savaşı'nın ardından 5 Nisan 1991'de, BM Güvenlik Konseyi, Müttefikler tarafından Kürtler için Güvenlikli Bölge kurulmasını öngören ve böylece Kürtleri uğursuz bir gelecekten koruyan 688 sayılı kararı ilan etti. Kürtler bu olanağı kullanarak 19 Mayıs 1992'de ilk parlamentolarını seçtiler ve Kürdistan Bölgesel Hükümeti'ni kurdular. Irak Kürdistan Ulusal Meclisi, yani "Parlamento"nun oybirliğiyle Kürdistan Bölgesi halkı, Irak hükümeti ile gelecekteki anayasal ilişkinin biçimini tercih etme konusundaki hakkını kullanmış ve bu andan itibaren Irak Hükümeti'nin anayasal temeli olarak federalizmde karar kılmıştır, ki, bu şe-

kilde Irak Kürdistan Bölgesi, Irak Federal Cumhuriyeti'nin gelecekteki bölgelerinden birini oluşturabilecektir.

Federalizm formülü, etnik bir çoğulculuğa sahip olan Irak toplumu için ideal bir çözüm olarak görülmektedir; böyle bir formül Irak'ın birliğini güvence altına alabilecek ve bir yandan Irak'ın bütünlük ve birliğini korurken, diğer yandan bu formülün karar alma sürecine katılımlarını güvence altına alacak olmasıyla, Irak Kürdistan halkının istemlerini geniş ölçüde tatmin edebilecektir. İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, bu anayasa taslağının hazırlanması Irak Kürdistan Ulusal Meclisi'nin federalizm hakkındaki kararını somutlaştırmaya çalışmaktadır. Buna aynı zamanda, demokrasi, çoğulculuk ve insan haklarına saygı ilkeleri ve değerleri tarafından rehberlik edilecek, medeni ve siyasal haklara ilişkin uluslararası anlaşma ve sözleşmeler ile 25 Ocak 1971'de Irak'ın da imzacısı olduğu 1966 tarihli Uluslararası Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin gereği olacaktır. Yukarıdaki alternatifin seçilmesi, aynı zamanda Yeni Dünya Düzeni'nin ilkeleri ile de uyum içindedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kanada'da, Belçika'da ve diğerlerinde olduğu gibi, federalizm yolunu seçmiş halklar ve uluslar büyük başarılar kaydetmişler ki, bu şekilde tüm milliyetlerin, grupların ve öğelerin federal düzeyde karar alma sürecine ve yönetime katılımı sağlanmış ve böylelikle demokrasinin gerçekten somutlaşması ve uygulanması gerçek bir anlamda olanaklı kılınmıştır. Üstelik, federalizm bölgelerin insanlarına iç bağımsızlık getirebilecektir ve bu nedenle federal çözüm, ülkenin bütünlüğünün korunması için en ideal güvence olarak görülmektedir.

Kürdistan halkı her zaman kendi sorununun barışçıl biçimde çözümlenmesinden yana olmuştur ve birbirini izleyen tüm Irak hükümetlerinin görüşme ve barış sağlama çağrılarına hep olumlu karşılık vermiştir. Ne var ki, tekrar tekrar bu hükümetlerin güvenilmezlikleriyle ve verdikleri sözlerden, ulusal ve uluslararası yükümlülüklerden dönmesi durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden, tüm taraflarının anlaşmayla bağlı olması ve şartlarına saygı duyması hususunda yeterli uluslararası güvenceler olmadıkça,

tek başına hiçbir anayasal belge bunların gerçekten uygulanmasını ve aşınmamasını pratik bir şekilde güvence altına alamaz. Geride bıraktığımız on yılın tecrübesi, Kürdistan halkına, zulmün ve baskının olmadığı güvenlikli bir ortamda kendi özgürlüklerine ve ulusal haklarına sahip olmayı sağlayan uluslararası korumanın değerini göstermiştir. Bu yüzden, nihai, adil, kalıcı ve uluslararası güvencelere dayalı bir çözüme varılıncaya kadar, böylesi bir korumanın çok önemli olduğu görülmekle, gerekli sayılmaktadır.

I. KISIM – GENEL HUSUSLAR

Madde 1: Federal Irak Cumhuriyeti'nin bir bölgesi olarak Kürdistan Bölgesi, çok partili, demokratik, parlamenter ve cumhuriyetçi bir siyasal sisteme sahip olacaktır.

Madde 2: Kürdistan Bölgesi, 1970 öncesindeki idari sınırlarıyla Kerkük, Süleymaniye ve Erbil Vilayetleri ile Duhok Vilayeti'nin yanı sıra Aqra, Şeikhan (Şexan), Sincar ilçeleri ve Ninova Vilayeti'ndeki Zimar nahiyesi, Diyala Vilayeti'ndeki Xaniqin ve Mandalı ilçeleri ile El-Wasit Vilayeti'ndeki Badra ilçesinden ibarettir.

Madde 3: Meşruluğunun kaynağı olmaları itibarıyla iktidar halka aittir.

Madde 4: Kürdistan Bölgesi'nin halkı Kürtlerle Türkmen, Asuri, Keldani ve Arap ulusal azınlıklarından oluşur ve bu anayasa, söz konusu azınlıkların haklarını tanır.

Madde 5: Kerkük şehri Kürdistan Bölgesi'nin başkenti olacaktır.

Madde 6: Irak Federal Cumhuriyeti'nin bayrağına ek olarak, Kürdistan Bölgesi için özel bir bayrak olacak ve bu yasa ile düzenlenecektir.

i) Kürtçe, Kürdistan Bölgesi'nin resmi dili olacaktır.

ii) Federal ve bölgesel yetkililerle resmi yazışmalar hem Arapça hem de Kürtçe olacaktır.

iii) Kürdistan Bölgesi'nde Arapça öğretimi zorunlu olacaktır.

iv) Türkmen dili, Kürtçeye ek olarak, Türkmenlerin eğitim ve kültür dili olarak sayılacaktır. Süryanice, Kürtçeye ek olarak, o dili konuşanların eğitim ve kültür dili olacaktır.

II. KISIM – TEMEL HAKLAR VE SORUMLULUKLAR

Madde 7:

i) Kürdistan Bölgesi'nin vatandaşları, ırk, renk, cins, dil, etnik köken, din ya da ekonomik statü bakımından aralarında hiçbir ayrım gözetilmeksizin, hakları ve sorumlulukları itibarıyla yasa önünde eşittir.

ii) Kadınlar erkekler ile eşit haklara sahip olacaklardır.

iii) Aile birimi, toplumun doğal ve temel kümesidir. Annelerin ve çocukların korunması güvence altına alınacaktır. Hükümetin ve toplumun görevi, gençlikle ilgilenmek, temel moral ve etik değerler ile Kürdistan halkının mirasını korumaktır ve bu, yasayla düzenlenecektir.

Madde 8:

i) Ceza kişiseldir. Yasa ile tanımlanmadığı sürece ne herhangi bir fiil suç olarak değerlendirilebilir ne de ceza verilip uygulanabilir. İşlendiği zamanda bir suç olarak değerlendirilmediği sürece, hiçbir eylem cezalandırılamaz. Yasada yazılı olandan daha büyük hiçbir ceza verilemez.

ii) Suçluluğu bir yasa mahkemesi tarafından kanıtlanıncaya kadar sanık suçsuz sayılır.

Madde 9:

i) Yasal savunma hakkı, soruşturma ve yargılamanın tüm aşamalarında yasa gereğince güvence altına alınır.

ii) Mahkeme tarafından farklı bir şekilde gizli olduğu ilan edilmedikçe duruşmalar aleni olacaktır.

Madde 10:

i) Hanenin ve içindekilerin kutsallığı korunacaktır ve yasada konulan usuller dışında haneye girilemez ya da arama yapılamaz.

ii) Yasada tanımlanmış koşullar dışında bireyler ya da onların malları aranamaz.

iii) Kişi bütünlüğü korunacaktır ve fiziksel ya da psikolojik, işkencenin her türü yasaktır.

Madde 11: Posta, telefon ve kablolu iletişimin gizliliği güvence altındadır ve yasada belirtilen esas ve usuller gereğince, adalet ve gü-

sonuçlarının ilanından itibaren 15 gün içinde toplantıya çağrılacak ve eğer herhangi bir çağrı yoksa, yukarıda belirtilen dönemin sonunda meclis toplanacaktır.

Madde 27: Meclis ilk birleşiminde, en yaşlı üyenin başkanlığında toplanacak ve gizli oylamayla bir başkan, başkan yardımcısı ve sekreter seçilecektir.

Madde 28: Meclis üyeleri aşağıdaki görev yeminini edeceklerdir:

"Kürdistan halkının çıkarlarını, onurunu ve haklarını koruyacağıma, bir üye olarak görevimi tarafsız, tam olarak ve içtenlikle yerine getireceğime yüce Tanrı önünde yemin ederim."

Madde 29:

i) Yasada başka türlü öngörülmedikçe, Bölgesel Meclis'teki salt çoğunluğa, üyelerin çoğunluğu hazır bulunduğunda ulaşılacak ve kararlar, hazır bulunanların basit çoğunluğuyla verilecektir.

ii) Yasa teklifleri, ekonomik konulardakilerden farklı olarak meclisin on üyesi tarafından verilebilir.

Madde 30: Meclis başkanı ile üyelerinin maaş ve ücretleri yasa ile düzenlenecektir.

Madde 31: Meclisin olağan ve özel oturumlarındaki işlerin götürülmesine dair usulü hususların yanı sıra üyelik ve boş üyeliklerin doldurulması kuralları ve usulleri meclisin içtüzüğünde düzenlenecektir.

Madde 32: Bölgesel Meclis aşağıdaki sorumlulukları yerine getirecektir:

i) Üyelerinin 2/3 bir çoğunluğuyla Bölgesel Anayasa'yı değiştirme.

ii) Yasa çıkarma, değiştirme ya da yürürlükten kaldırma.

iii) Kabineye ve üyelerine güvenoyu verme ve bu güvenoyunu onlardan geri çekme.

iv) Kürdistan Bölgesi genel bütçesini onaylama, gerekli aktarımları yapma ve genel bütçeye dahil olmayan beklenmedik harcamaları onaylama.

v) Vergi ve harçlar koyma, değiştirme ve kaldırma.

vi) Bölgesel yürütme organının Irak Federal Cumhuriyeti'nin diğer bölgeleriyle, ek olarak yabancı taraflarla ve diğer devletlerin fede-

ral bölgeleriyle ekonomik, kalkınma, kültür, eğitim, insani yardım, finans, güvenlik ve sınır konuları gibi alanlarda yapılan anlaşmaları onaylama.

vii) Meclis'teki üyeliği belgeleme.

viii) Yasa gereğince Meclis'te oluşan boş üyelikleri doldurmak için gerekli kararları çıkarma.

ix) Kürdistan Bölgesi yürütme organının çalışmalarını denetleme.

x) Meclis içtüzüğünü hazırlama, ihtiyaç duyulan elemanların sağlanmasını kararlaştırma, Meclis bütçesini hazırlama, personeli atamak ve ücretleri belirleme.

xi) Meclisin gerekli saydığı konulara ilişkin araştırma komisyonları kurma.

Madde 33:

i) Bir Meclis üyesi parlamenter dokunulmazlıktan yararlanır. Üye, meclisin içtüzüğünün sınırları içinde kendi görüş ve düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir.

ii) Bir meclis üyesi, yasaya göre şüphe götürmez bir suçun ya da kabahatin işlendiği durumlar dışında, meclisin ön izni olmaksızın, bir parlamento oturumu esnasında soruşturmaya uğrayamaz veya tutuklanamaz veya hakları ve özgürlükleri sınırlanamaz veya gözaltına alınamaz ya da aranamaz.

iii) Bir meclis üyesi bir parlamento oturumuna katılmadığı bir zamanda, yasaya göre şüphe götürmez bir suçun ya da kabahatin işlendiği ve durumlar dışında, ki, bu hallerde alınan önlemlerden meclis derhal haberdar edilmelidir, meclis başkanının izni olmaksızın gözaltına alınamaz veya tutuklanamaz.

Madde 34:

i) Meclis, üyelerinin 2/3'lük bir çoğunluğuyla kendisini feshedebilir.

ii) Meclis, aşağıdaki durumlarda Bölgesel devlet başkanının bir kararıyla feshedilebilir:

a) Meclis üyelerinin yarısından fazlası istifa ederse.

b) Meclisin toplantıya çağrılmasından itibaren 45 gün içinde yasal bir salt çoğunluk sağlanamazsa.

c) Meclis, art arda yapılan üç oylamada Bakanlar Kurulu'na güvenoyu vermezse.

d) Meclisin seçim yasaları değiştirilir ve bu parlamento döneminin kalan süresi altı aydan daha az olursa.

Madde 35: Parlamento feshedilir ya da görev süresi sona ererse, yeni bir meclis seçimi için iki aydan uzun olmayan bir zaman dilimi içinde yeni genel seçimlere gidilecektir.

Madde 36: Meclisin görev süresi sona eriyorsa, yeni meclis seçilip ilk birleşimini yapıncaya kadar, eski meclis görevde kalacaktır.

2. BÖLÜM – YÜRÜTME ORGANI

1. Altbaşlık – Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanı

Madde 37: Bölgenin, Kürdistan Bölgesi devlet başkanı olarak adlandırılan bir başkanı vardır. Devlet başkanı en yüksek yürütme organıdır ve bölgede Irak Federal Cumhuriyeti devlet başkanını temsil eder, özel durumlarda ona vekâlet eder, federal ve bölgesel organlar arasında koordinasyonu sağlar.

Madde 38: Kürdistan Bölgesi devlet başkanı, bölge halkının doğrudan, gizli ve genel oyu ile seçilir.

Madde 39: Kürdistan Bölgesi devlet başkanının seçilme biçimi, adaylık vasıfları, suçlanabilme ya da yargılanabilme tarzı ile görev süresinin sona erdirilmesi hususları yasa ile düzenlenecektir.

Madde 40: Kürdistan Bölgesi devlet başkanı, sorumluluklarını üstlenmeden önce, Kürdistan Bölgesel Meclisi önünde aşağıdaki anayasal görev yeminini edecektir:

"Kürdistan halkının haklarını, başarılarını ve çıkarlarını koruyacağıma, Irak Federal Cumhuriyeti Anayasası ile Kürdistan Bölgesi Anayasası'na uyacağıma, görevlerimi tam olarak, tarafsızlıkla ve içtenlikle yerine getireceğime yüce Tanrı önünde yemin ederim."

Madde 41: Kürdistan Bölgesi devlet başkanının görev süresi beş yıldır.

Madde 42: Kürdistan Bölgesi devlet başkanının maaşı ve ödenekleri yasa ile belirlenecektir.

Madde 43: Kürdistan Bölgesi'nin devlet başkanı aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir:

i) Bölgesel Meclis'ten geçen yasaları ilan etme.

ii) Bölgesel Meclis için genel seçim çağrısında bulunma.

iii) Bölgesel Meclis için olağan ya da özel toplantı çağrısında bulunma.

iv) Bölgesel Meclis'ten güvenoyu alan kabineyi resmen ilan etme.

v) Bakanlar Kurulu'nu, kendisinin başkanlık edebileceği ya da katılabileceği ve bakanlardan raporlar isteyebileceği bir toplantıya çağırma.

vi) Yasa tasarıları hazırlamak ve görüşülmek üzere Bölgesel Meclis'e sevk etme.

vii) Kürdistan Bölgesi'nin, siyasal sisteminin, genel güvenliğinin ya da anayasal kurumlarının temel varlığını tehdit edebilecek bir tehlikeyle yüz yüze bulunduğu ve Bölgesel Meclis'in toplanmasının zor olduğu koşullarda, Bölgesel Meclis başkanı ve Bakanlar Kurulu'na danışarak, kanun hükmünde kararname çıkarma.

viii) Yasaya göre acil durumlar ilan etme.

ix) Irak Federal Cumhuriyeti devlet başkanı tarafından verilen yetkileri kullanma.

x) Bakanlar Kurulu tarafından önerilen karar ve kararnameleri yayımlama.

xi) Silahlı Kuvvetler ve İç Güvenlik Güçleri'ni bölge içinde seferber etme.

xii) Bölge içinde geçici ya da kalıcı olarak faaliyet yürüten Federal Güvenlik Güçleri'ni denetleme ve yönetme.

xiii) Güvenoyunun geri alınmasının ardından, kabinenin ya da bir bakanın istifasını resmen ilan eden kararnameyi yayımlama.

xiv) İstifa etmesi istenen kabinenin ya da bir bakanın istifalarını kabul etme ve onlardan, yeni bir kabine oluşuncaya ya da yeni bir bakan atanıncaya kadar görevde kalmalarını isteme.

xv) Kabinenin ya da bir bakanın istifasını isteme.

xvi) Mahkûmlara özel af çıkarma.

xvii) Ölüm cezasını onaylama ya da ömür boyu hapse çevirme.

xviii) Hâkimleri, bölgesel başsavcıları, bölgesel genel savcıları ve yardımcıları, idari birimlerin yöneticilerini ve özel görevlerde bulunan kişileri, yasaya göre atama, görevden alma ya da emekliye sevk etme.

xix) İç Güvenlik subaylarına askeri rütbeler verme ve yasaya göre onları görevden alma ya da emekliye sevk etme.

xx) Yasada açıkça belirtilen hallerde madalya ve ödül verme

Madde 44: Kürdistan Bölgesi devlet başkanı için, ihtiyaçları ile yapısı yasada belirtilecektir bir Konut tesis edilecektir.

Madde 45:

i) Kürdistan Bölgesi devlet başkanının istifası, vefatı ya da kalıcı ehliyetsizliği durumunda, aynı yöntemle bir halef seçilecektir.

ii) Kürdistan Bölgesi Devlet Başkanlığı koltuğu boş kaldığında, yeni bir devlet başkanı seçilinceye kadar Kürdistan Bölgesel Meclisi başkanı, devlet başkanının sorumluluklarını üstlenecektir.

iii) Kürdistan Bölgesi devlet başkanının hazır bulunmadığı ya da izinli olduğu zamanlarda Bölgesel başbakan, devlet başkanının sorumluluklarını vekâleten üstlenecektir.

2. Altbaşlık – Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu (Kabine)

Madde 46: Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu bölgedeki en üst yürütme ve idari organıdır; kendi yürütme sorumluluklarını, Kürdistan Bölgesi devlet başkanının denetim ve rehberliği altında yerine getirir.

Madde 47:

i) Bakanlar Kurulu başbakan, yardımcıları ve sayıları 15'ten az olmayacak bakanlardan oluşur.

ii) Kürdistan Bölgesi devlet başkanı, Kürdistan Bölgesel Meclisi'nin bir üyesinden kabineyi oluşturmasını isteyecektir.

iii) Atanmış başbakan, Kürdistan Bölgesel Meclisi üyeleri ya da Meclis üyeliği için gerekli vasıfları taşıyan başkaları arasından yardımcılarını ve bakanlarını seçecektir.

iv) Atanmış başbakan, onay için kabinesini Bölgesel devlet başkanına sunacaktır.

v) Atanmış başbakan, Bölgesel devlet başkanının onayından sonra, kabinesini Bölgesel Meclise sunarak güvenoyu isteyecektir ve güvenoyu verildiğinde, kabinenin oluşumuna dair resmi bir kararname yayımlanacaktır.

Madde 48: Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu'nun kuruluşunda,

Türkmen, Asuri ve Keldani ulusal azınlıkların temsili de göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 49: Kabine üyeleri, kabinenin çalışmaları hakkında Kürdistan Bölgesel Meclisi'ne karşı hep birlikte sorumlu iken, her bakan, kendi bakanlığının işleri için tek başına sorumludur.

Madde 50:

Bakanlar Kurulu aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir:

i) Bir yandan bölgesel güvenliği ve kamu malını koruma, diğer yandan yasalar, yönetmelikler ve kararnameleri sonuçlandırma.

ii) Kürdistan Bölgesi devlet başkanı ile işbirliği içinde, Kürdistan Bölgesi'ne yönelik genel politika saptama.

iii) Ekonomik kalkınma planlarını hazırlama ve bunların gerçekleştirilmesi için gerekli araçları temin etme.

iv) Bölgenin genel bütçesini hazırlama.

v) Kürdistan Bölgesi'ndeki bakanlıkların, kurumların ve kamu kuruluşlarının çalışmalarını denetleme, yönetme, takip etme ve koordine etme, aynı şekilde onların kararlarını durdurma ya da değiştirme.

vi) Yasalar ve yönetmeliklere göre, icrai ve idari kararnameler yayımlama.

vii) Yasa tasarıları hazırlama ve yönetmelikler yayımlama.

viii) Yasaya göre, personeli atama, terfi ettirme, işten çıkarma ya da emekliye sevk etme ile ücretleri saptama.

ix) Federal hükümetin ya da yabancı tarafların kurumları ile ekonomik kalkınma, kültürel ve insani yardım alanlarında kredi ve özel anlaşmalar yapma.

Madde 51: Bakan, kendi bakanlığının tüm işlerinden doğrudan sorumludur.

Madde 52:

i) Bölgesel Meclis kabineye verdiği güvenoyunu geri çektiğinde, kabine istifa etmiş sayılacaktır.

ii) Bölgesel Meclis bakana verdiği güvenoyunu geri çektiğinde, bakan istifa etmiş sayılacaktır.

Madde 53: Başbakanın, yardımcılarının ya da bakanlarının sorumlu tu-

tulmaları veya suçlanmaları ve yargılanmaları tarzı ile maaş ve ödeneklerinin saptanması konusu yasa ile düzenlenecektir.

3. BÖLÜM – YARGI

Madde 54: Kürdistan Bölgesi'nin yargı organı, tüm aşamaları itibarıyla bölgenin mahkeme sisteminden oluşur.

Madde 55: Yargı, yasada öngörülmüş olanlar dışında, tüm kamusal ve özel varlıklar ve kişilerin üzerinde bir yargı yetkisine sahiptir.

Madde 56: Yargı bağımsızdır, yasanın kendisi dışında hiçbir güç yargının üzerinde değildir.

Madde 57: Bütün aşamaları ve türleriyle, üyelerinin atanması, görev yerlerinin değiştirilmesi ya da sorumlu tutulmalarını da kapsayan yapısı ve koşullarıyla bölge içindeki yargı, yasa ile düzenlenecektir.

Madde 58: Genel savcı, genel hakları savunup adaleti güvenceye almak suretiyle toplumu temsil eder.

Madde 59: Müslüman olmayan topluluklar, özel bir yasa doğrultusunda dinsel, "ruhani", yasal oluşumlar kurma hakkına sahiptir. Bu oluşumlar, söz konusu topluluklara mensup vatandaşların tüm kişisel işlerine, "Müslüman" dinsel mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanlarının dışında olan konulara bakma hakkına sahip olacaktır.

Madde 60: Yargının hüküm ve kararları halk adına verilir.

IV. KISIM – İDARE VE BELEDİYE MECLİSLERİ

Madde 61: Kürdistan Bölgesi'nin idari bölünmesi, bu anayasanın hükümleri ile çelişmeyecek bir şekilde bölgesel yasa ile belirlenecektir.

Madde 62: İlçelerinin ve/veya nahiyelerinin birleşmesi ya da ayrılması yoluyla bir vilayet, "valilik" oluşturulabilir, idari merkezi ve ismi tespit edilebilir ya da değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. İlçeler ve/veya nahiyeler başka bir vilayete bağlanabilir ve yukarıdaki tüm hususlar, içişleri bakanının teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun onayıyla çıkartılacak bölgesel bir kararnameye göre olacaktır.

Madde 63: Nahiyelerin birleşmesi ya da ayrılması yoluyla ilçeler oluşturulabilir, idari merkezleri ve isimleri tespit edilebilir veya değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. Nahiyeler, başka bir ilçeye bağlanabilir. Nahiyeler oluşturulabilir, idari merkezleri ve isimleri tespit edilebilir ya da değiştirilebilir ve sınırları başka türlü belirlenebilir. Yukarıdaki tüm hususlar, içişleri bakanının teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun onayıyla çıkartılacak bölgesel bir kararnameye göre olacaktır.

Madde 64: Her vilayet, ilçe ve nahiye merkezi ile nüfusu 3 binden az olmayan her köyde bir belediye ile bir belediye meclisi olacak ve halka kamu hizmetleri sunacaktır.

Madde 65:

i) Başkan ve belediye meclislerinin üyeleri, kendi toplumlarının insanları arasından doğrudan, genel ve gizli oyla seçilir.

ii) Bu Belediye meclislerinin oluşumunda, Kürdistan Bölgesi ulusal azınlıklarının adilane temsili göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 66: Belediyeler, başkanları ile belediye meclisi üyelerinin seçilme yöntemi, yetkileri, görev süreleri ve tüm hususlar yasa ile düzenlenecektir.

V. KISIM – MALİ KONULAR

Madde 67: Bir yasa dışında vergiler veya resimler konulmayacak, toplanmayacak ya da değiştirilmeyecektir.

Madde 68: Bölgesel organlar, bölge içinde vergi ve resim koyabilir, toplayabilir, miktarlarında değişiklik yapabilir ya da yürürlükten kaldırabilir. Bu gibi vergi ve resimler, Irak Federal Cumhuriyeti vatandaşlarının durumu ile karşılaştırılabilir olarak, adil ve tarafsız bir şekilde belirlenmelidir. İhracat ve ithalat resimleri (gümrük vergisi) federal organların sorumluluğundadır.

Madde 69: Kürdistan Bölgesi'nin gelirleri şunlardan oluşur:

i) Vergiler, resimler ve kamu hizmeti harçlarının yanı sıra bölge içindeki kuruluş ve kurumlardan toplanan vergiler.

ii) Doğal kaynaklardaki, özellikle de petrol ve petrol ürünlerinin ülke içinde ve dışındaki satışından gelen gelirlerdeki Kürdistan Bölgesi

payının yanı sıra, Irak Federal Cumhuriyeti'ne verilen bağışlardan, yardımdan ve yabancı krediden, bölgenin nüfusunun Irak'ın toplam nüfusuna oranı ölçüsünde alınan pay.

iii) Bağışlar, hibeler ve piyango gelirleri ile diğer kamu gelirleri.

iv) Kürdistan Bölgesi özgülü için tasarlanmış iç ve dış krediler.

Madde 70: Kürdistan Bölgesi mali bakımdan, bölge ile ilişkili finansal borç ile gecikmiş vergi ve resim borçları konularında federal organların halefi olacaktır.

Madde 71: Mali yıl yasa ile belirlenecektir.

Madde 72: Her mali yılda, Kürdistan Bölgesi'ne ilişkin tahmini gelir ve giderlere bağlı bir bütçe kanunu çıkarılacaktır.

VI. KISIM – ÇEŞİTLİ (HÜKÜMLER)

Madde 73: Kürt halkının ya da Kürdistan Bölgesi vatandaşlarının meşru ulusal haklarını zedeleyen veya sınırlayan ya da bu anayasanın hükümleri ile çelişen herhangi bir yasa, yönetmelik, karar ya da kararname geçersiz ve hükümsüz olacaktır.

Madde 74: Irak Federal Cumhuriyeti'nin mevcudiyeti ve siyasal sistemi, Kürdistan Bölgesel Meclisi'nin rızası olmaksızın değiştirilemez. Buna karşı hareket, Kürdistan Bölgesi halkına *selfdeterminasyon* hakkı verecektir.

Madde 75: Kürdistan Bölgesel organları ile Irak Federal Cumhuriyeti ya da Arap bölgesi organları arasında anayasal uyuşmazlık ya da anlaşmazlık ortaya çıkarsa, bu konular hüküm vermesi için Federal Anayasa Mahkemesi'ne götürülecektir.

Madde 76: Kürdistan bölgesel organları arasında bu anayasanın şartlarının yorumlanmasında farklılık söz konusuysa, bu konular hüküm vermesi için Kürdistan Bölgesi Temyiz Mahkemesi'ne götürülecektir.

HÜKÜMET PROGRAMI

1. Ülke çıkarlarına, seçime ve liyakate dayalı olarak Iraklı grupların katılımıyla bir ulusal uzlaşma hükümeti kurulmuştur.
2. Hükümetin faaliyetleri anayasa çerçevesinde olacak ve sonraki her türlü değişiklik anayasanın 142. maddesi doğrultusunda gerçekleştirilecektir.
3. Anayasaya uygun olarak geliştirilen ulusal diyalog ve siyasi katılım sürecinde, şeffaflık ve uzlaşma ruhuyla özgür, çoğulcu, federal ve demokratik Irak'ın temeli atılmıştır.
4. Şiddeti ortadan kaldırmak, tekfirciliği ve her şekliyle terörizmi açık bir şekilde mahkûm etmek, buna karşı seferber olarak, ilgili yasal ve hukuki kurumlar yoluyla terörle mücadele yasalarını etkin bir şekilde uygulamak, halk arasında sevgi ve hoşgörü ruhunu güçlendirmek için uluslararası ölçülerde insan haklarına uygun tüm şartları hazırlamak.
5. Irak'ın egemenliğinin korunması, birliğin ve bağımsızlığın güçlendirilmesi için çalışmak, Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararı çerçevesinde çokuluslu güçlerin varlığı meselesini ele almak, milli vefakârlık ve uzmanlık temelinde ve anayasa çerçevesinde Irak kuvvetlerinin oluşturulması planını derhal tamamlamak, güvenlik sorumluluk ve yetkilerinin Irak ordusu, polisi ve güvenlik güçlerine intikalini sağlamak, belli bir takvim çerçevesinde tüm güvenlik sorumluluğunun Iraklı güvenlik güçlerine bırakılmasını ve çokuluslu güçlerin ülkelerine dönmesini sağlamak üzere çokuluslu güçlerle işbirliği yapmak.
6. Kurumların güçlendirilmesi, kanun hâkimiyetinin sağlanması, vatandaşlık ilkeleri çerçevesinde kurumsal ve idari ilkelerin izlenmesi, otonominin ve aceleye getirilmiş kararların reddi, bakanlıkların

ve kurumların ülkenin ulusal kimliği olarak sayılması, herhangi bir grubun veya kişinin devlet ve kamu kurumlarında özel tasarruflara gitmesinin engellenmesi.

7. Her ne şekilde olursa olsun başına buyrukluğun, diktatörlüğün, ırkçılığın ve taifeciliğin engellenmesi ve bunların ülke siyasetinde kullanılmasının önlenmesi.
8. Toplumun yarısını kadınlar, yarısını da erkekler oluşturmaktadır, binaenaleyh kadınların toplumun ve ülkenin kurulması sırasındaki rollerine saygı duyulmalı ve onların çeşitli alanlardaki hakları gözetilmelidir.
9. Gençler, toplumun geleceğinin umududur, binaenaleyh, onların gelişimini sağlayacak gerekli uygun ortamların yaratılması, bu Irak'ın yapılanmasını ve ulusal değerlerini güçlendirecektir.
10. Mukaddes mekânların imarı, buraların emniyetinin tam olarak sağlanması, mukaddes mekânları ziyaret edenlerin güvenliklerinin sağlanması ve dini turizmin geliştirilmesi.
11. Üniversitelere ve bilim merkezlerine özen gösterilmesi, buraların bağımsızlığının korunması, her aşamadaki öğretim yöntemlerinin gözden geçirilmesi, buralardaki aşırı milliyetçi ve taifeci düşüncelerin temizlenerek ulusal birliğin güçlendirilmesi.
12. Irak iletişim organlarının bağımsızlığının garanti edilmesi, bu kurumların yasalarla belirlenmiş işlerine hükümetin müdahalesinin engellenmesi.
13. Geçmiş istibdat düzeninin politikaları sebebiyle bazı bölgelerin ve bu bölgede yaşayanların geri kalmışlığını ve mahrumiyetini göz önünde bulundurarak buraların imarı ve kalkındırılması için çok yönlü ve kapsamlı bir kalkınma planının hazırlanması.
14. Zarar görmüş ve mahrum bölgelere öncelik verilerek buraların yeniden yapılandırılması için faaliyet gösterilmesi.
15. Elektrik enerji tesislerinin derhal işler hale getirilmesi.
16. Petrol ve gaz idaresinin örgütlenmesi, anayasa çerçevesinde kuruluşları sırasında haklarını alamayan eyaletler ve iller için kanun çıkarılması.
17. Irak ulusal birliğini korumak, imar ve kalkınmaya yardımcı olmak

için ulusal ve yabancı sermayenin yatırım yapması için teşvik edilmesi.

18. Tarım ve sanayiye özen gösterilmesi, bu alandaki mükelleflerin kalkındırılması için devlet desteği verilmesi yönünde kanunlar çıkarılması.

19. Hükümet, Irak'ın ve Irak milletinin beyan edilmiş birleşik bir bütünüdür. Bu hükümet, serbest seçim mekanizmalarıyla kurulmuştur. Hükümet, federal hükümetle eyalet hükümetleri, eyalet ve il meclisleri arasında koordinasyon yapmaktadır. Bu durum, Irak'ın kuruluşunda ve Iraklı gruplar arasındaki federal ilişkilerde federalizm ilkesini ve ademimerkeziyetçiliği güçlendirmektedir.

20. Komşu ülkelerle ve diğer ülkelerle ortak çıkarlara ve karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kurulması, iç işlerine karışmama ve sorunların diyalogla çözümlenmesi ilkesine bağlı kalınması.

21. Anayasanın ve kanunların belirlediği şekilde kuruldukları andan itibaren eyaletlerin, il meclislerinin temel rolünün güçlendirilmesi, il meclislerinin serbest ve güvenli bir şekilde seçimler yapmasının sağlanması ve bunlarla merkezi hükümet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi.

22. Hükümet, anayasanın 140. maddesini, ülke idare yasasının 58. maddesine dayanarak üç aşamada uygulamayı taahhüt etmektedir: Kerkük'te ve çekişmelerin yaşandığı diğer bölgelerde normalleşme, nüfus sayımı ve referandum. Hükümet, bunu sağlamak doğrultusunda normalleşmeyi sağlamak için gerekli adımları atacak, bu cümleden aslen Kerkük'e ait olan nahiye ve bölümlerin geri döndürülmesi ile işe başlayacak ve bu aşama 29.3.2007'de sona erecektir. 31.7.2007'de nüfus sayımı aşaması başlayacaktır. Son aşama olan referandum ise 15.11.2007'de gerçekleştirilecektir.

23. Hükümet, güvenlik, siyasi, ekonomik, toplumsal vb. eksenli bütüncül bir planla güvenlik meselesini ele almayı ve çözüme bağlamayı ve bu meseleyi özenle takip etmeyi taahhüt etmektedir.

24. Ülke idaresinde denge ve liyakatin gözetilmesi, katılımda adaletin ve işlerin iyi yürütülmesinin sağlanması için devlet dairelerinde, po-

liste, orduda, güvenlik kuvvetlerinde ve büyükelçiliklerde yetkilerin bölüştürülmesi.

25. Hazineye nezaret alanında etkin mekanizmaların kurulması, mali ve idari yolsuzlukların önlenmesi, ilgili anayasa maddelerinin uygulanması ve bunun takipçisi olunması için incelemelerin yapılması.
26. Yoksulluk ve geri kalmışlık sorununun çözümü için sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi.
27. Yeni Irak'ın kurulmasına yardım edecek olan bilimsel araştırma ve eğitim kurumlarının ilerleme ve yeniden yapılanma ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi.
28. Kanunların ve bağımsız heyetlerin yapısının gözden geçirilmesi, anayasaya ve anayasada yapılan tadilatlara aykırı olmayacak şekilde Baasçı unsurların temizlenmesi amacıyla kurulan Yüksek Ulusal Heyet'in desteklenmesi.
29. Seçim kanunlarının ve yüksek seçim kurulu yapısının gözden geçirilmesi.
30. Uluslararası sınırların kontrolü ve buna ilişkin anayasa maddelerinin etkin hale getirilmesi için çalışılması.
31. Tüm ülkedeki zorunlu göçlerin durdurulması ve göç edenlerin asli yerlerine dönüşlerinin sağlanması.
32. Bilimsel ve pratik ölçütlere özen gösterilerek, göçün önlenmesine dönük olmak üzere uygun güvenlik ve maişet ortamlarının hazırlanması, geri dönüşün en uygun şekilde gerçekleştirilmesi için en etkin tedbirlerin alınması.
33. Geri dönenlerin sorunlarının takibi için bir devlet komitesinin oluşturulması, suçsuz yere tutuklu bulunanların derhal serbest bırakılması için yargı sisteminin etkin hale getirilmesi, sanık dosyalarının yargıya intikalinin ve yargı yoluyla tutuklanmış olmayanların acilen serbest bırakılmasının sağlanması.
34. Milislere ilişkin 91 No'lu kanunun uygulanması.

DİZİN

-C-Ç-

-D-

-E-F-

-O-Ö-

-P-

-R-

-S-Ş-

BAHADIR SELİM DİLEK

AKP'NİN KÜRT AÇMAZI

AKP'nin Kürt açılımı, Türkiye'nin ulusal bütünlüğünün, siyasal birliğinin, 1923'te atılan temellerinin sorgulanabileceği bir sürecin önünü açmıştır. Bugün Türkiye'nin laik, demokratik ve üniter yapısı, Batı'nın Kürt kartı üzerinden erozyona uğratılmaya çalışılmaktadır.

Ortadoğu'da Kürtler, 21. yüzyılın koşulları içinde; enerji kaynaklarının ve enerji yollarının denetim altına alınması, neo-klasik sömürgeciliğin pekiştirilmesi, bölgedeki ulusal devletlerin eritilerek, Washington, Brüksel gibi merkezlerin çıkarlarını koruyup kollayacak taşeron ülkeler haline dönüştürülmeleri açısından küresel güçlerin elindeki en önemli etnik silahtır.

Küresel güçler bu silahı daha rahat kullanabilmek için Kürtlerin etnik bir azınlık olarak sürekli ön planda olmasını istemektedir.

Washington'da projelendirilip, uygulaması için AKP'nin önüne konulan Kürt açılımı da, Türkiye'de yeni bir azınlık yaratılmasına, ülkenin siyasal birliğinin zedelenmesine ve toprak bütünlüğünün sorgulanmasına giden sürecin başlangıç noktasını oluşturacaktır.

AKP, Kürt açılımı yaparken aslında Kürt açmazı ile karşı karşıya kalmıştır.

22.00₺

ISBN 978-605-4183-70-8

09.34.Y.0298.132

Cumhuriyet Kitapları